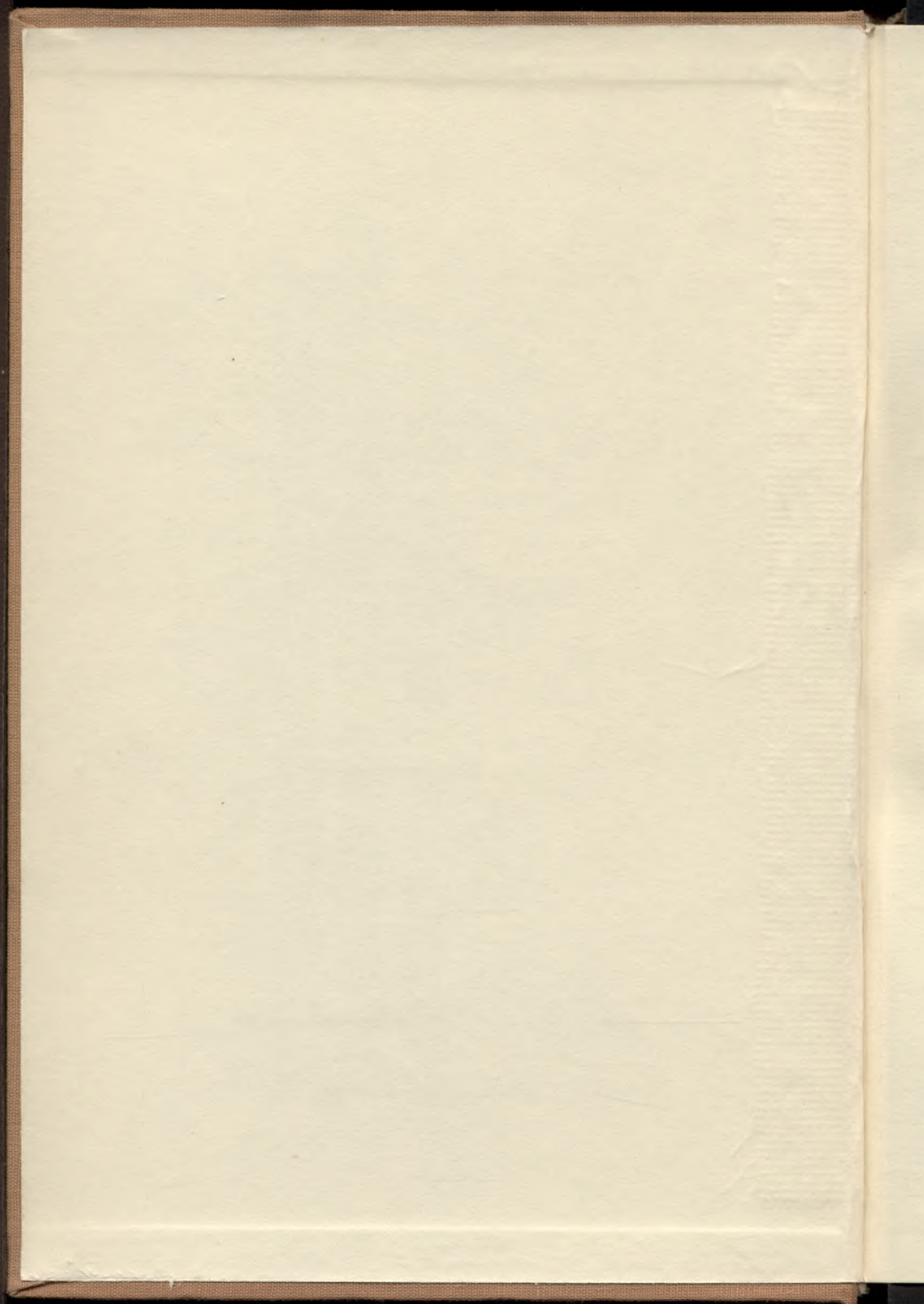
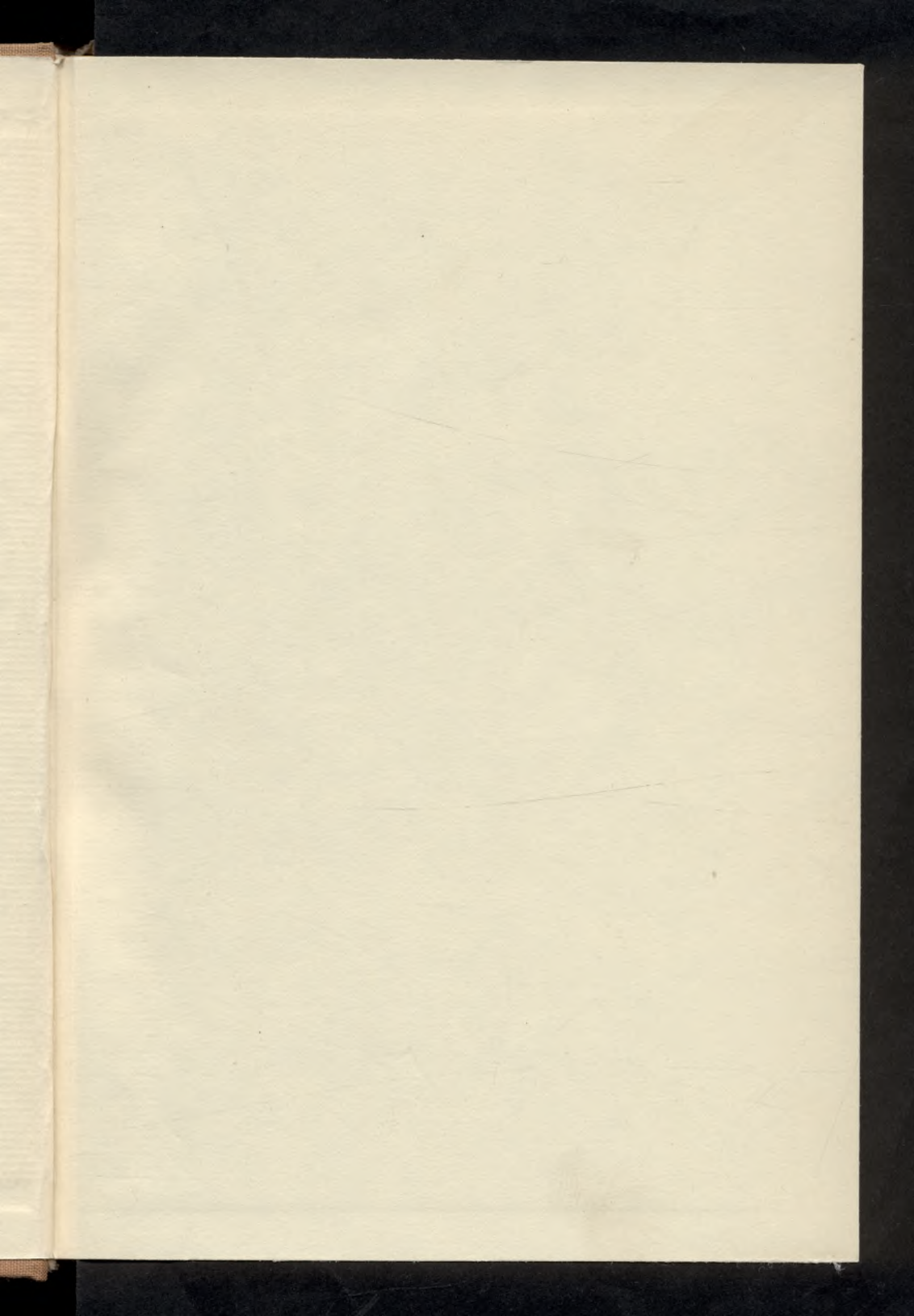

THACKERAY

A VIRGINIAI
TESTVÉREK

*A Világirodalom
Remekei*

A VILÁGIRODALOM
REMEKEI

MÁSODIK SZOROZAT

FORDÍTOTTA
VAS ISTVÁN

WILLIAM MAKEPEACE THACKERAY

A VIRGINIAI TESTVÉREK

REGÉNY

ELSŐ KÖTET

EURÓPA KÖNYVKIADÓ BUDAPEST

1967

THE VIRGINIANS

Smith, Elder and CO., London, 1879

Második kiadás

41.511/1
ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR
Növekedés
1967 év A 4087 sz.

ELSŐ FEJEZET

Melyben az egyik virginiai testvér hazalátogat

Egy nagyon híres amerikai író könyvtárának falán két keresztbe rakott kard függött: rokonai viselték a nagy Függetlenségi Háborúban.¹ Az egyik kardot vitézül forgatták a király szolgálatában, a másik egy bátor és köztiszteletben álló köztársasági katona fegyvere volt. Az ártalmatlan diadalemlék birtokosa dicsőséges hírnevet szerzett magának ősei hazájában éppúgy, mint a sajátjában, ahol mindig szívesen és megértéssel fogadják az olyan tehetséget, mint az övé.

Az itt következő történet engem ama kardokra emlékeztet, amelyek a történetíró dolgozószobájában, Bostonban függtek. A polgárháborúban e történet hősei, akik Amerikában születtek, és a Régi Domínium² gyermekei voltak, ellenkező oldalon keveredtek a háborúba, de befejezésekor békésen találkoztak, ahogy fivéreknak kell is, aminthogy kölcsönös szeretetük sohasem is fogyatkozott meg, bármilyen haraggal választotta el őket a küzdelem. Az ezredes skarlátvörös egyenruhában és a tábornok kéken és bivalybaránban egymás mellett lógott a Warringtonok faburkolatú társalkodójában, Angliában, ahol az egyik testvér utóda mutatta meg nekem arcképeiket, sok levéllel egyetemben, amiket ők írtak, meg könyveiket és irataikat is. A Warrington családban, hogy megkülönböztessék őket e tiszteletre méltó nem-

¹ Anglia amerikai gyarmatai fellázadtak (1775–83), és George Washington vezetésével kivívták függetlenségüket. Így született meg az Amerikai Egyesült Államok, kezdetben 13 állammal. A Függetlenségi Nyilatkozatot 1776. július 9-én adták ki.

² Az amerikai Virginia állam régi neve.

zetségnek más tagjaitól, ezeket a képeket mindig „A virginiai testvérek” elnevezéssel jelölték; így hát emlékirataikat is erre a névre kereszteltük.

Mindketten sok időt töltöttek Európában. Éppen a végső határán éltek annak a Régi Világnak, amelytől most olyan gyorsan távolodunk. Emberek és végzetek nagy változatosságával kerültek közeli kapcsolatba. Sorsuk olyan személyiségekkel hozta össze őket, akiket csak könyvekből ismerünk, de akik, mintha csak elevenen élnének, amikor a virginiai testvérek leveleiben olvasok róluk, s a hangjukat szinte hallani vélem, ha olvasom az évtizedekkel ezelőtt írott, a csalódott szenvedély kamaszos könnyeitől elmosódott, sárga lapokat, amelyeket kötelességtudóan küldözgettek el a nagyszerű Régi Világ híres báljai és ünnepségei után, vagy tábortűzek mellett firkálták le őket vagy börtönben; sőt van egy, amelyiket golyó ütött át, és szövegének nagy részét elmosta annak a vére, aki magánál hordta.

Ezek a levelek semmiképpen meg nem maradtak volna, ha érzelmesen rejtegetve meg nem örzi őket valaki, akivel ezek ketten soha el nem mulasztottak engedelmesen levelezni. Anyjuk eltette fiainak minden levelét, az elsőtől kezdve – amelyikben Henry, a kisebbik üdvözetét küldi bátyjának, aki egy rándulás következtében betegen feküdt nagyapja castlewoodi házában, Virginiában, és köszönetet mond nagyapjának egy lóért, amelyiken együtt lovagol ki a tanítójával – egészen az utolsóig, „szeretett fiamtól”, amelyet az anya éppen néhány órával a halála előtt kapott meg. A tiszteletre méltó hölgy soha nem látogatott el Európába, kivéve egyetlen alkalommal, a szüleivel együtt II. György uralkodásának idején; Richmondban keresett menedéket, amikor a castlewoodi ház a háború alatt leégett; és ez után az esemény után mindig csak Madame Esmondnak nevezték, mivel sohasem adott sokat a Warrington család nevére, mert e családot a magáéval összehasonlítva nem tartotta nagy becsületben.

A virginiai testvérek levelei, amint az olvasó a bemutatott példákban nemsokára látja majd, semmiképpen sem kimerítőek. Inkább utalások, mint leírások, legkivált jelzések és körvonalak; meglehet, hogy a jelen történet írója félreértette a formákat, és hibásan rakta fel a színeket; de igyekeztem az okiratok fölé hajolva elképzelni írójuk helyzetét, hogy hol is volt, és kik is vet-

ték körül. Olyannak vázoltam az alakokat, amilyennek képzeltem őket; olyan beszélgetéseket szerkesztettem, amelyekről úgy gondoltam, hogy hallhattam volna is őket; és így, amennyire erőmből telt, igyekeztem életre kelteni a letűnt időket és embereket. Hogy milyen eredménnyel oldottam meg feladatomat, és milyen hasznára vagy mulatságára lehet a nyájas olvasónak, azt majd ő maga kegyeskedik eldönteni.

Egy nyári reggelen, 1756-ban II. György király őfelsége uralkodásának idején a Kis Rachel, egy virginiai hajó, Edward Franks parancsnoksága alatt felfelé jött az Avon folyón, szerencsés visszatérőben a Potomac folyóhoz évente megtett útjáról. A dagállyal együtt ért el Bristolba, és lehorgonyzott a folyóban, Trail rakodópartjához közel, ami a rendeltetése volt. Részes tulajdonosa Trail úr, aki irodájának ablakaiból megpillanthatta hajóját, azonnal csónakba ült, és a hajó oldalához eveztetett. A Kis Rachel tulajdonosa, nagy, komoly, paróka nélküli, álszent képű férfi, kezét nyújtotta üdvözlésre Franks kapitánynak, aki a fedélzetén állt, és gratulált neki gyors és szerencsés utazásához, s megjegyezvén, hogy hálát kell adnunk az ég irgalmáért, azonnal áttért az üzletre, s részletesen kérdezősködött a rakomány meg az utasok felől.

Franks jó kedélyű ember volt, és szerette a tréfát.

– Nincs velünk más – mondta –, csak az a csúnya néger fiú, aki a málhát viszi, meg egy utas, aki egymagában lakik a nagy kabinban.

Trail úr úgy nézett rá, mintha több irgalmat várt volna el az égtől.

– Ördög vigye magát meg a szerencséjét, Franks! A Vilmos herceg, amelyik múlt héten érkezett, tizennégy utast hozott, pedig tonnára a fele a miénknek.

– És még hozzá ez az utas, aki az egész kabint lefoglalta, nem is fizet semmit – folytatta a kapitány. – Káromkodjon csak, jót fog tenni magának, Trail úr, meglátja, jót fog tenni. Én kipróbáltam ezt az orvosságot.

– Egy utas lefoglalja az egész kabint, és nem fizet? Kegyelmes Úristen, megbolondult maga, Franks kapitány?

- Kérdezze meg az utast, mert éppen itt jön.

Miközben a kapitány beszélt, egy fiatalember, lehetett vagy tizenkilenc éves, éppen felfelé jött a fedélzet ajtónyílásán. Köpenyét és kardját hóna alatt fogta - mély gyászt viselt -, és így kiáltott:

- Gumbo, te hülye, miért nem hozod ki a málhát a kabinból? Nos, kapitány, utunk véget ért. Ma este viszontlátja majd a kicsinyeket, akikről beszélt. Üdvözlöm Pollyt és Bettyt meg a kis Tommyt, és ne feledje átadni tiszteletemet Franksné asszonynak. Tegnap még azt hittem, sohase lesz vége az utazásnak, ma meg szinte sajnálom, hogy elmúlt. Az a kis hálókahely a kabinomban nagyon kényelmesnek látszik, most, hogy megválok tőle.

Trail úr dühösen pillantott a fiatal utasra, aki semmit sem fizetett az átkelésért. Alig biccentett az idegen felé, amikor Franks kapitány így szólt:

- Ez az úriember itt Trail úr, akinek a nevét már hallotta emlegetni, uram.

- Meglehetősen jól ismert név Bristolban, uram - mondta Trail úr méltósággal.

- Ez pedig Warrington úr, Madame Esmond Warrington fia, Castlewoodból - folytatta a kapitány.

A brit kereskedő kalapja tüstént lekerült a fejéről, a fejfedő tulajdonosa pedig olyan nagyszámú meghajlást végzett, mintha csak egy királyi főherceg állna előtte.

- Irgalmas ég, Warrington úr! Ez aztán az öröm! Micsoda menyei jótétemény, hogy az utazása ilyen szerencsésen folyt le! Kérem, az én csónakomban szálljon partra. Hadd üdvözljem szívből és tisztelettel Angliában; hadd rázzam meg a kezét, jótévőm és pártfogóm fiának a kezét, és elhiheti nekem, Esmond Warringtonné asszony nevét ismerik és tisztelik a bristoli tőzsdén. Ugye, Franks?

- Nem jön zamatosabb dohány Virginiából, és nincs is jobb fajta, mint a Három Kastély - mondta Franks úr, és egy nagy réz dohányszelencét húzott ki a zsebéből, s egy csipet bagót tömött vigyorgó szájába. - Maga nem tudja, uram, micsoda jótétemény ez; majd rászokik, elnézést kérek, ha idősebb lesz. Ugye, Trail úr? Bár tíz hajórakományuk volna belőle, nem egy. Lehetne is tíz hajórakományuk; meg is mondtam Madame Esmond-

nak, végiglovagoltam az ültetvényén; úgy bánik velem, mint egy lorddal, ha a házában vagyok, nem sajnálja tőlem a legjobb borát, és nem kell kint fagyoskodnom az irodában, mint némelyeknél – s ekkor egy oldalpillantást vetett Trail úrra. – Ő aztán született lady, az bizony, és éppúgy meglehetne a tiz hajó dohánya, mint az egy, ha elegendő munkáskéz volna hozzá.

– Nemrégén kapcsolódtam bele a guineai kereskedelembe, és el tudnám látni az úrnőt bármennyi egészséges fiatal négerrel még jövő ősz előtt – mondta alázatosan Trail úr.

– Mi nem vagyunk hívei annak, hogy négereket szerezzünk Afrikából – mondta hűvösen a fiatalúr. – Nagyapám és anyám mindig elleneztek, és én sem szívesen gondolnék arra, hogy ilyen szegény nyomorultakat vegyek vagy eladjak.

– Az ő javukra szolgál, drága fiataluram! Az ő evilági és lelki javukra! – kiáltotta Trail úr. – És mi csak önnön üdvükre vásároljuk ezeket a szegény teremtményeket; hadd beszéljem meg ezt az ügyet önnel a saját házamban. Egy boldog otthonba, egy keresztény családhoz, egy brit kereskedő tisztességes asztalához vezethetem. Ugye, Franks kapitány?

– Azt én nem tudom – morgott a kapitány. – Engem sohasem hívott az asztalához egy falatra vagy egy kortyra. Csak zsoltár-énekléshez hívott egyszer, és hogy meghallgassam Ward úr prédikációját; márpedig az ilyesfajta vendéglátást nem nagyon szeretem.

Trail úr inkább nem vett tudomást erről a megjegyzésről, hanem halkán folytatta:

– Az üzlet, üzlet, drága fiataluram, és tudom, hogy csak a kötelességemet teljesítem, mindnyájunk kötelességét, amikor művelem a föld gyümölcseit a maga idején. Mint Lady Esmond birtokának örökösét, mert úgy hiszem, ennek a nagy birtoknak az örökösével beszélek? – a fiatal úriember meghajolt –, már a legelső pillanatban szeretném figyelmeztetni: úgy illik, és az a kötelessége, hogy gyarapítsa a bőséges javakat, amikkel az ég megáldotta. Mint tisztességes ügynök, nem is cselekedhetnék másképpen; és mint eszélyes ember habozzak arról beszélni, ami az őz. hasznára szolgálna meg az enyémre is? Nem, kedves George uram, nem.

– Az én nevem nem George; az én nevem Henry – mondta a fiatalember, miközben elfordult, és szeme könnyekkel telt meg.

– Irgalmas ég! Hogy érti ezt, uram, hát nem azt mondta, hogy ön mylady örököse? És nem George Esmond Warrington úr...

– Fogja be a száját, ostobal – kiáltott Franks úr és jó erősen belebökött a kereskedő zsíros oldalába, miközben az ifjú elfordult. – Nem látja, hogy ez a fiatal úriember a szemét dörzsöli, és nem vette észre a fekete ruháját?

– Mi jut eszébe, Franks kapitány, hogy kezet emel a gazdájára? George úr az örökös; elég jól ismerem az ezredes végrendeletét.

– George úr ott van – mondta a kapitány, s hüvelykujjával lefelé mutatott a fedélzetre.

– Hol? – kiáltotta az ügynök.

– George úr ott van! – ismételte a kapitány, s megint fölemelte az ujját az árbocrúd felé, vagy azon túl az égre. – Július 9-én lesz egy éve, hogy meghalt. Ott volt Braddock tábornokkal abban a szörnyű ügyben, a Belle Rivière-nél. Ő meg még ezren sohasse tértek vissza. Mindenkit leöltek, aki megadta magát. Ismeri az indiánok szokását, Trail úr? – S ekkor a kapitány gyors kört írt le a kezével a feje körül. – Szörnyű! Hát nem szörnyű, uram? Csinos fiatalember volt, a képmása ennek itt, csak a haja volt fekete, amelyik most egy rothadt wigwamban lóg. Sokszor, de milyen sokszor jött fel a Kis Rachel fedélzetére, és felnyitatta a könyvesládáit a fedélzeten, még mielőtt partra szállították volna őket. Félénk, csöndes úrfi volt, nem úgy, mint ez itt, aki a legvidámabb fiatal fickó egyébként, csupa dal meg tréfa. Borzasztóan szívére vette a hírt, ágynak dőlt, és megkapta azt a lázat, amelyik odaát, a mocsaras Potomacnál annyi embert vesz le a lábáról, de jobban lett útközben: az utazás mindenkinek jót tesz; és persze ez a fiatal úriember sem sírhat örökké a bátyja után, aki meghalt, és nagy vagyont hagyott rá. Amióta csak megláttuk Írországot, egész vidám és boldog lett, éppen csak hogy időnként, amikor a legvidámabb, egyszerre csak sarkon fordul, és azt mondja: „Bár az én drága George-om is velem együtt élvezhetné ezt a látványt”, és amikor maga most megemlítette a másiknak a nevét, láthatja, nem jól bírta.

És a derék kapitánynak a szeme is csupa könny lett, miközben megfordult, és ránézett részvétének tárgyára.

Trail úr felöltötte gyászos ábrázatát, illendőt ahhoz a fájdalom udvariassághoz, amellyel az ifjú virginiaiak üdvözölni készült; de az utóbbi nagyon kurtán válaszolt neki, visszautasította vendégszerető ajánlatát, és csupán annyi időt töltött Trail úr házában, ameddig felhajtott egy pohár bort, és fölvette azt az öszeget, amelyre szüksége volt. De Franks kapitánytól a legmelegebb szavakkal vált el, és a Kis Rachel egész legénysége a hajó oldalán felsorakozva éljenzett, miközben utasuk távozott.

Harry Warrington és bátyja valaha sokszor hajolt Anglia térképe fölé, és elhatározták, milyen utat követnek majd, ha megérkeznek haza. Minden amerikai, aki szereti az óhazát – és melyik finoman nevelt angolszász fajtájú férfi vagy nő nem szeret? –, át-meg áttanulmányozta valaha angliai utazását, és képzeletben meglátogatta mindazokat a helyeket, amiket reményei; szüleinek kedves történetei, barátainak leírásai meghitt közelségbe hoztak. Alig van valami, ami úgy meghat engem a két nagy nemzetet megosztó viszály történetében, mint az *Othton* szó viszsztatérése, ahogyan az ifjabb haza alkalmazza az öregebbre. Harry Warrington kiterítette mappáját. Még London előtt, a dicsőséges Szent Pál és Szent Péter temploma előtt; a komor Tower³ előtt, ahol nemes szívek részvététől kísérve, a bátrak és hűségesek ontották vérüket Wallace-tól⁴ egészen Balmerinóig⁵ és Kilmarnockig;⁶ a Whitehall⁷ áhítatot ébresztő ajtaja előtt, ahonnan a vértanú Károly⁸ lépett ki, hogy még egyszer letérdeljen, és aztán felszálljon az égbe; a játékszínek, parkok és paloták, a

³ Középkori erődtípmény Londonban; királyi lakhely, majd politikai börtön volt, ma múzeum és arzenál.

⁴ Wallace, Sir William (1272–1305) – skót hazafi és nemzeti hős, a skót szabadságharc vértanúja.

⁵ Balmerino, Arthur (1638–1746) – skót főúr, aki csatlakozott a trónkövetelő Stuart-házi James Edward seregéhez. Az uralkodó II. Hannoveri György király emberei elfogták, és hazaárulás vádjával a Towerban lefejezték.

⁶ Kilmarnock, John – skót főúr, aki részt vett a jakobita felkelésben, s ezért 1746-ban a Towerban lefejezték.

⁷ A XIII. századból származó palota Londonban; a király tulajdona.

⁸ I. Károly angol király (1625–49). Az angol polgári forradalomban kivégezték.

szellem, szórakozás és pompa csodálatos lelőhelyei előtt; még Shakespeare nyughelye előtt, a magas templomtorony alatt, amely az Avon mellett emelkedik, az édes warwickshire-i legek közepette; Derby és Falkirk és Culloden⁹ előtt, ahol a becsület és hűség ügye elbukott, és talán soha többé nem támad fel; mindezen helyek előtt volt zarándokútjuknak egy célja, melyet az ifjú virginiai testvérek még szentebbnek tartottak: családjuk otthona, ama öreg Castlewood, Hampshire-ben, amelyikről szüleik olyan nagy szeretettel meséltek. Bristoltól Bathig, Bathtól Salisburyig, Winchesterig, Hextonig, szóval *Haza*; ismerték az utat, hiszen újra meg újra megtették a térképen.

Úgy kell elképzelnünk, hogy a mi amerikai utasunk csinos fiatalember, és gyászszínű ruhájában még érdekesebben hat. A tenyeres-talpas fogadósné a söntés mellől porcelánedényeinek és puncsos serlegeinek, töményitalokkal tele, hasas, aranyozott üvegeinek, az ezüst kancsók szikrázó sorainak közepette nyájasan nézett a fiatal úriember után, aki postakocsijából kilépve áthaladt a fogadó előcsarnokán, az alázatos komornyik pedig hajlongva kísérté fel a Rózsa vagy a Delfin lépcsőin. A takaros szobalány legtetszetősebb bőkjával köszönte meg a borraivalót, a fogadó konyhájában pedig, ahol a városbeliek itták a lobogó tűz mellett a korsó sörüket, Gumbo kérkedett fiatal gazdájának nagyszerű virginiai házával, meg azzal az óriási vagyonnal, amelynek örököse. A postakocsi az utast az elképzelhető leggyönyörűsegebb hazai látványok közepette ringatta. Ha az angol táj kellemetes a jelenkori amerikaiaknak, aki kénytelen érezni az ellentétet a régi haza gazdag erdei, sugárzó legelői és festői ősi falvai, meg saját hazájának durvább képei között – mennyivel élvezetesebb lehetett Harry Warrington útja, akinek addigi utazása mocsarakon és elhagyatott erdőségeken keresztül vezetett, az egyik virginiai fogadótól valamilyen másik faházig, a napi út végén; és akinek szemébe most hirtelen az angol nyár mozgalmas, derűs, tündöklő látványa ragyogott! És az országút száz évvel ezelőtt még nem az a fűvel benőtt pusztaság volt, mint manapság. Állandó utazás és forgalom élénkítette, a vidéki

⁹ A lázadó trónörökös, Stuart James Edward seregei, az ún. jakobiták e három helységnél ütköztek meg a királyi haddal. A harc a jakobiták vereségével végződött, 1745-ben.

városok és fogadók élettől és vidámságtól nyüzsgöttek. A cammogó fogatú, csilingelő, nehéz társzekér; a könnyű postakocsi, amelyik két nap alatt tette meg az utat Salisburyból, a Fehér Szarvastól a Kétnyakú Hattyúig, Londonba; a málhás lovak karavánjai, amelyek akkor még nem tűntek el az utakról; mylord hatlovas, aranyozott postakocsija az élen nyargaló fullajtárokkal; a földesúr hatalmas hintaja és széles farú flandriai kancái; a vásárra ügető gazda, vagy a lelkész, aki a püspöki városba döcögött alacsony macskalován, mögötte a nyeregvánszkon a felesége – megannyi mozgalmas látvány, élénk emberek köszöntöttek a fiatal utast nyári utazásán. Hodge, a béreslegény leemelte kalapját, és Polly, a fejlány, fürgén bókkolt, amikor a kocsi végiggördült a kedves főtéren, és a lenhajú gyerekek fölemelték piroszposzgás képüket, és éljeneztek. A templomtornyok aranyosan szikráztak, a kunyhótetők ragyogtak a napfényben, a nagy szilfák susogtak a nyárban vagy bíbor árnyakat vetettek a fűre. Az ifjú Warringtonnak sohase volt még ilyen gyönyörű napja; sohase volt része ilyen édes látványban. Tizenkilenc évesnek lenni, jó egészségben, jó kedvben, teli erszénnyel először utazni, és óránként kilenc mérföld sebességgel végigrobogni a vidéken postakocsiban – ó, boldog ifjúság! az ember szinte megfiatalodik, ha rágondol. De Harry türelmetlenségében csak egy futó pillantást vetett a bathi apátságra, csak egy percig bámult csodálattal a salisburyi székesegyházra. Amíg meg nem látta az *Otthon*-t, mintha nem is lett volna szeme semmi másra a világon.

A fiatal úriember postakocsija végre odahajtott a Castlewood Green-i falusi fogadó elé, amelyről nagyapja sokszor mesélt neki, s amely a fogadó kapuja melletti szilfán lógó cégérén az Esmond család Három Kastélyát viseli. Nekik is volt egy címerpajzsuk, a castlewoodi ház kapuszíne fölött, ugyanezzel a jellel. Ez a címer Francisé volt, Lord Castlewoodé, aki most a közeli kápolnában feküdt, és fia örökölte utána a rangot.

Harry Warrington gyakran hallott Francisról, Lord Castlewoodról. Frank kedvéért, a fiú iránti nagy szeretetében határozta el Esmond ezredes, hogy lemond igényéről az angliai birtokokra és családi rangjára, s ezért vonult vissza Virginiába. A fiatalembernek vad ifjúkora volt; kitüntette magát a háborúban Marlborough alatt; elvett egy idegen hölgyet, és igen saj-

nálatosan áttért az ő vallására. Egy időben jakobita¹⁰ volt – mert a hűség az uralkodó iránt mindig is örökletes volt az Esmond családban –, de valamilyen sértés vagy méltatlanság érte a trónörökös részéről, s ennek következtében átállt György király pártjára. Második házasságának alkalmából megtagadta a pápistaság tévelygését, amelybe átmenetileg belevetette magát, és újra megtért az Államegyházhoz. A király és az akkori miniszter állhatatos támogatásáért II. György őfelsége megjutalmazta, és mint angol peer halt meg. Most grófi korona volt látható a castlewoodi kapu fölött lógó címerpajzson – és vége volt immár a vidám úriembernek. Esmond ezredes – aki a mostohaapja lett – és őlordsága között állandóan folyt a kurta, de szeretetteljes levelezés, különösképpen az ezredes részéről, aki szerette mostohafiát, és száz meg száz történetet tudott róla mesélni unokáinak. Madame Esmond azonban azt mondta, hogy ő a maga részéről csöppet sem kedveli féltestvérét. Unalmas ember volt, kivéve, ha sok bort ivott, igaz, hogy ez naponta előfordult minden ebéd alkalmából. Ilyenkor nagyhangú lett, és a társalgása csöppet sem volt kellemes. Jól festett, azt el kell ismerni, szép, magas, erős, vad ember volt; ő mindenestre jobban szeretné, ha fiai más mintaképet követnének. Hiába zengett nagyatyjuk dicsőhimnuszokat az elhunyt lordról, az unokák nem nagy tisztelettel viseltettek rokonuk emlékezte iránt. A fiúk anyjukkal együtt megrögzött jakobiták voltak, bár minden tiszteletet megadtak a mostani felségnek; de hát a jog, az jog, és semmi sem fordíthatta el a szívüket attól a hűségtől, amivel a vártanú Károly leszármazottainak tartoztak.

Harry Warrington dobogó szívvel lépegetett a fogadótól a ház felé, ahol nagyatyjának ifjúsága lefolyt. A kis castlewoodi legelő a folyó felé lejt, a folyón régi híd ível át egyetlen széles boltozattal, s a túlsó partról a talaj fokozatosan emelkedik a sok tetővel és dúccal szürké ház felé, melynek háta mögött erdő sötétlik. Egy öregember ült a rácsajtó mellett egy kőpadon a ház nagy, íves bejárata előtt, amely fölött a gróf címere függött. Egy öreg kutya kuporgott az öregember lábánál. A kapu mellett, a

¹⁰ A Stuart-uralkodóház híve a XVIII. század első felében, amikor a whig párt a Hannoveri-házat hívta meg a trónra (I. György).

régi őrház fölött egy ablakszárny állt nyitva, az ablakban egyszerű virágok, s mögüle jókedvű lányarcok kukucskáltak kifelé. A fiatal, fekete ruhás utast figyelték, aki bámészkodva jött föl a kastély felé, meg a fekete szolgáját, aki az úriember lépteit követte, szintén gyászba bújtatva. A kapu őre is gyászuhanban volt, s amikor a lányok kijöttek, ők is fekete szalagot viseltek,

Harry meglepetésére az öregember nevéen szólította:

– Szép utat tett meg Hextonig, Harry úrfi, és a pejlova jól bírta.

– Azt hiszem, maga csak Lockwood lehet – mondta Harry kissé remegő hangon, és kezét nyújtotta az öregembernek. Nagypapa gyakran beszélt neki Lockwoodról, és arról, hogyan kísérté el az ezredest és a fiatal őrgrófot Marlborough háborúiba negyven évvel ezelőtt. A veterán láthatóan zavarba esett a szeretetjelétől, mellyel Harry közeledett felé. A vén kutya rábámult az újonnan érkezőre, aztán odament, és fejét a térde közé helyezte.

– Gyakran hallottam magáról. Honnan tudta a nevemet?

– Azt mondják, majd mindent elfelejtek – mondta az öregember mosolyogva –, de azért nem vagyok még az utolsóba. Még máma reggel is, amikor maga elment hazulról, aszonta a lányom: „Apám, tudja maga, hogy mért van magán fekete kabát?” „Bizony, hogy tudom, hogy mért van rajtam fekete kabát”, mondom én. „Az én uram meghalt. Azt mondják, nem volt böcsületes a vívás, és most Frank úrfi az én uram, és Harry úrfi...” De hát mit csinált, amióta ma reggel elment hazulról? No de hiszen jól megnőtt azóta, meg a haja sem a régi már... de azért ismerem... ismerem én magát.

Az egyik fiatal hölgy időközben kitipegett a kapus fülkéből, és csinos bókot vágott ki az idegennek.

– Nagypámnak néha már kihagy az emlékezete – mondta, és a fejére mutatott. – Méltóságod, úgy látszik, hallott már Lockwoodról.

– És maga, maga hallott valaha Henry Esmond ezredesről?

– Kapitány volt és őrnagy Webb gyalogságában, és én vele voltam két hadjáratban, annyi bizonyos – kiáltotta Lockwood.

– Vagy nem úgy van, Ponto?

– Az ezredest, aki elvette Rachel őrgrófnőt, a boldogult lord

anyját? és elment, és az indiánok között él? Hallottunk róla, még a képe is megvan a galériánkban, ő maga festette.

– Elment és Virginiában élt, és ott halt meg hét évvel ezelőtt, és én vagyok az unokája.

– Üristen, méltóságod az! De hiszen méltóságod bőre éppen olyan fehér, mint az enyém – kiáltotta Molly. – Nagyapa, hallja ezt? Őméltósága az unokája Esmond ezredesnek, aki dohányt szokott küldeni magának, és őméltósága egyenesen Virginiából jött.

– Hogy meglátogassam magát, Lockwood – mondta a fiatal-ember –, meg a családot. Csak tegnap léptem angol földre, és az első látogatásom haza vezetett. Megnézhetem a házat, ha nincs is itthon a család?

Molly volt olyan bátor, hogy azt mondja, Barkerné majd megmutatja őméltóságának a házat, és Harry Warrington az udvaron át vette útját, és úgy látszott, olyan jól ismeri a helyet, mint ha csak ott született volna, legalábbis úgy gondolta Molly kisaszony, miközben követte Gumbo úr kíséretében, aki elárasztotta őt udvarias hajlongásokkal és szavakkal.

MÁSODIK FEJEZET

Melyben Harrynak fizetnie kell a vacsorájáért

Esmond ezredes unokája egy darabig csöngetett őseinek castlewoodi háza előtt, míg valami jele mutatkozott, hogy odabentről bárki is hajlandó tudomásul venni kívánságát. A szolga, aki végül is kilépett a kapun, láthatóan nagyon kevésbé hatódott meg attól a kijelentéstől, hogy a látogató a család rokona. A család nem volt odahaza, és távollétükben John nem sokat törődött a rokonaikkal, hanem türelmetlenül várta, hogy visszatérhessen a kártyapartijához Thomasszal, az ablakmélyedésbe. A házvezetőnő el volt foglalva azzal, hogy mindent előkészítsen mylordnak és myladynek, akiket aznap estére vártak. Harry csak buzgó könyörgésre kapott engedélyt, hogy megnézhesse mylady nappali szobáját meg a képtárat, ahol csakugyan ott volt a nagyapja arcképe parókában és mellvértben, az ő virginiai képüknek a mása, meg a nagyanyja portréja is mint Lady Castlewoodé; még korábbi viseletben, II. Károly idejéből; nyaka csupaszon, vállára omló szép, csigás aranyhajával, amelyre ő emlékezett ugyan, de már csak hófehéren látta. E képek szemléletéből a mogorva házvezetőnő zavarta fel. A család nemsokára megérkezik: mylady, a grófnő és mylord, meg a fivére és a fiatal lady, és a bárónő, aki a díszhálósobát kapja. Hogy kicsoda a bárónő? Bernstein bárónő, a fiatal lady nagynénje. Harry leírta nevét egy papírra, amit a jegyzőkönyvből tépett ki, és letette egy asztalra az előcsarnokban. „Henry Esmond Warrington Castlewoodból, Virginiából, tegnap érkezett Angliába – a Három Kastélyba szállt a faluban.” A lakájok felálltak kártyájuk mellől, hogy ki nyissák neki a kaput, s hogy ezért átvegyék borravalójukat,

Gumbo meg otthagyta a padot a kapu mellett, ahol az öreg Lockwooddal, a kapussal beszélgetett, az pedig elfogadta Harry guinea-jét, de alig fogta fel az adomány értékét. Látogatása közben atyáinak otthonában Harry csak egyetlen arcot látott, mely némileg önzetlen és kedves volt, a kis Mollyét. Elment, és magának se merte bevallani, mennyire csalódott, és milyen levertség fogta el a látogatása nyomán. Ezeknek ismerniük kellett volna őt. Ha bármelyikük az ő háza elé hajtatott volna Virginiában, akár odahaza lett volna az úr, akár távol, a vendégeket szívesen fogadták volna, ő pedig itt áll őseinek kastélya előtt, és el kell mennie, s tojást és szalonnát rendelnie egy falusi sörházban!

Ebédje után lement a hídhöz, leült, s a régi ház felé nézett, amely mögött éppen lemenőben volt a nap, s a varjak károgyva tértek meg fészkeikbe a szilfákon. Fiatal képzelete maga elé festette sok őst, akiről anyja és nagyatyja mesélt neki. Elképzelte a lovagokat és vadászokat, amint átkelnek a gázlón – gavallérokat, Károly király idejéből; Lord Castlewoodot, nagyanyjának első férjét, amint kilovagol sólyommal és kutyával. Drága elvesztett bátyjának emlékezete is visszatért hozzá, amint belemerült ezekbe az álmodozásokba, s a túláradó gyöngédség és vágyakozás fájdalmával szoritotta össze szívét, annyira, hogy a fiatalember lehajtotta fejét, s újra érezte bánatát a kedves barátért és társért, akivel még nemrég minden örömét és bűjét megosztotta. Amint így üldögélt elmerülve gondolataiba, amelyekbe belevegyült a közeli kovácműhely szabályos csengése és köröskörül az este sokféle zaja, a varjak szava és a madarak éneke – két fiatalember robogott lóháton a hídon át. Egyikük káromkodva hülyének nevezte Harryt, s rákiáltott, hogy térjen ki az útból, a másik, azt képzelvén, hogy talán meglökte a gyalogjárót, sőt talán át is taszította a korláton, csak még jobban neki-hajtott, amikor a víz túlsó partjára ért, és Tomnak is odakiáltott, hogy jöjjön utána; így a két fiatal úr már felért a dombra, útban a ház felé, még mielőtt Harry magához térhetett volna meglepetéséből a megjelenésük és haragjából a viselkedésük miatt. Ezt az előőrsöt egy-két perc múlva két libériás inas követte lóháton, dühösen ráfintorogtak a fiatal utasra a hídon, és igaz brit üdvözlésül odakiáltották neki a „fene egyen meg, hát te meg ki

vagy"-ot. Ezek után egy vagy két perccel megérkezett egy hatlovas hintó, egy nehézkes bárka, amelynek csakugyan szüksége volt valamennyi lóra; szállított pedig három hölgyet, két szolgálót meg egy fegyveres férfit, a hátsó ülésen, a kocsi mögött. Három csinos, sápadt arc nézett ki Harry Warringtonra, mialatt a kocsi áthaladt a hídon, és nem viszonozták köszöntését, melylyel, a családi címert felismervén, a kocsit üdvözölte. Az úriember meg a kocsi mögött csak gögösen bámult rá. Harry rettenetesen egyedül érezte magát. Már azt gondolta, visszamegy Franks kapitányhoz. A Rachel meg a kis hánykolódó kabinja vidám helynek látszott, összehasonlítva azzal, ahol éppen állt. A fogadóbeliek nem ismerték a Warrington nevet. Megmondták neki, hogy az a hölgy a hintóban mylady volt a mostohalányával, Lady Mariával és a lányával, Lady Fannyval; a fiatal úriember pedig a szürke kabátban William úr, az a rizsporos parókás úr meg a pejlovon, mylord. Utóbbi volt az, aki olyan hangosan káromkodott, és hülyének nevezte őt; a szürke kabátos meg az, aki majdnem az árokba gázolta Harryt.

A Három Kastély fogadósa hálósobát nyitott Harrynak, aki azonban mindedig elhárította, hogy úti málháját kirakják, bizonyosra vélvén, hogy a nagy ház lakói majd meghívják magukhoz. Elmúlt egy, két, három óra, és meghívás nem érkezett. Harry végül kénytelen volt kibontatni málháit, és kivétni a papucsát meg az éji köntösét. Éppen sötétedés előtt, vagy két órával az első kocsi érkezése után, egy második, négylovas hintó ment át a hídon, és egy testes, piros arcú hölgy nagyon sötét szemé párja élesen ránézett Warrington úrra. Ez Bernstein bárónő volt, mondta a fogadósné, mylord nagynénije; és Harrynak eszébe jutott, hogy az első Lady Castlewood német családból eredt. Gróf, grófnő, bárónő, postakocsisok, urak és lovak, mind eltűntek a kastély kapuja mögött, és Harry végül mégiscsak kénytelen volt lefeküdni, a legmélabúsabb hangulatban, s a mellőztetés és magányosság kegyetlen érzésével ifjú szívében. Nem tudott elaludni, s a tetejébe nemsokára hatalmas zajongást, káromkodást, vihogást és rikoltozást hallott a fogadósné söntése felől, ami különben is előzte volna álmát.

Aztán Gumbo tiltakozó hangja hallatszott kívülről.

– Nem mehet be, uram, a gazdám alszik... a gazdám alszik,

uram! – de egy éles hang, melyet Harry Warrington felismert, káromkodások közepette, ostoba, gyapjas négerkobaknak szidta Gumbót, félre is tolta az útból, s a szobába beözönlött a káromkodások áradata s a nyomában egy fiatal úriember.

– Elnézéset kérem, Warrington öcsém – kiáltotta az ifjú istenkáromló –, alszol már? Elnézéset kérem, amiért legázoltalak a hídon. Nem ismertelek... persze hogy azért nem kellett volna tennem... azt hittem, valamilyen ügyvéd egy végzés-sel... tudod, mert feketébe voltál öltözve. A kutyaistenit! Azt hittem, Nathan jött, hogy lefüleljen.

És William úr értelmetlenül nevetett. Nyilvánvaló volt, hogy a szesz juttatta ilyen izgatott állapotba.

– Nagyon megtisztelsz, hogy törvényszéki végrehajtónak nézel, bátyám – mondta Harry komoly méltósággal, és fölült nagy hálósipkájában.

– A kutyaúristenit! Azt hittem, Nathan az, és azon voltam, hogy megmártsalak a vízben, de elnézéset kérem. Tudod, a hextoni Harangban ittam, és a hextoni Harangban jó a puncs. Hé, te, Davis! egy csésze puncsot, hallod?

– Én már kivettem a részemet ma éjszakára, bátyám, és úgy látom, te is megittad a magadét – folytatta Harry még mindig méltóságteljes hangnemben.

– Azt akarod, hogy elmenjek, izé... bátyám, látom már – mondta William úr szintén méltóságteljesen. – Azt akarod, hogy elmenjek, ők meg azt akarták, hogy ide jöjjek, és én meg nem akartam ide jönni. Azt mondtam, kössék fel őt... igen, ezt mondtam. Minek vesződjem azzal, hogy lejöjjek egészen egyedül, este, és törődjem egy fickóval, akihez az égvilágon semmi közöm sincs? Akkurát ezt mondtam. Akkurát ezt mondta Castlewood. Mi az ördögnek menne le? Ezt mondta Castlewood, és ezt mondta mylady. De a bárónő mindenáron téged akart. Mindez az ő műve, és ha ő mond valamit, annak meg kell lennie; így hát muszáj, hogy fölkelj, és velem gyere.

Esmond úr a legnyájasabb gyorsasággal és kivehetetlenséggel árasztotta ezeket a szavakat, egymásba folytatván őket, s miközben beszélt, ide-oda szédelt a szobában. De a fiatal virginiai heves dühre gerjedt.

– Mondok neked valamit, bátyám – kiáltotta. – Én nem moz-

dulok el sem a grófnő, sem a bárónő, sem pedig valamennyi castlewoodi kuzinom kedvéért sem.

S amikor belépett a szobába a fogadós a puncsos serleggel, amelyet Esmond úr rendelt, a fiatal úriember az ágyból vadul rászólt a gazdára, hogy dobja ki ezt a részeg tökfilkót.

– Részeg tökfilkó, te kis tubákhandlél! Részeg tökfilkó, te iro-kéz! – üvöltött William úr. – Ugorj ki az ágyból, hadd döfjem keresztül rajtad a kardomat! Miért nem döftem beléd ma, amikor végrehajtnak néztelek... vacak, alattomos, ronda végrehajtnak?

És tovább rikoltozott, értelmetlenül káromkodva, míg csak a fogadós, a csapos, a lovász és a konyha egész személyzete végül el nem tudta vezetni. Amiután Harry Warrington dacos haraggal összehúzta ágya függönyét, és most már minden kétséget kizáróan hamarosan elaludt.

Másnap reggel a fogadós sokkal alázatosabb volt, amikor fiatal vendégével találkozott, miután most már alaposan kifirtatta nevét és rangját. Más küldöncök is érkeztek a kastélyból az éjszaka, hogy mindkét fiatalurat hazavigyék, és szegény William úr, úgy látszik, targoncán tért vissza, lévén, hogy a szállításnak ez a módja nem is volt neki teljesen szokatlan.

– Soha nem emlékszik semmire másnap. Igazán jó természete van William úrnak – erősítette a fogadós –, és az emberek koronákat meg félkoronákat kapnak tőle, ha azt mondják, hogy megütötte őket éjszaka, amikor be volt szeszelve. Az ördög bü-jik William úrba, ha részeg, de amikor józan, akkor a legkedve-sebb fiatalúr.

Minthogy az efféle életrajzírók előtt semmi sem marad titokban, éppilyen könnyen megállapíthatjuk azt is, mi történt a castlewoodi kastély falain belül, mialatt Harry Warrington a falakon kívül várakozott a felismerés valamely jelére rokonai részéről. Amikor a család hazaérkezett, megtalálták a papírt, rajta a fiú nevével, és megjelenése alkalmat adott egy kis házi tanácskozássra. Lord Castlewood feltételezte, hogy ez bizonyára az a fiatal úriember, akit a hídon láttak, és mivel nem sikerült vízbe fullasztani, meg kell hívniuk. Küldjenek le valakit illendő üze-

nettel, vigyen egy szolga levelet. Lady Fanny úgy gondolta, udvariasabb volna, ha a testvérek közül menne le valamelyik a rokonukhoz, különös tekintettel arra az üdvözlésre, amiben eredetileg részesítették. Lord Castlewoodnak a legcsekélyebb kifogása sem volt az ellen, hogy öccse, William, lemenjen – úgy van, William menjen le. Mire William úr azt mondta – de még erőteljesebb kifejezéssel –, hogy kössék fel, ha lemegy. Lady Maria úgy gondolta, hogy az a fiatal úriember, akit a hídon észrevettek, elég csinos legény. Castlewood rettenetesen unalmas, és bizonyosra veszem, egyik bátyám sem tesz semmit annak érdekében, hogy szórakoztatóbb legyen. „Lehet, hogy az a fiú közönséges, kétségkívül közönséges, de hadd lássuk azt az amerikaiat.” Ez volt Lady Maria véleménye. Lady Castlewood nem foglalt állást sem a mellett, hogy meghívják, sem a mellett, hogy visszatartsák, csak a mellett, hogy halasszák el a döntést.

– Várjatok, gyerekek, amíg megjön a nagynénétek; talán a bárónő nem szívesen látná a fiatalembert; legalábbis kérjünk tőle tanácsot, mielőtt meghívjuk.

És így még mindig függőben maradt, vajon legközelebbi rokonai felkínálják-e vendégszeretetüket a szegény Harry Warringtonnak.

Végül feltűnt Bernstein bárónő fogata, és bármilyen kétségek forogtak is fenn a virginiai idegen fogadása tekintetében, annyi bizonyos, hogy e nagylelkű család nem volt híján a lelkesedésnek gazdag és hatalmas nőrokonuk irányában. A díszszobát már előkészítették számára. A szakács már előző nap megérkezett, azzal az utasítással, hogy olyan vacsorát készítsen, amelyet öladysége szeret. Az asztal csillogott a régi ezüستől, és különben is a tölgyfa ebédlőben állították fel. Körös-körül a falakon a családi képek. Ott volt az elhunyt gróf, valamint apja, anyja és húga – ez a két gyönyörű kép. Ott volt az elődje és annak a grófnéja, Van Dyck¹ kezeműve. Ott volt Esmond ezredes, virginiai rokonuk, akinek unokája irányában az Esmond család hölgyei és urai olyan mérsékelt rokonszenvet tanúsítottak.

A lakoma, amit nagynénjük, a bárónő elé tálaltak, jó volt, és

¹ Van Dyck, Anthony (1599–1641) – flamand festő, Rubens tanítványa. I. Károly angol király udvarában is működött, lovagi címet kapott.

ladységének ízlett is. A vacsora egy-két órát vett igénybe, ami közben az egész Castlewood család igen figyelmes volt vendégéhez. A grófnő erősen kínálgatta minden jó fogással, amiből egyébként ő maga is bőven kivette részét; a komornyik, amint látta, hogy pohara kiürült, rögtön újratöltötte pezsgővel; a fiatalok meg az anyjuk részt vettek a társalgásban, nem annyira azzal, hogy beszéltek, inkább azzal, hogy illendően hallgatták rokonukat. A bárónő csupa szellemesség és jókedv. Úgy látszott, mindenkit ismer Európában, és mindenkiről a leggonoszabb történeteket tudja. Castlewood grófnő rendszerint nagyon szemérmes, szigorú asszony volt, az illendőség zászlóvivője, de most a bárónő legromlottabb anekdotáján is mosolygott; a lányok egymásra néztek, és anyai jeladásra nevettek; a fiúk különös gyönyörűséggel kuncogtak és röhögtek nővéreik zavarán. Bőven kortyolgattak a borból is, melyet a komornyik körülhordott, és sem ők, sem a vendégük nem vetette meg azt a gőzölgő puncsos tálat sem, melyet vacsora után az asztalra helyeztek. Mennyi, de mennyi éjszakán, mondta a bárónő, ivott ő már ennél az asztalnál az apja mellett.

– Ez volt a helye – mutatott oda, ahol most a grófnő ült. De nem látta már a régi ezüst evőeszközöket. Azt mind beolvasztották, hogy kifizessék az apja kártyaadósságait. – De fiatalurak, ti nem kártyáztok? – kérdezte reménykedve.

– Soha, szavamra mondom – felelte Castlewood.

– Soha, becsületemre mondom – felelte Will, bátyjára kacsintva.

A bárónő nagy örömmel hallotta, hogy ilyen jó fiúk. Arca egyre pirosabb lett a puncstól, beszédes lett, sőt durvának is lehetett volna mondani, de hát változtak az idők, és ezek a kritikusok hajlamosak voltak rá, hogy különösképpen kedvezően ítélik meg őt.

Beszélt a fiúknak az apjukról, a nagyapjukról – a család más férfiairól és asszonyairól.

– Az egyetlen férfi a családban ez volt – mondta, és még mindig szemrevalóan kerek és fehér karjával rámutatott a piros kabátos, mellvértes, nagy, fekete parókás katonatiszt képére.

– A virginiai? Hát az meg mire jó? Mindig azt gondoltam;

semmire se, csak hogy dohánynal foglalkozzon meg a nagyanyámmal – mondta mylord nevetve.

A bárónő olyan erővel csapott az asztalra, hogy a poharak táncoltak tőle.

– Mondom, hogy ő volt a legkülönb mindnyájatok közt. Soha senkinek a hímnemű Esmondok közül nem volt több esze, mint egy libának, kivéve őt. Nem ebbe a mi gonosz, önző, régi világunkba való, és jól tette, hogy elment, és odakint élt. Hol lett volna az apátok, ti gyerekek, ha ő nem lett volna!

– Olyan nagyon jó volt a papánkhoz? – kérdezte Lady Maria.

– Régi históriák ezek, drága Mariám! – kiáltotta a grófnő. = Bizonyos vagyok benne, hogy az én drága grófom nagyon jóságos volt hozzá, amikor neki adta azt a nagy birtokot Virginiában.

– A bátyja halála óta az a fiú az örököse, aki ma itt volt. Draper úr mondta nekem! A nyavalyába! Nem tudom, miért mondott le az apám ilyen vagyonról.

– Kicsoda volt ma itt? – kérdezte a bárónő rendkívül izgatottan.

– Harry Esmond Warrington, Virginiából – felelte mylord =; egy fiú, akit Will majdnem belehajított a folyóba, én meg sürgettem myladyt, a grófnőt, hogy hívja meg hozzánk.

– Úgy érted, hogy a virginiai fiúk közül az egyik itt volt Castlewoodban, és nem hívtátok meg, hogy hozzánk szálljon?

– Csak egy van már közülük, drágaságom – vetette közbe a gróf. – A másikat, hiszen tudod, nemrégiben...

– Szégyen, gyalázat!

– Ó! Hát bizony nem lehet kellemes, ha valakit megsk...?

– Úgy érted, hogy Henry Esmondnak, e ház urának egy unokája itt járt, és egyiktek sem ajánlott fel neki vendégszeretetet?

– Mivelhogy nem tudtuk, ő meg a Három Kastélyban lakik = vetette közbe Will.

– Hogy a fogadóban lakik, ti meg itt ültök? – kiáltotta az öreg hölgy. – Ez mégiscsak sok... Hívjatok valakit ide. Adjátok ide a kalapomat, magam megyek a fiúhoz. Azonnal jöjjön velem, Lord Castlewood.

A fiatalember felállt, láthatóan dühösen.

– Bernstein bárónő – mondta –, méltóságod mehet, ha úgy tetszik, de ami engem illet, nem vagyok hajlandó eltűnni, hogy szégyenletesnek nevezzék a viselkedésemet. Én nem megyek, és nem hozom el a virginiai fiatalurat, hanem kijelentem, hogy itt maradok ülve, és végigiszom ezt a csésze puncsot.

– Eugene!

– Engem ne eugenozzon, madame! Tudom, hogy méltóságodnak nagy csomó pénze van, és forró óhaja, hogy a pénz a mi szeretetre méltó családjában maradjon. Maga ezt még jobban szeretné, mint én. Csúszni-mászni érte... azt nem fogok.

És ezzel visszasüllyedt székébe.

A bárónő végignézett a családon, melynek tagjai lehajtották fejüket, aztán mylordra nézett, de ezúttal a visszatetszés minden jele nélkül. Odahajolt hozzá, és gyorsan azt mondta német nyelven:

– Nem volt igazam, amikor azt mondtam, hogy az ezredes volt az egyetlen férfi a családban. Te tudsz, ha akarsz, Eugene.

Amely megjegyzésre mylord csak meghajolt.

– Ha nem akarjátok, hogy egy öregasszony kimenjen ezen az éjszakai órán, akkor legalább William menjen, és hozza el az unokatestvérét – mondta a bárónő.

– Éppen ezt ajánlottam neki én is.

– És mi is... mi is! – kiáltották egyszerre a lányok.

– Elhiheti nekem, hogy én meg csak a drága bárónő beleegyezésére vártam – mondta a mamájuk –, és magam részéről el leszek bűvölve, ha fiatal rokonunkat üdvözölhetem.

– Will! Vedd föl a facipődet, fogj egy lámpát, menj, és hozd el a virginiait – mondta mylord.

– És akkor még egy tál puncsot iszunk, ha megjön – mondta William, aki ekkor máris túl sokat ivott. Ekkor elment – hogyan, azt már láttuk; azt is, hogyan kapott még puncsot, és azt is, mennyire pórul járt a követségben.

A tiszteletre méltó Lady Castlewood, amikor a fiatal Harry Warringtont megpillantotta a folyó partján, úgy találta, hogy nagyon csinos és érdekes fiatalember, és valószínűleg megvult a maga oka, hogy ne óhajtsa jelenlétét a családban. Semmilyen anya nem érez kedvet, hogy érdekes, tizenkilenc éves fiatalembereket látogatásra biztasson, ha családjában húszéves hajado-

nok vannak. Amennyiben Harry földjei Virginia helyett Norfolkban vagy Devonban lettek volna, a jóságos grófnő kétségkívül buzgóbb lett volna az üdvözlésben. Ha szüksége lett volna rá, igen készségesen nyújtott volna neki kezét. Ha a mi előkelő családjaink önzőek, mindenesetre el is árulják, hogy önzőek, és a szívük hideg lévén, legalább nincs bennük annyi képmutatás, hogy érzést színleljenek.

Miért venne Lady Castlewood annyira erőt magán, hogy szívesen lássa az ifjú idegent? Azért, mert baráttalan? Csak együgyű ember tudhat elképzelni ilyesféle okot. Nagyvilági emberek, amilyen öladysége is, azokhoz barátságosak, akik bőviben vannak barátoknak. Egy szegény fiú magányosan, távoli országból, nagyon szerény javakkal, és még azoknak sem a birtokában, valószínűleg faragatlan modorral és durva vidéki szokásokkal – köteles-e egy előkelő hölgy erőt venni magán egy ilyen fiatalemberért? *Allons donc!*² Éppen olyan jól megvan a sörházban, mint a kastélyban.

Kétségkívül ez volt öladysége véleménye, amit rokona, Bernstein bárónő, aki tökéletesen ismerte őt, teljesen meg is értett. A bárónő is nagyvilági asszony volt, és alkalomadtán nyilván tudott olyan önző lenni, mint bármilyen más előkelőség. Teljesen megértette az okát annak a hódolatnak, amit az egész Castlewood család tanúsított iránta – anya és lányai és fiai –, és mivel igen jó humorú asszony volt, játékot űzött a család különböző tagjainak a természetével, mulattatta őt a mohóságuk, megalázkodásuk, mesterkéletlen tiszteletük a pénzesládája iránt, és hűséges ragaszkodásuk az erszényéhez. A család nem volt nagyon gazdag; Lady Castlewood saját pénze le volt kötve a gyerekeinek. A két idősebb semmit sem örökölt német anyjától, csak lencsőke haját és rendkívül előkelő családfáját. De azok is, akiknek volt pénzük, és azok is, akiknek nem volt, egyképpen mohón várták a bárónő pénzét: e tekintetben a gazdagok minden bizonnyal éppen olyan kapzsiak, mint a szegények.

Igy hát, ha Madame Bernstein az asztalra csapott, s haragjában megremegette a poharakat és a személyeket az asztal körül, azért tette, mert felizgatta a bőséges puncs és pezsgó, ami-

² Ugyan, kérem! (francia)

ből öladysége, szokása szerint, alaposan iszogatott; és azért is, mert talán nemes indulat fogta el, amikor nemes bor hevítette a vérét, és méltatlanságot érzett, ha arra a szegény fiúra gondolt, aki baráttalanul és magányosan ül őseinek kapuján kívül; nem pedig, mintha különösképpen mérges lett volna rokonaira, akik-től nem is várt mást, mint ahogyan cselekedtek.

Önzésük és megalázkodásuk tanújelei éppen úgy mulattatták, mint Castlewood lázongása. Castlewood éppen olyan önző volt, mint a család többi része, de nem olyan alantas; és mint ahogy őszintén be is vallotta, megengedhette magának egy kis függetlenség fényűzését, tekintve, hogy tűrhető nagyságú birtokra támaszkodhatott.

Madame Bernstein korán kelő asszony volt, nyugtalan, elszánt, és korához képest rendkívül tevékeny. Fent volt már jóval, mielőtt a bágyatag Castlewood hölgyek, akik éppen londoni összejöveteleikről és báljaikról érkeztek haza, elhagyták tollas ágyaikat, vagy a vidám Will kialudta volna puncsivászeit. Fent volt már, és fel-alá járt az édes hajnali harmattól szikrázó, zöld teraszokon; a harmat egyébként ott csillogott a gondozott ágyások virágzó vadonán és a sötét puszpángsövények hullámzó falán, amely alatt márvány faunok és driádok hűsöltek, miközben ezer meg ezer madár énekelt, a szökökutak csobogtak és tündököltek a rózsás reggeli napsütésben, s a varjak átkárogtak a nagy erdőből.

Talán elfogta ennek a helynek – amelyikre jól emlékezett, mert gyakran látogatta meg gyermekkorában – üdesége és varázsa? Talán visszaidézte emlékezetébe az ártatlanság és boldogság idejét, és nyugodt szépsége lecsillapította és elringatta, vagy éppen felébresztette szívében a megbánást? Kedélye a szokásosnál érzelmesebb és gyöngédebb volt, amikor hirtelen, fél-órai sétálás után, közeledett felé az, akire várt. A mi virginiai fiatalemberünk volt, akinek egy korai levelet küldött a Lockwood család egyik tagjával. A B. Bernstein aláírású levél arról tudósította Esmond Warrington urat, hogy Castlewoodban a rokonai, köztük nagyatyjának egy kedves barátnője, alig várják, hogy eljöjjön „Esmond ezredes angliai házába”. Most aztán ennek megfelelően meg is jelent az ifjú, elhaladt az öreg, gótikus kapubolt alatt, s jött lefelé a lépcsőkön, egyik teraszos kertből

a másikba – kezében a kalapja, kipirult arca körül lobogó szőke haja, karcsú alakja gyászba öltözve. A fiatalember csinos és szerény megjelenése, kedves arca és lénye tetszett a hölgynek. A fiú üdvözölte, mély meghajlással, amely Versailles-ban is becsületére vált volna. A bárónő feléje nyújtotta kicsi kezét, s amikor a fiú tenyere összecsukódott fölötte, ő meg a másik kezét gyöngéden ráhelyezte az ifjú Warrington kézelőjének fodrára. Jóságosan és gyöngéden nézett a becsületes, kipirult arcba.

– Nagyon jól ismertem a nagyapját, Harry – mondta. – Így hát maga tegnap eljött megnézni az ő képét, ezek meg elküldték, pedig maga tudta, ugye, hogy a ház jog szerint az övé volt?

Harry még jobban elpirult.

– A cselédek nem ismertek. Egy fiatal úriember eljött hozzám az éjszaka – mondta –, amikor én rosszkedvű voltam, ő meg, sajnos, részeg. Durván beszéltem unokatestvéremmel, amiért majd bocsánatot kérek tőle. Méltóságod tudja, hogy mi, odaát Virginiában, másképpen viselkedünk az idegénekkel. Bevallom, másféle fogadtatásra voltam elkészülve. Maga volt az, asszonyom, aki leküldte hozzám az éjszaka az unokatestvéremet?

– Én küldtem őt. De meglátja, ma nagyon barátságosak lesznek az unokafivérei. Itt kell maradnia. Lord Castlewood fogadta volna ma reggel, csakhogy én már nagyon szerettem volna találkozni magával. Egy óra múlva lesz reggeli, addig meséljen nekem. Majd elküldünk a Három Kastélyba a szolgájáért meg a csomagjaiért. Nyújtsa a karját. Ni csak, elejtettem a botomat, amikor maga jött. Legyen maga a botom.

– Nagyapám a mankóinak szokott hívni bennünket – mondta Harry.

– Maga hasonlít hozzá, pedig szőke.

– Látnia kellett volna... látnia kellett volna George-ot – mondta a fiú, és becsületes szemét elöntötték a könnyek. A visszaemlékezés bátyjára, a tegnapi megaláztatás keserű gyötrelme, a mostani fogadtatás gyöngédsége: talán mindez hozzájárult, hogy meglágyítsa a fiú szívét. Nagy gyöngédséget és hálát érzett a hölgy iránt, aki ilyen melegséggel fogadta. Egy perce még rendkívül magányosan és nyomorúságosan érezte magát, itt pedig otthont kínálnak neki, és egy jóságos kezet nyújtanak

feléje. Nem csoda, hogy megragadta. Az alatt az óra alatt, miközben beszélgettek, a fiatalember becsületes szívét majdnem teljesen kitarta újonnan lelt kedves barátnőjének: amikor a napóra a reggeli idejét mutatta, csodálkozva gondolt rá, mennyi mindent elmondott neki. A bárónő a szobába vezette, ahol reggeliztek, bemutatta nagynénjének, a grófnőnek, és felszólította, hogy ölelje meg unokafivéreit. Lord Castlewood illően nyílt szívű és nyájas volt. A derék Willnek fájt a feje, de semmire sem emlékezett az elmúlt éjszaka eseményeiből. A hölgyek nagyon nyájasak és udvariasak voltak, már ahogyan hozzájuk hasonló, előkelő hölgyek szoktak is lenni. Honnan is tudhatta volna Harry Warrington, ez az egyszerű, igaz beszédű fiú, arról a távoli gyarmatról, aki csak tegnap tette lábát az angol partra, hogy a hölgyek, akik oly könnyedén mosolyognak, és fesztelenül viselkednek, voltaképpen dühöngenek rá, és megrémülnek attól a kegytől, amellyel, úgy látszik, Madame Bernstein tekintett rá.

A bárónőnek egészen a *faible*-je³ lett. Nem is beszélt semmi másról, alig vetett ügyet a castlewoodi fiatalokra, végigjárta vele a házat, elmondta egész történetét, megmutatta neki azt a kis udvari szobát, ahol nagyapja aludt, meg a titkos szekrényt a kandalló fölött, a katolikusüldözések idejéből, kikocsizott vele a környékre, felhívta figyelmét a legnevezetesebb helyekre és házakra, és viszonzásul meghallotta a fiatalember egész históriáját.

Ezt a rövid életrajzot a nyájas olvasó kegyeskedjék tudomásul venni, nem pontosan azokkal a szavakkal, ahogyan Harry Warrington úr előadta Madame Bernsteinnek, hanem abban az alakban, ahogy az itt következő fejezetek őrzik.

³ Itt: a gyöngéje. (francia)

HARMADIK FEJEZET

A virginiai Esmondok

Henry Esmond úr, aki Anna királynő uralkodása alatt ezredesként szolgált a háborúkban, a királynő uralkodásának vége felé belekeveredett bizonyos kísérletekbe, amelyeknek az volt a célja, hogy a királynő családját a trón birtokába juttassa vissza. A nemzet, szerencséjére, egy másik dinasztiát részesített előnyben; de néhányan a Hannover-ház kis ellenzékéből a három királyság határain kívül kerestek menedéket, többek között Esmond ezredesnek is azt tanácsolták barátai, hogy menjen ki az országból. Mivel Esmond úr őszintén megbánta a maga szerepét, és mivel az a felséges fejedelem, aki Anglia fölött uralkodni kezdett, a legbékésebb volt minden uralkodó között, az ezredes barátai igen rövid idő múlva módot találtak rá, hogy kegyelmet eszközöljenek ki számára.

Esmond úr, mint már említettük, abból a nemes angol családból származott, mely a Hampshire grófságbeli Castlewoodból szerezte rangját; és meglehetősen köztudomású volt, hogy II. Jakab király és fia felajánlotta a márki címet Esmond ezredesnek éppúgy, mint az apjának, s az előbbinek kijárt volna a családjában örökletes (írországi) peerség is, ha kiküszöböl egy formahibát, amelyet ő azonban nem kívánt helyreigazítani. Elfáradván a politikai küzdelmekben, amelyekbe belebonyolódott, és bosszankodván családjának európai viszontagságain, szívesebben szánta rá magát, hogy letelepedjék Virginiában, ahol átvett egy nagy birtokot, amelyet I. Károly király ruházott őseire. Itt született Esmond úr lánya, itt születtek unokái, itt halt meg a felesége. Ez a hölgy, amikor hozzáment, özvegye volt az ezre-

des rokonának, a szerencsétlen Castlewood grófnak, akit pár-bajban ölt meg Lord Mohun, Vilmos király uralkodásának végén.

Esmond úr Castlewoodnak nevezte amerikai házát, atyáinak ősi otthonáról a régi hazában. Valójában Virginia élete szeretettel utánozta az angol szokásokat. Királyhű gyarmat volt. A virginiaiak azzal dicsekedtek, hogy II. Károly király előbb volt király Virginiában, mintsem király lehetett Angliában. Az angol királyhoz és az angol egyházhoz egyképpen hűséggel viseltettek. Az ott letelepült nemesség rokonságban állt a jó angol családokkal. Gögösen elnéztek a New York-i holland kereskedők és a pénzhajhász pennsylvaniai és New England-i kerekfejűek¹ fölött. Soha semmilyen nép nem volt kevésbé köztársaságpárti, mint annak a nagy tartománynak a népe, amely csakhamar élén járt az emlékezetes lázadásnak a Brit Korona ellen.

A virginiai nemesség majdnem patriarkális módon élt nagy birtokain. A kezdetleges ültetvényekhez minden birtok bővíben volt a dolgos kezeknek – a megvásárolt vagy bérelt szolgáknak –, akik a gazda parancsának voltak alávetve. A föld gondoskodott élelmükről, eleven jószágról és vadról. A nagy folyókban nyüzögtek a kifogni való halak. Partjaiktól hazáig szabad volt az út. Magánkikötőikben, a Potomac vagy a James folyó partján, felrakták a dohányt hajóikra, s azok elvitték Londonba vagy Bristolba – és cserébe az egyetlen termékért, amit a virginiai nemesek hajlandók voltak termelni, otthon gyártott, angol cikkeket és árukat hoztak vissza. Vendégszeretetük háttartalan volt. Soha idegent nem küldtek el kapuikból. A nemesek vendégül látták egymást, és elutazgattak egymás házához, majdnem feudális módon. A rabszolgaság kérdése még sehol se volt abban az időben, amelyről írunk. Hogy valaki fekete szolga tulajdonosa, ez senki virginiai úriember érzéseit nem sértette; a néger fajta fölött gyakorolt kényúrság, az igazat megvallva és általában véve, nem is volt kegyetlen. Élelem volt bőven; a szegény feketék lusták voltak, és nem éppen boldogtalanok. A négerék emancipációjáról prédikálni a castlewoodi Madame Es-

¹ Puritánok, akik 1641 után frizurájuk kerekre nyírásával különböztették meg magukat a többi angoltól. Ők voltak az első amerikai angol telepesek,

mondnak éppannyi lett volna, mint azt mondani neki, hogy eressze szélnek a lovakat az istállóiból; semmi kétsége sem volt az iránt, hogy az ostor és az abrakos zsák mind a kettőnek jót tesz.

Apja talán másképpen gondolkodott, lévén sok tekintetben szkeptikus nézetén, de kételyei nem nyilvánultak meg cselekvő ellenállásban, és inkább elégedetlenkedő volt, mint lázongó. Volt idő, amikor ez az úriember otthon kivette részét a tevékeny életből, és úgy lehet, vágyott rá, hogy elnyerje ennek a dicsőségét is, de későbbi napjaiban, úgy látszott, nem sokat törődik ezzel. Valami történt az életében, ami a mélabú árnyát vetette egész létére. Nem volt boldogtalan – nagyon barátságos volt a környezetéhez –, nagyon gyöngéd, sőt az alázatig odaadó családjának nőtagjai iránt, akiknek szinte soha nem mondott ellent; de szíve valamilyen csődbe jutott, amiből szelleme soha nem tért magához. Az életbe inkább beletörődött, mintsem élvezte, és soha jobb kedvében nem volt, mint utolsó óráiban, amikor az élettől megválni készült.

Miután elvesztette feleségét, a lánya vette át az ezredesnek és ügyeinek gyámolítását; és ő maga teljes belenyugvással bízta magát a gondjaira. Ha megvoltak a könyvei meg a nyugalma, nem törődött egyébbel. Amikor társaság érkezett Castlewoodba, jól elmulattatta őket, és nagyon kellemes, gunyoros hangulatban volt. Akkor sem búsult csöppet sem, ha aztán elmentek.

– Drágám, nem fogok búsulni, ha el kell mennem – mondta a lányának –, és te, habár nincs a világon nálad gyöngédebb lány, mégiscsak meg fogsz vigasztalódni egy idő múltán. Miért legyek romantikus én, amikor már ennyire megöregedtem? Te lehetsz romantikus, mert még fiatal vagy.

Ezt mondta, de nem mindent gondolt komolyan abból, amit mondott, mert a hölgy, akihez szavait intézte, mind a két lábával a földön állt, és nem sok romantika volt a természetében.

Miután tizenöt évig székelte nagy, virginiai ültetvényén, az érdemes birtokos gazdasága annyira felvirágzott, hogy beleegyezett lányának tervébe, aki egy sokkal nagyobb és tartósabb udvarház építéséhez fogott, mint az az egyszerű faépület, amelyben atyja elégedetten élt. Madame Warrington azt akarta, hogy apja örökösének olyan lakóhelyük legyen, amely méltó előkelő

nevükhöz. Szomszédai közül néhányan építettek már maguknak csinos házakat, talán az ő becsvágya is az volt, hogy rangot szerezzen ebben az országban, és innen fakadt kívánsága a megszépült kúria után. A castlewoodi Esmond ezredes azonban nem törődött sem a kúriákkal, sem az úrisággal. Hanem a lánya nagy véleménynyel volt családfájának érdeméről és ősiségéről; és apjaura, aki derűsen hanyatló éveiben rendkívül nyugodt és jókedélyű lett, könnyedén és enyelegve alkalmazkodott gyermekének furcsaságaihoz – sőt, segített is neki nem jelentéktelen történelmi tudásával, valamint tehetségével és gyakorlatával a festés művészetében. A címertani ismeretek száz évvel azelőtt a legelőkelőbb hölgyek és urak neveltetésének részét képezték; európai látogatásának során Esmond kisasszony buzgón tanulmányozta családjának történetét és származását, és amikor Virginiába visszatért, magával hozta a családjára vonatkozó dokumentumok tömegét – ezekben magától értetődő komolysággal és hiszékenységgel bízott –, valamint e nemes tudomány köréből való, Franciaországban és Angliában akkoriban kiadott rendkívül épületes köteteket. Nagy elégtételére ezek a művek bebizonyították, hogy az Esmondok nemcsak előkelő normann harcosoktól származtak, akik győzedelmes vezérükkel jöttek Angliába, hanem királyi méltóságot viselő bennszülött angoloktól is; és két nagyszerű családfa – mindkettőt az ezredes maga festette ki ügyesen – ábrázolta a család eredetét egyfelől Nagy Károly császártól, aki lemezpáncélban, családi palástban és diadémmal volt rajzolva; másfelől Boadicea királynőtől, akit az ezredes nem volt hajlandó másképpen festeni, csak az ő brit királynőnk könnyed öltözkéiben, pazar, aranyozott koronával, prêmes kisköpenyben, gyönyörű, arányos termete ízlésesen tetőzve égszínkék alakocskákkal. A családfa ebből a két illusztrációból sarjadt, amíg valahol a tizenharmadik században egyesült annak a szerencsés Esmondnak a személyében, aki a kétféle eredetet magáénak vallhatta.

A Warrington családot, amelyikbe beleházasodott, a jó Rachel asszony nem sokra tartotta. Esmond Warringtonnak írta magát, de mind a világ Madame Esmond of Castlewoodnak hívta, amikor apja elhunyt után ő kezdett uralkodni ezen a birtokon. Sajnálatos, de az is lehet, hogy a gyarmati társaséletben előfordul

elsőbbségi viszályok is nyugtalanították kedélyét; mert hiába, hogy apja elégette a Jakab királytól kapott, márkí rangot adományozó oklevelet, és lemondott róla, Madame Rachel gyakorta úgy viselkedett, mintha ez az okirat még léteznék, mégpedig teljes hatállyal. Az angliai Esmondokat alsóbbrendűnek tekintette a saját ágánál, ami pedig a gyarmati arisztokráciát illeti, minden skrupulus nélkül érvényesíteni akarta felsőbbbbségét egész testületükkel szemben. Amiből veszekedések és dühös szavak származtak, olykor-olykor még dulakodás is, ahogy a jegyzeteiből kivesszük, a kormányzó összejövetelein Jamestownban. Minnek visszaidézni e perpatvarok emlékét? A bennük részt vevő személyek nem jutottak-e már régóta túl a viszályokon, és nem vetett-e véget a köztársaság mindennek a társadalmi egyenlőtlenségnek? A Függetlenségi Nyilatkozat előtt nem volt a világnak arisztokratikusabb országa Virginiánál; így hát azok a virginiai testvérek, akiknek történetét el kell beszélnünk, az otthoni intézmények teljes tiszteletében nevelődtek, és a törvényes királynak nem volt hűségesebb két kis alattvalója a castlewoodi ifjú ikreknél.

Amikor a fiúk nagyapja meghalt, anyjuk nagy ünnepélyességgel nagyobbik fiát, George-ot nyilvánította utódjának és a birtok örökösének, és Harrynak, George fél órával fiatalabb öccsének, mindenkor lelkére kötötte, hogy tisztelje bátyját. Hasonlóképpen az egész háznépet is arra utasították, hogy tisztelettel adózzon neki: a négereket, akik egy nagy és boldog családot alkottak, és az Európából bérelt szolgákat, akiknek sorsa olyan tűrhető volt, amilyen csak Lady of Castlewood kormányszata alatt lehetett. Az egész családban alig volt más lázadó, csak Esmondné hűséges barátnője és társalkodónője, Madame Mountain, no meg Harry dajkája, egy hűséges négerasszony, akivel sohasem lehetett megértetni, miért ne az ő gyereke legyen az első, aki – legalábbis azt erősítette – csinosabb, erősebb és okosabb, mint a bátyja; bár valójában aligha volt bármi különbség szépségben, erőben vagy alakban az ikrek között. Természetük sok tekintetben rendkívüli módon különbözött, de külsőben annyira hasonlítottak egymáshoz, hogy eltekintve hajuk színétől, nehéz volt megkülönböztetni őket. Ha ágyban feküdtek, s fejüket befedték azokkal az óriási, felszalagozott háló-

sipkákkal, melyeket felnőtt és gyermek őseink hordtak, a dajkájukon vagy az anyjukon kívül alig tudta volna valaki megmondani, melyik az egyik gyerek, melyik a másik.

Mindazonáltal, mint már említettük, habár alakra hasonlítottak, vérmérsekletükben különböztek egymástól. Az idősebbik békés, tudásszomjas és csendes volt; a fiatalabbik harcias és lármás. Gyorsan tanult, ha nekikezdett, de nagyon nehezen kezdett neki. A virgáccsal való fenyegetés se bírhatta rá Harryt, hogy tanuljon, ha éppen elfogta a tétlenség, és nem akadályozhatta meg George-ot, hogy öccsének leckéi elkészítésében ne segítsen. Harrynak erős katonai hajlamai voltak, a birtok kis néger gyerekeit gyakorlatoztatta, és úgy botozta őket, akár egy káplár, sokszor állt ki velük kíméletlen ökölvívásra, és soha nem neheztelt érte, ha ő járt pórul – míg George kerülte, hogy megüssön valakit, és gyöngéden bánt egész környezetével. Ahogy az már minden családban szokás, mindegyik fiúnak megvolt a külön neki rendelt kis szolgája; és köztudomású volt, hogy amikor egyszer George a maga nyomorult kis szerezcsenét a maga ágyán találta, leült mellé, és egy tollas legyezővel hajtotta a legyeket a gyerekről, nagy rémületére idősb Gumbónak; a gyerek apjának, aki ebben a foglalatosságban látta meg fiatal gazdáját, és nagy méltatlankodására Madame Esmondnak, aki a néger gyermeket a korbácsolásra kijelölt intézőhöz rendelte. George hiába járt közbe, könyörgött, hiába fakadt szenvedélyes könnyekre, s kérte az ítélet visszavonását, anyja hajthatatlan maradt a fiatal lázadó megbüntetésének tekintetében, s a kis néger elment útjára, kérve fiatal gazdáját, hogy ne sírjon.

Ebből az eseményből haragos szóváltás támadt anya és fia között. Madame Esmond nem tudta kibékíteni fiát. George azt mondta, hogy a büntetés szégyen – szégyen; hogy ő a fiú gazdája, és senki másnak, még az anyjának sincs joga hozzányúl- ni; hogy anyja elrendelheti az ő megfenyítését, és ő el is viselné a büntetést, amint ő és Harry már gyakran elviselte, de senki sem emelhet kezét erre a fiúra. Szenvedélyes lázban remegett attól, amit ő igazságtalan eljárásnak minősített, megfogadta – még káromkodásra is fakadva, ami elképesztette szerető anyját és nevelőjét, aki soha azelőtt nem hallott ilyen beszédet a mindig udvarias gyerektől –, hogy azon a napon, amikor nagykorú

lesz, felszabadítja az ifjabb Gumbót, és meg is látogatta a gyereket a rabszolgák szállásán, s a saját játékaik közül adott neki ajándékot.

A fiatal, fekete vértanú szemtelen, lusta, pimasz kölyök volt, akinek semmiképpen sem ártott egy kis megvesszőzés, ahogyan az ezredes is kétségkívül gondolhatta, mert jóváhagyta a gyerek megbüntetését, amikor Madame Esmond ragaszkodott hozzá, és csak nevetett a maga szokásos, jó kedélyével akkor is, amikor méltatlankodó unokája felkiáltott:

– Nagypapa, maga eltűri, hogy mindig a mama parancsoljon magának?

– Hát igen, eltűröm – mondta nagypapa. – Rachel, drágám, olyan nyilvánvalóan papucs alatt vagyok, hogy még ez a csöpp-ség is meglátja.

– Akkor hát miért nem áll ellent, férfi módra? – kérdezte a kis Harry, aki mindig szívesen uszította a bátyját.

Nagypapa furcsa pillantással nézett rá.

– Mert jobban szeretek ülni, aranyom – mondta. – Öreg vagyok már, elfáraszt, ha állnom kell.

Bizonyos mókás majomkodás és humor, amely a fiúban megmutatkozott, és előszeretete az öregúr kedvtelései iránt, nyilván hozzájárult ahhoz, hogy a második ikergyerek volt a nagypapa kedvence és legfőbb társasága, hiszen egész gyermeki szívét nevetve és fecsegve tárta fel nagyapjának, akihez a nagyobbik fiúnak ritkán volt csak egy szava is. George higgadt, szorgalmas fiú volt, és úgy látszott, hogy lénye éppen a könyvtárban ragyog fel, ott, ahol öccse úgy el szokott komorodni. Ismerte a könyveket, jóformán még mielőtt egynek a súlyát is elbírta volna, és olvasott belőlük, még mielőtt értette volna őket. Harry viszont az istállóban vagy az erdőben élénkült föl, kapva kapott minden vadászon vagy halászon, és már zsenge korában jó sportembernek ígérkezett. Egyszer, amikor a fiúk még kisgyerekek voltak, nagyapjuk hajója Európába készült, s megkérdezték tőlük, milyen ajándékot hozzon nekik onnan Franks kapitány. George könyvek és egy hegedű között tétovázott; Harry azonnal egy kis puská mellett döntött; és Madame Warringtont – amint akkoriban nevezték – bántotta, hogy nagyobbik fiának

ilyen alantas hajlamai vannak, de megnyerte a kisebbiknek a választása, melyet méltóbbnak tartott nevéhez és családfájához.

– Azt még el tudom képzelni, papa, hogy jól tette, ha a könyveket választotta – felelte apjának, aki igyekezett meggyőzni róla, hogy George-nak joga van a saját véleményéhez –, habár bizonyos vagyok benne, hogy magának megvan már jóformán a világnak minden könyve. De soha nem tudnám azt kívánni... lehet, hogy tévedek, de soha nem tudnám azt kívánni... hogy az én fiam, Esmond márkí unokája hegedűn cincogjon.

– Pedig most te fogtál félre, édesem – válaszolta az öreg ezredes. – Jusson eszedbe, hogy a mennyország útjai nem a mi útjaink, és hogy minden született teremtésnek megvan a maga kis szellemi királysága, és bünt követünk el, ha ebbe a királyságba betörünk. És ha George szereti a zenét? Éppúgy nem tudod megakadályozni ebben, mint ahogy a rózsának sem tilthatod meg, hogy illatozzon, vagy a madárnak, hogy énekeljen.

– A madárnak! A madár természettől fogva énekel, de George nem hegedűvel a kezében jött világra – mondta Warringtonné, fölszegve fejét. – Azt tudom, én gyűlöltem a csemlalót, csitrikoromban a kensingtoni iskolában, és csak azért gyakoroltam egyáltalában, hogy a mamának kedvére tegyek. Mondjon, amit akar, drága apám, én nem tudom elhinni, hogy az ilyen cincogás előkelő embereknek való dolog.

– És mit szólsz, édesem, Dávid királyhoz, aki hárfázott?

– Azt szólok, hogy a papa inkább többet olvassa őt, mintsem ilyen hangon beszéljen róla – mondta Warringtonné.

– Ugyan már, édesem, hiszen csak úgy példaképpen emlegettem – felelte udvariasan az apja. Esmond ezredesnek az volt a természete – amint azt önéletrajzában be is vallotta –, hogy mindig asszony kormányozta, és amikor a felesége meghalt, a lányát becézte, kényeztette, kapatta el; nevetett a szeszélyein, ha ki is gúnyolta őket, tréfát űzött az előítéleteiből, de azért szabad folyást engedett nekik, elnézte, sőt talán növelte is uralkodásra töre hajlamát, pedig az volt az alapelve, hogy beleavatkozással nem változtathatjuk meg senkinek a természetét, és csak képmutatókat nevelünk a gyerekeinkből, ha túlságba viszik a parancsolgatást.

Végül elérkezett az idő, amikor Esmond úrnak be kellett fe-

jeznie élete ügyeit, és úgy vált meg tőlük, mintha örülne, hogy megszabadul a terhüktől. Nem szabad egy történet kezdetén megkongatnunk a lélekharangot, és nem is szabad gyászbeszéd-del bevezetnünk. Mindazok, akik hallották vagy olvasták ama prédikációt, csodálkoztak, honnan vette Broadbent, Jamestown lelkésze az ékesszólást és a latin tudást, amellyel díszítette. Talán Dempster úr tudta, a fiúk skót tanítója, mert ő korrigálta a gyászbeszéd levonatát, melyet a kormányzó úr őexcellenciája és több magas rangú személyiség kívánságára Philadelphiában nyomattak ki, Franklin úr nyomdájában. Soha még nem láttak abban az országban olyan dísztemetést, amelyet Madame Esmond Warrington rendelt atyjának, pedig ő lett volna az első, aki ezen a pompázatos gyászon mosolyog. A kis castlewoodi fiúk, fulladozva fekete ruhájukban és gyászszalagos kalapjukban, a menet élén haladtak, nyomukban a Greenway Court-i Lord Fairfax, Virginia kormányzója őexcellenciája a hintájában, a Randolphok, a Careyok, a Harrisonok, a Washingtonok és sokan mások, mert az egész tartomány tisztelte az elhunyt úriembert, akinek kedvessége, nagy tehetsége, jóakarata és tartózkodó udvariassága kivívta számára szomszédainak méltó becsülését. Értesülvén az eseményről, Esmond ezredes mostohafiának, az angliai Hampshire-beli Lord Castlewoodnak családja kérte, hogy magára vállalhassa annak a márványtáblának a költségeit, mely őlordsága anyjának, valamint anyja férjének neveit és érényeit felsorolja; kellő készületi idő után fel is állították az emlékművet, amelyen az Esmondok címere és koronája volt látható, amint pufók kerubok síró csoportja tartja, továbbá egy felsoroló sírfelirat, mely ezúttal semmi hazugságot nem tartalmazott.

NEGVEDIK FEJEZET

Melyben Harry új rokonra talál

Jó barátok, vendégszerető, szívélyes, sőt tiszteletteljes szomszédok, ősi név, nagy birtok és meglehetősen vagyon, az élet minden szükségességével és sok fényűzésével ellátott, kényelmes otthon, egy sereg buzgó, parancsra váró fekete és fehér szolga, jó egészség, gyöngéd gyerekek és – tegyük hozzá alázatosan – jó szakács, pince és könyvtár – nem kell-e valakit mindezen javak birtokában meglehetősen boldognak tekinteni? Madame Esmond Warrington a boldogság mindezen feltételeinek birtokában volt; emlékezetébe is idézte őket naponta, reggeli és esti imájában. Vallásos buzgalmában lelkiismeretes volt, a szegényekhez jóságos, és soha tudva nem ártott senkinek. Elképzelem őt, castlewoodi fejedelemségében trónolva, amint a vidéki nemesek udvarolnak, fiai engedelmeskednek neki, a cselédek egymás fekete sarkára hágnak, hogy parancsait teljesítsék, a szegény fehérek hálásak nagylelkűségéért, és kétely nélkül veszik be orvosságos szereit, ha megbetegszenek, a kurtanemesek mindig helyeslik megjegyzéseit, és mindig vesztenek, ha ostáblát játszanak vele – és mindezen javak mellett, amilyeneket a sors a legtöbb halandótól megtagad, mindezek mellett sem hiszem, hogy a kis Pocahontas hercegnő,¹ ahogyan nevezték, irigylésre méltó volt dominiumának közepette. A princessz korán elragadt férje talán jól is járt vele, hogy elkerült a közeléből. Ha sok évvel túlélte volna esküvőjüket, vadul veszekedtek volna,

¹ Egy virginiai indián törzsfőnök lánya (1596–1617), aki megmentette a gyarmatosító Smith kapitány életét. Később férjhez ment egy angolhoz, és Angliában telepedett le.

vagy pedig óhatatlanul papucshős lett volna belőle, mert száz évvel ezelőtt még létezett néhány példány ebből a fajtából. Az igazság az, hogy a kis Madame Esmond soha nem kerülhetett férfival vagy asszonnyal érintkezésbe anélkül, hogy meg ne kíséreljen uralkodni rajta. Ha engedelmeskedtek, nagyon jó barátjuk lett, de ha ellenálltak, akkor mindaddig harcolt, amíg vagy ő, vagy azok csatát nem vesztek. Mindnyájan nyomorult bűnösök vagyunk: ez olyan tény, melyet nyilvánosan elismerünk minden vasárnap, és senki sem hirdette ezt tisztább és eltökéltebb hangon, mint ez a kis hölgy. Mint halandó, persze, ő is tévedhetett; csakhogy ezt a körülményt ritkán vallotta be önmagának, másoknak meg soha. Apja öregkorában éles szemmel figyelte zsarnokságának, göggjének, makacsságának kitöréseit, és szórakozott rajtuk. Madame Esmond magán érezte apja szemét; apja humora – mert neki magának nem sok jutott ebből a tulajdonságból – fékezte és zavarba ejtette. De az ezredes elhunyt után senki sem maradt, akinek hajlandó lett volna engedelmeskedni – és így a magam részéről meglehetősen örülök, hogy nem éltem száz évvel ezelőtt Castlewoodban, a virginiai Westmoreland grófságban. Úgy képzelem, az ember nem lett volna ott nagyon boldog. De hát boldog... kicsoda boldog? Nem volt-e még a paradicsomban is kígyó, és ha Éva annak előtte teljesen boldog lett volna, hallgatott volna-e a kígyóra?

A castlewoodi ház vezetése a tevékeny kis hölgy kezében volt már jóval azelőtt, hogy az ezredes az igazak örök álmát aludta. Most azonban szigorú felügyeletet gyakorolt a birtok felett; elbocsátotta Esmond ezredes angliai ügynökét, és újat vett föl; épített, javított, ültetett, dohányt termesztett, új felügyelőt nevezett ki, és új tanítót hozatott. Bármennyire szerette is apját, voltak az ezredesnek olyan alapelvei, amelyek mellett Madame Esmond nem volt hajlandó kitartani. Nem fogadott-e szót papájának és mamájának egész életükben, ahogy illik is egy engedelmes lánynak? Így engedelmeskedjék minden gyerek a szülei-nek, hogy hosszú életet éljen ezen a földön. A kis királynő uralkodott az ő kis domíniuma fölött, és fiai, a princek, csak első alattvalói voltak. Nemsokára elhagyta férjének nevét, a Warrington nevet, és Madame Esmond néven szerepelt az országban. Családi rangigénye ott közismert volt. Nem emelt kifogást,

ha megadták neki a márki címet, melyet Jakab király adományozott apjának. Papáját rendkívüli nagylelkűsége rávehette, hogy lemondjon címéről és rangjáról a család fiatalabb ágának, féltestvérének, Lord Castlewoodnak és gyerekeinek javára, de ő és fiai az Esmondok idősebbik ágából valók, és elvárta, hogy ennek megfelelően bánjanak vele. Lord Fairfax volt az egyetlen úriember Virginia gyarmaton, akinek elsőbbségét elismerte. Ragaszkodott hozzá, hogy minden alkormányzóné és bíróné előtt léphessen be mindenüvé; a gyarmat kormányzójának mint az uralkodó képviselőjének feleségével szemben persze engedett. A családi okmányok és levelek gyakran beszámolnak egy-két heves ütközetről, melyet madame vívott gyarmati méltóságok feleségeivel ilyen etikettkérdésekben. Ami férjének családját, a Warringtonokat illeti, azok mintha nem is léteztek volna a szemében. Egy angliai norfolki báró kisebbik fiához ment férjhez; de csak szüleinek kedvéért, akikkel szemben az engedelmeskedést mindig kötelességének érezte. Abban a korban, amikor férjhez ment – csitri korában, egyenesen az internátusból –, beugrott volna a hajóról a tengerbe is, ha a papája azt parancsolja.

– Az Esmondok mindig is ilyenek voltak – mondogatta.

Az angliai Warringtonoknak nem nagyon hízelgett, ahogy a kis amerikai princessz bánt velük és beszélt róluk. Évenként egyszer ünnepélyes levelet szokott intézni a Warrington családnak, és egyet előkelő rokonaihoz is, a hampshire-i Esmondokhoz; de egy bíró felesége, akivel Madame Esmond összeveszett, Virginiából visszatérve Angliába, történetesen találkozott Lady Warringtonnal, aki Sir Milesszel Londonban tartózkodott a parlament ülésének ideje alatt, s ez a bíróné elismételt néhány kifejezést, mellyel Pocahontas hercegnő szokta illetni férje angliai rokonait meg a saját rokonait, és gondolom, Lady Warrington továbbadta a történetet Lady Castlewoodnak, minnekutána a virginiai leveleket nem válaszolták meg, nagy meglepetésére és haragjára Madame Esmondnak, aki erre maga is gyorsan abbahagyta a levélírást.

Igy zördült össze ez a jó asszony szomszédaival, rokonaival, és be kell vallani, fiaival is.

Egy nagyon korai összekülönbözés a királynő és a trónörökös között Dempster úrnak, a fiúk tanítójának és az elhunyt ezredes

titkárának elbocsátásából ered. Apja életében Madame Esmond nehezen tűrte el, vagyis inkább azt kellett volna mondani, hogy Dempster úr alig tudott meglenni vele. Madame Esmond valamiképpen féltékeny volt a könyvekre, és a könyvmolyokat veszedelmes embereknek tartotta, akik rossz alapelveket terjesztenek. Hallotta, hogy Dempster álcázott jezsuita, s a szegény ember kénytelen volt kunyhót építeni magának egy tisztáson, s tanításból és gyógyításból élni, már amennyiben valaki igényt tartott erre a két tudományára a tartomány gyér lakosságából. George úrfi fogadalmat tett, hogy soha el nem hagyja öreg tanítóját, és meg is tartotta ígéretét. Harry mindig jobban szerette a halászatot és vadászatot a könyveknél, s ő meg a szegény *domine*² sohasem kerültek bizalmasabb kapcsolatba. Nemsokára újabb ok adódott a vitára.

Egy nagynénjének halála következtében és apjának elhunytá után, George Warrington úr örököseit hatezer fontnyi összeg illette meg, s ennek az örökségnek anyjuk lett egyik gondnoka. Sohase lehetett vele megértetni, hogy ő nem tulajdonosa, hanem csak kezelője a pénznek, és dühöngött a londoni ügyvédre, a másikkal gondnokra, aki nem volt hajlandó átutalni a pénzt pusztán az ő utasítására.

– Hát nem a fiaimé mindenem, ami az enyém? – kiáltotta. – És nem vágatnám-e magam darabokra értük? A hatezer fontért megvásároltam volna Boulter úr birtokát meg a négereit, ami bőven hozott volna nekünk ezer fontot egy évben, takaros életjáradékot az én Harrymnak.

Fiatal barátja és szomszédja, a Mount Vernon-i Washington úr, nem tudta meggyőzni róla, hogy a londoni ügyvédnek igaza van, és a hagyatékot nem szabad másnak kiszolgáltatnia, csak annak, aki számára őrzi. Madame Esmond megadta a magáét a londoni ügyvédnek, és sajnos, be kell vallanom, közölte Draper úrral, hogy pimasz zugügyvéd, és büntetést érdemel, amiért kétkedik egy anya és egy Esmond lány becsületében. Be kell ismerni, hogy a virginiai princessznek sajátos temperamentuma volt.

Elsőszülöttje, George Esmond, amikor ezt a kis ügyet előad-

² Uram, (latin)

ták neki, s anyja hevesen unszolta, hogy foglaljon benne állást, Washington úrnak és Draper úrnak, a londoni ügyvédnek a véleményét osztotta. *Neki* nincs szüksége a pénzre, nagyon szívesen gondolkozna másképpen, és adná a pénzt anyjának, ha ez hatalmában állna. De Madame Esmond tudni sem akart ilyen érvekről. Érzelmek voltak az ő érvei. Itt van egy lehetőség, hogy megalapozzák Harry szerencsáját – a drága Harryét, akinek nem jutott más, csak a kisebbik testvér sovány alamizsnája –, s azok a nyomorultak Londonban nem akarnak segíteni rajta, saját bátyja, aki az ő papájának egész birtokát örökli, az sem akar segíteni rajta. Ha elgondolja, hogy az ő gyereke ilyen aljas *tizennégy éves korában* stb., stb.! Tegyük ehhez hozzá a könynyeket, a gúnyolódást, a folytonos célozgatást, a hosszú elidegenedést, a keserű kitöréseket, a szenvedélyes folyamódásokat az éghez, meg ehhez hasonlókat – és el tudjuk képzelni az özvegy lelkiállapotát. Vagy nincsenek-e olyan szeretett tagjai a gyöngédebb nemnek, akik manapság is ugyanígy érvelnek? A női logika könyve csupa könnyfolt, és az ő törvényszékeiken *Justitia*³ mindig szenvedélytől hevül.

Ez az esemény arra bírta az özvegyet, hogy eltökélten takarékoskodjék kisebbik fiának, akiről buzgón gondoskodni kötelességének tartotta. Abbahagyatta a nagyszerű építkezést, amit az ezredes kezdett meg Castlewoodban, New Yorkból hozatván hajtól hollandi téglákat, s nagy költséggel kandallópárkányokat, faragott párkánykoszorúkat, ablakszárnyakat és üvegeket, szőnyegeket és drága párnázatokat importálván otthonról. Abba-maradt a könyvek vásárlása. Az ügynök parancsot kapott, hogy ne küldjön több bort. Madame Esmond utólag szívből sajnálta a költségeket egy szép hintóra, melyet Angliából vásárolt, és lelkeiben jajveszékelve hajtattott vele a templomba, s így kiállt szemből ülő fiaihoz:

– Harry, Harry! Bárcsak félretettem volna a pénzt neked, szegény, koldusan maradt gyermekem... ezt a háromszáznyolcvan guinea-t, amit készpénzben fizettem ki a Hatchett cégnek.

– Majd adsz nekem eleget, amíg élsz, és George is ad majd eleget, ha már meghaltál – mondta Harry vidáman.

³ A római mitológiában az Igazság istennője.

= Csak ha addig *lelkében* megváltozik, kedves fiam – mondta a hölgy, zord pillantást vetvén nagyobbik fiára. – Csak ha az ég meglágyítja szívét, és megtanítja irgalomra, és ezért imádkozom éjjel-nappal az éghez, Mountainné a tanúja, ugye, Mountainné?

Mountainné, Mountain zászlós özvegye, Madame Esmond társalkodónője és házvezetőnője, aki ilyen vasárnapokon a negyedik ülést foglalta el a családi hintóban, megszólalt:

– Hm! Tudom, hogy mindig gyötri magát, és sir e miatt a hágyatéknak miatt, és nem látom be, hogy mi szükség van erre.

– Hogy mi szükség van! Ó, semmi szükség – kiáltotta az özvegy nagy selyemsuhogás közepette –, persze, semmi szükség rá, hogy nyugtalankodjam, amiért a nagyobbik fiam *engedetlen fiú és rossz testvér*... amiért neki van birtoka, és az én szegény Harrymnak... Isten áldása legyen rajta... jó, ha egy tál lencse jut.

George kétségbeesetten nézett anyjára, mindaddig, amíg már nem is látta, mert szemét elárasztották a könnyek.

– Miért nem áldasz meg engem is, anyuskám! – mondta, és elfogta a szenvedélyes zokogás. Harry karja abban a pillanatban bátyjának nyaka köré kulcsolódott, és összevissza csókolta George-ot.

– Ugyan, ne törődj vele, George, én csak tudom, jó testvér vagy-e vagy sem. Ne törődj vele, mit mond. Nem úgy gondolja.

– De úgy gondolom, gyermekem – kiáltotta az anya. – Bár adná az ég...

– Hallgasson el, ha mondom! – üvöltötte Harry. – Szégyellje magát, hogy így beszél vele, madame!

– Úgy van, Harry – mondta Mountainné, fejét csóválva. – Soha életében igazabb szót nem mondott.

– Mountainné, mit merészel! A gyerekeimet ellenem uszítani? – kiáltotta az özvegy. – Tudja meg, madame, hogy ettől a naptól fogva...

– Kidob az utcára engem és a gyerekeimet? Csak dobjon – mondta Mountainné. – Ez aztán igazságos bosszú, amiért az angol ügyvéd nem adja ki magának a fiúk pénzét. Keressen magának más társalkodónőt, aki hajlandó magának a feketére azt mondani, hogy fehér, és aki majd hízeleg magának: nekem ez

nem szokásom, madame. Mikor menjek? Nem kell sokat csomagolnom. Nem sokat hoztam magammal a castlewoodi házba, és nem sokat viszek ki belőle.

– Csitt! Már szólnak a templom harangjai istentiszteletre, Mountainné. Ha lesz szíves, próbáljuk meg magunkat összeszedni – mondta az özvegy, és teljes szeretettel nézett legalábbis az egyik – de talán mindkét – gyerekére. George lehorgasztotta fejét, és Harry mellette volt, szentbeszéd közben pedig egészen hozzányomakodott, és bátyját átkarolva ült a templomban.

Harry a saját módján haladt előre elbeszélésében, sok fiatalos felkiáltással megtűzdelve, s időnként megválaszolva hallgatójának számos közbevetett kérdését. Úgy látszott, az öreg hölgy sohasem unná el hallgatni. Nyájas háziasszonya meg a lányai nemegyszer odajöttek megkérdezni Madame Bernsteint, nem akar-e kikocsizni, vagy sétálni, vagy egy csésze teát, vagy kártyázni; de Madame Bernstein mindezen szórakozásokat elhárította, mondván, hogy végtelen mulatságot lel Harry társalgásában. Sőt, amikor a Castlewood család valamelyik tagja jelen volt, csak megkettőzte kedvességét, ragaszkodott hozzá, hogy a fiú majdnem a fülébe súgja, amit mond, és odaszólt a többieknek:

– Csitt, kedveseim! Nem hallom, amit az unokaöcsénk beszél.

Azok pedig kimentek a szobából, még mindig igyekezték elégedett képet vágni.

– Maga is rokon? – kérdezte a derék fiú. – Kedvesebbnek látszik a többi unokatestvéremnél.

Beszélgetésük a faburkolatú szobában folyt le, ahol a család legalább két évszázada étkezni szokott, s ahol, mint már említettük, a családi képek lógtak. Madame Bernstein nagy széke fölött éppen egy Kneller,⁴ a galéria egyik legragyogóbb festménye, egy huszonhárom-huszonnégy éves ifjú hölgyet ábrázolt Anna királyné korának könnyedén omló díszruhájában, laza öltözkéiben, egyik keze párnán nyugodott, sűrű, gesztenyeszín haja elválasztva hullott le szép homlokáról, s hullámozott le szép

⁴ Kneller, Godfrey (1646–1723) – német származású festő, Angliában élt.

nyakára, gyöngyszínű vállára. Ez alatt a derűs kép alatt ült a hölgy, a kötötűivel.

Amikor Harry azt kérdezte: „Maga is unokatestvérem?” – így felelt:

– Ezt a képet Sir Godfrey festette, aki a világ legnagyobb festőjének tartotta magát, de nem volt olyan jó festő, mint Lely,⁵ aki a maga nagyanyját festette le... Lady... Lady Castlewoodot, Esmond ezredes feleségét; de ő sem volt olyan jó festő, mint Sir Anthony Van Dyck, aki a maga dédapját festette, azt ott... és aki itt sokkal szebb úriembernek hat, mint amilyen volt, Harry. Néhányunkat viszont sötétebb színekben festettek, mint amilyenek voltunk. Felismeri a nagyanyját azon a képen? Szebb szőke haja és szebb alakja senki asszonynak nem volt az ő korában.

– Úgy érzem, ösztönösen felismertem a képet, meg talán valamennyire hasonlít is anyámhoz.

– És Warringtonné... azaz, elnézést kérek, hiszen most Madame vagy Lady Esmondnak nevezi magát...?

– Így hívják anyámat a mi tartományunkban – mondta a fiú.

– És nem beszélt soha arról, hogy anyjának egy másik lánya is volt Angliában, mielőtt férjhez ment a maga nagyapjához?

– Soha nem beszélt róla.

– És a nagyapja sem?

– Soha. De a képeskönyvekben, amiket állandóan rajzolt nekünk, gyakran festett egy fejet, és az nagyon hasonlít ahhoz ott, méltóságod fölött. Ezt és Francis grófot és III. Jakab királyt sokszor lerajzolta, elhiheti.

– És ez a kép fölöttem senkire sem emlékezteti, Harry?

– Nem, senkire.

– Jaj! Ez aztán felér egy prédikációval – mondta sóhajtva a hölgy. – Harry, ez valaha az én arcom volt... igen, az enyém... és akkor Beatrix Esmondnak hívtak. És a maga anyja az én féltestvérem, fiam, és még csak ki sem ejtette soha a nevemet!

⁵ Lely, Sir Peter (1618–80) – holland származású angol tájkép- és portréfestő.

ÖTÖDIK FEJEZET

Családi viszályok

Miközben Harry Warrington újonnan szerzett rokonának elbeszélte otthoni kalandjainak egyszerű történetét, Madame Bernstein, aki erős humorérzéssel és figyelemre méltó világi tapasztalással rendelkezett, kétséggkívül megalkotta a maga véleményét a leírt személyekről és eseményekről; és amennyiben véleménye nem minden tekintetben volt kedvező, mi mást mondhatnánk erről, mint hogy sem a férfiak, sem a nők nem tökéletesek, s az emberi élet nem teljes egészében kellemes vagy épületes? Az udvarban és városban nevelkedett hölgy viszolygott, hacsak rágondolt is amerikai hűgának vidékies életmódjára. Az ilyen életet meglehetősen unalmasnak érezné a legtöbb, városban fölnevelkedett hölgy. De a kis Madame Warrington nem ismert ennél különbet, s megelégedett volt az életével, ahogy tulajdonképpen általában véve a maga egész személyével. Azért, mert te meg én epikureusok¹ vagy ingyenc gyomrúak vagyunk, még nem bizonyos, hogy Hodge² nyomorultul érzi magát a maga parasztias kenyere meg szalonnája mellett. Madame Warrington életét olyan kötelességek és foglalatosságok töltötték be, amiket taposómalomnak is lehetett volna érezni, de ő mindenesetre kedvelte őket. Eleven, dolgos asszony volt, és nagy birtokának minden ügyéről tudnia kellett. Nem főzhettek olyan kását Castlewoodban, amiben az ő kis keze benne ne lett volna. Ő ültette a rokkához a szolgálókat, ő nézett körmére munka közben a kony-

¹ Epikurosz (i. e. 341–270) ógörög materialista filozófus tanításának követői, így nevezték azokat is, akik az élvezetet tartották az élet fő céljának.

² A Roger névből eredő gúnynév; így nevezi a népnyelv az angol parasztot.

halányoknak, végigkocogott a földeken póniján, felügyelt a felügyelőkre meg a négerekre, akik a dohányültetvényen és a búzaföldeken dolgoztak. Ha egy rabszolga megbetegedett, itéletidőben is elment a szállására, és nagy elszánással kúrálta. Volt egy könyve, telis-teli régi receptekkel, meg egy kamrája, ahol gyógyvizeket párolt, elixíreket kotyvasztott, az orvosságos ládája pedig rémületbe ejtette szomszédait. Reszkettek tőle, hogy megbetegszenek, mert olyankor a kis hölgy rögtön lecsapott rájuk a keverékeivel és piruláival.

Száz évvel ezelőtt alig volt még város Virginiában; a nemeség kis falvakban telepedett le, ott laktak a vazallusaikkal. Rachel Esmond királynőként uralkodott Castlewoodban; szomszédai fejedelmek voltak, akik a környező birtokokat kormányozták. Sokan közülük eléggé nyomorúságos kiskirályok voltak, bőségben, de nagyon kezdetlegesen éltek, sok szolgájuk volt, de gyakran rongyos libériát húztak rájuk; nyílt házat vittek, és senki idegent nem küldtek el kapuikból; gögősek voltak, semmittevők, szerettek minden szabad levegőn üzhető sportot, ahogy az már jó családból való úriemberekhez illett. A castlewoodi özvegy éppen olyan vendégszerető volt, mint szomszédai, de jobb gazda, mint a legtöbbjük. Nem egy szomszédjának bizonyára semmi kifogása sem lett volna ellene, hogy megossza vele a birtok életfogytiglani hasznélvezetét, és apjuk helyett apja legyen a fiúknak. De hol volt az a férfi, aki elég jó lett volna olyan magasztos származású személyiségnek, amilyen őladysége? Híre járt, hogy Cumberland herceget Amerika alkirályává, sőt talán királyává is teszik. A pletykálók nevetve mondogatták, hogy Madame Warrington őrá vár. A hölgy teljes komolysággal és méltósággal jegyezte meg, hogy voltak már olyan magas születésű személyek, mint ő királyi fensége, akik házassági ajánlatot tettek az Esmond családnak.

Volt egy alvezére is, egy tisztí özvegy, akit már az előbb említettünk, s aki Madame Esmond iskolatársa volt, éppen úgy, ahogy néhai férje meg Warrington úr ezredtársa és barátja volt. Amikor az angol lányok a Kensingtoni Akadémián, ahol Rachel Esmond nevelkedett, csúfolták és gyötörték a kis amerikai idegent, s kinevették fejedelmi nagyizolását, melyre már zsenge korában rászokott, Fanny Parker védelmezte, és barát-

nőjévé szegődött. Mindketten Kingsley ezredének egy-egy zászlósához mentek férjhez. Gyöngéden ragaszkodtak egymáshoz. Az ifjú hölgyek Fannykámozták és Rachelkémezték egymást leveleikben. Aztán Fannykám férje lerongyolódott állapotban halt meg, semmit sem hagyván özvegyére és gyermekére; és Franks kapitány évenkénti utazásainak egyikén, a Kis Rachelen áthozta Mountainnét Virginiába.

A tágas, sok szobás castlewoodi házba életet hozott Mountain-né. Kártyázott úrnőjével, konyitott valamit a zenéhez, és így segítségére lehetett a nagyobbik fiúnak; mulattatta a vendégeket, és őt is mulattatták a vendégek; gondja volt a vendégszobákra, és felügyelt a szekrényekre meg az ágyneműre. Kedves, élénk, szemrevaló özvegy volt, és a gyarmat nem egy úri agglegénye kérte meg, hogy nevét az övére cserélje föl. De ő inkább megtartotta a Mountain nevet, habár, vagy talán éppen azért, mert nem sok szerencsét hozott neki. Egy házasság éppen elég volt neki, mondogatta. Mountain úr szeretetre méltóan tudta elkölteni felesége kis vagyonát, meg a sajátját is. Utolsó ékszerait a férje temetésére költötte; és ameddig Madame Warrington hajlandó őt eltérni Castlewoodban, inkább kitarzott egy férj nélküli otthon mellett, mindazon otthonokkal szemben, amiket elad-dig Virginiában felajánlottak neki. A két hölgy kiadósan veszekedett; de szerették egymást; elsimitották nézeteltéréseiket, aztán újra összekülönböztek, hanem akkor is hamarosan megengesztelődtek. Ha a fiúk közül valamelyik beteg volt, a hölgyek versengtek az anyai gyöngédségben és gondosságban.

Az ezredes, akinek emlékét Madame Warrington jobban tisztelte, mint bármilyen eleven személyt, utolsó napjaiban nagyra értékelte Mountainné derűjét és kedvességét. Úgyhogy, amikor év évre múlt, és Franks kapitány a maga tréfás módján megkérdezte Mountainnét, akar-e vele visszautazni, Mountainné kijelentette, hogy még egy évig ott marad.

És amikor kérők érkeztek Madame Warringtonhoz – ami meg szokott történni –, elég jóságosan fogadta bókjaikat és figyelmességüket, s nem egyet megkérdezett ezek közül az udvarlók közül, nem Mountainnéért jött-e. A legmelegebben szokta ajánlani Mountainnét. Fanny a legjobb teremtés a világon, jó angol családból származik, és bármely úriembert boldoggá tehetne.

Amikor aztán az illető földesúr kijelentette, hogy neki, és nem alárendeltjének szól az udvarlása, Rachel olyankor a legméltóságteljesebb meghajlással válaszolta, hogy valóban teljesen félreértette szándékait, és értésére adta, hogy Esmond márkilánya a népéért és fiaiért él, és állapotán nem óhajt változtatni. Vagy nem olvastunk-e róla, hogy Erzsébet királynő teljesen józan üzletasszony létére kegyes volt nemcsak rettegést és tiszteletet, hanem szerelmet is ébresztetni alattvalóinak szívében? Így a kis virginiai hercegnőnek is megvoltak a maga kegyencei, fogadta hízelgésüket, aztán megcsömörlött tőlük, s kegyetlen vagy jószágos volt hozzájuk, ahogy szeszélyes, uralkodói kedvének tetszett. Nem lehetett annyi bókot kitalálni, amennyit ne fogadott volna kegyesen, és úgy, mint ami kijár neki. Ez a kis gyengesége annyira közismert volt, hogy az elszántabb kópék ki is szokták használni. A talpraesett Jack Firebrace, Henrico grófságból, hónapokig ingyen élt Castlewoodban, és főkegyence lett a ház úrnőjének, mert verseket intézett hozzá, amiket egyébként az almanachokból lopott. Tom Humbold, Spottsylvaniaiból, ötven hordó sörbe fogadott öt ellen, hogy ráveszi a ladyt, alapítson egy lovagrendet – és megnyerte fogadását.

A nagyobbik fiú átlátott jó anyja természetének ezeken a hóbortjain és furcsaságain, s titokban bosszankodott és dühöngött miattuk. Már jóformán gyermekkorától kezdve lázongott, amikor hízelgéssel és bókkal adóztak a kis úrhölgynek, s igyekezett ifjonti szatirájával leleplezni őket, amire anyja nagy komolyan azt mondogatta:

– Az Esmondok mindig féltékeny természetűek voltak, és az én szegény fiam ebben apámra és anyámra ütött.

George gyűlölte Jack Firebrace-t és Tom Humboldot meg a hozzájuk hasonlókat; Harry ellenben eljárt velük vadászni, mardászni, halászni meg a kakasviadalokra, és együtt élvezte velük a vidék minden mulatságát.

Egy télen, miután első tanítójukat elbocsátotta, Madame Esmond elvitte a fiúkat Williamsburgbe, hogy ott részesüljenek olyan nevelésben, amelyet éppen az ottani iskolák és kollégiumok nyújtani tudtak, s ekkor az a szerencse érte a családot, hogy hallhatták prédikálni a híres Whitfield urat, aki eljött Virginiába, ahol az Államegyház lelkészeinek szokásai és prédikációi

nem voltak éppen a legépületesebbek. Sok szomszédos tartománytól eltérően Virginia az anglikán egyház gyarmata volt: a lelkészeket az állam fizette, és juttatott földben is részesültek; és mivel addig az anglikán egyháznak még nem volt püspöke Amerikában, a gyarmatosok kénytelenek voltak papjaikat az anyaországból importálni. Akik eljöttek, természetesen nem voltak sem a legkülönb, sem a legékesszólóbb lelkipásztorok. Nagyurak talpnyalói, eladósodott lelkészek, akik összekülönböztek a bíróval, vagy a végrehajtóval, elhozták bemocskolt reverendájukat a gyarmatra, abban a reményben, hogy megélhetést találnak. Nem csoda, hogy Whitfield nagy hangja felzaklatta azokat is, akiknek lelkét az ártalmatlan Broadbent úr, a williamsburgi káplán, soha nem tudta felébreszteni. A fiúkat eleinte éppen olyan izgalomba hozta Whitfield úr, akár az anyjukat; himnuszokat énekeltek, lángoló buzgalommal hallgatták őt, s ha Whitfield úr elég sokáig tudott volna köztük maradni, valószínűleg Harry és George is, mindketten fekete reverendát öltenek a katonai vállpántok helyett. Az együgyű kisfiúk közölték egymással élményeiket, éjjel-nappal csakis annak a szent „Hangnak” a megszólalására vártak, amelynek reménye vagy megszállottsága a protestáns Angliának olyan nagy tömegén borzongott végig akkortájt.

Csakhogyan Whitfield úr nem maradhatott örökre a kis williamsburgi gyülekezetnél. Az ő küldetése az volt, hogy megvilágosítsa az Egyház egész sötétbe borult népét, s kelettől nyugatig az igazságot harsonázza, és felébressze a szunnyadó bűnösöket. Mindazonáltal becses levelekkel nyújtott lelki vigaszt az özvegynek, megígérte neki, hogy olyan tanítót küld a fiainak, aki nemcsak világi tudásra képes oktatni őket, hanem megerősíti és megszilárdítja őket a sokkal értékesebb tudományban is.

Kellő időben meg is érkezett egy kiválasztott hajó Angliából. A fiatal Ward úrnak éppen olyan erős hangja volt, mint Whitfield úrnak, és majdnem olyan folyamatosan és hosszan tudott beszélni. A csarnok éjszakába nyúlóan visszhangzott intelmeitől. A házi négerek az ajtókhöz settenkedtek, hogy hallgassák. Más szolgák egészen elsötétítették az előcsarnok ablakait göndör fejükkal, hogy előadására figyelhessenek. Ward úrnak sajátos módon a castlewoodi fekete nyájra volt a legnagyobb

befolyása. Ezekre a gyapjas bárányokra rendkívülien hatottak intelmei, s amikor belefogott a himnuszba, olyan néger kórus zendült fel a ház mögül, hogy áthallatszott a Potomac másik partjára is – olyan kórus, amelyet sohasem hallottak az ezredes idejében, mert ez az érdeemes úriember gyanúperrel élt minden reverendával szemben, és azt mondta, ő soha nem akar ellentétbe kerülni lelkészekkel, legfeljebb az ostábla fölött. Ha pénzt kívántak könyörületes célokra, senki sem volt nála készsége-sebb, s a derék, engedelkeny, virginiai lelkész, aki ugyancsak szívből híve volt az ostáblajátéknak, azt mondta, hogy a kitűnő ezredes irgalmassága ellensúlyozza egyéb hibáit.

Ward csinos fiatalember volt. Prédikációja kezdettől fogva tetszett Madame Esmondnak, és merem állítani, hogy éppen annyira kielégítette, mint Whitfield úré. Persze ilyen eset nem fordulhat elő manapság, amikor a nők olyan választékos műveltségre tettek szert, de a száz év előtti asszonyok még hiszékenyek voltak, készen a csodálatra és bizalomra, és hajlandók voltak mindenféle kitűnő tulajdonságot elképzelni csodálatuk tárgyáról. Madame Esmond hetekig, sőt, hónapokig sem unt bele, hogy Ward úr erős, kenetteljes hangját és öblös közhelyeit hallgassa, és szokása szerint ragaszkodott hozzá, hogy szomszédai eljöjjenek és hallgassák, s elvárta tőlük, hogy megtérjenek. Kiváltképpen fiatal kedvencét, Washington urat iparkodott befolyásolni, s újra meg újra unszolta, jöjjön el Castlewoodba, maradjon ott, és fordítsa javára az ott elérhető lelki előnyöket. De ennek a fiatal úriembernek mindig adódott valamilyen különleges ügye, amelyik haza- vagy legalábbis elszólította, és mindig elővezettette a lovát esténként, ha Ward úr lelkigyakorlatának eljött az ideje. És – mert hiszen vannak-e fiúk, akik igazságosak a nevelőjükkel szemben? – az ikrek hamarosan megcsömörlöttek, sőt lázadozni kezdtek új tanítójuk ellen.

Tudatlan, unalmas és ráadásul neveletlen fickónak tartották. George sokkal többet tudott latinból és görögből, mint a mestere, s állandóan rajtakapta, hogy téved és rosszul számol. Harry, aki sokkal több szabadságot engedhetett meg magának, mint a bátyja, utánozta, ahogyan Ward eszik és beszél, úgyhogy Mountainné, sőt, Madame Esmond is kénytelen volt nevetni, s a kis Fanny Mountain csuklott a gyönyörűségtől, Madame Esmond

is rájött volna, hogy a fickó közönséges sarlatán, ha nem kell számolnia fiainak ellenállásával, amivel ő meg a maga részéről a saját hajthatatlan akaratát szegezte szembe.

— Mit számít, több vagy kevesebb világi tudása van-e? — kérdezte. — Abban, ami a legfontosabb, Ward úr nyugodtan lehet mindnyájunk tanítója. És ha a modora egy kicsit durva? Az ég nem a hatalmasok és gazdagok között keresi a maga kiválasztottjait. Bárcsak *egy* könyvet éppen olyan jól ismernének, gyerekek, ahogy Ward úr ismeri. A ti gonosz büszkeségetek, az összes Esmondok büszkesége, nem engedi, hogy rá hallgassatok. Boruljatok térdre a szobátokban, és imádkozzatok, hogy kigyógyuljatok ebből a rettenetes hibátokból.

Ward aznap esti fejtegetése a szíriai Naámánról szólt, és arról, hogy milyen büszke volt szülőföldjének folyóira, az Abanára és a Pharparra,³ amelyekről hiú módon azt képzelte, hogy fölötte állnak a Jordán gyógyító vizének — aminek az volt a morálja, hogy ő, Ward, a Jordán kétségen felül álló vizének őrzője és oltalmazója, és a boldogtalan, eltévelyedett fiúknak el kell kárhozniuk, ha nem találják meg az utat hozzá.

George most kezdett szabad folyást engedni bizonyos gonoszkodó gunyorosságnak, amelyet talán nagyapjától örökölt, s amely, ha egy nyugodt, tehetséges fiatalember élni akar vele, egy egész családot nyugtalanságban tarthat. Felkapta Ward dagályos kifejezéseit, és gúnyt űzött belőlük, úgyhogy a fiatal pap dühöngött, és majdnem torkán akadt a bőséges ebéd. George magára haragította Madame Esmondot, és kétszeresen magára haragította, amiért Harryt is úgy meg tudta nevetetni, hogy az oldalát fogta. A makacs nagyobbik fivér semmibe vette az ő tekintélyét, kicsúfolta és megsértette helyettesét, és elrontotta kisebbik gyerekeit. Hatalmának fenntartására kétségbeesett és szerencsétlen kísérlethez folyamodott.

A fiúk tizennégy évesek voltak, Harry volt a magasabb, és sokkal fejlettebb a bátyjánál, aki törekenyebb volt, és mind mostanáig szinte gyermekes maradt az alakja és megjelenése. A nád-pálca azoknak az időknek általánosan elfogadott érvei közé tartozott. Örmesterek, iskolamesterek, rabszolga felügyelők bősé-

³ Kisázsiai folyók.

gesen éltek a bottal. A mi kis ikreinket is sokszor megvesszőzte Dempster úr, skót tanítójuk, még a nagyapjuk idejében; és különösen Harrynak meglehetősen hozzá kellett szoknia ehhez az eljáráshoz, úgyhogy eléggé könnyen is vette. De az interregnumban, Esmond ezredes halála után, a pálcát félretették, s a castlewoodi fiatalurakat hagyták a saját útjukon járni. Mivel az ifjú lázadók semmibe vették Madame Esmond meg a helyettese tekintélyét, a szerencsétlen anya arra gondolt, hogy majd kényszer segítségével állítja helyre. Kikérte Ward úr tanácsát. Az atléta termetű fiatal pedagógus hamarosan talált a bibliában fejezetet és verset, hogy igazolja az eljárást, amelyet követni akart – voltaképpen abban az időben senki sem vonta kétségbe ennek a szokásnak helyességét. Hiszen Ward úr azzal kezdte, hogy hízelgett a fiúknak, tekintettel arra a jó állásra és kényelmes szálásra, amit Castlewoodban talált, és mert azt remélte, hogy ott marad. De a fiúk nevettek a hízelgésén, gúnyolódtak rossz módorán, és hamarosan ásitóztak a szentbeszédek; minél jobban kegyébe fogadta őt anyjuk, annál kevésbé tetszett a fiúknak, s így a tanító és növendékei szívből utálták egymást. Mountainné – aki jó barátja volt a fiúknak, különösen George-nak, akiről azt tartotta, hogy az anyja igazságtalanul bánik vele – figyelmeztette őket, legyenek okosak, mert valamilyen összeesküvés szövődik ellenük.

– Ward úr úgy csúszik-mászik a mamájuk előtt, mint még soha. Felfordul tőle a gyomrom, igen, úgy, ahogy mondom, amikor hallom, hogyan hízeleg, és látom, hogyan zabál az a nyomorult bitang! Legyenek résen, szegény fiaim... tanulják meg leckéjüket, és ne mérgesítsék a nevelőjüket. Baj lesz ebből, tudom, hogy baj lesz. A mamájuk magukról beszélt Washington úrnak a minap, amikor beléptem a szobába. Én nem szeretem ezt a Washington őrnagyot, tudják, hogy nem szeretem. Harry úrfi ne mondja most, hogy „ó, Mounty”! Maga mindig kiáll a barátaikért, azt tudom. Az őrnagy igen csinos, magas férfi, jó ember is lehet, de fiatalember létére énnekem túlságosan *vén*. Úristen, kedveseim, mennyi rossz fát tett tűzre a maguk apja meg az én szegény Mountainem, amikor zászlósok voltak Kingsley ezredében, az egész udvar nem volna elég annyi rossz fának! De mi rossz fát tett a tűzre Washington úr, azt mondják meg ne-

kem... nem, még egy tuskót sem! No, szóval, az elmúlt kedden véletlenül éppen akkor léptem be, amikor ott ült a mamájukkal, és bizonyos vagyok benne, hogy magukról beszéltek, mert azt mondta Washington úr: „A fegyelem az fegyelem, és azt meg kell őrizni. Csak egyvalaki parancsolhat a házban, asszonyom, és maga a ház úrnője.”

– Szóval szóra ezt mondta nekem is – kiáltott fel Harry. = Azt mondta, nem szeret mások ügyeibe avatkozni, de anyánk nagyon dühös, veszélyesen dühös, azt mondta, s arra kért, fogadjak szót Ward úrnak, és különösen, hogy George-ot is vegyem rá erre.

– Ő pedig vezesse a saját házat, ne az enyémet – mondta George igen gögösen. A figyelmeztetés távolról sem vált a fiú javára, csak még dölyfösebbé és konokabbá tette.

Következő nap kitört a vihar, s a bosszú a kis lázongók fejére sújtott. A reggeli tanulás közben szóváltás fejlődött ki George és Ward úr között. A fiú teljességgel engedetlen és méltánytalan volt; még hűséges öccse is felkiáltott, és be kellett vallania, hogy bátyjának nincs igaza. Ward úr megőrizte önuralmát – mert ha az ember a dühét elnyomja, lefejtí, bedugaszolja, és megakadályozza hirtelen kirobbanását, azt úgy hívják, hogy megőrizzük önuralmunkat –, s azt mondta, majd beszél erről az úgyról Madame Esmond-dal. Amikor a család befejezte az ebédet, Ward úr arra kérte öladységét, maradjon még egy kis ideig, aztán eléggé nyugodtan előadta neki a vita tárgyát.

Felkérte Harry úrfit, erősítse meg, amit ő mondott; és szegény Harry kénytelen volt elismerni a *domine* állításait.

George, a kandalló mellett állva, nagyapja arcképe alatt, gögösen azt mondta, hogy amit Ward úr mond, tökéletesen igaz.

– Ilyen növendék tanítójának lenni képtelenség – mondta Ward úr hosszú beszéd kíséretében, szokása szerint bőségesen megtűzdelve az írásból vett szólamokkal, amelyek mindegyikére a romlott, ifjú George csak mosolygott vagy fitymálóan firtorgott, végül aztán Ward azzal végezte beszédét, hogy a méltóságos asszonytól engedélyt kért a visszavonulásra.

– Nem, míg meg nem fenytette ezt az engedetlen gyereket = mondta Madame Esmond, akiben Ward tirádája közben, s különösképpen fia viselkedése miatt, felgyülemlett a harag.

– Megfenyíteni?! – mondta George.

– Úgy van, úrfi, megfenyíteni! Ha a szeretet és az intelem eszközei kudarcot vallanak, aminthogy kudarcot vallottak a te gögös sziveddel szemben, más eszközöket kell találni, hogy engedelmességre bírjunk. Én most megbüntetlek, te lázadó fiú, hogy megóvjalak a jövőben a nagyobb büntetéstől. A család fegyelmét meg kell őrizni. Csak egyvalaki parancsolhat a házban, és ebben a házban én vagyok az úrnő. Most pedig megfenyíti ezt a makacs fiút, Ward úr, ahogyan már meg is beszél-tük, és ha a legkisebb ellenállást tapasztalja részéről, a felügye-lőm és szolgálaim majd segítséget nyújtanak magának.

Bizonyára ilyesféle szavakat mondott az özvegy, de sok szenvedélyes utalással az Írásra, amit ismételni nincsen kedvére e történet krónikásának. Örökösen a Szent Orákulumot idézni, és mondatait a saját céljainkhoz szabni – örökösen lerángatni az eget magánügyeink bizalmas közelébe, szenvedélyesen folya-modni hozzá, hogy beavatkozzék családi viszályainkba és nehézségeinkbe –, olyan családias viszonyban lenni az ég szándékai-val és terveivel, hogy a mennyköveivel megfenyegethessük fele-barátunkat, és olyan pontosan ismerni elképzeléseit rá és má-sokra vonatkozólag, akik eltérnek a mi csálhatatlan vélemé-nyünktől – ez volt az a tanítás, amiben a mi együgyű özve-gyünket indulatos, fiatal lelki irányítója részesítette –, de én ké-telkedem benne, hogy ez nagy lelki megnyugvására lett volna.

Anyja tirádája közben, és talán annak ellenére is, George Es-mond érezte, hogy nincs igaza.

– Csak egyvalaki parancsolhat a házban, és te vagy a ház úr-nője ... tudom, kinek a szavait ismételed – mondta George las-san és teljesen elfehéredve – és ... és tudom, anyám, hogy hi-báztam Ward úrral szemben.

– Beismeri! Bocsánatot kér! – kiáltott fel Harry. – Ez helyes, George! És ez elég, ugye elég?

– Nem, ez *nem* elég! – kiáltotta a fiatal asszony. – Az enge-detlen fiúnak meg kell bűnhődnie engedetlenségéért. Amikor én nyakas voltam, mert néha gyerekkoromban az voltam, mielőtt még a lelkem megváltozott és megalázkodott, a mamám meg-büntetett, és én alávettem magamat. Így kell tennie George-nak is. Azt óhajtom, teljesítse a kötelességét, Ward úr.

– Várj, anyám! Te nem tudod, mit teszel – mondta George rendkívül izgatottan.

– Tudom, hogy aki megtartóztatja az ő vesszejét, gyűlöli az ő gyermekét,⁴ te hálátlan fiú – mondta Madame Esmond, még több hasonló utalással, amiket George rendkívül sápadtan és kétségbeesetten hallgatott meg.

A kandalló párkányán, az ezredes arcképe alatt, egy porcelán-csésze állt – az özvegy nagy becsben tartotta, mivel apja mindig abból szokott inni. George hirtelen megfogta, és furcsa mosoly jelent meg az arcán.

– Várj csak egy percig. Ne menj még – kiáltott anyjának, aki éppen el akarta hagyni a szobát. – Te... te ugye nagyon szereted ezt a csészt, anyám? – És Harry ekkor csodálkozva nézett bátyjára. – Ha eltörném, soha többé nem lehetne helyrehozni, ugye, soha többé? Ha a világ minden üstfoltozója szegecselné, akkor sem tudna belőle megint egész csészt csinálni. Az én drága, öreg nagypapám csészéje! Nem volt igazam. Ward úr, bocsánatot kérek. Igyekszem helyrehozni.

Az özvegy méltatlankodva, majdnem megvetően, nézett a fiára.

– Azt hittem – mondta –, azt hittem, egy Esmond sokkal inkább férfi annál, hogysem félne... – és ekkor halkán felsikoltott, mivel Harry nagyot kiáltott, és kinyújtott karral rohant bátyja felé.

George egy pillantást vetett a csészére, magasba emelte, aztán kinyitotta tenyerét, és leejtette a márványlemezre a kandalló előtt. Harry hiába akarta elfogni.

– Késő már, Hal – mondta George –, ezt soha többé nem hozod helyre... soha többé. Nos, anyám, most már készen állok, ahogyan kívánod. Nem akarsz velem jönni, hogy meglásd, félek-e? Ward úr, a szolgája vagyok. A szolgája? A rabszolgája! És legközelebb, ha Washington úrral találkozom, madame, majd megköszönöm neki a tanácsot, amit magának adott.

– Mondom, teljesítse kötelességét, uram! – kiáltotta Esmondné, kicsi lábával dobbanva. És George mély meghajlással előre-tessékelte Ward urat, a dolgozószobájába.

⁴ Bibliai idézet. (Példabeszédek XIII. 24.)

– Várj! Az isten szerelmére, várj vele, anyám! – kiáltotta szegény Hal.

De a szenvedély felforrott az asszonyka szívében, és meg sem akarta hallani fia kérését.

– Csak uszítod őt, fiúl – kiáltotta. – És ha saját kezemmel kéne, akkor is megtenném!

És Harry szomorúsággal és haraggal az arcán kiment a szobából azon az ajtón, amelyen bátyja és Ward úr az imént távozott.

Az özvegy leroskadt egy nagy karosszékre az ajtó közelében, és egy ideig üres tekintettel meredt a széttört csésze darabjaira. Aztán az ajtó felé figyelt – egyike volt ez annak a féltucat faragott, mahagónifa ajtónak, melyet az ezredes hozatott Európából. Egy darabig némaság volt, aztán egy hangos kiáltás, amely felriasztotta a szegény anyát. A következő percben Ward úr lépett be, fején nagy, vérző sebbel, mögötte Harry szikrázó szemmel, nagyapjának egy kis vadászkését forgatva, amely az ezredes egyéb fegyverei között a könyvtár falán szokott függeni.

– Nem bánom. Én tettem – mondta Harry. – Nem tudtam végignézni, hogy ez a fickó megüsse a bátyámat, és ahogy a kezét felemelte, hozzávágтам Julius Caesar kis mellszobrát. Nem tehetek róla. Nem tudnám elviselni; és ha valaki kezét emel rám vagy a bátyámra, megölöm – kiáltotta Harry, még mindig a kés-sel hadonászva.

Az özvegy fellélegzett, és nagyot sóhajtott, miközben az ifjú bajnokra és áldozatára nézett. Rettenetesen szenvedhetett a néhány perc alatt, miközben a fiú odakint volt; s az elsőszülöttjére sújtó elképzelt ütések a saját szívébe vágtek. Szerette volna mind a két fiút szívéhez szorítani. Haragja már elmúlt. Nagyon valószínű, hogy gyönyörűséggel gondolt kisebbik fiának bátorságára és nagylelkűségére.

– Haszontalan, engedetlen gyerek vagy – mondta, de rendkívül békés hangon. – Szegény Ward uram! Micsoda rebellis... magát megütni! Ez a papa kedves Caesar-szobra, amelyik ott állt a könyvek között, ugye? Tedd le azt a *couteau de chasse*-t,⁵ te gyerek. Webb tábornok adta édesapámnak Lille ostroma után.

⁵ Vadászkés. (francia)

Hadd mossam le a sebét, drága jó Ward úr, és hála az égnek, hogy semmi rosszabb nem történt. Mountainné! Hozzon nekem angoltapaszt a lakkozott szekrény középső fiókjából. No, itt van George. Vedd fel a kabátodat és a mellényedet, fiam! Hajlandó voltál elszenvedni a büntetést, fiú, és ez elegendő. Kérj bocsánatot, Harry, a jó Ward úrtól, a gonosz, lázadó szellemedért... én bizonyosan tiszta szívből bocsánatot kérek tőle. És óvakodj a szenvedélyes természetedtől, gyermekem, és imádkozz, hogy bocsánatot nyerj. Fiam, ó, fiam!

És ekkor az asszonyka nem tudta többé visszafojtani könnyei kitörő áradatát, hanem nagyobbik fiának nyakába vetette magát, miközben Harry letéve a vadászkést, támolyogva odament Ward úrhoz, és így szólt:

– Igazán bocsánatot kérek, uram. Nem tehetek róla, becsület-szavamra nem tehetek róla: nem tudtam elviselni, hogy a bátyámat megüssék.

Az özvegy megrémült, amikor kibontakozott George öleléséből, és felnézett sápadt arcába. Szenvedélyes becézgetésének viszonozásául George csupán hidegen megcsókolta homlokát, aztán elhúzódt tőle.

– Te csak jót akartál, anyám – mondta –, és nekem nem volt igazam. De a csésze eltörött, és a király minden lova és a király minden embere sem tudja újra összerakni. No, így... fordítsd az ép részével kifelé a kandallópárkányon, és a seb nem fog látszani.

Madame Esmond megint ránézett a fiúra, miközben a szegény csésze darabjait visszahelyezte a kandalló szegélyére, ahol mindig állni szokott. Elvesztette fölötte a hatalmát. George föléje kerekedett. Nem búsult a vereségen, mert a nők nemcsak hódítani szeretnek, hanem azt is, ha őket meghódítják; és ettől a naptól fogva a fiatalúr volt a gazda Castlwoodban. Anyja megcsodálta őt, amikor odalépett Harryhoz, s kegyesen és leereszkedően kezet nyújtott neki, s így szólt:

– Köszönöm, öcsém! – mintha fejedelem volna, Harry pedig tábornoka, aki segített neki egy nagy ütközetet megnyerni.

Aztán George odalépett Ward úrhoz, aki még mindig szánalmasan mosta le a vízzel a szemét és homlokát.

– Bocsánatot kérek Hal he vességeért, uram – mondta George

teljes ünnepélyességgel. – Tudja, mi ugyan nagyon fiatalok vagyunk, de azért úriemberek vagyunk, és nem tudunk elviselni sértést idegenektől. Én alávettem volna magamat, mert mámanak ez volt a kívánsága, de örülök, hogy már nem ragaszkodik hozzá.

– De kérem, uram, ki ad elégtételt *nekem*? – kérdezte Ward úr. – Ki teszi jóvá a *rajtam* elkövetett sértést?

– Mi nagyon fiatalok vagyunk – mondta George megint csak régimódi meghajlással. – Nemsokára tizenöt évesek leszünk. Bármilyen elégtétel, ami úriemberek között szokásos...

– És ezt, uram, az Ige felszentelt szolgájának! – rikácsolta Ward megriadva, hiszen nagyon jól ismerte a fiúk ügyességét vívásban, tekintve, hogy mindketten vagy egy tucatszor legyőzték benne.

– Ön még nem lelkész. Úgy gondoltuk, szívesen venné, ha úriembernek tekintenők. Nem tudhattuk.

– Úriembernek! Én keresztény vagyok, uram! – mondta Ward, dühös tekintettel és nagy kezét ökölbe szorítva.

– Jó, jó, de ha nem akar vívni, miért nem bocsát meg? – kérdezte Harry. – Ha nem bocsát meg, miért nem akar vívni? Ezt nevezem szarvasokoskodásnak.

És nyílt, vidám nevetésre fakadt.

De ez semmi sem volt ahhoz a nevetéshez képest, ami néhány nap múlva harsant föl, amikor a vizály elsimultán és szegény Ward úr sebének begyógyultán a szerencsétlen nevelő ott akarta folytatni, ahol abbahagyta. Igyekezett a fiúknak tiszteletet prédikálni maga iránt, újra felköltetni azt a lelkesedést, melyet a gyülekezet érzett iránta; viaskodott nyilvánvaló közönyükkel, könyörgött az égnek, hogy gyújtson újra tüzet hideg szívükben, és emelje fel azokat, akik visszaestek a bűnbe. Minden hiába volt. Az özvegy nem sírt többé a tirádáin, nem hevült fel leghangosabb képeitől és hasonlataitól, s látnivalóan nem nagyon rémült meg a leghevesebb fenyegetésektől sem, amelyekkel előadását fűszerezte. Sőt, fejfájására hivatkozva el is maradt egy este, amely alkalommal a kis gyülekezet többi tagja csakugyan nagyon hűvösen viselkedett. Egyik napon aztán Ward még mindig kétség-

beesett erőfeszítéssel, hogy visszaszerezze semmibe vett tekintélyét, az alárendelés szépségéről prédikált, s a jelenkor laza szelleméről, valamint arról a kötelességről, hogy lelki és világi uralkodóinknak engedelmesskedjünk.

– Mert miért vannak, kedves barátaim – kérdezte fennköltén, az volt a szokása ugyanis, hogy rettentő ostoba kérdéseket tett föl, s rögtön meg is válaszolta őket megfelelő laposságokkal –, miért vannak kinevezett kormányzók, ha nem azért, hogy kormányozzanak minket? Miért fogadnak fel tanítókat, ha nem azért, hogy a gyerekeket tanítsák? – Itt egy pillantás a fiúkra. – Miért vannak cézárok... – Itt szünetet tartott, és szomorú, zavart képpel nézett a fiatalurakra. Meglátta arcukon, hogy szerencsétlen képzettársításokat ébresztett fel ezzel a szóval, s dadogni kezdett, és öklével az asztalra vágott. – Kérdem én, miért vannak cézárok...

– Cézárok – mondta George, Harryra pillantva.

– Cézárok! – mondta Hal, és kezét szeméhez emelte, tekintve, hogy a szegény nevelőn még mindig meglátszottak a lezajlott pörpatvar jelei. Cézárok, hohó! Ez már sok volt. A fiúk hahotában törtek ki. Mountainné, akinek mindig mulatságon járt az esze, önkéntelenül is belekapcsolódott a kórusba, és a kis Fanny, aki mindig nagyon illedelmesen és csöndesen ült a szertartások közben, velük kuncogott, s a többiek nevetésére tapsolni kezdett kis kezével, távolról sem tudván pedig, miért nevetnek.

Ezt már nem lehetett elviselni. Ward becsapta a könyvet, amely nyitva állt előtte, és néhány dühös, de ékeesszóló és férfias mondattal kijelentette, hogy ezen a helyen egy szót sem hajlandó többé szólni; aztán elhagyta Castlewoodot, és ezt egy csöppet sem sajnálta Madame Esmond, aki három hónappal azelőtt még imádattal csüngött rajta.

HATODIK FEJEZET

A virginiai testvérek világot látnak

Szerencsétlen lelki gyámjuk és káplánjuk elutazván, úgy látszott, hogy Madame Esmond és fia teljesen kiengesztelődtek; de azért, habár George soha nem beszélt az anyja és közte lefolyt viszályról, az bizonyára fájdalmasan ránehezedett a fiú lelkére, mert nem sokkal a legutóbb elbeszélt családi események után láz tört ki rajta, s betegsége közben elméje egyszer-kétszer meg is zavarodott, s ilyenkor azt kiáltotta:

– Eltörött! Eltörött! Soha, soha többé nem lehet összerakni! – néma rémületére anyjának, aki végigvirrasztotta, amikor a szegény gyerek álmatlanul hánykolódott éjszakánként az ágyában. A fiú betegségével szemben kudarcot vallott anyjának gyógyító képessége, s a láz egyre jobban felülkerekedett, hiába volt minden csodaszor, amit a jó özvegy a kis kamrájában őrzött, és olyan bőkezűen alkalmazott házanépén. Madame Esmondnak újabb megaláztatást kellett elszenvednie: egy nap a kis Dempster úr megpillantotta őt, amint lóháton megállt kunyhójának ajtaja előtt. Póniján ellovagolt hozzá a mély hóban, úgy könyörgött neki, hogy jöjjön a szegény fiú segítségére.

– Eltemetem a sértődésemet, madame – mondta Dempster úr –, ahogy méltóságod is eltemette gőgjét. Adná Isten, hogy idejében érkezzem, és segíthessek az én kedves kis növendékemen.

Ezzel magához vette a sebészkését meg a kis gyógyszerkészletét, magával hívta egyetlen szolgáját, a kis néger fiút, bezárta magányos kunyhóját, és visszatért Castlewoodba. Ezen az éjszakán és még utána is néhány napig nagyon valószínűnek látszott,

hogy szegény Harryból Castlewood örököse lesz; de Dempster úr ügyessége elmúlasztotta a lázat, a vissza-visszatérő rohamok vesztettek hevedésükből, és George majdnem teljesen visszanyerte egészségét. Ajánlatos volt a levegőváltás, sőt esetleg egy utazás is Angliába, de az özvegy összeveszett volt gyermekeinek ottani rokonaival, és töredelemmel vallotta be, hogy egy kissé elhamarkodta a dolgot. Északi és keleti utazás mellett döntöttek tehát, s a két fiatalúr Dempster úrral mint nevelőjükkel, és néhány szolgálatukra rendelt kísérelővel útra kelt New Yorkba, onnan pedig a szép Hudson folyón fölfelé Albanyba, ahol a tartomány legelőkelőbb nemessége fogadta őket, onnan aztán tovább a francia tartományokba, oda is a legjobb ajánlólevelekkel, úgyhogy a francia nemesség vendégszeretetében sem volt hiány. Harry együtt táborozott az indiánokkal, s szőrméket vásárolt, és medvékre vadászott. George-ot sohasem érdekelték a szabad sportok, és egészségére is kényes volt még, ellenben a francia hölgyek kivételes kegyükbe fogadták, mert nem sok fiatal angol úriemberrel találkozott addig, aki olyan folyékonyan beszélt a francia nyelvet, mint a mi fiatalurunk, George elanynyíra tökéletesítette kiejtését, hogy nyugodtan franciának is lehetett volna tartani. Teljesen birtokában volt a *bel air*-nek¹ – ezt mindenki elismerte. Elegánsan táncolta a menüettet. Megtanulta a legújabbban érkezett francia kánonokat és dalokat, szépen játszotta őket a hegedűjén, és énekelte volna is őket, csakhogy a hangja éppen ekkor érkezett a változás idejébe, és a szoprán és a basszus között ingadozott; sőt, nagy irigységére szegény Harrynak, aki éppen medvevadászaton járt, még becsületbeli ügye is támadt az auvergne-i ezred egy fiatal zászlósával, de la Jabotière lovaggal, akit vállon döfött, és akivel utána kölcsönösen örök barátságot fogadtak. Madame de Mouchy, a főfelügyelő felesége, azt mondta, áldott az anya, akinek ilyen fia van, és levelet írt Madame Esmondnak, amelyben gratulált neki George úr viselkedéséhez. Attól tartok, Whitfield úrnak nem szolgált volna nagy meglepetésére az özvegy felmagasztosult lelkiállapota fia vitézségének hallatán.

Amikor a fiúk tíz gyönyörűséges hónap után hazatértek, any-

¹ Finom modor. (francia)

juk meglepődött, mennyit nőttek és fejlődtek. Kiváltképpen George annyira megnőtt, hogy túlszárnyalta későbben született öccsét. A fiúkat alig lehetett megkülönböztetni egymástól, különösen, ha berizporozták hajukat, de mivel ez a szertartásosság nagyon is körülményes volt a vidéki életben, rendszerint mindkét úriember a saját hajszínét viselte, George a maga hollőfeketét, Harry pedig szalagba kötött, szőke fűrtjeit.

Az olvasó, aki volt olyan nyájas, hogy átfutotta a fiú egyszerű életrajzának első oldalait, bizonyára megfigyelte, hogy George Warrington úr féltékeny és gyanakodó természetű volt, rendkívül nemes érzésű, gyöngéd, és képtelen bármiféle hamisságra, de, habár sokkal nagyilekűbb volt annál, semhogy bosszút álljon, szinte képtelen volt bármiféle sérelmet megbocsátani, ha egyszer bármiféle bántódás érte. George, amikor otthonát elhagyta, nem viseltetett jóindulattal egy tiszteletre méltó úriember iránt, akinek neve később a leghíresebbek közé tartozott a világon; s amikor visszatért utazásából, a legkevésbé sem változott meg véleménye anyjának és nagyatyjának barátságáról. Washington úr éppen akkor lett nagykorú, de sokkal öregebbnek hatott, és öregebbnek is érezte magát a koránál. Mindig rendkívüli egyszerűségről és méltóságról tett tanúságot, már kora ifjúsága óta ő intézte anyjának és családjának ügyeit, s valamennyi barátja és a grófság egész nemessége sokkal nagyobb tiszteletben tartotta a nála kétszerte idősebbeknél is.

Mountainné, Madame Esmond barátnője és társalkodónője – aki szívből szerette a két fiút meg a pártfogóját is, hiába, hogy utóbbival sokszor veszekedett, és nap mint nap azzal fenyegettek, hogy elválnak útjaik – igen szórakoztató, mulatságos levélíró volt, és írogatott is a két fiúnak, amikor úton voltak. Mármint Mountainné ugyancsak féltékeny természetű volt; különösképpen pedig a házasságszerzéshez érzett nagy hajlandóságot, és azt képzelte, mindenkinek az a szándéka, hogy mindenki mással házastársi viszonyba lépjen. Ennélfogva, alighogy egy nőtlen férfi érkezett Castlewoodba, Mountainné máris feltételezte, hogy az illető úriember szemet vetett az udvarház úrnőjére. Nem kételkedett benne, hogy amaz utálatos Ward úr udvarolni szándékszik az özvegynek, és meglehetősen bizonyosra vette, hogy az utóbbinak is tetszik a káplán. Tudta, hogy Washing-

ton úr is házasodni óhajt, azt kellett hinnie, hogy ilyen eszé-
lyes fiatal úriember gazdag feleséget keres, ami pedig a korkü-
lönbséget illeti, mit számít, hogy az őrnagy – mert ez volt a
rangja a gyarmati hadseregben – tizenöt évvel fiatalabb Ma-
dame Esmondnál? Hozzászoktak már az ilyen házasságokhoz a
családban, hiszen a ház úrnőjének anyja is hány évvel idősebb
volt az ezredesnél, amikor férjhez ment hozzá? – és amikor férj-
hez ment hozzá, annyira féltékeny volt rá, hogy a szegény ezre-
dest soha ki nem engedte a keze ügyéből. A szegény ezredes!
Felesége után a kislánya ült a nyakára. Az pedig az anyjára üt,
és férjhez megy újra, semmi kétség. Madame kicsike asszony,
öt láb magas sincs, a legtornyosabb frizurájában és legmaga-
sabb sarkú cipőjében sem, Washington úr pedig hat láb két hü-
velyk magas, szép szál férfi. Szép szál férfiak pedig mindig ki-
csike asszonyokat vesznek feleségül, ennél fogva nem lehet más-
képpen, mint hogy Washington úr az özvegyre pályázik. Lehet-e
világosabb valami ennél a levezetésnél?

E bölcs nézeteket közölte *fiával*, ahogy George-ot nevezni
szokta, az viszont az ég szerelmére könyörgött neki, tegyen la-
katot a nyelvére. Azt megteheti, felelte, de a szemét nem tudja
mindig behunyni; és száz mozzanatot is elmesélt, ami mind a
fiatalúr távollétében adódott, és mind az ő nézetét látszott bizo-
nyítani. Öccsét is beavatta-e Mountainné ebbe a szép kis gya-
nújába? – kérdezte szigorúan George. Nem. George az ő fia,
Harry az anyja fia.

– Őt szereti jobban, én meg magát szeretem jobban, George
– kiáltotta Mountainné. – Azonkívül, ha beszélnek vele, egy
perc múlva elmondaná az anyjának. Szegény Harry semmit sem
tud megtartani magában, és akkor aztán szép kis veszekedés
lenne madame és én köztem!

– Én meg arra kérem, hogy *ezt* tartsa meg magában, Moun-
tainné – mondta George úr nagy méltósággal –, vagy pedig
maga meg én ugyancsak összeveszünk. Se nekem, se a világon
senkinek ne is említsen ilyen képtelen gyanút.

Képtelen! Miért képtelen? Washington úr állandóan az öz-
vegynél van. Madame-nak meg állandóan a nyelvén van a Wa-
shington úr neve. Soha el nem unja kiemelni érdemeit, és példaké-
pül emlegetni a fiai előtt. Tanácsot kér tőle minden kérdésben;

ami a birtokára és ügyeinek intézésére vonatkozik. Soha nem vásárol lovat, nem ad el egy hordó dohányt, hogy ki ne kérje a véleményét. Van egy szoba Castlewoodban, amit annak rendje és módja szerint Washington úr szobájának neveznek. Még a ruháit és az útitáskáját is ott hagyja, ha eltávozik.

– Ó, George! George! Eljön majd az a nap, amikor már *nem* távozik el! – sóhajtotta Mountainné, aki persze mindig visszatért a témára, amelytől pedig eltiltották.

Időközben George úr rideg udvariasságot öltött fel anyjának kedvencével szemben, amin a derék úriember bosszankodott, de nem méltatta figyelemre; vagy metsző gúnyhoz folyamodott, de Washington úr áttört rajta, éppen úgy, mint ahogy annyi tüskebokon tört át azokon a vadászkirándulásokon, amikre ő meg Harry Warrington állandóan együtt lovagoltak ki, miközben George visszavonult a sátrába, matematikát, franciát és latint tanulmányozott, s egyre többet és egyre magányosabban duzzogt a könyvtárban.

Harry éppen eltávozott hazulról néhány más sportbarátjával – és félő, hogy a fiatalúr ismerősei nem mind voltak olyan feddhetetlenek, mint Washington úr –, amikor az utóbbi látogatóba jött Castlewoodba. Olyan különösképpen gyöngéd és kedves volt a ház úrnőjéhez, az pedig olyan kivételes szívélinességgel fogadta, hogy George Warrington féltékenysége majdnem nyílt jelenetben tört ki. De a látogatás, ahogy kitűnt, búcsúlátogatás volt, Washington őrnagy hosszú és veszélyes útra készült, egészen Virginia nyugati határára és még azon is túl. A franciák egy idő óta be-betörték a mi területünkre. Az otthoni kormányzatot, éppen úgy mint a virginiait és mint a pennsylvaniait, felriasztotta Kanada és Louisiana urainak támadó szelleme. Néhány telepesünket már el is üzték birtokaikról a francia fegyveresek, s az angol tartományok kormányzói gátat akartak vetni portyázásaiknak vagy legalábbis tiltakozni a behatolásuk ellen.

Mi helyesnek véltük, ha amerikai gyarmatainkat olyan törvény alapján birtokoljuk, amelyik legalábbis a törvény szerzőinek szemében megfelelőnek látszott. Alapelve az volt, hogy bárki is az, aki a tengerpart birtokában van, annak joga van az egész szárazföldi területhez egészen a Csendes-óceánig; úgyhogy az angol alapokmányok csak északon és délen szabták meg a

gyarmatok határait, keletről nyugat felé teljesen nyitva hagyták. Közben a franciáknak északon és délen terültek el a gyarmataik, s igyekeztek összekötni őket Mississippivel és a Szent Lőrinc folyóval, s az angol birtokoktól nyugatra fekvő, közbeeső nagy tavakkal és vizekkel. Habár 1748-ban a két európai királyság aláírta a békekötést, a gyarmati kérdés rendezetlen maradt, hogy majd újra megvitassák, ha már valamelyik fél elég erőt érez hozzá, hogy sürgesse. 1753-ban összeütközésre került sor az Ohio folyónál, ahol angol és francia telepesek álltak szemben egymással. Igaz, létezett más nép is a franciákon vagy angolokon kívül, amely azt gondolta, van jogcime a területre, amelyik fölött a Fehér Atya gyermekei csatáznak, nevezetesen a bennszülött indiánok, a föld tulajdonosai. Csakhogy a Saint James-palotában² és a versailles-i palotában³ székelő logikusok bölcsen méltóztattak a vitás ügyet európai ügynek tekinteni, nem pedig a Rézbőrű kérdésének, kirekesztvén őt az érvelésből, de felhasználván a tomahawkját, amennyiben valamelyik küzdő fél előnyét szolgálhatta.

Az Ohio Társaságnak nevezett egyesülés – amelyre a virginiai kormányzat a folyó mentén földeket ruházott át – azon vette észre magát, hogy francia katonai egységek betörnek településeire, s durván kiűzik birtokaikból az angolokat. Az utóbbiak védelemért fordultak Dinwiddie úrhoz, Virginia alkormányzójához, aki elhatározta, hogy követet küld a francia parancsnokhoz, az Ohio folyó mellé, azzal a kéréssel, hogy a franciák álljanak el portyázásaiktól György király öfelsége területein.

A fiatal Washington úr mohón megragadta a lehetőséget, amit ez a szolgálat kínált, hogy kitüntesse magát, és önként ajánlkozott, hogy elhagyja otthonát, gazdálkodását és birtokának ügyeit Virginiában, s ő viszi el a kormányzó üzenetét a francia parancsnoknak. Magával vivén egy vezetőt, egy tolmácsot és néhány kísért, a rettenthetetlen fiatal követ az indián ösvényeket felhasználva 1753 őszén megtette az utat Williamsburgtól majdnem az Erie-tó partjáig, és megtalálta a francia parancsnokot Fort le Boeufben. A tiszt válasza kurta volt: parancsa úgy szólt,

² VIII. Henrik építtette Londonban. Később a királyok lakhelye lett.

³ A francia királyok rezidenciája Párizs mellett.

hogy tartania kell a helyet, s elűznie onnan az angolokat. A franciák nyíltan bevallották szándékukat, hogy birtokukba veszik az Ohio folyót. S Virginia követének ezzel a durva válasszal kellett visszatérnie veszélyeken és nehézségeken át, magányos erdőségeken, zajló folyókon keresztül, iránytűvel fűrkészve útját, tábornút mellett éjszakázván a behavazott erdőben.

Harry Warrington átkozta balszerencsését, hogy egy kakasviadal elszólította hazulról, amikor pedig annyival nemesebb sportra lett volna alkalma; és amikor Washington őrnagy viszatért hősiek eréllyel és egyszerűséggel véghez vitt expedíciójáról, magasabb kegyben állt Castlewood úrnőjénél, mint valaha. Madame Esmond példaképnek állította mindkét fia elé.

– Ó, Harry! – mondogatta. – Gondolkozz csak el magadon a kakasviadalaiddal meg a lóversenyeiddel, és aztán az őrnagyon, ott messze a vadonban, amint a franciákat kémleli, és befagyott folyókon küzdi át magát! Ó, George, lehet, hogy a tudomány jó dolog, de szeretném, ha az én nagyobbik fiam tenne már valamit a hazája szolgálatában is!

– Magam sem kívánok semmit úgy, mint hogy hazamehessek és alkalmaztatást keressek, madame – mondta George. – Azt bizonyára maga sem akarja, hogy Washington úr alatt szolgáljak, az új ezredében, vagy Dinwiddie úrtól kérjek kinevezést?

– Egy Esmond csak a király kinevezésével szolgálhat – mondta madame –, és ha arról volna szó, hogy Dinwiddie alkormányzó úrtól kérjünk kegyet, akkor inkább koldulással keresném a kenyeremet.

Washington úr ebben az időben felállított egy ezredet, már olyat, amelyet a virginiai kormányzat szűkös fizetésével és támogatásával össze tudott szedni, és vállalta, hogy e harcosok segítségével hathatósabb vétót tud szembehelyezni a francia betörőkkel, mint amelyet magányos követként mondhatott. Egy másik tisztnek, Trent ezredesnek parancsnoksága alatt már elküldtek egy kis haderőt nyugatra azzal az utasítással, sáncolják el magukat annyira, hogy képesek legyenek ellenállni az ellenség bármely támadásának. A francia csapatok, amelyeknek létszáma jóval felülmúlta a mieinkét, beleütköztek az angol előőrsökbe, akik éppen elsáncolni igyekeztek magukat Pennsylvania határán, azon a helyen, ahol most a nagy város, Pittsburgh áll. Egy virgi-

niai tiszt mindössze negyven emberrel nem volt abban a helyzetben, hogy ellenálljon hússzor annyi kanadainak, akik befejezetlen erődítménye előtt megjelentek. Bántódás nélkül visszavonulhatott, a franciák pedig birtokukba vették az erődítését, megerősítették, s a kanadai kormányzó, Du Quesne nevére keresztelték. Eddig az ideig voltaképpen még semmilyen hadicselekményt nem hajtottak végre. Az ellenséges nemzeteket képviselő csapatok már jelen voltak, a fegyverek megtöltve, de addig még senki sem kiáltotta, hogy „tűz”. Különös, hogy Pennsylvániának egy vadon erdejében egy fiatal virginiai tiszt olyan lövést adott le, s ezzel olyan háborút indított meg, amely hatvan évig tartott, lángba borította saját hazáját, és áterjedt Európába, Franciaországtól elvette amerikai gyarmatait, de a mieinket is elválasztotta tőlünk, és megteremtette a nagy nyugati köztársaságot; végig robbant a Régi Világban, amikor már lecsillapult az Újvilágban; egy egész embermiriád bonyolódott a hatalmas küzdelembe, de a legnagyobb hírnév dicsősége annak jutott, aki az első csapásra emelte kezét.

Ő maga nem sokat tudott a rá váró végzetről. Mint egyszerű úriember, aki buzgón vágyik, hogy királyát szolgálja, és kötelességét teljesítse, önként jelentkezett az első feladatra, és csodálatra méltó hűséggel vitte véghez. A következő évben átvette a parancsnokságot a tartományi csapatok csekély hadereje fölött, s azzal kivonult a franciák visszaűzésére. Összeütközött az előőrseikkel, tüzelt rájuk, és megölte vezetőjüket. Ezek után azonban vissza kellett vonulnia csapataival, és kénytelen volt kaptulálni a francia túlerő előtt. 1754. július 4-én az ezredes kivonult csapataival a kis erődítményből, ahol sebtiben elsáncolta magát, és melyet „Végzsükség Erődje”-nek nevezett, átadta az erődöt a győzteseknek, és hazafelé vette útját.

Parancsnoksága véget ért; ezrede az eredménytelen, dicstelen felvonulás és vereség után szétoszlott. A fiatal tiszt elbúsulva és lelkében megalázva jelentkezett egy idő után régi barátainál Castlewoodban. Nagyon fiatal volt; mielőtt első hadjáratára indult, úgy lehet, túlzó reményeket táplált a sikerről, és ennek kifejezést is adott.

– Dühös voltam rád, amikor elbúcsúztam tőled – mondta George Warringtonnak, kezét nyújtva neki, amit a másik mohón

megragadott. – Úgy látszott, megvetsz engem is, meg az ezredekemet is, George. Úgy éreztem, kinevettél minket, és a gúnyolódásod felmérgetett. Túlságosan is kérkedtem azzal, amit majd tenni fogunk.

– Nem, te mindent megtettél, amit lehetett, George – mondta a másik, aki öregebb bajtársának balsorsában teljesen megfélekezett korábbi féltékenységéről. – Mindenki tudja, hogy százötven éhező ember, alig egy töltésre való munícióval nem szállhatott szembe ötször annyi tökéletesen felfegyverzett katonával, és mindenki, aki Washington urat ismeri, tudja, hogy teljesítette kötelességét. Harry meg én múlt évben láttuk a franciákat Kanadában. Ők csak egyetlen akaratnak engedelmességek; a mi tartományainkban minden kormányzónak megvan a saját akarat. A franciák királyi csapatokat küldtek ellened...

– Ó, ha a mieinkből is itt volnának néhányan! – kiáltotta Madame Esmond fölszegve fejét. – Biztosítom róla, hogy egykét jó angol ezred megszalasztaná a fehérkabátosokat.

– Maga semmire sem tartja a mi tartományi csapatainkat, és én egy szót se szólhatok most, amikor olyan szerencsétlenül jártunk – mondta komoran az ezredes. – Maga nem akárkinek tartott engem, amikor legutoljára itt voltam. Nem emlékszik már, micsoda győzelmeket jósolt nekem, és hogy valószínűleg én is mennyire kérkedtem a maga jó bora mellett? Ezek a szép álmok mind elmúltak már. Kedves méltóságodtól, hogy ilyen szívesen fogad egy megvert, szerencsétlen flótást – és a fiatal katona lehorgasztotta fejét.

George Warrington rendkívül finom érzékenységgel meghatódott a másik megindulásán, és a vereség bánatának ilyen egyszerű megnyilvánulásán. Éppen arra készült, hogy valami barátságosat mondjon Washington úrnak, de ennek elébe vágott anyja, aki így válaszolt az ezredes szavaira:

– Kedves tőlünk, hogy szívesen fogadjuk Washington ezredest! – mondta az özvegy. – Még soha nem hallottam róla, hogy amikor a férfiak szerencsétlenek, az asszonyok barátságatlanok hozzájuk.

És nagyon finoman hajolt meg az ezredes felé, amitől fia még féltékenyebb lett rá, mint valaha.

HETEDIK FEJEZET

Készülődés a háborúra

Annyi bizonyos, hogy férfinak nem lehet hatékonyabb jogcíme a rokonszenvre, mint a bátorság, ifjúság, csinos külső és bal-szerencse. Madame Esmondnak, ha húsz fia lett volna is, akkor is lett volna joga, hogy bámulja az ő fiatal katonáját. Washington úr szobája soha még annyira nem volt Washington úr szobája, mint mostanában. Madame Esmond rajongott érte, és dicsőítette őt mindenféle társaságban. Most emlegette csak igazán példaképül erényeit a fiai előtt, szembeállítva az ő tökéletességét Harry élvezetvágyával – micsoda vad fiú! – és George borongó bűvárkodásával a könyvek között. George-ban anyjának áradozása nem tudott nagyobb szeretetet ébreszteni Washington úr iránt. Addig dédelgette magában a féltékenység démonát, amíg végül is már csak gyötörni tudta saját magát is meg valamennyi barátját a környezetében. Olyan mélyértelműen élcélődött, hogy együgyű anyja nem is értette meg, mit jelentenek tréfái, hanem csak megzavarodott fia gunyorosságának hatása alatt, és tehetetlenül tűnődött szeszélyén és mogorva hangulatán.

Időközben olyan nyilvános események játszódtak le, amelyek ennek az egész vidékies családnak a sorsára befolyással voltak. A viszály a franciák és az észak-amerikai angolok között tartományi villongásból nemzetek összeütközésévé nőtt. Franciaországból már érkeztek is erősítések Kanadába; Virginiába pedig angol csapatokat vártak. Madame la Présidente de Mouchy¹ Quebecből ezt írta levelében fiatal barátjának, George Warringtonnak:

¹ De Mouchy francia gyarmati politikus és elnök felesége; a kanadai Quebecben élt.

Jaj, kedves barátom! Milyen rosszindulatú hozzánk a végzet! Látom már önt, amint kibontakozik egy imádott anya öleléséből, hogy Bellona² karjába vesse magát. Látom sebesülten vánszorogni a csaták végeztével. Szinte nem is tudok győzelmet kívánni a mi liliomainknak, ha önt ott látom vonulni a leopárdos lobogó alatt. Van olyan ellenségeskedés, amit a szív nem ismerhet el – a mi szíveink minden bizonnyal békében vannak e forrongások közepette. Itt mindenki szereti és üdvözli önt, éppen úgy, mint Monsieur Medvevadászt, az öccsét, ezt a rideg Hippolytost,³ aki előnyben részesítette a vadászatot a mi hölgyeink bájos társalgásával szemben. Az ön barátja, ellensége, Chevalier de la Jabotière, ég a vágytól, hogy Mars mezején találkozzék nagylelkű vetélytársával. Monsieur du Quesne is beszélt magáról az elmúlt este, vacsoránál. Monsieur du Quesne, valamint a férjem szívélyes emlékezéssel gondolnak fiatal barátjukra, és hozzájuk csatlakozik változhatatlan és őszinte üdvözlésével

Présidente de Mouchy

A leopárdos zászló, amelyről George szép levelezőnöje irt, csakugyan lobogott már a szélben, s a király katonái közül sokan köréje gyülekeztek. Eltökéltetett, hogy a brit domíniumbeli hódításaikat elragadják a franciáktól. A király két amerikai ezredet állíttatott fel és fizetett Amerikában, további két ezreddel pedig egy flottát indítottak útnak otthonról, tapasztalt parancsnok alatt. 1755 februárjában Keppel sorhajókapitány a Centurion⁴ nevezetű híres hajón – mely Ansont vitte világkörüli útján – horgonyt vetett Hampton Roadsban, két parancsnoksága alatt álló hadihajóval, s a fedélzetén Braddock⁵ tábornokkal, a törzskarával és csapatainak egy részével. Braddock urat a Herceg

² A háború istennője a római mitológiában.

³ Görög mitológiai hős, Thészeusz és Hippolyta fia. Nem viszonzta mostoha-anya, Phaidra szerelmét, s ezért keserves halállal bünhődött.

⁴ Anson kapitány (1697–1762) hajója, amellyel 1740–44-ben körülhajózta a Földet. Hét hajóval indult, de csak a Centurion érkezett haza épségben.

⁵ Braddock, Edward (1695–1755) – angol hadvezér. Amerikai hadjáratában vereséget szenvedett a franciák és indiánok seregeitől. Sebeibe halt bele.

nevezte ki. Száz évvel ezelőtt Cumberland herceget⁶ nevezték a Hercegnek Angliában – ahogyan azóta egy másik híres harcost. Az előbb említett nagyúr semmi esetre sem volt olyan nagy Herceg, amilyenek a pártja tartotta, de bizonyára olyan silány herceg sem volt, amilyenek az ellenségei festik le. Vilmos herceg tábornokát gyorsan követték a szállítóhajók, bőven hozva magukkal készleteket, embereket, és pénzt.

A nagy férfi Alexandriában, a Potomac folyónál szállította partra a csapatait, s Annapolisba vonult, Marylandben, odarendelte a különböző gyarmatok kormányzóit tanácskozássra, mindegyiket arra ösztökélve, szólítsák fel tartományaikat, hogy e szorult helyzetben a közös ügyet támogassák.

A tábornoknak és kis hadseregének megérkezése nagy izgalmat keltett végig a tartományokon, de sehol sem akkorát, mint Castlewoodban. Harry tüstént útra kelt, hogy megnézzé Alexandriában a bevitorlázó csapatokat. Soraik látványa, valamint sípjai és dobjaik pezsdítő muzsikája gyönyörűséget okozott neki. Hamarosan megismerkedett mindkét ezred tisztjeivel; epekedett, hogy csatlakozhassék az előttük álló vállalkozáshoz, és szívesen látott vendég volt a kávéházban.

Madame Esmondnak kedvére volt, hogy fiainak alkalmuk nyílik előkelő angliai úriemberek társaságát élvezni. Semmi kétsége sem volt az irányban, hogy társaságuk nemesítően fog hatni rájuk, hogy az angol úriemberek merőben különböznek a löversenyző, kakasviadalokkal foglalkozó, virginiai földesuraktól, akikkel Harry úrfi barátkozik, valamint a jogászoktól, zugügyvédektől és az alkormányzó tányérnyalóitól. Madame Esmondnak nagyon éles szeme volt, ha mások házában kellett a hízelgőket felfedezni. Különösen a williamsburgi hivatalos emberek kis hada hívta ki maga ellen a gúnyolódását, mert az ő etikettkérdéseikkel és rangviszályaikkal szemben semmi türelmességet sem érzett.

Ami a király tisztjeinek társaságát illeti, Harry úr meg a bátyja, mind a ketten csak mosolyogtak, amikor mamájuk a tábor úriembereinek eleganciáját és jó modorát dicsérte. Ha a derék

⁶ II. György fia, a hétéves háborúban több vereséget szenvedett (pl. Hastenbecknél), ezért visszavonult a politikai és katonai életből.

hölgy ismerte volna mindnyájukat, ha csak a tréfáikat és a dalait hallotta volna bor és puncs mellett, ha látta volna, milyen állapotban viszik haza sokukat a szállásukra, aligha ajánl-gatta volna olyan buzgalommal társaságukat a fiainak. Legény-ség és tisztek végigparádéztak az országon, garázdálkodásukkal megrémítették a farmok, falvak békés lakóit; a tábornok dühöngött, és mennydörgött csapataira fegyelmezetlenségük miatt, a tartományok ellen áruló zsugoriságuk miatt; a katonák úgy vették birtokukba az országot, mintha meghódították volna, megvetették a tisztviselőiket, meggyalázták még indián szövetségeseik asszonyait is, pedig ezek a törzsek azért jöttek az Amerikába érkező angol katonák elé, hogy csatlakozzanak hozzájuk, és velük együtt vonuljanak a franciák ellen. A tábornok kénytelen volt az indián nőket kitiltani táborából. Férjeik megdöbbenve és mélységesen megsértve visszavonultak, és néhány hónap múlva a tábornok már nem számíthatott szolgálataikra, pedig a segítségük éppen akkor lett volna a legbecsesebb.

Madame Esmond meghallgatott néhány történetet a táborozó úriemberekről, de nem akarta őket tudomásul venni. A katonák katonák, azt mindenki tudja. Azokat a tiszteket, akik fiainak meghívására Castlewoodba jöttek, nagyon pallérozott úriembereknek tartotta, és csakugyan azok is voltak. Az özvegy rendkívül kegyesen fogadta őket, s a legkülönb vadászattal szolgált nekik, amit csak az ország nyújthatott. Nemsokára maga a tábornok is küldött udvarias üzeneteket Castlewood úrnőjének. Az ő apja és a madame-é együtt szolgáltak a dicsőséges Marlborough⁷ alatt, s Esmond ezredes nevét még mindig ismerték és tisztelték Angliában. Öladysége engedelmével Braddock tábornok tisztelgő látogatásra jelentkezne nála Castlewoodban, és kifejezné nagyrabecsülését ilyen érdemes tisztnek a lánya iránt.

Ha Madame Esmond tudta volna Braddock úr udvariasságának az okát, talán nem lett volna annyira elbűvölve a bókjaitól. A fővezér *lever*-ket⁸ tartott Alexandriában, s az ország nemesei között, akik tisztelegtek nála, ott voltak a mi castlewoodi ikreink is: legjobb lovaikat fogatták be, legutolsó divatú londoni

⁷ Marlborough herceg (1650–1722) – az angol hadsereg tábornoka a Spanyol Örökösödési Háborúban.

⁸ A király reggeli felkelésének szertartása, (francia)

ruhájukat vették föl, és a hátsó ülésen a takaros libériájú két néger fiúval ünnepélyesen a nagy férfi udvarlására hajtottak. A tábornok azonban mogorván és dühösen fogadta a gyarmati nemeseket, alig vett tudomást a fiatalurakról, s csak úgy futtában kérdezte meg vacsora közben a szárnysegédjétől, kik voltak azok a mafla, fiatal földesurak kék meg arany és piros mellényekben?

Dinwiddie úr, Virginia alkormányzója, Pennsylvania küldötte, meg néhány más úriember véletlenül éppen öexcellenciájánál ebédelt.

– Ó! – mondta Dinwiddie úr. – Azok a Pocahontas hercegnő fiai.

Mire a tábornok nagyot káromkodott, és azt kérdezte:

– És az ki az ördög?

Dinwiddie, aki nem szerette a hatalmaskodó kis hölgyet, mert csakugyan rengeteg sértést szenvedett el tőle, most tiszteletlenül és nevetséges vonásokkal számolt be Madame Esmondról, kifigurázta fontoskodását és nagyra törő igényeit, és a róla szóló anekdotákkal mulattatta Braddock tábornokot, mindaddig, amíg ökegyelmessége elszunnyadt az asztal fölött.

Mire felébredt, Dinwiddie már elment, de a philadelphiai úriember még az asztalnál ült, mélyen elmerülve a társalgásba a jelenlevő tisztekkel. A tábornok ott vette fel a beszélgetés fonalát, ahol elejtette, amikor elaludt, s kurta, tiszteletlen szavakkal beszélt Madame Esmondról, már ahogy katonák szokása volt abban az időben, újra és újra megkérdezte, mi is volt a neve annak a vén bolondnak, akiről Dinwiddie beszélt. Aztán kifejezést adott megvetésének és haragjának a nemességgel és általában véve az egész országgal szemben.

Franklin úr, Philadelphiából, elismételte az özvegy nevét, egészen más szempontból jellemezte, mint Dinwiddie úr, s úgy lát-szott, jó sokat tud róla, az apjáról és a birtokáról, amint hogy sokat tudott mindenkiről és minden tárgyról, ami csak szóba került; megmagyarázta a tábornoknak, hogy Madame Esmondnak bőven vannak marhái, lovai, mindenféle készletei, amelyek nagyon hasznosak lehetnek ebben a jelenlegi válságos helyzetben, s azt ajánlotta neki, minden eszközzel nyerje meg az özvegyet. A tábornok már észrevette, hogy Franklin úr nagyon tapasztalt,

okos ember, és kegyesen parancsot adott egy hadsegédnek, hívja meg a két fiatalémbert másnapra ebédre. Mikor megjelentek, nagyon szívélyes és barátságos volt hozzájuk, s az urak is a tábornok környezetében megkülönböztető udvariassággal fogadták őket. Ők pedig úgy viselkedtek, ahogyan jó nevű fiatalemberekhez illet is, szerényen és jól nevelten; fogadtatásukkal elégedetten tértek haza, s anyjuknak sem hízelgett kevésbé az udvariasság, ahogyan őkegyelmessége a fiaival bánt. Válaszul Brad-dock üzenetére, Madame Esmond a legjobb stílusában levelet írt neki, megköszönvén szívélyességét, s kérve őexcellenciáját, határozza meg az időt, amikor abban a megtiszteltetésben lehet része, hogy Castlewoodban fogadhatja a tábornok urat.

Bizonyosak lehetünk benne, hogy a hadsereg megérkezése s a készülő hadjárat a beszélgetés állandó tárgya volt a Castlewood családban. Részt venni a hadjáratban, ez Harry életének legforróbb óhaja volt. Egyébről sem álmodott, csak csatáról és háborúról; örökké Williamsburgben tartózkodott a tisztekkel; lepórolt, kitisztított, kifényesített minden kardot és puskát a házban; felelevenítette gyerekkorának multságát, és fegyverfogásra tanította a négereket. Anyja, aki katonás szellem volt, tudta, hogy eljött az idő, amikor nem lehet másképpen: egyik fia elhagyja, hogy a királynak szolgáljon. Alig mert rágondolni, hogy kire esik majd a sors választása. Bámulta és tisztelte a nagyobbikat, de érezte, hogy a kisebbik fiút szívének egész szenvedélyével szereti.

Akármennyire vágyott is rá Harry, hogy katona legyen, s minden gondolata ezen a dicső terven csüngött, ő is alig merészelte érinteni a szívéhez legközelebb eső témát. Egyszer-kétszer, amikor célzott rá George jelenlétében, utóbbinak az arca baljóslatú kifejezést öltött. Harry hűbéri odaadással ragaszkodott bátyjához, rendkívüli hűséggel imádta, s minden dologban engedett neki mint a törzs fejének. És Harry végtelen rémületére azt látta, hogy George is a maga komoly módján katonai dolgokkal foglalkozik. George levette könyvespolcáról Eugen herceg és Marlborough hadjárait, nagyapjának összes katonai könyvét és a legharciasabbakat Plutarkhosz életrajzai közül. Ő és Dempster megint gyakorolták a vívótör forгатását. Az öreg skót járatos

volt a hadművészetben, habár mindig tartózkodott a szótól, ha arra került a sor, hol tanulta.

Madame Esmond a két fiára bizta válaszlevelét ökegyelmességének üzenetére, s írását olyan bőkezű és tetszetős ajándékokkal kísérte, a tábornok törzskara és a két királyi ezred tisztjeinek részére, hogy a tábornok kénytelen volt nem is egyszer köszönetet mondani Franklin úrnak, amiért az ő közvetítése hozta táborába ezt a szívesen látott szövetségest. „Nem szeretné-e valamelyik a fiatalurak közül elkísérni őt a hadjáratba?” – kérdezte a tábornok. Gyakran beszélt róluk egy barátjuk – Washington úr, aki a múlt évi összeütközésben olyan szerencsétlenül járt –, egyébként ő már megígérte, hogy csatlakozik hozzá, mint szárnysegédje, s őexcellenciája szívesen hajlandó volna egy másik fiatal virginiai úriembert is felvenni a törzskarába. Harry szeme felragyogott, arca elpirult erre az ajánlatra. Tiszta szívből elmenne, kiáltott fel. George azt mondta, éles pillantást vetve öccsére, hogy egyikük büszke lenne, ha elkísérhetné őexcellenciáját, miközben a másikuk kötelessége az lenne, hogy ott-hon gondot viseljen az anyjukra. Harry átengedte bátyjának a szót. Akaratát még most is alávetette a George-énak. Bármennyire is szeretett volna menni, nem akarta közölni, amíg George nem nyilatkozik. Annyira vágyódott a hadjáratra, hogy éppen ez a kívánsága tette félénkké. Nem merészelt beszélni az ügyről még akkor sem, amikor már hazafelé tartottak George-zsal. Mérföldeket lovagoltak csöndben, vagy pedig igyekeztek közőmbös tárgyakról beszélni; mindegyikük tudta, mi megy végbe a másik lelkében, és óvakodott tőle, hogy a félelmetes kérdést szóba hozza.

Amikor hazaérkeztek, a fiúk elmondták anyjuknak Braddock tábornok ajánlatát.

– Tudtam, hogy meg kell lennie – mondta az özvegy –, az országnak ilyen válságában a mi családunknak helyt kell állnia. És ti... ti megállapodtatok már, melyiktek hagyjon el engem? – és aggódva nézett egyikről a másikra, rettegve bármelyik névtől, amelyiket meg kell hallania.

– A kisebbiknek kell mennie, anyám, persze hogy nekem kell menni! – kiáltotta Harry nagyon elvörösödve.

– Persze hogy neki kell mennie – mondta Mountainné, aki jelen volt a beszélgetésük közben.

– No, ugye! Mountainné is azt mondja! Mondtam neked! – kiáltotta megint Harry, oldalvást tekintve George-ra.

– A család fejének kell mennie, anyám – mondta George szomorúan.

– Nem! Nem! *Te* beteg vagy, és még nem gyógyultál ki a lázadból. Vagy neki kell mennie, Mountainné?

– Belőled lenne a jobbik katona, azt tudom, drága Hal. Te meg George Washington jó barátok vagytok, és jól meglennétek egymással az úton, engem meg nem nagyon szível, és én sem őt, bármennyire csodálják is őt a családukban. De értsd meg, ez a becsület törvénye, Harrym. – E szavakat rendkívül kedves és gyöngéd hangon mondta öccsének. – Nekem az volt a bánatom ebben az ügyben, hogy a te kívánságodat meg kell tagadnom. Nekem kell mennem. Ha a végzet téged részesített volna annak a félórai életnek az előnyében, amennyivel én előttem jártam, ez a te osztályrészed volna, és te ragaszkodnál ahhoz a jogodhoz, hogy elsőnek menj... te is tudod, hogy ragaszkodnál.

– Tudom, George – felelte szegény Harry. – Bevallom, így lett volna.

– Te itthon maradsz, és vigyázol Castlewoodra meg anyáinkra. Ha bármi történik velem, te itt vagy, hogy betöltsd a helyemet. Szívesen engednék neked, kedvesem, ahogyan te is, tudom, az életedet is odaadnád, hogy kedvemre légy. De mindegyikünknek a maga kötelességét kell teljesítenie. Mit mondana nagyapánk, ha itt volna?

Az anya büszkén nézett két fiára.

– Az édesapám azt mondaná, hogy az unokái úriemberek – mondta akadozva Madame Esmond, és otthagytta a fiatalembereket, talán mert nem kívánta kimutatni a megindulást, mely szívét eltöltötte. A cselédek között gyorsan híre terjedt, hogy George úr megy a háborúba. Dinah, George dajkája hangosan jajveszékelt, hogy elveszti őt; Phillis, Harry öreg dajkája, éppen úgy lármázott, mivel George úrfit, mint rendesen, előnyben részesítik Harry úrfival szemben. Sady, George úr szolgája, előkészületeket tett, hogy urát kövesse, közben szüntelenül kérkedve a tettekkel, amiket el fog követni; míg Gumbo, Harry inasa,

úgy tett, mintha nyafogna, amiért nem viszik magukkal, pedig otthon Gumbo minden inkább volt, mint hadfi.

De az egész háznépből Mountainné mérgesítette legjobban George elhatározása, hogy elmegy a háborúba. Egyáltalában nem volt vele türelmes. George nem tudja, mit tesz, amikor elmegy hazulról. Kért, könyörgött, ragaszkodott hozzá, hogy változtassa meg elhatározását, és esküdözött, hogy az elutazásából csak szerencsétlenség származhatik.

George-ot meglepte a derék hölgy állhatatos ellenszegülése.

– Tudom, Mountainné – mondta –, hogy Harry jobb katona lenne, de végeredményben mégis az én kötelességem, hogy elmenjek.

– Az a kötelessége, hogy maradjon – mondta Mountainné dobbantva.

– És miért, hogy anyámnak sem ez volt a véleménye, amikor éppen az imént beszéltünk róla?

– A maga anyja! – mondta Mountainné szokatlanul komor, epés nevetéssel. – A maga anyja, szegény gyermekem!

– Mit jelentsen ez a gyászos ábrázata, Mountainné?

– Lehet, hogy az anyja szeretné, ha maga kint lenne a házból, George – folytatta Mountainné a fejét csóválva. – Lehet, én szegény kijátszott fiam, hogy mire visszajön, mostohaapát talál itthon.

– Az ég szerelmére, mit akar ezzel mondani? – kiáltotta George, és a vér az arcába szökött.

– Azt hiszi, nekem nincs szemem, én nem látom, mi folyik? Én mondom magának, gyermekem, hogy Washington ezredesnek gazdag feleség kell. Ha majd maga elment, megkéri a mamája kezét, és meglátja, mire visszajön, ő lesz itt a gazda. Ez az, amiért nem szabadna elmennie, maga szegény, boldogtalan együgyű fiú! Hát nem látja, mennyire szereti? Milyen fontos neki? Mennyire példaképül emlegeti magának, Harrynak, mindenkinek, aki megfordul itt?

– De hiszen ő is erre a hadjáratra indul – kiáltotta George.

– A nősülési hadjáratra indul, maga gyerek! – erősködött az özvegy.

– Dehogy! Braddock tábornok maga mondta nekem, hogy Washington úr elfogadta a szárnysegédi kinevezést.

– Fifika! Fifika, hogy magát elkápráztassa, szegény gyermekem! – kiáltotta Mountainné. – Majd megsebesül és visszatér... majd meglátja, így lesz-e. Bizonyítékaim vannak arra, amit mondok magának... bizonyíték a saját kezéből... nézzén csak ide! – s ezzel kivett egy darab papirost a zsebéből, Washington jól ismert kézírásával.

– Hogyan jutott ehhez a papiroshoz? – kérdezte George hálósan elsápadva.

– A... az őrnagy szobájában találtam! – mondta Mountainné szégyenkező tekintettel.

– Maga elolvassa házunk egyik vendégének magánleveleit? – kiáltotta George. – Szégyellje magát! Bele se nézek a papirosba! S ezzel elhajította, egyenesen a tűzbe.

– Nem tehetek róla, George; véletlenül történt, szavamát adom rá, hogy merő véletlen volt. Hiszen tudja, hogy Dinwiddie kormányzó kapja meg az őrnagy szobáját, és a diszszobát rendbe hozták Braddock úrnak, még nagy társaságot is várunk, és át kellett vinnem a dolgokat, amiket az őrnagy itt szokott hagyni; úgy bánik ezzel a házzal, mintha máris az övé volna... az új szobájába, és ez a fél ív papiros kiesett a jegyzőkönyvéből, én pedig pusztán véletlenségből csak éppen rápillantottam, de amikor láttam, miről van szó benne, kötelességem volt, hogy elolvassam.

– Ó, maga a kötelességteljesítés mártírja, Mountainné! – mondta George zordonan. – Merem állítani, hogy Kékszakállné is azt gondolta, kötelessége a kulcslyukon leselkedni.

– Én soha nem leselkedtem a kulcslyukon, George. Szégyellje magát, hogy így beszél. Rólam, aki virrasztottam, és ápoltam és dajkáltam magát, akárcsak egy anya; aki heteken át ültem az ágya mellett, amikor lázban feküdt, és ebben a két karomban vittem az ágyából a pamlagra. Ugyan, menjen, úrfi, most semmi kedvem magát itt tartani. No persze, drága Mountainné! Csak ezt ne mondja nekem! Maga tűzbe jön, sérteget engem, megsebszi az érzéseimet, pedig úgy szerettem, akárcsak az anyja... akárcsak az anyja?... Bárcsak fele úgy szeretné magát. Higgye el nekem, maguk mindnyájan hálátlanok. Az én Mountain uram is csirkefogó volt, és maguk mindnyájan éppúgy megérik a pénzüket, mint ő,

Csak egy-két hamvadó hasáb pislákol a kandallóban, és Mountainné kétségkívül látta, hogy a papiros, miközben a hamuban hever, nem forog veszélyben, különben kiragadta volna onnan, kockáztatva, hogy megégeti az ujjait, és még mielőtt ilyen szenvedélyes védőbeszédet nem mond a saját viselkedése mellett. George talán elmerült sötét gondolataiba, talán a féltékenység kerítette hatalmába, mert aztán már nem tiltakozott, amikor Mountainné lehajolt, és felvette a papirost.

– Hálát adhatna a szerencsecsillagának, gyermek, hogy megmentettem a levelet! – kiáltotta Mountainné. – Nézze, ezek az ő saját szavai azzal a széles kézírásával, mert olyan nagy betűi vannak, mint egy hivatalnoknak. Nem az én hibám, hogy leírta őket, sem hogy megtaláltam. Olvassa el a saját szemével, azt mondom, George Warrington, és adjon hálát, hogy a maga szégyén, drága, öreg *Mountyja* vigyáz magára.

Minden szó, minden egyes betű tökéletesen tiszta volt a szerencsétlen papíron. George nem állhatta meg, hogy szemével magába ne szívja az írás tartalmát.

– Egy szót se erről, Mountainné – mondta, s ijesztően nézett rá. – Én... én majd visszaadom ezt a papirost Washington úrnak.

Mountainné megrémült az arcától, ha arra gondolt, hogy mit tett, és mi következhetik ebből. Amikor George-ot riadt ábrázattal megkérdezte anyja, mi baja, hogy olyan sápadt, George így válaszolt:

– Azt hiszi, madame – és egy nagy serleget tele töltött magának borral –, hogy ilyen gyöngéd anyát elhagyni nem kerül kegyetlen fájdalomba?

A jóságos hölgy nem értette szavait, sem furcsa, vad tekintet és még furcsább nevetését. George mindenkit ugratott az asztal körül, odakiáltott a cselédeknek, és kinevette őket, és egyre többet ivott. Valahányszor az ajtó nyílt, arra fordult, és éppen úgy Mountainné is, azzal a büntudatos érzéssel, hogy Washington úr léphet be rajta.

NYOLCADIK FEJEZET

Amelyben George egy elterjedt betegségtől szenved

A kitűzött napon, amelyre Madame Esmond meghívta a tábornokot, a castlewoodi ház a legpompázatosabb fényben ragyogott, és Madame Esmond maga is nagybbszabású toalettet vett fel, mint amilyet viselni szokott. Csakugyan igyekezett minden tiszteletet megadni vendégének, és az ünnepséget – amely neki valójában szomorúságot hozott – a lehető legkellemesebbé tenni a megjelenő társaságnak. A tábornok új hadsegéde érkezett meg elsőnek. Az özvegy a fedett folyosón várta a ház előtt. A lépcsők előtt szállt le a nyeregből, s szolgálai elvezették a lovait a jól ismert istállókba. Nem akadt fiatal úriember a gyarmaton, akinek jobb lovai voltak, vagy jobb lovas lett volna, mint Washington úr.

Egy darabig, még mielőtt az ezredes visszavonult, hogy megszabaduljon lovaglósizmáitól, ő meg a háziasszonya beszélgetésbe mélyedve jártak fel-alá a folyosón. Madame Esmondnak sok mondanivalója volt: mindenekelőtt meg kellett hallania, hogy vendége megerősítse saját szárnysegédi kinevezésének híret Braddock tábornok mellett, s aztán ő maga beszélt fia közeli elutazásáról. A néger cselédek, behordván a tálakat a közelgő lakomához, állandóan elhaladtak mellettük, miközben beszélgettek. Így hát a háziasszony és vendége lement a lépcsőn, le a pázsitra, a ház homlokzata előtt, és egy ideig ott sétálgattak az árnyékban. Washington úr jelentette, hogy őkegyelmessége hamarosan megérkezik kocsijában a pennsylvaniai Franklin úrral.

Ez a Franklin úr közönséges nyomdászinas volt – értesült Esmondné: no, szép dolgokra lehet felkészülni, ha ilyen emberek

a fővezér kocsijában utazhatnak! Washington úr azt felelte, okosabb, értelmesebb úriember még soha nem hajtatott kocsiban, és nem járt gyalog sem. Esmondné úgy gondolta, az ezredes nagyon elnéző ezzel az úrral, de Washington úr makacsul vitatta az özvegygel szemben, hogy a nyomdász rendkívül tehetséges, hasznos, érdemes férfi.

– Mindenesetre örülök, hogy ha már a fiam elmegy a háborúba, legalább nem kereskedőkkel lesz együtt, hanem úriemberekkel, tiszteletre méltó, előkelő úriemberekkel – mondta Madame Esmond a legünnepélyesebb modorában.

Washington úr látta a tiszteletre méltó és előkelő úriembereket a poharaik mellett, s talán arra gondolt, hogy nem minden szavuk és cselekedetük alkalmas arra, hogy okulására vagy épülésére szolgáljon egy fiatalembernek, aki éppen kilép az életbe; de bölcsen megállta, hogy ne fecsegjen fölösleges dolgokat, s csak azt mondta, hogy Harrynak és George-nak most, hogy a világba lépnek, ki kell venni a részüket jóból is, rosszból is, és tudomásul kell venniük, amit mind a két fajta ember beszél.

– Együtt lenni a világ legszebb hadseregének egy veterán tisztjével – mondta az özvegy remegő hangon –, úriemberekkel, akik az udvarban nevelkedtek, ő királyi fenségének, a hercegnek barátaival...

Az özvegy barátja lehajtotta csak a fejét. Nem akarta, hogy ábrázatán meglátszódjék bármilyen eltérés szokásos, kellemes komolyságától.

– És magával, kedves Washington ezredes, akit apám mindig nagyra becsült. Maga nem tudja, mennyire bízott magában. Vigyáz majd a fiamra, uram, ugye vigyáz? Csak öt évvel idősebb nála, de jobban megbízom magában, mint a fiam feljebbvalóiban; apám mindig azt mondta a gyerekeknek, és én is mindig arra kértem őket, tekintsenek fel Washington úrra.

– Tudja, hogy mindent megtettem volna, hogy elnyerjem Esmond ezredes kegyét, madame, és mit nem merésznék, hogy kiérdemeljem a lányát?

Az úriember meghajolt, nem éppen esetlen jó modorral. A hölgy elpirult, és legmélyebb bókjával válaszolt. (Madame Esmond meghajlásával senkié sem ért fel az egész tartományban.)

– Washington úr – mondta – mindig bizonyos lehet az anya szeretetében, akinek a gyerekei iránt olyan nagy szeretetet tanúsít.

S e szavakkal kezét nyújtott neki, melyet az ezredes mélységes udvariassággal csókolt meg. A kis hölgy rögtön vissza is tért udvarházába a magas, fiatal tiszt karjára támaszkodva. Itt talált rájuk George, odalépett hozzájuk, gondosan púderezett hajjal, ünnepi öltözetben, s anyját, valamint barátját egyaránt mély és tiszteletteljes meghajlással üdvözölte. Manapság egy fiatalember patkós csizmában és borzas szőrű Castor-kalappal a fejében lép be anyja szobájába, s ahelyett, hogy meghajolna előtte, a szivarja füstjét fújja az arcába.

De hiába, hogy George a lehető legmélyebben hajolt meg anyja és Washington úr előtt, semmiképpen sem tekintett egyikükre sem jóindulattal. Arcának alsó felén udvarias mosoly játszadozott, a felső két ablakból azonban éberség és harag villongott. Mi történt vagy milyen szó esett köztük? Semmi, amit nem mondhattak vagy nem cselekedhettek akár a legtisztességesebb, a legillegelmesebb vagy legjámborabb társaságban. Miért pirult el hát Madame Esmond még jobban, s a derék ezredes arca is miért volt egy kissé vörös, miközben kezét szorított fiatal barátjával?

Az ezredes megkérdezte George urat, jó zsákmányt ejtett-e a vadászaton?

– Nem – felelte George kurtán. – És te?

S ezzel felnézett apjának képére, amely ott lógott a társalgóban.

Az ezredes egyébként nem volt beszédes ember, most azonban rögtön hosszadalmas leírásba kezdett, részletesen ecsetelte, hol járt reggel, milyen erdőkben vadászott együtt a király tisztejeivel, hány madarat lőttek, és milyen vadakat terítettek le. Habár egyébként nem volt tréfás ember, az ezredes hosszasan leírta Braddock úr testes alakját és nagy csizmáit, amint végigbukdácsolt a virginiai erdőkön, vadászva – legalábbis ők így nevezik ezt – egy farka kutyával, amelyet a legkülönbözőbb házakból gyűjtöttek össze, meg egy farka négerrel, akik éppen olyan hangosan ugattak, mint a kutyák, és hogyan lőtte le a vadat, ha éppen a szeme elé került. „Hatalmas Üristen – mondta

Braddock úr szuszogva, zihálva. – Mit szólna Sir Robert Norfolokban, ha látná az embert, amint flintával a kezében vadászik, meg egy farka kutyával egy pulyka nyomában!”

– No, de ezredes, milyen mulatságos maga ma délután! – kiáltott fel Madame Esmond kacarászva, míg fia minden eddigénél komorabb tekintettel hallgatta a történetet. – Miféle Sir Robert van Norfolokban? Valamelyik az újonnan érkezett tiszt urak közül?

– A tábornok az otthoni Norfolkra gondolt, madame, nem a virginiai Norfolkra – mondta Washington ezredes. – Braddock úr mesélt egy látogatásáról Sir Robert Walpole-nál,¹ aki abban a grófságban élt, meg azokról a nagy vadászatokról, amiket az öreg miniszter ott adott, és a houghtoni nagy palotájáról meg a festményeiről is. Kedvesebb volna nekem egy jó otthoni mező, és egy jó angol rókavadászat a világ bármilyen látványánál – tette hozzá a derék vadász sóhajtvá.

– De azért itt is jó a vadászat, mint már mondtam – mondta a fiatal Esmond gúnyos mosollyal.

– Miféle vadászat? – kiáltott fel a másik, és ránézett.

– De hiszen azt te is tudod, nem kell azért olyan vadul rám nézned, és a lábaddal dobbantanod, mintha párbajra akarnál hívni. Vagy nem te vagy a legjobb vadász a vidéken? És nincsenek-e halak a mezőkön, vadak a fákon, madarak a vizekben... dehogy, halak a fákon, vadak a vizekben... és a... eh! Tudod te, mire gondolok. Gardára gondolok és lazacra és sügérre, meg őzre meg vaddisznóra, és bivalyokra és elefántokra, meg mit tudom én, mire. Én nem vagyok vadász.

– Nem, vadász az nem vagy – mondta Washington úr, alig elfojtott megvetéssel a tekintetében.

– Persze, értelek, anyámasszony katonája vagyok. A mamám ölében nevelkedtem. Nézd csak ezeket a szép szalagokat a szoknyáján, ezredes úr. Ki ne venné szívesen, ha ilyenekkel kötöz-nék meg? Nézd csak, milyen elbűvölő a színük! Emlékszem, amikor még fekete szalagok voltak a helyükön... a nagyapám miatt.

¹ Angol államférfi (1676–1745), miniszterelnök, politikai író, a whig párt vezére.

– És ki ne gyászolna ilyen urat? – kérdezte az ezredes, az özvegy pedig meglepetve nézett fiára.

– Az igaz, és bárcsak itt volna a nagyapám, és feltámadna, ahogyan ígéri a sírkövén, és magával hozná apámat, a zászlóst is.

– Ó, Harry! – kiáltotta Esmondné könnyekbe törve ki, amikor e fordulatnál éppen a másik fia lépett a szobába éppen olyan ruhában, arany szegélyű kabátban, himzett mellényben, éppen olyan drágaköves, ezüst markolatú karddal, mint amelyet a bátyja viselt. – Ó, Harry, Harry! – kiáltotta Madame Esmond, és oda-szaladt a kisebbik fiához.

– Mi az, anyám? – kérdezte Harry, karjába ölelve őt. – Mi baj, ezredes úr?

– Esküszöm, aligha tudnám megmondani – felelt az ezredes ajkára harapva.

– Csak ezekről a rózsaszínű szalagokról volt szó, Hal, amik, azt hiszem, nagyszerűen állnak anyánknak, és ebben kétségteljesen az ezredes is egyetért velem.

– Leszel szíves, csak a magad nevében beszélni? – kiáltotta az ezredes felfortyanva, aztán a végén újra csendesebb hangon.

– Nagyon is a maga nevében beszél – zokogott az özvegy.

– Kijelentem, éppoly keveset tudok a könnyek forrásáról, mint a Nilus forrásáról – mondta George –, és ha az apám képe kezdene sírni, majdnem ugyanennyire csodálkoznék az apai könnyeken. Hát mit mondtam én? Éppen csak egy célzást tettem a szalagokra! Talán valamilyen mérgezett tű van bennük, amit egy londoni gonosz lélek női szabó az anyám szívébe döfött? És kifejeztem azt a kívánságomat, hogy bár egész életemben ezzel a szép gyeplővel vezessenek – s közben egy piruettet vágott ki piros cipősarkán.

– George Warrington! Micsoda ördögtáncot jársz itt? – kérdezte Harry, aki szerette anyját, szerette Washington urat, de a világ minden teremtménye közül legjobban szerette és csodálta George bátyját.

– Kedves fiam, te nem értesz a tánchoz... nem nagyon érdekelnek a gálásabb művészetek... és nem tudsz több zenét kicsiholni egy spinétből, mint ha egy döglött malac fülét húznád. A természet téged férfinak teremtett... sőt katonának...

sőt vezérnek... persze, nem olyan hetvennégy tonnás vezérhajóra gondolkodok, George ezredes, amelyik a vezérlő Braddock urat felhozta folyónkon. Őkegyelmessége is harcias természetű férfi, a mezei sportok kedvelője. Én anyámasszony katonája vagyok, mint már volt szerencsém kijelenteni.

– Ezt eddig még nem bizonyítottad be. Megverted azt a nagy marylandi embert, aki kétszer akkora volt, mint te – tört ki Harryból.

– Csak mert kénytelen voltam vele, Harry. Ez *tüpto*, fiam, vagyis *tüptomai*,² amit az üleped nagyon jól ismert, amikor iskolás gyerekek voltunk. De az én természetem békés, és soha nem emelnék kezet, hogy hozzányúljak egy ravaszhoz vagy valakinek az orrához, nem én, legfeljebb egy rózsához – s ezzel odanyúlt, és elkezdett játszadozni Madame Esmond szoknyájának egyik ragyogó rózsaszínű szalagjával. – És gyűlölöm a vadászatot, amit te meg az ezredes úgy szerettek, és én nem szeretnék lelőni semmiféle élőlényt, se pulykát, se cinegét, sem ökröt, se szamarat, és egyáltalában semmit, aminek füle van. Washington úr fürtjei szépen ki vannak púderezve.

A milícia ezredese, akit a beszéd első része sértett, a vége pedig teljes zavarba ejtett, derekasat kortyolt abból az almapuncscsal teli nagy porcelán csészéből, amely ebben éppúgy, mint minden virginiai házban, a vendégeket köszöntötte, s a továbbiakban azzal hűtötte le magát, hogy igen méltóságteljesen lefől sétált az erkélyen.

A lecsitult anya majdnem kiengesztelődött már nagyobbik fia iránt, s most ott állt, és mindkét fiának a kezét nyújtotta. George a szabad kezével átölelte Harry vállát.

– Mondok valamit. George – szólt Harry bírló arccal.

– Mondj akár húszat, Don Enricó – kiáltotta a másik fiú.

– Ha nem érdekel a sport meg az ilyesmi, és nem szeretsz vadászni és állatot ölteni, okosabb lévén nálam, miért ne maradj itthon békén, és miért nem hagysz engem elmenni George ezredessel és Braddock úrral? Ez az, amit mondani akartam – szólt Harry, könnyítvén magán a beszéddel.

² Verek; engem vernek, (görög)

Az özvegy aggódva nézett a sötét hajú fiúról a szökére. Maga sem tudta, melyiktől válna meg szívesebben.

– Egyikünknek a családból el kell mennie, mivel *honneur oblige*,³ és mivel a keresztségben én kaptam először nevet, az egyes számnak kell elsőnek menni – mondta George.

– Ezt én is mondtam – felelte szegény Harry.

– Egyikünknek pedig itt kell maradnia, különben ki vigyáz anyánkra itthon? Nem engedhetjük meg magunknak, hogy mind a kettőnket megskálpoljanak az indiánok, vagy miszlikbe vágjanak a franciák.

– Miszlikbe vágjanak a franciák! – kiáltotta Harry. – A világ legjobb csapatait, az angolokat! Azt szeretném én látni, hogy azokat miszlikbe vágják a franciák. Agyon fogjátok csépelni őket! – és a derék fiú sóhajtott arra a gondolatra, hogy ő nem lehet jelen a *battue*-nél.⁴

George leült a csemlalóhoz, s elkezdte játszani és énekelni:

Marlborough s'en va t'en guerre
*Mironton mironton mirontaine*⁵

A zene hangjaira a kint sétáló úriember belépett az erkélyről.

– Az *Isten óvja a királyt*⁶ játszom, ezredes úr, az új hadjárat sikerére.

– Sohase tudom, mikor gúnyolódol, mikor beszélsz komolyan – mondta a jámbor úriember –, de határozottan úgy rémlik nekem, nem az a dallam volt.

George még egy csomó trillát és tremolót vert ki a csemlalóján, a vendégük meg figyelte, s talán csodálkozott, hogy egy George rangján álló úriember ilyen nőies foglalatossággal bibelődhetik. Aztán az ezredes elővette óráját, azt mondta, hogy ökegyelmessége kocsija tüstént itt lesz, s engedelmet kért, hogy visszavonulhasson szobájába, rendbe hozza magát, és úgy jelenhessék meg öladysége társaságában.

– Washington ezredes úgyis jól ismeri az utat a szobájába! –

³ A becsület kötelez. (francia)

⁴ Hajtóvadászat. (francia)

⁵ Marlborough elmegy háborúba, tralla, tralla, trallala (francia népdal).

⁶ Az angol himnusz első sora.

mondta George a csemláló mellől, vállán át felnézve, de semmi hajlandóságot nem mutatott arra, hogy megmozduljon.

– Akkor hát én vezetem az ezredet a szobájába – kiáltotta az özvegy nagy haraggal, és kilibegett a szobából, nyomában a feldühített és megdöbbszent ezredes, miközben George továbbra is a billentyűket nyomogatta. Lady Esmond büszke vendége sértve érezte magát, alig tudta volna megmondani, miért, szólni sem tudott a dühtől, és majd megfulladt mérgében.

Harry Warrington észrevette, milyen állapotban van barátja.

– Az ég szerelmére, George, mit jelentsen mindez? – kérdezte bátyját. – Miért ne csókolhatná meg a kezét? – George ugyanis az imént kivezette öccsét a könyvtárukból, hogy végignézze azt az ártatlan üdvözlést. – Hidd el nekem, ez semmi más, csak közönséges kedvesség.

– Semmi más, csak közönséges kedvesség! – rikoltott fel George. – Ezt nézd meg, Hal, ez közönséges kedvesség? – s ekkor megmutatta öccsének azt a szerencsétlen papirost, amelyik fölött már egy idő óta tépelődött. Csak töredék volt, de a jelentése csakugyan világos volt a megelőző szöveg nélkül is.

Az írás ezzel kezdődött:

... idősebb nálam, én viszont idősebb vagyok az éveimnél, és te tudod, kedves öcsém, hogy mindig józan embernek ismertek. Minden gyereknek kell apai irányítás, és az ő két gyereke, bízom benne, gyöngéd barátot és gyámot talál majd bennem.

– Barátot és gyámot! Ott egye meg a fene! – kiáltott George ökölbe szorítva kezét, öccse pedig tovább olvasta:

... Braddock tábornok hízelgő ajánlatának következtében persze, ez az ügy haladékot szenved a hadjárat utánig. Ha majd alaposan elpáholtuk a franciákat, visszatérek, hogy saját szülőm és tügefám alatt pihenjek.

– Úgy gondolja, hogy Castlewoodban. Ez az ő szülője – kiáltott fel újra George, s megrázta öklét a napsütésben a falon csillogó indák felé.

A saját szőlőm és fügefám alatt, ahol remélem, némsokára bemutatom az én kedves öcsémet új sógornőjének. Szép, bibliai neve van, mégpedig ...

Itt ért véget az okirat.

– Mégpedig Rachel – folytatta keserűen George. – Rachel semmiképpen sem siratja gyermekeit, hanem minden vágya az, hogy megvigasztalják. No, Harry! Gyerünk fel rögtön az emeletre, térdeljünk le, ahogy gyerekeknek illik, és mondjuk: „Kedves papa, isten hozott Castlewoodban, a házában.”

KILENCEDIK FEJEZET

Vendéglátás

Ökegyelmessége, a főparancsnok olyan dísszel és pompával rótta le látogatását Madame Esmondnál, **ahogyan** illet is a legelső személyiségnél őfelsége valamennyi észak-amerikai gyarmatán, birtokán és ültetvényén. Dragonyos gárdája Williamsburgtól kísérté őt a hűséges és túlnyomó részben néger lakosság hatalmas éljenzésének és üvöltésének közepette. A tábornok saját hintóján hajtatott. Talmadge kapitány, ökegyelmességének főlovászmestere, a tekintélyes, címeres kocsi ajtajában várta őt, s aztán a hintó mellett lovagolt, egész úton Williamsburgtól Madame Esmond házáig. Danvers őrnagy, a szárnysegéd, a tábornokkal szemben ült a kocsiban, a kis philadelphiai postamester, Franklin úr mellett, aki, habár nyomdászínasként kezdte, csodálatra méltóan éles eszű ember volt, mint azt ökegyelmessége és a törzskarbeli urak kénytelenek voltak elismerni, tekintve, hogy Franklin úr nagyon sok érdekes dolgot tudott a gyarmatról, sőt Angliáról is, ahol nemegyszer járt.

– Ritka dolog, hogy ilyen alacsony származású ember ilyen sok irányú tudásra tegyen szert, és ilyen jó modorra és jólneveltségre is, Franklin úr! – méltóztatott megjegyezni ökegyelmessége, s kegyesen a kalapját is megérintette a postamester felé.

A postamester meghajolt, és azt mondta, a véletlen és jó szerencséje hozta magával, hogy olyan úriemberek társaságába került, mint ökegyelmessége, és ő megragadta ezt az alkalmat, hogy öméltóságaik modorát tanulmányozza, és alkalmazkodott is hozzájuk, amennyire tőle tellett. Ami a tanultságát illeti, azzal nem nagyon kérkedhetik – lévén, hogy az apja igen szűkös kö-

rülmények között élt, és a lehetőségek nagyon korlátozottak az ő szülőföldjén, New Englandben; de ő megtett mindent, amire erejéből futotta, s összeszedett, amit tudott – de hát az ő tudását nem lehet összevetni azzal, ami Angliában általános.

Braddock úr nevetésbe tört ki, és így szólt:

– Ami a tanultságot illeti, voltak urak a hadseregben, Szent Györgyre mondom, akik nem tudták, hogy a bikát két bével írják-e vagy eggyel. Azt is hallottam, hogy Marlborough herceg nem valami gyakorlottan bánt a tollal. Én nem részesültem abban a megtiszteltetésben, hogy e nemes parancsnok alatt szolgálhattam volna... a fenséges úr az én időm előtt élt... de ha nem is volt tudós ember, azért alaposan elcsepelte a franciákat.

Franklin úr azt mondta, tudomása van mindkét tényről.

– Az én hercegem sem tudós ember – folytatta Braddock úr –, aha, postamester úr, maga ezt is hallotta... Látom abból, ahogyan hunyorog.

Franklin úr azonnal kioltotta szemében az epés vagy gúnyos hunyorítást, s olyan ártatlan szempárral nézett a tábornok vidám, kerek arcába, mint egy csecsemő.

– Nem tudós ember, de föléb bármelyik francia tábornokkal, aki valaha *fricassée de crapaud*¹ akart csinálni az angolokból. Megmentette a koronát a legjobb királynak, az ő királyi atyjának, György király legkegyesebb öfelségének.

Franklin úr kalapja már le is került a fejről, s nagy, tornyos parókájáról púderglória szállt fel.

– A katonák legjobb barátja, és kérlelhetetlen ellensége minden koldus, pirosharisnyás skót lázadónak és cselszövő, római jezsuitának, aki el akarná venni tőlünk a szabadságunkat és a vallásunkat, Szent Györgyre mondom. Ő királyi fensége, az én kegyes uram sem tudós ember, de egyike a legfinomabb úriembereknek a világon.

– Láttam ő királyi fenségét lóháton a testőrség szemlájén, a Hyde parkban – mondta Franklin úr. – A herceg csakugyan nagyon finom úriember lóháton.

– Majd iszik ma az egészségre, postamester. A legjobb úr, a

¹ Békabecsinált. (francia)

legjobb barát, a legjobb fia öreg királyi atyjának, a legkülönb úriember, aki valaha vállrózsát hordott.

– A vállrózsákhoz én nem értek, uram – mondta nevetve Franklin úr. – Viszont tudja, hogy kvéker² városban élek.

– Persze hogy nem ért hozzá, derék barátom. Mindenki maradjon a maga kaptafájánál. Maga meg a maga osztályából való urak maradjanak csak a könyveik mellett, és akkor szívesen látjuk magukat. Világért sem tiltjuk el magukat a könyvektől, sőt, csak rajta. Mi meg majd harcolunk az ellenséggel, és kormányozzuk az országot. Ugye, urak? Irgalmas ég, micsoda utaik vannak ezen a gyarmaton, és hogy ráz ez az átkozott kocsi! Ki jön itt a két libériás néger fiúval? Jól lovagol.

– Ez Washington úr – mondta a szárnysegéd.

– Szívesen látnám káplárnak a lovasgránátosok között – mondta a tábornok. – Jól fest lovon. Ő is ismeri az országot, Franklin úr.

– Ismeri, csakugyan.

– És rettentően jó modorú fiatalember, ha az ember figyelembe veszi, milyen kevés lehetősége volt. Azt hittem volna, Európában tett szert ilyen csiszoltságra, Szent Györgyre mondom, azt hittem volna.

– Megteszi, ami tőle telik – mondta Franklin úr, és ártatlanul nézett szembe a kövér parancsnokkal, az angol előkelőség példaképével, aki a kocsi egyik felétől a másikig dülöngélve ült ott, arca éppen olyan skarlátpiros volt, mint kabátja, minden második szava káromkodás, tudatlan volt mindenben, kivéve a díszszemlék, a palackok előnyei és a női bájak tekintetében; származása nem volt éppen kiváló, mégis képtelenül gőgös volt kétes ősiségére; bátor volt, mint egy bulldog, vad, érzéki, tékozló, bőkezű; ha ellágyult, gyöngéd is tudott lenni; könnyelmű volt a szerelemben, és szívesen nevetett; szelleme tompa, teljeséggel olvasatlan; szilárdul hitte, hogy az ő országa a legelső a világon, ő pedig van olyan úriember, mint bárki Angliában.

– Igen, minden vidékiessége mellett, nagyon jóra való ember,

² Vallási szekta Angliában és Amerikában; Fox alapította 1648–50-ben, főleg a polgárok körében volt népszerű.

szavamra mondom. Megverték annál a hogyishivják erődnél múlt évben, ott lenn az izé folyónál... Mi is a neve, Talmadge?

– Isten tudja, uram – felelte Talmadge –, no meg bizonyára a postamester is, aki most mindkettőnket kinevet.

– De kapitány!

– Szabályosan törbe csalták. Hiszen csak miliciája volt meg indiánjai. Jó napot, Washington úr. Jó kis ló, uram. Ez ugye, az első verekedése volt múlt évben?

– Az ott a Végszükség Erődénél? Az első, uram – felelte az úriember méltóságteljesen tisztelegve, ahogy odalovagolt két nyalka, csinos libériájú, bársony vadászsapkás néger szolga kíséretében. – Szerencsétlenül kezdtem el, uram, mert addig a baljóslatú napig soha nem vettem részt csatában.

– Maguk mind tapasztalatlan újoncok voltak, barátom. Látnia kellett volna, hogyan futott a mi miliciánk a skótok elől, a fene egye meg őket. Rendes csapatok hiányoztak maguknak.

– Kegyelmességed tudja, milyen szenvedélyes óhajom, hogy a hadseregben tanulhassak és szolgálhassak – mondta Washington úr.

– Szent Györgyre, majd kipróbáljuk magát, és teljesítjük a kérését, uram – felelte a tábornok szokott, bőséges káromkodásával, és a nehézkes kocsi tovább gördült Castlewood felé; Washington úr azonban engedélyt kért, hogy előreügethessen és jelenthesse ökegyelmessége közeli megérkezését Castlewood úrnőjének.

A főparancsnok olyan lassan jutott előre, hogy néhány szerényebb állású személy, akit ökegyelmességével együtt hívtak meg, utolérte kocsiját, s mivel nem akarták megelőzni a nagy embert az úton, egész körmenetet képeztek a kegyelmes úr kocsikerekeinek poros nyomában. Elsőnek Dinwiddie úr következett, őfelsége tartományának alkormányzója, néger szolgálóinak kíséretében és Broadbent lelkész, a vidám williamsburgi káplán társaságában. Közvetlenül hozzájuk csatlakozott a kis Dempster úr, a fiatalurak tanítója nagy Ramillies-parókájában,³ amelyet ünnepélyes alkalmakra tartogatott. Megjelent aztán Laws úr, a tör-

³ Ramillies belga városról, Marlborough tábornok győzelmének helyéről elnevezett paróka,

vényszéki bíró, mögötte a nyeregpárnán Madame Lawsszal, néger szolgájuk pedig öszvéren lovagolt utánuk, s egy dobozban hozta magával óladysége kalapját. A menet olyan mulatságos látványt nyújtott, hogy Danvers őrnagy és Franklin úr, amikor megpillantották, nevetésbe törtek ki, habár nem olyan hangosan, hogy felzavarják őkegyelmességét, aki addigra már elaludt; s felszólították ezt az egész furcsa utóvédet, vonuljanak előre, s hagyják, hogy a főparancsnok és dragonyos kísérete kényelmesen követhesse őket. Jutott mindnyájuknak elég szoba, mire Castlewoodba érkeztek. Ennivaló, innivaló és a legjobb dohány várta őfelsége katonáit; nevetés és vidámság a négereket, és szívélyes fogadtatás a gazdáikat.

A derék tábornok a legtöbb fogásra igényt tartott az asztalnál nem is egyszer, és örökké nyújtotta a poharát, hogy megtöltsék; Nathan italkeverékről kijelentette, hogy remek, fogyasztott is belőle bőségesen, még ebéd előtt, rögtön, amint megérkezett. Volt még almabor, sör, pálinka és bőviben a jó bordeaux-i bor, amelyiket még Esmond ezredes hozott magával a gyarmatra, s amely méltó volt a *pontificis coenis*-re,⁴ ahogy a kis Dempster úr megjegyezte, odakacsintva Broadbent úrra, a szomszédos parókia papjára. Broadbent úr visszabólintott és hunyorított, és kiitta a bort, nem sokat törődve a latinnal, és miért is tette volna, ha egyszer addig még sohasem fáradozott ezzel a nyelvvel? Broadbent úr kártyás, iszákos, kakasviadalokban jártas lelkipásztor volt, aki sok időt töltött a Fleet börtönben, Newmarketen és Hockley-in-the-Hole-ban,⁵ és miután eljárt mindenféle megbízatásban barátjáért, Lord Cinqbarsért, Lord Ringwood fiáért (lévén B. úr anyja Cinqbars komornája – s azt tanácsolhatom a modern olvasónak, ne legyen nagyon kíváncsi Broadbent úr atyjának családfájára), végül is egy virginiai egyházközségbe küldték ki. Ő meg az ifjú Harry sok kakasviadalt küzdöttek végig, nem egy özet ejtettek el egymás társaságában, megszámlálhatatlan mennyiségű gardát és lazacot halásztak, lövöldöztek vadludakra és vadhattyúkra, galambokra és lilékre, s elpusztították a kanavászkacsák ezreit. Irigyei azt állítják, hogy

⁴ Papi lakoma. (latin)

⁵ Fleet börtön, Newmarket, Hockley-in-the-Hole – fegyházak a XVIII. századi Londonban.

Broadbent volt az az éjszakai vadorzó, akire Washington úr a kutyaít uszította, és akit megbotozott Mount Vernonnál, a folyóparton. A fickó kicsúszott üldözőjének szorításából, és négykézláb belemászott csónakjába a sötétben: de Broadbent két rákövetkező vasárnap az ágyat nyomta, s amikor újra talpra állhatott, még mindig feketeség nyomai látszottak a szeme körül, s új gallért viselt a kabátján. Harry Esmond és Broadbent lelkész, azonkívül, hogy a levegő minden madarát, az erdő minden vadját és a tenger minden halát együtt vadászták és halászták, együtt játszottak minden kártyajátékot is. Voltaképpen az a gyanúm, hogy amikor a fiúk együtt kilovagoltak Dempster úr előadására, Harry elmaradt, és a másik európai tudású és műveltségű tanártól vett leckéket – George pedig járta a maga útját, olvasta a maga könyveit, és persze sohasem árulkodott öccsére.

Virginia levegőjének minden madara és tengerének minden hala – amelynek éppen évadja volt – ott szerepelt Madame Esmond asztalán őkegyelmessége és a többi angol és amerikai úriember táplálására. A gumbolevest tökéletesnek találták – Harry fiatalúr fekete szolgáját e fogás után nevezték el, mert amikor az ezredes egyszer fölfedezte őt az ajtó mögött, fejével mélyen e finom keverékkel telt serlegben, ott helyben dühösen elkeresztelte –, a garda zsíros és friss volt, a párolt teknősbéka londoni tanácsurakhoz méltó volt – Szent Györgyre, azt szeretné, ha maga a herceg kóstolná meg, kegyeskedett megjegyezni őccselenciája –, aminthogy a párolt teknősbéka méltó bármely herceghez vagy császárhoz is. A néger asszonyok nagyon tehetséges szakácsnők, és a castlewoodi konyhákban e művészet növendékei a néhai és a jelenlegi Madame Esmond éles szeme előtt nevelkedtek fel. A fogások némelyikét, különösen az édességet és a tortákat, maga Madame Esmond készítette igen takarosán és ügyesen, a legpompázóbb darabokból néhányat ő maga mintázott az akkori idők jólesően körülményes divatja szerint, főlhajtván csipkés kezelőjű ruhaujját, s megmutatván a legcsinosabb kerek kart, kicsi kezét és csuklót, amiközben a mienknél melegebb vendégszeretetnek ezt az ősi szertartását végrehajtotta. Az asztal régi törvénye szerint a háziasszonynak illedelmes buzgósággal kellett unszolni a vendégeit, résen kellett lennie és figyelnie, kit bátoríthat további élvezésre, ismernie kellett a

konyhai anatómia titkait, és sebészeti műtéteket végrehajtania szárnyason, halon, vadon, pecsenyén, és így tovább: megújult erőfeszítésekre biztatni a vendégeit, odasúgni a szomszédjának, Braddock úrnak:

– Félretettem excellenciádnak ezt a lazacfejet. Kikoszarazásról hallani sem akarok! . . . Franklin úr, maga csak vizet iszik, pedig van a mi pincénknek jó, egészséges bora, attól nem fájdul meg a feje . . . Bíró úr, szereti a szalonkapástétomot?

– Mivel tudom, ki süti a pástétomot – mondta Laws úr, a bíró mélységes meghajlással. – Bár mi is úgy értenénk otthon a pástétomhoz, madame, ahogy maguk itt Castlewoodban. Gyakran mondom is a feleségemnek: „Bárcsak olyan kezded volna, drágám, mint Madame Esmondnak.”

– Nagyon csinos kéz, és bizonyos vagyok benne, mások is szemet vetettek rá – mondta a bostoni postamester úr, amely megjegyzésére azonban Esmond úr már félig sem nézett oly szívélyesen a kis úriemberre.

– Ilyen könnyű kéz kell a pástétomhoz – folytatta a bíró –, és mindig rendelkezésére állok, madame.

És meggyőződése szerint az özvegynek bizonyosan hízeleg ez a bók. Madame Esmond egyszerűen csak annyit felel, hogy még akkor tanulta, amikor otthon Angliában nevelkedett, de vannak ételek, amikre még az anyja tanította, ezek azok, amiket az apja nagyon szeretett, és a két fiának is kedvencei. Nagyon örül, ha a vendégei ízlésének is megfelelnek. Még több ilyen megjegyzés is következik, és még több fogás, és még tízszer annyi étel, mint amennyit a társaság el tud fogyasztani. Washington úr nem nagyon elegyedik az általános társalgásba, hanem ő meg Talmadge úr és Danvers őrnagy és a postamester külön beszélgetésbe mélyednek utakról, folyókról, szállítóeszközökről, málhás lovakról és ágyútalpakról; és a tartományi milícia ezredese kenyérdarabkákat helyezett szabályos távolságra egymástól maga elé az asztalra, állomásokat jelölt ki az ujjával, ahogy hadsegédtársainak beszélt róluk, mindaddig, amíg egy néger szolga, a tányért váltva, egy asztalkendővel el nem törli a Potomacot, és egy kendővel ki nem meri az Ohiót.

Az ebéd végén Broadbent úr felállt a helyéről, odalépett az alkormányzó széke mögé, elmondta a hálaimát, s aztán e jámbor

cselekedet elvégzése után visszaült helyére, s újra kezébe fogta kését és villáját. Most került sor ugyanis az édességekre és a pudingokra, amelyekről szolgálhatok felsorolással, ha úgy tesszik; de melyik ifjú hölgy törődik a mai pudingokkal, hát még azokkal, amelyeket száz évvel ezelőtt ettek, s amelyeket Madame Esmond olyan takarosán és ügyesen készített el vendégeinek? Aztán, miután az asztalt leszedték, Nathan, a főintéző, poharat helyez mindenki elé, s megtölti úrnője poharát. Madame Esmond meghajol a társaság felé, kijelenti, hogy ő csak egy tósztot mond, de tudja, mennyire szívből csatlakozik hozzá minden jelenlevő úr. Ekkor felkiált:

– Ófelségére! – s meghajolt Braddock úr felé, aki szárnysegédeivel és valamennyi gyarmati úriemberrel együtt hűségesen ismétli szeretett és kegyes uralkodójuk nevét. Erre aztán, miután kihörpintette borospoharát, és üdvözölte az egész társaságot, az özvegy visszavonult a néger cselédek sorfala között, az ajtónál még egyszer legszebb meghajlásainak egyikével fordulván vissza vendégei felé.

Castlewood kedves úrnője csodálatra méltó szellemességgel vett részt a társalgásban, s olyan vidám és csinos volt, s olyan jókedvűen és fesztelenül beszélt minden vendégével, hogy az a néhány hölgy, aki jelen volt az ebéden, csak gratulálhatott Madame Esmondnak az elegáns lakomához, s különösen ahhoz, ahogyan a háziasszony elnökölt. De alighogy visszavonultak a női társalgóba, tettettett fesztelensége elhagyta, s Lawsné mellé roskadva a díványra, könnyekben tört ki, éppen e hölgy bókjának kellős közepén.

– Ó, madame – mondta a ház úrnője. – Lehet megtiszteltetés, ahogy maga mondja, ha a király képviselőjét látjuk vendégül házunkban, aminthogy a mi családunk fogadott már Braddock úrnál előkelőbb személyiségeket is. De ő azért jön, hogy elvigye egyik fiamat. Ki tudja, visszatér-e a fiam, és hogyan tér vissza? Múlt éjszaka róla álmodtam; azt, hogy megsebesült, és egészen fehér volt ahogy a vér ömlött az oldalából. Világért se lennék olyan rossz modorú, hogy az urak láthassák a bánatomat, de, kedves biróné asszonyom, aki tudja, hogy mi az az anyaszív, és el kellett már válnia gyerekeitől, az nem írná a javamra, ha nagyon könnyű volna a szívem ma este.

A hölgyek olyan vigasztaló szavakkal fordultak hozzá, amelyek a helyzethez megfelelően látszottak, vagy kellemesek lehettek a háziasszonyuknak, aki igyekezett, hogy ne engedjen szabad folyást mélabújának, s eszébe jutott, hogy vannak még elvégzendő kötelességei, mielőtt saját szomorú hangulatának engedhetne.

– Lesz még elegendő idő, madame, a szomorkodásra, ha már elmentek – mondta a bírónénak, derék szomszédasszonyának. – Nem szabad, hogy a fiam azt lássa, gondterhelt arccal nézek utána, s a gyöngeségemmel még gyászosabbá teszem elválásunkat. Helyénvaló dolog, hogy a hozzá hasonló rangú és helyzetű úriemberek ott legyenek, ahová hazájuk hívja őket. Mindig ez volt az Esmondok szokása, és a Mindenható, aki kegyesen megőrizte az én drága atyámat húsz nagy csatában a királynő idején, bízom benne, és imádkozom érte, a fiamra vigyáz majd most, amikor rá került a sor, hogy teljesítse kötelességét. – S ekkor, ahelyett, hogy sorsát sirassa, vagy akár csak további célzást tegyen rá, az elszánt hölgy bizony leült barátnőivel egy csésze kávé mellé a kályhához, miközben az urak a szomszédos fogadószobában maradtak, s még mindig tósztokat mondvá itták borukat.

Amikor az egyik hölgy megjegyezte, hogy ezek odaát eléggé hosszadalmasan üldögélnek, Madame Esmond így szólt: – A fiúkat mulattatja, és javukra is válik, ha együtt lehetnek az angol urakkal. Ilyen társaság nagyon ritkán volt elérhető a mi távoli tartományunkban, s habár a társalgásuk néha kissé szabados, bizonyos vagyok benne, hogy úriemberek, és jó nevelésű emberek; tekintettel vannak a fiaim fiatalságára, és semmit sem mondanak előttük, amit fiatalembereknek nem kell hallaniuk.

Nyilvánvaló volt, hogy az angol úriemberek kedvükre élvezték a jó vendéglátást. A hölgyek még a kártyajátszmájuk mellett ültek, amikor bejött Nathan, s odasúgott valamit Mountainnénak, aki először felkiáltott:

– Nem, nem adok többet... a közönséges bordeaux-iból kaphatnak, isten neki, ha még több kell nekik, de az ezredeséből nem adok többet.

Kiderült, hogy azt a tizenkét üveg különleges vörös bort már kiitták az urak, „a sörön, almaboron, burgundin, portóin és madeirán kívül”, mondta Mountainné a készleteket felsorolva.

De Madame Esmond a mellett volt, hogy ne fukarkodjanak ezen az éjszakán a vendégszeretetükkel. Mountainné kénytelen volt elsietni kulcsaival az alá a megszentelt boltív alá, ahol az ezredes különleges bordeaux-ija állt, túlélve gazdáját, aki már szintén sok időt töltött a föld alatt. Amikor útjukra indultak, megkérdezte Mountainné, van-e az urak közül, aki máris túl sokat ivott. Nathan úgy vélte, Broadbent úr felöntött a garatra, ő mindig felönt a garatra, aztán azt is gondolta, hogy a tábornok úr is felöntött a garatra, és úgy gondolta, hogy George úrfi is részeg egy kissé.

– George úrfi! – kiáltott fel Mountainné. – De hiszen ő napokig megvan anélkül, hogy szeszhez nyúlna.

Nathan mindazonáltal kitarzott a meggyőződése mellett, hogy George úrfi egy kissé részeg. Minduntalan újra töltötte poharát, beszélt, énekelt, tréfálózott, különösen Washington úr rovására, amitől Washington úr egészen elpirult és dühös lett, mondta Nathan.

– Nem baj, nem baj! – kiáltotta Mountainné buzgón. – Így illik, hogy egy úriember felviduljon jó társaságban, és együtt üritse ki az üveget barátaival. – És annál fürgébben döcögött a pincébe a különleges bordeaux-i felé.

Az a szabados, majdnem pimasz hang, amellyel George Esmond élt az utóbbi napokban Washington úrral szemben, mélységesen bántotta és bosszantotta ezt az úriembert. Nem egészen hat év különbség volt közte és a castlewoodi ikrek között, de Washington úr mindig feltűnt életkorát meghazudtoló méltóságteljes viselkedésével és józanságával, míg a castlewoodi fiúk fiatalabbnak látszottak éveiknél. Mind mostanáig anyjuk aggodalmaskodó gyámsága alatt éltek, s úgy néztek föl Mount Vernon-i szomszédjukra, mint vezetőjükre, irányítójukra, barátjukra – ahogyan tulajdonképpen mindenki, ha érintkezésbe került ezzel az egyszerű és egyenes fiatalemberrel. Mivel ő maga a legaggályosabb komolyságról és jólneveltségről tett tanúságot, úgy látszott, hogy másokkal való érintkezésben is ugyanilyen viselkedést kényszerít ki, vagy legalábbis idéz elő. Természete felül-emelkedett a könnyedségen és tréfákon; rá vonatkoztatva valahogyan ízetlenné váltak. Csak lassan és nehezen értette meg a tréfát, amely ilyenkor megszágyenülten somfordált el a társa-

ságából. Harry Warrington így nyilatkozott róla egyik levelében, sok évvel az után az idő után, amelyről most írunk:

Mindig nagy embernek láttam, és sohasem gondoltam rá másképpen, mint egy hősré. Amikor átjött Castlewoodba, és földmérésre tanított minket, vagy ha falkavadászatra lovagolt, olyan volt, mintha hadsereget vezényelt volna. Ha elsütötte a puskáját, úgy éreztem, kell hogy a madár lezuhanjon, és ha hálót vetett ki, bizonyos, hogy a folyó legnagyobb hala akadt fel benne. Mindig csak kevés szóval élt, de bölcs szavakkal; az ő szavai sohasem voltak léhák, mint a mieink, hanem mindig mélyek, józanok, erősek, s arra való, hogy az alkalomhoz illően teljesítsék kötelességüket. Bármilyen ellen-szenzuvvel viseltetett iránta a bátyám, azért éppen úgy tisztelte és csodálta a tábornokot, mint én... ami annyit jelent, hogy jobban, mint bármely halandót.

Washington úr elsőnek hagyta ott azt a kedélyes összejövetelt, amely olyan tiszteletet szerzett Madame Esmond vendégszeretetének. Az ifjú George Esmond, aki anyja távozása után annak helyére ült, fesztelen volt az ivásban is, a beszédben is. Sok olyasmit mondott vendégének, ami megsebezte és bosszantotta, s amire Washington úr nem tudott válaszolni. Amikor haragja odáig fokozódott, hogy kezdte elveszteni a türelmét, végül felállt az asztaltól, s a franciaablakon át kilépett a széles verandára vagy tornácra, amely éppúgy hozzátartozott Castlewoodhoz, mint minden virginiai házhoz.

Itt Madame Esmond megpillantotta barátjának magas alakját, amint fel-alá járt az ablakok előtt, és az este meleg lévé, vagy pedig mert éppen befejezett egy játszmát, átadta lapjait valamelyik hölgynek, és odakint csatlakozott jó szomszédjához. Washington úr igyekezett, amennyire tudta, összeszedni magát: lehetetlen volt megmagyaráznia háziasszonyának, miért és kire dühös.

– Az urak hosszan időznek el a boruk mellett – mondta Madame Esmond –, a tiszt urak mindig szeretik az ilyet.

– Ha az ivás teszi a jó katonát, néhányan odabent nagyon kitűnnek, madame – mondta Washington úr.

- A tábornok bizonyára csapatainak élén jár?

- Kétségtől, kétségtől - felelte az ezredes, aki e hölgy megjegyzéseit, játékosan-e, komolyan-e, mindig különleges gyöngédséggel és kedvességgel fogadta. - De a tábornok az a tábornok, és nem engem illet, hogy megjegyzéseket tegyek arra, amit őkegyelmessége asztalnál vagy egyebütt művel. Valószínűnek tartom, hogy az odahaza született és fölnevelődött tiszt urak mások, mint mi itt a gyarmatokon. Nálunk olyan forrón süt a nap, hogy nincs szükségünk borra a vérünk feltüzeléséhez, mint nekik. S úgy látszik, náluk becsület dolga a tósztozás. Talmadge éppen az imént csuklotta... azaz úgy kéne mondanom, súgta... a fülembe, hogy egy tiszt éppoly kevésbé utasíthat vissza egy tósztot, mint egy kihívást, s azt is mondta, hogy eleinte csak a legnagyobb nehézségek árán, és csak nagy viszolygással tanult meg inni. Annyi bizonyos, hogy nem közönséges elszántsággal győzte le ezeket a nehézségeit.

- Csak arra vagyok kíváncsi, miről tudnak beszélgetni annyi órán át? - kérdezte a hölgy.

- Azt hiszem, nem tudnám elmondani mindazt, amiről beszélgetünk, asszonyom, árulkodni meg különben sem szeretek. A háborúról is beszéltünk, meg hogy mekkora hadserege van Contrecoeur úrnak, és hogyan tudunk majd végezni vele. A tábornok a hintójában akarja végigcsinálni a hadjáratot, és semmibe veszi a háborút is meg az ellenséget is. Hogy megverjük őket, ha összeütközünk, abban valóban semmi kétség.

- Hogyan is lehetne? - kérdezte a hölgy, akinek atyja Marlborough alatt szolgált.

- Franklin úr ugyan csak New-Englandból való - folytatta az úriember -, de nagyon józan dolgokat mondott, és többet is mondott volna, ha az angol urak hagyják; de ők szüntelenül csak azt felelik, hogy mi csak bárdolatlan gyarmatiak vagyunk, és nem tudjuk, mit vihetnek véghez fegyelmezett angol csapatok. Nem az volna-e a legsürgősebb, hogy előresiessenek, jó országutakat építsenek és kényelmes vendégfogadókat, hogy őkegyelmességének legyen hol megszállni napi előrenyomulása végén? „Úgy vélném - mondta Danvers úr -, itt nem minden vendégfogadó olyan kényelmes, mint a mieink Angliában, ezt nem is várhatjuk el.” „Nem, ezt nem is várhatják el” - mondta

Franklin úr, aki nagyon okos és mulatságos embernek látszik. Csak issza a vizét, és mintha mindig kinevetné az angolokat, habár nem tudom, tisztességes dolog-e egy vízivótól, ha ott ül, és kihallgatja az urak bor mellett kifecsegett gyarlóságait.

– És az én fiaim? Remélem, megőrzik a józan eszüket? – kérdezte az özvegy, s kezét vendégének karjára tette. – Harry megígérte, és ha ő bármire a szavát adja, abban megbízhatom. George mindig mértékletes. Miért néz olyan komolyan?

– Hát, hogy őszinte legyek magával, nem tudom, mi van George-zsal ezekben a legutóbbi napokban – mondta Washington úr. – Valamiért neheztel rám, nem értem, miért, és nem is akarom az okát keresni. Úgy beszélt velem az urak előtt, ahogy aligha illett hozzá. Együtt indulunk a hadjáratba, és nagy kár, hogy így elromlik közöttünk a jó viszony.

– Beteg volt. Mindig vad és szeszélyes, és nehéz megérteni. De a leggyöngédebb szívű a világon. Ugye, megfér majd vele, ugye, védelmezni fogja őt... ígérje meg.

– Drága hölgyem, az étellemmel is – mondta Washington úr tűzzel. – Hiszen tudja, szívesen adnám az életemet magáért vagy bárkiért, akit maga szeret.

– És atyám áldása meg az enyém kíséri, drága barátom – kiáltotta az özvegy, telve hálával és szeretettel.

Társalgásuk közben elhagyták a tornácot, ahol beszélgetni kezdtek, és ahol még hallhatták a bor mellett ülő urak nevetését és tősztozását, és most fel-alá jártak a gondozatlan gyepen, a ház előtt. Az ifjú George Warrington az ebédlőből, az asztaltól, ahol ült, láthatta a feltűnő és el-eltűnő párt, s már egy idő óta nagyon szórakozottan hallgatott és válaszolgatott a körötte ülő urak megjegyzéseire, azokat pedig sokkal jobban elfoglalta saját beszélgetésük, tréfálgatásuk és ivásuk, semhogy különösebb figyelmet szenteltek volna fiatal házigazdájuk viselkedésének. Braddock úr szerette az éneket vacsora után, s Danvers úr, a szárnysegéde, akinek szép tenorhangja volt, a Marybone Kertek⁶ legutolsó dalával szórakoztatta tábornokát, amikor George Warrington fölugrott, az ablakhoz szaladt, aztán vissza-

⁶ London egyik parkja a város szívében, ahol hangversenyeket is szoktak rendezni.

tért, s a kabátujjánál fogva megráncigálta Harry öccsét, aki hát-
tal ült az ablaknak.

– Mi az? – kérdezte Harry, akit ugyancsak elbűvölt a dal is,
meg a kórus is.

– Gyere – kiáltotta George dobbantva, s a kisebbik fiú enge-
delmesen követte. – Hogy mi az? – folytatta George keserű ká-
romkodással. – Hát nem látod, mi az? Enyelegtek reggel, és
enyelegnek most is, mielőtt lefekszenek. Nem tennők-e mi is
jobban, ha lemennénk a kertbe, hogy tiszteletünket tegyük a ma-
mánknál meg a papánknál? – és Washington úrra mutatott, aki
éppen gyöngéden kezébe fogta az özvegy kezét.

TIZEDIK FEJEZET

Forró délután

Miután Braddock tábornokot és Castlewood többi vendégét illően elkísérték szállásaikra, a fiúk visszahúzódtak saját szobájukba, és kiöntötték a szívüket a nap legnagyobb eseményeivel kapcsolatban. Nem hajlandók eltérni ilyen házasságot – nem. Hát Esmond márkí leánya feleségül menjen egy gyarmati család kisebbik fiához, akit földmérőnek neveltek? Castlewood meg a tizenkilenc éves fiúk ki legyenek szolgáltatva egy huszonhárom éves mostohaapa kegyelmének? Ó, az szörnyűség! Harry már egyenesen be akart menni anyja hálósobájába – ahol fekete komornái leszedték öladységéről az egyszerű ékszereket és díszeket, amiket a lakoma tiszteletére felöltött –, s ott akart tiltakozni a gyűlöletes házasság ellen, bejelentvén, hogy ők ketten hazamennek, az ottani kis birtokukból élnek, s örökre elhagyják őt, ha ez a természetellenes frigy létrejön.

George más módszert javasolt a házasság megakadályozására, s kifejtette tervét bámuló öccsének.

– Anyánk – mondta – nem mehet férjhez olyan emberhez, akivel egyikünk vagy mindketten párbajoztunk, s aki megsebesített vagy megölt bennünket, vagy akit mi megsebezünk vagy megöltünk. Ki kell őt hívnunk, Harry.

Harry belátta George állításának mélységes igazságát, s megcsodálta bátyjának rendkívüli bölcsességét.

– Úgy van, George – mondta –, igazad van. Anyánk nem mehet férjhez a gyilkosunkhoz: ennyire rossz szívű nem lehet. És ha mi döfjük le őt, akkor is vége. *Cadit quaestio*,¹ ahogy Demps-

¹ Elesik a kérdés. (latin)

ter úr mondani szokta. Küldjem most rögtön az inasomat egy kihívással George ezredeshez?

– Kedves Harrym – felelte az idősebbik, és némi tetszélgéssel gondolt a maga quebeci becsületbeli ügyére –, még nincs gyakorlatod az ilyesfajta ügyekben.

– Nem is – vallotta be Harry sóhajtva, s irigyen és bámulattal tekintett föl elsőszülött bátyjára.

– Nem sérthetünk meg egy úriembert a saját házunkban – folytatta George nagy méltósággal –, a becsület és a vendégszeretet törvényei tiltják az ilyen eljárást. De kilovagolhatunk vele együtt, fiam, és amint a kert kapui becsukódtak mögöttünk, megmondhatjuk neki a véleményünket.

– De mennyire megmondhatjuk, Szent Györgyre esküszöm – kiáltotta Harry, megragadva bátyja karját. – És meg is mondjuk. Azt mondom neked, Georgy... – és itt a fiú arca nagyon elvörösödött, bátyja pedig megkérdezte tőle, mi az, amit mondani akar. – Ez az *én* dolgom, bátyám – kérlete Harry. – Ha te még a háborúba, engem illet a másik ügy. Igazán engem illet.

És könyörögni kezdett ezért a kis előjogért.

– Megint csak a család fejét illeti az elsőbbség, kedvesem – mondta George fensőbbbbségesen. – Ha én elesem, az én Harrym majd megbosszul. De nekem kell megverekednem George Washingtonnal, Hal és jobb is, ha én verekszem, mert az is igaz, hogy én gyűlölöm őt erősebben. Hát nem ő volt, aki anyámnak azt tanácsolta, adjon parancsot annak a nyomorult Wardnak, hogy rám kezet emeljen?

– Ó, George – vetette közbe a kisebbik, a szelídebb fivér –, ezt el kéne felejtened, és meg kéne bocsátanod!

– Megbocsátanom? Soha, fiam, ameddig emlékezni tudok. Az emlékezést pedig nem parancsolhatod ki az ember lelkéből, s ami sértés volt tegnap, az sértés marad holnap is. Én tudtommal soha senkit sem sértettem meg, és ha módomban áll, soha nem is fogok eltérni sértést. Nagyon rossz véleményem van Ward úrról, de annyira rossz véleményem azért nincs róla, hogy azt higgyem, valaha is megbocsátja neked azt az ütést a szobrocskával. Washington ezredes az ellenségünk, és különösen az én ellenségem. Az ő tanácsára történt, hogy egyszer megsértettek, és

most is forral valamit. Azt mondom neked, öcsém, meg kell őt büntetnünk.

Nagyapjának öreg bordeaux-i bora lángba borította George-nak rendszerint sápadt arcát. Harry, bátyjának legszeretőbb híve, természetesen csodálta George gögös viselkedését és heves ékesszólását, s szokásos engedelmességével felkészült rá, hogy követi családjának fejét. Így tértek ágyba a fiúk, miután a nagyobbik különösen lelkére kötötte a kisebbiknek, hogy legyen udvarias minden vendéghez, ameddig másnap az anyai ház falai között maradnak.

A jó modor és a viszolygás az árulkodástól tiltja, hogy megmondjuk, a vendégek közül ki sínylette meg legelőször Madame Esmond bőséges vendégszeretetét. Ökegyelmessége hadsegédeknek, Talmadge és Danvers uraknak tiszteletre méltó leszármazottai talán nem szívesen hallanák, hogyan részegedtek le száz évvel ezelőtt az őseik; pedig maguk ezek az úriemberek csöppet sem szégyellték ezt a tényt, és nemigen lehet kétségbe vonni, hogy ők és bajtársaik hetenként kétszer-háromszor alaposan berúgtak. Képzeljük el őket, amint részvételtjes négerek támogatásával ágyukhoz tántorognak; és borkedvelő tábornokukat – aki sokkal vitézebb ivó volt annál, semhogy egy féltucat üveg bordeaux-i bornak megadja magát –, amint a ház fiatal urai szobájába vezetik, és hamarosan a nyájas Bacchus küldte álmot alussza. Castlewood jóságos úrnője a legcsekélyebb meglepetés vagy borzadály nélkül látta vendégeinek állapotát; s kora reggel már fent volt, hogy égő inyeiknek hűsítő puncsról gondoskodjon, amelyet aztán a szolgálk vittek a megfelelő szobákba. Reggelinél az angol tisztek egyike Franklin úron gúnyolódott, aki egyáltalában nem ivott bort, s ezért visszautasította a reggeli hűsítő puncsot is. Az angol tiszttel bebizonyította, hogy így a philadelphiai úr két élvezetet is elveszt, az esti bort és a reggeli puncsot. Ez a fiatalember azt mondta, hogy olyan betegség ez, ami kellemes, és a gyógyszere is élvezetes, miért is nevetve azt ajánlotta, ismételjék meg mind a kettőt. A tábornok új amerikai szárnysége, Washington ezredes teljesen jőzen és nyugodt volt. Az angol tisztek fogadkoztak, hogy most kézbe veszik, és megtanítják az angol hadsereg szokásaira; de a virginiai úriem-

ber komolyan azt felelte, hogy nem igyekszik eltanulni az angol katonai nevelésnek ezt a részét.

Az özvegyet annyira elfoglalták a nagy vacsorának, majd a másnap reggel rákövetkező nagy reggelinek a gondjai, hogy alig volt ideje közelebbről megfigyelni fiainak viselkedését, de annyit legalább látott, hogy George éppen olyan aggályosan udvarias az ő kedvencéhez, Washington ezredeshez, mint a ház többi vendégéhez is.

Mielőtt Braddock úr elbúcsúzott, Madame Esmond magánkihallgatáson fogadta őt, amelynek során őkegyelmessége hivatalosan is felajánlotta, hogy fiát felveszi a törzskarába; és amikor George anyja és jövődöbéli főnöke között minden elrendeződött az elutazásra vonatkozóan, Madame Esmond – ha érzett is ilyesmit – semmiféle tanújelét nem adta annak, hogy finnyásan rémülködik a borosüveg veszélyeitől, pedig jól látta, hogy ez a legkomolyabb és legbizonyosabb veszélyek közé tartozik, amelyekkel fiának szembe kell néznie. Tudta, hogy a fiúnak el kell foglalnia helyét a világban, és kivennie részét jóból is, rosszból is.

– Braddock úr reggel tökéletes és előkelő úriember – mondta határozottan szárnységdjének, Mountainnének –, és igaz, hogy édesapám nem ivott, de az is bizonyos, hogy sokan a legjobb angol társaságból isznak.

A vidám tábornok jólelkűen kezét szorította George-zsal, aki az anyai megbeszélés után jelentkezett őkegyelmességénél, üdvözölte George-ot, és felszólította, hogy három nap múlva jelentkezzen Frederickben, mert nem sokkal azután megindul a hadjárat.

Ekkor megint előszólították a nagy hintót, a tábornok kísérete ott feszeltget körülötte, s a többi vendég és a szolgák is lóra szálltak. Castlewood úrnője kikísérte őkegyelmességét a veranda lépcsőjén a ház elé, a fiatalurak követték, és kétoldalt megálltak a tábornok kocsijánál az ajtó mellett. A gádatrombitás harsányan megfújta trombitáját, s a négerek kiabáltak – „Hurrá és Isten óbja a girályt” – amikor Braddock úr legkegyesebben búcsút vett vendégszerető házigazdájától, és elgördült a főhadiszállása felé.

Amikor a fiúk fölmentek a lépcsőn, az ezredes éppen még

egyszer elbúcsúzott anyjuktól. Az özvegy kétségkívül megint csak George-ot ajánlotta druszájának gondjaiba, mert Washington ezredes így szólt:

– Egész életemmel. Megbízhatik bennem – amikor a fiúk visszatértek anyjukhoz és ahhoz a néhány vendéghez, aki még mindig a verandán tartózkodott. Az ezredes már csizmában volt, indulásra készen. – Isten veled, kedves Harrym – mondta. – Tőled, George, nem búcsúzom, mi találkozunk a táborban három nap múlva.

Mindkét fiatalember a veszélybe indult, talán a halálba is. Washington ezredes búcsúzott Madame Esmondtól, és amíg a háborúból vissza nem tér, a hölgy nem is láthatja az ezredest. Nem csoda, hogy az özvegy nagyon meghatódott.

George Warrington figyelte anyjának megindultságát, s szorongással és gonoszkodó megvetéssel keresett rá magyarázatot.

– Maradj még egy percig, és vigasztald meg anyánkat – mondta nyugodt arckifejezéssel –, csak addig, ameddig felveszszük a csizmánkat, mert öcsém meg én elkísérünk egy kis darabon, George.

George Warrington már fel is nyergeltette a lovaikat. A három fiatalember hamarosan útra kelt, mögöttük néger inasaik; Mountainné pedig, aki tudta, hogy haragot támasztott közöttük, és reszketett a következményei miatt, nagy megkönnyebbülést érzett, amikor látta, hogy Washington úr elment anélkül, hogy összeveszett volna a két testvérrel, és mindenestre anélkül, hogy nyíltan szerelmet vallott volna édesanyjuknak.

Senki sem viselkedhetett volna udvariasabban, mint George Warrington szomszédjával és druszájával, az ezredessel. Utóbbinak jóleső meglepetés volt fiatal barátjának megváltozott modora. A közös veszély, az eljövendő bajtársiasság parancsa, az Esmond családhoz fűződő hosszú barátságának csillapító befo-lyása, az a gyöngéd búcsúvétel, ami az imént folyt le közte és Castlewood úrnője között – mindez hajlamossá tette az ezredest, hogy elfelejtse az elmúlt napok kellemetlen érzéseit, és a szokásosnál is barátságosabb érzelmekre hangolta fiatal útítársa iránt. George teljesen vidáman és könnyedén viselkedett; ezúttal Harry volt a mélabús; csöndesen és gondterhelten lovagolt bátyja mellett, távol maradván Washington ezredestől, pedig azelőtt

mindig mohón az ő oldala mellé sietett. Ha a derék ezredesnek egyáltalában feltűnt fiatal barátjának viselkedése, ezt kétségkívül annak tulajdonította, hogy Harry tudvalevően nagyon szereti bátyját, és érthető félelemmel ragaszkodik George-hoz most, mikor annyira közeledik elválásuk napja.

Továbbra is a háborúról és a hadjárat várható végéről beszélgettek; hármuk közül egyik sem kételkedett sikeres befejezésében. Kétezer veterán angol katona ilyen parancsnokkal feltétlenül el tud bánni bármilyen haderővel, amit a franciák összeszedhetnek ellenük, ha kellő időben nekiindulnak. A buzgó fiatal virginiai katona rendkívüli tiszteletet érzett a szabályos csapatok kipróbált vitézsége és haditudománya iránt. II. György királynak nem volt hívebb alattvalója, mint Braddock úr új szárnysegéde.

Igy lovagolt együtt barátságosan a kis társaság, amíg el nem értek a Benson Háznak nevezett nagy, durva faépülethez, amelynek tulajdonosa, annak az országnak és annak a kornak szokása szerint, nem húzódozott attól, hogy pénzt fogadjon el vendégeitől, megvendégelésük viszonzásáért. Itt toborzó állomást rendeztek be, ahol Halkett ezredének néhány tisztje és katonája gyűlt össze – Washington ezredes úgy gondolta, hogy fiatal barátai itt vesznek majd búcsút tőle.

Mialatt a szolgák a lovakat abrakoltatták, ők beléptek a vendégszobába, ahol már elkészült az egyszerű ebéd azoknak, akik hajlandók voltak osztozni benne. George Warrington különösképpen vidáman és élénken lépett a házba, szegény Harry azonban egészen sápadt és búvalbélt volt.

– Az ember azt hinné, Harry úrfi, maga készül el otthonról és verekedni a franciákkal meg az indiánokkal, nem pedig George úr – mondta Benson.

– A bátyám miatt – mondta Harry – aggódhatok akkor is, ha én magam nyugodtan tudnék szembenézni a veszéllyel. Nem az én hibám, hogy otthon maradok.

– Nem is a tiéd, öcsém – kiáltotta George.

– Harry Warringtonnak nem kell bebizonyítania bátorságát – kiáltott fel Washington úr.

– Megtiszteled a családunkat, hogy ennyire dicsérsz minket, ezredes úr – mondta George úr mélyen meghajolva. – Merem

állítani, hogy mi magunk is ki tudunk állni érte, ha szükség van rá.

Miközben barátja a bátorságát magasztalta, Harry, az igazat megvallva, nem nagyon látszott bátorinak. Amikor szeme a bátyjáéval találkozott, George tekintetéből olyan készülődést olvasott ki, amely megriasztotta a gyöngéd, hűséges fiút.

– Csak nem most akarod? – súgta bátyjának.

– De igen, most – felelte George úr eltökélten.

– Az istenért, engedd át nekem. Te a háborúba mégy, nem illet minden téged... aztán meg lehet rá magyarázat is, George. Lehet, hogy mindnyájan tévedünk.

– Ugyan, hogy tévedhetnénk? Most van az ideje... ne aggodj. Nevet nem is említek... könnyen találok ürügyet.

Halkett tisztjei közül néhányan, akiket a mi fiataluraink ismertek, ott ültek a verandán, előttük a virginiai puncsos csészé-vel.

– Miféle összeesküvés ez, urak? – kiáltotta egyikük. – Ivásról van szó?

A hangjukból is, meg a kipirult arcukból is nyilvánvaló volt, hogy az urak ezen a délelőttön már alaposan a pohár fenekére néztek.

– Éppen arról, uram – mondta George vidáman. – Új poharakat, Benson úr! Micsoda, nincsenek poharak? Akkor a csészé-
ből kell innunk.

– Sok derék ember ivott már belőle – mondta Benson úr. A fiúk egymás után érintették ajkukat a csészéhez, miután előbb meghajoltak az ismerős tisztek felé. A fiúk sem ittak náluk kevesebbet, különösképpen pedig George úgy viselkedett, mint valami nagyívó, és erősködött, hogy milyen jólesik a lovaglás után. Kiszólt Washington ezredeshez is a verandára, hogy csatlakoz-
zék hozzájuk, és igyon velük.

A fiú hangja sértő volt, és emlékeztetett arra a modorra, amelyet az utóbbi időben felvett, és amely annyira bosszantotta Washington urat. Az ezredes meghajolt, és azt mondta, hogy nem szomjas.

– De hát a puncs ki van fizetve – mondta George – ne félj, ezredes úr.

– Azt mondtam, nem vagyok szomjas. Nem azt mondtam,

hogy a puncs nincs kifizetve – mondta a fiatal ezredes a lábával dobolva.

– Ha a király egészségére isznak, egy tisztt aligha mondhat nemet. Én öfelsége egészségére iszom, uraim – mondta George. – Washington ezredes iszik vagy nem iszik, ahogy neki tetszik. A királyra!

Ez már a katonai becsületet érintette. A két angol tisztt Halkett ezredéből, Grace kapitány és Waring úr, mindketten ittak: „A királyra!” Harry Warrington is ivott: „A királyra!” Washington ezredes szikrázó szemmel szintén lehajtott egy kis kortyot a csészből.

Aztán Grace kapitány szólalt meg:

– A Hercegre és a hadseregre! – és ezt a tósztot ugyancsak nem lehetett visszautasítani. Washington ezredesnek le kellett nyelnie „a Herceget és a hadsereget”.

– Úgy látszik, nincs ínyedre ez a tósztt, ezredes úr – mondta George.

– Megint csak azt mondom, hogy nincs kedvem inni – válaszolta az ezredes. – Azt hiszem, a Herceget és a hadsereget sokkal jobban szolgálnák, ha nem innának olyan gyakran az egészségükre.

– Maga még nem járatos a rendes katonaság szokásaiban – mondta Grace kapitány elég vastag hangon.

– Lehet, hogy nem, uram.

– Egy angol tisztt – folytatta Grace kapitány nagy eréllyel, de nagyon határozatlan tagolással – soha nem mulaszt el ilyesféle tósztot, sem bármilyen más kötelességet. Valaki, aki nem hajlandó a Herceg egészségére inni . . . kössenek fel, ha az ilyen embert nem kéne hadbíróság elé vinni.

– Hogy mer velem beszélni? Maga részeg, uram! – ordította Washington ezredes felugorva, s öklével ütött az asztalra.

– Egy átkozott gyarmati tisztt azt mondja nekem, hogy részeg vagyok – rikácsolta Grace kapitány. – Waring, hallotta?

– Én hallottam, uram – kiáltotta George Warrington. – Mindnyájan hallottuk. Az én meghívásomra jött be . . . az italt én rendeltem, az asztal az enyém . . . és megbotránkozással hallottam azt a szörnyűséges beszédet, ahogyan Washington ezredes felelt az én tisztelt vendégemnek, Grace kapitánynak.

– A fene a pimaszságodba, te elvetemült, szemtelen taknyos!
– üvöltött Washington ezredes. – *Te* merészség engem megsér-
teni angol tisztek előtt, te merészség az én beszédemben hibát ta-
lálni? Hónapok óta olyan pimaszságot tűrtem el tőled, hogy ha
nem szerettem volna az édesanyádat... igen, fickó, és azt a de-
rék nagyapádat és az öcsédet... akkor... akkor...

A dühtől lángoló ezredes így kifogyott a szavakból, és szikrázó
szemmel, bíborló arccal és minden tagjában haragtól reszketve
egy pillanatilag szótlanul állt fiatal ellenfele előtt.

– Akkor... Mi lenne akkor? – kérdezte George nagyon nyu-
godtan. – Mi lenne akkor, ha nem szeretnéd a nagyapámat, az
öcsémet és az anyámat? Az ő szoknyájába takarózol, azt hozod
fel mentségül a viselkedésedre... Szóval, mi lenne akkor, ha
szabad újra megkérdezmem?

– Akkor a térdemre fektetnélek, és megvesszőznék, te vi-
csorgó kis kölyökkutya... az lenne akkor! – kiáltotta az ezredes,
aki addigra már lélegzethez jutott az újabb dühkitöréséhez.

– Amiért egész életünkben ismertél bennünket, és otthon vol-
tál a házukban, az még nem ok, hogy bárkit is megsérts közü-
lünk! – kiáltott ekkor Harry felugorva. – Amit most mondtál,
George Washington, az éppúgy sért engem is, mint a bátyámat.
Bocsánatot fogsz kérni tőlünk!

– Bocsánatot?!

– Vagy pedig megadod azt az elégtételt, ami úriembereknek
jár – folytatta Harry.

A bátor ezredes szíve majd megszakadt arra a gondolatra,
hogy halálos viszályba keveredik a fiúkkal, akiket úgy szeret,
vagy hogy egyiküknek vérét kell ontania. Ahogy Harry szem-
ben állt vele, szőke hajával, piruló arcával, reszkető hangjával,
végtelen gyöngédség és jóság töltötte el az öregebbik férfi szí-
vét.

– Én... én meg vagyok zavarodva – mondta. – Lehet, hogy
elhamarkodottan beszéltem. Mit jelent az, ahogy George visel-
kedett velem az elmúlt hónapokban? Csak ezt mondd meg, és
talán...

Az ifjú George Warringtonban felébredt és felülkerekedett a
rossz szellem: fekete szeme megvetést és gyűlöletet szikrázott az
előtte álló nyílt és egyszerű úriemberre.

– Ön éppúgy kitér a kihívás elől, uram, mint az imént a tőszet elől – mondta. – Nem vagyok kisfiú, hogy eltűrjem a szemtelenségét. Nyilvánosan megsértett nyilvános helyen: elégtételt kérek.

– Hát, Isten nevében, ha nem lehet másképp! – mondta Washington úr, arcán a legmélyebb fájdalommal.

– És engem is megsértett – folytatta Grace kapitány feléje tántorogva. – Mit is mondott? A fene ebbe a milícia kapitányba... vagy micsoda is? ezredes? Maga megsértett engem! Ó, Waring! ha elgondolom, hogy egy milícia kapitány sértsen meg engem!

És a nemes kapitány arca könnyben ázott, amikor ez a gyötrő gondolat megfordult a fejében.

– Még hogy én sértem meg magát, maga disznó! – üvöltött fel az ezredes, mert nem nagy érzéke volt a humor iránt, és semmi kedve sem volt, hogy nevéssen a jeleneten, mint a többiek. És íme, e pillanatban már egy negyedik ellenfél is rátámadt.

– Hatalmas ég! – mondta Waring kapitány. – Három lovagias ügy nem is elég magának? Nekem is bele kell keverednem a viszályba? Magának ezzel a két fiatal úriemberrel volt vitája.

– Elhamarkodottan beszélt, uram! – kiáltotta ezúttal szegény Harry.

– Elhamarkodottan beszélt, uram! – kiáltotta Waring kapitány. – Egy úriember azt mondja egy másik úriembernek, hogy a térdére fekteti, és megvesszőzi, és maga ezt úgy nevezi, hogy elhamarkodottan beszélt? Hadd közöljem magával, ha énnekem valaki azt mondaná: „Charles Waring,” vagy „Waring kapitány, én a térdemre fektetem és megvesszőzöm”, én azt mondanám: keresztül döföm rajta a sajtpiritó nyársamat, és meg is tenném, még ha akkora lenne is, mint Góliát. Ez az egyik ügye, az ifjú George Warrington úrral. Harry úr természetesen, mint bátor fiatalember, kiáll a bátyja mellett. Ez kettő, Grace és az ezredes között már lehetetlen a bocsánatkérés. És most... itt döfjenek le, ha nem így van!... az én ezredemnek... Halkett ezredének egy tisztjét, uram!... disznónak nevezi énelöttem! Nagy ég, uram! Washington úr! Maguk mind ilyenek itt Virginiában? Bocsásson meg, tőlem távol áll minden sértő személyeskedés, mint ahogy, Szent Györgyre mondom! én sem tűrnék el ilyesmit sen-

ki emberfiától! De a fenébe is, ezredes! engedelmével hadd mondjam meg, hogy maga a legösszeférhetetlenebb ember, akivel életemben találkoztam. Az én ezredemnek egy rokkant tisztjét... mert hiszen rokkant, ugye, az vagy, Grace?... disznónak nevezi énelöttem! Visszavonja, uram... ugye, visszavonja?

– Mi ez? Valami pokoli összeesküvés, hogy mind összefognak ellenem? – kiáltotta az ezredes. – Mintha csak én volnék részeg, nem pedig maguk mindnyájan. Nem vonok vissza semmit. Nem kérek bocsánatot semmiért. Az egekre! Ha egy tucát van magukból, akkor is kiállok mindegyik ellen, akár fiatal, akár öreg, akár részeg, akár józan.

– Nem vagyok hajlandó több szidalmat meghallgatni – kiáltott fel George Warrington úr. – Ezt a párbajt le lehet folytatni, uram, anélkül, hogy továbbra is sértegetne. Mikor hajlandó kiállni ellenem?

– Minél hamarabb, uram! – mondta az ezredes dühtől tajtékozva.

– Minél hamarabb – csukladozta Grace kapitány több káromkodás kíséretében, amelyet szükségtelen kinyomtatni (mert abban az időben a káromkodás minden úriember beszélgetésének szokásos körítése volt), s ezzel imbolyogva felállt, s odatántorgott az ajtó mellé állított kardja felé, és el is esett, ahogy a fegyvere után kapott. – Minél hamarabb! – kiáltott újra, most már a földről a szegény, részeg nyomorult, s kardjával hadonászva kalapját szemére dobta.

– *Ennek* az úriembernek ügyét mindenesetre eltesszük holnapra – mondta a milícia ezredese a király másik tisztje felé fordulva. – Ma aligha tudja feltámoogatni a barátját, ugye, Waring kapitány úr?

– Bevallom, hogy sem az ő keze, sem az enyém nem különösképpen biztos.

– De az enyém igen! – kiáltott Warrington úr, ellenfelére szikrázva.

Hajdani bajtársa ugyanilyen heves volt és ugyanilyen vad.

– Legyen hát... és milyen fegyvert kíván, uram? – kérdezte mereven Washington.

– Nem tört, ezredes úr. Azzal fölényben vagyunk, ezt tudhatja a régi meneteinkből. Inkább a pisztolyoké legyen a szó.

– Ahogy tetszik, George Warrington... és Isten bocsássa meg neked, George! És Isten irgalmazzon neked, Harry, hogy engem belevittetek ebbe a párbajba – mondta az ezredes nagyon szomorú és nagyon komor arccal.

Harry lehorgasztotta fejét, de George tökéletes nyugalommal folytatta:

– Én vittem bele, uram? Talán én sértegettem, én beszéltem pálcáról, én sértettem meg egy úriembert nyilvános helyen, a hadsereg tisztjei előtt? Nem először fordul elő, hogy engem néger számba veszel, és arról beszélsz, hogy meg kell vesszőzni.

Az ezredes mélyen elpirulva visszahőkölt, mintha csak a hirtelen visszaemlékezés belehasított volna.

– Üristen, George! Még mindig azt a gyerekes veszekedést emlegeted?

– Ki tett téged felügyelővé Castlewoodban? – kérdezte a fiú, fogát csikorgatva. – Én nem vagyok a rabszolgád, George Washington, és nem is leszek soha. Gyűlöltelek akkor, és gyűlöllek ma. És megsértettél, én pedig úriember vagyok, és te is az vagy. Ennyi nem elég?

– Sok is, túl sok is – mondta az ezredes őszinte fájdalommal az arcán és a szívében. – Te is haragudtál rám, Harry! Ezt nem gondoltam volna rólad!

– Én a bátyám mellett állok – mondta Harry, s elfordult az ezredes tekintetétől, és megragadta George kezét.

Ellenfelük arcáról nem tűnt el a szomorúság.

– Az ég legyen irgalmas hozzánk! Most már minden világos – mormogta magában. – Csak egy kis időt kérek, amíg néhány levelet megírok, aztán szolgálatára állok, Warrington úr – mondta.

– Ön elhozta a nyergében a pisztolyait. Én pisztoly nélkül lovagoltam ki, de elküldöm Sadyt az enyémért. Elég lesz önnek ennyi idő, Washington ezredes úr?

– Böven elég, uram.

És mindkét úriember mélyen meghajolt a másik előtt, aztán George karon fogva öccsét, vele együtt elment. A virginiai tiszt a két szerencsétlen kapitányra nézett, akiket addigra már teljesen levett lábukról a szesz. Benson kapitány, a kocsmá tulajdonosa éppen a kalapot segítette egyikük fejére.

– Nem egészen az ő hibájuk, ezredes úr – mondta a gazda komor humorral. – Jack Firebrace és Tom Humbold, Spottsylvaniaiából, itt voltak ma reggel, és lovakat cseréltek velük. Aztán Jack és Tom rávette őket, hogy kártyázzanak, és nem ők nyertek... nem az angol kapitányok. Aztán Jack és Tom rávette őket, hogy igyanak a Régi Anglia tiszteletére és ezen a játszmán sem sokat nyertek. Kedves, bőkezű fickók, amikor józanok, de azért mégiscsak két bolond... bizony, hogy az.

– Benson kapitány, maga öreg harcos és a mi tisztünk volt, mielőtt farmer és kocsmáros lett. Hajlandó a segédem lenni ebben az ügyemben azzal a fiatal úriemberrel? – kérdezte az ezredes.

– Ott leszek, hogy lássam, becsületes-e a játék, ezredes úr. De nem akarom, hogy benne legyen a kezem azon túl, hogy szemmel tartom, becsületes-e a játék. Madame Esmond sokszor segített rajtam, ápolta szegény feleségemet a gyermekágyban, és Bettynek kikúrálta a lázából. Ugye, nem bánik el nagyon keményen ezekkel a szegény fiúkkal? Habár mind a kettőt láttam már célba lőni; a szöke jó vadász, azt maga is tudja, de az öregebbik az egyenesen csoda: a pikk ász is kilövi.

– Legyen szíves, kapitány úr, küldje be az emberemet, a poggyszászakkal valamelyik lakószobájába, amelyiket át tud nekem engedni. Meg kell írnom néhány levelet, mielőtt ehhez a párbajhoz hozzáfogunk. Adja Isten, hogy baj nélkül túl legyünk rajta!

És a kapitány bevezette az ezredest házának szinte egyetlen szabad helyiségébe, felszólítván előbb nagy káromkodással egy csomó néger szolgát, akik ott fecserészttek hangosan, és kétségkívül az iménti vizsályt vitatták meg egymás között, hogy tűnjenek el onnan. Edwin, az ezredes embere, visszatért urának poggyszászával, s amikor kinézett az ablakon, látta Sadyt, George Warrington négerét, amint elügetett, nyilván a megbízatását teljesíteni, Castlewood irányába. Az ezredes fiatal volt, és természetesen forró fejű, de a legudvariasabb, leglelkismeretesebb férfi, erős szenvedélyeit mindig kordában tartotta, és most elámult, amikor arra gondolt, milyen helyzetbe került, és hogy három, talán négy ellensége is támadt hirtelen, aki életére tör. Hogyan is keletkezett a párbajoknak ez a furcsa sorozata? Né-

hány órája csak, hogy kilovagolt Castlewoodból fiatal útitársai-
val, és minden látszat szerint teljes barátságban. Egy zápor be-
kergeti őket egy kocsmába, ahol néhány toborzó tiszt tartózkod-
dik, és alig ülnek félóráig a közös vendégasztalnál, máris össze-
vész az egész társasággal, az egyiknek sértéseket vág oda, a má-
sikkal hajlandó párbajra kiállni, és megvesszőzéssel fenyegeti
a harmadikat, legmeghittebb barátnőjének a fiát!

TIZENEGYEDIK FEJEZET

Melyben a két George vérontásra készül

A virginiai ezredes a kocsmában egyik szobájában tartózkodott, elfoglalva komor készülékekkel az elkövetkező összetűzésre; ellenfele a másik szobában szintén úgy látta helyesnek, ha megteszi végrendeleti intézkedéseit, és engedelmes öccsének és titkárának dagályos levelet diktált, amely anyjának szólt, s ebben az írásban ünnepélyesen búcsút vett tőle. Édesanyja, úgy vélte, aligha akarja majd elérni *a célt, amely szeme előtt lebeg* – és különösen gúnyos hangsúlyt helyezett arra a célra, amely a szeme előtt lebeg –, a ma reggeli esemény után, amennyiben ő el-esik, ami valószínűleg bekövetkezik.

– Drága, drága George, ne mondd ezt! – kiáltott a rémült titkár.

– Ami valószínűleg bekövetkezik – ismételte George nagy méltósággal. – Tudod, Harry, milyen jó lövész George ezredes. Én magam is elég jó eredményeket érek el a céltáblán, és valószínű, hogy egyikünk, vagy talán mind a ketten is itt maradunk. „Aligha hiszem, hogy végrehajtod azt a szándékodat, amely ez idő szerint szemed előtt lebeg.”

Ezt még keserűbb hangon diktálta George, mint az előző mondatot. Harry sirt, amikor papírra vetette.

– Láthatod, semmit nem mondok; Madame Esmond nevét ki sem ejtettük a veszekedés közben. Nem emlékszel, amikor nagyapánk az önéletírásában elmondja, hogy Lord Castlewood kártyaviszály ürügyén verekedett meg Lord Mohunnal? És még csak nem is célzott a hölgy nevére, akiért valójában párbajoztak. Bevallom, innen vettem az ötletemet, Harry. Anyánk nincs

belekeverve ebbe a... Ugyan fiam, mit írtál itt, és ki tanított erre a helyesírásra?

Harry ugyanis az „előtt” szót egy t-vel írta, és talán még egyéb helyesírási hibát is elkövetett, de azokat eltörölte egy nagy paca, amely az ő derék, kisfiús szeméből lecsepegő sós víztől származott.

– Én nem tudok most a helyesírással törődni, Georgy – nyafogta George írődeákja. – Ahhoz túlságosan szerencsétlenül érzem magamat. Kezdem azt gondolni, hogy talán az egész ostobaság, talán George ezredes sohasem...

– Sohasem akarta birtokába venni Castlewoodot; sohasem fölényeskedett és gyámolítgatott bennünket odahaza; sohasé tanácsolta anyámnak, hogy csapasson meg, sohasem akarta őt feleségül venni; sohasem sértett meg engem, és őt se sértették meg a király tisztjeinek jelenlétében; sohasem írta a bátyjának, hogy nekünk jót tesz majd az ő apai irányítása? Itt van a papiros – kiáltotta a fiatalember kabátja belső zsebére ütve –, és ha valami történik velem, Harry Warrington, megtalálod a holttestemen!

– Írd te magad, Georgy, én képtelen vagyok írni – mondta Harry, öklét a szemébe nyomva, s könyökével elmaszátolva az egész fogalmazványt a jó és a rossz helyesírásával együtt.

Erre aztán George másik ív papírt vett elő, leült öccse helyére, s összetákolta egy fogalmazványt, amelybe sikerült belevinnie a leghosszabb szavakat, a legnagyobb latin idézeteket, és azt a mélységes szatírárt, amelynek ez az ifjonti írástudó a mestere volt. Az volt az óhaja, hogy néger inasát, Sadyt, bocsássák szabadon, hogy a Horác, egy csomó más könyvével, és ha lehetséges, megfelelő ellátással hagyassék rá szeretett tanítójára, Demps-ter úrra. Hogy az ezüst gyümölcskészlet, a kottáit és a csembalóját adják át a kis Fanny Mountainnek, és hogy öccse vágja le egy hajfürtjét, s viselje az ő örökké hűséges és szerető George bátyjának emlékére. S le is pecsételte az okiratot azzal a címeres pecsétgyűrűvel, amelyet még nagyatyja viselt.

– Az óráм, természetesen, a tiéd lesz – mondta George, s elővette és megnézte nagyapjának aranyóráját. – De hiszen már két és fél óra elmúlt azóta! Sadynek már vissza kellett volna érnie a pisztolyokkal. Vedd el az órát, kedves Harry.

– Semmi értelmel! – kiáltott fel Harry, karjával átkulcsolva bátyját. – Ha veled megvérekszik, én is kihívom! Ha az én Georgymat megöli... akkor lőjön csak énram is! – és a szégyen fiú mondott még olyasmiket, amik állítólag különösképpen meghatják azokat a jelentéstevő angyalokat, akiknek az ilyesmit le kell írniuk a mennyei kancelláriákon.

Időközben Braddock tábornok új hadsegéde öt levelet írt meg a maga széles, eltökélt kézírásával, és lepecsételte a maga pecsétgyűrűjével. Egyiket az anyjának Mount Vernonba; másikat a bátyjának; egynek a címzettje mindössze ennyi volt: „M. C.”; egyet pedig ökegyelmességének, Braddock vezérlő tábornoknak.

– És az ötödik, fiatalurak, az édesanyjuknak szól, Madame Esmondnak – mondta az, aki a fiúkat tájékoztatta.

A jelentéstevő angyalnak megint tova kellett szállnia, ezúttal egy heves kijelentéssel, amely George Warrington ajkát hagyta el. Az előbb említett kancelláriában már halomra gyűltek az ilyen esetek, s a hírnököknek örökké ki kellett bontaniuk szárnyukat. De félek, hogy a fiatal George-ra és káromkodására nincs mentség, mert olyan szitokszó volt ez, amely gyűlölettel, haraggal és féltékenységgel teli szívből származott.

A kocsma gazdája maga közölte a tényeket a fiatalemberekkel. A kapitány régi milícia-egyenruháját öltötte fel ez alkalom tiszteletére, és közölte a fiúkkal, hogy az ezredes fel-alá jár a kertben rájuk várakozva, s immár a királyi tiszturek is majd-hogynem józanok.

Egy földpástot törtek a kapitány faházának közelében, és palánkkal vették körül konyhakert számára; csakugyan ott járt fel-alá Washington ezredes, kezét hátrátéve, fejét lecsüggesztve, szép arcán nehéz bánattal. A néger szolgák ott tolakodtak a kerítésnél, és átnéztek rajta. A tisztek a verandán szintén felébredtek már, mint ahogy házigazdájuk megjegyezte. Waring kapitány majdnem szilárdan járkált az erkély alatt, amelyet a ferde veranda és a faház teteje képezett; Grace kapitány pedig áthaladt a korláton, mereven bámuló szemmel, de amellyel valószínűleg nem látott még nagyon tisztán. Benson háza nevezetes találkahely volt kakasviadatok, lóversenyek, ökölviadatok és birkózások számára, amely alkalmakkor a virginiai vidéki emberek találkozni szoktak. Sok verekedés fordult elő Bensonnál, és

sokan, akik egészségesen és józanul érkeztek, törött bordákkal és kivert szemekkel távoztak. És földesurak, farmerek, négerek, mindnyájan részt vettek e sportokban.

Itt sétált tehát peckesen a magas, fiatal ezredes gyászos tündésbe merülve. Nem volt más kiút ebből a szoritóból, csak az a szokásos, kegyetlen módszer, melyet a becsület törvényei és az ország szokásai előírtak. Dühbe gurította egy fiú pimaszsága, és sértő szavakat ejtett. A fiatalember elégtételt kért. Az ezredes elborzadt arra a gondolatra, hogy George Warrington féltékenysége és bosszúvágya ilyen régóta forr a fiatalemberben, de a hibát ő maga követte el, és most kénytelen fizetni érte.

Nagy hallózás és kiáltozás hallatszott messziről, a négerek szokása szerint, akik élvezik a rikoltozást és üvöltözést, különösen amikor lóháton nyargalnak – és minden fej, akár gyapjas, akár rizsporos, ennek a lármának az irányába fordult. Az út felől jött, ahol a mi utasaink is elvonultak három órával ezelőtt, és rögtön a nyomában lódobogás is hallatszott, s máris feltűnt tajtékzó lován Sady úr, s rögtön ki is lőtt egy pisztolyt gyapjas testvéreinek hatalmas üdvrivalgása közepette, aztán egy másik pisztolyt is kilövéldözött, amely zajokhoz tökéletesen hozzászokott már Sady lova, mert hiszen nem egy vadászaton hordozta Harry Warringtont is. S máris ott volt az udvaron, zajongó pajtásainak hadától körülvéve, le is szállt felreppenő pulykák és tyúkok, dobbantó lovak és örülten sivalkodó malacok közepette; és köréje gyülekeztek néger testvérei, akikkel tüstént elkezdett beszélni és csevetelni.

– Sady, hallod-e, ide gyere! – ordított oda Harry úrfi.

– Sady, ide gyere, a fene essen beléd! – kiáltotta George úrfi, és a jelentéstevő angyal megint hivatalába lép, és megint folytatja véget nem érő útjait az iktató hivatalba.

– Gyüvök rögtön, úrfi – szól Sady, és befejezi társalgását gyapjas testvéreivel. Vigyorog. Kihúzza a pisztolyokat a pisztolytáskából. Felcsattantja a závarzatokat. Ráfogja a pisztolyt egy disznóra, amely átszalad az udvaron. Lefelé mutat az útra, ahol épp az imént ügetett, s a gyapjas fejek is mind arra fordulnak. Megint megszólal: – Gyüvök, úrfi, mindenki gyün.

És most felhangzik újabb lovak ügetése. És ki az ott? A kis Dempster úr, aki póniját sarkallja, sarkantyúzza; és az a kis

hölgy lovaglólőtőnyben, Madame Esmond kis lován? Lehet, hogy Madame Esmond? Nem, ahhoz túl kövér. Szavamra mondom, Mountainné az, a madame szürkéjén!

– Ó, Úristen! Jesszasz! Hú! Itt gyűnnek! Hurráj! – Egész néger kórus zeng fel. – Itt vannak má!

Dempster doktor és Mountainné ügettek be az udvarra, ugrottak le a lovaikról, tolakodtak át a négereken, siettek be a házba, rohantak át a házon, keresztül a verandán, ahol az angol tisztek kábult csodálkozással néztek rájuk; rohantak le a lépcsőkön a kertbe, ahol George és Harry járkál, magas ellenfelük pedig velük szemben lépked fel-alá; és George Warringtonnak alig volt ideje zordonan megszólalni:

– Mit csinál maga itt, madame?

Mert Mountainné máris átölelte a nyakát, és felkiáltott:

– Ó, George, szívem! Tévedés! Tévedés az egész, és mindez az én hibám!

– Micsoda tévedés? – kérdezte George méltóságteljesen kibontakozva az ölelésből.

– Mi az, Mounty? – kiáltott fel Harry egész testében reszketve.

– Az a papiros, amit a tárcájából kivettem, az a papiros, amit fölszedtem, gyerekek! Ahol az ezredes azt mondja, hogy egy kétgyermekes özvegyet akar feleségül venni. Ki más lehetett volna, mint maguk, és ki más lehetett volna, mint az édesanyjuk?

– No és?

– No és... mégsem az édesanyjuk. Azt a kis özvegy Curtis-nét akarja az ezredes elvenni. Mindig tudtam, hogy gazdag nőt akar elvenni, de mégse Rachel Warrington asszonyt. Ma megmondta madame-nak, éppen mielőtt elment, és azt is, hogy a háború után meglesz az esküvő. És... és az édesanyjuk nagyon haragszik, fiúk. És amikor Sady hazajött a pisztolyokért, és az egész háznak elmondta, hogy párbajozni akarnak, megmondtam neki, hogy lője ki a pisztolyokat, és én is utána lovagoltam, és majd kitörtem az öreg csontjaimat, hogy elérjem magukat.

– Kedvem volna Sady úr csontjait eltörni – duzzogott George.
– Külön a lelkére kötöttem a csirkefogónak, hogy egy szót se szóljon.

- Hála Isten, hogy szólt, bátyám - mondta szegény Harry. - Hála Isten, hogy szólt!

- Mit szól majd hozzá Washington úr meg a többi úriember, hogy a szolgálom elfecsegi otthon az anyámnak, hogy párbajozni akarok? - kérdezte George úr még mindig dühöngve.

- Már bebizonyítottad előbb is a bátorságodat, George - mondta Harry tisztelettel. - És hála az égnek, nem vívsz párbajt a mi régi barátunkkal... a nagyapánk régi barátjával. Mert tévedés volt, és most már nincs párbaj, ugye, kedvesem? Sértőn viselkedtél vele egy téves elképzelés miatt.

- Az bizonyos, hogy egy téves elképzelés hatására viselkedtem így - vallotta be George -, de...

- George! George Washington! - kiáltott fel ekkor Harry, és átugrott a zöldséges kerten, a pázsitra, ahol az ezredes fel-alá járt, és ha nem is hallhatjuk őt, de láthatjuk, hogy mindkét kezét kitarja, és el tudjuk képzelni, ahogy az ifjúság mohóságával, száz és száz nyelvbottalással és szeretettel és őszinte hangjában gyöngéd remegéssel elmondta a fiú a maga történetét barátjának.

A mi mai viselkedésünkől hiányzik már egy szokás, amely azonban abban az időben még javában virágzott. Amikor Harry befejezte mesterkéletlen elbeszélését, barátja, az ezredes nyíltan átölelte, és szívéhez szorította őt, s hangja elcsuklott, amikor azt mondta:

= Hála Istennek, hála érte Istennek!

= Ó, George - mondta Harry, aki most megint érezte, hogy teljes szívéből szereti barátját -, bárcsak én mehetnék veled a háborúba!

A másik a barátság erős szorításával fogta meg a fiú mindkét kezét, és mindketten érezték, hogy ez a kapcsolat sohasem fog meglazulni. Aztán az ezredes előrelépett, és komolyan kinyújtotta kezét Harry bátyja felé. Harry talán csodálkozott is, hogy ők ketten nem ölelték meg egymást, mint ő meg az ezredes az imént. De hiába kulcsolták össze kezüket, az üdvözlés mindkét részről csak külsőséges és hideg maradt.

= Belátom, hogy megsértettelek, Washington ezredes úr - mondta George -, és bocsánatot kell kérnem tőled, nem a téve-

désért, hanem az utóbbi időben tanúsított viselkedésemért, amelyik ebből származott.

– Én tehetek a tévedésről! Én találtam meg azt a papirost, ezredes úr, a szobájában, és én mutattam meg George-nak, mert féltékeny voltam magára. Minden asszony féltékeny – kiáltotta Mountainné.

– Kár, hogy nem tudta behunyni a szemét, mikor meglátta a levelemet, madame – mondta Washington úr. – Bocsásson meg, ha ezt kell mondanom. A baj jó része onnan eredt, hogy titokban akartam tartani valamit, ami csak énram és valaki másra tartozott. George Warrington szívét hosszú ideig egészen elsötétítette a harag ellenem, és bevallom, hogy az én érzéseim se voltak sokkal barátságosabbak iránta. Mindketten elkerülhettük volna ezt a gyötrelmet, ha a magánirataimat csak azok olvasták volna, akiknek írtam. Nem is szólok többet, különben az érzéseim megint elhamarkodott beszédbe vinnének. Áldjon az ég, Harry! Isten veled, George! És fogadd meg egy igaz barát tanácsát: próbálj leszokni arról, hogy rögtön rosszat gondolsz a barátaidról. Találkozunk majd a táborban, és az ellenségnek tartogatjuk fegyvereinket. Uraim! Ha holnap még mindig visszaemlékeznek erre a jelenetre, tudják, hol lehet engem megtalálni.

S az ezredes igen szertartásosan hajolt meg az angol tisztnek felé, ott hagyta a zavarba hozott társaságot, és sietve elnyargalt.

TIZENKETTEDIK FEJEZET

Hírek a táborból

Úgy kell elképzelnünk, hogy már megtörtént a búcsú a fivér-
rek között, hogy George elfoglalta helyét Braddock úr törzskar-
rában, Harry pedig visszatért Castlewoodba a kötelességeihez.
Szíve ott van a hadseregnél, és otthoni foglalatosságai semmi
örömet nem szereznek a fiúnak. Nem is szégyelli bevallani ma-
gának, milyen mélységes a csalódása, hogy kénytelen az otthoni
csöndes falak között elidőzni, most még mélabúsabban, mint va-
laha, amióta George távol van. Elfordítja arcát, ha bátyjának
üres szobája előtt halad el; elfoglalja George helyét az asztal-
főn, és sóhajt, miközben az ő ezüst serlegéből iszik. Madame
Warrington mindennap szilárdul felköszönti a királyt, és vasár-
naponként, amikor Harry felolvassa az istentisztelet szövegét,
és imádkozik minden utazóért szárazon és vízen, édesanyja kü-
lönös ünnepélyességgel mondja rá: „Könyörgünk hozzád, hall-
gass meg minket!” Állandóan George-ról beszél, de egész derű-
sen és úgy, mintha bizonyos volna, hogy visszatér. Bemegy üres
szobájába fölszegett fejjel, és a meghatódás minden külső jele
nélkül. Gondja van rá, hogy a könyveit, fehérneműjét, iratait
stb. állandóan rendben tartsák; egészen különleges tisztelettel
beszél róla, s étkezéskor és más alkalmakkor kiváltképpen a lel-
kére köti az öreg szolgáltnak mindazt, amit majd meg kell tenni,
„ha George úr hazajön”. Mountainné állandóan szipákol, ha
George nevét említik, és Harry arca magán viseli a rémült szo-
rongás nyomait; de anyjái változatlanul komoly és nyugodt.
Többször hibázik a pikétjátéknál és ostábla mellett, mint szo-
kott; s akármilyen korán kelnek is a cselédei, őt már ébren és

felöltözve találják. Megkérte Dempster urat, térjen vissza castlewoodi szállására. A ház népével sem viselkedik szigorúan és gögösen – ahogy kétségkívül szokott –, hanem szelíd, ha megszólítja őket, és gyöngéd, ha válaszol nekik. Örökké apja hadjáratairól beszél, és arról, hogy apja minden komolyabb sebesülés nélkül került ki belőlük, s reméli és bízik benne, hogy a nagyobbik fia sem fog rosszabbul járni.

George gyakran ír haza levelet az öccsének, és most, hogy a hadsereg megkezdte már felvonulását, hevenyészett naplót vezet, és ha alkalma nyílik, a teleírt lapokat hazaküldi. Ezt az okiratot nagy gyönyörűséggel és mohósággal falja az ifjú, akinek George címezte, s nemegyszer olvassa fel a családi tanácskozáson, a hosszú, nyári estéken, amikor Madame Esmond egyenesen ül a teázó asztala mellett – mert soha nem süllyed odáig, hogy a szék támlájának nekidüljön –, amikor a kis Fanny Moun-tain a varrásával foglalatoskodik, amikor Dempster úr és Mountainné kártyáznak, amikor a ház elnémult öreg cselédei csendesen tesznek-vesznek a szürkületben, s ifjú gazdájuk szavaira figyelnek. Hallgassuk csak, amint Harry Warrington felolvassa bátyja levelét! Ha a finom vonásokat nézzük a gyöngéden elrakott és megörzött, elsárgult papíron, szinte elevenen magunk előtt látjuk azt, aki írta, és azt, aki olvasta – pedig, jaj! eltűntek, mintha soha nem is lettek volna; arcképeik halovány ábrák az elfakult aranykeretekben. Valóban léteztek egykor, vagy csak pusztá árnyak? Valóban éltek és meghaltak egykor? Valóban szerették egymást, mint hűséges testvérek és becsületes úriemberek? Meghallhatjuk-e hangjukat a múltból? Én bizony fölismerem Harryét, aki, íme, ott ül a meleg nyári estén, és felolvassa fiatal bátyjának egyszerű elbeszélését:

Be kell ismerni, hogy a tartományok alávalóan viselkednek öfelsege, II. György királlyal szemben, és öfelsegének itteni megbízottja lángol a dühtől. Virginia is elég hitvány, és a szegény Maryland sem sokkal különb, de Pennsylvania mind közt a legcudarabb. Mi magunk kérjük őket, küldjenek honi csapatokat a franciák ellen, és megígérjük, hogy gondoskodunk a csapatokról, ha megérkeznek. És nem elég, hogy nem tartjuk be ígéretünket, és alig gondoskodunk valamiféle kész-

letekről védelmezőink számára, hanem a mi földieink még alaposan fel is hajtják a jószáguk és élelmiszereik árát, sőt be is csapják a katonákat, akik azért jöttek, hogy helyettük vívják meg a csatákat. Nem csoda, ha a tábornok káromkodik, és a csapatok elkedvetlenedtek. A halogatás nem akart véget érni. Hála több tartomány vonakodásának, hogy a megígért készletekről és szállítóeszközökről gondoskodjanak, hetek és hónapok teltek el, ami közben a franciáknak kétségkívül volt rá idejük, hogy megerősítsék magukat határunkon és azokban az erődökben, amelyekből minket kivetettek. Habár köztem és Washington ezredes között soha igazi szeretet nem fog kialakulni, el kell ismerni, hogy a te kedvenced – mert én nem vagyok téltékeny, Hal – bátor ember és kiváló tiszt. A törzskar előtt nagy tiszteletben áll, s a tábornok mindig kikéri véleményét. Valójában, jóformán ő az egyetlen ember, aki látta az indiánokat harci festékben, és bevallom, azt hiszem, derekasan helytállt, amikor tavaly tüzet nyitott Monsieur Jumonville-re.

Annak a másik összetűzésnek Benson kocsmájában éppoly kevésbé lett konzekvenciája, mint a tervezett párbajnak W. ezredes és bizonyos fiatal úriember között, akinek a nevét ne említsük. Waring kapitány folytatni óhajtotta, s el is jött a táborba, elhozván Grace kapitány kihívását, amelyet barátod, aki merész, mint Hektor, el is fogadott, és egy hadsegéd társunkat, Wingfield ezredest kérte fel a maga képviselőjéül. De amikor Wingfield meghallotta az összetűzés körülményeit, melyek Grace részegségéből keletkeztek, és Waring ittasságából fejlődtek tovább, és hogy a két úr a negyvennégyesektől megsértette a miliciának egy tisztjét, esküdözött, hogy Washington ezredesnek nem szabad megverekednie a negyvennégyesekkel, hanem egyenesen ökegyelmessége elé viszi az ügyet, aki majd haditörvényszék elé állítja a két kapitányt a miliciával való összetűzésért, részegségért és illemsértő viselkedésért, és a kapitányok kénytelenek voltak hüvelyükbe dugni nyársukat, és lenyelni haragjukat. Egyébként, ha nem néznek a pohár fenekére, eléggé jólelkűek, aminthogy nagyon jó étvágygal ették is meg szerény pástétomukat azon a békeében, amit W. ezredes adott a negyvennégyeseknek, és ahol

olyan korlátoltan és kifogástalanul viselkedett, ahogyan Princeps Pedansnak kell is. Akasszák fel! Nincs neki hibája, és ezért utálom. Ha elveszi azt az özvegyet – nagy ég! micsoda sivár élete lesz a hölgynek!

– Csodálkozom némely férfi izlésén és némely asszony szégyentelenségén – szólalt meg Madame Esmond, letéve teáscsészéjét. – Minden asszonyon csodálkozom, aki egyszer már férjénél volt, és annyira megfélelkezik magáról, hogy még egyszer férjhez megy! Nincs igazam, Mountainné?

– Szörnyűség – mondta Mountainné furcsa tekintettel.

Dempster le nem veszi szemét a puncsos poharáról, Harry mintha csak meg akarna fulladni a nevetéstől vagy valamilyen más rejtett indulattól, de anyja így szól:

– Tovább, Harry! Folytasd bátyád naplóját. Egész jól ír; de, istenem, képes lesz-e valaha úgy írni, ahogy az én édesapám?

Harry újra nekifog:

A legszigorúbb rendet tartjuk fenn itt a táborban, s a rendszabályok a legénység részegsége, és rossz magatartása ellen nagyon szigorúak. Minden reggel, délután és este névsorolvasás, és a kimaradók és szabálytalanul viselkedők jegyzékét a tisztt mindig átadja az ezred parancsnokának, akinek gondoskodnia kell a megfelelő büntetésekről. A legénységet meg is büntetik, és a dobosok mindig munkában vannak. Ó, Harry, csakhogy én majd belebetegedtem, amikor az első vért láttam csorogni egy nagy, erős, fehér hátról, és amikor meghallottam annak a szegény fickónak a szánalmas jajgatását.

– Jaj, borzasztó! – mondta Madame Esmond.

Azt hiszem, megöltem volna Wardot, ha megvesszőzött volna. Hála az égnek, hogy azzal a szobrocskával meg a kis sebével vége is lett a dolognak. A legénységet, mondom, eléggé kordában tartják. Bár a tisztekkel is ugyanúgy bánnának. Az indiánok éppen most szedték fel a táborukat és ha-

raggal elvonultak, mivel a fiatal tisztek örökké a s q u a w-okkal¹ ittak... és... és... izé... hm.

Itt Harry úr elhallgatott, mintha nem szívesen haladna tovább az elbeszélésben, valószínűleg a kis Fanny jelenléte miatt, aki szemérmesen ült a széken anyja mellett, s a kis himzésén dolgozott.

– Hagyd ki, amit azok az utálatos részeg emberek művelnek – mondta madame.

Harry pedig hangosan egy sokkal illendőbb beszámolóba kezdett.

Vasárnaponként minden ezred istentiszteleten vesz részt a zászlói alatt. A tábornok mindent megtesz, ami halandó embertől telik, a fosztogatás megakadályozására és a környéki lakosság bátorítására, hogy előhozakodjanak készleteikkel. Parancsba adta, hogy azok a katonák, akik a piaci árusokat megrövidíteni vagy zaklatni merik, agyonlövessenek. Elrendelte, hogy a készletek árát fotonként egy pennnyel emeljék, és saját zsebéből kölcsönzött pénzt a tábor ellátására. Mindent egybevéve, furcsa keverék ez a tábornok. Embereit könyörtelenül megcsapatja, de ha adni kell, nem fukarkodik. Rettenetesen káromkodik beszélgetés közben, és olyan históriákat mond el, amiket Mountainné megbotránkozással hallgatna...

– Miért én? – kérdezte Mountainné. – És mi közöm nekem a tábornok ostoba históriáihoz?

– Ne törődjön ezekkel a históriákkal; és folytasd, Harry – szólt közbe a ház úrnője.

... ebéd után; de soha el nem mulasztaná az istentiszteletet. Imádja az ő nagy Hercegét, és örökké a száján hordozza a nevét. Mind a két ezredünk szolgált Skóciában, és merem állítani, hogy Dempster úr ismeri a hajtókéjük színét.

¹ Indián nő,

– Láttuk mi a kabátjuk hátát is, nemcsak a hajtókájukat –
– morogta a kis jakobita nevelő.

Washington ezredesnek eléggé erős láza volt, és kis híján el is maradt a menetünktől. Talán jobb is lett volna, ha elmegy haza, és az özvegy ápolja. Ha valamelyikünk megbetegszik, majdnem olyan jó barátok leszünk, mint valaha voltunk. De valahogyan úgy érzem, mintha nem tudnék neki megbocsátani, amiért igaztalan voltam hozzá. Úristen! Mennyire gyűlöltem ezek alatt az utolsó hónapok alatt! Ó, Harry! Dühöngtem a múltkoriban a kocsmában, amiért Mountainné olyan hamar odaért, és véget vetett az összekülönbözésünknek. Egy kis pörkölt löporra lett volna szükség kettőnk között, az megtisztította volna a levegőt. De ha nem is szeretem úgy, mint te, tudom, hogy jó katona, jó tiszt és bátor, derék ember, és mindenesetre a szeretetem nem csökkent iránta, amióta tudom, hogy nem akart a mostohaapánk lenni.

– Még hogy a mostohaapátok! – kiáltott fel Harry anyja. –
Úgy látszik, a féltékenység és az elfogultság teljesen elvette az eszét ennek a szegény gyerekeknek. Hát azt hiszitek, Esmond márkilánya és örököse nem találhatott volna más mostohaapát a fiainak, mint egy egyszerű, gyarmati földmérőt? Ha még több ilyen célzás is van George naplójában, kérlek, ugord át, Harry, kedvesem. Erről a bolondságról és eltévelyedésről máris túl sok szó esett.

Harry tehát folytatta a felolvasást bátyja naplójából:

Szép látvány, amikor a piros kabátok hosszú sora vonul az erdőkön át, vagy menetelés után felüti táborát. Nagy és állandó gondot fordítunk a meglepetésekre, amivel nemcsak megakadályozzuk, hogy portyázó indiánok váratlanul rajtunk üssenek, hanem előőrseink és a mi vadembereink még meg is rohanták az ellenséget, és egy-két skalpot szereztek tőlük. Ezek a franciák és kifestett szövetségeseik olyan kegyetlen gazemberek, hogy eszünkbe sem jut nekik kegyelmet adni. Gondold csak el, hogy éppen tegnap akadunk egy megskalpolt kistiúra, aki még élt egy elhagyatott házban, ahol a vad

ellenség megtámadta és meggyilkolta szüleit, s tábornokunk annyira felháborodott a kegyetlenségükön, hogy öt font jutalmat tűzött ki minden zsákmányolt indián skalpra.

Amikor aztán véget ér a napi menetelés, látnod kéne a táborunkat, mindazt a gondosságot, amivel elkészül. Málhánkat s tábornokunk sátrait és testőrségét pontosan a tábor közepén helyezik el. Előőrsöket küldünk ki kettesével, hármásával, tizesével, néha egy egész századot. Az az utasításuk, hogy a legkisebb meglepetés esetén a fő haderőhöz kell visszarohaniuk s gyülekezniük a sátrak és a málhák körül, amelyek úgy vannak elhelyezve, hogy erősítést képeznek. Tudnod kell, hogy Sady meg én most gyalog menetelünk, s a lovaink málhát cipelnek. A pennsylvaniaiak olyan hitvány állatokat küldtek a táborba, amelyek gyorsan lesántulnak. Ami kevés jó lovunk maradt, azt kötelességünk volt átadni, és Roxana most két poggyászt visz a hátán fiatal gazdája helyett. De azért nagyon jól ismer, felnyerít, ha meglát, olykor mellette megyek, és sokat beszélgetünk menetelés közben.

Július 4. Hogy biztossítsuk magunkat meglepetések ellen, mindnyájunkat intettek, figyeljünk fokozottan a dobok hangjára; mindig álljunk meg, ha meghalljuk a hosszú dobpergést, és csak a menetjelzésre, induljunk el újból. Most még jobban résen vagyunk az ellenséggel szemben. Előretolt őrzáratainkat megdupláztuk, s minden helyre két őrszemet állítottunk. Az előőrsökön az emberek állandóan fegyverben vannak, feltűzött panganéttal, mind egész éjszaka és két óránként váltják egymást. Az őrszemek fele, akiket leváltottak, lefekszik fegyverei mellé, de őrhelyeikről nem mozdulhatnak el. Nyilvánvaló, hogy most már nagyon megközelítettük az ellenséget. Ez a posta a tábornokéval együtt indul Dunbar ezredes tábora felé, amely harminc mérföldre van mögöttünk; onnan Frederickbe viszik és onnan Castlewoodba az én tisztelt anyámhoz, akinek fiúi tiszteletemet küldöm, valamint legszívélyesebb jókívánságaimat valamennyi ottani barátomnak, és azt mondanom sem kell, milyen forró üdvözléseket küld drága öccsének szerető bátyja

George E. Warrington

Most már az egész vidék perzselten, aszaltan terült el a júliusi hőségben. Tíz napig nem jött semmi hír az Ohio mentén előre-nyomuló hadoszloptól. Akármilyen lassú és fáradságos volt is a menetelésük az erdőkön keresztül, mégis nemsokára rá kellett akadniuk az ellenségre; a tapasztalt kapitányok vezetése alatt álló csapatok most már hozzászoktak a vadonhoz, és nem féltek meglepetéstől. Minden óvintézkedést megtettek a rajtaütés veszélyével szemben. Az ellenség előőrseit felfedezték, üldözték, megsemmisítették az angol haderő éji felderítői és őrszemei. Az utolsó hír, amit kaptak, az volt, hogy a hadsereg jelentősen túlhaladott Washington úr előző évi kudarcának helyén, s két nap múlva már csak egy napi menetre lesz a francia erődtől.

A kudarc lehetősége fel sem merült bennük; a Montrealból küldött francia megerősítés száma ismeretes volt. Braddock úr az angliai két veterán ezredével, valamint virginiai és pennsylvanai szövetségeseikkel mindenképpen fölényben volt bármiféle csapatokkal, amelyek a fehér lobogó alatt összegyűlhetnek.

Efféle beszéd folyt tovább is a mi virginiai tartományunk elszórt városaiban, a vidéki nemesség házaiban és a kezdetleges, útmenti kocsmákban, ahol az emberek összegyűltek, és a háborúról vitatkoztak. Az a néhány hírnök, akit a tábornok visszaküldött, biztatón számolt be a fő haderőről. Az volt az általános vélemény, hogy az ellenség egyáltalában nem is fog harcra kiállni vagy védekezni. Amennyiben támadni akart volna, már egy tucat alkalma is lett volna, hogy megrohanja csapatainkat olyan szorosoknál, amiken pedig szabadon átengedte őket. George tehát, amilyen hős volt, lemondott a kedvenc kancájáról, és gyalog menetelt a sorkatonasággal együtt? Madame Esmond fogadkozott, hogy megkapja a legjobb lovat Virginiában vagy Carolinában Roxana helyébe. Elég lovat lehetett kapni a tartományokban jó pénzért. Csak a király szolgálatára nem hozakodtak elő velük.

Habár családi összejöveteleiken és étkezéseik közben Castlewood bennszülöttei mindig derűsen beszéltek, és sohasem tételeztek fel mást, csak diadalmas végű hadjáratot, és nem adták tanújelét semmiféle nyugtalan érzésüknek – mégis odahaza nagyon kényelmetlenül érezték magukat, örökösen elmentek hazulról, s úton voltak egyik szomszéd házatól a másikig, hírekre

vadászva. Csodálatos, milyen gyorsan jártak és terjedtek el a hírek. Amikor például egy bizonyos Jack ezredesnek nevezett, híres, határszéli harcos vadászaival együtt jelentkezett a tábornoknál, s az visszautasította a bandavezér feltételeit, és felajánlott szolgálatait – Jacknek és embereinek elszakadása rögtön ezer meg ezer szájon forgott. A házinégerék, akik éjszakánként végignyargaltak a vidéken a kedvesük vagy valamilyen mulatság után, megdöbbszentően nagy körzetekbe vitték és terjesztették el a híreket. Már legalább két héttel a felvonulás kezdete után különösképp tudomásuk volt mindenről, ami közben történt. Tudták, hogyan csapták be a hadsereget lovakkal, élelmszerekkel és hasonlókcal, és nevettek rajta, mert az idegen rovására jó üzletet kötni nem ritka szokásuk és mulatságuk volt a New York-iaknak, a pennsylvaniaiaknak és marylandieknek; habár köztudomású, hogy az amerikaiak az utóbbi időben teljesen ártalmatlanok és együgyűek, és most már sohasem mohók, senkit be nem csapnak és soha nem önösek. Három hétig a hadsereg indulása után az ezer meg ezer hír, ami róla közszájon forgott, mind derűs volt; s amikor castlewoodi barátaink vacsoránál találkoztak, hangjuk bizakodó volt, híreik kellemesek.

De július tizedikén hirtelen nagy komorság lett úrrá az egész gyarmaton. A rémület és kétség kifejezése ült ki minden arcra. Ijedt négerék gondterhelten néztek gazdáikra s visszavonultak, s egymás közt duruzsoltak és suttoztak. Szállásaikon elhallgattak a hegedűk; elnémult ennek a vidám, fekete népnek dalolása és nevetése. Mindenkinek a szolgálai szertenyargaltak hírekért. A vidéki kocsmák zsúfolva voltak lovasokkal, akik ittak, káromkodtak, fecsegték a söntésnél, mindegyiknek megvolt a maga gyászos története. A hadseregen rajtaütöttek. A csapatokat törbe csalták, s egy szálíg levágták. A francia lövészek és a vadak valamennyi tisztet lepuffantották. A tábornok megsebesült; a széles selyem vállszalagjában vitték el a csataterőről. Négy nappal később az a hír járta, hogy a tábornok meghalt, és egy francia-párti indián megskalpolta.

Jaj, hogy sikoltozott szegény Mountainné, amikor Gumbo meghozta ezeket a híreket a James folyón túlról, s a kis Fanny sírva bórult anyja nyakába.

– Mindenható Úristen, örködj rajtunk, véd meg a fiamat! =

mondta Esmondné térdre borulva, s szigorú kezét égre emelve. Az urak nem voltak otthon, amikor ez a szóbeszéd keletkezett, de megérkeztek egy-két óra múlva, mindegyik a maga hírvadászátáról. A skót tanító nem mert fölnézni, nehogy szeme az özvegy meggyötört tekintetével találkozzon. Harry Warrington éppolyan sápadt volt, mint az anyja. Lehet, hogy a tábornok nem így halt meg – de meghalt. A hadseregen rajtaütöttek az indiánok, s az angolok elmenekültek és elestek, anélkül, hogy csak összecsaptak volna is az ellenséggel. Gyorsfutár érkezett Dunbar táborából. Azt a tábort ellepték a menekülők. Menjen oda Harry, s keresse George-ot? Igen, mennie kell, keresnie kell. Ő meg az elszánt kis Dempster fölfegyverkeztek, lóra szálltak, s magukkal vittek két lovas szolgát is.

Észak felé követték az ösvényt, melyet az expedíciós hadsereg tört magának, s minden lépéssel, amivel közelebb jutottak a tett színhelyéhez, növekedni látszott a szörnyűséges nap szerencsétlensége. Egy nappal a vereség után nyomorult menekülők érkeztek a július 9-i végzetes csatából Dunbar táborába, ötven mérfölddel a csatatér mögött. Odalovagolt szegény Harry a társai-val, meg-megállítva a hadseregtől elmaradtakat, új hírek után kérdezősködve, pénzt osztogatva, s egyiktől is, másiktól is ugyanazt a gyászos történetet hallották – ezer embert megöltek – a tisztek kétharmada elesett – a tábornok valamennyi hadsegédét eltalálták. Eltalálták? – És meg is haltak? – Akik elestek, nem álltak fel. A tomahawk végzett velük. Ó, bátyám, bátyám! Ifjúságuk minden gyöngéd emléke, gyerekkoruk minden szép visszasugárzása, a szeretet és a nevetés, a gyöngéd, romantikus fogadalmak, amiket mint kisfiúk tettek egymásnak – Harry mindezt a kimondhatatlan fájdalom szorongásával idézte vissza. Sebesült férfiak néztek rá fel, és ellágyultak a bánatától; durva asszonyok olvadoztak, amikor látták a csinos, fiatal arcára irt szenvedést; a kicserzett, öreg tanító a könnyeitől alig tudott ránézni, és még jobban sajnálta őt, mint azt a kedves növendékét, aki elhullt a vad indián kése alatt.

TIZENHARMADIK FEJEZET

Hasztalan keresés

Minden lépéssel, amivel Harry Warrington továbbjutott Pennsylvania felé, egyre nagyobb és határozottabb vereségről adtak hírt a beszámolók. Az a két híres ezred, amely végigharcolta a skótországi és európai háborúkat, megszaladt egy szinte láthatatlan ellenség elől, és kérkedve hangoztatott fegyelmükből és vitézségükből nem futotta odáig, hogy szembenézzenek a vadak bandájával és a csekély számú francia gyalogsággal. A hadjárat szerencsétlen parancsnoka rendkívüli bátorságról és elszántságról tett tanúságot. A lovát négyszer kilőtték alóla. Kétszer sebesült meg, másodszor olyan súlyos sebet kapott, amely három nappal a csata után életébe került. Akik Harryt tájékoztatták, nemegyszer le is írták szegény fiúnak az ütközetet – az átkelést a folyón, a hosszú oszlopok vonulását a vadonon keresztül, a szemközt megnyíló tüzet, az emberek hiábavaló küzdelmét, hogy előnyomuljanak, s a tüzéségét, hogy megtisztítsa az utat az ellenségtől; aztán a lesből, minden fa és minden bokor mögül rájuk zúduló tüzet, a gyilkos puskaropogást, mely az expedíciós hadseregnek legalább a felével végzett. De Harry úgy hallotta, hogy nem mindenkit öltek meg a tábornok kíséretéből. Egyik szárnysegédje, egy virginiai úr, betegen, lázban és kimerülten fekszik Dunbar táborában.

Egyik – de melyik? Harry sietett a tábor felé, és végre el is érte. George Washingtonot találta egy sátorban fekvő, nem a bátyját. Washington úr kijelentette, a láznál fájóbb kint okoz neki, hogy látja Harry Warringtonot, és nem tud hírt adni George-ról.

Washington úr nem mert mindent elmondani Harrynak. Há-

rom napig a csata után kötelessége a tábornok mellett tartotta. Azon a végzetes július kilencedikén látta George-ot, amint a tűzvonalba sietett, parancsot vitt a parancsnokától, akihez többé nem tért vissza. Miután maga Braddock meghalt, a szárnysegéd talált rá módot, hogy újra felkeresse a csatateret. Az ott maradt hullák kifosztva és rettenetesen megcsonkítva heverték. Eltemetett egy holttestet, amelyről azt hitte, hogy George Warrington. Saját betegségét is fokozta – ha nem éppen okozta – az a rettegés, amit átélt, miközben a szerencsétlen, fiatal önkéntest kereste.

– Ó, George! Ha szeretted volna őt, megtaláltad volna, élve vagy holtan – kiáltott fel Harry.

Csak az elégítette ki, ha ő is elmehet a tett színhelyére és átkutathatja. Felbérelt egy-két vezetőt. Átgázolt a folyón, ott, ahol a hadsereg is átkelt rajta; bejárta a gyászteret, egyik végétől a másikig. Most már nem portyáztak ott az indiánok. A dögmadarak még a csonka, bűzhődő hullákon lakomáztak. Harry még soha nem látta a Halál ábrázatát, kivéve nagyapján, aki nagyon nyugodtan feküdt, szelíd mosollyal az arcán. A csonkítások rettenetes látványától borzadva és undorodva fordult el. Milyen hírt adhattak a fiúnak elveszett bátyjáról a néptelen erdők, vagy a fa alatt heverő, bűzletes hullák? El akart menni fegyvertelenül és fehér zászlóval a francia erődhez, ahová győzelme után az ellenség visszatért, de vezetői nem voltak hajlandók vele odáig nyomulni. A franciák talán tiszteletben tartanák, és nem bántanák őket, de nem úgy az indiánok.

– Térjen haza épségben az édesanyjához, ifjúrám – mondta a vezető. – Elég, ha egy fiát veszíti el ebben a hadjáratban.

Amikor Harry visszament Dunbar angol táborába, őt verte le lábáról a láz. Egy ideig önkívületben feküdt abban a sátorban és azon az ágyon, amelyből barátja nemrég kelt föl lábadozó állapotban. Néhány napig azt sem tudta, ki virraszt fölötte, és szegény Dempster, aki már több betegségében is ápolta őt, azt hitte, az özvegynek mindkét fiát el kell veszítenie; de aztán sikerült a lázat annyira leküzdeni, hogy a fiú valamennyire össze tudta szedni magát, és képes volt nyeregbe ülni. Washington úr és Dempster kettesben hazakísérték. Kétségkívül, mind a hárman nehéz szívvel pillantották meg újra Castlewood kapuit.

Előreküldtek egy szolgát, hogy érkezésüket jelentse. Legelőször Mountainné jött le a kislányával, és könnyekkel és ölelésekkel üdvözölte Harryt, de alig bólintott Washington úr felé; s a fiatal tiszt megdöbbszent és halotthalványra vált, amikor a kislány, kezeit hátrátéve, odalépett hozzá, és megkérdezte tőle:

– Miért nem hozta vissza George-ot is?

Harry ezt nem hallotta. Kedves barátnőjének és dajkájának zokogása és becézése szerencsére elvonta attól, hogy a kis Fannyra figyeljen.

Dempstert kegyesen fogadta a két hölgy.

– Tudjuk, hogy *maga* megtenné, amit lehet, Dempster úr – mondta Mountainné kezét nyújtva neki. – Hajlj meg Dempster úrnak, Fanny, és ne felejtse el, kislányom, hogy hálásnak kell lenned mindazokkal szemben, akik kedvesek voltak a mi jötevőinkhez. Óhajt egy kis frissítőt, mielőtt tovább lovagol, Washington ezredes úr?

Washington úr máris elég soká volt nyeregben, s a castlewoodi vendégszeretetre éppoly bizonyosan számított, mint ahogy saját házának oltalmára.

– Csak egy kis időt kérek, amíg megetetik a lovamat, és egy pohár vizet magamnak, többet nem igénylek a castlewoodi vendégszeretetből – mondta Washington úr.

– De hiszen, George, megvan itt a szobád, és az anyám bizonyára azért van az emeleten, hogy elkészítse számodra! – szólt közbe Harry. – Az a szegény lovad már megbotlott, veled, és nem tud ma este tovább menni.

– Css! Az édesanyja látni sem akarja, fiam – suttogta Mountainné.

– Látni se George-ot? De hiszen ő, akárcsak a ház fia volna – vágta rá Harry.

– Jobb, ha nem látja. Én ugyan nem avatkozom többé családi ügyekbe, fiam, de amikor az ezredes szolgája benyargalt, és elmondta, hogy jönnek, Madame Esmond kiment ebből a szobából, kedvesem, ahol üldögélt és a Drelincourt-t¹ olvasta, s azt

¹ Drelincourt, Charles (1595–1669) – francia protestáns író. Katekizmusa és a *Keresztények védelme a haláltételemmel szemben* c. könyve igen népszerű volt Angliában a XVIII. században,

mondta, nem tud szembenézni Washington úrral. Felmegy hozzá?

Harry megragadta barátja karját, és bocsánatot kért tőle, mondván, hogy néhány perc múlva visszatér, kiment a társalgóból, ahol tartózkodtak, és fölment az emeletre, Madame Esmondhoz.

Átsietett a folyosón, s elfordította fejét, amikor elhaladt egy ajtó mellett, amelyre nem szívesen nézett volna – bátyja szobájának ajtaja volt; de éppen amikor odaért, Madame Esmond lépett ki a szobából, szívére szorította Harryt, és bevezette. Egy pamlag állt az ágy mellett, s a takarón egy zsoltároskönyv feküdt. Egyébként a szoba pontosan olyan volt, ahogyan George elhagyta.

– Szegény gyermekem! Mennyire lefogytál... milyen sápadt vagy! No, nem baj. Egy édesanya ápolása majd meggyógyít. Nemes cselekedet volt tőled, hogy odamentél, s a betegséggel és veszéllyel dacolva kerested a bátyádat. Ha mások ilyen hűségesek lettek volna, most itt lehetne köztünk. Nem baj, Harrym, a mi hősrünk vissza fog térni hozzánk... tudom, hogy nem halt meg. Aki ilyen jó, ilyen bátor, ilyen gyöngéd és ilyen okos, mint ő, azt tudom, nem vesztetett el egészen a számunkra. – Harry talán azt gondolta magában, hogy anyja nem mindig szokott így beszélni a nagyobbik fiáról. – Száráítsd fel a könnyeidet, kedvesem. Vissza fog térni hozzánk, tudom, hogy vissza fog térni.

Amikor Harry unszolta, mondjon valami érvet a hite mellett, anyja azt felelte, hogy két, egymásra következő éjszakán megjelent neki álmában az atyja, és azt mondta, hogy a fiát fogolyként őrzik az indiánok.

Madame Esmondot nem sújtotta földre a bánat, mint Harryt, amikor először elfogta őt; inkább felkavarta és felélénkítette: szeme izgatott volt, arca haragos és bosszúszomjas. A fiú szinte csodálkozott is, hogy milyen állapotban találja édesanyját.

De amikor arra kérte, jöjjön le vele a földszintre, s nyújtsa kezét üdvözlésre George Washingtonnak, aki ide kísérte őt, a hölgy izgatottsága fájdalmasan fokozódott. Azt mondta, borzad tőle, hogy megérintse a kezét. Kijelentette, hogy Washington úr elvette tőle a fiát, s ő nem tudna vele egy fedél alatt aludni.

– Átadta nekem az ágycát, amikor beteg voltam, anyám; ha

pedig a mi George-unk él, hogyan lehet George Washingtonnak része a halálában? Ó! Adná Isten, hogy úgy legyen, ahogy mondd – kiáltotta Harry megzavarodottan.

– Ha bátyád visszatér, mint ahogy vissza fog térni, nem Washington úr segítette hozzá – mondta Madame Esmond. – Nem védte meg George-ot a csatamezőn, és nem is mentette ki onnan.

– De engem nagyon gyöngéden ápolt, amikor lázas voltam – vetette közbe Harry. – Még beteg volt, amikor átadta nekem az ágyát, és a barátjára gondolt olyan állapotban, amikor mindenki más csak magára tudott volna gondolni.

– Barát! Ez aztán a barát! – kiáltott fel a hölgy keserűen. – Ókegyelmessége minden hadsegéde közül ez az uraság az egyetlen, aki seb nélkül tért haza. A bátrak és nemesek elesnek, de neki, neki aztán semmi baja. Rábízom a fiamat, az életem büszkeségét, ő meg esküszik, hogy saját életével fogja megvédeni! És otthagyja az én George-omat az őserdőben, és visszahozza nekem magát! Szép fogadtatással tartozom neki!

– Senki úriembertől – kiáltotta melegen Harry – nem tagadtuk meg a vendégszeretetet a nagyapám házában!

– Ó nem... senki *úriembertől*! – kiáltott fel a kis özvegy. – De hát menjünk le, ha neked úgy tetszik, fiam, és üdvözljük ezt az urat. Leszel szíves a karodat nyújtani? – S beléfogózva abba a karba, amely aligha volt olyan állapotban, hogy támogatni tudja őt, lelépkedett a széles lépcsőkön a szobába, ahol az ezredes ült.

Szertartásosan meghajolt az ezredes felé, s odanyújtotta kicsi kezét, sőt egy pillanattal azt is eltúrte, hogy ott nyugodjon az övében.

– Bár szerencsésebb lenne a találkozásunk, Washington ezredes – mondta.

– Madame sem fájlalja jobban, mint én, hogy nem így történt – mondta az ezredes.

– Jobban szerettem volna, ha ettől a találkozástól megkíméljük volna magunkat, ha nem kéne visszatartanom barátaitól, akiket természetesen buzgón vágyik viszontlátni... azaz, ha a fiam gyengélkedése nem tartotta volna vissza önt. Az otthona és jó dajkája, Mountainné, meg az édesanyja, meg a mi kedves Dempster doktorunk majd hamarosan talpra állítja őt. Aligha

volt szükséges, ezredes úr, hogy önnek, akinek annyi elintézni-valója van, katonai és családi ügye, szintén az orvost kelljen játszania.

– Harry beteg és gyöngé volt, és azt hittem, kötelességem vele lovagolni – hebegte az ezredes.

– Saját maga, uram, a legcsodálatosabb módon épségben kikerült a háború *strapáciáiból és veszélyeiből* – mondta az özvegy újra bókolván, s áthatolhatatlan fekete szemével az ezredesre pillantott.

– Bár adta volna az ég, madame, hogy valaki más tért volna vissza az én helyemben!

– Nem, uram, önt olyan kötelékek tartották vissza, amelyek bizonyára becsesebbé és kedvesebbé tették az életét a saját szemében, mint valaha, és tudom, olyan kötelességei vannak, amelyek számára mindenképpen meg kellett őriznie magát. A bizonytalanságnak és kétségbeesésnek abban a sajnálatos állapotában, amelyben jelenleg vagyunk, Castlewood nem lehet barátos hely senki idegennek, legkevésbé önnek, s így tudom, uram, hogy nemsokára el fog hagyni minket. És meg fog bocsátani nekem, ha saját lelkiállapotom arra kényszerít, hogy legnagyobb részt a szobámban maradjak. De a barátaim itt majd társaságul szolgálnak önnek, ameddig megtisztelni kegyeskedik minket, miközben én szegény Harrymat ápolom odafent az emeleten. Mountainnél legyen szíves, készítse elő a cédrusfa szobát a földszinten Washington úrnak, és bocsásson rendelkezésére mindent a házban. Isten vele, uram. Kegyeskedjék átadni üdvözetemet édesanyjának, aki hálás lesz, hogy fia épen és egészségesen tért meg a háborúból... valamint ifjú barátnőmnek, Martha Curtisnek is, akinek, a gyerekeivel együtt, sok boldogságot kívánok. Jöjj, fiam! – és e szavakkal, s egy újabb fagyos meghajlással a sápadt, kis asszony visszavonult, szilárdul szemébe nézve az ezredesnek, aki némán, földbe gyökerezett lábbal állt a helyén.

Akármilyen erősnek látszott is Madame Esmond hite a fia életében és egészségében, a castlewoodi ház természetesen szomorú és komor maradt. Az özvegy megtilthatta a gyászolást saját

magának és családjának is, de a szíve feketébe öltözött, bármennyire ragaszkodott hozzá az eltökélt kis hölgy, hogy nyugodt arcot öltön a világ színe előtt. A fiára várni reményen túli remény volt. Hivatalos híre csakugyan nem érkezett a halálának, és senki se bukkant fel, aki látta volna elesni; de százan és százan estek el azon a végzetes napon úgy, hogy szem nem látta halálkínjaikat, csak a lesben álló ellenség és mellettük haldokló bajtársaik. Két héttel a vereség után, amikor Harry távol volt a maga kutató útján, George szolgája, Sady, sebesülten és bénytult megjelent Castlewoodban. De nem tudott összefüggő beszámolót adni a csatáról, csak a maga meneküléséről, a tábor közepéről, ahol a málha mellett tartózkodott. Semmit sem tudott gazdájáról az ütközet reggele óta. Sady néhány napig a négerszállásokon bujkált, mert nem mert a szeme elé kerülni Madame Esmondnak: félt a haragjától. A hölgy szomszédai úgy beszéltek róla, mint aki rögeszmében él. Ez a káprázat olyan erős volt, hogy a hatására néhanapján Harry és a kis castlewoodi család többi tagja is szinte osztozott benne. Madame Esmond semmi különösét nem látott abban, hogy apja a másvilágból biztosítja neki fia életét. Evilágban vagy a másikban, ez a család nagyon fontos dolog, legalábbis ő így gondolta. Mind ez ideig még semmi sem történhetett a fiaival, se baleset, se láz, se nagyobb betegség, úgy, hogy ő előre meg ne érezze. Fél tucat példát is fel tudott sorolni – és ezeket a háza népe is többé-kevésbé kénytelen volt megerősíteni –, hogy valahányszor valami történt a fiaival, bármilyen nagy távolságban is, ő tudott a balszerencséjükről és a következményeiről. Nem, George nem halt meg, George fogoly az indiánok között; George visszajön, és uralkodik majd Castlewoodban, ez éppolyan biztos, mint ahogy öfelsége nagy hadsereget küld majd hazulról, hogy visszaállítsa az angol fegyverek elhomályosult dicsőségét, és kikergesse a franciákat Amerikából.

Ami pedig Washington urat illeti, ő saját jószántából soha, soha többé rá se néz. Megígérte, hogy az életével védelmezi meg George-ot. Miért tűnt el a fia, és miért él az ezredes? Hogy merészelt a szemébe nézni ez után az ígélet után, és megjelenni egy anya előtt a fia nélkül? Madame Esmond szilárdul bízott benne, hogy tudja kötelességét. Ő senki iránt sem viseltetik

rosszindulattal; de mint Esmond lányban, van benne becsület-érzés, márpedig Washington úr eljátszotta a maga becsületét, amikor szem elől tévesztette a fiát. Hogy felsőbb parancsoknak kellett engedelmeskednie – szólt közbe talán valaki? Eh! Az ígéret ígéret. Megígérte, hogy saját életével óvja meg George életét – hol van hát akkor a fia? És nem ép és egészséges-e maga az ezredes? Szép kis *ezredes*, mondhatom!

– Ennekem ugyan ne mondjátok, hogy a kabátja és a kalapja át volt löve! – Ez volt a válasza, amikor valaki szerényen szót emelt Washington úr érdekében. – Hát én nem mehetnék be ebben a percben a dolgozósobába, és nem löhetném keresztül édesapám pisztolyaival kétszer is ezt a nehéz selyemszoknyát... azért még nem kéne magamat megölnöm!

Nevetett arra a gondolatra, hogy ilyesféle műveletből halál származhatnék, és a nevetése nem csengett nagyon kellemesen. Ha olyasvalaki gúnyolódik, akinek nem nagy a humorérzéke, az ritkán jó mulatság a hallgatóknak. Azt hiszem, az unalmas emberek *bon mot*-i² többnyire kegyetlenek.

Így hát, ha Harry találkozni óhajtott a barátjával, ezt titokban kellett megtennie bíróságokon, kocsmákban vagy más találkozóhelyeken. Vagy azokban a kisvárosokban, ahol a vidéki nemesség összegyűlni szokott. Madame Esmond kijelentette, hogy senki jóérzésű ember nem állhat szóba Washington úrral, miután ilyen aljasul cserbenhagyta az ő családját. Rendkívül felizgatta őt, amikor meghallotta, hogy az ezredes és az ő fia két-séggkívül találkoztak. Nincs szíve Harrynak, hogy képes kezét adni valakinek, akit ő éppen annyiba vett, mintha George gyilkosa lenne. Szégyen, gyalázat!

– Szégyen, gyalázat téled, hálátlan fiú, hogy el tudod felejtetni a legdrágább, legnemesebb, legtökéletesebb testvért, ezért a langaléta, bugris, rókavadász ezredesért, aki olyan iszonyúan káromkodik! Azt kérded, hogyan lehet George gyilkosa, amikor azt mondom, hogy a fiam nem halt meg? Nem halt meg, mert engem még sohasem csalt meg az ösztönöm, mert hogy most magam előtt látom a képét... csakhogy távolról sem olyan nem és jó, mint az életben szokott lenni... olyan szent igaz,

² Szellemes mondás. (francia)

hogy két egymásra következő éjszakán megjelent álmomban az édesapám. Te persze ezt nem hiszed, ugye? De ez csak azért van, mert soha senkit nem szeretted igazán, szegény Harrym; különben láhattad volna őket álmaidban, mint ahogy ez némelyeknek megadatott.

– Én azt hiszem, hogy szerettem George-ot, anyám – kiáltotta Harry. – Gyakran imádkoztam is, hogy álmodhassam róla, de nem álmodtam.

– Hogy is mondhatod, hogy szeretted George-ot, amikor képes vagy találkozni azzal a Washingtonoddal a lóversenyeken, ezt nem is tudom megérteni! Maga meg tudja érteni, Mountainné?

– Sok mindent nem tudunk megérteni a felebarátaink természetében. Azt megértem, hogy a mi fiunk boldogtalan, és nem kap erőre, és hogy nem tesz jót neki, ha itt lézeng Castlewoodban, vagy kocsmákban és bírósági székhelyeken unatkozik, lókupeckekkel és más rossz társaságban – mormolta Mountainné válaszul az úrnőjének; és csakugyan igaza is volt.

A castlewoodi házban nemcsak bánat uralkodott, hanem egyenetlenség is.

– Nem is tudom megmondani, hogyan jutottunk idáig – mondta Harry, amikor végére járt a történetnek, amit az előző oldalakon elmeséltünk, s amit ő teljes bizalommal közölt újonnan fölfedezett rokonával, Madame de Bernsteinnel –, de az óta a végzetes nap óta, múlt év júliusában, s amióta hazatértem, anyám nem az az asszony volt többé, aki azelőtt. Úgy látszott, mintha közülünk senkit sem szeretett volna úgy, mint régen. Örökké csak George-ot magasztalta, pedig amikor George még köztünk élt, nem látszott úgy, mintha anyám nagyon szeretné. Belemerült az ájtatos könyveibe, jobban, mint valaha, és úgy láttam, hogy azokból csak gyászt és szomorúságot és bánatot tud meríteni. Olyan komorság töltötte be a mi szerencsétlen castlewoodi házunkat Virginiában, hogy mindnyájan, akik benne laktunk, betegek lettünk, és sápadtak, mint a kísértetek. Mountainné mondta nekem, madame, hogy anyám éjszakákon át nem hunyta le a szemét. Az ágyam mellett üldögélt, s olyan kísértetiesen hatott, hogy felriadtam álmomból, s úgy éreztem, szellemet látok magam előtt. Egyszer-másszor olyan izgatott ál-

lapotba juttatta saját magát, amely, ha nem is volt önkívület, de közel állt hozzá. Engem újra meg újra ágyba döntött a láz, és valamennyi Amerikában található kínafakéreg sem tudott meggyógyítani. Richmond körül, az egy új város tartományunkban, van némi földünk és egy dohánytelepünk, és odamentem, mivel Williamsburg sem egészségesebb Castlewoodnál; ott egy kicsit összeszedtem magamat, de még mindig nem gyógyultam meg egészen, és az orvosok határozottan tengeri utat javasoltak. Anyám egy időben arra gondolt, hogy velem jön, de – s itt a fiú elpirult és fejét lecsüggesztette – nem nagyon férünk össze, pedig tudom, szívből szeretjük egymást, s így azt határoztuk, hogy magam megyek világot látni. Leutaztam hát a hajónkon a James folyón, és kikötöttem Bristolban. És csak ez év július kilencedikén, a tengeren, mert így egyeztünk meg anyámmal, öltöttem gyászruhát az én drága bátyáért.

Így hát a virginiai Castlewoodnak ez a kis úrnője – aki iránt, ebben bizonyos vagyok, mindnyájan a legnagyobb tisztelettel viseltetünk – igen fortélyos volt abban, hogy kényelmetlenné tegye az életet egész környezetének: összeveszett azokkal, akiket a legjobban szeretett, és szabadjára eresztette szeszélyes féltekenységét és uralkodói hajlamait, amíg végül barátai nem nagyon sajnálták, ha ott kellett hagyniuk. Otthon volt elég pénze, jó barátja, tekintélyes rangja, élvezhette a világ tiszteletét, a ház minden jóval bőviben el volt látva – és szegény Harry Warrington mégis örült, hogy mindezt a háta mögött tudhatja. Hogy boldog volt-e? Kicsoda boldog? Mi haszna, ha mindennap elfogyaszthat egy hizlalt ökröt ebédre, és még sincs benne semmi öröme? Az-e a legjobb, ha az embert szeretik és gyötrik azok, akiket szeret, vagy ha könnyed, kényelmes közöny veszi körül otthon; ha követheti az elképzeléseit, zavartalanul élhet, s meghalhat anélkül, hogy bárkinek kínos fájdalmakat vagy könnyeket szerezne?

Igaz, hogy amikor a fia már elment, Madame Esmond megfeledkezett mindezekről az összekoccnásokról és egyenlenségekről. Ha az ember hallotta őt, amint a két fiáról beszél, azt hittette volna, hogy tökéletes jellemelek voltak, és soha, egy pillá-

natig sem okoztak neki fájdalmat vagy bosszúságot. De miután a két fia távol volt, madame természetesen Mountainnének és kislányának esett neki, s őket gyötörte és bosszantotta. De a nők jobban el tudják viselni a kemény szavakat, mint a férfiak, és hamarabb bocsátják meg a méltatlanságokat, vagy talán csak jobban el tudják leplezni haragjukat. Bizzunk benne, hogy Madame Esmond alárendeltjei végül is tűrhetőnek találták az életüket, hogy néha tőlük telhetőleg vissza is fizették öladyságének, amit kaptak tőle, és ha össze is vesztek reggel, kibékültek este, s leültek békésen vagy barátságosan kártyázni, vagy kellemesen teázni.

De az özvegy a fiúk nélkül nagyon sivárnak érezte a nagy castlewoodi házat. Ott hagyott egy felügyelőt birtoka ügyeinek intézésére, és csak alkalmilag látogatta meg régi lakhelyét. Kibővítette és kiszépítette házát a csinos kis városban, Richmondban, amelynek jelentősége naponta növekedett. Ott volt társasága, bőven akadtak kártyapartnerek és prédikátorok; ott állította fel kis trónját, ahová szívesen látta hódolatra a tartomány nemeseit. Valamennyi házinégere – akik szerették a társaságot, ahogy a négerek szokták – gyönyörrel cserélte fel Castlewood magányát a kedves és vidám kis várossal; és egy ideig, amíg Harry Warrington érvényesülését követjük Európában, itt hagyjuk a derék hölgyet.

Harry Angliában

Amikor a híres trójai vándor elmesélte menekülését és kalandjait Dido királynőnek, a felséges asszonyban, ahogy olvashatjuk, igen heves érdeklődés támadt az elbeszélő iránt, aki olyan ékesszólóan és lebilincselően tudta elmondani viszontagságait. Ebből újabb történet következett, szenvedelmesebb, mint bármely korábbi esemény Aeneas Pius életében, s a szegény fedelemasszonynak lett aztán oka megsiratni a napot is, amikor e sima beszédű, veszedelmes szónokra odafigyelt. Harry Warrington nem rendelkezett a jámbor Aeneas nyelvi erejével, s idős nagynénje, úgy sejtjük, semmiképpen sem volt olyan lágy szívű, mint az érzelmes Dido, de a fiú elbeszélése mégis megható volt, amint mesterkéletlen ékesszólással és őszinte hangon előadta; és Madame Bernstein a történet folyamán nemegyszer olyan ellágyulást érzett, amelynek azelőtt csak nagyon ritkán volt hajlandó átadni magát. Nem sok forrás akadt ennek az életnek sivatagában – nem sok édes, üdítő pihenőhely. Nagyobb részében hosszú magányosság volt ez az élet, mielőtt ez a barátságos hang a közelébe nem került, a fülébe nem csengett s nem dobbantotta meg szívét a szeretet és együttérzés különös szorításaival. Belebolondult ebbe a fiúba, s a részvétnek és figyelemnek ebbe az érzésébe, amely annyira új volt neki: kivéve egyszer, alig-alig, nagyon-nagyon kora ifjúságában, soha nem ébredt benne gyöngéd érzelem semmiféle emberi lény iránt. Az ilyen asszony, kétségkívül, nagyon élesen meg tudja figyelni saját érzékeléseit, és bizonyára mosolygott, amikor észrevette, hogy a fiú megjelenése után mennyivel gyorsabb az érverése,

mint máskor. Vágyakozott utána. Érezte, hogy elpirul a boldogságtól, amikor a fiú a közelébe lép. Szeme ujjongva üdvözölte, és gyöngéd gyönyörrel követte. Ő, ha ilyen fia lehetett volna, mennyire szeretné! „Várj – szolt közbe az Öntudat, a legbelül kötekedő, sötét szatirikus –, várj csak, Beatrix Esmond! Hiszen tudod, hogy beleunsz majd ebbe a kedvtelésedbe is, ahogy eddig mindenbe beleuntál. Tudod, hogy ha majd elült már ez a múltó szeszély, akár el is pusztulhat ez a fiú, s egy könnyet sem ejtesz érte; vagy beszélhet akkor már, émelvegsz a történeteitől; mert az az osztályrészed az életből, hogy magányos légy... magányos.” No és? és ha igaz, hogy az élet csak sivatag? Vannak árnyas oázisok és üdítő források: hadd élvezzük őket a mai nappal. Tudjuk, hogy tovább kell mennünk, ha eljön a holnap, leróni végzetünk útját.

Magában mosolygott, amikor a fiú elbeszélését követve, azokban az egyszerű történetekben, amiket Harry anyjáról hallott, felismerte a családi hasonlatosság vonásait. Madame Esmond nagyon féltékeny? Igen, ismerte be Harry. Szerette Washington ezredesét? Igen, szerette, de csak mint jó barátot, jelentette ki Harry. Százszor is hallhatta, amint az anyja fogadkozott, hogy nincs benne másféle érzelem az ezredes iránt. Ő maga szégyenkezve ismerte be, hogy valamikor ostobán féltékeny volt az ezredesre.

– Majd meglátja, hogy a féltéstvérem soha nem fog neki megbocsátani – mondta Madame Beatrix. – És *magának* aztán igazán nem szabad meglepődnie azon, ha asszonyok tűzbe jönnek náluk fiatalabb férfiakért. Hát nem bolondultam-e én is magába? És nem pukkadoznak ezek a Castlewoodok mindnyájan a féltékenységtől?

Akármilyen féltékenyek is lehettek Madame de Bernstein új kedvencére, a Castlewood család tagjai a rosszakaratnak semmiféle jelét nem adták sem beszédükben, sem viselkedésükben fiatal vendégük és rokonuk iránt. Miután már néhány napja elidőzött az ősi házban, Harry Warrington urat a fiatalok is, az idősebbek is csak Harry öcsémnek nevezték. Castlewood grófnő, különösen Madame Bernstein jelenlétében, rendkívül kegyes volt rokonához, és minden alkalmat felhasznált, hogy titkon és kedvesen közölje a bárónővel, milyen elbűvölő az ifjú indián, ma-

gasztalta modorának és megjelenésének eleganciáját, s elcsodálkozott, hogy ilyen távoli gyarmaton hogyan is tudott a gyerek ilyen csiszoltságra szert tenni?

E csodálkozó vagy kérdezősködő észrevételeket a bárónő egyképpen derűs nyugalommal fogadta. (Jelen történet krónikása nem állhatja meg, hogy a maga részéről közbe ne vessen itt egy nem túlságosan tiszteletteljes megjegyzést, jelezvén csodálatát azon, ahogy a hölgyek egymással viselkednek, azon, amit mondanak, és aminek a megmondásától tartózkodnak, és amit egymás háta mögött mondanak. Micsoda mosolyok és meghajlások kíséretében döfnek egymásba! Milyen bókók kíséretében gyűlölik egymást! Milyen eltökéltséggel hajlandók inkább hosszán szenvedni, semhogy megsértődjenek! Milyen ártatlan fortélyossággal tudnak mérget csöpgtetni a társalgás serlegébe, s hogyan tudják körbeadni ezt az italt az egész családnak, és szerencsétlenné tenni az egész kedves családi kört!)

De most már ki kell törnöm a zárójelből. Elképzelem a bárónőt és a grófnőt, amint száz évvel ezelőtt egymásra mosolyogtak, kezüket vagy arcukat nyújtották egymásnak, és drágámnak, drága lelkemnek, édes grófnémnak, édes bárónémnak, drága testvéremnek szólították egymást – még akkor is, amikor harcra készen álltak egymással szemben.

– Csodálkozol, édes Annám, hogy a fiú olyan udvarias? – kérdezte Madame de Bernstein. – Az édesanyját két tökéletes, nemes szülő nevelte föl. Esmond ezredesben megvolt az a komoly udvariasság és előkelő modor, amelyet manapság már sohasse látok úriemberek között.

– Jaj, édesem, mindnyájan a saját korunkat dicsérjük! A nagyanyám mindig azt hajtogatta, hogy semmi sem ér fel Whitehall-lal és II. Károllyal.

– Anyám látta rövid időre II. Jakab király udvarát, és ha nem is nőtt fel az udvarnál, mint tudod, mert az apja vidéki lelkész volt, mégis rendkívül jól nevelt lány volt. Második férje, az ezredes, világot járt, nagy tapasztalatú, nagy tudású férfi volt, s Európa legelőkelőbb társaságával érintkezett. Ha visszavonultak is a világtól, nem hagyhatták el a jó modorukat, és ez a mi fiúnk tőlük kapta természetes örökségül.

– Már megbocsáss, édesem, de azt hiszem, nagyon elfogul-

tan látod édesanyádat. Hogyan is lehetett volna az a tökéletes lény, akinek a te gyermeki szereteted elképzelni? Megszűnt a lányát szeretni... drágaságom, te magad vallottad be, hogy egy időtől kezdve nem szeretett... és nem tudom elképzelni, hogy egy igazán nagyszerű asszonynak hideg legyen a szíve. Nem, nem, drága sógornőm! A jó modor kétségkívül kitűnő tulajdonság, és ahhoz képest, hogy egy vidéki lelkipásztor lánya volt, édesanyád nagyon rendes nő lehetett... sokat ismerek a papságból, akik nagyon rendesek. Sampson úr, a káplánunk, nagyon rendes. Young doktor nagyon rendes. Dodd úr is nagyon rendes, de nincs meg bennük az az igazi valami... hogyan is lehetne? Az istenért, bocsánatot kérek! Megfeledeztem a püspök úr öméltóságáról, ladységed első választottjáról. De, mint már az előbb mondtam, ahhoz hogy valaki tökéletes asszony lehessen, kell az is, ami benned megvan, és ami merem állítani, és hála érte az égnek, azt hiszem, bennem is megvan: a jó szív. Szeretet nélkül az egész világ csak hiábavalóság, édes szívem! Esküszöm, én nem élek, nem létezem, nem eszem, nem iszom, nem alszom másért, csak az én drága, drága gyermekeimért! Az én komisz Willymért, az én akaratos Fannymért, az én haszontalan drágaságaimért! – S itt elragadtatva csókolta meg mindkét karján egy-egy karperecet és bennük az említett két ifjú lény miniatűr képét. – Bizony, Mimi! bizony Fanchon! ti tudjátok, hogy így van, ti édes, édes kis teremtések! És ha ők meghalnának, vagy ti meghalnátok, a ti szegény úrnők is belehalna! – Mimi és Fanchon, két reszkető olasz agár, úrnőjük karjába ugranak, és megcsókolják a kezét, de tiszteletben tartják pirosítóval borított arcát. – Nem, drágám! Én semmiért sem adok annyira hálát az égnek, még ha gyakran szívhasogató kínokat állok is ki érte, mint hogy érzékenységgel és meleg szívvel áldott meg!

– Igen, te csupa érzélem vagy, drága Anna – felelte a bárónő. – Híres vagy a jó szívedről. Adj belőle egy kicsit a mi amerikai unokaöcsénknek... a kuzenunknak... nem is vagyok egészen tisztában a rokonsággal.

– De hiszen én most csak vendég vagyok itt Castlewoodban. Ez Lord Castlewood háza, nem az enyém, és örlordsága rendelkezésére áll, valahányszor igényt tart rá. Mit is tehetnék én ezért a virginiai ifjúért, amit máris ne tettünk volna meg? Elbűvölő

fiatalember. És talán féltékenyek vagyunk rá, drágám, amiért olyan elbűvölő? És ha látjuk is, mennyire a szívébe fogadta őt Bernstein bárónő: ladységed unokaöccsei és unokahúgai, az *igazi* unokaöccsei és unokahúgai, talán sírnak ezen? Az én szegény gyermekeim, ha meg is vannak bántva, mert az már igaz, hogy ez az elbűvölő fiatalember néhány óra alatt többet ért el, mint az én szegénykéim egész életükben: de talán haragszanak ezért? Willy kilovagolt vele. És ma délelőtt nem Maria játszott-e a csembalón, miközben az én Fannym menüettre tanította őt? Kedves kis társaság volt, elhiheted nekem, és könnyek szöktek a szemembe, amikor ezekre a fiatalokra néztem. Szegény fiú! Mi éppúgy szeretjük, mint te, drága bárónő!

Történetesen azonban Madame de Bernstein saját fülével vagy a komornája fülén keresztül kihallgatta, hogy valójában milyen következménye volt ennek az ártatlan kis jelenetnek. Lady Castlewood belépett a szobába – ahol a fiatalok ilyen szórakoztató és épületes foglalatosságba merültek –, mégpedig fia, William kíséretében, aki éppen a kutyaólból jött meg csizmástul.

– *Bravi, bravi!* Ó, milyen kedves! – mondta a grófné tapsolva, s legédesebb mosolyával bólintott Harry Warrington felé, s olyan pillantást lövellt a táncosnőjére, amelyet Lady Fanny tökéletesen megértett, és talán Lady Maria is megértette a csembalójánál, mert kettőzött eréllyel játszott, és hullámozó fűrtjeivel a billentyűk fölé hajolt.

– Ördögi csoktawa fiú! Talán a haditáncra tanítja Fannyt, és Fan most rajta próbálja ki a fortélyait? – kérdezte William úr, aki nem a legjobb kedvében volt.

És Lady Castlewood pillantása ugyanezt mondta Fannynak: „Most rajta próbálsz ki a fortélyaidat?”

Lady Fanny mélyen meghajolt Harry előtt, az elpirult, és mindketten kissé zavartan abbahagyták a táncolást. Lady Maria felállt a csembaló mellől, és kiment.

– Csak táncoljatok tovább, fiatalok! Nem akarom elrontani a mulatságotokat: hadd játsszam én nektek – mondta a grófnő, s leült a hangszerhez, és csembalózott.

– Én nem tudok táncolni – mondta Harry fejét lecsüggesztve, s olyan pírral az arcán, amelyet a grófnő legfinomabb kárminja sem tudott elérni.

- És Fanny tanította rá? Tanítsd csak tovább, édes Fanny!
- Csak így tovább, édes Fanny! - morogta dühösen a fülébe William.

- Én... én nem szívesen mutatom be az ügyetlenségemet társaságban - szólt közbe Harry, összeszedve magát. - Majd ha már tudok menüettet táncolni, nem fogom elmulasztani, hogy föl ne kérjem a kuzinomat egy táncra.

- Bizonyos vagyok benne, hogy ennek *nagyon* hamar eljön majd az ideje, kedves Warrington öcsénk - jegyezte meg a grófnő a legkegyesebb modorában.

„Miféle vadra indul?” - gondolta magában William úr, mert nem tudott átlátni anyja szándékain; a hölgy pedig szeretettel karon fogva lányát, vele együtt ment ki a szobából.

Alighogy a szobáikba vezető faliszőnyeges folyosóra értek, Lady Castlewood mézesmázos hangja azonnal megváltozott.

- Te bamba jószág! - szólította meg imádott Fannyját. - Te ostobák ostobája! Mit akarsz ezzel a huronnal? Talán feleségül akarsz menni egy ilyen fajankóhoz, *squaw*-nak a wigwamjába?

- Jaj, ne, anya! - nyögte Lady Fanny. Anya ugyanis kékre-zöldre csipte öladysége karját. - Hiszen a mi kuzenunk nagyon rendes ember - nyafogta Fanny -, te magad is azt mondtad.

- Nagyon rendes! Persze, és örököl majd egy mocsarat, egy négert, egy fakunyhót meg egy hordó dohányt! Mylady Frances Esmond, el tetszik felejteni, hogy mi ladységed rangja, és mi a neve, és kicsoda ladységed anyja, amikor háromnapos ismeretség után táncolni kezd... no szép kis tánc, mondhatom!... ezzel a virginiai taknyossal?

- Warrington úr az unokatestvérünk - védekezett Lady Fanny.

- Egy fajankó, aki isten tudja, honnan jön, az nem az unokaöcsénk! Honnan tudjuk, hogy az unokaöcsénk-e? Lehet egy lakáj is, aki ellopta a gazdája poggyászát, és megszökött a gazdája postakocsijában.

- De Madame de Bernstein azt mondja, hogy az unokaöcsénk - szólt közbe Fanny -, és az Esmondok hasonmása.

- Madame de Bernsteinnek megvannak a maga rokonszenvei és ellenszenvei, kényeztet valakit, aztán elfelejti, és most úgy tetszik neki, hogy belebolonduljon ebbe a fiatalemberbe. Ha

ma szereti őt, az még nem jelenti, hogy holnap is szereti! Társaságban és a nagynénje jelenlétében, lesz szíves ladységed olyan udvarias lenni hozzá, ahogy kell; de megtiltom, hogy kettesben találkozzék vele, vagy hogy bátorítsa őt.

– Én nem törődöm vele, madame, hogy megtiltja-e ladységed vagy nem! – tört ki Lady Fannyból a lázadó kiáltás.

– Nagyon helyes, Fanny! Akkor beszélek mylordddal, és viszatérünk Kensingtonba. Ha én nem tudlak észre téríteni, majd a bátyádnak talán sikerül.

E fordulatnál abbamaradt a beszélgetés anya és lánya között, vagy pedig Madame de Bernstein hírhozójának nem volt módja többől is tudomást szerezni és beszámolni.

Madame de Bernstein csak egy idő múlva és csak részben mondta el Harry Warringtonnak, amit tudott. E pillanatban Harry csak annyit látott, hogy rokonai nem fogadják barátság-talanul. Lady Castlewood kifogástalanul udvarias volt hozzá; az ifjú hölgyek nyájasak voltak és kedvelték; a hideg és gögös viselkedésű Lord Castlewood nem volt tartózkodóbb Harryval sem, mint a család többi tagjával; William úr hajlandó volt vele inni, lovagolni, löversenyre járni és kártyázni. Amikor Harry említést tett róla, hogy elutazik, mindnyájan egy emberként unszolták, hogy maradjon. Madame de Bernstein nem mondta meg neki, honnan van, hogy ilyen buzgó vendégszeretettel viseltetnek iránta. Harry nem tudta, milyen terveket mozdít előre vagy akadályoz meg, és miféle bosszút hív ki maga ellen. Úgy képzelte, azért látják szívesen, mert akik körülötte vannak, mind a rokonai, és eszébe sem jutott, hogy ellenségei is lehetnek azok, akiknek a poharából iszik, s akikkel kezet szorít minden reggel és minden este.

TIZENÖTÖDIK FEJEZET

Egy vasárnap Castlewoodban

Két napra rá, hogy Harry Castlewoodba érkezett, vasárnap volt. A falunak nem volt más temploma, csak a kastély kápolnája. A házból ajtó vezetett a díszes családi padhoz, és itt kellő idő eltelte után mindnyájan sorban helyet foglaltak, miközben az elég népes falusi gyülekezet betöltötte a lenti padsorokat. A templom mennyezetéről néhány poros, régi zászló csüngött alá, és Harry szívesen képzelte el, hogy családjának csatlósai hordozták őket a köztársasági háborúban, amelyekben, nagyon jól tudta, királyhű ősei részt vettek, és kitüntették magukat. Az oltár rácsa mögött lógott az I. Jakab korabeli Esmondnak, a családi padban összegyűlt egész csoport közös elődjének képmása. Madame de Bernstein, mint püspök özvegye, sohasem mulasztotta el az istentiszteletet, és ájtatosságait majdnem olyan példás méltósággal végezte, mint ama kackiás szakállú, piros ruhájú őse, aki mindörökre ott térdelt kőből való térdeplőpárnáján, nagy márványpolca és könyve előtt, festett címerpajzs alatt. A pap, magas, piros arcú, csinos fiatalember, élénk és kellemes hangon olvasta a szent szöveget, és szinte drámai hangsúlyt adott az Írás soron levő fejezeteinek. A zene jó volt – a család egyik ifjú hölgye kezelte az orgonát –, és jobb is lett volna, ha félbe nem szakítja a szolgák padjáról felharsogó nevetés, melyet Warrington úr inasa, Gumbo okozott azzal, hogy ismerve a zsoltár dallamát, oly rendkívül hangosan és édeskésen kezdte énekelni, hogy az egész gyülekezet az afrikai dalnok felé fordult; maga a lelkész is szájához emelte a zsebkendőt, s a londoni libériás urak nem tudtak hova lenni a csodálkozástól. Gumbo úrnak nyilván hízelgett a feltűnés, amelyet keltett, s

ezért folytatta is előadását, amíg majdnem szólóének lett belőle, s magának a kántornak hangja is el nem némult. Mert az igazság az, hogy bár Gumbo belenézett a könyvbe, a csinos Mollyval, a kapus lányával együtt, azzal, aki elsőnek üdvözölte az idegeneket Castlewoodban – de azért hallásból és kívülről énekelt, és mondta a szöveget, mert sem hangjegyet, sem betűt nem ismert, s egy szótagot sem tudott volna elolvasni az előtte levő könyv verseiből.

Miután ez a korálelőadás véget ért, kellő időben követte a rövid szentbeszéd, melyet Harry egy kissé túl kurtának is talált. A pap élénk, fesztelen, megrágadó előadásban idézett fel egy jelenetet, melynek az előző héten tanúja volt: egy lótolvaj kivégzését az ítélet után. Leírta azt az embert, eredetileg jó jelleműt, a családját, a szeretetet, amiben egymással éltek, s a szenvedését, hogy el kellett válnia tőlük. Megrázóan, ijesztően, festőien ecsetelte a kivégzést. Nem vitte be prédikációjába a Szentírás kifejezéseit, ahogyan Harry megszokta azoktól a némileg kálvinista prédikátoroktól, akiket anyja hallgatni szeretett, inkább úgy beszélt, mint nagyvilági ember a többi bűnöshöz, akik talán előnyükre fordíthatják a jó tanácsot. Az a szerencsétlen, aki éppen eltávozott, farmerként kezdte, jó kilátásokkal; aztán elkezdett inni, kártározni, löverszenyezni, kakasviadalra járni – szóval belemerült a kor bűneibe, melyeket a fiatal lelkész nemes felháborodással ítélte el. Aztán vadorzásra és lótolvajlásra vetemedett, ezért kellett megbűnhődnie. A pap gyors megrágadó, félelmetes képeket rajzolt e falusi bűnökről. Elképesztette hallgatóit kimutatván, hogy a Törvény Szeme éjjélkor figyeli a vadorzót, és kelepceket állít, amelyekkel megfogja a bűnözőt. Végignyargaltatta a rabolt lovat mezőkön, országutakon, egyik grófságból a másikba, de felvillantotta a Megtorlást is, amely örökké a nyomában lovagol, megragadja a gonosztevőt a vidéki vásáron, bíróság elé hurcolja, és nem lazítja bilincseit, amíg a bitó tövéhez nem juttatja. Az ég legyen irgalmas a bűnözőkhöz! A lelkész lejátszotta a jelenetet. Fülébe súgott a bűnösnek a targoncán. Leejtette zsebkendőjét a kántor fejére. Harry visszahőkölt, amikor a zsebkendő leesett. A lelkész több mint húsz percig beszélt. Harry még egy óra hosszat is elhallgatta volna, és úgy érezte, hogy a pap még öt perce sem áll a szószéken. Az úri-

népet a nagy családi padban nagyon felélénkítette a szentbeszéd. Harry egyszer-kétszer azt is megfigyelte, hogy az a pad, ahol a háziszolgák ülnek, nagyon figyelmes, és különösen saját szolgája, Gumbo, a rendkívüli megdöbbenés állapotában leledzik. De a parasztzubbonyosok, úgy látszott, nem nagyon figyelnek, és teljes közönyben dobogtak ki a templomból. Brown apó és Jones anyó egykedvűen fogadta az egészet, s a rózsás arcú, piros ruhájú falusi lányok rendületlenül ültek széles kalapjuk alatt. Mylord a padjából könnyedén odabólintott a szószék felé a lelkeseknek, amikor a szent férfiú feje parókástul fölemelkedett a párnájáról.

– Sampson erős volt ma – mondta őlordsága. – Nagy hatalommal támadta meg a filiszteusokat.

– Gyönyörű, gyönyörű! – mondta Harry.

– Ötöt teszek négy ellen, hogy a bírósági szentbeszéde volt. Odaát járt Wintonban prédikálni és megnézni azokat a kutyákat – szolt közbe William.

Az orgonista játéka még kikísérte a kis gyülekezetet a napsütésbe. Csak Sir Francis Esmond, I. Jakab korából, térdelt most is márványvánkosan, köimakönyve előtt. Sampson úr kilépett reverendájában a sekrestyéből, s odabólintott az uraknak, akik még mindig a diszpad előtt ácsorogtak.

– Jöjjen csak, és meséljen nekünk azokról a kutyákról – mondta William úr, s a pap nevetve és beleegyezően bólintott.

Az urak beléptek a templomból házuk folyosójára, amely a kastélyt összekötötte a szent épülettel. Sampson úr az udvaron át jött be, és rögtön csatlakozott hozzájuk. Mylord bemutatta a család virginiai öccsének, Warrington úrnak; a káplán mélyen meghajolt, és kifejezést adott annak a reményének, hogy Warrington úr javára fogja fordítani európai rokonainak erényes példaadását. Rokona talán a norfolki Sir Miles Warringtonnak? Sir Miles a testvérbátyja Warrington úr atyjának. Milyen kár, hogy fia lett neki! Szép kis birtok, és Warrington úrnak minden reménye megvolt rá, hogy báróságot kap és egy tekintélyes birtokot Norfolkban.

– Meséljen nagybátyámról! – kiáltott a virginiai Harry.

– Meséljen azokról a kutyákról! – mondotta vele egyszerre az angliai Will.

– Két vidámabb kutyát, két részegebb kutyát, már bocsásson meg, Warrington úr, mint Sir Miles meg a fia, soha életemben nem láttam. Sir Miles rendíthetetlen barátja és szomszédja volt Sir Robertnek. Asztal alá tud inni bárkit a grófságban, kivéve a fiát meg még egy-két embert. Ami a többi kutyákat illeti, akikre William úr olyan kíváncsi, mivelhogy az ég prédául adta őt a kutyáknak, és mindenféle madaraknak, mint a görögöket az *Iliász*-ban...

– Ismerem az *Iliász*-nak ezt a sorát – mondta Harry elpirulva. – Ezenkívül még csak ötöt tudok belőle, de ezt az egyet tudom. – Lehorgasztotta fejét. Gondolkodott. – Ó, az én drága George bátyám ismerte az egész *Iliász*-t és az egész *Odüsszeiá*-t, és majdnem minden könyvet, amit azóta írtak.

– Honnan a mennyből – az igazat megvallva a mennyel mérőben ellentétes helyet említett – veszi ezeket? – kérdezte Will a tiszteletes úrtól.

A káplán visszatért a kutyákhoz meg a teljesítményükhöz. Az volt a véleménye, hogy William úr kutyái lefőzik őket. A kutyákról áttértek a lovakra. William úr nagy várakozással tekintett a hatévesek huntingtoni versenye elé.

– Hallott róla valami újságot, lelkész úr?

– A fogadásokat öt-négy arányban kötik Brilliantra az egész mezőnnyel szemben – mondta komolyan a lelkész –, de ne felejtse el, hogy Jason kitűnő ló.

– Kinek a lova? – kérdezte mylord.

– Ancaster hercege. Cartouche az apja és Miss Langley az anyja – mondta Isten szolgája. – Maguknál, Virginiában is vannak lóversenyek, Warrington úr?

– De még milyenek! – kiáltotta Harry. – De jaj, úgy szeretnék már egy jó angol versenyt látni!

– És... és maguk is... fogadnak néha? – folytatta a tiszteletes úr.

– Már elkövettem ilyesmit – válaszolta Harry mosolyogva.

– Én hajlandó vagyok ellened huszonöt fontot tenni Brilliantra, egy az egyhez az egész mezőnnyel szemben, öcsém! – kiáltott fel William úr.

– Én teszek vagy veszek hármat egy ellen Jasonnal szemben! – mondta a pap.

– Én nem teszek olyan lovakra, amiket nem ismerek – mondta Harry, és elcsodálkozott, amikor most hallgatta a káplánt, és visszaemlékezett fél órával ezelőtti prédikációjára.

– Nem volna jobb, ha írál haza, és megkérdeznéd az anyadtól? – mondta gunyorosan William úr.

– Will! Will! – szólt rá mylord. – Warrington öcsénknek joga van fogadni vagy nem fogadni, ahogy neki tetszik. Vigyázz, ha bármelyikükkel kikezdesz, Harry Warrington. Will vén róka, akármilyen sima is az arca, ami pedig Sampson lelkész urat illeti, kötve hiszem, hogy akár a mi pokoli ellenségünk is fölébe tudna kerekedni.

– Sem ő, sem a művei, mylord! – mondta Sampson úr meghajolva.

Harryt rendkívülien felháborította az a célzás az édesanyjára.

– Mondok neked valamit, Will bátyám – mondta. – Az a szokásom, hogy a saját ügyeimet a saját belátásom szerint intézem, és semmiféle hölgyet sem szoktam megkérni, hogy helyettem intézkedjék. És az a szokásom, hogy a magam megítélése szerint kötöm a magam fogadásait, és köszönöm szépen, de semmi szükségem rá, hogy bármilyen rokonom fogadásokat találjon ki a számomra. De mivel a vendéged vagyok, és bizonyos vagyok benne, hogy csak a vendégszeretetedet akarod megmutatni, állom a fogadásodat... itt a kezem. És top.

– Top! – mondta Will ferde tekintettel.

– Persze, a szabályos fogadást kínáltad nekem, bátyám, azt, ami az újságban áll.

– Hát nem éppen, nem azt – mormogta Will. – A fogadást öt négy arányban jegyezték, ez a tény, és meg is kaphatod ennyiért, ha tetszik.

– Nem, bátyám, ami áll, az áll, és a magáét is elfogadom, Sampson úr.

– Hárem az egyhez Jason ellen. Tartom. Nagyon helyes – mondta Sampson úr.

– Ez is huszonöt fontba megy, káplán úr? – kérdezte Harry fölényes tekintettel, mintha a Lombard Street¹ a zsebében volna.

¹ A bankházak és a tőzsde utcája Londonban.

– Nem, dehogy. Harminc a tízhez. Egy szegény papnak elég ennyi nyereség.

„Erre rámegegy egy jó része a negyedévi százasomnak – gondolta Harry. – Mindegy, ne képzeljék ezek az angolok, hogy félek tőlük. Nem én kezdtem, de a Régi Virginia becsületéről van szó, nem hátrálhatok.”

Miután elrendezték a pénzműveleteket, William Esmond komoran lement az istállókhöz, mert szerette a pipáját a lovászokkal együtt elszívni; a nyalka lelkész elment udvarolni a hölgyeknek, hogy aztán majd részt vegyen a vasárnapi ebéden, melyet nemsokára felszolgálnak. Lord Castlewood és Harry egy ideig kettesben maradtak. A virginiai fiú megérkezése óta mylord alig váltott szót vele. Modora teljesen barátságos volt, de nagyon hallgatag: néha végigülte az étkezést az asztalfőn, s úgy állt fel, hogy egy szót sem szólt egész idő alatt.

– Gondolom, az a birtokokot odaát most már nagyon szépen virágozik, fiam – mondta mylord Harrynak.

– Számításom szerint majdnem akkora, mint egy angol grófság – felelte Harry –, és a föld sok tekintetben szintén van olyan jó.

Harry világért sem akarta lebecsülni sem a legrégibb domíniumot, sem a maga részét belőle.

– Igazán? – kérdezte mylord meglepetten. – Amikor az apámé volt, nem sokat hozott.

– Bocsáss meg, mylord. Te is tudod, *hogyan* volt az apádé – kiáltotta az ifjú kissé hevesen. – Azért volt az övé, mert nagyapám nem akarta érvényesíteni a jogait.²

– Persze, persze – vágta rá sietve mylord.

– Úgy értem, bátyám, hogy mi, virginiaiak, semmivel sem tartozunk nektek, csak azzal, ami a miénk – folytatta Harry Warrington –, csak ami a miénk, meg azzal a vendégszeretettel, amit nekem felkínáltatok.

– Fogyaszd mindkettőt egészséggel. Sértett talán ez a fogadás az előbb?

– Igen – válaszolt a fiú –, sértett vagy rosszul esett. Ti más-

² Ezt a kérdést a szerző kifejtette előző művében, a Henry Esmond történetében. (A szerző jegyzete)

képpen bántok a vendéggel, mint mi, ez az igazság. Mi odahaza örülünk, ha embert látunk, kezet nyújtunk, és a legjobbat adjuk neki, ami tőlünk telik. Ti itt befogadtok minket, adtok elég marhahúst és vörös bort, azt nem lehet tagadni, de úgy látszik, nem sokat törődtek vele, jövünk-e, megyünk-e. Ez az én megfigyelésem, amióta lordságod házában vagyok; nem tehetek róla, ki kellett mondanom, tudod, ha már a lelkemen volt; és azt hiszem, most, hogy megmondtam, kissé könnyebben érzem magamat – és ezzel az izgatott fiatalember átlökött egy biliárdgolyót az asztalon, aztán nevetett, és felnézett öregebb rokonára.

– *À la bonne heure!*³ Mi hidegek vagyunk az idegenhez a kapuinkon belül és a kapuinkon kívül. Mi nem zárjuk karunkba Harry Warrington urat, és nem könnyezünk, ha egy unokatestvérünkkel találkozunk. Akkor se sírunk, ha elmegy... de talán az ellenkezőjét színeljük?

– Nem, nem színeltek. De igyekeztek megrövidíteni őt a fogadásban – mondta Harry méltatlankodva.

– És Virginiában nem szokás az ilyesmi, ott talán a játékosok nem igyekeznek túljárni egymás eszén? Mi is volt az a történet, amit, hallom, a nagynénédnek meséltél az angol tisztekről meg arról a spottsylvániai Izé Tomról?

– Abban nincs hiba! – kiáltotta Harry. – Ez az általános szokás, és az idegen vigyázzon magára. Én a lelkészre nem haragszom: ha nyerni fog, vigye, isten hírével. De egy rokon! Ha arra gondolok, hogy egy vér szerinti unokabátyám a pénzemet akarja elszedni!

– A newmarketi ember az apját is rászedi. Az öcsém lóversenyre jár, amióta egyszer átlovagolt oda Cambridge-ből. Ha kártyázol vele... márpedig ő kártyázni fog, ha te hajlandó vagy... nyerni fog téled, hacsak képes rá.

– Allok elébe – kiáltotta Harry. – Hajlandó vagyok vele bármilyen játékot játszani, amit ismerek, vagy versenyt ugrani, vagy lovagolni, verekedni vagy birkózni, vagy egymásra lövöldözni... ahogy tetszik.

A családfő nagyon jól mulatott, és kezét nyújtotta a fiúnak.

– Bármit csinálhatsz, csak ne vívj meg vele – mondta mylord.

³ No csakhogy! (francia)

– Ha sor kerül rá, végigverek rajta! Kössenek fel, ha nem! – kiáltotta a fiú. De az arisztokrata meglepett és helytelenítő tekintetére visszatérték nemesebb érzelmei. – Ezer bocsánat, mylord! – mondta, nagyon elpirult, és megragadta unokabátyjának kezét. – Rossz modorról beszéltem az imént, mert dühös voltam és sértődött, de kétszeresen rossz modor tőlem, ha kinyilvánítom a dühömet, és hencegek a bátorságommal a saját házigazdám és rokonom előtt. Nekünk, amerikaiaknak, nem szokásunk a hencegés, hidd el, nem szokásunk.

– Te vagy az első amerikai, akivel valaha is találkoztam – mondta mylord mosolyogva –, és szavadon foglak. És becsületesen óvlak a kártyától, a fogadástól, ez minden, fiam.

– Egy virginiait nem kell félteni! Elbánunk mi a legtöbbel, bizony, hogy el – folytatta a fiú.

Lord Castlewood nem nevetett. Szemöldökét egy pillanatra felhúzta, és szürke szemét lesütötte.

– Szóval fel tudsz tenni egy fogadásra ötven guinea-t, ennyi elveszítenivalód van? Annál jobb neked, öcsém. Azok a nagy virginiai birtokok nagy jövedelmet hoznak, ugye?

– Többet, mint ami elegendő mindnyájunknak... még ha tízszer annyian volnánk is – válaszolta Harry. („Mit akar ez kiszedni belőlem?” – gondolta a fiú.)

– És anyád csinos zsebpénzt ad fiának és örökösének?

– Amennyit kérek tőle, mylord! – kiáltotta Harry.

– A fenébe! Bár nekem volna ilyen anyám! – kiáltott fel mylord. – De én csak egy mostohaanyát élvezhetek, és mindig ő kér tőlem. No, ebédre csengetnek. Menjünk az ebédlőbe!

S mylord belekarolt ifjú barátjába, és átvezette abba a szobába, ahol az ebéd már várakozott.

Sampson lelkész élvezetessé tette a társalgást, és a kellemes történetek hadával szórakoztatta a hölgyeket. Azonkívül, hogy őlordságának házikáplánja, prédikátor volt Londonban, az új May Fair-i kápolnában, amelyre Lady Whittlesea – akit oly jól ismertek I. György uralkodása alatt – alapítványt hagyott. Valamennyi klub és klikk válogatott történeteit tudta – a legeslegfrissebb híreket arról, hogy ki szökött meg kivel – Selwyn úr utolsó *bon mot*-ját – March és Rockingham legutolsó és legvadabb fogadását. Tudta, hogyan veszett össze az öreg király Ma-

dame Walmodennel, hogy a Hercegnek gyaníthatóan új szerelme van; ki áll kegyben a Carlton-házban, a walesi hercegnőnél; és kit akasztottak fel múlt hétfőn, és hogyan viselkedett a kordén. Mylord káplánja mindezt a tudást a szórakozó hölgyek és a gyönyörködő gyarmati fiatalember elé szórta, olyan fesztelen szavakkal és eleven tréfákkal fűszerezve társalgását, hogy Harry, aki nemrég érkezett a gyarmatokról, és nem szokott hozzá a londoni élet eleganciájához, egészen elámult. A hölgyek, az idősebbek, s a fiatalabbak is, tiszta szívből nevettek az eleven tréfákon. Ne ijedjete meg, jelenkor nyájas olvasói! Nem akarjuk megsérteni szemérmes erkölcsseiteket, nem akarjuk pirba hozni lányaitok orcáit. De annyi bizonyos, hogy öladységeiknek Castlewoodban eszükbe sem jutott, hogy megbotránkozzanak, hanem ott ültek, és hallgatták a lelkész mulatságos történeteit mindaddig, ameddig a kápolna harangja meg nem szólalt a délutáni istentiszteletre, s egy félórára el nem szólította a tiszteletes urat. Szentbeszédet nem tart. Itt lesz újra, mielőtt egy üveg burgundit megiszna. Will úr új üveggel hozatott, és a káplán felhajtott még egy pohárral, aztán kiszaladt a kápolnába.

A félóra még le sem telt, a káplán úr már vissza is érkezett, s új üvegért kiáltott. Amikor ezzel végeztek, bementek a hölgyekhez, felállítottak néhány kártyaasztalt, ami voltaképpen naponta megtörtént több órára is, és ebben az egész családi együttes részt vett. Madame de Bernstein mindenkit vert pikétjátékban, az egész társaságban csak a káplán úr volt méltó partnere öladységének.

Ilyen fesztelenül telt el a Sabbath napja. Szép este volt, és szóba került az is, hogy leülnek egy serleg hűsítőre meg egy játszma whistre egy lugasban; de a társaság a mellett szavazott, hogy benn marad a szobában, mivel a hölgyek kijelentették: három *honneur-t*⁴ a kezükben és néhány jó figurát többre tartanak a leggyönyörűbb természeti látványnál; s így a nap már lement a szilfák mögé, s ők még mindig a kártya mellett ültek; s megjöttek a varjak, s elkárogták esti éneküket, s ők még mindig nem mozdultak meg, kivéve, ha partnert változtattak; s a kápolna harangja óráról órára megkondult anélkül, hogy hederi-

⁴ Itt: a legmagasabb értékű ütőkártya. (francia)

tettek volna rá, olyan élvezetesen telt az idő a kártyaasztal posztója fölött; feljött a hold a csillagokkal, és kilenc óra volt, s a komornyik jelentette, hogy kész a vacsora.

Még vacsoránál ültek, amikor hallatszott már a postás kürtjének rezgő hangja, miközben leveles zsákjával bedöcögött a faluba. Mylord csomagját azonnal felhozták a faluból, a leveleit is, azokat félretette, az újságját ellenben olvasni kezdte. Mosolygott, amikor egy cikkhez érkezett, ránézett virginiai unokaöccsére, és átnyújtotta az újságot Will öccsének, aki addigra nagyon kényelmesen érezte magát, mert egész este szerencséje volt, és elég sok szeszt is töltött magába.

– Olvasd ezt, Will – mondta mylord.

William úr átvette az újságot, s elolvashván a mondatot, melyet bátyja megjelölt, olyan káromkodásba tört ki, hogy a hölgyek mind felkiáltottak.

– Irgalmas ég, William?! Mi történt? – kiáltotta egyik vagy másik szerető nővére.

– Az istenért, fiam, miért káromkodol ilyen rettenetesen? – kérdezte a fiatalember szerető édesanyja.

– Miről van szó? – érdeklődött Madame de Bernstein, aki a szokásos kis puncs- és söradagja után elbóbiskolt.

– Olvassa, lelkész úr! – mondta William úr, és átnyújtotta az újságot a káplánnak, és olyan vadul nézett maga elé, mint egy török.

– Vesztettem, istenemre! – üvöltött a káplán, és lecsapta az újságot.

– Harry öcsém, szerencséd van – mondta mylord, átvéve a lapot, és felolvashva belőle. – A huntingtoni hatévesek versenyén Jason győzött Brilliant, Pytho és Ginger ellen. A fogadást ötnégy arányban kötötték Brilliantra az egész mezőny ellen, három-egy arányban Jason ellen, hét-kettő arányban Pytho ellen, és húsz az egyhez arányban Ginger ellen.

– Az én szegény parókiám félévi jövedelmével tartozom magának, Warrington úr – nyögte a lelkész. – Majd akkor fizetem meg, ha az én nemes kegyuram rendezi velem.

– A fene a szerencsébe! – dörmögte William úr. – Így van az, ha vasárnap fogad az ember – és egy újabb nagy serlegben keresett vigasztalást.

– Ugyan, Will bátyám! Csak tréfa volt! – kiáltotta Harry. – Gondolni sem tudok rá, hogy elvegyem az unokabátyám pénzét.

– A fenébe is, talán azt hiszed, nem tudok fizetni, ha vesztek? – kérdezte William úr. – Vagy azt hiszed, engem lekötelezhet bárki eleven ember? Ez jó tréfa. Ugye, lelkész úr?

– Azt hiszem, hallottam már jobbat is – mondta a pap, mire William így válaszolt:

– Bánja a hóhér, igyunk még egyet.

Réméljük, hogy a hölgyek nem várták meg ezt az utolsó szeszfeltöltést, mert annyi bizonyos, hogy bőven részesültek már benne az est folyamán.

TIZENHATODIK FEJEZET

*Melyben Gumbo megmutatja, hogy ügyesen tud bánni
a régi angol fegyverrel*

Miután a mi virginiai fiatalemberünk elnyerte ezeket az összegeket unokabátyjától és a káplántól, kötelessége volt, hogy alkalmat adjon nekik pénzük visszaszerzésére, s attól tartok, hogy édesanyja és más szigorú moralisták aligha helyeselnék az életmódját. Túlon túl sokat is kártyázott. A napi *whist*-en vagy *quadrille*-on¹ kívül, amit a hölgyekkel játszottak, nem sokkal ebéd után, már három órakor belekezdve, egészen a vacsora idejéig, új meg új játzmákra került sor, és ezekben néha nagy összegeket nyertek vagy veszítettek – valamennyi úr, köztük mylord részvételével. Vasárnapi beszélgetésük óta ölordsa ga nyiltabb és bizalmasabb volt rokonával, mint előzőleg, teljes barátsággal kötött vele fogadásokat, és ostáblát vagy pikétet játszott vele. William úr és a jámbor káplán nem vetették meg a szerencsejátékot, habár csak titkon úzték ezt a szórakozást, nem hozván tudomására a ház hölgyeinek, akik ismételten is megígértették Will kuzennel, hogy nem viszi kísértésbe a virginiait, és ő maga sem vállal kockázatot. Will pedig annyi ígéretet tett, amennyit csak a nagynénje vagy az anyja követelt tőle, szavát adta nekik, hogy soha többé nem játszik – nem, soha többé; s aztán amikor a család aludni tért, Will úr átment a kockákkal meg a pohárral és egy rumos üveggel Harry öccse szállására, ahol ő meg Hal és a tiszteletes úr szürkületig játszottak.

Amikor Harry olyan lendületesen írta le Lord Castlewoodnak az anyai birtokot Amerikában, egyáltalában nem óhajtotta fél-

¹ Régi kártyajátékok.

revezetni rokonát, sem pedig kérkedni vagy hazudozni, mert természettől nagyon becsületes és igazmondó fiú volt; de azt be kell vallani, hogy a fiatalember otthoni életmódjának során mindenféle furcsa társasággal megismerkedett – zsokékkal, kocsmatöltelékekkel, játékosokkal, díjbirkózókkal, mert ilyesféle emberekkel könnyen megismerkedhetett szülőgyarmatán. A nagybirtokos arisztokrácia – melynek földjein a néger lakosság dolgozott, és az termelte nekik a dohányt meg a búzát – alig is szórazható volt volna egyebütt, mint a vadászmezőkön vagy kártya és puncsos csésze mellett. A tartomány vendégszeretete határtalan volt: mindenki rendelkezésére bocsátotta a házát szomszédjának, és a tétlen nemesek egyik udvarháztól a másikig hajtatnak, és mindegyikben körülbelül ugyanazt találták. A virginiai földesúrnak gyakran mezitláb járt az inasa, foltozott volt a nyerge, de széna bőven volt a lovaknak, és rengeteg ital és vadhús a gazdának a roskadozó kerítése meg az előcsarnok törött ablaküvegei mögött. Harry nemegyszer aludt szalmazsákon, s bonyolódott végeláthatatlan éjszakai tivornyázásba repedt csészekben felszolgált vörös bor és puncs mellett, amíg föl nem virradt, és el nem jött a falkavadászat ideje. Szegény bátyja sokkal józanabb fajta volt, ahogy a fiú bűnbánóan bevallotta. De hát a Természet már ilyennek teremti az embereket: van, aki a könyveket és a teát szereti, más meg a burgundit és a vágót a vidéken át. A mi fiatalemberünk hajlamain hamar átláttak angliai barátai. Egyikük sem volt híve a puritán fegyelemnek, és semmivel sem találták Harryt kevésbé rokonszenvesnek, amiért egy csöppet sem anyámasszony katonája. Az erkölcs, kedves olvasóim, lazább volt száz évvel ezelőtt, a beszéd sokkal szabadszájúbb és léhábbr; nevükön nevezték a dolgokat, és olyasmiket műveltek, amiknek a pusztá említésére is égnek állna a hajunk. Igen, madame, mi már nem olyanok vagyunk, mint az őseink. Hát ne adjunk hálát a Gondviselésnek, hogy ilyen csodálatosan tökéletesítette az erkölcsünket, és ilyen erényessé alakított minket?

Így hát okos és nyitott szemmel figyelve környezetét, s azt képzelvén, nem is alaptalanul, hogy unokabátyjai szeretnének túljárni az eszén, Harry Warrington úgy tartotta helyénvalónak, ha saját belátása szerint intézi az ügyeit; s minden szerencséjé-

tékban és sportkérdésben emberére talált benne az a három úr, akinek a keze közé került. Még a nemes biliárdjátékban is állta a sarat, miután néhány napon át játszott unokabátyjaival és nagytiszteletű lelkipásztorukkal. Nagyapja szerette ezt a játékot, és hozatott biliárdasztalt Európából, egyikét az elsőeknek, amelyek otthonra találtak őfelsége virginiai tartományában. És ha Will úr kezdetben le is tudta rohanni, később már nem sikerült előnytelen fogadásokra rávennie az ifjú játékost. Első fogadásuk után Harry résen állt Will úrral szemben, s William kuzen nem minden tisztelet nélkül vallotta be, hogy az amerikai a legtöbb dologban méltó ellenfele, sokban pedig különb is nála. De ha Harry olyan jól játszott, hogy meg tudta verni a lelkészt, és hamarosan felért Will-lel, aki persze könnyen megverte a két lányt – miképpen történhetett mégis, hogy amikor a lányokkal mérkőzött, különösen egyikükkel, Warrington úr gyakran húzta a rövidebbet?

Mélységesen udvarias volt mindenkihez, aki szoknyát viselt – és ez a hagyományos udvariasság még mindig nem ment ki a divatból a hazájában. A Castlewood háztartás minden nőtagja szerette a fiatal úriembert. A zord házvezetőnő meglágyult iránta; a kövér szakácsné olvatag mosollyal köszöntötte; a hölgyek komornái, akár franciák voltak, akár angolok, kuncogtak, kacarásztak az említésére; a csinos kapuslánynak a portásfülkében mindig volt egy kedves szava, ha válaszolt neki. Madame de Bernstein mindezt észrevette, és ha nem is szólt róla egy szót sem, gondosan figyelte a fiú természetét és viselkedését.

Ki tudná megmondani, milyen idős volt Lady Maria Esmond? A főnemesi évkönyvek nem forogtak közkézen olyan nagy számban akkoriban, mint a mi áldásos korunkban, és én nem tudnám egy-két évnyi pontossággal megmondani, sőt még öt- vagy tízévi eltéréssel sem. Will ugyan azt szokta mondani róla, hogy harmincöt éves, de hát ő rosszmájú volt, és azonkívül is mindig hajlott a túlzásra. Maria a féltestvére volt Willnek. Ő és mylord a néhai Castlewood első feleségének a gyerekei voltak, német hölgy volt az anyjuk, akit őlordsága tudvalevően Anna királynő háborúinak idején vett feleségül. Bernstein báró, aki Maria nagynénjét, Beatrixot, Tusher püspök özvegyét vette el, szintén német volt, hannoveri főnemes, az első Lady Castlewood rokona.

Ha pedig Lady Maria I. György alatt született, és továbbá II. György öfelsege harminc éve ült a trónon – hogyan lehetett volna huszonhét éves, amennyit Harry Warringtonnak mondott?

– Öreg vagyok, fiam – mondogatta neki. „Fiam”-nak nevezte Harryt, ha négyszemközt voltak. – Olyan öreg, mintha százéves lennék. Huszonhét vagyok. Majdnem az édesanyja lehetnék.

Amire Harry azt szokta felelni:

– Ladységed az összes Cupidók anyja² lehetne, annyi szent. Húszévesnek se nézném, szavamra mondom, annyinak sem.

Lady Maria olyan idősnek hatott, amilyennek valaki éppen tartotta. Sugárzó szépség volt, arcszíne kápráztatóan fehér és rózsaszínű, szőke haja sűrűn omlott a vállára, szép, kerek karja szokatlanul csupasz volt, amikor Harry kuzennel biliárdozott. Amikor át kellett nyúlania az asztalon az ütéshez, az ifjú előtt felvillant egy karcsú boka, egy finom, hímzett harisnya és egy kis fekete, piros sarkú selyemcipő, amitől kimondhatatlan elragadtatás fogta el, és magában esküdözött, hogy nem volt még a világon ilyen láb, ilyen boka, ilyen hímzett harisnya és selyemcipő. Pedig, ó, te bolondos Harry! az édesanyád lába annyival karcsúbb és egy hüvelykkel még apróbb is, mint Lady Mariáé. De hát a fiúk nemigen szokták elragadtatással nézni a mamájuk cipőjét és bokáját.

Annyi bizonyos, hogy Lady Maria nagyon kedves volt Harry-hoz, amikor magukra maradtak. A húga, nagynénje, mostohanyja előtt mulatott rajta, bugrist, taknyost és más hasonlóan közönséges szavakat emlegetett vele kapcsolatban. A háta mögött, sőt még szemtől szembe is utánozta a kiejtését, amelyen kissé megérződött még a gyarmat. Harry elpirult, és angol nevelőnőinek hatására kijavította a helytelen hangsúlyozást. Nagynénje kijelentette, hogy a hölgyek hamarosan tisztességes fickót faragnak belőle.

Lord Castlewood, mint már említettük, napról napra bizalmasabb és barátságosabb lett vendégével és rokonával. Amíg a termést be nem takarították, szünetelt a vadászat, csak Winchesterbe mentek el egy alkalmi kakasviadalra és egy bikaheccre a

² Cupido a szerelem istene a római mitológiában, anyja Venus, a szépség istenasszonya.

hextoni vásárba. Harry és Will sok vidám vásárra és lóversenyre nyargaltak ki a környéken; a fiatal virginiait bemutatták néhány családnak a grófságban – a Henleyknek Grange-ben, a Crawleyknak Queen's Crawleyban, a Redmayne-eknek Lionsdenben és így tovább. A szomszédok is el-eljöttek nagy, nehéz hintóikban, vidéki szokás szerint két-három napot eltöltöttek a kastélyban. Többen is jöttek volna, ha a Castlewood család nem fél, hogy megsérti Madame de Bernsteint. A bárónő nem szerette a vidéki társaságot: untatta a falusi társasélet és beszélgetés.

– Vidámabban élünk majd, ha a nagynénénk elmegy – vallották be a fiatalok. – Képzelterti, van rá okunk, hogy nagyon udvariasak legyünk hozzá. Hiszen tudja, mennyire kedvence volt az édesapánknak? És okkal. A nagynénénk szerezte meg neki a grófságot, mert igazán nagyon jóban volt annak idején az udvarral, a királlyal meg a királynéval. Persze hogy ő parancsol itt, talán egy kicsit túlságosan is. Mindnyáján félünk tőle, még a bátyám is, a mostohaanyám meg sokkal jobban szót fogad neki, mint valaha is az édesapámnak, mert azt vaskézzei kormányozta. De azért Castlewood mulatságosabb, amikor a nagynénénk nincs itt. Legalábbis sokkal nagyobb a társaságunk. Majd eljön hozzánk a vidámabb napjainkban is, ugye, Harry? Persze hogy eljön: itthon van minálunk, uram. Annyira örültem... ó, annyira örültem... amikor a bátyám azt mondta, hogy ő ezt a házat a maga otthonának tekinti.

Egy puha kéz nyúl felé e szép szavak után, egy fényét megörzött szempár tekint rá rendkívül barátságosan. Harry hévvei ragadja meg unokanővére kezét. Én nem tudom, van-e olyan unokatestvéri előjog, amivel ne élne szívesen – csakhogy annyira félénk! Azt mondják, az angolok hidegek és önzők. Kezdetben ő is azt hitte, hogy ilyenek a rokonai – de mennyire tévedett! Milyen kedvesek és szeretetteljesek, különösen a gróf meg az édes, édes Maria! Milyen szívesen visszavonná most már a Mountinnének és az édesanyjának írt levelet, amelyben arra célzott, hogy hidegen fogadták! Unokabátyja, a gróf, a lehető legkedvesebb hozzá, megígérte, hogy bevezeti a londoni társaságba, s bemutatja az udvarnál és a White klubban. Úgy tekintse Castlewoodot, mint angliai otthonát. Nagyon elsiette az ítéletét hampshire-i rokonairól. Mindezt sok bűnbánó kifejezés kísé-

retében megírta második virginiai postájában, s azt is hozzáfűzte – hiszen már céloztunk rá, hogy a fiatal úriember ebben a zsenge korában még nem ismerte pontosan a helyesírást: „Unokanővérem, Lady Maria, igazi *anygyal*”.

– *Ille praeter omnes angulus ridet*³ – mormolta a kis Demps-ter úr odahaza Virginiában.

– Csak nem szeretett bele ez a gyerek abba az anygyalába, ahogy nevezi! – kiáltott fel Mountainné.

– Ugyan, ugyan! Az én Maria húgom negyvenéves! – mondta Madame Esmond. – Tökéletesen emlékszem rá abból az időből, amikor odahaza jártam... nagy, vörös hajú, idétlen debella volt, akkora lábbal, mint egy fűjtató.

Mi az igazság csakugyan, ki tudhatja? Szép-e a Szépség, vagy csak a szemünk látja szépnak? Bandzsít-e Venus? Igaz-e, hogy lúdtalpa van, vörös haja és púpos a háta? Hints bájlevet a szemre, jó tündér, Puck,⁴ hogy Szerelmem Tárgyát mindig tökéletesnek lássam! És főleg vond be tovább is a legerősebb kenet-
tel a kedvesem finnyás látókáját, hogy a kobakomat mindig gyönyörűnek higgye, s hogy továbbra is friss rózsákkal koszorúzza derék füleimet!

No de nemcsak Warrington volt a kedvence némelyeknek a szalonban és a cselédszobák valamennyi hölgyének, hanem – amilyen az úr, olyan a szolga – inását, Gumbót is nagyon csodálták és tisztelték sokan a ház népéből. Gumbónak százféle képessége volt. Nevezetes volt mint halász, vadász és kovács. Szép frizurákat tudott csinálni, s ebben a művészetben még tökéletesítette is magát mylord saját svájci komornyikjának irányításával. Nagyszerűen tudott elkészíteni sok virginiai fogást, és több új konyhai titkot is megtanult mylord francia szakácsától. Hallottuk már, milyen tökéletesen és dallamosan énekelt a templomban; de nemcsak egyházi, hanem világi dalokat is tudott – gyakran maga találta ki őket, nyers szavakból összeszer-

³ Szándékosan hibás mondat latinul. Helyesen: *Ille praeter omnes angelus ridet*. Jelentése: Ez az angyal mindenkínél jobban nevet. *Angulus* jelentése egyébként: „sarok”. E mondat előtt az angol szövegben is szójáték van: *angel* = angyal; *angle* = sarok.

⁴ Pajkos tündér Shakespeare *Szentivánéji álom* c. vígjátékában; varázsnedű-jétől Titánia, a tündérkirálynő beleszeret a számárfejű Zubolyba.

kesztve népének szokása szerint. Olyan elbűvölően hegedült, hogy minden lányt táncra perdített a Castlewood kastélyban, s mindig szívesen látták egy korsó ingyen sörre a faluban a Három Kastélyban, amennyiben hajlandó volt magával hozni a hegedűjét. Jólelkű ember volt, szívesen játszott a falusi gyerekeknek, úgyhogy Warrington úr négere az egész Castlewood domínium népszerű kedvence volt.

Azt azonban, könnyen észrevehették a cselédszobák lakói, hogy Gumbo úr hazudozott, e tényhez – minden jó tulajdonságának elismerése mellett – nem fér kétség. Például azon a bizonyos napon a templomban, amikor úgy tett, mintha Molly zoltároskönyvéből olvasna, egészen más szöveget énekelt, mint ami a könyvben állt, mert abból egy betűt sem tudott volna kisilabilizálni. És azt állította, hogy érti a kottát, mire a svájci komornyik hozott neki néhányat, és Gumbo úrfi fordítva tette maga elé a lapot. A megrögzött nagyzolás e példái naponta előfordultak, és ismeretesek voltak Castlewood egész háznépe előtt. Tudták, hogy Gumbo hazudozik, s talán nem is volt rosszabb véleményük róla e gyarlósága miatt, csak azt nem tudták, milyen nagy tódító, és sokkal jobban bekapták a horgot, mintsem okuk volt, mégpedig azt hiszem, azért, mert szívesen hittek neki.

A csodálat és irigység bármilyen érzésével nézett is Gumbo úr eleinte Castlewood ragyogására és kényelmére, a véleményét megtartotta magának, és nagyon hűvösen vizsgálgatta a kastélyt, a parkot, a melléképületeket és istállókat. A lovak, jegyezte meg, nagyon jó lovak, már amennyi van belőlük; de a virginiai Castlewoodban hatszor ennyi ló van, és – lássuk csak – tizen-nég vagy tizennyolc lovász gondozza őket. Madame Esmond hintói sokkal szebbek, mint a mylordéi, sokkal több az arany a faburkolaton. Ami pedig Madame Esmond kertjeit illeti, azok több hektárra terjednek, és ott mindenféle virág és gyümölcs megterem a napsugártól. Őszibarack és ananász? Az őszibarack és az ananász olyan közönséges az ő hazájában, hogy a disznókat etetik vele. Húsz-negyven kertészük van, nem fehér kertész, hanem csupa fekete úriember, mint őmmaga. A házban húsz-negyven úriember van libériában, az asszonycselédeken kívül – mindig elfelejti, mennyi asszonycseléd van – olyan renggetegen vannak; asszi, ötven asszonycseléd is van – mind Madame Es-

mond tulajdona, és sok száz nyolcas aranyat megérnek darabonként. Hogy mennyi egy nyolcas arany? Egy nyolcas arany nagyobb, mint egy guinea. Asszi, Madame Esmondnak húsz-harmincezer guinea-je van egy évben. – egész szobái vannak tele arannyal meg ezüsttel. Az ő egyik hajóján jöttek Angliába; rengeteg hajójuk van. Gumbo nem is tudja megszámolni, mennyi hajójuk; és sok birtokuk, mind dohánnyal meg négerekkel borítva, egy hétig lehet utazni rajtuk. Hogy Harry úrfi-e az örököse ennek az egész birtoknak? Persze, most hogy George úrfit megölték és megskalpolták az indiánok. Gumbo rengeteg indiánt ölt meg, és meg akarta menteni George úrfit, de hát ő Harry úrfinak az inasa, és Harry úrfi olyan gazdag – ő, olyan gazdag, ahogy csak neki tetszik. Most feketében van, mert George úrfi meghalt; de látniuk kéne a ládáit tele arany ruhákkal és csipkéekkel és ékszerekkel Bristolban! Persze hogy Harry úrfi a leggazdagabb ember Virginiában, és lehetne húsz-hatvan szolgája is; de egyedül a kedvencével szeret utazni, és ez a kedvence – fölösleges is megmondani – Gumbo.

Ezt a történetet nem egyszerre találta ki, hanem fokenként fejlesztette tovább Gumbo úr, aki talán némi goromba ellentmondásokba is keveredett elbeszélésének folyamán, de mire kétszer vagy háromszor elmondta történetét a cselédházban vagy a komornyik magánszobájában, már tökéletesen és szilárdan ragaszkodott a magáéhoz, és pontosan tudta Madame Esmond rabszolgáinak számát, s hogy úrnője milyen összegű jövedelmet élvez. Az igazság az, hogy mivel négy-öt fekete végez annyit, mint egy fehér ember, az amerikai birtokokon sokkal több cselédet tartanak, mint nálunk; és akárcsak a legtöbb virginiai földbirtokos háza, Madame Esmond kastélya és istállója is hemzsegett a négerektől.

Gumbo úr beszámolóját úrnőjének fényéről és gazdagságáról ölordsa embere továbbadta mylordnak, a megfelelő komornák pedig Madame de Bernsteinnek és a hölgyeknek, és bizonyosak lehetünk benne, hogy mesélés közben semmit sem hagytak el belőle. Egy fiatal úriembert Angliában sohasem szeretnek kevésbé, ha az a híre, hogy hatalmas vagyon és birtok örököse: amikor Lady Castlewood fülébe jutottak Harry csodálatos kilátásai, megbánta, hogy kezdetben olyan hüvösen fogadta, és hogy

annak idején kékre-zöldre csipdeste a lánya karját, amiért túl barátságosan nyújtotta az ifjú felé. Már késő-e, hogy vissza lehessen csalni azokba a szép karokba? Lady Fanny biztatást kapott a kísérletre, és folytatta a táncleckéket. A grófné most boldogan hajlandó volt kísérni őket. De milyen bosszantó! Az az utálatos, érzelmes Maria mindent elkövetett, hogy ő is ott legyen a szobában; és ha Fanny a kertben vagy a parkban sétálgatott, bizonyos lehetett benne, hogy nővére a nyomában jár. Ami Madame de Bernsteint illeti, ő csak nevetett és mulatott, amikor hallotta a történeteket virginiai rokonainak csodálatos vagyonáról. Ismerte féltestvérének ügynökét Londonban, és valószínűleg tisztában volt Madame Esmond pénzügyeinek valódi helyzetével, de nem cáfolta meg a szóbeszédet, amit Gumbo és cselédársai indítottak el; s nem kevésbé mulatott, amikor látta, hogy e híradások hatására mennyire megváltozott a Castlewood család viselkedése fiatal rokonuk irányában.

– Kössék fel! Csakugyan olyan gazdag, Molly? – kérdezte mylord a nővérétől. – Akkor befellegzett a reményeinknek a nagynénénél. Bizonyos, hogy a bárónő rá hagyja minden pénzét, nem pedig miránk, éppen azért, mert neki nincs szüksége rá. De ez a fiú elég rendes fiú, és tudod, nem az ő hibája, hogy gazdag.

– Nagyon egyszerűen és szerényen viselkedik a vagyonához képest – jegyezte meg Maria.

– A gazdagok gyakran ilyenek – mondta mylord. – Sokszor azt gondolom, ha én is gazdag lennék, belőlem lenne a legfősvényebb ember, s rongyokban járnék, és száraz kenyéren élnék. Hidd el, nincs olyan tartós öröm, mint a pénzkuporgatás. Az embernek második természete lesz, és az öregkorral csak fokozódik. De mivel szegény vagyok, mint Lázár, bíborba és finom fehérműbe öltözöm, és mindennap lakomázom.

Maria felment a könyvtárba, elővette *Virginia történetét*-t R. B. Genttől, s elolvasta belőle, milyen csodálatos ott az időjárás, mennyiféle gyümölcs és gabona terem meg abban a tartományban, s milyen nagy és mindenféle halakban bővelkedő folyó a Potomac és a Rappahannoc. S azon tűnődött, vajon megfelelne-e neki az ottani klíma, és szeretné-e őt a nagynénje? Harry bizonyos volt benne, hogy az anyja imádná Mariát, és Mountainné éppúgy. S amikor megkérdezték tőle, mennyi cselédje van az

édesanyjának, azt felelte, hogy bizonyosan több cselédjük van, mint amennyi Angliában szokásos – nem tudja, mennyi. De a négerek távolról sem dolgoznak annyit, mint az angol cselédek: ezért kell olyan sokat tartani belőlük. S amikor néhány más részlet is a fülébe jutott Gumbo beszámolójából, nevetett, és azt mondta, hogy a fiú csodálatos románszerző, s az ilyen történetekkel nyilván ki akar tenni a család becsületéért.

Szóval, Harry éppen olyan szerény, mint amilyen gazdag! A tagadása csak arra volt jó, hogy megerősítse rokonainak véleményét az ő ragyogó kilátásairól. A grófné és a hölgyek egyre barátságosabban és gyöngédebben bántak vele. Will úr egyre több fogadást kötött vele, és mindenfélet el akart adni neki jutányos áron. Harry egyszerű ruhája és felszerelése csak arra volt jó, hogy megerősítse barátját az ő gazdagságába vetett hitében. Egy fiatalember ilyen rangban és módban, akinek csak egy szolgálója van, s nem a saját kocsiján és saját lovaival jár – micsoda szerénység! De ha majd Londonba megy, csak többet ad magára? Akkor, persze. Castlewood bevezeti majd a főváros legjobb társaságába, és úgy jelenik meg majd a St-James-palotában, ahogy meg kell jelennie. Senki sem tudott kellemesebben, rossz-májúbban, elevenebben és alázatosabban viselkedni, mint az érdemes káplán, Sampson úr. Milyen büszke volna, ha fiatal barátjának legalább valamit megmutathatna a londoni életből! Ha megóvhatná a csirkefogóktól, és távol tarthatná tőle a kellemetlenségeket! Sampson úr nagyon kedves volt; mindenki nagyon kedves volt. Harrynak meglehetősen tetszett a tisztelet, amivel adóztak neki. Úgy gondolta, Madame Esmond fiának ez jár is, és már el is hitte magáról, hogy olyan, mint amilyennek a család képzei. És honnan is tudhatta volna jobban, amikor mind ez ideig egyebet se látott a világból, csak a saját tartományát, és miért is ne tisztelte volna saját rangját, amikor mások úgy tisztelték? Így hát az egész kis összegyűlt társaság a Castlewood kastélyban, s onnan aztán Castlewood falvának lakói, s onnan az egész grófságban az emberek képesek voltak azt képzelni, hogy Harry Esmond Warrington úr óriási vagyon örököse, és rendkívül tekintélyes úriember, csupán azért, mert a néger inasa hazugságokat mesélt róla a cselédszobában.

Harry nagynénje, Madame de Bernstein, egy-két hét után

kezdte megunni Castlewoodot s e kastély lakóit, valamint a szomszédokat is, akik látogatóba jöttek. Ez az okos asszony előbb-utóbb majd mindent és majd mindenkit megunt. Kezdett már elbóbiskolni és aludni a káplán történetei közben, szundítani whistezés és ebéd közben, kezdett nagyon csípős és gunyos lenni, ha az Esmondokkal, öccseivel és húgaival társalgott, csapásokat mért mylordra és öccsére, a zsokéra, valamint a megözvegyült vagy férjezetlen ladykre, akik nyüzszítettek megvető szavai alatt, s tőlük telhetőleg igyekeztek elviselni őket. A szakácsnő, akit annyira dicsért, amikor megérkezett, most sehogyan sem tudta kielégíteni; a bor dugóízű volt; a ház nedves, sivár és huzatos; az ajtók rosszul záródtak, a kémények füstöltek. Kezdte azt hinni, hogy nagy szüksége van a tunbridge-i fürdőkre, és magához rendelte az orvost, aki meg is jött a szomszédos városból, Hextonból, hogy elrendelje neki az egészségéhez kívánatos fürdöket.

– Adja az ég, hogy már elmenjen! – dühösködött mylord, a család legfüggetlenebb tagja. – Tőlem mehet Tunbridge-be vagy mehet Bathba, vagy mehet akár Jerikóba is.

– Kísérjelek el Tunbridge-be Fannyval, kedves bárónő? – kérdezte Lady Castlewood a sógornőjétől.

– A viláért sem, édesem! Az orvos feltétlen nyugalmat rendelt, s ha te eljönnél, egész nap szólna a csengő, és Fanny udvarlóit örökké ott lebzselnének a házban – felelte a bárónő, aki már megcsömrőlött Lady Castlewood társaságától.

– Bárcsak szolgálatára lehetnék az én nénikémnek! – mondta negédesen az érzelmes Lady Maria.

– Kedves gyermekem, mit is tehetnél te értem? Nem pikétezel olyan jól, mint a komornám, és már annyiszor hallottam a dalaidat, hogy halálosan meguntam őket! Az urak közül az egyik eljöhet velem, már úgy értem, elkísérhet az úton, hogy biztonságban legyek az útonállóktól.

– Persze, madame, szívesen kísérem el lovon – mondta Will úr.

– Ó, dehogy te! Nem terád van szükségem, William! – kiáltotta a fiatalember nénikéje. – Miért nem maga ajánlkozik, és hol az a híres amerikai udvariasság, maga mogorva Harry War-

rington? Ne káromkodj, Will! Harry társaságát sokkal jobban szeretem, mint a tiéteket, meg a tónusát is.

– A tónusát, az már igaz! A fene egye meg a tónusát – vi-csorgott magában irigyen Will.

– Tudom, hogy éppúgy megunom majd őt is, mint a többit – folytatta a bárónő. – De ezekben a legutóbbi napokban alig lát-tam Harryt. Maga lovagol velem Tunbridge-be, Harry!

Erre az egyenes felszólításra Harry Warrington úr – s ezen senki sem csodálkozott úgy, mint a nagynénje – elpirult, hebe-gett-habogott, s végül azt mondta:

– Megígértem Castlewood bátyámnak, hogy holnap átmegyek vele Hextonba, a bírósági napra. Azt gondolja, meg kéne néz-nem, hogyan tárgyalják itt az ügyeket... és... nemsokára meg-kezdődik a fogolyvadászat, és megígértem, hogy arra itt leszek, madame.

Alighogy e szavakat kimondta, Harry Warrington olyan piros lett, mint a pipacs, miközben Lady Maria lesütötte szelíd szemét, és a tűjével szorgoskodott.

– Szóval, nem hajlandó velem jönni Tunbridge Wellsbe? – kiáltott fel Madame Bernstein, miközben a szeme villámlott, s az ő arca is elpirult, de a haragtól.

– De elkísérni, igen, madame, azt boldogan, de hogy ott ma-radjak... megígértem...

– Elég, elég, uram! Egyedül is el tudok menni, nincs szüksé-gem a kíséretére! – kiáltotta dühöngve az öreg hölgy, és kisu-hogott a szobából.

A Castlewood család csodálkozva nézett egymásra. Will füty-tyentett. Lady Castlewood Fannyra pillantott, mintha csak azt akarná mondani: „Az ő reményeinek befellegzett.” Lady Maria föl sem emelte szemét a hímzőrámajáról.

TIZENHETEDIK FEJEZET

Nyomon

Az ifjú Harry Warrington lázadása olyan hirtelen érte el Madam de Bernsteint, hogy nem volt rá más válasza, csak az a gyors dühkitörés, amelyet, tőle búcsúzván, az előző fejezetben láttunk. Haragos pillantást lövellt Lady Fannyra és az anyjára, amikor kiment a szobából. Lady Maria, a himzörámája fölött, kikerülte, hogy észrevegyék, s alig emelte föl a fejét a himzéséről, éppen csak megfigyelte nagynénje visszavonulását, s a pillantásokat, melyeket mostohaanyja és féltestvére váltott egymással.

„Szóval, mindazok után mégiscsak, madame?” – mintha ezt kérdezte volna az anyai tekintet.

„Mégiscsak micsoda?” – kérdezte Lady Fanny szeme. De mire jó az ártatlan tekintet? Fanny zavarodottnak látszott. Tizedannyi ártatlanság se ritt le az arcáról, mint Mariáról. Ha bűnös lett volna, sokkal okosabb lett volna annál, sem hogy bűnösnek hasson, hanem gondot fordított volna rá, hogy olyan arcot tudjon vágni, amely szükség esetén bizonyítékul szolgálhat. De akármilyen kifejezés volt is Fanny szemében, a mamája úgy szikrázott rá, mintha legszívesebben a szemét kaparná ki.

De Lady Castlewood akkor és ott, helyben, nem vihette végbe az említett szemmel azt, amit a barbár szörnyetegek a *Lear király* színpadi utasításában.¹ Ha öladysége ki akarta kaparni a lánya szemét, mosolyogva vissza kellett vonulnia, átkarolva drága gyermekének derekát, hogy aztán titkon végezze el a kiválás műveletét.

¹ Cornwall kiüti Glosternak, Lear idős hívének szemét, Regan pedig az öregember szakállát tépi. (Shakespeare: *Lear király* III. 7.)

- Szóval, nem szívesen menne az öreg hölgygel Tunbridge Wellsbe? - ez volt minden, amit Warrington kuzennek mondott, s ugyanakkor tökéletesen jól nevelt, mesterkéltséggel mosoly játszott az arcán.

- És ezt nemigen lehet zokon venni az öcsénktől! - szólt közbe mylord. (Az arc a himzöráma fölött egy pillanatra fölnézett.) - Egy fiatalembernek nem szabad örökké a napot lopni és vakációzni. Hadd keverjen valami hasznos foglalkozást is az élvezeteibe, a tunbridge-i vagy bathi multságokat és fürdőcsarnokokat később is megtalálja. Warrington úrnak egy nagy birtokot kell vezetnie Amerikában: hadd lássa, hogyan gazdálkodunk mi a miénken itt Angliában. Will megmutatta neki a kutyaólat, meg az istállókat, meg a divatos játékokat is, amiket, azt hiszem, öcsém, legalább olyan jól játszol, mint a tanítóid. Aratás után majd mutatunk neki egy kis angol madarászást, télen pedig elvisszük vadászni. Habár köztünk és virginiai nagynénénk között bizonyos elhidegülés támadt, mégiscsak ugyanabból a vérből vagyunk. Mielőtt visszaküldjük az unokaöcsénket az édesanyjához, hadd mutassuk meg neki, milyen egy angol úriember élete odahaza. Én éppen olyan szívesen olvasnék vagy vadásznék vele, ezért unszoltam nemrég, hogy maradjon még a társaságomban.

Mylord olyan teljes nyíltsággal beszélt, hogy mostohaanyjának, mostohaöccsének és nővérének csodálkozniuk kellett, mert nem tudták, mit akar ezzel. A három utóbbi gyakran szőtt egymás közt kisebb összeesküvéseket, vagy ármánykodott és morgolódott a családfő ellen. Valahányszor ezt az őszinte hangot ütötte meg, sohasem lehetett átlátni a szándékán; gyakran nem lehetett felfedezni, csak hónapok múlva. Nem azt mondta: „Ez így van”, hanem: „Azt akarom, hogy ezt az állításomat a családom elfogadja és elhiggye.” Szóval *convenue*² lett, hogy Lord Castlewoodnak dicséretes szándékában áll ápolni a családi érzelmeket, s nevelni, szórakoztatni, tökéletesíteni fiatal rokonát, valamint, hogy szívébe fogadta a fiút, s az a kívánsága, hogy Harry maradjon egy ideig őlordsága közelében.

² Elfogadott, valamiben megegyezett. (francia)

– Miféle játékot űz most Castlewood? – kérdezte William anyjától és nővérétől, már odakint a folyosón. – Várjunk csak! Szent Györgyre, megvan!

– Micsoda, William?

– Rá akarja csábítani a játékra, hogy visszanyerje tőle a virginiai birtokot. Erről van szó!

– Csakhogy a fiú még nem kapta meg a virginiai birtokot, és nem fizethet azzal, ha veszít – jegyezte meg a mama.

– Hát ha a bátyám nem szőtt valami tervet, akkor engem...?

– Csss! Persze hogy szőtt valami tervet. De miféle tervet?

– Csak nem gondol Mariára... Maria éppannyi idős, mint Harry anyja – tűnődött William úr.

– Pfuj! Azzal az öreg arcával és répaszínű hajával, meg a szeplős bőrével! Lehetetlen! – kiáltotta Lady Fanny valami sóhajféle kíséretében.

– Persze ladységed is bolondul az irokézért! – kiáltotta a mamája.

– Azt hiszem, jobban ismerem a rangomat és a kötelességemet, madame! Ha tetszene is nekem, az még nem ok rá, hogy férjhez menjek hozzá. Ennyit aztán megtanultam ladységedtől.

– Mylady Fanny!

– Tudom, hogy nem szeretted apánkat, amikor férjhez mentél hozzá. Ezerszer felhánytad nekem is!

– És ha nem szeretted apánkat a házasság előtt, annyi bizonyos, hogy később már nem szerettél bele – szólt közbe William úr nevetve. – Fan meg én emlékszünk, hogyan szoktak veszekedni tisztelt szüleink. Emlékszel még, Fan? Esmond bátyánk teremtet mindíg békét.

– Ne emlékeztess ezekre a szörnyű, alantas jelenetekre, William! – kiáltotta édesanyja. – Amikor apátok túl sokat ivott, olyan volt, mint egy örült, és az ő viselkedéséből te is tanulhatsz, hiszen te is ugyanannak a rettenetes szokásnak a rabja vagy.

– Azt tudom, hogy madame nem lett sokkal boldogabb, amiért olyan emberhez ment férjhez, akit nem szeretett, és ladységednek nem sok haszna volt a rangjából – nyafogta Lady Fanny. – Mit ér a grófi korona, ha úgy él, mint egy kereskedő felesége? De mit beszélek! Azok közül is hányan gazdagabbak

nálunk? Nemrégén is odaköltözött egy szatócs özvegye London Bridge-ből a mi negyedünkbe, Kensingtonba, és a lányai három új ruhát is kapnak, míg én egyet; és igaz, hogy csak egy inast és két szobalányt tartanak, de tudom, hogy ezerszer jobban esznek és isznak, mint mi azzal a maradék hideg húsunkkal az ezüst tálcán, és a nagy darab, parádés, csellengő, szemtelen, lusta lakájainkkal!

– Hehe! Boldog vagyok, hogy a palotában ebédelek, nem pedig otthon! – mondta Will úr. (Will úr, hála nagynénjének, aki kapcsolatban állt Puffendorff gróffal, a Királyi – és Választófejedelemi – Püderkamara főkamარásával, megkapta a sok kis állás egyikét, egy helyettes püderkamarási állást az udvarnál.)

– Miért is ne lehetnék boldog, ha nincs is más rangom, csak a sajátom? – folytatta Lady Frances. – Sok ember él így. Merem állítani, hogy Amerikában is élnek boldog emberek.

– Nos, persze! Egy anyóssal, aki teljes török vagy tatár, mindazok után, amit hallok róla... körülötte az üvöltöző indiánok csatakiáltásaival, és azzal a veszéllyel, hogy elveszítet a skalpodat vagy felfalhat valamilyen vadállat, valahányszor a templomba megy.

– Inkább nem mennék templomba – mondta Lady Fanny.

– Elmennél te oda akárkivel, aki megkérne, Fan! – tört ki Will úrból –, és éppúgy az öreg Maria is, és ugyanígy tenne minden nő, ez tény.

És Will nevetett a saját szellemességén.

– Ugyan már, jó emberek, min mulattok így? – kérdezte ekkor Madame Bernstein, kikukucskálva a tapétázott ajtó mögül, amely a folyosóra vezetett, ahol rokonainak a beszélgetése lefolyt.

Will azt mondta, hogy anyja és húga veszekedtek – Madame Bernstein jól tudta, hogy ez nem újdonság –, mert Fanny feleségül akar menni unokatestvérékhöz, az indiánhoz, és a grófné nem engedi. Fanny tiltakozott ez ellen az állítás ellen. Az első naptól fogva, amikor anyja megmondta neki, hogy ne beszéljen a fiatal úrral, alig váltott vele két szót. Ő sokkal jobban ismeri a saját rangját. Ő ugyan nem akarja, hogy megskalpolják a vad indiánok, vagy felfalják a medvék.

Madame de Bernstein arcán csodálkozás látszott,

– Ha nem érted marad, akkor hát kiért marad? – kérdezte. = Gondoskodtatok róla, hogy azokban a házakban, ahová elvittétek, ne láthasson nőt, kivéve, ha világcsúfja vagy még pesztrálják; ahhoz pedig, gondolom, túl büszke a fiú, hogy egy fejő-lányba szeressen bele, Will.

– Hm! Ez izlés dolga, madame – mondta William úr vállat vonva.

– Amennyiben William Esmond úr izléséről van szó, ahogy mondod, nem pedig erről a fiúról. Azok a fajta Esmondok, amilyen a nagyapja is volt, nem mennek udvarolni a konyhába.

– Erre megint csak azt mondom, madame, hogy ki-ki a maga izlése szerint. Egy fiú messzebbre is mehet, és rosszabbul is járhat, mint a bátyám cselédszobáiban, és hát Fannyn kívül csak a szolgálok vagy az öreg Maria között lehet választani.

– Maria! Lehetetlen!

De mégis, alighogy e szavakat kimondta, hirtelen az a gondolat futott át Madame Bernstein lelkén, hogy ez az idősebb Kalüpszo ejthette rabságba az ő ifjú Télemakhoszt.³ Eszébe jutott; milyen gyakran volt távol az utóbbi időben Harry Warrington = ezeket a távolléteket ő a vadászat kedvtelésének tulajdonította. Visszaemlékezett, milyen gyakran történt meg, hogy amikor Harry távol volt, Maria Esmond se volt jelen. Séták a hűvös fasorokban, suttogások a kerti házban vagy a nyesett sövények mögött, alkalmi kézszorítások a homályos folyosókon, vagy édes tekintetek meg a szemezés, amikor a lépcsőn találkoznak = élénk képzelete, beható világismerete, valószínűleg figyelemre méltó, személyes tapasztalata ifjabb napjaiból sugallta mind e lehetőségeket és alkalmakat Madame de Bernsteinnek, éppen miközben azt mondta, hogy ez lehetetlen.

– Lehetetlen, madame? Nem tudom – folytatta Will, = Anyám elriasztotta tőle Fannyt.

– Ó, az anyád csakugyan elriasztotta Fannyt?

– Persze, drága bárónóm!

– Hát nem? Hát nem csipte kékre-zöldre Fanny karját? Hát nem veszekedtek ezen?

³ Homérosz *Odüsszeá*-jának szereplői. Kalüpszo nimfánál élt hét évig a hajótörött Odüsszeusz, Télemakhosz apja.

– Képtelenség, William! Szégyelld magad, William! – kiáltotta mindkét szóban forgó hölgy egy szuszra.

– És most, amióta hallottuk már, hogy gazdag, talán csak sanyonyú a szőlő, erről van szó. És most, amióta elkergették őt a fiatal madártól, talán az öreg madárra vadászik, erről van szó. Még hogy lehetetlen! Miért volna lehetetlen? Ismeri az öreg Lady Suffolkot, madame?

– William, hogy mersz Lady Suffolkról beszélni a nagynénédnek?

A fiatal úriember ábrázatán vigyorgás futott végig.

– Azért, mert Lady Suffolk különös kegyben állt az udvarnál? De hiszen aztán mások is a nyomába léptek.

– Hallgass! – kiáltotta Madame de Bernstein, akinek oka lehetett rá, hogy megsértődjön.

– De igen, mások is, ha mondom; vagy pedig azt mondják meg, hogy kicsoda ma Lady Yarmouth! És az öreg Lady Suffolk talán nem szeretett bele George Berkeleybe, és vénségére nem ment hozzá feleségül? Sőt, madame, ha jól emlékszem... mert mi rengeteg városi pletykát hallunk az asztalunknál... Harry Estridge belebolondult ladységedbe, pedig ladységed akkor már elmúlt húszéves; és ha ladységed hagyta volna, harmadszor is megváltoztatta volna a nevét.

Ez az utalás kései napjainak egyik kalandjára, amelynek csakugyan eléggé híre járt a világban, nem mérgesítette úgy Madame de Bernsteint, mint Will korábbi célzása, hogy nagynénje II. György udvarának kegyence volt; hanem ellenkezőleg, jókedvre hangolta.

– *Au fait*⁴ – mondta a bárónő tűnődve, miközben csinos kis kezével az asztalon játszott, és kétségkívül az őrjöngő, fiatal Harry Estridge-re gondolt –, nem lehetetlen, William, hogy öregek és fiatalok is meg tudnak bolondulni.

– De azt nem tudom megérteni, hogy egy fiatalember bele-szeret Mariába – folytatta William úr –, még ha *magába* bele is szerethet, madame. Ez *ótre szó*,⁵ ahogy a francia tanárunk

⁴ Csakugyan. (francia)

⁵ A francia *autre chose* (= az már más) fonetikus átírása.

mondani szokta. Hiszen emlékszik még a grófra, madame, hehe! Hát még Maria!

– William!

– És merem állítani, hogy a gróf is emlékszik a botozásra, amit Castlewoodtól kapott. Egy nyomorult, francia tánctanárróknak nevezi magát, és udvarolni merészel a mi családunknak? Valahányszor rendkívül kellemessé akarom tenni magamat az öreg Maria szemében, elég, ha csak egy kicsit *parlévú*-zok neki. Ő már tudja, mire gondolok.

– Talán szídtad őt Harry Warrington öcsédnek? – kérdezte Madame de Bernstein.

– Hát... tudom, hogy ő mindig szid engem... és az igaz, hogy jól megmondtam róla a véleményemet – felelte Will.

– Ó, te hülye! – kiáltotta az öreg hölgy. – Csak egy pletyka-szájú fajankó mond rosszat egy nőről a szívszerelmének! Harry mindent elmond Mariának, és mind a ketten téged utálnak meg.

– Éppen ez történt, madame! – kiáltott Will, és nagy nevetésbe tört ki. – Élt bennem valami gyanú, tudja, és két nappal ezelőtt, amikor együtt kilovagoltunk, Harry Warringtonnak egy kissé megmondtam a véleményemet Mariáról... és ugyan miért ne mondtam volna meg? Ő mindig szid engem, ugye, Fan? És a maga kedvence olyan vörös lett, mint az én bársony mellényem... Nem értette, hogyan rágalmazhatja egy úriember a saját vérét, és egész testében dühtől remegve azt mondta, nem vagyok igazi Esmond.

– És miért nem fenyegetted meg, fiam, ahogy mylord a tánctánárt? – kiáltott fel Lady Castlewood.

– Hát, anyám, tudod, az ilyen botozásnál kettőn áll a vásár – válaszolta William úr –, és nekem az a véleményem, hogy Harry Warrington rendkívül jól meg tudja védeni az irháját. Talán ez volt az egyik oka, hogy nem fenyegettem meg a kuzenomat botozással. És most, hogy feltárta a helyzetet, madame, már tudom is, hogy megmondtá Mariának. Azóta is tüzet, lángot okád rám a tekintete. Mindez azt bizonyítja... – s ezzel nagynénjéhez fordult.

– Mindez mit bizonyít?

– Hogy azt hiszem, jó nyomon vagyunk, és Maria csapdába esett... a vén róka!

S ezzel a nyílt szívű ifjú szájához emelte kezét, és hangos halálit kiáltott.

Meddig jutott el ez a szép kis szerelmi bonyodalom – ez volt a kérdés. Will úr azt mondta, hogy Maria, tekintve a korát, a lehető leggyorsabban akarja intézni az ügyet, nem lévén sok felesélni való ideje. Will és féltestvére között nem valami nagy volt a szeretet.

Ki fog utánajárni az ügynek? Megszidni egyiket vagy másikat, semmire se jó. A fenyegetés ilyen esetben csak nyakassá teszi az embereket.

– Tudjátok, fiatalok – mondta Madame de Bernstein –, én életemben egyetlenegyszer forogtam veszélyben, és azt hiszem, csak azért, mert szegény anyám ellenkezett velem. Ha ez a fiú olyan, mint a többiek a családjából, akkor minél jobban szembe-szegülünk vele, annál konokabb lesz, és soha ki nem húzzuk ebből a kelepceből.

– És ugyan mi lenne, madame, ha benne hagynók? – morogta Will. – Az öreg Maria meg én nem nagyon szeretjük egymást, azt elhiheti nekem, de egy angol gróf lánya elég jó egy amerikai dohányültetvényesnek, ha mindent meggondolunk.

Anyja és testvére azonban erre kitört. Hallani sem akartak ilyen egyesülésről. Amire Will azt felelte:

– Irigyek vagytok, mint kutyák a koncra. Neked a fiú nem kell, Fanny...

– Dehogy kell nekem! – kiáltotta Lady Fanny fejét fölszegve.

– Akkor miért kell sajnálni Mariától? Azt hiszem, Castlewood nem bánná, ha Maria megkapná.

– Hogy miért kell sajnálni Mariától? – kiáltotta Madame de Bernstein nagy eréllyel. – Gondoltok-e rá, hogy ki ez a szegény fiú, és mit köszönhet a házatok az ő családjának? Az ő nagyapja volt a legjobb barátja apátoknak, és lemondott erről a birtokról, erről a rangról, még erről a kastélyról is, amelyekben ti most összeesküdtek az elhagyatott virginiai fiú ellen. És csak azért mondott le, hogy ti meg a tieitek lássák a hasznát. És az a jutalom a jószágáért, hogy ti mind be akartátok csapni a kaput a gyerekek előtt, amikor kopogott rajta, és arról beszéltek, hogy feleségül adtok hozzá egy buta vénséget, aki az anyja is lehetne. Hát pedig nem fogja elvenni!

– Pontosan ezt gondoltuk és mondtuk mi is, édes bárónőm! – vetette közbe Lady Castlewood. – A családnak ez a része nem sóvárog erre a házasságra, nem úgy, mint mylord és Maria.

– Mert ti magatoknak akarjátok őt, most, amikor halljátok, hogy gazdag... és még gazdagabb is lehet, ezt ne felejtsetek el, ti fiatalok – kiáltotta Madame Beatrix a nők felé fordulva.

– Warrington úr lehet mégolyan gazdag, madame, azért még ladységednek nem kell állandóan figyelmeztetni minket, hogy szegények vagyunk – szólt közbe Lady Castlewood kissé hevesen. – Fanny és Harry úr között legalább nem nagy a különbség, és legalábbis te bizonyára nem fogod azt mondani, hogy egy hölgy, akinek olyan neve és családja van, mint a miénk, nem elég jó bármilyen úriembernek Virginiában vagy akárhol született.

– Szeressen csak Fanny egy angol úriembert, nem pedig amerikai. Ilyen névvel és egy ilyen anya segítségével, és az ő csínosságával és képességeivel lehetetlen, hogy ne találjon hozzá méltó férfit. De mindabból, amit a ház lányairól tudok, és ahogyan én a mi fiatal unokaöcsénket képzelem, bizonyos vagyok benne, hogy közöttük nem lehet boldog házasság.

– Mi az, amit rólam tud a nénikém? – kérdezte Lady Fanny mélyen elpirulva.

– Csak a természeted, édesem. Csak nem gondolod, hogy én elhiszek minden pletykát és botrányt, amit akarva-akaratlan hall az ember a városban? De elég nekem a természeted meg az a nevelés, amit gyerekkorodban kaptál. Képzeljétek csak el, ha bármelyiktek arra volna kárhóztatva, hogy otthagyja a St. James-palotát és a Pall Mallt,⁶ és egy ültetvényen éljen, vademberek között! Meghalnátok az *ennui*-tól,⁷ és elkeserítenétek rosszkedvetekkel az uratok életét. Ti arra születtetek hölgyeim, hogy díszei legyetek az udvaroknak... nem pedig a wigwamoknak. Menjen csak vissza ez a fiú a vadonába olyan feleséggel, aki hozzá való.

A két másik hölgy egy szuszra kijelentette, hogy ők sem óhajtának egyebet, s még egy kis szóváltás után elmentek útjukra,

⁶ Előkelő utca Londonban.

⁷ Unalom. (francia)

Madame Bernstein pedig kinyitotta a tapétázott ajtaját, és visszavonult saját szobájába. Most már átlátott az egész cselszövényen, és bámulta a női ravaszságot, egy csomó apró mozzanatot visszaidézvén emlékezetébe. Csodálkozott saját vakságán a legutóbbi néhány nap alatt, s hogy nem vette észre ennek a furcsa kis szerelmi bonyodalomnak a keletkezését és fejlődését. Meddig jutott ez a cselszövés? – ez itt a kérdés. Harry szenvedélye a komoly és tragikus fajtából való, vagy pusztán szalmaláng, amely egy-két nap alatt ellobban? Mennyire kötötte le magát? Félt Harry szenvedélyének erejétől és Maria gyöngeségétől. Egy nő az ő korában annyira elszánt, gondolhatta Madame Bernstein, hogy hajlandó minden erőfeszítésre, amivel egy szeretőt biztosítani tud magának. Botrány? Ugyan! Hiszen majd visszavonul hercegnőnek Virginiába, és tőle aztán beszélhetnek az emberek Angliában botrányról, amennyit csak akarnak.

Hát van olyasmi is, amit a nők soha nem mondanak el egymásnak? És mind egyek abban, hogy e tekintetben becsapják a másikat? És hamisságból vagy szeméremből fakad ez a titoktartás? A férfi, amint hajlandóságot érez valaki iránt a másik nemből, jó barátot keres, akivel közölheti a gyönyörűséges hírt. A nő, több-kevesebb ügyességgel, elrejtja a többi nő elől a titkát. Ez az öreg Maria is, nem bolonddá tartotta-e az egész házat az elmúlt napokban és hetekben – Maria, a család gúnyolódásának céltáblája?

Tartózkodom attól, hogy kíváncsi legyek, és kutatásokat végezzek Lady Maria előéletét illetően. Nekem megvan a magam véleménye Madame Bernsteinről. Száz évvel ezelőtt az előkelő emberek nem voltak olyan feszes erkölcsűek, mint manapság, amikor mindenki jó, tiszta, erkölcsös, szemérmes; amikor senkinek sincs titkolni való családi székelye; amikor sehol sincs cselszövés; amikor nincsenek restelni való, régi történetek; amikor nincs olyan lány, aki vagyonért eladja magát, és nincs olyan anya, aki erre ösztökéli. És feltéve, hogy Lady Maria igyekszik a maga kis játékát eljátszani, miben áll öladységének az a nagy különlegessége?

Bernstein bárónő kétségkívül ezeken a kérdéseken gondolkodott, amikor szobájába vonult saját magával tanácsot tartani.

TIZENNYOLCADIK FEJEZET

Egy régi történet

Amikor Lady Castlewood a fiával és lányával az egyik ajtón kivonult a szalonból, ahol addig mindnyájan ültek, Lord Castlewood egy másik kijáraton távozott; ekkor aztán az a szemérmes szempár fölnézett a himzörámáról, amelyen mind ez ideig állhatatosan fürkészte az ártatlan ibolyákat és nárciszokat. A szempár Harry Warringtonra tekintett fel, aki a nagy kandallónál állt egy ősi arckép alatt. Egész bokrétát gyűjtött arcára rózsapírból – amely virág olyan ritkán nyílik az úriemberek tavaszának elmúltán –, s azzal ékítette becsületes ábrázatát, orcáját, homlokát, sőt, ifjonti fülét is.

– Miért nem akart elmenni a nagynénénkkel, kuzen? – kérdezte a himzörámás hölgy.

– Mert kegyed kért rá, hogy maradjak – felelte a fiú.

– Még hogy én kértem rá! Gyermekek! Amit az ember tréfából mond, azt maga komolyan veszi! Maguk, virginiai urak mind olyan engedelmesek, és azt képzelik, hogy egy hölgynek minden odavetett szava már parancs? Virginiában kellemesen érezheti magát a női nem, ha így van!

– Maga mondta... amikor... amikor a teraszon sétáltunk tegnapelőtt este... ó, nagy ég! – kiáltotta Harry megindultságtól remegő hangon.

– Ó, az az édes este, kuzen! – sóhajtott a Himzöráma.

– A... a... amikor ezt a rózsát ideadta a kebléről – kiáltott fel Harry, s hirtelen egy gyűrődött, hervadt növényt húzott elő a mellényéből –, amitől sohasem válok meg... meg... soha, az égre esküszöm, amíg e szív nem szűnik meg dobogni! Akkor

maga azt mondta: „Harry, ha a nagynénje arra kéri, hogy menjen vele, maga elmegy majd, és ha elmegy, elfelejt engem.” Vagy nem ezt mondta?

– A férfi mind feledékeny! – mondta a hajadon egy sóhaj-tással.

– Ebben a hideg, önző országban talán igen, kuzin, de nem a mienkben – folytatta Harry még mindig ugyanabban az önkívületi állapotban. – Szívesebben adtam volna fél karomat, sem hogy nemet mondjak az öreg hölgynek. Mondhatom magának, a szívem hasadt belé, hogy vissza kellett utasítanom, pedig olyan jó volt hozzám, és neki köszönhetem, hogy bemutatnak... hogy... ó, nagy ég! – Itt egy rúgás következett egy akadályt képező spaniel felé, amely aztán szűkülve menekült a tüztől, majd Harry gyors előrenyomulása a Himzörámához. – Idenézen, kuzin, ha arra kérne, hogy ugorjam ki azon az ablakon, kiugornék, ha gyilkolnom kéne, gyilkolnék.

– Nono! De azért nem kell így szorítani az ember kezét, maga csacsi gyermek! – jegyezte meg Maria.

– Nem tehetek róla... mi már ilyenek vagyunk lent, Délen. Ami szívemen, az a számon, kuzin... és magának tudnia kell, mi van a szívemen! Az óta az este óta egyfolytában... azóta... ó, nagy ég! Mondhatom magának, alig hunytam le a szememet azóta... szeretnék tenni valamit... kitüntetni magamat... hogy nagy ember lenne belőlem. Bárcsak volnának még óriások, Maria, ahogy olvastam... a könyvekben... hogy megküzdhessek velük. Bárcsak bajban volna, hogy valahogyan segíthetnék magán. Bár a véremet kívánná, hogy minden cseppjét kionthatnám magáért. És amikor azt mondta, hogy ne menjek Madame Bernsteinnel...

– *En* mondtam neked, gyermek? Soha.

– Én azt hittem, hogy mondta. Azt mondta, tudja, hogy előbbre való a nagynéném az unokanővéremnél, és én akkor azt mondtam, amit most is mondok: „Páratlan Maria! Előbbre való vagy nekem minden nőnél a világon és minden angyalnál a Paradicsomban... és elmennék bárhová, a börtönbe is, ha maga parancsolnál!” És azt hiszi, nem maradnék ott bárhol, ha maga azt kívánja, hogy a közelében legyek? – tette hozzá egy pillanatnyi szünet után.

– A férfiak mindig így beszélnek... azaz hogy... már ahogy hallok – mondta az aggszűz helyesbitve önmagát, mert hiszen mit is tudhatna egy falun nevelkedett lány a teremtés koronáról? – Ha a közelünkben vannak... legalábbis így mondják... maguk mindnyájan csupa láng és elragadtatás és ígéret, és tudom is én, micsoda, de amikor távol vannak, végképpen elfelejteneink minket.

– De hát én azt hiszem, sohasem akarnék távol lenni magától, ameddig csak élek – nyöszörögte a fiatalember. – Sok mindent meguntam, nem a könyveket meg az ilyesmit, mert sohasem bajlódtam sokat a tanulással, hanem a játékokat és a vadászatot, amiket szerettem régebben, kisfiú koromban. Mielőtt magát megláttam, leginkább katona szerettem volna lenni; a hajamat téptem dühömben, amikor szegény, drága bátyám ment el helyettem arra a hadjáratra, amelyikben elveszítettük. De most, most csak egyetlen dolog érdekelt a világon, és maga tudja, hogy mi az az egyetlen dolog.

– Csacsi gyermek! Hát nem tudja, hogy milyen öreg vagyok? Hiszen majdnem a...

– Tudom... tudom! De mit számít az énnekem? Hát nem mesélt az ő... eh, mindegy, valaki közülük... törtétiákat magáról, és nem mutatták meg nekem a családi bibliát, amibe beleírták mindnyájuknak a nevét és a születésük évszámát is?

– A bitangok! Ki volt az? – kiáltott fel Lady Maria. – Kedves Harry, mondja meg, ki volt az? A mostohaanyám, az a kapzsi, utálatos, elvetemült, arcátlan hárpia? Tudja-e, hogy ki is ő? Tudja-e, hogyan vétette el magát apámmal, amikor az éppen részeg volt... ez a cudar cemende!... és...

– De hát nem Lady Castlewood volt – szólt közbe csodálkozva Harry.

– Akkor a nagynéném volt – folytatta a dühöngő hölgy. – Szép kis erkölcsbíró, mondhatom! Egy püspök özvegye, az már igaz, csak azt szeretném tudni, kinek az özvegye volt azelőtt és azután. Tudja-e, Harry, hogy összeszűrte a levelet a trónkövetelővel meg a hannoveri udvarral,¹ és merem állítani, hogy összeállt

¹ A XVIII. század elejétől a német származású Hannoveri-ház sarjai ültek az angol trónon. (A Györgyök stb.)

volna a római udvarral és a török szultánnal is, ha tehetne volna. Tudja-e, hogy ki volt a második férje? Olyan ember, aki...

– De hát a nagynénénk soha egy szót se szólt maga ellen – szakította félbe Harry, egyre jobban elképedve a nimfa hevességén.

Lady Maria megfékezte haragját. A szemébe néző, fürkésző tekintetből mintha valamiféle megriadást olvasott volna ki, talán annak az indulatnak a láttán, amelyet így feltárt előtte.

– Igaz, igaz! Bolond vagyok – mondta. – Azt szeretném, ha jó véleményed lenne rólam, Harry.

Egy kéz nyúlt ki valahonnan, meg is ragadták, és az elragadtatott ifjú kétségkívül meg is csókolta.

– Angyall! – kiáltotta mohó, nyílt szemével Lady Maria arcába nézve.

Két halastó egy csillagpár sugarától nem gerjedhetne nagyobb hőre, mint e két kissé koros golyó, amelyekbe Harry merítette a tekintetét. Mindazonáltal elmerült kéklő mélységükben, s azt képzelte, a mennyet látja nyugodt ragyogásában. Így az az ostoba kutya is – amelyről Aesopus, vagyis az *Olvasókönyv* mesélt nekünk ifjúkorunkban – egy marhacsonatot látott meg a tóban, s utánakapott, s elvesztette a szájában látott marhacsonatot. Ó, együgyű kuvasz! A saját szájában levő marhacsontot látta tükröződni az áruló mocsárban, amely, merem állítani, már jó sok mosollyal fodrozódott, most hidegen elnyelte a falatot, és visszanyerte szokott nyugalmasságát. Ó, micsoda roncshalom fekszik némely nyugodt felszín alatt! Micsoda kincseket hullatunk beléjük! A szerelemnek micsoda vésett aranycsészéit, drága ékköveit, micsoda csontokat csontok után és milyen drága szívek vérét! És nem ugrik-e bele némely nagyon hűséges és boldogtalan kutya szőröstül-bőröstül, amikor is fejétől a farkáig egészen elnyeletik? Ha némely nő feltárulkozna előttünk, csoda, hogy mi mindent találunk a mélyén. *Cavete canes!*² Vigyázzatok, ha ebből a vízből lefetyeltek. Mit akarnak velünk ezek a baljós, céda szirének? Egy zöld szemű najád nem nyughatik, amíg a víz alá nem csalt egy legényt; dalol neki, táncol neki;

² Vigyázzatok, kutyák! – Közismert latin közmondás (*Cave canem!* = őrizkedj a kutyától!) parafrázisa.

köréje fonódik csillámlóan csavarodva, édes titkokat csicsereg, sűg a fülébe, megcsókolja a lábát, minden szittyójából rákandikál, minden medréből feléje sóhajt: „Jöjj, édes ifjú! Erre, csak erre, rózsás arcú Hylas!”³ És pukk! vége Hylasnak. (Hát ez a mese örökké meg örökké megújul?) És van belőle valami öröme annak, aki rabul ejtette? Figyelemre méltatja egyáltalán? Nem jobban, mint egy Brightonba megtérő halász egy heringet a száz-ezer közül... Amikor a minap Ulysses⁴ evezett el a szirének partja mellett, ő meg az emberei ügyet se vetettek rájuk, habár egész rajban énekeltek nekik, és fésűlgették leghosszabb fürtjeiket. Az ifjú Télemakhosz át akart ugrani a korláton, de a rideg, öreg legénység lefogta az ostoba, üvöltöző fiút. Sűketek voltak, nem hallották meg sem az ő üvöltözését, sem a tengeri nimfák énekét. Borús volt már a szemük, és nem látták meg, milyen gyönyörűek a boszorkányok. Áporodott, öreg, lesben álló boszorkányok! El veletek! Merem állítani, hogy manapság már festitek az arcotokat, szájalmas, régi dalaitok éppolyan divatjamúltak, mint Mozart, és amit fésűltek, csupa vendéghaj!

Az előbbi bekezdésben Lector Benevolus és Scriptor Doctissimus,⁵ mint a vén, rideg Ulysses és vén, rideg hajómestere szerepel, akik egy csipet dohányt sem adnak semmiféle szirénért, bármely szirénfokon ül is! de Harry Warrington, a zöldfülű Télemakhosz, aki csöppet sem hasonlít a derék cambrayi püspök locsogó történetében szereplő, szelíd ifjúhoz. Ő aztán nem látja, hogy a szirén festi a szempilláját, mely alól szemez vele; hogy dolga végeztével dobozba rakja a hajcsigákat, amelyekkel befonja őt, s ha majd felfalta őt, mint ahogy szándékában áll, újonnan készült, a fogorvostól éppen kikerült és garantáltan rágóképes fogsorral ropogtatja meg a csontjait. Az éneke még nem ősi Harry Warrington fülének, s neki nem repedt és hamis a hang se, amely éneklí. De... de... ő, istenem, Kormányos komám! Hát nem emlékszel, milyen édes volt az opera, amikor először hallottuk? *Così fan tutte* volt a címe – Mozart zenéje. Most,

³ A görög mitológiában szereplő gyönyörű ifjú, akit Heraklész megszeretett. Az Argo hajó útján egy partraszállás alkalmával kútba fulladt, más monda szerint a nimfák rabolták el szépsége miatt.

⁴ Odüsszeusz latin neve.

⁵ Nyájas Olvasó. Igen Tudós Író. (latin)

gondolom, más a szövegük, és más a kottájuk, mások az énekek és a hegedűsök, és más publikum ül a földszinten. Jó, jó, de azért még mindig *Cosi fan tutte* a műsor, s újra meg újra és újra élénklík.

Bármely férfi vagy nő, akinek egy penny ára esze van, vagy hasonló értékű személyes tapasztalata, vagy aki elolvasott már előzőleg egy regényt, bizonyára maga is elábrándozott saját dolgairól, amikor Harry előhúzta azt a hervadt növényt, mint ahogy az író is bevallja, hogy bizony ő is elkalandozott a legutóbbi két bekezdés közben. Ha meglát egy szerelmespárt a kerti fasorban vagy egy ablakmélyedésben suttogva, vagy észreveszi, hogy Jenny pillantása a szobán keresztül az együgyű Jessamy felé villan, elkezd mélázni a hajdani időkön, amikor stb., stb. Ezek a dolgok egyetemes törvény szerint következnek egymásból, s igaz, hogy ez a törvény nem éppen olyan régi, mint a hegyek a földön, de olyan régi, mint amilyen régen emberek járnak föl-le ezeken a hegyeken. Azt mondom, ha egy fiú előhúz egy nyaláb amputált és már oszladozó zöltséget a kebléből, és elkezd csókolgatni, mit kell akkor még ehhez hozzátenni? Akár el lehetne mondani a piacon árusító kertész nevét is, akitől a dugványrózsát vették, vagy az öntözést, nyeseést, oltást, trágyázást, melynek a növényt alávetették – éppúgy, mint azt, hogyan jutott hozzá Harry Warrington. *Rose, elle a vécu la vie des roses*,⁶ megnyesték, öntözték, cserépbe ültették, karózták, levágták, megtüzték, odaadták, áthelyezték ama fiú levéltárcájába és keblébe, a rózsákra érvényes törvény és végzet szerint.

És Maria hogy jutott odáig, hogy Harrynak adja? És ő hogy jutott odáig, hogy megkívánja, s olyan szenvedélyes becsben tartsa, amikor megkapta azt a kis hulladékot? Nem éppolyan áporodott az egyik történet, mint a másik. Nem mind egyforma? Mi célja, mondom, újra meg újra elmesélni? Harry azért tartja olyan nagyra azt a rózsát, mert Maria a régi módi szerint szemezett vele; mert Maria történetesen a régi módi szerint találkozott vele a kertben; mert a régi módi szerint megfogta Maria kezét; mert sugdostak egymással a régi függöny mögött – a

⁶ Helyesen: *Rose, elle a vécu ce que vivent les roses* – ... mint rózsza, élte, mit a rózsák sorsa rendelt ...” François de Malherbe (1555–1628) francia költő *Du Perrier úr vigasztalása* c. versének egyik sora (fordította Szabó Lőrinc).

régi, lyukas rongy, mely mögül úgyis mindenki bekukucsálhat!; mert ebben a gyönyörű időben véletlenül mindketten korán keltek, és lementek a parkba; mert a kedves Jenkins anyónak a faluban véletlenül fájt a térd, és Lady Maria elment, hogy felolvasson és borjúlábkcsonyát adjon neki, s mert persze valakinek vinnie is kellett a kosarat. Egész fejezeteket lehetne összeírni, ha az ember krónikába akarná foglalni mindezeket a körülményeket, csakhogy *à quoi bon?*⁷ Az életnek s különösen a szerelemnek az eseményei, azt hiszem, annyira hasonlítanak egymásra, hogy meg vagyok lepődve, uraim és hölgyeim, ha még mindig olvasnak regényeket. Ugyan már! Persze hogy az a rózsza, melyet az ifjú Harry a levéltárcájában őrzött, valaha kihajtott, bimbózott, virágzott, és most rothadozik, akárcsak más rózsák. Vagy talán azt szeretnék, ha megmondanám, hogy az ifjú bolond megcsókolta-e? Persze hogy megcsókolta. Mire is vannak az ajkak, kérném tisztelettel, ha nem azért, hogy mézesmázosan mosolyogjanak, és (talán) hazudozzanak és csókolózzanak, s felnyíljanak az ürübordák, szivarok stb. befogadására? A mi virginiai testvéreink történetének ezt a részét nem tudom megírni, mert Harry maga sem merte senkinek haza megírni, és mert ha írt is leveleket Mariának – és persze hogy írt, hiszen egy fedél alatt éltek, és annyszor találkozhattak, amennyiszer csak akartak –, azok megsemmisültek; mert később úgy tetszett neki, hogy tökéletesen elhallgassa az egész történetet, öladységétől pedig nem tudhatjuk meg, mert ő soha semmiről sem mondott még igazat. *De cui bono?*⁸ – kérdem újra. Mire jó elmesélni ezt a történetet? Nyájas olvasóm, a magad történetéből már ismered az enyémet is. Holnap majd Fanny kisasszony története lesz, azé, aki most a babájával a tanterembe megy a nevelőnőjéhez – szegény áldozat! neki is megvan a maga változata az asztala fiókjában –, holnapután pedig annak a kisbabának a története lesz, aki most odakint sivít a lépcsőházban a tejeseüvegért.

Maria talán szerette volna, ha hatalomra tesz szert, és gyakorolhatja is az ifjú virginiaiin, de azt nem akarta, hogy Harry őmiatta összeveessen a nagynénjével, vagy hogy Madame de

⁷ Mire jó? (francia)

⁸ Mire jó? (latin)

Bernstein megharagudjon rá. Harry még nem volt Virginia ura; ő még csak trónörökös volt, s a királynő férjhez is mehet még, lehetnek új trónörökösai, s az elsőszülöttségi jog még nincs rendezve Virginiában. *Qu'en savait elle?*⁹ Mylord, a bátyja, meg ő még egyáltalában nem váltottak szót erről a kényes ügyről. De értették egymást, s a gróf, a maga módján, beszéd nélkül is tudott közölni és megérteni dolgokat. Tökéletesen ismerte az ő Mariáját; egy élet folyamán, amelynek nem kis részét Maria a bátyja társaságában és fedele alatt töltötte, a család feje teljesen átlátott a természetén, a módszerein, fogásain és hibáin; s Maria azt tapasztalta, hogy őlordsága keresztezi vagy segíti az ő kis terveit, aszerint, ahogy jónak látja, s ehhez semmi szükség közöttük szavakra. Így például három nappal azelőtt is, amikor Maria éppen annak a szegény, drága, öreg anyókének a látogatására indult, aki fájó térdével feküdt a faluban – s amikor Harry Warrington véletlenül szintén a szilfák mögött sétált a gyepen, mylord a kutyáinak és kertészének kíséretében átment az udvaron, éppen amikor Lady Maria a kapusfülke felé lépkedett – s őlordsága megszólította nővérét, és így szólt:

– Molly, látom, Jenkins anyóhoz indulsz. Jótét lélek vagy, édesem. Add oda Jenkins néninek ezt a félkoronát a nevemben, ha ugyan Warrington öcsénk nem adott már neki pénzt. Kellemes sétát kívánok. Ne hagyd, hogy bármiben szükséget szenvedjen.

Vacsoránál pedig mylord sok kérdést tett fel Warrington úrnak a virginiai szegényekre vonatkozóan, hogy mi módon támogatják őket, amire a fiatal úriember legjobb tudása szerint válaszolgatott. Őlordsága azt kívánta, bár a régi hazában se volna több szegény, mint az újban; s azt ajánlotta Harrynak, látogassa meg a szegényeket, s a minden rangú népséget, előkelőket is, alacsony rangúakat is – a vidéken nézze meg a földművelést, a városban a műhelyeket és a városi intézményeket –, amely épületes tanácsokat Harry kellő szerénységgel és szükségzavással fogadta, és Madame Bernstein is helyeslően bólogatott a pikétszöveg felett, amelyet a káplánnal folytatott.

A következő napot Harry mylord békebirói termében töltötte;

⁹ Mit tudott ő erről? (francia)

a rákövetkező napon ugyancsak hosszú ideig távol volt mylord-dal a tanyán – s hazajövet mi egyebet tett mylord, mint hogy egy beteg bérllőjét látogatta meg? Azt hiszem, Lady Maria is távol járt ezen a napon; jó könyveket olvasott fel annak a szegény, drága Jenkins anyónak, habár nem hiszem, hogy Madame Bernsteinnek eszébe jutott kérdezősködni ez irányban a húgától.

Castlewood, Hampshire, Anglia, 1757. augusztus 5.

Kedves Mountainné!

Eleinte, amint megírtam, nem tetszett nekem Castlewood, s az itteni unokatestvéreim sem nagyon tetszettek. Most már megszoktam a természetüket, és kezdjük sokkal jobban megérteni egymást. Adja át édesanyámnak tiszteletemet, s mondja meg neki egyúttal, hogy remélem, tekintettel öladységének hozzám való nagy jószágára, Madame Esmond kibékül majd féltestvérével: Bernstein bárónővel. Hiszen tudja, kedves Mountainné, a bárónő a nagyanyám lánya, az első férjétől, Lord Castlewoodtól (csak hogy nagypapa volt valójában a valódi lord); mindazonáltal ez nem az ő hibája, hanem a másik Lord Castlewoodé, mint tudja, és ő nagyon kedves volt nagyapához, aki mindig rendkívül kedvesen beszélt róla, amint maga is tudja.

Bernstein báróné első ízben egy paphoz ment férjhez, nagytiszteletű Tusher úrhoz, aki olyan tudós és derék ember volt, s olyan nagy kegyben állt öfelségénél, mint egyébként a nagynéném is, hogy püspökké lett belőle. Amikor ő meghalt, Egyes Királyunk fenntartotta barátságát a nagynénémrel, aki férjhez ment egy hannoveri főúrhoz, aki az udvarnál töltött be állást – és azt hiszem, nagyvagyont hagyott a bárónőre. Unokabátyám, Lord Castlewood, mondta el mindezt róla, és mondhatom, én rendkívüli jószágot és szeretetet tapasztaltam tőle.

Az (özvegy) Castlewood grófnőt s unokatestvéreimet, Willt és Lady Fannyt legutóbbi levelemben írtam le, amelyet a fal-mouthi postával küldtem el m. hó 20-án. A hölgyek nem változtak azóta. Will kuzenommal nagyon jó barátok lettünk. Sokat lovagoltunk ki együtt. Néhány nagyszerű kakasviadalt

láttunk Hamptonban és Wintonban. A kuzenom, minden hájjal megkent fickó, de azt hiszem, megmutattam neki, hogy mi is tudunk egyet-mást Virginiában. Sampson tiszteletes úr, a család káplánja, nagyszerű prédikátor, minden bigottság nélkül.

Unokabátyám, a gróf kedvessége napról napra fokozódik, s azt remélem, édesanyám a jövő évi hajóval küld majd őlordságának néhány köteget a legjobb dohányunkból (a bérlőknek) és sonnkákat. Őlordsága nagyon könnyőrlletes a szegényekhez. Nővére, Lady Maria, ugyancsak. Órákon át képes felolvasni jámbor könyveket a betegeknek: nagyon szeretik a faluban.

– Ugyan már! – mondta egy hölgy, akinek Harry bemutatta becses kézírását. – Miért hízeleg nekem, kuzen?

– De hiszen szeretik magát a faluban és egyebütt is – mondta Harry ravasz hangsúllyal –, és ha erre azt mondja, hogy hízelegtem magának, a továbbiakban még sokkal jobban hízelegtem.

Van itt egy beteg öregasszony, akit Madame Esmond nagyon kedvelne, egy nagyon valóságos, jó, öreg néni.

Lady Maria nagyon gyakran jár hozzá felolvasni, mert azt mondja, ez megvigasztalja őt. De, habár őladységének rendkívül édes hangja van, akár beszél, akár énekel (a templomban orgonázik és ugyanott nagyon szépen énekel), nem hinném, hogy Jenkins anyó ebben vigasztalást találna, mivelhogy nagyon süket az előrehaladott kora miatt. De az emlékezete tökéletes, és visszaemlékszik még arra az időre, amikor az én tisztelt nagyanyám, Lady Rachel Castlewood itt élt. Azt mondja, nagyanyám volt a legjobb asszony az egész világon, egy tehenet ajándékozott neki, amikor férjhez ment, és kigyógyította az urát, Jenkins apót a gyomorrontásból, ami nagyon meg szokta gyötörni. Azt hiszem, azokkal a pirulákkal és csöppekkel gyógyította, amelyet az én tisztelt anyám tett a ládáimba, amikor elutaztam a drága Virginiából. Minthogy azóta sohasem voltam beteg, nem volt szükségem a pirulákra. Gumbónak annál inkább, mivelhogy túl

sokat eszik is, iszik is a cselédszobában. Nagyanyám után, leginkább angyal (n. b. azt hiszem az a n g y a l-t legutóbb rosszul írtam), azt mondja Jenkins anyó, Lady Maria, aki tisztelteti nagynénjét Virginiában, és emlékszik rá, és nagyapámra és nagyanyámra is, amikor Európában jártak, és ő még kislány volt. Tudja, Mountainné, hogy itt őrzik nagyapa képét, és én ugyanazokban a szobákban lakom, ahol ő is lakott, és Lord Castlewood azt mondja, ezeket tekintsük az én szobáimnak.

Nem lévén több mondanivalóm, zárom jelen soraimat, nagy szeretettel és tisztelettel édesanyám iránt, s adja át nagyrabecsülésemet Dempster úrnak, és egy csókot Fannynak, és szívélyes üdvözteimet az öreg Gumbónak, Nathannak, az idősebb és ifjabb Dinahnak meg a vizslának és Slutnak és valamennyi barátunknak jó kívánságait küldi

Henry Esmond Warrington

Írtam Warrington nagybátyámnak Norfolkba, és bejelentetem magamat. Mindeddig semmi f e l l e l e t.

– Remélem, nincs hiba a helyesírásban, kuzin? – kérdezte a levél szerzője az ítéztől, akinek megmutatta.

– Egész jó helyesírás ez egy előkelő embertől – felelte Lady Maria, aki nem látta szívesen, ha alaposabban megvizsgálják ortográfiai tudását.

– Tudom, az *angyal* szót rosszul írtam a múltkori levelemben édesanyámnak, de azóta megtanultam, hogyan kell helyesen írni.

– És hogy tanulta meg, uram?

– Azt hiszem, azáltal, hogy magára néztem, kuzin – s e szavakkal Harry úr mélyen meghajolt öladysége előtt, s a meghajlást egyik legkedvesebb elpirulásával kísérte, mintha csak a meghajlással együtt egy bokrétát nyújtott volna át a hölgynek.

TIZENKILENCEDIK FEJEZET

Mely szerelemről és szerencséről szól

A következő étkezésnél, melyre a családi kör összegyűlt, az elégedetlenség nyoma sem látszott Madame de Bernstein ábrázatán: az egész társasággal, Harryt beleértve, zavartalanul kedvesen és szívélyesen bánt. Ezúttal dicsérte a szakácsot, kijelentette, hogy a becsinált kitűnő, és a castlewoodi sáncárok angolnáinak nincs párja a világon; nem értett egyet azzal, hogy a bornak dugóíze van, és hallani sem akart olyan pazarlásról, hogy új üveget nyissanak egy mihaszna vénasszonynak, amilyen ő; amikor az új bort behozták, tósztot mondott a virginiai Madame Esmond Warringtonra, s kifejezést adott annak a reményének, hogy Harry, édesanyjának már előzetes engedélyével, angol feleséget fog hazavinni magával. Harry bizonyára nem emlékszik már a nagyanyjára, az ő, Madame de Bernstein drága édesanyjára? A bárónő a társaság szórakoztatására számos történetet mesélt el édesanyjáról, szépségéről és jóságáról, boldog házasságáról második férjével, habár annyival idősebb volt Esmond ezredesnél. Azt hallotta, gyönyörűség volt együtt látni őket. Egy-máshoz való ragaszkodásuk híres volt az egész országban. Ezek után szófecsérlés körülönségről beszélni a házasságban. Lady Castlewood és két gyermeke csöndben maradt Madame Bernstein csevegése közben. Harry el volt ragadtatva, Maria meglepődött. Lord Castlewood zavartan töprengett, miféle hirtelen szélső vagy terv okozta nagynénjének e pazar nyájasságát. De annyira uralkodott magán, hogy a gondterheltség vagy kétely leghalványabb kifejezése sem tűnt fel az arcán, annál inkább a legteljesebb elégedettség minden jele.

A bárónő jókedve ráragadt az egész családra: senki sem ült az asztalnál, akinek legalább egy kegyes szót ne juttatott volna. Válaszul Will úrnak valamely bókjára, amikor ez a mesterkéletlen ifjú kifejezte örömét és meglepetését nagynénje viselkedésén, a bárónő nyíltan így szólt:

– Hogy hízlgő vagyok, kedvesem? Persze hogy az vagyok. Szeretnélek benneteket kiengesztelni, amiért olyan nagyon durva voltam mindenkizhez ma reggel. Gyerekkoromban, még apám és anyám életében, amikor itt laktunk, emlékszem, szakasztott ugyanígy viselkedtem. Az volt a szokásom, hogy ha reggel rosszalkodtam, estére igyekeztem hizelegni a szüleimnek. Emlékszem, éppen ebben a szobában, éppen ennél az asztalnál... ó, mintha már sok száz éve elmúlt volna!... így hizelegtem apámnak és anyámnak, és a maga nagyapjának, Harry Esmond; és angolna volt vacsorára, éppen úgy, mint ma este, és éppen ez a fogás, ez a göngyölt angolna, hozta vissza emlékezetemben ezt a szokásomat. Éppen ilyen szeszélyes voltam abban az időben, amikor hétéves voltam, mint ma, amikor hetven vagyok, így hát meggyónom bűneimet, és bocsánatért esedezem, mint igazi jó kislány.

– Feloldozom ladviségedet – kiáltotta a káplán, aki részt vett a családi körben.

– De a tiszteletes úr nem is tudja, milyen ingerült és indulatos voltam. Veszekedtem a nővéremmel, Lady Castlewooddal, megszidtam a gyerekeit, gyötörtem Harry Esmondot, és mindezt csak azért, mert nem akart velem jönni Tunbridge Wellsbe.

– De megyek, madame, a legnagyobb öröm lesz számomra, ha magával lovagolhatok – mondta Warrington.

– Látja, káplán úr, milyen jó, szófogadó gyerekek mindnyájan. Egyedül én voltam ingerült és házsártos. Kegyetlenség volt tőlem, hogy így bántam velük! Maria, édesem, tőled is bocsánatot kérek.

– De hát engem igazán nem bántott meg, madame – felelte Maria az alázatos kérélelésre.

– Dehogynem, lányom, nagyon is megbántottalak! Mert saját magamat untam, azt mondtam neked, hogy a társaságod unalmas a számomra. Felajánlottad, hogy velem jössz Tunbridge-be, és én durván visszautasítottalak.

- De hát, madame, ha egyszer beteg, és a jelenlétem terhére van...

- De nem lesz a terhemre! Nagyon kedves volt tőled, hogy azt mondtad, eljőnnél. Mindent megteszek, kérlek, könyörgöm, esedezem, parancsolom, hogy gyere.

Mylord teletöltötte poharát, és felhajtotta. Rendkívül elfogulatlan volt az arckifejezése. Ez volt hát az iménti komédia célja.

- Ami az én nénikémnek örömet szerez, az bizonyosan boldoggá tesz engem is - mondta Maria a legboldogabb tekintettel, amire csak képes volt.

- Velem kell jönnöd, és velem maradnod, édesem, és megígérem, hogy jó leszek és jókedvű. Drága lordom, átengeded nekem a testvéredet?

- Lady Maria Esmond abban a korban van már, hogy ilyen ügyben saját maga dönthessen - mondta őlordsága meghajolva. - Ha bármelyikünknek hasznát veheti, madame, csak rendelkezék velünk.

Ez a mondat kellőképpen tolmácsolva kétségkívül ezt jelentette: „Nyavalya törje a vénasszonyt! Magával viszi Mariát, csak hogy elválassza ettől a fiatal virginiaitól.”

- Ó, Tunbridge nagyon kellemes lesz! - sóhajtotta Lady Maria.

- Sampson úr majd lesz szíves és látogatja Jones anyót helyetted - folytatta mylord.

Harry ujjával rajzolgatott az asztalon. Milyen gyönyörökre is számított már? Milyen sétákat, milyen lovaglásokat, milyen végeérhetetlen beszélgetéseket, milyen gyönyörűséges bokrokat és édes, elhagyatott lugasokat, milyen közös kottaolvasást, milyen holdfényt, milyen enyergést és turbékolást el nem képzelt! Igen, eljön majd annak is a napja. Mindnyájan elutaznak - Lady Castlewood a barátaihoz, Madame Bernstein a fürdőihez - és őt egyedül hagyják elbűvölő istennőjével, egyedül vele és a kimondhatatlan elragadtatással! Örjítő volt rágondolni is erre az öröme. Hogy ezek mind elmennek. Hogy őt ott hagyják, hadd élvezze ezt a mennyországot - hadd üljön ennek az angyalnak a lábánál, és csókolgassa annak a fehér ruhának a szegélyét. Ó, istenek! túl nagy boldogság, semhogy igaz lehessen! „Tudtam,

hogy ez nem lehet igaz = gondolta szegény Harry. – Tudtam, történik majd valami, hogy elrabolja tőlem.”

– De maga velünk lovagol majd Tunbridge-be, Warrington öcsém, és megvéd minket az útonállóktól? – kérdezte Madame de Bernstein.

Harry Warrington azt remélte, hogy a társaság nem látja meg, mennyire elpirult. Igyekezett, hogy a hangja nyugodt legyen, és ne remegjen. Igen, elkíséri lovon öladységeiket, és bizonyos benne, hogy nem kell veszélytől félniük. Veszély! Harry úgy érezte, hogy inkább még kívánja is a veszélyt. Levágna tizezer útonállót, ha úrnőjének kocsijához közelednének. Legalábbis ott lovagolhat a kocsi mellett, s olykor-olykor megláthatja az ő szemét az ablakban. Beszélni nem beszélhet vele, de a közelében lehet. Megszoríthatja azt az áldott kezét este a fogadóban, és érezheti, amint az ő kezén nyugszik reggel, amikor a kocsihoz vezeti. Két egész napba tart, amíg Tunbridge-be érnek, és egy-két napig ott is maradhat. Hát az a szegény nyomorult is, aki a kivégzésére vár a Newgate-ben,¹ nem hálás-e két-három napi haladéért is?

Mint látják, csak jeleztük, de nem kívántuk hosszasan leírni Harry Warrington úr lelkiállapotát, vagyis a gyengeelméjűségnek azt a legmélyebb mélységét, amelybe a szegény, nyomorult fiatalember most elmerült. Némely fiúban szerencsés és enyhe lefolyású a szerelem. Mások, ha egyszer kitört rajtuk a láz, halálosan belébetegednek, vagy ha fel is gyógyulnak, a sírba vagy a legtávolabbi öregkorba is magukkal viszik a betegség jegyeit. Én azt mondom, nem tisztességes dolog lejegyezni egy fiatalember szavait, amikor ebben az önkívületben őrzöng. És tegyük fel, hogy a nő, akibe szerelmes, kétszerte olyan öreg, mint ő – hát nem olvastunk mindnyájan arról a fiatal úriemberről, aki öngyilkosságot követett el végzetes szenvedélyének következtében Mademoiselle Ninon de l'Enclos-ért,² akiről kiderült, hogy a tulajdon nagymamája? És tegyük fel, hogy úgy viselkedel, mint

¹ London óvárosának kapuja. A kapuépületet a XII. századtól börtönnnek használták.

² Híres francia kurtizán (1616–1706); előkelő szalonja volt Párizsban. Egyik fia, aki idegenben nevelkedett, belésszeretett, s amikor megtudta, hogy anyjába szerelmes, főbe lőtte magát.

egy számár, te ifjú Harry Warrington, Virginiából! Hát Angliában nem akad elég ember, aki szintén iázik? Csak rúgjátok és szidjátok, ti, akiktől sohase telt ki egy számároridítás; de ti, minden derék *kardofagosz*-társak,³ hosszú fülű cimborák, férjetek meg vele, ismerjétek fel benne a számártestvért!

– És velünk marad egy-két napig Wellsben – folytatta Madame Bernstein. – Segít beköltözni szállásainkra. Aztán visszatérhet Castlewoodba, a fogolylövészetre és mindazokhoz a szép dolgokhoz, amiket mylorddal együtt tanulmányozni akarnak.

Harry meghajolt beleegyezése jeléül. Egy egész heti mennyország! Az élet hát mégsem végképpen sivár.

– És mivel bizonyára nagy társaság lesz Wellsben, szívesen bevezetem – tette hozzá kegyesen a hölgy.

– Társaság! Ó, istenem! Nekem nincs szükségem társaságra – sóhajtott fel Harry. – Úgy értem, hogy én teljesen beérem a kettejük társaságával – tette hozzá buzgón, és Will úr kétségkívül csodálkozott unokatestvére izlésén.

Mivelhogy, előreláthatólag, ez volt Harry kuzen mostani castlewoodi látogatásának utolsó estéje, Will kuzen azt javasolta, hogy ő meg a tiszteletes úr és Warrington találkozzanak az utóbinak a szállásán, és számoljanak el, amely eljárás ellen Harrynek – minthogy tekintélyes összeget nyert a két úriemberrel folytatott játékműveleteiben – nem volt kifogása. Ennek megfelelően, amikor a hölgyek elbúcsúztak éjszakára, és mylord is visszavonult, szokása szerint, saját lakosztályába, a három úriember összegyűlt Harry úr kis szobájában a puncsos tál mellett, amely Will megszokott éjféli társasága volt.

De Will elszámolási módszere az volt, hogy elővett két friss csomag kártyát, s felajánlotta, hogy Harryval szemben fennálló adósságát vessék alá a megkettőzés vagy kiegyenlítés folyamatának. A szegény káplánnak sem volt több készpénze, mint Lord Castlewood öccsének. Harry Warrington egyiküknek a pénzét sem óhajtotta elnyerni. Hát akarna ő bajt okozni imádott Mariája öccsének, vagy eltűrné-e, hogy valamelyik közeli rokona a nagylelkűség vagy elnézés hiányát vethesse a szemére? Szívesen hajlandó volt revánsot adni, ahogy az urak ajánlották. Éj-

³ Tövisesvő; számár. (görög)

félíg hajlandó velük játszani bármely tétbe, a mit ők megneveznek. Így hát munkához láttak; a kockavető poharat rázták, a kártyákat keverték és osztották.

Valószínűleg egyáltalában nem figyelt oda a kártyákra. Valószínűleg azt gondolta: „E pillanatban szerelmem gyönyörű, arany fürtjei kibomlanak komornája kezében. Boldog komornal! Most pedig térden áll az a földi szent, és fohászokat küld az égbe, ahol a hozzá hasonló angyalok lakoznak. Most nyugodni tért damaszt függőnye mögé. Ó, áldja meg őt az ég!”

– Kettőzitek a bankot? Én egy-egy lapot kérek a két páromra. Köszönöm, elég . . . tizes . . . most a másikkra, ez királynő, két igazi huszonegyes, és mivel duplára emeltétek, tartoztok nekem ennyivel és ennyivel.

Elképzelem, a káromkodások micsoda özönét zúditotta William úr, és a szitkok milyen fürge zuhatagát a nagytiszteletű úr az ifjú virginiai szerencséjére. Nyert, mivelhogy nem akart nyerni. Fortuna, ez a közismerten kacér szajha, eljött hozzá, mivelhogy nem ő járt az eszében, hanem egy másik nimfa, aki talán éppen olyan állhatatlan volt. Will és a káplán, amikor játszottak vele, állandóan gondosan emelték tétjeiket, talán mert feltételezték, hogy a dús virginiai vissza akarja nyeretni velük minden veszteségüket. De ez semmiképpen sem volt Harry Warrington szándéka. Odahaza alaposan kivette részét a hasonló játékokból – amivel kapcsolatban nyugodtan feltételezhetjük, hogy életének sok kis részletét eltitkolta anyja öngyászata előtt –, és megtanulta, hogy a kártya és a kocka kockázattal jár. És mivel tiszta játékot folytatott a barátaival, viszonzásul tőlük is elvárta ugyanezt.

– Úgy látszik, hozzám szegődött a szerencse, kuzen – mondta válaszul Will néhány további káromkodására és szitkozódására –, és mondhatom, én nem akartam erőszakolni; de csak nem képzelitek, hogy olyan bolond vagyok, és elhajítom magamtól? Egész halom papír van a birtokomban, tele az ígéreteitekkel. Ha folytatjuk a játékot, tegyük ki a dollárokat az asztalra, ha úgy tetszik, vagy ha nem készpénzt, akkor a megfelelő értékét.

– Mind ilyenek vagytok ti, gazdag emberek – zsémbelődött Will. – Soha kölcsönt nem adtok, csak biztosítékra, és mindig nyertek, éppen mert gazdagok vagytok.

– Szavamra mondom, kuzen, az utóbbi időben mindig a vagyonomat vágod a fejemhez. Annyim van, amennyi éppen csak a szükségleteimnek és a hitelezőimnek elég.

– Ó, bár mindnyájan elmondhatnánk ezt magunkról – nyögte a káplán. – Milyen boldogok lennénk, és milyen boldogok lennének a hitelezőink! Mit tudunk kockára tenni a mi győztes ellenségünk ellen? Ott az új ruhám, Warrington úr. Hajlandó őt aranyat megtenni ellene? Legfeljebb a gyapjútaláromban prédikálok, ha elvesztem. Megálljunk csak! Van egy Chrysostomusom,⁴ hozzá a *Vértanúk élete* Foxe-tól⁵ meg Baker *Króniká*-ja⁶ és egy tehén meg a borja. Mit tesz ki ellene?

– Will kuzen egyik húszfontos kötelezvényét – kiáltotta Warrington úr, s előhúzott egyet az okmányok közül.

– És megvan még a fekete kancám, hajlandó vagyok megjatszani, de nem a méltóságod cédulái ellen, hanem csak készpénzért.

– Nekem is van lovam. És én megteszem a lovamat az ötven fontod ellen! – ordította Will.

Harry elfogadta mindkét úriember ajánlatát. Tíz perc leforgása alatt Will lova meg a fekete kanca is gazdát cserélt. William kuzen soha még ilyen vadul nem káromkodott. A lelkész földhöz vágta parókáját, és lefőzte tanítványát a helytelenítések hangosságában. Harry Warrington úr teljesen nyugodt maradt, és egy csöppet sem ujjongott diadalán. Felkérték őt, hogy játszszone, és ő játszott. Tudta, hogy nyernie kell. Ó, imádott, szunynyadó angyal, gondolta, hát nem bizonyos vagyok a győzelemben, ha *te* jó vagy hozzám? Kinézett az ablakán az udvar szemközti oldalára, egy ablak felé, amelyről tudta, hogy az övé. Még mielőtt áldozatai átmentek az udvaron, már meg is feledkezett róluk, s nyögéseikről és balszerencséjükről. Ama ragyogó, szikrázó csillag alatt, amaz ablak mögött, ahol haloványan égett a lámpa, ott volt az ő öröme, szíve és drága kincse.

⁴ Chrysostomus, Szent János (i. sz. 345–407) – görög egyházatya, Konstantinápoly püspöke. Műveiben az aszketikus életet hirdette.

⁵ Foxe, John (1516–87) – angol hittudós. Fő műve a népszerű *Vértanúk élete*.

⁶ Sir Richard Baker (1568–1645) műve az *Anglia királyainak krónikája*. Rendkívül népszerű könyv volt, bár történelmi értéke csekély.

HUSZADIK FEJEZET

*Facilis descensus*¹

Elfelejtettem, hogy miközben a jó, öreg cambrayi püspök fentebb említett regényében leírta Kalüpszó kétségbeesett lelkiállapotát Ulysses távozásakor, említette-e Kalüpszó komornájának bánatát, miközben búcsút vett Odüsszeusz komornyikjától. A szolganép bizonyára együtt sírt a konyha táján, miközben az úr és az úrnő végső vad ölelésbe fonódott a társalgóban; bizonyára a cselédfülkében csüngtek egymás nyakán, miközben gazdáik szíve a nagy szalonban hasadt meg. Amikor utoljára kondukt meg a harang, és Ulysses hajómestere felordított: „Minden ember a fedélzetre!” – Kalüpszó és kísérlője bizonyára mindketten ugyanazon a pallón mentek végig, dobogó szívvel és záporozó szemmel; bizonyára mindketten zsebkendőket lengettek – nagyon különböző értékű és mintájú zsebkendőket – a partról, barátaik felé, a távozó hajón, miközben az emberek a szárazföldön s a hajó orrában gyülekező matrózok elüvöltötték a „hip-hip-hurrá”-t – vagy ennek az üdvözlésnek görög megfelelőjét – mindazoknak, akik érdekeltek voltak ebben az utazásban. De semmiképpen sem szabad elfelejteni, hogy ha Kalüpszó *ne pouvait se consoler*, Kalüpszó szolgálója *ne pouvait se consoler non plus*.² A bánatnak ugyanazon a pallóján kellett végigmenniük, az elválásnak ugyanazt a kínját kellett érezniük; hazatérve, ha nem is ugyanolyan mintájú és értékű zsebkendőt használtak, de a könnyek kétségkívül ugyanolyan sósak és bőségesek voltak,

¹ Könnyű alászállás. (latin)

² Kalüpszó vigasztalan volt, ; ; ugyancsak vigasztalan volt. (francia)

akár a márványcsarnokban hullatták, akár a cselédkamrában ontották őket.

Nemcsak Harry Warrington hagyta el Castlewoodot a szerelem áldozata gyanánt, hanem ugyanarról a helyről Gumbo is mint ugyanannak a szenvedélynek a prédája távozott. Szellemessége, képességei, jókedve, tehetsége a táncban, a főzésben és zenében, becsessé tették őt az egész női személyzet előtt. A férfiak közül talán nem is egy féltékeny volt rá, de a hölgyek mind az ő pártján állottak. Akkor még nem keletkezett Angliában olyan ellenérzés a szegény feketékkel szemben, mint ami azóta felülkerekedett a fehér bőrűek között. Helyzetükben talán nem élvezték az egyenlőséget, de mindenki részéről számíthattak részvételre és bizonyos mulatságos rokonszenvre, a nők részéről pedig kétségtelenül még nagylelkűbb jóságra is. Amikor a feketék országában Ledyardot³ és Parkot⁴ üldözték a férfiak, nem azt tapasztalták-e, hogy a fekete nők részvétellesek és jóságosak irántuk? A nők mindig jóságosak a férfinemhez. Micsoda (lelki) négereket nem becéznek? micsoda (erkölcsi) púposokat nem imádnak? micsoda leprásokat, micsoda hülyéket, micsoda esetlen eszelőseket, micsoda szálnalmas szörnyetegeket – képletesen beszélek – nem kényeztetnek és dédelgetnek? Gumbóval éppolyan kedvesen bántak a nők, mint a vele egyenrangúakkal: a cselédkszobákban csak a férfiak örvendeztek a virginiai fiú távozásán. Szerettem volna látni, amint búcsút vesz tőlük. Szerettem volna látni Mollyt, a szobalányt, amint a reggeli szürkületben kilopózik a teraszos kertekre egy bánatos bokrétát kötni. Szerettem volna látni Bettyt, a konyhalányt, amint levág egy vastag fűrtöt gesztenyeszínű csigáiból, és felajánlja, hogy kicseréli egy gyapjas zálogért az ifjú Gumbo koponyájáról. Gumbo persze azt mondta magáról, hogy *regum progenies*,⁵ asanti királyok leszármazottja. Kaffer földön, Connaughtban és más helyeken, ahol most örökletes rabszolgák laknak, a hajdankorban nagy számban élhettek ezek a hatalmas uralkodók, legalábbis mostani kiterjedt leszármazottaikból ítélve.

³ Ledyard, John (1751–89) – amerikai világutazó.

⁴ Park, Mungo (1771–1806) – skót Afrika-utazó, felfedező, a Niger folyó kutatója.

⁵ Királyok utóda. (latin)

A Madame de Bernstein elutazására kitűzött napon Castlewood valamennyi, szépszámu cselédje összegyűlt az ajtóknál és a folyosókon, némelyek, hogy utolsó pillantást vessenek öladysége embereire s a megígéző Gumbóra, némelyek hogy búcsút vegyenek öladysége komornájától, és mindnyájan, hogy ott lábatlankodjanak a bárónő és unokaöccse körül borraivaló reményében, amelyet az akkori idők szokása szerint bőkezűen osztogattak a házi cselédeknek. Egyik is, másik is gavallérosan megajándékozta a libériás társaságot, a fekete ruhás, nyakfodros komornyikokat s a szobalányok raját. Castlewood a bárónő ifjúkori otthona volt, ami pedig a derék Harryt illeti, aki nemcsak hogy ingyen élt a házban, hanem lovakat és pénzt is nyert – vagy legalábbis a pénz ígérését – unokatestvérétől és a szerencsétlen káplántól, ő természetből bőkezű volt, és úgy érezte, hogy e pillanatban nem szabad megfékeznie jóindulatú hajlamait. „Anyám, tudom, azt akarja – gondolta –, hogy bőkezű legyek az Esmond család valamennyi alkalmazottjával.” Így hát jobbra-balra szórta az aranyait, mintha csak éppen olyan gazdag lett volna, amilyennek Gumbo hirdette. Aki csak a közelébe jött, mind részesedett a nagylelkűségében. A háznagytól a cipőtisztítóig Harry úr mindegyiket lekötölte valamivel. A zordon házvezetőnőnek csöndes kamrájában, az elaggott kapusnak fülkéjében átnyújtotta emlékezetének valamely zálogát. Ha egy férfi szerelmes egy családnak valamelyik nőtagjába, csodálatos, milyen gyöngédséget tud érezni mindenki iránt, aki kapcsolatban áll ezzel a családdal. Elnyeri a szobalányok kegyét; hízeleg a komornyiknak; érdeklődik a lakáj iránt; megbízásokat intéz el a ház lányainak; tanácsot ad, és pénzt kölcsönöz a kollégiumban lakó kisebbik fiúnak; kiskutyákat cirógat, amelyeket különben félrerúgna; mosolyog régi anekdotákon, amelyekről ásitozna, ha nem a papa mesélné őket; édes portóit iszik, amiért elátkozná a pincért és a klub egész intézőségét; meg tud fénni még a házsártos aggszűz nagynénivel is; a taktust veri, amikor a drága kis Fanny elzongorázza a darabot, amelyet betanult; és mosolyog, ha a komisz, eleven kis Bobby az ingére önti a kávé.

Harry Warrington a maga módján és ama kor szokásainak megfelelően, rövid idő óta – amiből arra következtettek, hogy csak nem sokkal azelőtt vallott szerelmet és talált meghallgatásra

– a Castlewood családban ilyen ártatlan tanújeleit adta annak a szeretetnek, amelyet egyikük iránt érzett. Will kuzen visszanyerhette volna a veszteségét, vagy akár el is nyerhette volna Harry megtakarított pénzét – s ő még örült volna neki. De azért a fiú, ha szerelmes is volt, józan, okos fiú volt, aki szerette a sportot és a tiszta játékot, és egy pillantással meg tudta ítélni, melyik a jó ló. Miután Will minden készpénzébe folyt a játék, és Harry elnyerte, Esmond úr számos, értékes aláírásával egyetemben, nagyon is jólesett neki, hogy a tetejébe még Will barna lovát is megkapja, éppen azt a négylábút, amelyik majdnem belerúgta őt a vízbe azon az első estén, amikor Castlewoodba érkezett. Gyakran szemtanúja volt a ló teljesítményeinek, s minden szenvedélyében és romantikájában sem érintette kellemetlenül, hogy ilyen egészséges, gyors, jól szoktatott vadász- és hátszlónak a tulajdonosa lesz. Amikor elég soká bámult már az úrnőjének ablaka fölött ragyogó csillagokra, s miután amaz ablakban kialudt a gyertya, Harry a saját hálósobájába vonult, s ott kétségkívül ifjonti elégtétellel gondolt Mariájára meg a lovára, s hogy milyen édes érzés lesz, ha majd a kettő közül az egyik ott ül vele a másikkal a hátán, s ő végigjárja az egész szigetet ilyen állaton, és dereka körül ilyen fehér karral. Aztán elaludt ilyen elmélkedések közepette, miután előzőleg még egymillió áldást kívánt Mariájának, akinek a társaságát még legalább egy hétig élvezni majd.

Szegény Sampson káplán kora reggel átküldte a kis fekete kancáját lovászának, inasának, kertészének kíséretében, aki zokogott, és csókokkal borította az állat fehér orrát, amiközben átadta Gumbónak. Gumbót is, gazdáját is meghatotta a fiú érzékenysége; a néger ugyancsak sírással mutatta ki rokonszenvét, Harry pedig két guinea átnyújtásával, amivel meglepte és könnyűszerrel meg is vigasztalta a káplán inasát. Azután Gumbo és a káplán lovásza elvezette az állatot az istállóba azzal a parancssal, hogy William úr lovával együtt vezesse elő reggeli után, majd ha Madame Bernstein kocsija is előáll.

A ház ura olyan udvarias volt nagynénjéhez – vagy pedig annyira örült az elutazásának –, hogy maga is megjelent a reggelinél búcsút venni vendégeitől. A hölgyek és a káplán is jelen voltak – az egyetlen hiányzó családtag Will volt; maga helyett

azonban ott hagyott egy levelet unokatestvérének, amelyben rendkívül rossz helyesírással közölte, hogy kénytelen volt reggel elmenni a salisburyi futtatásra, de a lovat, amelyet az unokatestvére elnyert tőle, otthon hagyta, és Tom, a lovásza majd kiszolgáltatja Warrington úr szolgájának. Will távolléte nem akadályozta a társaság többi részét a barátságos teázásban, aztán a kocsik kellő időben az udvarra gördültek, a szolgák megrakták a bárónő nagyszámú málhájával, s végül is elérkezett az indulás pillanata.

A testes bárónő és unokahúga egy nagy, nyitott landauerben foglalt helyet; két lakáj a bakra szállt eléjük pisztolyokkal és mordályokkal felszerelve arra az esetre, ha útonállókkal találkoznának. Egy másik kocsi szállította őladysége szobalányait és egy másik szolgát a poggyász őrizetére, amely bármilyen bőséges és nagyszámú volt is, mégsem vehetné fel a versenyt azzal a bőronszállítmánnyal, amely a jelenkor úrhölgyét kíséri. Warrington úr szerény poggyászát ugyanebbe a második kocsiba helyezték, a szolgák őrizetére, s Gumbo úr felajánlotta, hogy az út legnagyobb részében ennek a kocsinak az ablaka mellett lovagol.

Mylord mostohaanyjával és Lady Fannyval együtt elkísérte nagynénjét a kocsi lépcsőjéig, és kötelességtudó ölelések kíséretében vett tőle búcsút. Lady Maria is megjelent útiöltözetben, amiről Harry Warrington azt gondolta, hogy a legcsinosabb ruha a világon. Szolgák raja állta körül a kocsit, az ég áldását kérve őladységére. A bárónő elutazásáról tudtak a faluban, és rengetegen álltak várakozva a kapun kívül, a fák alatt, s hurráztak és kalapjukat lengették, amikor a súlyos fogatok elgördültek.

Gumbo elment Warrington úr lovaiért, miközben mylord ifjú vendégébe karolva, fel-alá járt vele az udvaron.

– Hallom, magaddal viszed néhány lovunkat Castlewoodból?
– mondta mylord.

Harry elpirult.

– Üriember nem utasíthatja vissza a tisztességes kártyajátékot – felelte. – Nem én akartam játszani, és nem is játszottam volna pénzbe, ha William kuzen nem erőszakolja. Ami a káplánt

illeti, eléggé fájt a szívem, hogy nyerek tőle, de ő éppen olyan türelmetlenül kívánta, mint a kuzenom.

– Tudom... tudom! Téged nem lehet hibáztatni, fiam. Aki farkasok közé kerül, együtt kell üvöltenie a farkasokkal; és nagyon is örülök, hogy jó leckét adhattál Willnek. Bolondja a játéknak... a nadrágját is eljátszaná... nekem is, a családnak is már nemegyszer ki kellett fizetnünk az adósságait. És szabadna tudnom, mennyit nyertél tőle?

– Hát valami tizenennyolc aranyat az első két napon, aztán egy kötelezvényét még százhusz aranyról és a barna lovát ötvenért... ez majdnem kétszázat tesz ki. De tudod, kuzen, végig tiszta játék volt, és az akaratom ellenére történt, hogy egyáltalában játszottunk. Will rosszabb játékos nálam, mylord... ez az igazság. Csakugyan rosszabb.

– Pedig a legtöbb partnerénél jobb játékos – mondta mylord.

– A barna lovát mondtad, ha jól értettem?

– Azt. A barna lovát... Prince Williamot, amelyiknek Constitution volt az anyja. Csak nem gondolod, hogy ötvenet tettem volna meg a pejlova ellen, mylord?

– Honnan tudhatnám? Láttam Willt, amikor ma reggel ellovagolt, de úgy látszik, nem jegyeztem meg, milyen lovon. A fekete kancát pedig a lelkésztől nyerted?

– Tizennégyért. Gumbónak nagyon jó lesz. Miért nem jön már az a csibész a lovakkal?

Harry lelke távol járt már a gyönyörű Mariával. Alig várta, hogy mellette kocoghasson.

– Ha Tunbridge-ben leszel, Harry öcsém, résen kell lenned erősebb játékosokkal szemben, mint a káplán és Will. Mindenféle furcsa társaság gyűlik össze Wellsben.

– Mi, virginiaiak korán megtanuljuk, hogy vigyázzunk magunkra, mylord – mondta Harry bölcsen bólogatva.

– Úgy látszik! A gondjaidba ajánlom a nővéremet, Harry. Igaz, hogy éveit tekintve nem kisgyerek már, de olyan ártatlan, mintha az volna. Ugye, vigyázol rá, hogy baj ne érje?

– Az életemmel védem meg, mylord! – kiáltotta Harry.

– Bátor fiú vagy. Mellesleg, öcsém, hacsak nem nőtt nagyon a szívedhez Castlewood, én a te helyedben nem nagyon sietnék vissza ebbe a magányos, roskatag, öreg házba. Magam is egy

másik birtokomra készülődöm, és aligha érek vissza ide a fogolyvadászat idejére. Menj csak, és vigyázz a nőkre, a nővéremre meg a bárónőre, jó?

– De mennyire! – mondta Harry, s szíve ugrált a boldogságtól erre a gondolatra.

– Én meg majd írok neked, mikor hozd vissza a nővéremet. No, itt vannak a lovak. Elbúcsúztál már a grófnőtől és Lady Fannytól? A kezükkel hintenek rád csókokat fentről, a zeneterem erkélyéről.

Harry felszaladt, hogy búcsút vegyen a hölgyektől. Kurtára fogta ezt a szertartást, mert sóvárgott rá, hogy szívének úrnőjét követhesse; hamarosan lejött a lépcsőn, fel akart szállni újonnan szerzett paripájára, amelyet Gumbo, aki már nyeregben ült a lelkes fekete kancáján, a kantáránál fogva tartott.

Szóval ott ült Gumbo a fekete kancán, egy másik lovat vezetve. Csakhogy ez pejló volt, nem barna, roggyant térdű pejló, egy öreg, elnyűtt négylábú.

– Mi ez? – kiáltotta Harry.

– Méltóságod új lova – mondta a lovász, megérintve sapkáját.

– Ez a gebe? – kiáltott fel a fiatal úriember több, Angliában és Virginiában használatos kifejezés kíséretében. – Menj és vedd elő Prince Williamot, William úr lovát, a barna lovat.

– William úr a Prince Williamon lovagolt el ma reggel a salisburyi versenyre. Az volt a búcsúszava: „Sam, nyergeld föl ma reggel a pejlovamat, Catót, Warrington úrnak. Mától fogva Warrington úr lova. Az éjszaka eladtam neki.” És tudom, hogy méltóságod milyen bőkezű: tekintettel lesz a lovászra.

Mylord nem állhatta meg, hogy nevetésbe ne törjön ki Samnek, a lovásznak e szavaira, Harry azonban, a maga részéről, még jobban belehevült azokba a megjegyzésekbe, amelyeknek itteni kinyomtatását az illem nem tűri.

– William úr azt mondta, esze ágában sincs, hogy a Prince-től százhuszon alul megváljon – mondta a lovász, és ránézett a fiatalemberre.

Lord Castlewood még jobban nevetett.

– Will mégiscsak túl erős ellenfél volt neked, Harry Warrington.

- Túl erős ellenfél nekem, mylord! Éppen így akadhat fickó, aki ólmozott kockával hatot dob, és az is túl erős ellenfél nekem. Az ilyesmit én nem játéknak nevezem, hanem csa...

- Warrington úr! Légy szíves, és kímélj meg attól, hogy az öcsémet szidod. Nyugodj meg, majd gondom lesz rá, hogy megkapd, ami jár neked. Isten veled. Vágtass már, különben a kocsik előtted érnek Farnhambe - s ezzel mylord búcsút intve, bement a házba, Harry és társa pedig kilovagolt az udvarból. Az ifjú virginiai túlságosan türelmetlen volt már, hogy utolérje a kocsikat és istennőjét, semhogy észrevegye a kimondhatatlan szerelemnek és gyöngédségnek azokat a pillantásait, melyeket Gumbo vetett szép szeméből egy ifjú teremtésre a portás fülkéjében.

Miután az ifjú eltávozott, a káplán és mylord leült, hogy békésen és nyugodtan befejezzék reggelijüket. A két hölgy már nem tért vissza az étkezéshez.

- Megint egy újabb átkozott gazsága Willnek - mondta mylord. - Nem csodálnám, ha az öcsénk betörné Will fejét.

- Will már hozzászokott ehhez a művelethez, mylord; de azért - tette hozzá vigyorogva a káplán -, amikor az éjszaka játszottunk, nem történt említés a ló színéről. Számomra nem volt menekvés, mert csak egy lovam van, s így a fekete inas elnyargalt rajta. De hogy igazságot szolgáltatassak neki: ez a fiatal virginiai úgy játszik, mint egy igazi férfi.

- Azért nyer, mert nem bánja, ha veszít. Azt hiszem, nem kétséges, hogy nagyon gazdag. Az édesanyja jogi képviselői az én ügyvédek is, és azt írják, hogy az a birtok egész fejedelemség, és minden évben többet hoz.

- És ha királyság lenne, akkor is tudnám, kit tenne meg Warrington úr a királynőjének - mondta a hízelgő káplán.

- Az ízlésről nem lehet vitázni, lelkész úr - mondta gunyorosan ölordsgága. - A férfiak mind ilyenek. Az első nő, akibe beleszerettem, negyvenéves volt, és olyan féltékeny voltam, mintha tizenöt éves lett volna. Ez már családi örökség. Esmond ezredes... az ott abban a piros kabátban és mellvértben... feleségül vette a nagyanyámat, aki majdnem az ő nagyanyja is lehetett volna. Ha ez a fiú mindenáron egy idősebb fejedelemsz-

szonyt akar magával vinni Virginiába, ne akadályozzuk meg benne.

– Ez igazán kíváncsi eredmény volna – mondta a káplán. – Nem az volna a legjobb, mylord, ha magam is elmennék Tunbridge Wellsbe, hogy helyben legyek, és a fiatal pár érdekében fejtssem ki szent hivatásomat?

– Két új lovat kap, lelkész úr, ha ez sikerül – mondta mylord.

S ezek után hagyjuk magukra őket, békében, a reggeli utáni pipájuk mellett.

Harrynak olyan sürgős volt utolérnie a kocsikat, hogy majdnem elmulasztotta levenni a kalapját, és fogadni a castlewoodi falusiak éljenzését: mindnyájan szerették a fiút, akinek őszinte, nyájas modora, becsületes arca legtöbb helyen szíves fogadtásra talált. Még éltek a legendák Castlewoodban a nagyszülei-ről, s arról, hogy nagyapja, Esmond ezredes, Lord Castlewood is lehetett volna, de nem akart az lenni. Az öreg Lockwood, a kapusfülkében, gyakran mesélt az ezredes vitézségéről Anna királynő háborúiban. Hőstetteit kiszínezték, a mostani család viselkedését szembeállították az öreg lord és lady életével; lehet, hogy azok sem voltak nagyon népszerűek a maguk idejében, de különbek voltak a mostani birtokosoknál. Lord Castlewood kemény földesúr volt, s az ellenszenv talán nem is annyira a szigorúságának szólt, mint annak, hogy tudvalevően szegény volt, és zavarokkal küzdött. Ami Will urat illeti, azt senki sem szerette. A fiatalúr sokszor keveredett veszekedésbe, verekezésbe a falu körül, olykor betörték a fejét, olykor ő törte be mások fejét, váltói futottak a szomszédos városokban, amelyeket nem tudott, vagy nem akart kifizetni; bíróságok elé került falusi lányok megrontásáért, meggyalázott férjek, apák, szeretők lesték meg és náspángolták el. Száz évvel ezelőtt jellemét és tetteit részletesen leírták volna az erkölcsrajzok; de manapság a komikus műzsa nem szellőzteti Molly Seagrim ágyának függönyét, csak jelzi, hogy valaki ott van mögötte, s szemérmesen, az elborzadás szavaival és legyezővel a szeme előtt elfordul. A faluban hallották, hogyan győzte le a fiatal virginiai földesúr Will

urat lovaglásban, magasugrásban, céllövésben és végül kártyajátékban, mert a faluban mindenről tudnak; s csak annál jobban tisztelték Harryt a fölényéért. S mindenekfölött óriási vagyonáért csodálták – Gumbo ugyanis ilyesmit regélt gazdájáról. Ez a hírnév bejárta az egész grófságot, s e pillanatban is előtte járt Madame Bernstein hintóinak a bakjain, ahonnan a szolgák, amikor abrakolásra szálltak a fogadóknál, elképesztő beszámolókat terjesztettek az ifjú virginiai rangjáról és ragyogásáról. Fejedelem a hazájában. Aranybányái, gyémántbányái, prémjei, dohányültetvényei vannak, s isten tudja, mi még és mennyi még? Nem csoda, hogy a derék britek éljenek neki, és tisztelték a gazdagságáért, ahogy ez már szokása e nemes szívű legényeknek. Csodálkozom is, hogy nem üdvözölték a városi testületek, nem nyújtották át neki aranyládákban a város díszpolgárságát – hiszen olyan gazdag! Ó, dicsőséges dolog britnek lenni, s tudni, hogy nincs ország, ahol a gazdagságot jobban tisztelik, mint minálunk, s ahol a sikert a hűség olyan állandó, gyöngéd tanújeleivel fogadják.

Így hát maga mögött hagyva a kiáltozó, kalapjukat magasba dobáló falusiakat, Harry megsarkantyúzta nyomorult gebéjét, s nyomában Gumbóval elügetett, amíg el nem érte azt a porfelhőt, amely istennőjének hintóját beburkolta. Behatolván e felhőbe, a kocsi ablakához ért. Lady Maria a lovaknak háttal ült: amennyiben Harry kissé a kerekék mögött maradt, abban a gyönyörben lehetett része, hogy lássa isteni szemét és mosolyát. Lady Maria ajkára tette az ujját. Madame Bernstein már szundikált a párnáin. Harrynak esze ágában sem volt, hogy megzavarja az öreg hölgyet. Éppen elég boldogság volt neki, ha unokanővérére nézhetett. Lehet, hogy szép volt a táj, de mit törődött ő azzal? Minden nyári ég és fa semmiség volt azzal az arccal összehasonlítva; a lombokban a madárdal nem volt olyan édes zene, mint ama hölgy egyszótagos szavai.

A bárónő kövér lovai rövid utazásokhoz, nyugodt ügetéshez és bőséges táplálékhoz voltak szoktatva; úgyhogy, bármilyen rossz lovon ült is Harry Warrington, minden nehézség nélkül lépést tudott tartani idősebb nőrokonával. Két órakor megpihentek néhány órára, hogy megebédelhessenek. Warrington úr bőkezűen kifizette a fogadóst. Mi lehetett volna túl nagy ár azért az örömért,

hogy imádott Mariájának közelében tartózkodhatik, és része lehet abban a boldogságban, hogy társalogjon vele, amit alig szakított félbe Madame de Bernstein szelíd lélegzése – ő ugyanis bőséges étkezés után kellemes félórai álomba süppedt. Maria s a fiatalúr lágy és halk hangon beszélték meg újra meg újra azokat az élvezetes semmiségeket, amelyeknek kimondásába és meghallgatásába a Harry állapotában leledző emberek soha bele nem fáradnak.

Egy népes fürdőhelyre utaztak, ahol a szépség és előkelőség minden válfaja összegyűlik – a félénk Maria bizonyos volt benne, hogy az ifjú szépségek között Harry felfedez majd néhányat, akiknek bájai sokkal érdekesebbek rá, hogy figyelmét lekössék, mint mindaz, amivel az ő egyszerű arca és alakja dicsekedhetik. Harry minden istenre esküdözött, hogy maga Venus sem csábíthatná el Maria mellől. Ellenkezőleg, neki van oka a félelemre. Ha az előkelő fiatal emberek megpillantják az ő páratlan Mariáját, nyüzsögni fognak a kocsija körül, s elfeledtetik vele azt a csiszolatlan és szerény amerikai, akinek fogalma sincs divatról, szellemességről, s aki csak egy hűséges szívet tud a szolgálatára felajánlani.

Maria mosolyog, ég felé fordítja szemét, esküszik, hogy Harry mit sem tud a női tisztességről és hűségről; ellenkezőleg a férfinem az, amelynek hűtlensége közmondásos, s amely gyönyörűségét leli abban, ha szegény női szívekkel játszhatik. Ebből kavarodás támad, csörömpölés hangzik a csemegekések és villák között, egy pohár felborul és összetörik. Egy „ó!” hagyja el Maria ártatlan ajkát. A zavart Warrington úr kabátjának széles kezelője okozta, amelyet átnyújtott az asztalon, hogy megragadja Lady Maria kezét, s e cselekedete közben feldöntötte a borospoharakat. És mi is lehetne természetesebb, sőt szükségsebb, mint hogy Harry, hallván neme becsületének illetlen megrágalmazását, megragadja szép vádlójának kezét, s örökös hűséget fogadjon a bájos ujjak fölött?

Milyen nagy szerepet játszanak, vagy legalábbis szoktak játszani az udvarlásban ezek a kezek! Milyen furcsán szorongatódnak az élet eme korszakában! Mennyire bevonják őket a társalgásba! Milyen képtelen fogadalmak és esküvések keletkeznek a segítségükkel! Mi értelme lehet egy hüvelykujjat és négy ujjat

rángatni és nyomogatni? Képzeletemben látom is, hogyan nevet Alexis, aki ezt az oldalt történetesen Araminta mellett olvassa. Hüvelykujjakról beszélni – még ilyen!... Maria körülnéz, hogy lássa, fölébredt-e Madame Bernstein az üveg zörgésére; de az öreg hölgy teljes nyugalommal szunnyad karosszékében, úgy-hogy unokahúga azt gondolja, semmi baj sem lehet abból, ha túri Harry gyengéd szorongatását.

A lovakat befogták, vége a paradicsomnak – legalábbis a következő alkalomig. Mire a fogadás belép a számlával, Harry kellő távolságra áll unokanővérétől, s az ablakból nézi az odalenti lovas felvonulást. Madame Bernstein mosolyogva és semmiről sem tudva ébred fel szunnyadásából. Milyen gyöngéd gondoskodással, milyen tiszteletteljes udvariassággal vezeti War-rington úr nagynénjét a kocsihoz! Milyen szemérmes és ártatlan Lady Maria tekintete, amikor követi őket! Tovagördülnek a kocsik a mélyen hajlongó fogadás és a pincérek, a csillogó fogadó-cégér körül gyülekező vidékiek, az egyszerű, kis ajtajukból bámuló boltosok, a régi városháza árkádjai alatt álldogáló fiúk és vásárosok, az ormfalas házak között, az utcán lézengő járőre-lők sorfala előtt.

– Ez a híres Bernstein bárónő. Ő az, az az öreg hölgy a csuk-lyás köpenyben. Az pedig az a gazdag, fiatal amerikai, aki nem-régen érkezett Virginiából, és milliói meg milliói vannak. Jobb lova is lehetne, az már szentigaz.

Aztán a fogatok eltűnnek, s a kisváros visszasüllyed szokásos nyugalmába. A fogadás visszamegy barátaihoz a klubba, és el-meséli nekik, hogy az uraságok ma éjszaka Farnhamben alusz-nak, a Borostyánban.

A fogadói ebéd bőséges volt, és a fogadó mindhárom vendége kitett magáért. Harry olyan jó étvágyinak örvendett, amilyen ter-mészetes is volt életének ebben a korszakában. Maria és a nagynénje sem volt közömbös egy jó ebéd iránt; Madame Bern-stein kényelmesen elszundikált a maga ebédje után, és ez kétség-kívül hozzásegítette, hogy a sok jó étel meg ne ártson neki – a húspástétomok, a gyümölcspudingok, az erős sör és a nehéz por-tói bor. Kedvére hátradőlt ülésén a landauerben, nyájasan hátra-nézett, Harryra mosolygott, s egy kissé elbeszélgetett vele, mi-közben Harry a kocsi mellett lovagolt. De mi baja volt annak

a szeretett lénynek, aki háttal ült a lovaknak? Rendkívülien tündöklő arcát továbbra is rózsapír ékítette, és Harry ezt természetes rózsapírnak tartotta. (Láthatja, asszonyom, hogy gyanúsításai Lady Mariának az unokaöccsével tanúsított viselkedését illetően teljességgel helytelenek és szívtelenek, mivel a félénk fiú nem is tett semmi olyan kísérletet, amelyet ön feltételez róla, a célból, hogy megbizonyosodjék, igaziak-e vagy mesterségesek a rózsák. Még hogy csók? Pirulok a gondolatra, hogy olyannak képzelet a jelen történet szerzőjét, mint aki célozgat is ilyen megbotránkoztató dologra!) Ismétlem, Maria tündöklő, piros arca továbbra is piros maradt, mégpedig furcsa, fémes csillogással, de arcának többi része, amely versengeni szokott a lilium fehér-ségével, a nárcisz színére változott. Szeme szörnyű lifejezéssel tekintett körül. Harryt megrémítette az istennőjének arcán megjelenő gyötrellem, amely nemcsak fájdalomról tanúskodott, hanem egy csöppet sem volt tetszetős. Végül Madame Bernstein is észrevette unokahúgának rosszullétét, s megkérdezte tőle, nem attól beteg-e, hogy háttal ül a kocsiban. Szegény Maria be is vallotta, hogy ez az igazság. Mire az idősebb hölgy kénytelen volt maga mellett helyet adni unokahúgának, és útjukon Farnham felé sok mogorva, kellemetlenkedő, gúnyos megjegyzést tett útítársának, kimutatván nagy elégedetlenségét, amiért Maria olyan szemtelen, hogy utazásuk első napján megbetegszik.

Amikor elérték a Borostyánhoz címzett fogadót – amely nevezetes fogadó már háromszáz éve áll Farnham városában –, a drága beteg visszavonult szolgájával a hálószobájába, alig vetvén egy szánalmas pillantást elvonulása közben Harryra, s ezáltal a fiú lelkét az ijedtség és részvét különösen keveredett állapotába döntve. Azok a sárga, sárga orcák, azok az ólom-színű, ráncos szempillák, az a szörnyű pirosság – milyen beteg színe volt az ő imádott Mariájának! Nemcsak beteg, hanem – el innen, rettenetes gondolat, férfiatlan gyanú! Igyekezett elűzni lelkéből ezt a gondolatot. Nem nagy étvággyal ette vacsoráját, pedig a vidám bárónő úgy élvezte ezt az étkezést is, mintha nem is ebédelt volna, és egész bizonyosan úgy, mintha semmi részvétet sem érezne beteg unokahúgával.

Felküldte a főkomornyikját, kérdezze meg, kíván-e valamit vacsorára Lady Maria. A szolgálta visszajött az üzenettel, hogy

őladysége még mindig nagyon rosszul érzi magát, és nem kíván semmi táplálékot.

– Remélem, holnap reggelre meg szándékszik gyógyulni – kiáltotta Madame Bernstein kis kezével az asztalon dobolva. – Gyűlölöm az olyan embereket, akik megbetegszenek egy fogadóban vagy utazáson. Akar pikétet játszani velem, Harry?

Harry boldog volt, hogy pikétet játszhatik a nagynénjével.

– Ez a lehetetlen Maria! – mondta Madame Bernstein, és megivott egy nagy pohár forralt bort. – Azt hiszi, mindent megengedhet magának. Sohasem volt egészséges a szervezete. Már negyvenegy éves. Az egész felső fogsora hamis, és nem tud rágni vele. Hála az égnek, nekem még minden fogam megvan. Milyen ügyetlenül oszt, gyermekem!

Csakugyan ügyetlenül osztott! Hát ha egy fogorvos e pillanatban Harry saját rágószerszámaint húzta volna ki, el lehetett volna várni tőle, hogy észben tartsa a kártyáit, vagy hogy ügyesen keverje őket? Ha egy férfit az inkvizíció kőpadra vonna, természetes dolog volna-e, ha mosolyogna, s udvariasan és öszszefüggően beszélne a komoly, nyugodt inkvizítorral? E kártyára vonatkozó kis kérdésen kívül Harry inkvizítora a legcsekélyebb nyugtalanságról sem tett tanúságot. Arcán nem mutatkozott sem meglepetés, sem diadal, sem kegyetlenség. Madame Bernstein ezen az estén nem dőött többé az unokahúgába, hanem Harryval kártyázott, csevegett, elmerült kedvenc beszédtemájába a régi időről, s igen nyájasan és jókedvűen vált el tőle. Harry valószínűleg nem sokat hederített nagynénjének történeteire. Valószínűleg más gondolatok foglalkoztatták. Maria negyvenegy éves, Mariának hamisak a – ó, rettentő, rettentő! A szemem is műszem? A haja is vendéghaj? Falába van? Nem irigylem ennek a fiúnak az álmát azon az éjszakán.

Madame Bernstein azt mondta reggel, hogy olyan mélyen aludt, mint a mormota. Hogy lelkifurdalás nem bántotta, az nyilvánvaló volt. (Vannak, akiknek a lelke boldog és megkönnyebbül, ha sikerült áldozatukat ledöfni, és végezni vele.) Lady Maria is megjelent a reggelizőasztalnál. Őladysége rosszulléte szerencsésen elmúlt – a nénije gyöngéden gratulált is a jó arcszínéhez. Lady Maria leült a reggelijéhez. Fürkészve nézett Harry arcába. Harry a megszokott sziporkázásával és eredetisé-

gével megjegyezte, mennyire örül, hogy őladysége jobban van. Miért riadt fel a hangja színére Lady Maria, s miért nézett rá újra rémült szemmel? Ott ült a főinkvizitor, mosolyogva, teljes nyugalomban, és sonkát evett meleg vajassüteménnyel. Ó, szegény, vonagló, kínpadra feszített áldozat! Ó, köszívű inkvizitor! Ó, Bernstein bárónő! Kegyetlenség volt! Kegyetlenség!

Farnham táján körös-körül dicsőségesen zöldellt a komló, s a kocsik a legdúsabb, legszebb vidéken hajtottak át. Maria mindenáron a régi helyére akart ülni. Köszöni a drága nénikéjének. Most már csöppet sem fogja őt zavarni. Ahogy tegnap is, a kocsi mellett lovagló, ifjú lovag arcába tekintett. Azokat a válaszjeladásokat kereste, amelyek ki szoktak gyúlni ama két ablakban, hogy elmondják: odabenn a szerelem lángol. Lady Maria szelíden mosolygott rá, s a vonzalomnak e jelére Harry igyekezett is válaszolni émelýgősen hálás vigyorral. Szerencsétlen ifjú! Hiszen nem hamis fogakat látott ő, amikor Maria mosolygott. De hamisnak hitte őket, és ezek a képzeletbelien hamis fogak tépték, kinozták őt.

És így múlt el a nap, odafent ragyogó napsütéssel, de Harry-nak és Mariának egészen beborultan. Harry nem látott semmit; Virginiára gondolt; visszaemlékezett, milyen szerelmes volt Broadbent lelkész lányába Jamestownban, és hogy milyen gyorsan vége lett annak az ügynek. Tétován visszavágyódott, haza. Dögvész az összes hideg szívű angol rokonokba! Hát nem mindnyájan rá akarják szedni? Nem mindnyájan ellene ármánykodnak? Az az átkozott Will is nem becsapta őt azzal a lóval?

Éppen erre a fordulatra Maria olyan hangosan és élesen felsikoltott, hogy Madame Bernstein felébredt, a kocsis visszarántotta a lovakat, és mellőle a lakáj rémülten ugrott le a bakról.

– Engedjenek ki! Engedjenek ki! – sikoltotta Maria. – Engedjenek hozzá! Engedjenek hozzá!

– Mi történt? – kérdezte a báróné.

Az történt, hogy Will lova térdére és orrára bukott, s lovasát átvette a fején, és Harry úr, aki pedig el lehetett volna rá készülve, arcára borulva feküdt, mozdulatlanul.

Gumbo, aki a második kocsiban dévajkodott a szolgálókkal, felriadt, és üvöltözése elvegyült Lady Maria jajgatásával. Ma-

dame Bernstein kiszállt a landaueréből, és jócskán remegve, lassan odament.

– Meghalt... meghalt! – zokogta Maria.

– Ne légy már olyan liba, Maria! – mondta a nagynénje. – Valaki csöngessen ezen a kapun!

Will lova összeszedte magát, és esése után zavartalanul, nyugodtan állt a lábán; de legutóbbi lovasa semmi életjelet sem adott.

HUSZONEGYEDIK FEJEZET

Szamaritánusok

Nehogy valamelyik gyöngéd szívű hölgyolvasóm Harry Warrington úr épségéért szorongjon, azt képzelje netán, hogy rogygyant térdű lova végképpen kikocogott vele ebből az életből és ebből a történetből – nyugtassuk meg a lelkét mindjárt a fejezet kezdetén, biztosítván őt, hogy semmi komoly baj nem történt. Hogyan is engedhetnők meg magunknak, hogy kiirtsuk hőseinket, amikor még jóformán végére sem értek ifjúságuk kezdetének, mi pedig még nem értünk el a történet férfikorába? Máris gyászoljuk virginiai testvéreink egyikét, aki Amerikában járt szerencsétlenül – csak nem fogjuk megölni a másikat Angliában? Nem, nem. Hősöket nem szokás ilyen kutyafuttában és erőszakosan kidobni, hacsak nincs valami kényszerítő ok rá, hogy eltegyük őket láb alól. Ha egy úriembernek mindannyiszor elkéne vesznie, valahányszor egy ló leveti, akkor nemcsak e krónika hőse, hanem a szerzője is alulról szagolná az ibolyát, holott az előbbi sem a föld alatt, hanem a föld felett fekszik elterülve, és majd újra életre keltik, amint bevitték a házba, amelynek csenőjét Madame de Bernstein szolgái meghúzták.

Mivel meg akarom győzni önöket, hogy a virginiai testvérek közül legalábbis a kisebbik még életben van, íme egy levél hiteles másolata – az a hölgy írta, akinek házába bevitték, miután leesett Will úr rogygyant térdű bestiájáról, s akiben, úgy látszik, kedves barátnőre talált.

*A castlewoodi Esmond Warrington asszonynak,
richmondi házába, Virginiában*

Ha virginiai Esmond Warrington asszony vissza tud emlékezni huszonhárom évvel ezelőttre, amikor Rachel Esmond

kisasszony a kensingtoni intézetben tanult, talán emlékszik még Molly Benson kisasszonyra, osztálytársára, aki ellejejtette már minden kis veszekedésüket – amelyekben Molly kisasszonynak nagyon gyakran nem volt igaza –, és csak a nagy lelkű, fénnekölt, vidám Esmond kisasszonyra emlékszik, Pocahontas hercegnőre, akinek annyi iskolatársunk udvarolt.

Drága Madame! Én sohasem tudom ellefejtteni, hogy maga drága Rachel volt valamikor, abban az időben, amikor én a maga legdrágább Mollyja voltam. Ha nem is a legjobb barátságban váltunk el egymástól, amikor hazautazott Virginiába, de maga is tudja, mennyire szerettük egymást valamikor. Én még őrzöm azt az arany étui-t,¹ Rachel, amit a maga papája adott nekem, amikor eljött az év végi ünnepélyünkre Kensingtonba, és mi ketten adtuk elő Shakespeare-ből Brutus és Cassius vitáját;² és még tegnap reggel is azt álmodtam, hogy az a szörnyű Hardwood kisasszony mindkettőnket kihívott feleltetni, és én nem tudtam a leckét, és Rachel Esmond kisasszony, szokása szerint, lefőzött. Milyen jól emlékszünk azokra a régi napokra! Mennyire megfiatalodunk, ha rájuk gondolunk! Emlékszem a sétáinkra és a lelkigyakorlatainkra, a mi jó királyunkra és királynénkra, amikor a Kensingtoni Kertekben sétáltak, és az udvaruk követte őket, miközben mi, Hardwood kisasszony tanítványai sorfalat állva meghajoltunk. Még el tudom mondani, mi volt az ebéd a hét mindegyik napján, meg tudom mutatni a helyet, ahol a maga kertészete volt, mindig annyival jobb állapotban, mint az enyém. Éppúgy Esmond kisasszony fiókos szekrénye is a takarosság mintaképe volt, az enyém pedig mindig szomorú állapotban. Emlékszik még, hogy mindig történeteket meséltünk egymásnak a hálóteremben, és Madame Hibou,³ a francia nevelőnő, fölkelte az ágyából, és a h u h o g á s á v a l hallgattatott el bennünket? Vagy ellefejtette már azt a szegény tánctanárt, aki azt mesélte nekünk, hogy gyilkosok támadták

¹ Tok, doboz. (francia)

² Shakespeare *Julius Caesar* c. tragédiájából. (IV. 3.)

³ Beszélő név, jelentése „Bagoly asszonyság”.

meg, pedig úgy látszik, mylordnak, a maga bátyjának a laká-
jai verték meg? Drágám, a maga unokanővére, Lady Maria
Esmond – az édesapja, azt hiszem, csak Castlewood örgróf
volt abban az időben – éppen most volt látogatóban e házban,
és elhiheti nekem, az ő emlékezetébe nem idéztem vissza azo-
kat az édesbús idöket, amikről most Esmond asszonnyal cse-
vegek.

Szóval itt volt öladysége, és magának egy másik rokona is,
Bernstein bárónő, aztán mind a két hölgy továbbment Tun-
bridge Wellsbe, de egy másik és még kedvesebb rokona itt ma-
radt a házamban, és remélem, mélyen alszik éppen a szomszéd
szobában, neve pedig ennek az úriembernek Henry Esmond
Warrington úr. Érti most már, hogyan jutott hozzá, hogy egy
régi barátnőjéről halljon? Ne ijedjen meg, drága Madamel!
Tudom, azt gondolja e pillanatban: „A tiam beteg. Ezért ír
nekem Molly Benson kisasszony.” Nem, drágám: Warring-
ton úr csak v o l t beteg tegnap, de ma már nagyon jól van,
és a doktorunk, aki nem kisebb személy, mint az én kedves
férjem, Lambert ezredes, eret vágott rajta, visszaillesztette ki-
ficamodott vállát, és kijelentette: Warrington úr két nap múl-
va olyan állapotban lesz, hogy folytathatja útját.

En meg a lányaim bizony szomorúak vagyunk, hogy olyan
hamar meggyógyul. Tegnap este, amikor éppen teáztunk, erő-
sen csöngettek a kapunkon, amitől nagyon megzavarodtunk,
mert a csengő csak nagy ritkán szólal meg ezen a csendes
helyen, legfeljebb, ha egy vándor koldus rántja meg alamizs-
náért; és a cselédek kiszaladtak, aztán visszatértek azzal a
hírrrel, hogy egy fiatal úriember leesett a lováról, és élettelenül
fekszik az úton, körülötte barátai állnak, akiknek társaságá-
ban utazott. Amire az én ezredesem – aki minden bizonnyal
a legszamaritánusabb férti a világon – kisiet, megnézni, mi-
ben lehet szolgálatára az elesett utazónak, és a szolgálk se-
gítségével és két hölgy kíséretében rögtön be is hozott a házba
egy halovány, élettelen, szép fiatalembert. Ó, drágám, meny-
nyire örülök, ha elgondolom, hogy a maga gyereke az én há-
zamban talált oltalmat és segítséget! Hogy az én férjem gyó-
gyította meg őt fájdalmából és lázából, s az ő segítségével
nyerte vissza maga őt és ő az egészségét! Most majd újra jó ba-

rátnök leszünk, ugye? Én múlt évben nagyon beteg voltam, sőt azt gondolták, meg is halok. Tudja-e, hogy akkor gyakran gondoltam magára, és hogy annyi évvel azelőtt haraggal vált el tőlem. Akkor el is kezdtem egy bolond levelet, magának címezve, de sokkal betegebb voltam, semhogy be tudjam fejezni, és abban el akartam mondani, hogy amennyiben a mindnyájunknak megszabott útra kéne indulnom, úgy szeretném itt hagyni a világot, hogy kibéküljek minden lénnel, akit ismer-tem benne.

Unokanővére, a méltóságos Lady Maria Esmond, nagy anyai gyöngédséggel és aggodalommal viseltetett fiatal rokona irányában a baleset után. Látni való, hogy jó szíve van. Bernstein bárónőtől, aki már élemedettebb korú, nem lehet elvárni, hogy ugyanolyan heves érzelmei legyenek, mint nekünk, fiataloknak, de azért nagy megindultsággal és érdeklődéssel várt, amíg Warrington úr visszanyerte öntudatát, akkor azonban azt mondta, sietnie kell tovább, Tunbridge-be, ahová eligérkezett, s mindennekfelett attól félt, hogy olyan helyen éjszakázzon, ahol nincs kéznél orvos. Mire az én Aesculapiusom⁴ nevetve azt felelte, azt nem vállalná, hogy ilyen előkelő hölgyet ápoljon, de a fiatal betegért felel. Az ezredes a háborúi közben csakugyan bőséges gyakorlatra tett szert az ilyen természetű balesetekben, és bizonyos vagyok benne, hogy ha húszmérföldes körzetből hívnák is össze az orvosokat, akkor sem kaphatna Warrington úr jobb kezelést. Így hát a fiatalurat az én meg a lányom gondjaira bízva, a bárónő és öladysége búcsút vettek tőlünk, utóbbi azonban nagyon kedvetlenül ment csak el. Ha már eléggé felépült, az én ezredesem vele lovagol majd Westerhamig, ahol Lambert úrnak egy régi bajtársa lakik, de a saját lovain. És mivel ez a levél nem éri el a falmouthi postát mindaddig, amíg Isten segítségével a fia jól nem érzi magát, és tökéletesen meg nem gyógyul, semmiképpen sem kell miatta aggódnia, amíg e fedél alatt vigyáz rá madame szerető, alázatos szolgálója

Mary Lambert

⁴ A görög mitológiában a gyógyítás, az orvostudomány istene.

Örömmel hallok – Warrington úr színes bőrű inasa közölte a mi embereinkkel ezt az örvendetes körülményt –, hogy a Gondviselés olyan óriási gazdagsággal áldotta meg Esmond asszonyt, és olyan örökösrel, aki méltó is lesz rá. A mi vagyonunk most bőségesen elegendő, de lecsökken majd, ha szétoztásra kerül örököseink között. Ó, drága Madame! Hallottam arról a szerencsétlenségről is, amely múlt évben érte. Habár az ezredes meg én sok gyereket – ötöt – neveltünk fel, mi is elvesztettünk kettőt, és egy a nyaszív együtt tud érezni a magáéval! Bevallom magának, az én szívem fájt a fiáért, mert Lambert úr és én mélyen meghatódtunk, amikor ma drága bátyját említette. Lehetetlen a fiára nézni, anélkül, hogy az ember ne szeresse és tisztelje őt. Hálás vagyok érte a sorsnak, hogy mi segíthettünk rajta a bajában, s hogy amikor egy idegent fogadtunk be a kapuink mögé, egy régi barátnőm fiát fogadtuk vendégszeretettel.

A természet némely ember arcára olyan hitellevelet ír, amelyiket mindenütt beváltanak, bárhol kerül is bemutatásra. Harry Warrington ábrázatán is ilyen pecsét ült ifjúkorában. Szeme olyan ragyogó volt, arca olyan piros és egészséges, tekintete olyan nyílt és őszinte, hogy bizott benne majdnem mindenki, aki meglátta, sőt azok is, akik becsapták őt. Mindazonáltal, amint már jeleztük, a fiú semmiképpen se volt az az együgyű kamasz, akinek látszott. Eléggé tapasztalt volt, akármilyen pirulós volt is az arca; talán óvatosabb és ravaszabb is, mint idősebb korában. Okos és nagylelkű ember – aki tisztességes életet élt, és lelkiismeretében nem kell titkon pirulnia – talán egyszerűbb is lesz, ahogy öregszik; a számítás gyorsabb folyamatával jut el a maga igazának bizonyosságához; megtanulja, hogy még hajlékonyabban hárítsa el a hamis érveket, s kevesebb előzetes célzással, bajlódással és szellemi nyugtalansággal találja fején az igazságot. Vagy pedig csak öreges önámítás, hogy némely hiúságunk kigyógyul éveink szaporodásával, s hogy tisztábban látjuk önmagunk és felebarátaink gyarlóságait? . . . Szerényen meg mer-ném kockáztatni azt az állítást, hogy a fiatal emberek – habár

csinosabbak, nagyobbra nyitják a szemüket, és távolról sincs annyi ránc körülötte – gyakran éppen olyan fortélyosak, mint némely idősebb bátyjuk. Micsoda ravasz kis szörnyeteg az a ti nyílt, iskolás fiaitok! Hogy rászedik a mamájukat! Hogy félrevezetik a papájukat! Hogy felültetik a házvezetőnőt! Hogy csúsznak-másznak a nagy fiúk előtt, akiknek a szolgadiákjai az intézetben! Az egész viselkedésük Birch doktorral⁵ szemben micsoda hazudozás, öt évig tartó képmutatás és hízélgés! És a kisfiúk nővérei? Azok talán különbek, és talán csak miután kiléptek a világba, akkor tanulnak meg egy-két fogást a kis édesek?

Lambertné fenti leveléből láthatják, hogy ő is, mint minden jó asszony – és voltaképpen a legtöbb rossz asszony is –, érzelmes teremtes volt; és amikor ránézett Harry Warringtonra – akit, miután az ezredes eret vágott rajta, és visszarándította a vállát, a legjobb ágyába fektetett –, amikor férje kezét fogva nézegette az édesen alvó fiút, aki álmában néhány tagolatlan szót mormolt, miközben enyhe pirulás remegett az arcán, Lambertnének be kellett vallania, hogy igazán csinos fiú, és némi lelkiismeret-furdalással állapította meg, hogy az ő két fia közül – Jack Oxfordban volt, Charles pedig a Bertalan-ünnepi vakáció után éppen visszatért az iskolába – egyik sem olyan tetszetős, félig sem, mint a virginiai. Milyen jó alakja van a fiúnak, és amikor apa eret vágott rajta, karja olyan fehér volt, mint egy hölgyé!

– Hát igen, úgy van, ahogy mondod, Jack is lehetne ilyen csinos, ha nem lett volna himlője, ami pedig Charleyt illeti...

– Az mindig a papájára ütött, édes Mollym – mondta az ezredes, és saját, derék arcát nézegette egy kis metszett, japán keretes tükörben, amelyben az érdemes úr és hölgy legelőkelőbb vendégei vizsgálták felül szépségtapaszaikat és púderjukat, vagy borotválták a szakállukat.

– Mondtam én ezt, szerelmem? – suttogta Lambertné kissé ijedt tekintettel.

– Nem, de gondoltad, Lambertné asszony.

– Hogyan tudsz így az ember gondolataiban olvasni, Martin? – kérdezte a hölgy.

⁵ Jelentése „Virgács doktor”. Az iskolamesterek tréfás, népi elnevezése.

– Mert varázsló vagyok, és mert különben is ki lehet olvasni a szemedből, édesem – felelte a férje. – Ne félj, olyan orvosságot adtam neki, hogy most nem fog felébredni. Mert valahányszor egy fiatalembert látsz, nem állhatod meg, hogy össze ne hasonlítsd saját fiaddal. Mert valahányszor egy fiatalemberről hallasz, nem tudod megállni, hogy arra ne gondolj, melyik lányunkba fog beleszeretni, hogy aztán feleségül vegye.

– Ne legyen ilyen ostoba, uram – mondta a hölgy, és befogta az ezredes ajkát. Ekkor már halkán kimentek vendégük hálószobájából, és a szomszédos öltözőkamrában tartózkodnak, egy kényelmes, kertre néző, faburkolatú kis szobában, indiai függönyökkel, néhány japán szekrénnel és porcelángyűjteménnyel, komóddal, amelyikben rendkívül üdítő, friss levendulaszag volt érezhető.

– Nem tagadhatod, Lambertné asszony – folytatta az ezredes –, amikor az imént a fiatalúrra néztél, magadban azt gondoltad: melyik lányomat vegye feleségül, Theót vagy Hestert? Aztán Lucyra gondoltál, aki még intézetben van.

– Előled semmit sem lehet eltitkolni, Martin Lambert – sóhajtott a hitves.

– Mert a szemed nem tud eltitkolni semmit, édesem. Mi ez a lángoló vágyakozás minden asszonyban, hogy eladják, kiházassítsák a lányukat? Mi, férfiak nem kívánunk megválni tőlük. Én bizony tudom, hogy félig sem szeretném úgy ezt a fiatalembert, ha azt gondolnám, hogy egyik kedvencemet magával akarja vinni.

– Bizony, Martin, én magam olyan boldog voltam – mondta a szerető hitves és anya, s leggyöngédebb tekintetével nézett a férjére –, hogy a lányaimnak is azt kívánom, ugyanúgy csinálják, ahogy én csináltam, és legyenek boldogok ők is.

– Szóval azt gondolod, Lambertné asszony, hogy a jó férjek az utcán hevernek, és bármely napon fölszedhetsz egyet, ha kilépsz a ház elé, és azt látod, hogy elterült a kapuban, mint egy szeneszsák.

– Hát nem a Gondviselés műve volt, hogy ezt a fiatalurat éppen a mi kapunk előtt vetette le a ló, s aztán kiderült róla, hogy az én régi iskolatársnóm és barátnőm fia? – kérdezte a fe-

leség. – Nem egészen véletlen az ilyesmi, azt elhiheti nekem, Lambert úr!

– És gondolom, ez ugyanaz az idegen, akit egymás után három éjszaka megpillantottál a gyertya lángjában.

– És a tűzben is, ne felejtsd el: kétszer ugrott ki egy parázsló szén Theo mellett. Gúnyolódhatsz ezen, ha úgy tetszik, de az ilyen dolgokat nem lehet semmibe venni. Hát téged nem világosan láttalak, amikor visszatérőben voltál Minorcából, és nem álmodtam rólad ugyanannak a napnak ugyanabban az órájában, amikor megsebesültél Skóciában?

– És hányszor láttál megsebesülve, édesem, amikor pedig egy karcolás sem ért? Hányszor láttál betegen, amikor kutyabajom se volt? Te mindig jósolgatsz, és nagyon kibabrálna veled a szerencse, ha néhanapján nem volna igazad. Gyere már! Hagyjuk magára a vendégünket, hadd aludjon nyugodtan, mi pedig menjünk le, és adjunk a lányoknak franciaórát.

Így szólván, a derék úriember belekarolt feleségébe, s kettesben lementek a kényelmes, ódon előcsarnok széles tölgyfa lépcsőjén, amelynek mentén sok néhai Lambert képmása lógott, érdemes előjárók, katonák, vidéki urak, amilyen az ezredes is volt, akivel az imént megismerkedtünk. Az ezredesnek kellemes, pajzán humora volt. A francialecke, amit ő meg a lányai együtt tanultak be, egy jelenet volt Monsieur Molière vígjátékából, a *Tartuffe*-ből, és a papának jólesett, hogy elkomédiázhatik Theo kisasszonnyal, madame-nak nevezvén, s gúnyosan mély tisztelettel és szertartásossággal bánván vele. A lányok egy-két jelenetet együtt olvastak apjukkal kedvenc szerzőjéből – mert a nők nem is voltak abban az időben kevésbé szemérmesek, csak a beszédjük volt egy kissé szabadabb –, és papájuk különösen huncutul és mulatságosan olvasta fel Orgon szerepét ebben a híres darabban:

ORGON: *Or sus, nous voilà bien. J'ai, Mariane, en vous
Reconnu de tout temps un esprit assez doux,
Et de tout temps aussi vous m'avez été chère.*

MARIANE: *Je suis fort redevable à cet amour de père.*

ORGON: *Fort bien. Que dites-vous de Tartuffe notre hôte?*

MARIANE: *Qui? Moi?*

ORGON: *Vous. Voyez bien comme vous répondrez.*

MARIANE: *Hélas! J'en dirai, moi, tout se que vous voudrez!*

(Mariane kisasszony, miközben e sorokat olvassa, akaratlanul is nevet és elpirul.)

ORGON: *C'est parler sagement. Dites-moi donc, ma fille, Qu'en toute sa personne un haut mérite brille, Qu'il touche votre coeur, et qu'il vous seroit doux*

*De le voir par mon choix, devenir votre époux!*⁶

– Hát nem szépen olvastuk a jelenetet, Elmira? – kérdezte az ezredes nevetve és feleségéhez fordulva.

Elmira kellőképpen csodálta Orgon felolvasását, a lányai ugyanígy, aminthogy azonkívül is szinte mindent csodáltak, amit Lambert úr mondott vagy cselekedett. Nem tudom, ó, nyájas olvasó, számíthatsz-e egy vagy két mesterkéletlen, gyöngéd szív hűségére, s az égnek rád szállt áldásai közé sorolhatod-e hűséges nők szeretetét? Ha igen, tisztítsd meg szívedet, és igyekezz, hogy méltóvá tedd az ő szívükhöz. Térdre, borulj térdre, s adj hálát az áldásért, amiben részed lett! Az élet minden értéke semmiség ehhez az egyhez képest. A becsvágy, a gazdagság, a gyönyör minden jutalma csak hiábavalóság és csalattatás – amit mohón megragadunk, és vad küzdelemben védjük meg, és a fáradt győztesek mindig és újra értéktelennek találják. De a sze-

⁶ A *Tartuffe*-idézet fordítása:

Orgon: No jó, nincs semmi baj, Mariane, gyermekem;
Te szelid vagy, tudom, és szót fogadsz nekem,
Éppen ezért mindig is kedves voltál szívemnek.

Mariane: Ezt a szeretetet hogy is hálálhatom meg?

Orgon: Helyes nagyon. És mit szólsz Tartuffe úrhoz?

Mariane: Hogy én?

Orgon: Te, S jól vigyázz, mit felelsz, Mariane.

Mariane: Azt mondom róla csak, amit apám kíván.

Orgon: Ez már okos beszéd. Szóld róla azt, ha kérdem,

Hogy ragyog rajta a magasabb rendű érdem,

Hogy máris megatott és előre örül

A szíved is, hogy őt választom férjedül.

(Vas István fordítása)

retet, úgy látszik, túléli az életet, átjut a túlsó partra. Azt hiszem, magunkkal visszük a síron túlra. Hát nem adunk-e mi is belőle azoknak, akik itt hagytak minket? Nem remélhetjük-e, hogy ők is érzik a szeretetet irántunk, és mi is hagyunk belőle egy-két szerető szívben, ha már mi is elmentünk?

De, kérem szépen, honnan, hogyan és miért ez a prédikáció? Hát az úgy van, hogy én többet tudok erről a Lambert családról, mint önök, akiknek éppen bemutatam őket – és honnan is tudnának, ha egyszer soha eddig nem hallottak róluk? Lehet, hogy nem szeretik a barátaimat: nagyon kevesen szeretik az olyan idegeneket, akiket bemutatás közben a bemutató eláraszt dicsőhimnusaival. Önök – mi sem természetesebb – azt mondják: micsoda? Ez az egész? Ezek azok, akikért annyira rajong? Hiszen a lány egyáltalában nem valami szépség; az anya jólelkű, és valaha talán csinos is volt, de most ennek nyoma sincs rajta; ami pedig az apát illeti, egészen hétköznapi ember. Rendben van, de hát azt nem ismerik el, hogy egy tisztességes ember, mellette tisztességes, szerető feleség, körötte szerető és engedelmes gyerekek – az önök szemében is nagyon jóleső és megható látvány? Ha megismerkednek egy ilyen emberrel, és látják környezetében a szerető arcok buzgó kedvességét és azt a jóleső bizalmat és gyöngédséget, amely az ő arcáról sugárzik – mondhatják-e, hogy ez az önök számára nem megindító és kielégítő? Ha történetesen egy ilyen ember házában tartózkodnak, és reggel meg este látják, amint ő meg a gyerekei és cselédei összegyűlnek egy bizonyos Valakinek a nevében, nem csatlakoznak-e önök is alázatosan e buzgólkodók könyörgéseihez, és nem fejezik-e be az imát velük együtt egy áhítatos ámennel? Oakhursti tartózkodásának első estéjén Harry Warrington, aki altatóitalt kapott, s néha eléggé lázasan felébredezett, azt hitte, az esti himnust hallja, s hogy legdrágább George bátyja énekli odahaza – s a beteg ezzel az ábránddal aludt el újra.

HUSZONKETTEDIK FEJEZET

Lábadozás

E harmonikus hangok ringatásában fiatal betegünk édes álomba merült, egy éjszakát kellemes öntudatlanságban töltött, s reggel arra ébredt, hogy a nyári nap záporozik be az ablakon, s kedves házigazdája és háziasszonya mosolyog rá az ágy függönye mellett. Éhes volt, mint egy farkas, s orvosa azonnal engedélyt is adott neki, hogy elfogyasszon egy adag csirkét, amelyről az orvos felesége elárulta neki, hogy egyik lánya sütötte saját kezével.

Egyik lánya? A fiatalember lelkében feltámadt egy fiatal nő – azaz két fiatal nő – halvány képe, piros orcákkal, fekete, hullámzó fürtökkel, kocsija körül mosolyogva, s aztán hirtelen eltűnve onnan, rögtön, amint ő magához tért. Aztán, aztán hirtelen visszatért egy női lény emléke – gyönyörű volt, az igaz, de idősebb... egész bizonyosan sokkal öregebb –, és ham... Ó, borzalom, ó, megbánás! Megvonaglott a rettegéstől, ahogy bizonyos emlék az eszébe jutott. Az idő óriási szakadéka tátongett közte meg a múlt között. Milyen régen volt is, amikor azt hallotta, hogy azok a gyöngyök nem igaziak, hogy azok az arany fürtök talmiak? Hosszú, hosszú ideje, még akkor fiú volt, ártatlan kisfiú. Most már férfi – szinte öregember. Sok vért vesztett, kis láza is volt, sok-sok órája nem evett semmit, altatóitalt vett be, s utána hosszú, mély álomba merült.

– Mi az, kedves fiam? – kiáltotta a jóságos Lambertné, amikor Harry felriadt.

– Semmi, madame, a vállamba belehasított valami – mondta

a fiú. – A vendéglátó házigazdával és háziasszonyommal beszéltek? Tudom, hogy nagyon kedvesek voltak hozzám.

– Régi barátok vagyunk, Warrington úr. A férjem, Lambert ezredes, ismerte a maga apját, és én meg az édesanyja együtt jártunk iskolába Kensingtonban. Nem volt nekünk idegen, amikor a nagynénje és az unokanővére megmondta, hogy kicsoda.

– Itt vannak? – kérdezte Harry, valamivel még haloványabban.

– Múlt éjszaka már Tunbridge Wellsben kellett aludniuk. Tegnap Reigate-ből küldtek vissza egy lovas, hogy híreket vigyen magáról.

– Ó, emlékszem már – mondta Harry, s rápillantott bekötözött kezére.

– Én már rendbe hoztam, Warrington úr. Most már Lambertné asszonynak és a szakácsnőnek kell gondoskodnia magáról.

– Dehogy. Theo készítette a csirkét meg a rizst, Lambert úr – mondta a hölgy. – Warrington úr fel akar kelni, ha majd reggelizett? Akkor beküldjük az inasát.

– Ha a jajveszékelés a hűség bizonyítéka, akkor a szolgálja bizonyosan nagyon gyöngéd, ragaszkodó lény – mondta Lambert úr.

– De azért a poggyászat, azt ott felejtette a nagynénjének a kocsijában – mondta Lambertné. – A férjem fehéreneműjét kell hordania, és kénytelen vagyok bevallani, hogy az nem olyan finom, mint a magáé.

– Csitt, édesem! Az én ingeim vannak olyan jó ingek, hogy bármilyen keresztény ember viselheti őket! – kiáltott fel az ezredes.

– Theo és Hester kézimunkája – mondta az édesanyjuk, mire férje összehúzta szemöldökét és ránézett. – És Theo hasította fel és varrta meg az ingujját, hogy teljes kényelemben legyen a válla – tette hozzá a hölgy.

– Micsoda gyönyörű rózsák! – kiáltotta Harry rápillantva egy finom porcelán vázára, amely rózsákkal tele állott az öltözőasztalon, a metszett japán tükör alatt.

– Theo lányom szedte ma reggel. No, mi az, Lambert úr? Vagy nem ő szedte?

Azt hiszem, az ezredes úgy gondolta, hogy felesége túl sokszor vonja be Theót a társalgásba, és ezért megbökte Lambertné cipőjét, vagy meghúzta a szoknyáját, vagy valamilyen gyengéd oldalbalökéssel akarta az illendőségre figyelmeztetni.

– Én meg mintha múlt este hallottam volna, hogy valaki nagyon édesen énekli az esti himnuszt... vagy csak álom volt? – kérdezte a fiatal beteg.

– Az is Theo volt, Warrington úr! – mondta nevetve az ezredes. – A cselédeink azt mondták, hogy a maga négere is elkezdte dalolni a konyhában olyan zengzetesen, mintha csak egy templomi orgona volna.

– A mi embereink szokták énekelni odahaza, uram. A nagyapám nagyon szerette. A feleségének apja jó barátja volt a nagy-szerű Ken püspöknek, aki írta, és... és az én drága bátyám is nagyon szerette – mondta a fiú megcsukló hangon.

Azt hiszem, ez volt az időpontja annak, amikor Lambertné indítatva érezte magát, hogy megcsókolja a fiút. Kis balesete, a betegség és a gyulladás, a körülötte levő emberek kedvessége meglágyította Harry Warrington szívét, és megnyitotta jobb befolyásoknak, mint amilyenek körülbelül hat hét óta érték. Tisztább levegőt lélegzett, mint az önzésnek, világiasságnak és romlottságnak azt a beszennyezett légkörét, amelybe azóta merült; mióta csak Angliába megérkezett. A fiatal embert végzete vagy saját választása, vagy gyöngesége néha könnyelmű és léha társaságba vezeti; boldog az, akit sorsa bölcsebb környezetbe visz, olyanok közé, akik megtisztítják lámpájuk belét, és akik a tiszta erkölcs örei.

Az elégedett matróna magára hagyta a fiatal beteget, hadd kebelezzék be Theo kisasszony csirke- és rizskészítményét, míg az ezredes ott ült a fiú ágya szélén. A hála kedves vendéglátói iránt, a jóleső érzés az ízletes étkezés után nagyon kellemes állapotot idézett elő Warrington úr testében, lelkében. Most hajlandó volt nyiltabban beszélni, mint ahogy rendszeren szokott, mert, hacsak valamilyen heves érdeklődés vagy indulat fel nem izgatta, a fiatalember általában véve szűkszavú és óvatos volt a barátaival való érintkezésben, és semmiképpen sem tűnt ki képzeletének ötleteivel. A mi ifjú emberünk nagyon lusta volt könyvek tanulmányozására, s ha valamely egyszerűbb művet el

is olvasott, soha nem tett róla mélyebb vagy értékesebb megjegyzést; hanem a kutyák, a lovak s az élet hétköznapiabb ügyeiben sokkal jobb kritikusként bizonyult, és ha valakit szintén érdekeltek ezek a témák, akkor elég folyékonyan tudott róluk társalogni.

Harry házigazdája, aki meglehetősen okos volt, és nagy tapasztalata volt könyvekben, állatokban, emberekben, csakhamar mértéket tudott venni fiatal vendégéről annak a beszélgetésnek során, amelyet kettesben folytattak. A virginiai fiú most szerzett csak tudomást róla, hogy Lambertné az édesanyjának régi barátnője, és hogy az ezredes édesapja együtt szolgált Harry nagyapjával, Esmond ezredessel, Anna királynő híres háborúiban. Kiderült hát, hogy baráti földel alá jutott. Hamarosan fesztelenül beszélgetett már derék házigazdájával, akinek modora teljesen közvetlen és szívélyes volt, s aki tökéletes úriembernek látszott, habár egyszerű pamutkabátot viselt, és a mellényén nyoma sem volt a csipkének.

– Mind a két fiam távol van – mondta Harry házigazdája –, különben megmutatnák magának a vidéket, ha majd fel tud kelni, Warrington úr. Most be kell érnie a feleségem és lányaim társaságával. Lambertné már említette magának az egyiküket, Theót, a legnagyobbik lányunkat, aki a levesét főzte, meg aki a rózsáit szedte, és megigazította a kabátját. Nem olyan csodálény, amilyennek az édesanyja képzele, de azért a kis Theo nagyon ügyes kis háziasszony, és amellet nagyon jó, eleven lányka, még ha az édesapja mondja is róla.

– Nagyon kedves Lambert kisasszonytól, hogy ennyire törődik velem – mondta a fiatal beteg.

– Nem kedvesebb magához sem, mint bármilyen embertársához, és csak a kötelességét teljesíti. – Az ezredes ekkor elmosolyodott. – Kinevetem az édesanyjukat, amiért úgy dicséri a gyerekeinket – mondta –, de azt hiszem, én éppúgy bolondulok értük. Az igazság az, hogy Isten nagyon jó és engedelmes gyerekeket adott nekünk, s nem látom be, miért kéne eltitkolnom, hogy hálás vagyok ezért az áldásért. Magának, úgy tudom, nincs nővére?

– Nem, uram, most egyetlen gyerek vagyok – mondta Warrington úr,

– Jaj, igaz is, bocsánatot kérek a meggondolatlanságomért. A szolgálja elmesélte a mi emberünknek, mi történt múlt évben. Együtt szolgáltam Braddockkal Skóciában, és remélem, megjavult a halála előtt. Vad fickó volt, uram, de valamilyen hitele volt ennek az embernek, és a durva, hetvenkedő modora mögött nem csekély kedvessége. A maga fekete legénye minden tartózkodás nélkül beszél a gazdájáról és gazdája ügyeiről. Gondolom, azért nézi ei neki ezeket a szabadságait, mert megmentette magát...

– Engem mentett meg? – kiáltotta Warrington úr.

– A rengeteg indián elől ugyanebben a hadjáratban. Az én Mollym meg én nem tudtuk, hogy ilyen borzasztóan gazdag urat látunk vendégül. Azt mondja, fél Virginia a magáé, de ha egész Észak-Amerika magáé volna is, akkor sem tudnánk többet adni, csak a legjobbat, ami tőlünk telik.

– Ezek a néger fickók, uram, a világ legnagyobb hazugjai. Azt hiszik, dicsőségünkre szolgál, ha tiszter olyan gazdagnak tüntetnek föl bennünket, mint amilyenek vagyunk. Ami az anyámé, az hatalmas birtok volna Angliában, és egész jó kis birtok odahaza is. Van annyink, mint a legtöbb szomszédunknak, uram, de nem több, és a mi egész tündöklésünk csak Gumbo úr bolondos képzeletében létezik. Életében sem mentett meg engem semmiféle indiántól, és elszaladna, ha csak meglátna egyet közülük, akárcsak a szegény bátyám inasa azon a végzetes napon, amikor George elesett.

– A legbátrabb ember is így cselekszik néha a szerencsétlenség idején – mondta az ezredes. – Én láttam, amikor a világ legjobb seregei megszaladtak Prestonnál¹ a rongyos, hegyvidéki, vad csöcselék előtt.

– Ez azért volt, mert a hegyvidékiek a jó ügyért harcoltak, uram.

– És azt hiszi – kérdezte Harry házigazdája –, hogy az indiánok a franciák pártján a jó ügyért harcoltak múlt évben?

– A gazemberek! Megskalpolnék minden gyilkos vörös bőrről – kiáltotta Harry ökölbe szorítva kezét. – Raboltak és be

¹ Város Közép-Angliában. Az első jakobita felkelés (1715) egyik katonai vereségének színhelye.

is törtek az angol területre. De a hegyvidékiek a királyukért harcoltak.

– Mi, a mi oldalunkon, a *mi* királyunkért harcoltunk, és végül is megnyertük a csatát – mondta nevetve az ezredes.

– Ó – kiáltotta Harry –, ha öfensége, a királyi herceg nem fordul meg Derbynél,² most a maga királya meg az enyém is öfelsége III. Jakab király volna!

– Kinek köszönhető, hogy maga ilyen tory lett, Warrington úr? – kérdezte Lambert.

– Ugyan, uram, az Esmondok mindig királyhűek voltak = felelte az ifjú. – A bátyám meg én gyakran mondogattuk egymásnak, hogy ha idehaza éltünk volna, és húsz évvel korábban, nagy veszélybe került volna a fejünk. Bizonyára kockára tettük volna a király ügyéért.

– Jobb helyen van a feje a saját nyakán, mint egy oszlopon a templom kapuja előtt. Én láttam ott a fejeket, és nem volt nagyon kellemes látvány, Warrington úr.

– Én leveszem a kalapomat előttük, valahányszor elmegyek a kapu előtt – kiáltotta a fiatalember –, és akkor is, ha ott áll a király és az egész udvar!

– Nem hiszem, hogy a rokona, Lord Castlewood, éppen olyan szilárdan támogatja a tengerentúli királyt – mondta mosolyogva Lambert ezredes –, vagy akár a nagynénje, Bernstein bárónő, aki magát a gondjainkra bízta. Bármilyen párton volt valaha, most már megbánta: átállt a mi oldalunkra, elhelyezte unokaöccseit a királyi háztartásban, és igyekszik jól férjhez adni az unokahúgait. Ha tory nézetei vannak, Warrington úr, fogadja meg egy öreg katona tanácsát, és tartsa meg a nézeteit magának.

– No de, uram, nem hinném, hogy maga elárul! – mondta a fiú.

– Én nem, de mások talán igen. Csak nem beszélt ugyanígy Castlewoodban? Mármost hogy a régi Castlewoodban, ahonnan most érkezett.

– Csak biztonságban lehetek a saját rokonaim között, uram! – kiáltotta Harry.

² Öfensége :: Derbynél – 1, a 12. old. jegyzetét.

– Kétségkívül. Nem mondanám, hogy neri. De az embert a saját rokonai is csúnyán kijátszhatják, és azt kell látnia, hogy nem sokra megy vele, ha megbízik bennük. Nem akarom megsérteni sem magát, sem a családjának bármelyik tagját, de a lakájoknak éppúgy van fülük, mint a gazdájuknak, és mindenféle históriákat terjesztenek. Például a maga fekete inasa készségesen elmond mindent, amit magáról tud, és úgy látszik, még azonkívül is jó sokat.

– Beszélt a törött térdű lóról? – kiáltott fel Harry nagyon elpirulva.

– Az igazat megvallva, úgy látszik, a lovászom tud valamit az esetről, és azt mondja, szégyen, gyalázat, hogy egy úriember ilyen gebét elad egy másik úriembernek, hát még a saját unokatestvérének. Én nem azért vagyok itt, hogy a mentort játsszam maga mellett, vagy hogy szolgák mendemondáit továbbadjam. Ha majd jobban ismeri az unokatestvéreit, magának is meglesz róluk a véleménye, de addig is fogadja meg egy öreg katona tanácsát, csak azt mondhatom magának, és válogassa meg, kivel beszél és mit mond.

Nem sokkal ez után a kis megbeszélés után Lambert úr vendége fölkelt, Gumbónak, inasának segítségével, akinek egyébként már legalább századszor ígért alapos megbotozást, ha még egyszer azt hallja, hogy Gumbo megint az ügyeiről mert beszélni a cselédszobában – amely tilalmat Gumbo ünnepélyesen tudomásul vette, és kijelentette, hogy egyszer s mindenkorra szót fogad; de merem állítani, hogy kifecsegte az összes castlewoodi titkokat új barátainak Lambert ezredes konyhájában, mert Harry háziasszonya bizonyosan hallott róla egy csomó történetet, aminthogy nem is akadályozhatta meg a házvezetőnőjét, hogy el ne mondja; habár természetesen nem vádolnám ezt az érdemes hölgyet, sem bárkit a női vagy férfi nemből illetéktelen kíváncsisággal a felebarátainak ügyeit illetőleg. De hát hogy lehet megakadályozni a cselédeket a beszédben, vagy hogy lehet oda nem hallgatni, ha ezek a hűséges, ragaszkodó teremtések beszélnek az emberhez?

Lambert úr háza Oakhurst határában állt, ezt a kis várost pedig a türelmes olvasó, amennyiben a helyes irányban utazik, megtalálja a Farnhamból Reigate-be vezető úton – Madame

Bernstein szolgálai pedig természetesen az első, kezük ügyébe akadó csengőt húzták meg, amikor a fiatal virginiai olyan szerencsétlenül járt. Néhány száz yarddal odább vonult el az öreg kisváros főutcája, ahol a két fogadó nagy, lengő cégére alatt is találhattak volna vendéglátásra, és orvosi segítség is kéznél volt, amint azt a fényes, aranyozott mozsár és mozsártörő jelezte. De miféle felcser bánhatott volna ügyesebben a betegével, mint Harry házigazdája, aki honorárium nélkül ápolta, és miféle Gambrinus³ láthatta volna el tökéletesebben?

Két nagy kapu – mindegyik fölött két címerszörnyeteg – vezetett az országútról egy takaros, széles köteraszra, és azon állt az oakhursti udvarház: négyszögletes téglapépület kőparkányos ablakokkal, sok magas kéménnyel, meredek tetejét szép mellvéd koronázta. A ház mögött nagy kert terült el, bőségesen volt benne hely a káposztának éppúgy, mint a rózsának, az udvarház előtt pedig, az országút túlsó felén sok hektárnyi mező, ahol az ezredes tehenei és lovai legeltek. A középső ablak fölött a faragott címerpajzsot ugyanazok a szörnyetek tartották, amelyek a bejárat kapu fölött meredeztek és ágaskodtak, a címerpajzs fölött pedig egy korona volt látható. A ház eredetileg voltaképpen a szomszédos oakhursti kastély özvegylaka volt – a kastély kéményei és tornyocskái látszottak is a környező erdők felett, amelyeket most bronzsínűre festettek a késő nyári lombok. Lambert úré volt a legnagyobb ház Oakhurst városában, a kastély azonban számottevőbb volt, mint az egész város együttevée. A kastélyt és az özvegylakot hosszú évek óta baráti szálak fűzték egymáshoz. Apáik egymás mellett küzdöttek Anna királynő háborúiban. Két kis ágyú állt az özvegylak teraszán, hat pedig a kastély előtt, mindegyiket ugyanarról a kalózhajóról szerelték le, amelyet Lambert úr a rokonával és parancsnokával, Lord Wrothammal együtt hozott vissza egyik flandriai útjukról Harwichba, a Nagy Herceg küldetésében.

Miután öltözkékét Gumbo úr segítségével tökéletesítette, és szőke haját ugyanezen művész rendbe hozta, s nyitott, felszalagozott karját és sebesült vállát egy nyakáról lelógó kendő támo-

³ A sörivők patrónusa, mondabeli flamand király, aki a néphagyomány szerint a sört feltalálta. A söröskorsókra az ő képét festették.

gatta – Harry Warrington elhagyta betegszobáját, kedves házigazdáját követve, aki először egy széles tölgyfa lépcsőn vezette le őt, amely mellett sok régimódi pika és muskéta volt felfüggesztve, egy négyszögletes, márvánnyal kövezett helyiségbe, amelyből a ház lakószobái nyíltak. Ebben az előcsarnokban még több fegyver volt, hajdankori pikák és alabárdok, több mint százéves pisztolyok és hosszú csizmák, amelyek még Cromwell⁴ háborúiban szolgáltak, egy szétrongyolódott francia zászlócska, melyet egy francia lovas hordozott Malplaquet-nál,⁵ és két idétlen, skót pallos, amelyet Derbyig elvittek, aztán elhajítottak azon a végzetes cullodeni mezőn. Látni lehetett itt Oliver katonáinak mellvértjeit és fekete sisakjait, valamint bivalybőr zekés, egyszerű hajszalagos és rövid hajú, zord harcosok arcképeit.

– A maga nagyatyái és Károly király ellen harcoltak, Warrington úr – mondta Harry házigazdája. – Ezt nem titkolom. Az orániai herceg elé nyargaltak Exeterbe. Whigek⁶ voltunk, fiatalúr, sőt, valamivel még többek is. John Lambert vezérőrnagy családunk rokona volt, és mi mindnyájan többé-kevésbé a rövid haj és a hosszú prédikáció pártján álltunk. Maga, úgy látszik, egyiket sem szereti? – Csakugyan Harry arcán, miközben a parlamenti ügyért küzdő hősök arcképeit vizsgálta, olyan kifejezés jelent meg, amely mindenről inkább tanúskodott, mint gyönyörűségről. – Ne ijedjen meg, most mindnyájan jámbor hívei vagyunk a Magas Egyháznak.⁷ A nagyobbik fiamat nemsokára pappá szentelik. Most mint Lord Wrotham fiának nevelője utazik Olaszországba, ami pedig a nőket illeti, azok mind nagyon templomba járók, és engem is magukkal visznek. Minden nő tory a szíve mélyén. Pope úr⁸ szerint persze inkább a ledérség

⁴ Cromwell, Oliver (1599–1658) – az angol polgári forradalom politikai vezére és tábornoka.

⁵ Francia falu a belga határ közelében. 1709. szeptember 10-én nagy csata zajlott le ott az angol és a francia csapatok között. Az angolok és szövetségeseik győztek, Marlborough herceg vezetésével.

⁶ A XVII–XVIII. században még haladó angol polgári párt. Ők segítették Orániai Vilmost Anglia trónjára a Stuartok ellenében, 1689-ben.

⁷ Párt az anglikán egyházon belül, amely az eklézsiái, liturgiai szertartásokat hangsúlyozza (angolul: *High Church*). Ellentéte a presbiter egyház (*Low Church*).

⁸ Pope, Alexander (1688–1744) – angol klasszicista költő. Fő műve a *Fürtablás* c. komikus elbeszélő költemény.

számít náluk, de a toryság se fejezi ki rosszul ugyanezt. Jöjjön, nézzük meg őket.

És Lambert ezredes kitárván a sötét tölgyfa ajtót, bevezette fiatal vendégét a társalgóba, ahol a hölgyek összegyűltek.

– Ez Hester kisasszony – mondta az ezredes –, ez pedig Theo kisasszony, a leveskészítő, a varrónő, a csembalóművésznő és az énekesnő, aki tegnap este magát elaltatta. Hajoljatok meg az úrnak, ifjú hölgyek! Ó, meg is feledkeztem róla, hogy Theo azoknak a rózsáknak is az úrnője, amiket maga az imént úgy megcsodált a hálószobájában. De azt hiszem, néhányat megtartott belőlük az orcáira.

Csakugyan, Theo kisasszony mélyen meghajolt, és nagy szemérmatosan elpirult, miközben apja beszélt. Nem szándékozom leírni a külsejét – habár jó sokszor találkozunk majd vele e történet folyamán. Nem volt különleges szépség. Harry Warrington nem lett bele fülig szerelmes az első látásra, és nem lett hűtlen ahhoz... ahhoz a másik személyiséghez, aki, mint láttuk, az ifjút legutóbb megigézte. Theo kisasszonynak kedves szeme volt és édes hangja, pirospozsgás, szeplős arca és gömbölyű, fehér nyaka, amelyre – egy kis sapka alól, amelyet a kisasszonyok abban az időben hordtak – gazdag csigákban hullámoztak sötétbarna hajának fűrtjei. Nem hatott kényes, sem érzelmes lénynek. Karja, amely könyöktől lefelé csupasz volt, mint a hölgyek karja általában abban az időben, igen formás és rózsaszín volt. A lába nem volt olyan csodálatosan apró, hogy az ember látcső nélkül ne láthatta volna. Dereka csöppet sem emlékeztetett darázsra. Ez a fiatal lány tizenhat éves volt, de öregebbnek hatott. Nem tudom, mi oka volt úgy elpirulni, amikor meghajolt az idegen előtt. Olyanszerű mély, szertartásos meghajlás volt, amelyet az ember soha nem lát manapság. Ő és a nővére, mindketten kivágták ezt a „saszét” bókul az idegennek, mégpedig jókora ünnepestélyes fürgeséggel.

Amikor Theo kisasszony felegyenesedett ebből az üdvözlésből, apja megfogta őt az álla alatt – amely a dupla állak közé tartozott –, és nevetve dűnnyögte el a sort, amelyet előző nap felolvasott:

– *Eh bien! que dites-vous, ma fille, de notre hôte?*⁹

– Képtelenség, Lambert úr! – kiáltott az édesanya.

– Néha a képtelenség képes a legnagyobb dolgokra a világon – mondta Lambert ezredes. Vendége zavartan nézett maga elé. – Szereti a képtelenséget? – kérdezte az ezredes Harrytől, látván a fiú arcán, hogy nem nagyon szereti, és nem is igen érti az ő sajátságos humorát. – Mi csak úgy faljuk ebben a házban. Rabelais¹⁰ a kedvenc olvasmányom. A feleségem odavan Fielding úrért¹¹ és Theophrastusért.¹² Theo, azt hiszem, Tom Brownt¹³ részesíti előnyben, ez a Hetty kisasszony pedig Swift esperest¹⁴ szereti.

– Apánk azt mondja, amit ő szeret – mondta Hetty kisasszony.

– És mi az, kisasszony? – kérdezte az apa a kisebbik lányától.

– Hát nem magad mondtad, apám, hogy a képtelenséget szereted? – felelte a fiatal hölgy huncutul fölszegve fejét.

– És maga melyiket szereti a legjobban közülük, Warrington úr? – kérdezte a derék ezredes.

– Kik közül, uram?

– A meudoni káplánt vagy a Szent Patrick templom esperejét, vagy a derék Tomot, vagy Fielding urat?

– És kik ezek, uram?

– Hát kik volnának! Könyveket írtak.

– Bocsásson meg, uram. Sohasem hallottam egyikükről sem – mondta Harry lehorgasztva fejét. – Sajnos, én elhanyagoltam

⁹ Nos, leányom, mit szól vendégünkhöz? (A 228. old. *Tartuffe*-idézete egyik sorának parafrázisa). (francia)

¹⁰ Rabelais, François (1494?–1553) – francia humanista, szatirikus író. A feudalizmust és az egyházat leleplező regényei, a *Gargantua* és a *Pantagruel* világirodalmi jelentőségűek.

¹¹ Fielding, Henry (1707–54) – angol regényíró. Fő művei *Jonathan Wild*; *Tom Jones*; *Joseph Andrews*.

¹² Görög filozófus (megh. i. e. 287) – Arisztotelész tanítványa. *Jellemek* c. könyve népszerű volt az újkori Európában.

¹³ Brown, Thomas (1663–1704) – angol szatirikus író. Híres műve: *Nem szeretlek, dr. Fell*.

¹⁴ Swift, Jonathan (1667–1745) – a legnagyobb angol szatirikus író, a *Gulliver utazásai* szerzője. Egy időben esperes volt.

odahaza a tanulmányaimat, uram. A bátyám, azt hiszem, elolvastott minden könyvet, amit valaha írtak. Vele óráig elbeszélgethetett volna ezekről.

E néhány szó után Lambertné a lányára pillantott, Theo kisasszony pedig lesütötte szemét, és elpirult.

– Sohase bánja: a becsületesség mindenkor többet ér a könyveknél, Warrington úr! – kiáltotta a kedélyes ezredes. – Teljes tisztességgel megjárhatja a világot anélkül, hogy egyet is elolvastott volna azokból a könyvekből, amikről beszéltem, aztán meg vannak köztük olyanok is, amikből több lett volna az élvezete, mint a haszna.

– Én jobban értek a lovakhoz és a kutyákhoz, mint a görög-höz és a latinhoz, uram. Legtöbbször ilyenek vagyunk Virginiában – mondta Warrington úr.

– Akkor olyanok, mint a parthusok¹⁵: tudnak lovagolni, és igazat mondanak.

– A burkusok csakugyan olyan nagyszerűek lóháton, uram? Remélem, láthatom majd a királyukat meg egy-két csatát is vagy velük vagy ellenük – jegyezte meg Lambert ezredes vendége.

Miért nézett Theo kisasszony az anyjára, és ennek a jó aszszonynak az arca miért öltött olyan bánatos kifejezést? Hogy miért? Hát azt hiszik, hogy amiért fiatal lányokat isten háta mögötti kisvárosokban nevelnek, soha nem ragadja el őket a romantika? Azt hiszik, hogy amiért szemérmesek, és soha nem mozdulnak el az anyjuk szoknyája mellől, nincsenek is saját gondolataik? És mi történik, bárhogyan védi is a király meg a királyné a kedvenc királykisasszonyt azokkal a bizonyos sárkányokkal és áthatolhatatlan erdővel és acélkastéllyal? A tündérkirályfi áthatol az áthatolhatatlan erdőn, megtalálja a sárkány pikkelyes páncéljának gyöngye pontját, és túljár minden ember-evő óriás eszén, aki az acélkastélyt őrzi. A királykisasszony megszökik vele. Rögtön felismerte őt. A kalapskatulyáit, a bőrröndjeit telerakja legjobb ruháival és minden ékszereivel. Már oly régóta várt erre.

Ez tündérmesékben van így, értsék meg – amelyben mindig

¹⁵ Ókori nép Közép-Ázsiában. Híresek voltak szabadságszeretetükről. Sikeresen lázadtak a perzsa, majd a görög-makedón hódítók ellen.

megjön az az áldott óra és amaz ifjú, és mindig megfűjják az elefántcsont kürtöt a kastély kapujában, és távoli, szépséges termében mindig meghallja a királykisasszony és felriad, és tudja, hogy itt van az igazi bajnok. Az, aki mindenre kész. Íme! hogy hullanak az óriások fejei, amint kezében csupasz pallosával, fehér táltosán átüget a felvonóhídon! Honnan tudhatná ama hozzáférhetetlen erősítésbe zárt hajadon, aki soha még nem láthatott férfiembert, hacsak nem volt nyolcvanéves, vagy púpos, vagy a saját édesapja, hogy a földön léteznek olyan lények is, amilyen egy fiatalember? Azt hiszem, van ilyen ösztön. Azt hiszem, ennek is megvan a maga évadja. Ami engem illet, én még sohasse beszéltem tündér-királykisasszonnyal, és nem is valamilyen el nem varázsolt vagy varázslatos leányzótól hallottam az egészről. Soha egyikük sem suttogetta el nekem szép kis titkait, talán inkább csak saját magának vallotta be, vagy a mamájának, vagy legközelebbi és legszívbelibb, bizalmas barátnőjének. De annyi bizonyos, hogy *akarnak* szerelembe esni. A kicsi szívük állandóan ott dobog a várakozás ablakában, és lesi a bajnokot. Örökké hallják a kürtjét. Örökké ott állnak a bástyán, és várják a hőüket. Anna húgom, Anna húgom, látod-e őt? Ugye, gondor bajszerű lovag az, a szablyája villog és ezüstből rajta a páncél? Ó, dehogy, ó, nem, ez csak a zöldségárus a szamarával meg egy kosár káposztával! Anna húgom, Anna húgom, mitől kerekedett amott az a porfelhő? Ó, az csak egy béreslegény, disznócsordát hajt el a piacról. Anna húgom, Anna húgom, ki közeleg bíborban, aranyban, micsoda ragyogó harcos? Elér a kastélyhoz, rálép a felvonóhídra, megemeli a súlyos kalapácsot a kapu fölött. Jaj nekem, kétszer kopog! Csak a postás az: pecsétetes levelet hozott Northamptonshire-ből! Ezek a hamis kiindulópontok az életben. Én nem hiszem, hogy ismeretes olyan dolog a világon, mint „első szerelem” – legalábbis se férfi, se nő nem emlékezhetik rá. Sem a női, sem a férfiúi emlékezet nem őrzi meg első vonzódását, éppúgy nem, mint a saját megkeresztelését sem. Micsoda? Azt képzeled, hogy a te édes kedvesed, szeplőtlen szüzed, patyolattiszta hajadonod, aki éppen az iskolából lépett ki, soha senkire rá se nézett előtted? Ezt mondja neked? Ó, te hülye! Amikor még csak négyéves volt, már gyöngéd érzelemmel viseltetett az inas iránt, aki sze-

net hozott a gyerekszobába, vagy a kis utcaseprő iránt, a sarkon, vagy a zenetanár iránt, vagy tudja az ördög, hogy ki iránt. Titkon epedett a bátyja iskolatársáért, vagy a harmadik árvaházi fiúövendékért a templomban, és ha adódott volna rá alkalom, a neked eljátszott komédiát már régen előadta volna másnak. Nem akarom azt mondani, hogy bevallotta ezt a szerelmes érzését, csak annyit, hogy volt ilyen érzése. Hajtsd be a könyvet ennél az oldalnál, és gondold meg, te magad hányszor és hányszor és hányszor voltál szerelmes, mielőtt a jelenlegi Jonesét kiválasztottad neved és érzelmeid társául!

Így hát abból, ahogyan Theo lecsüggesztette fejét, és amilyen pillantásokat váltott az édesanyjával, amikor a szegény, mit sem sejtő Harry burkusoknak nevezte a parthusokat, és arról beszélt, hogy végigharcol velük egy csatát – arra kell következtetnem, hogy szégyenkezett, és azt gondolta magában: „Ez az a hős, akibe a mamám meg én huszonnégy órája szerelmesek voltunk, és akit képzeletünkben minden tökéletességgel felruháztunk? Milyen szép, milyen halvány, milyen bájos volt tegnap, amikor ott hevert a földön! Amikor fürtjei az arcára hullottak! Milyen szomorú látvány volt szegény, fehér karja, ahogy a vér csepegett belőle, amikor apa eret vágott rajta! És most meggyógyult, és köztünk van, és bizonyosan csinos is, de ő, hát lehetséges, hogy – hogy buta?” Amikor Psyche meggyújtotta a lámpát, és ránézett, felismerte Cupidót¹⁶ – és lehet, hogy ez a jelentése a régi allegóriának? A szerelem szárnya lecsüggött ettől a felfedezéstől. A képzelet nem tud többé tovaszárnyalni a mennyei régiókba, a szerelem tárgya egyszerre nem lesz többé mennyei, s itt marad a földön botorkálva, végképpen romantikátlanul és valóságosan.

¹⁶ Psyche és Cupido – allegorikus mese Apuleius *AranySzamár* c. regényében. Cupido isten beleszeret Psyche királylányba, és éjszakánként meglátogatja. Psyche azonban nem láthatja szerelmesét. Kíváncsiságában egy éjjel lámpát ragad, és fényénél felismeri Cupidót, akinek szépsége annyira elbűvöli, hogy a lámpából egy csöpp forró olajat véletlenül az isten vállára ejt. Cupido haragosan távozik, de Psyche hosszas vándorlás után végül rátalál.

HUSZONHARMADIK FEJEZET

Vakáció

Lambertné kis ábrándozása véget ért. Theo kisasszony és édesanyja kénytelen volt szíve mélyén bevallani, hogy hősük közönséges halandó. Nem sok szót váltottak erről a témáról, de mindegyik tudta, mit gondol a másik, mint ahogy tudni szokták, akik szeretik egymást; s az anya a szokottnál is nagyobb gyöngédséggel és különleges kényeztetéssel igyekezett megvigasztalni lányát a csalódásáért.

– Nem baj, édesem – suttogta az anyai csók a kislánya arcán –, hősünkről kiderült, hogy közönséges halandó, és az ilyen nem méltó az én Theómhöz. Nemsokára kapsz majd igazi férjet, ha ugyan van ilyen Angliában. Hát igen, én még tizenöt éves sem voltam, amikor apád meglátott Buryben, a társaságban, és még iskolába jártam, amikor már esküdöztem, hogy nekem soha az életben más férfi nem kell. Ha az ég ilyen férjet adott énnekem... a legkülönb embert az egész királyságban... bizonyos, hogy ugyanígy megáldja a gyermekemet is, aki egy királyt is megérdemel, ha arra van kedve!

És csakugyan, nem vagyok benne bizonyos, hogy Lambertné – aki persze tudta, mennyi idős a walesi herceg, és volt fogalma arról is, milyen csinos és derék, ifjú trónörökös – nem remélte-e, hogy majd az is ellovagol a kapuja előtt, s talán leesik ott a lováról, és beviszik a házba, meggyógyítják, s majd ráveszi királyi nagyapját, hogy adjon egy ezredet Martin Lambertnak, mivel ő beleszeretett Theóba.

Az ezredes azonban, és a kisebbik lánya, Hetty kisasszony, a nevető, a gúnyolódó, a hitetlenkedő szerepét játszották. Mama

mindig férjhez adáson töri a fejét. Lambertné igazán rajongott a regényekért, és nagy buzgalommal sirta ki a szemét fölöttük. Kocsi nem hajthatott el a kapu előtt, hogy azt ne remélje, a lányainak egy kőrője száll le róla, és húzza meg a csengőt. Ami Hetty kisasszonyt illeti, a szokásosnál is pimaszabbul járatta a nyelvét: ki nem fogyott a ravasz célzásokból vendégükre. Utálatos szemtelenséggel és kitartással állandóan a burkusokra és parthusokra, azaz Poroszországra és Perzsiára terelte a társalgásukat. Megkérdezte, hogy a jelenlegi porosz királyt sahnak vagy szufinak hívják-e, s hogy milyen távol van Iszpahán Szászországtól, amelyet öfelsége most foglalt el – hiszen apa úgy belemerül ebbe a háborúba térképei és újságai fölött. Lehozta édesanyja szobájából a *Perzsa leveleket*¹, és együgyűen letette az asztalra a társalgóban, ahol a család éppen ült. Ő ugyan nem menne férjhez egy perzsa herceghez, előnyben részesítene olyan úriembert, akinek egyszerre csak egy felesége van. A mi virginiai ifjúnkat Theo lovagjának, Theo hercegének nevezte. Megkérdezte anyját, nem óhajtja-e, hogy ő, Hetty a másik látogatót, a fekete herceget szerezzze meg magának? Szóval szüntelenül csúfolta nővérét és édesanyját az érzelmességük miatt, és abba nem hagyta, ameddig fel nem mérgecskítette őket, akkor aztán ő maga kezdett el sírni, és hevesen csókolgatta egyiket a másik után, és addig hízelt nekik, amíg vissza nem nyerték a jókedvüket. Az együgyű Harry Warrington közben mit sem tudott mindezekről a tréfákról, könnyekről, összezördülésekről, kibékülésekről, hymen-tervekről,² és ehhez hasonlókról, amelyeknek ártatlanul az okozója volt. Ezer célzást lövelltek feléje a poroszokról és a perzsákról, de ezek a parthus nyilak nem hatoltak át az irháján. Hogy sah? Hogy szufi? Valószínűleg Sophie-nak vagy Zsófinak értette, és a képtelenség netovábbjának tartotta volna, hogy egy nagy, fekete szakállú férfinak ilyen neve legyen. Belepottyanunk egy csendes család kellős közepébe; hullunk, mint egy kő, mondjuk, egy tóba – teljesen szilárdak és hidegek vagyunk, s nemigen tudunk arról a fodrozódásról és

¹ Montesquieu (1689–1755) francia felvilágosodás korabeli filozófus és író fő műve, amelyben egy képzelt perzsa úr levelei útján bírálja a franciaországi viszonyokat.

² Hymen – a házasság istene a görög mitológiában.

nyugtalanságról, amit ott előidézünk, felzavarván a halakat, megijesztvén a kacsákat, és megmozgatván a víz egész felszínét. Honnan tudhatta volna Harry, milyen hatása van hirtelen megjelenésének ebben a kicsi, csöndes, érzelmes családban? Sok tekintetben eléggé nagyra volt magával, de ami a nőket illeti, nem volt önbizalma, abban a korban járván, amikor a fiataluraknak bátorításra és kezdeményezésre van szükségük, különösen, mivel odahaza úgy nevelkedett fel, hogy nagyon szemérmesek és kezdetlegesekek voltak kapcsolatai a másik nemmel. Így hát Hetty kisasszony tréfái ott játszadoztak a fiú körül, és ő annyiba se vette őket, mint a nyári szúnyogokat. Nem mintha buta lett volna, ahogy Hetty kisasszony gondolta róla: egyszerű volt, s önmaga és a maga ügyei annyira elfoglalták, hogy nem nagyon tudott másokra gondolni. De hiszen micsoda tragédiák, komédiák, közjátékok, cselszövések, bohózatok játszódnak le az orunk előtt barátaink fogadósobáiban, ahol mindennapos vendégek vagyunk, és mi teljesen tudatlanok, önelégültek és vakok maradunk! Amikor ezek a nővérek lefekvés előtt együtt ültek, és hullámzó fürtjeiket kibontották vagy beszélgettek abban a nagy ágyban, amelyben az akkori szokás szerint együtt aludtak – honnan tudhatta volna Harry, hogy olyan nagy szerepet játszik gondolataikban, tréfaikban és társalgásukban? Három nappal a megérkezése után együtt sétált új, vendégszerető barátai-val Lord Wrotham szép parkjában, ahol szabadon kóborolhattak, és itt egy kis tónál megláttak néhány hattyút, melyet az ifjú hölgyek kenyérdarabokkal szoktak etetni. Amikor a madarak közeledtek a lányokhoz, Hetty azt mondta, furcsa pillantással anyjára és nővérére, aztán apjára tekintve, aki piros mellényben állt mellettük egyszerűen és vidáman – szóval, azt mondta Hetty:

- Anya hattyúi valahogy ilyenek, mint ezek itt, apám.
- Micsoda hattyúk, drágám? – kérdezte anyja.
- Valahogy hasonlítanak, de nem egészen. Rövidebb a nyakuk, mint ezeké, és tucattjával futkosnak a legelőnkön – folytatta Hetty kisasszony. – Láttam, amikor Betty ma reggel a konyhában megkopasztott egyet. Azt kapjuk ebédre almamártással és...

- Ne légy már ilyen liba! – szólt közbe Theo kisasszony.

- Zsályával és hagymával. Szereti a hattyút, Warrington úr?
- Az elmúlt télen hármát is lőttem a folyónkon - mondta a virginiai úriember. - A mieink nem olyan fehér madarak, mint ezek itt, de azért nagyon jó ízük van.

Az egyszerű ifjúnak a leghalványabb sejtelme sem volt róla, hogy éppen ebben a pillanatban ő maga az allegória tárgya, és Hetty kisasszony róla mesél egy tanmesét. Valamelyik, rendkívül hozzáférhetetlen latin műben olvastam, hogy voltak már ilyen nehéz felfogású emberek, még mielőtt Virginiát felfedezték.

Igy hát csak túl korán zsendülő érzelem volt Theo kisasszony részéről - a szívnek az a kis gyöngéd remegése, amelyet, mint már megjegyeztük, akkor érzett, amikor először pillantotta meg a virginiait olyan csinosan, sápadtan és vérezve. Ez nem az a nagy szenvedély volt, amelyről tudta, hogy a szíve képes rá. Olyan volt csak, mint egy kis madár, amely fölébred, és énekelni kezd az álpirkadatban. Ugorj csak vissza az ágadra, és főd be fejedet a szárnyaddal, te remegő, rebbenő kis teremtes! Még nem világosodik, és az ágon gubbasztás jobb most az éneklésnél. Nemsokára megjön a reggel, az egész ég kipirosodik majd, és te fölszárnyalsz, és üdvözlöd muzsikáddal a napot.

Valamivel, talán harminc-negyven sorral feljebb a szép és gyanakvó hölgyolvasó esetleg felfigyelt: „*Három nappal a megérkezése után Harry együtt sétált*” stb., stb. Ha sétálni tudott - és úgy látszik, erre tökéletesen képes volt -, mi joga volt neki bárki mással sétálni, mint Lady Maria Esmond-dal a fedett sétányon Tunbridge Wellsben? A vállát visszaillesztették; az egészsége teljesen helyreállt; mint láttuk, még csak egy váltás ruhája sem volt, és az ezredesnek volt lekötelezve az öltözetéért. A fiatalembernek ilyen helyzetben semmiképpen sem volt oka, hogy Oakhurstben lézengjen, hanem arra kényszerítette a kötelesség és illendőség minden szabálya, a szeretet, a rokonság, egy rá várakozó gyöngéd szív és végül a mosónő is, hogy Tunbridge-be menjen. Miért maradt hát, hacsak bele nem szeretett valamelyik ifjú hölgybe? (És rögtön megmondhatjuk, hogy nem szeretett bele.) Lehet, hogy egyszerűen nem akart menni? Még csak egy hete, hogy a castlewoodi bokrok közt suttogott, és most már szégyenkezik a bolondságért, amit ott beszélt? Micsoda?! Egy szenvedély, amely mindörökre akart szólni, egy hét leforgása alatt

meghal, aztán eltemetik, és csak szégyennel emlékeznek vissza rá? Hát nem történt azok közt a bokrok közt a suttogáson kívül semmiféle kézcsókolás, kézzsorongatás, és így tovább? És ha két nap óta úgy érezte volna, hogy ez a kéz a nyaka köré kulcsolódik, és fojtogatja? Ha kegyetlen nagynénje elérte célját, és mérgezett közlése éppúgy megölte Harry vadonatúj szerelmét, ahogy a szép Rosamundát³ királyi és törvényes vetélytársnője? Szóval Hero meggyújtja a lámpást, és megfőzi a vacsorát, miközben Leander⁴ kényelmesen üldögél egy másik társaságban, és esze ágában sincs a vízbe ugrani? Amióta saját rokona orvul hátba döfte Lady Mariát, a jóságos szívek bizonyára szánakoznak öladységén. Tudom, vannak hibái – igen, és hamis haját visel, és hamis . . . mindegy, hogy micsodát. De ha egy nő bánkodik, talán ne szánakozzunk rajta – ha egy lady bizonyos korban van, kinevessük, éppen az évei miatt? Nyugodtak lehetnek, hogy öreg nénikéje és szerencsétlen csalódása társaságában Lady Maria Esmond nem valami kellemes időt tölt Tunbridge Wellsben. Senki sincs, aki védelmezze. Madame Beatrix azt csinálhat vele, amit akar. Lady Maria, szegény, pénzt remél a nénikéjétől. Lady Mariának van egy-két titka, amelyet az öregasszony ismer, és kardként lóbál fölötte. Én például egészen ellágyulok, és a szívem fáj érte, ha rá gondolok. Képzeljék el őt egyedül, annak az öregasszonynak áldozatául! Fessék csak maguk elé amaz antik Andromedát⁵ – ha megengedik, hadd omoljon vállaira az a gazdagon hullámozó hajkoszorúja –, az Ephraim hegy egyik sziklájához láncolva, és kiszolgáltatva annak a sárkány bárónőnek! Segítség, Perseus! Jöjj gyorsan szárnyas lovadon és villogó pallosoddal! Perseusnak azonban csöppet sem sietős. A sárkány nap mint nap kedvére bánhat Andromedával.

³ Népi legenda szerint II. Henrik angol király szeretője, akit a törvényes hitves, Eleanor királyné megmérgezett. A témát sokan feldolgozták.

⁴ Hero és Leander – Muszaiosz görög költő elbeszélő költeményének szerelmepárja. Leander éjjelenként átúszta a Hellespontus tengerszorost, hogy eljusson kedveséhez, Heróhoz. A lány lámpával világított neki. Egy viharos éjszakán azonban Leander megfulladt, és Hero a vízbe vetette magát.

⁵ Görög monda szerint etiópai királylány, akit Poszeidon isten sziklához láncolt, és egy tengeri sárkánnyal őriztetett. Perseus szárnyas lován odarepült és megszabadította.

Harry Warrington, akit kificamodott és helyre illesztett válla nem tarthatott vissza a vadászattól, napról napra beérte azzal, hogy Oakhurstben maradt, és napról napra kedvére valóbbnak találta azokat a szíves embereket, akik vendégül látták. Talán a nagyapja halála óta soha nem volt ilyen jó társaságban. Sorsa rókavadász virginiai földesurak közé vetette, akiknek társaságába elégedetten beilleszkedett, nyargalta a lovaikat, élte az életüket, és együtt itta velük a puncsot. Hölgymismerősei és anyjának barátnői nagyon jól neveltek voltak, tetszetősek és kétségkívül jámborak, de kissé korlátolt szelleműek. Kis zug volt az ő otthona, a nagyzóó szokásaival, kicsinyes etikettjével és ceremóniáival, kicsinyes hízélgésével, kicsinyes társalgásával és botrányaival. Amíg egy idő múlva ott nem hagyta azt a helyet, nem is tudta, milyen szűk és korlátolt életet élt ott. Elég nagy személyes szabadságot élvezett. Voltak kutyái és lovai, és körös-körül jó sok mérföldre elvadászgathatott; de édesanyja, a kicsi hölgy uralkodott odahaza, és Harrynak, ha odahaza volt, alá kellett vetnie magát az ő akarátának, és az ő légkörében kellett élnie.

Itt a fiú egy olyan kis körnek a középpontjába került, ahol a környezetében minden összehasonlíthatatlanul vidámabb, könnyedebb, szabadabb volt. Olyan férfinak és asszonynak a házában élt, akik ismerték a világot, habár a világtól visszavonultan éltek, akik mindketten legzsengébb koruk óta nemcsak jó könyveket, hanem jó társaságot is élveztek – azokat az eleven könyveket, amelyek olyan szórakoztató és néha olyan épületes olvasmányok. A társaságnak megvan legalább az az előnye, hogy csökkenti önteltségünket, megtanít arra, hogy jelentéktelenek vagyunk, és ismeretségbe hoz olyanokkal, akik többet érnek nálunk. Ha fiatal ember olvassa ezt, higgye el, uram vagy hölgyem, semmi sem üdvösebb a számára, mint megismerkedni és egy társaságba kerülni a nála különbekkel. Ha rajtam állna, én nem akarnám, hogy Thomas fiam első díjat nyerjen görögből és latinból, első evezős legyen és az iskola vezérkakasa. Lelkének is, testének is nagyobb javára válnék, ha jó helyezést érne el, nem az első – jó kompánia lenne körülötte versenytársakból, és derekas verést kapna olykor-olykor, utána szívből meg rázva a kezét, amelytől az ütéseket kapta. Van-e olyan becsületes ember, aki, ha maga választhatná sorsát, mondjuk, fejed-

lem akarna lenni, hogy az egész társaság hátrafelé mozogjon előtte, csak alázatos udvaronc népséggel beszélhessen, és az emberiség befogja a száját, kivéve, ha legmagasabb hatalmasságod kérdést tenne föl, és engedélyt adna a beszédre? Nagy jótétemény érte Harry Warringtont annak a családnak a részéről, amelynek kapuja elé a végzet vetette: kezdte megtanulni, hogy mélységesen tudatlan fiatalember, és sokan vannak a világon, akik jóval különbek, mint tudomása szerint ő maga. Bizonyos emberekkel kissé pökhendi volt, de a nála különbek társaságában nagylelkűen tanulékony. Láttuk, milyen hűségesen bámulta bátyját odahaza, és barátját, a vitéz, fiatal Mount Vernon-i ezredest; rokonai, a castlewoodi úriemberek között legalábbis egyenrangúnak érezte magát. Új ismeretségi körében, Oakhurstben, olyan férfit talált, aki sokkal több könyvet olvasott, mint amennyiről Harry egyáltalában tudhatott, aki világot látott, és onnan is sebzetlenül tért haza, akárcsak a csatákból és veszélyekből, amelyekkel szembenézett, s akinek a jóság és tisztesség az arcára volt írva és a leheletéből áradt – márpedig a mi derék fiunk mindig ösztönös rokonszenvet és vonzódást érzett, ha e tulajdonságokkal találkozott.

Ami a nőket illeti, a legjobb, legvidámabb, legkedvesebb nők voltak, akiket eddig megismert. Kellemesebbek voltak, mint odahaza Broadbent lelkész fekete szemű lánya, akinek a nevetése olyan messzire elhangzott, mint egy ágyú hangja. Éppen olyan jól neveltek voltak, mint a Castlewood hölgyek, Madame Beatrix kivételével, aki némely alkalommal szinte olyan előkelő volt, mint egy császárnő. De ha Madame Beatrixszal beszélt, és nagyot mulatott az érdekes történeteiben, a fiú valahogy keserű szájjal ment el utána, s úgy érezte, körülötte az egész világ merő gonoszság. Lamberték nem kényeskedtek: nevettek Fielding úr könyvei fölött, könnyeztek Richardson⁶ úr regényei fölött, habár olyan tréfák és események is előfordultak, amiktől Tartuffe haja égnek állna – de az ő vidám csevegésüknek nem maradt keserű nyoma; pletykálkodásuk erről vagy arról a felebarátjukról mulatságos volt, de nem rosszmájú; és milyen kedves, vidám meg-

⁶ Richardson, Samuel (1689–1761) – angol regényíró, a szentimentális regény megteremtője. A XVIII. században nagy hatású volt *Pamela* és *Clarissa Harlowe* c. műve,

hajlásokkal, köszöntésekkel üdvözölte őket a szomszédos kisváros népe! és mennyire szívből jött Lamberték bőkezősége! Az igazság az, hogy jó dolog jó emberek között lenni. Hogy mennyire jó, azt Harry Warrington talán még nem is tudta ebben az időben, amíg a rákövetkező tapasztalás meg nem mutatta neki az ellentétüket, és töredelmet nem okozott neki. Nyugodt, nap-sütéses napja volt ez egy életnek, amely mozgalmasnak és viharosnak indult – egy-két boldog óra, amire vissza lehet majd emlékezni. Nem sok történt ez alatt az egy-két boldog óra alatt. Csak édes álom, kellemes séta, barátságos fogadtatás, derűs időtöltés. Mintha a régi ház kapui valahogyan kizárták volna a rossz világot, és mintha a lakók odabent jobbak, tisztábbak, kedvesebbek lennének más embereknél. Harry nem volt szerelmes. Ó, nem! Legkevesbé sem, sem a hetyke Hettybe, sem a nagylelkű Theodosiába; de amikor eljött az idő, hogy mennie kellett, megragadta mindkettejük kezét, és nagy tiszteletet érzett irántuk. Úgy érezte, szeretné megismerni a fivéreiket is, mert azok is derék legények lehetnek; ami pedig Lambertnél illeti, azt hiszem, olyan érzelmesen búcsúzott tőle, mintha Harry a *Clarissa Harlowe* utolsó kötete lett volna.

– Nagyon kedves, becsületes fiú – mondta Theo komolyan, amikor a teraszról utánanézzve látták, hogy atyjukkal és a szolgálkával együtt ellovagol az úton Westerham felé.

– Már egyáltalában nem gondolom, hogy buta – mondta a kis Hetty –, és azt is hiszem, anya, hogy igazad volt: olyan, mint egy hattyú.

– Én éppen olyasfélét éreztem, mint amikor a fiúk közül megy az egyik iskolába – mondta anyjuk.

– Eppen olyan – mondta búsan Theo.

– Örülök, hogy apa vele lovagol Westerhamig – folytatta Hetty kisasszony –, és hogy megvette Briggs gazda lovát. Nem tetszik nekem, hogy azokhoz a Castlewoodékhoz megy. Bizonyos vagyok benne, hogy Madame Bernstein gonosz öregasszony. Nem csodálkoznék, ha azt látnám, hogy elnyargal a görbe botján.

– Csitt, Hetty!

– Azt hiszed, ő is fönn lebegne a tapon, ha megcsinálnák vele a vízpróbát, mint a szegény, öreg Hely anyóval Elmhurstben?

A másik öregasszony, mintha szeretete volna őt... azt a szőke parókást gondolom. Nagyon mélabús volt, amikor elment, de Madame Bernstein elhessegette őt a mankójával, és muszáj volt neki menni. Én nem bánom, Theo. Én *tudom*, hogy gonosz asszony. Te mindenkiről azt hiszed, hogy jó, merthogy te sohasem csinálsz semmi rosszat.

– Az én Theóm, az jó lány – mondta édesanyjuk, és gyöngéden nézett mindkét lányára.

– Akkor miért mondjuk rá, hogy szerencsétlen bűnös?

– Mindnyájan azok vagyunk, szívem – mondta édesanyjuk.

– Micsoda? Apa is? Te is tudod, hogy ezt te sem hiszed! – kiáltott Hester kisasszony. És ez csakugyan szinte több is volt, mint amennyit Lambertné elismerhetett.

– Mit mondtál Johnnak, mit kellett átadnia Warrington úr fekete szolgájának?

Anya bevallotta, kissé szégyenkező arccal, hogy egy üveget adott a szíverősítőjéből, meg süteményt, amit Bettyvel csináltattott.

– Nem tehetek róla, be kell vallanom, szíveim, egészen úgy érzem, mintha az édesanyja lennék... és tudjátok, mind a két fiunk még mindig szereti, ha magukkal vihetnek a süteményünkből az iskolába vagy a kollégiumba.

HUSZONNEGYEDIK FEJEZET

Oakhursttól Tunbridge-ig

Liliomfehér keszkenőjüket búcsúra lengetve a távozó utasok után, Lambertné és lányai nézték őket, amint kényelmesen poroszkáltak útjuk első néhány száz yardján, és amíg az országútnak egy sarkában egy facsoport el nem rejtette őket a hölgyek tekintete elől. A derék matróna sokszor látta már eltűnni ama hársfacsoport mögött azokat, akiket legjobban szeretett. Férje csatába és veszélybe indulván, fiai iskolába, egyik a másik után ment a maga útjára ama zöld fák mögött, kellő időben megtérvén, ha úgy tetszett az ég akaratának, és visszahozva az örömet és szeretetet a boldog kis családba. Velük született természetükön kívül – amely bizonyára csodálatos segítséget nyújt ebben – az otthoni életükkel járó szabad idő és szemlélődés is hozzájárul, hogy táplálja a gyöngédséget és hűséget asszonyainkban. Ha a férfiak elmentek, ott az egész nap, amikor rájuk lehet gondolni, és a holnap és a holnapután, amikor majd bizonyosan jön már levél – és így tovább. Ott az üres szoba, ahol a fiú a múlt éjszaka aludt, be lehet menni megnézni, és ott van még az ágyon útításkájának a helye. Ostora még ott lóg az előcsarnokban, meg a horgászbotta és halaskosara is – a kurta, tűnt örömek néma emlékei. Ebédre előkerül az a cseresznyés torta, amelynek a felét a drágánk megette két órákor, akármilyen bánatos volt is, miközben egy-egy húga zokogott jobb oldalán is, bal oldalán is. Elhangzik az esti ima, és az ifjú tudós hangja nem vágja rá a kellő antifónákat. Megjön az éjfél és a csönd, és a jó anya ébren fekszik, elgondolván, hogy a megszokott, drága fiókák egyike elszállt a fészekből. Megvirrad a reggel, oda az otthon, és vége a vakációnak, s a fáradozás és a munka kezdődött meg számára.

Így azok a susogó hársak mintha csak függönyt húznának a világ meg az oakhursti ház hölgyei közé. A gyöngéd szívű Lambertné mindig hallgatólag lett és elgondolkodó, valahányszor történetesen ő és lányai a család férfiainak távollétében elsétáltak a fákgig. Azt mondta, szívesen bevésné neveiket az ezüstszürke törzsekbe, az igaz szeretet jeleinek közepébe, az akkori idők kedves szokása szerint, és Theo kisasszony, akinek ilyen irányban rendkívül választékos tehetsége volt, néhány verset is faragott a fákra, amelyeket elbűvölt édesanyja beküldött az akkori idők egy folyóiratának.

– No, most már nem láthatnak bennünket a hölgyek – mondta Lambert ezredes, miután búcsúra lengette kalapját, amikor a két úriember túlkocogott a szóban forgó hársakon. – Tudom, a feleségem mindig kinéz az ablakából mindaddig, amíg ezen a fordulón túl nem jutottunk. Remélem, viszontlátja majd ezeket a fákat meg a házat, Warrington úr, és ha majd a fiúk itthon lesznek, talán több mulatságot is fog itt találni.

– Sohasem kívánok boldogabb lenni, mint amilyen voltam, uram – felelte Warrington úr. – És remélem, nem haragszik, ha azt mondom, hogy úgy érzem, mintha nagyon régi barátaimtól búcsúznék.

– Annak a barátomnak, akinek a házában vacsorázunk ma este, annak is van egy fia, az is régi barátja a családuknak, és a feleségem, aki megrögzött házasságszerző, már régen hozzáadta volna az egyik lányunkat, ha az ezredes történetesen bele nem szeret valaki másba.

– Ó! – sóhajtotta Warrington úr.

– Már mások is megtették ezt. Éltek bátor emberek Agamemnon¹ előtt is.

– Bocsanat, uram. Hogy hívják ezt az úriembert? ... Aga ... ? Nem egészen értettem – kérdezősködött jámborul az ifjú utas.

– Nem, James Wolfe² a neve – vágta rá mosolyogva az ezredes. – Még fiatal ember, vagy legalábbis olyasmi, tekintve hogy még nem egészen harmincéves. Ő a legfiatalabb alezredes a hadseregben, kivéve, persze, néhány tucat főurat, akiknek előjoguk van velünk, közönséges emberekkel szemben.

¹ Bátor görög király, a Tróját ostromló hadak vezére.

² Wolfe, James (1727–59) – angol tábornok, Quebecnél esett el.

– No, persze, persze! – mondta az ezredes fiatal útítársa, akinek valódi, gyarmati fogalmai voltak az arisztokraták elsőbbségéről.

– És láttam őt, amikor kapitányoknak parancsolt, mégpedig nagyon derék kapitányoknak, akik harminc évvel voltak nála idősebbek, és mégse volt annyi érdemük, sem annyi szerencsájuk, mint neki. De olyan nagy a szerencséje, hogy senki se irigyli a nagyobb rangját, mert a legtöbben elismerjük, hogy különb nálunk. Minden katona szereti a mi régi ezredünkben, és ő is ismeri az ezredünk minden katonáját. Éppen olyan jó tudós, mint amilyen tökéletes katona, és mesterien tud sok nyelven.

– Ó, uram! – mondta Harry Warrington nagy alázatosan sóhajtván. – Érzem, hogy siralmasan elhanyagoltam saját ifjúságomat, és csak analfabétának jöttem Angliába. Ha az én drága bátyám élne, ő jobban képviselné a nevünket meg a gyarmatunkat is, mint ahogy tőlem telik. George tudós volt; George zenész volt; George a legtanultabb emberekkel is el tudott beszélgetni a mi hazánkban, és nincs benne kétségem, hogy itt is megállta volna a helyét. Tudja-e, uram, már csak azért is örülök, hogy hazajöttem, és különösen, hogy magához kerültem, mert megtudtam, milyen tudatlan vagyok.

– Ha ezt igazán tudja, az máris nagy nyereség – mondta mosolyogva az ezredes.

– Odahaza, különösen az utóbbi időben, mióta elvesztettük a bátyámat, nagyszerű fickónak tartottam magamat, és mi tagadás, az emberek a környezetemben hízelegtek nekem. Most már okosabb vagyok... vagyis remélem, az vagyok... bár talán tévedek, és megint csak nagyzolok. De tudja, uram, a mi gyarmatunkon a nemesemberek nem sokhoz értenek, kivéve kutyákhoz meg lovakhoz és a fogadásokhoz és játékokhoz. Bár jobban értenék a könyvekhez, és kevesebbet ezekhez.

– Ugyan már. A kutyák és a lovak is nagyon jó könyvek a maguk módján, és rengeteg igazságot olvashatunk ki belőlük. Vannak, akik nem születtek tudósnak, és minden tudatlanságukkal együtt is érdemes polgárok és úriemberek lehetnek. Miért is lennénk mindnyájan különösen műveltek vagy okosak, vagy miért lennénk első helyen a világban? Ő királyi fensége

a fővezér, és Martin Lambert ezredes, és Jack Hunt, aki ott hátul lovagol, közkatona volt, most pedig igen derék, érdemes lovász. Ameddig mindnyájan megtesszük a helyünkön, ami tőlünk telik, nem sokat számít, magas vagy alacsony helyen állunk-e. És aztán honnan tudjuk, mi a magas és mi az alacsony? És hogy Jack lóvakarójáról meg az én vállrózsámról és ő királyi fensége hadvezéri pálcájáról nem derül-e ki, hogy körülbelül egy az értékük? Amikor én elkezdtem a pályámat, *et militavi non sine*...³ no, nem fontos... sikerről és dicsőségről álmodoztam; most a kötelességemre gondolok, és azokra, akiktől néhány órája elbúcsúztunk. Fogjuk ügetésre a lovakat, különben nem érünk sötétedés előtt Westerhambe.

Westerhamben a két barátot szívesen látták házigazdáik, egy méltóságteljes matróna, egy öreg katona, akinek emlékei és szolgálatai negyvenöt évre nyúltak vissza, s ennek az úriembernek és hölgynek a fia, alezredes Kingsley ezredében, amely akkor éppen Maidstone-ban állomásozott – onnan jött át az ezredes rövid látogatásra szüleihez. Harry kissé kíváncsian tekintett erre a tisztre, akinek ifjú létére ilyen szolgálat van a háta mögött, és ilyen magas a rangja. Arcát nemigen lehetett szépnek mondani. Nagyon ösztövére volt, és nagyon sápadt, haja piros, orra és pofacsontja kiugró, de igen udvarias volt a szüleiével, szívélyes köszöntéssel fogadta barátait, s társalgás közben olyan eleven volt, hogy akik hallgatták, elfelejtették, sőt inkább csodálták rátságát.

Warrington úr Tunbridge-be megy? Akkor az ő Jamesük társaságában lehet – mondta a ház úrnője, és vacsora közben valamit odasúgott Lambert ezredesnek, amitől ez a tiszt mosolyogni és ravaszul hunyorgatni kezdett. Bort kért, és emelte poharát:

– Lowther kisasszonyra.

– Teljes szívből! – kiáltotta lelkesen James ezredes, és utolsó cseppig kiürítette poharát. Az édesanyja azt súgta meg barátjának, hogy James meg ez a hölgy házasodni készül, s a menyasszony a híres, északi Lowther családból származik.

– És ha Nagy Károly császár lánya volna – kiáltotta Lam-

³ Katonáskodtam, és nem is minden;;; (latin)

bert –, akkor sem volna túl jó James Wolfe-nak, vagy az édesanyja fiának.

– Lambert úr nem beszélne így, ha ismerné őt – jelentette ki a fiatal ezredes.

– Ó, persze, ő a páratlan drágagyöngy, te meg semmi sem vagy – kiáltotta az édesanyja. – Hát nem. Én Lambert ezredes véleményén vagyok, és ha egész Cumberlandet hozná magával hozományul, akkor is azt mondanám, hogy ez dukál Jamesnek. Így járunk velük, Warrington úr. Mi ápoljuk a gyerekeinket lázban és kanyaróban és szamárköhögésben és himlőben; elküldjük őket a hadseregbe, és éjszakákon át nem tudunk aludni, mert csak rájuk gondolunk; nekünk hasad meg a szívünk, amikor elválunk tőlük, és csak egy hétre vagy kettőre jönnek haza egy évben, vagy talán tíz évben is, és aztán minden törődésünk után jön egy lány, a ragyogó szemével, a mi fiúnk pedig elmegy vele, és aztán már ennyit se törődik velünk.

– És akkor, drágám, az hogyan történt, hogy te férjhez mentél James papájához? – kérdezte az idősebb Wolfe ezredes. – Akkor te miért nem maradtál otthon a szüleidnél.

– Azt hiszem, azért, mert James papája köszvényes volt, és kellett neki valaki, aki ápolja, nem pedig azért, mert csak egy kicsit is szerettem – felelte a hölgy, és így csupa könnyed beszélgetés és kedvesség között múlt el az este.

Másnap Lambert ezredes, miután előzőleg elhalmozta volt vendégét a kedvesség és barátság megnyilvánulásaival, rábízta a fiatal virginiait Wolfe úr gondjaira, aztán lova fejét hazafelé fordította, miközben a két fiatalember Tunbridge Wells felé sietett. Wolfe-nak sietős volt, hogy odaérjen; Harry Warrington talán nem volt annyira mohó; sőt, amikor Lambert a maga otthona felé lovagolt, Harry gondolatai sokáig epedő vággyal követték őt az oakhursti társalgóba, ahol három napot töltött boldog nyugalomban. Wolfe úr csatlakozott Harry rajongó dicséreteihez Lambert úrról meg a feleségéről meg a lányairól, az egész kiváló családról.

– Hogy ilyen jó neve legyen az embernek, és ilyen életet éljen, mint Lambert ezredes – mondta Wolfe –, nekem most ez a legmagasabb emberi becsvágyam.

– És a becsület? és a dicsőség? – kérdezte Warrington. – Az semmi? arról lemondana?

– Valaha erről álmodtam – felelte az ezredes, akinek most más elképzelései voltak a boldogságról –, de már sokkal nyugodtabbak a vágyaim. Fegyverben vagyok tizennégy éves korom óta. Volt már részem majdnem mindenfajta szolgálatban, ami a hivatással jár. Ismerek minden helyőrségi várost ebben az országban, és részem volt abban a megtiszteltetésben, hogy mindenütt szolgálhattam, ahol valamit tenni kellett az elmúlt tíz évben. Gyakoroltam a katonának majdnem minden kötelességét, kivéve éppen csak egy hadsereg vezérletét, amelyet aligha remélhetek az én koromban; és most, úgy érzem, a nyugalmat kívánom, könyveket, amiket olvashatok, feleséget, aki szeressen, és néhány gyereket, aki a térdemnél játszadozik. Ilyen Eliziumot képzeltem magamnak, Warrington úr. Az igazi szeretet többet ér, mint a dicsőség, és egy nyugodt kandalló, ha szívünk aszszonya ül mellette, a legnagyobb kincs, amivel az istenek megáldhatnak.

Harry elképzelte magában a képet, amelyet bajtársa felidézett. Igent mondott feleletül a másik megjegyzésére, de beleegyezése kétségkívül nem volt nagyon derűs, ezt útítársa észrevette az arkifejezésén.

– Maga úgy mondja: „Igen”, mintha a kandalló és a szívszereleme nem volna éppen kedvére való.

– Hát tudja, ezredes, vannak más dolgok is, amiknek fiatal ember örülhetne. Maga tizenhat évig forgott a világban, de én csak néhány hónapja vagyok távol az anyám szoknyájától. Ha majd én is láttam egy vagy két vagy hat csatát, ahogy maga, ha majd én is kitüntettem magam, mint Wolfe úr, és elértem, hogy rólam beszéljen a világ, majd akkor gondolhatok rá, hogy elvonuljak tőle.

E megjegyzésekre Wolfe úr, akinek szívét egészen másvalami töltötte be, azzal válaszolt, hogy további dicshimnuszra fakadt a házasság örömeiről, és külön rapszodiára kedvesének szépségéről és érdemeiről – olyan téma volt ez, mely rendkívül érdekes volt saját magának, de valószínűleg nem annyira hallgatójának, akinek nézetei a házaseletről – ha egyáltalán megengedte magának, hogy ilyenekre gondoljon – kissé mélabúsak és csüg-

gedtek voltak. Egy kellemes délutánnal lovaglótútk a végéhez közeledett, és nem is kísérté semmiféle eset vagy baleset, kivéve talán egy tévedés, amelyet Harry Warrington követett el néhány mérföldnyi távolságra Tunbridge Wellstől, ahol két lovas ember megállította őket, mire Harry pisztollyal a kezében rájuk akart támadni, útonállóknak gondolván őket. Wolfe ezredes azonban nevetve felszólította Warrington urat, ne siessen a tüzeléssel, mert ezek az emberek csak a fogadósok ügynökei, nem pedig zsványok – legfeljebb amennyire ez a hivatásukkal jár. Gumbo, akinek lova e nem várt fordulatra elszaladt vele, megkerült, miután gazdája sokáig orditozott utána, s a két úriember belovagolt a kis városba, leszálltak fogadójuk előtt, aztán elváltak; felkutatván a hölgyeket, akiknek látogatására jöttek.

Warrington úr megtalálta nagynénjét, aki csinos lakásban szállt meg, londoni lakájok testőrségével az előszobájában, s ezek követték a hordszékét, ha elment hazulról. Rendkívül kedvesen fogadta Harryt. Unokanővére, Lady Maria éppen távol volt, amikor megérkezett; nem tudom, boldogtalan volt-e a fiatal úriember, vagy csak elleplezte érzelmeit, vagy hogy Madame de Bernstein egyáltalában tekintettel lett volna rájuk.

Egy ficsúr gazdagon díszített ruhában – az első ebből a fajtából, akit Harry látott – és két özvegyasszony bő, abroncsos szoknyákban és rengeteg pirosítóval, éppen látogatóban volt a bárónőnél, amikor unokaöccse tisztelgett nála. A bárónő úgy mutatta be a fiatalembert a személyiségeknek, mint unokaöccsét, a fiatal virginiai krózust, akiről már hallottak. Beszélt róla, milyen óriási a birtoka, éppen akkora, mint Kent, és – ő legalább így olvasta – összehasonlíthatatlanul termékenyebb. Megemlítette, hogy féltestvérét, Madame Esmondot Pocahontas hercegnőnek nevezik a hazájában. Fáradhatatlan volt anyának és fiának, gazdagságuknak és kiváló tulajdonságaiknak dicséretében. A ficsúr megrázta a fiatalembert kezét, és boldog volt, mivel abban a megtiszteltetésben lehet része, hogy megismerheti. A hölgyek olyan hangosan dicsérték őt a nagynénjének, hogy a szemérmes ifjú kénytelen volt pirulni a bókjaik hallatára. Aztán elmentek, és az egész tunbridge-i társasággal közölték megérkezésének hírét. A kis város nemsokára zengett a virginiai fiatalembert gazdagságának, jólneveltségének, csinoságának hírétől.

– Nem is jöhetett volna alkalmasabb pillanatban, kedvesem – mondta a bárónő unokaöccsének, amikor látogatói meghajlások és búcsúzkodások közepette elmentek tőle. – Ennek a három egyénnek van a legfürgébb nyelve egész Wellsben. Szétkürtölik a jó tulajdonságait minden társaságban, ahol megfordulnak. Máris száz embernek mutattam be és... az ég bocsása meg!... mindenféle csodát meséltem Virginia földrajzáról, csak hogy le tudjam írni a birtokukat. Tudom, hogy jó nagy birtok, de félek, én még nagyítottam is. Betelepítettem mindenféle csodálatos állattal, aranybányákkal, fűszerekkel, nem tudom, nem mondtam-e még gyémántokat is. Azokból a maguk négeireiből pedig egész hadseregeket ajándékoztam az édesanyjának, és úgy ecseteltem őt, mint fejedelemasszonyt, aki egy nagyszerű tartomány felett uralkodik. Van is neki egy nagyszerű tartománya: nem tudom néhány százezer fontra menő pontossággal megmondani, mennyi az évi jövedelme, de abban semmi kétsésem, hogy nagy jövedelme van. És készüljön fel rá, fiam, hogy itt úgy bánnak majd magával, mint ennek a királyi hölgynek fiával és örökösével. Ne engedje, hogy elcsavarják a fejét! Ettől a naptól kezdve úgy fognak hízelegni magának, ahogy még soha az életében nem hízelegtek.

– És mi célból, asszonyom? – kérdezte a fiatal úriember. – Nem látom be, miért kell, hogy ilyen gazdag hírem legyen, és hogy így körülhízelegjenek?

– Elsősorban, fiam, nem szabad meghazudtolnia az öreg nénikéjét, akinek semmi kedve hozzá, hogy nevetségessé tegyék a társasága előtt. Ami pedig a maga hírét illeti, tudnia kell, hogy az már itt meg volt alapozva, még mielőtt ideérkeztünk. Egy londoni újság valahogyan hallott magáról, és leadott egy történetet egy Virginiából nemrégén érkezett, fiatal úriembernek, Lord Castlewood unokaöccsének óriási vagyonáról. Maga hihetetlenül gazdag, akár akarja, akár nem. Mindenki alig várja, hogy lássa magát. Menjen csak el a templomba holnap reggel, meglátja majd, hogyan fordul el az egész gyülekezet a könyveitől és imáitól, hogy imádatban részesítse az aranyborjút a maga személyében. Csak nem kívánja tőlem, hogy kiábrándítsam őket, és lecsepüljem a saját húsomat, véremet?

– De miért jobb az nekem, ha az a hírem, hogy ilyen gazdag vagyok? – kérdezte Harry.

– Most lép be az előkelő világba, s az aranykulcs a legtöbb kapuját megnyitja maga előtt. Ha azt gondolják, hogy gazdag, ugyanannyit ér, mintha gazdag volna. Nem kell sok pénzt költenie. Az emberek majd azt mondják, hogy kuporgatja a pénzt, és ha a fősvénység hírébe kerül, az inkább használ, semmint árt magának. Majd meglátja, hogyan mosolyognak magára a mások, hogyan bókolnak a lányaik! Ne legyen meglepődve! Amikor még én is fiatal lány voltam, magam is úgy cselekedtem, mint a többi, és mert följebb akartam kerülni, nem egy kétségbeesett kísérletet tettem, hogy jól menjek férjhez. Szegény nagyanyja, aki valóságos földi szent volt, ha attól a kis féltékenységtől eltekintünk, mindig szidott engem, és azt mondta, világias vagyok. Világias! Ugyan, kedvesem! A világ világias, és úgy kell bánnunk a világgal, ahogy a világ bánik velünk: a semmiért semmivel kell fizetni. Henry Esmond Warrington úr... nem tehetek róla, de szeretem az első két nevét, fiam, akármilyen öregasszony vagyok, azt megmondom magának... akár ideérkezik, akár Londonba, nem volna senki és semmi. A mi támogatásunk nem sokat segítene rajta. A mi családunknak nem nagy a hitele, és, *entre nous*,⁴ nem valami jó a híre. Gondolom, tudja, hogy Castlewood, enyhén szólva, gyanúba került negyvenötben, és azóta a játék tönkretette őt.

Harry soha eddig nem hallott Lord Castlewoodnak erről a híreről.

– Soha nem volt sok vesztenivalója, de amiye volt, azt elvesztette, és még többet is: azt a nyomorúságos birtokát feleszik a jelzálogkölcsonök. Mindenféle tervet szőtt már, hogy pénzt szerezzen: istenem, néha olyan kétségbeesett állapotban volt, hogy úgy éreztem, a gyémántjaim sincsenek tőle biztonságban, és nem vittem őket magammal, amikor Castlewoodba utaztam. Ugye szörnyű, ha az embernek így kell beszélnie a saját unokaöccséről? De maga is az unokaöccsém, és eddig még nem rontotta meg a világ, és szeretném is megóvni a világ gonoszságától. Hallottam, micsoda játszmák játszódtak le maga meg Will meg a káp-

⁴ Magunk között. (francia)

lán között, de ők nem árthatnak magának, sőt, elmondták nekem, hogy maga volt fölényben velük szemben. De ha Castlewooddal játszott volna, nem lett volna ilyen szerencséje; márpedig játszott volna vele, ha egy öreg nagynénje nem figyelmeztette volna Lord Castlewoodot, hogy hozzá ne merjen nyúlni magához.

– Hogyan, madame, maga közbeavatkozott, hogy engem megvédjen?

– Távol tartottam magától a karmait: legyen hálás érte, hogy kikerült ennek az emberevőnek a barlangjából, és épen maradt a hús a csontjain! Istenem, ez már a mi egész családukbán mindig dühös szenvedély volt. Az én szegény, ostoba bátyám is játszott, és mind a két felesége is játszott, különösen ez a második, aki most már nemigen tudna másból élni, csak az éjszakai özszejöveteleiből Londonban meg a kártyapénzből. Nem mertem volna őt Castlewoodban hagyni egyedül magával: a szenvedély túlságosan erős bennük, magának esnének és széttépnék, aztán pedig egymásnak esnének, úgy verekednének a zsákmányért. Az én szegény unokaöcsémnek nincs egyebe, csak az állása az udvarnál, és Willnek is ez a sorsa, fiam, meg Mariáé és a húgáé is.

– És ők is úgy bolondulnak a kártyáért?

– Nem. Hogy igazságot szolgáltatassak szegény Mollynak, neki nem szenvedélye a játék; de a kis Fanny, ha a többiek között él Londonban, a két szemét is képes fogadáson elveszteni. Én tudom, mi a szenvedély, fiam; ne nézzen rám olyan csodálkozva: bennem volt már kicsi koromban, éppúgy belém mart, mint a himlő. És ma sem gyógyultam ki egészen. Egy szegény öregasszonynak más szenvedélye se marad, csak ez. Ma este is megláthatja a kártyaasztalomnál, hogy nagyban megy a játék. Csitt, kedvesem! Ez az, ami úgy kellett nekem, és ami nélkül annyira unatkoztam Castlewoodban. Nem nyerhettem el az unokahúgaim vagy az anyjuk pénzét. Úgyse fizették volna ki, ha vesztenek. Jobb, ha idejében figyelmeztetem, kedvesem, különben felháborodnék, ha felfedezi. Nem tudok élni a kártya nélkül, ez az igazság.

Még néhány nappal előbb, amikor castlewoodi rokonainál tartózkodott, Harry – aki maga is szerette a kártyát, a kakasviadalt, a fogadást és minden elképzelhető játékot – valószínű-

leg nevetett volna ezen a vallomáson. Abban a családban, amelynek a társaságába került, sok mindenben nevettek, amit némely más ember komolynak tekint. Nevettek a hűségen és becsületen; nem hittek a tiszta életben; az önzést általános szokásnak nyilvánították; a megszentelt kötelességekről gúnyosan beszéltek, a bűnt könnyedén elnézték. Ezek nem voltak farizeusok: nem voltak az erény képmutatói, nem vetettek követ a leleplezett bűnösökre, hanem mosolyogtak, vállat vontak, és napirendre tértek fölötte. E család tagjai nem állították, hogy egy fikarcnyit is jobbak a felebarátaiknál, akiket szívből megvetettek; bizalmas barátságban éltek olyan emberekkel, akikről és akiknek a feleségeiről olyan komisz, mulatságos történeteket meséltek; kivették részüket minden élvezetből és minden prédából, ami eléjük került, s úgy éltek egyik napról a másikra, amíg el nem érkezett az utolsó napjuk. Ma már persze nincsenek ilyen emberek: az emberi természet nagyot változott az utolsó száz évben. A kártyajáték mindenestre teljesen divatjamúlt – *ebben* aztán nem lehet kétségünk; és valószínűleg hat divatos hölgyet sem találni egész Londonban, aki pontosan tudná, mi a különbség a makaó és a kakaó között.

– Jaj de borzasztó unalmasnak, butának találhatta azokat az elmaradt népeket abban a faluban, ahol elhagytuk magát... de hát ezek a vademberek nagyon kedvesek voltak magához, fiam – mondta Madame de Bernstein, és szép, öreg kezével megveregette a fiatalember arcát.

– Nagyon kedvesek voltak, és egyáltalában nem volt unalmas, madame: azt hiszem, a legkülönb emberek közül valók ebben a világban – mondta Harry piruló arccal.

Nagynénjének hangja sértette. Nem tudta elviselni, hogy bárki is hányavetien beszéljen vagy gondolkodjon újonnan megismert barátairól. Nem szívesen látta volna őket ilyen társaságban.

Az öreg hölgy, aki uralkodáshoz szokott, és gyorsan tudott méregbe jönni, éppen neheztelni akart a helyreutasításért, amit kapott, de a következő gondolata lecsillapította. „Ez a két lány – gondolta –, betegágy... egy érdekes idegen... persze, hogy beleszeretett az egyik lányba.” Madame Bernstein rosszmájú tekintettel pillantott Lady Mariára, aki éppen ekkor lépett be a szobába.

HUSZONÖTÖDIK FEJEZET

Új ismerősök

Maria kuzin megjelent két kertészfiú kíséretében, akik virágos kosarakat hoztak, azokkal akarták feldíszíteni Madame de Bernstein fogadószobáját, mire öladysége vendégei megérkeznek. Három libériás, dús paszománnyal díszített lakáj hat kártyaasztalt állított fel. Egy feketébe öltözött, varkocsos, finom csipkegalléros főkomornyik, aki úgy viselkedett, mintha kard volna az oldalán, kezében néhány csomó viaszgyertyával követte a lakájokat, s két-két gyertyát elhelyezett mindegyik kártyaasztalon és az ezüst fali gyertyatartókba is a faburkolatú falon, melyet most bearanyoztak a nap ferde sugarai, éppúgy, mint túlhan a zöld mezőt, ahol a sziklák, a facsoportok és a házak csillogtak a napsütésben. Tarka alakok abroncsos szoknyában, parókában és brokátban ögyelegtek a pázsiton, s árnyékaikkal pettyezték a zöld sítot. A bárónő szobájának szemközti ablakából a fedett sétányra lehetett látni, ahol állandó vásár volt, és felhallatszott a társaság fecsegése és duruzsolása. Zenekar is játszott a kút látogatóinak szórakoztatására. Madame Bernstein állandó nappali szobája talán nem felelt volna meg egy remetének vagy egy tudósnak, de akik szerették az élénkséget, vidámságot, a kétfelől is besugárzó, ragyogó fényt, s a kilátást mindarra, ami a vidám, forgalmas helyen folyik – nem találhattak volna ennél kellemesebb szállást. S amikor ablakai mögött kigyúlt a fény, az odalént sétálók tudhatták, hogy öladysége ott hon van, és kártyajáték folyik nála, amire eléggé könnyen lehetett bejutni. Egyébként, ha már a múltól beszélünk, azt hiszem, a társaság éjszakai élete száz évvel ezelőtt eléggé *sötét* élet le-

hetett. Jó, ha egy viaszgyertya égett olyan hölgyszalonban, ahol most tizet látunk, nem is említve a gázt és a klubok csodálatos, új kivilágítását. Utálatos, csöpögő faggyú füstölgött és büzlött a folyosókon. A színházaknak megvoltak a maguk külön, hírhedt gyertyakoppantó szolgálói. Nézzék csak meg Hogarth¹ képeit: milyen sötétek, és az ünnepélyei mintha faggyúval volnának bekormozva! A *Divatos házasság*-on Lord Viscount Thegozy nagy szalonjában, ahol ő meg a felesége ásitozva ül a rémült komornyik előtt, miután vendégeik elmentek, csak nyolc gyertya ég, a két kártyaasztalon egy-egy és a bronz gyertyatartóban hat. Ha Jack Briefless hívná meg a vendégeit osztrigára és sörre a lakására Pump Courtban, kétszer ennyi gyertyát égetne. Vigasztalódjunk azzal a gondolattal, hogy XIV. Lajos a dicsősége teljén sötétben tartotta dáridóit, és áldjuk Price urat és az emberiség egyéb luciferi jótevőit,² amiért száműzték ifjúságunk undorító birkafaggyúját.

Igy hát Maria megjelent a virágaival – de ő maga volt a legszebb virág –, itt is, ott is rózsát, törökszegfűt stb. helyezett a vázákba, és teljes művészi tudásával díszítette a lakást. Gyöngéden elidőzött ennél a kancsónál, annál a sárkánymintájú korszónál, és csak olykor vetett lopva félénk pillantásokat az ifjú Harry kuzenre, akinek arca pirulása bármely fiatal lánynak díszére vált volna; az ember azt hihette volna, hogy Maria talán ki akarja várni, amíg nagynénje távozik, de a bárónő, karosszékeiben ülve, kezében görbe, teknősbéka páncélú botjával parancsnokilag vezényelte dolgukra a szolgálkat, egyiket-másikat alaposan megszidva: Tomot, amiért lyukas a harisnyája; John-t, amiért a gyertyatartóból túl sok faggyút kent a fűrtjeire, és így tovább – szigorú zsarnoksággal uralkodván rajtuk. És még egy megjegyzés száz évvel ezelőtti szegény Jeamesre vonatkozóan: Jeames másodmagával aludt egy ágyban, negyedmagával egy szobában, és ez a szoba nagyon hasonlított egy pincére, és olyan vályúból mosakodott, amelyet manapság aligha lehet látni egész

¹ Hogarth, William (1697–1764) – angol festő és grafikus. Híresek London utcáit ábrázoló rajzai.

² A világítástechnika tökéletesítői. Lucifer itt „fényhozó” értelemben fordul elő: így hívták régebben Angliában a gyufát.

Londonban, kivéve őfelsége gyalogos testőrségének kaszárnyaiban.

Amennyiben Maria azonnali beszélgetésben reménykedett – szerető szívének csalódnia kellett.

– Hol ebédel, Harry? – kérdezte Madame de Bernstein. – Maria húgom meg én a kis társalgóban eszünk egy csirkét... azt hiszem, el kéne mennie a legjobb vendéglőbe. A Fehér Lóban háromkor van ebéd, egy-két perc múlva ide halljuk majd a harangját. És értse meg, fiam, nem kell takarékoskodnia, hanem úgy viselkedjen, mint Pocahontas hercegnő fia. A poggyászát már átvitték a lakására, amit magának béreltem. Nem jó, ha egy fiú mindig két öregasszony szoknyáján csüng. Ugye, Maria?

– Nem – felelte őladysége lesütvén szelíd szemét, de a másik hölgy szeme diadalmasan ragyogott. Azt hiszem, Andromeda teljesen ki volt szolgáltatva a sárkánynak a legutóbbi öt-hat nap alatt, és amennyiben Perseus levágta volna az utóbbinak kegyetlen fejét, nem követett volna el menthetetlen szörnygyilkosságot. De ő nem hordott se kardot, se pajzsot, csak bánatosan nézte a barna és kék ruhás lakájokat, ahogy a szobában sündörögtek.

– És mindig vannak itt jó szabók és divatáru-kereskedők Londonból, hogy ellássák a fürdővendégeket. Jól tenné, ha elmenne hozzájuk, kedvesem, mert a ruhája nem a legutolsó divat szerint készült... egy kis csipke...

– Nem vethetem le a gyászruhát, madame – mondta a fiatalember, és végignézett fekete ruháján.

– Ohó, fiam – kiáltotta a hölgy, és suhogva felállt székéről, s botjára támaszkodott –, viseljen csak feketét a bátyjáért, ha úgy tetszik, ameddig olyan öreg nem lesz, mint Matuzsálem. Nyugodjon meg, én nem akarom ebben megakadályozni. Csak azt szeretném, ha úgy öltözne és úgy viselkedne, mint mások, és olyan volna, hogy méltó legyen a nevéhez.

– Madame – mondta Warrington úr nagyon ünnepélyesen –, tudtommal semmit sem tettem, amivel szégyent hoztam volna erre a névre.

Miért hallgatott el az öregasszony, és miért hőkölt vissza egy kicsikét, mintha csak megütötték volna? Borítsunk fátylat a múltra. Ő meg a fiú jó néhány ilyen kis párbaft vívtak egymással, amelyben kardok szikráztak, és gyors döféseket osztottak

vagy parírozta. De nem szerette Harryt kevésbé, amiért volt bátorsága szembeszegülni vele.

– Valamivel finomabb fehérnemű, mint az az ing, amit most visel, bizonyosan nem hoz magára szégyent, fiam – mondta kisére erőltetett nevetéssel.

Harry meghajolt és elpirult. Ez is oakhursti barátainak egyszerű ajándékai közé tartozott. Valahogyan jólesett neki az a gondolat, hogy viseli: végtelen gyöngédséggel gondolt új barátaira, akik olyan jók, olyan tiszták, olyan egyszerűek, olyan kedvesek, és úgy érezte, hogy amíg ezt viseli, a rossz nem férhet hozzá. Azt mondta, most elmegy a lakására, és nem fogja elmulasztani, hogy a legjobb fehérneműjében térjen vissza.

– Jöjjön csak vissza, fiam – mondta Madame Bernstein –, és ha a vendégeink még nem érkeztek meg, Maria meg én keresünk magának néhány fodrot.

Ezek után a fiatalember egy lakáj vezetésével elment új lakására. Harry látta, hogy nemcsak csinos és tágas szobákról gondoskodtak a számára, hanem egy lovász is ott állt készenlétben, arra várakozva, hogy öméltósága fölfogadja, és egy második inas is arra az esetre, amennyiben hajlandó egy inast bérelni, aki Gumbo urat szolgálja ki. Alighogy néhány pillanatot töltött a szobáiban, máris megjelentek egy londoni szabó és egy cipész követői, hogy főnökeiknek, Regnier és Tull uraknak névjegyeivel és üdvözlőleteivel tisztelegjenek nála; szerény ruhatárának legjobb darabjait máris kikészítette Gumbo, s a legfinomabb fehérneműt, amellyel takarékos virginiai édesanyja ellátta őt. Hirtelesen felmerült előtte hazájának, behavazott otthonának, a ropogó hasáboknak s a tűz mellett kézimunkázó, illedelmes, csöndes hölgyeknek képe. A fiatalember lelkébe első ízben hatolt be az a halvány gondolat, hogy az otthoni ruhák nem eléggé előkelők, hogy az otthon készített fehérnemű nem olyan finom, mint amilyen lehetne. Hogy szégyent érezhet bármi miatt is, ami hozzá vagy Castlewoodhoz tartozik! Ez furcsa gondolat volt. Azok az egyszerű emberek, akik nagyon is meg voltak elégedve mindenkel, amit Castlewoodban tettek, mondtak vagy készítettek, és Madame Esmond is, amikor útra küldte a fiát, azt gondolták, hogy nincs az a fiatal főúr, aki jobban el lehetne látva. És annyi igaz, hogy a ruhák talán jobban is lehettek volna szabva, és

újabb divat szerint is készülhettek volna – de azért a fiatalember eléggé tetszetős jelenség volt, amikor öltözködésének végétével kilépett a lakásából; Gumbo pedig gyaloghintót hozatott, s mellette lépkedett, amíg el nem érkeztek a vendéglőbe, ahol a fiatal úriember ebédelni óhajtott.

Azt remélte, itt találja azt a ficsurat, akivel néhány órával azelőtt ismerkedett meg nagynénje lakásán, és aki közölte Harryval, hogy ebéd tekintetében a Fehér Ló a legdivatosabb vendéglő a fürdőhelyen, ezért Harry megemlítette a barátja nevét a gazdának; de a fogadós és a pincérek mosolyogva és hajlongva vezették be egy szobába, s biztosították róla öméltóságát, hogy öméltóságának nincs szüksége más ajánlásra, csak a sajátjára, lesegítették róla köpenyét és kardját, felakasztották egy fogasra, s megkérdezték tőle, hogy burgundit, pontacqi bort vagy pezsgőt akar inni az ebédhez, aztán leültették egy asztalhoz.

Habár a legdivatosabb vendéglő volt a faluban, a Fehér Ló véletlenül mégsem volt tele ezen a napon. Monsieur Barbeau, a fogadós, elmondta Harrynak, hogy nagy mulatság van a Summer Hillen, az csábította el a vendégek legnagyobb részét, és csakugyan, amikor Harry a szobába lépett, rajta kívül még csak négy úriember ült benne. Kettő e vendégek közül már befejezte ebédjét, és most bort ivott, a másik kettő, két fiatalember, éppen javában evett, s amikor a fogadós elment mellettük, nyilván oda-súghatta nekik az újonnan érkezett vendég nevét, mert láthatóan valamelyes érdeklődéssel néztek rá, és könnyedén meg is hajoltak feléje az asztaloktól, amikor a mosolygó gazda elsietett Harry ebédjéért.

Warrington úr viszonzta a két úriember köszöntését, azok pedig üdvözölték őt Tunbridge-ben, és kifejezést adtak annak a reményüknek, hogy majd megszereti a helyet, ha jobban megismeri. Aztán mosolyogtak, és huncut pillantásokat váltottak egymással, amelyek jelentését Harry nem értette, s azt sem tudta, miért hunyorognak ravaszkásan a másik két borozó vendégre.

Az egyikük kissé kopott bársonykabátot viselt, hatalmas copfot, varkocsot, valamint bőséges csipkefodrot és himzést. A másik sűrű szemöldökű, horgas orrú, magas vállú úriember volt, akit vele szemben ülő társa nagyon hangosan és állandóan my-

lordnak szólított. Mylord kortyolt egyet az előtte álló borból, leplezetlenül rábámult az újonnan jöttre, s aztán saját cimboráját szólította meg.

– Szóval ismered az öregasszony unokaöccsét... a krőzust, aki most érkezett?

– Ebből kimaradsz, Jack! – mondta az egyik fiatal úriember a másiknak.

– Soha nem tudtam zöld ágra vergődni a nyelvezetükkel – mondta Jack. A két öregebb ugyanis franciául kezdett beszélni.

– De igazán, kedves lordom! – mondta a hosszú copfos úriember.

– Nagyon erélyes volt, kedves báróm! Még csak két órája tartózkodik itt. Az embereim éppen akkor szóltak róla, amikor ide jöttem ebédelni.

– Ismertem már előzőleg is! Gyakran találkoztam vele Londonban, a bárónővel és mylorddal, az unokabátyjával – mondta a báró.

Ekkor érkezett meg Harry gőzölgő levese, a gazda hozta mosolyogva.

– Nézze meg, uram! Nézze meg, milyen énnálam egy *potage*!³ – mondta a fogadós, s ezzel letette a tálat, és odasúgta Harrynak a szemben ülő főúr híres nevét. Harry Monsieur Barbeau nyelvén mondott köszönetet a fogadósnak, mire az idegen úriember rendkívül kegyesen fintorgott Harryra, és így szólt:

– *Fous bossédez notre langue barbaidement, Monsieur.*⁴

Warrington úr soha nem hallotta Kanadában, hogy így ejtik ki a francia nyelvet. Viszonzásul ő is meghajolt az idegen úr felé.

– Meséljen még a krőzusról, kedves báróm – folytatta őlord-sága, kissé fölényesen beszélve társával, és tudomást se véve Harryról, ami talán bosszantotta valamelyest a fiatalembert.

– Mit kíván, mit mondjak róla, drága lordom? Krőzus éppen olyan fiatalembert, mint a többi: magas, mint a többi; félszeg, mint a többi; fekete haja van, mint mindenkinek, aki Indiából jön. Rose-né játékboltja fölött vettek neki lakást.

³ Leves. (francia)

⁴ Ön tökéletesen bírja nyelvünket, uram (németes kiejtéssel). (francia)

„Én is ott lakom = gondolta Warrington úr. = Ki lehet az a krózus, akiről beszélnek? Milyen jó ez a leves!”

– Nagy kísérettel utazik – folytatta a báró –, négy szolgálval, két postakocciával és két fullajtárral. A főkomornyikja egy néger, aki megmentette az életét a vadaktól Amerikában, és aki hallani sem akar róla, semmiképpen, hogy felszabadítsák. Az ifjú krózus nem akarja levetni a gyászruhát, amit a bátyjáért visel, akitől pedig a fejedelemségét örökölte.

– És magát megvigasztalhatná bármi is, ha meghalna a bátyja, *chevalier*?⁵ – kiáltott fel az idősebb úriember.

– Mylord! Meg tudna vigasztalni a birtoka – mondta a *chevalier* –, amely, mint tudja, nem kicsi.

– A maga bátyja az apai örökségéből él... amiről maga azt mondta, hogy óriási... maga pedig a szorgalmából, kedves *chevalier*.

– Mylord! – kiáltotta a *chevalier*-nek szólított egyén.

– A szorgalmából vagy a szelleméből, mennyivel nemesebb dolog ez! Ott lesz a bárónőnél ma este? Mintha szegről-végről a rokona volna, *chevalier*?

– Megint csak nem tudom megérteni lordságodat – mondta a másik úr eléggé mogorván.

– Nohát, mivel nagyon szellemes asszony... előkelő származású... furcsa kalandokat élt át... nemigen vannak elvei... de ebben maga, szerencsére előnyben van vele szemben. De hát, mi, nagyvilági emberek, mit is törődünk az ilyesmivel? Magának nyilván az a szándéka, hogy odamegy és játszik majd az ifjú kreollal, és annyi pénzt szed ki belőle, amennyit csak tud. Mellesleg, báró, tegyük fel, hogy ez egy *quet-à-pens*,⁶ ez az ifjú kreol? Tegyük fel, hogy a mi kitűnő barátnőnk találta ki őt Londonban, és csak azért hozza ide magával, a nagy vagyona hírével, hogy ezen a réven ki tudja fosztani az itteni ártatlan embereket.

– *J'y ai souvent pensé, mylord*⁷ – mondta a kis báró, s ravaszskásan orrához nyomta az ujját. – Ez a bárónő mindenre képes.

⁵ Lovag. (francia)

⁶ Itt: fondorlatos csapda. (francia)

⁷ Gyakran gondoltam erre, mylord. (francia)

– Egy báró... egy bárónő, *que voulez-vous*,⁸ barátom? Persze a legutóbb megsiratott férjére gondolok. Tudja maga, hogy ki volt ő?

– Pontosan. Hírhedtebb csirkefogó soha még nem kevert kártyát Velencében, Brüsszelben, Spaaban, Bécsben... és öneki mindezekben a városokban volt szerencséje a börtönhöz. Ismertem azt az embert, mylord.

– Gondoltam, hogy ismerte. Találkoztam vele Hágában, ahol egyébként abban a megtiszteltetésben is részem volt, hogy magát fogadhattam, és mondhatom, rosszabb hírű gazember soha még át nem lépte a kapumat. Egy követnek mindenfajta ember előtt nyitva kell tartania a kapuját, báró úr, kéme, hamiskártyások, mindenféle banditák előtt.

– *Parbleu*,⁹ mylord, hogy beszél róluk! – mondta mylord társa.

– Az én rangomon levő embernek, barátom... amilyen rangom nekem akkor volt... annak persze mindenfajta embert fogadnia kell... *entre autres*,¹⁰ a maga ismerősét is. Hogy miért kellett a feleségének olyan név, mint az övé, azt fel nem foghatom.

– Nyilván mégiscsak jobb volt, mint a hölgy addigi neve.

– Igazán? Éppen így akármelyik koldus is ruhát cserélhetne egy madárijesztővel. Nem tudom, melyiknek a neve jobb hírű, az angol püspöké vagy a német báróé.

– Mylord – kiáltotta a másik úriember, felállt, és kezét ráhelyezte a kabátján egy nagy csillagra –, elfelejti, hogy én is báró vagyok és lovagja a Szent Római...

– Sarkantyúrendnek! Nem, legkevésbé sem felejtettem el, kedves lovagom és báróm! Nem iszik több bort? Akkor találkozzunk este Madame de Bernsteinnél.

A lovag és a báró felállt az asztaltól, belenyúlt hímzett zsebébe, mintha csak pénzt keresne borraivalóul a pincérnek, aki odahozta neki, nagy, zsinóros kalapját, de aztán elparancsolván a szolgát széles fodrokkal és csillogó gyűrűkkel megrakott kezével, kilépett a teremből.

⁸ Mit akar. (francia)

⁹ Itt: hova gondol?! (francia)

¹⁰ Többek között, (francia)

Csak amikor a mylordnak szólított egyén a püspök özvegyéről és a német báró feleségéről kezdett beszélni, akkor ébredt rá Harry Warrington, hogy a nagynénje meg ő maga volt a két úriember beszélgetésének a tárgya. De mielőtt még teljesen ráébredt volna, a beszélgetők egyike kiment a teremből, a másik pedig odafordulván ahhoz az asztalhoz, amelyiknél a két úriember ült, így szólt:

– Szép kis hamisjátékos ez! Minden, amit Bernsteinről mondtam, *mutato nomine*¹¹ rá is vonatkozik. Tudtam a fickóról, hogy kém és csirkefogó. Nem is tudom, hányszor változtatott vallást. Én magam utasítottam ki Hágából, amikor nagykövet voltam, és azt is tudom, hogy Bécsben megbotozták.

– Csodálkozom, hogy Lord Chesterfield¹² ilyen gazemberrel barátkozik! – szólt oda Harry az asztalához. A másik két ebédvendég ránézett. Meglepetésére az így megszólított főúr tovább beszélt.

– Nem is létezhetik még egy ilyen *fieffé coquin*,¹³ mint ez a Poellnitz. No de hála az égnek, ezúttal meghagyta a tubákos szelencémet! Maguk nevetnek? Ez a fickó még képes lett volna elemelni.

És mylord azt gondolta, hogy az ő szellemességén nevetnek.

– Teljesen igaza van, uram – szólt az egyik a kettő közül, aki ebédelt Warrington úrhoz fordulva –, habár, ha meg nem sérődik érte, nem tudom, mi köze önnek ehhez. Mylord bárkivel hajlandó játszani, aki leül vele. Ne ijedjen meg, süket, mint a föld, és egy szót sem hallott meg abból, amit mondott. És éppen ez az oka, hogy mylord hajlandó játszani bárkivel, aki egy csomag kártyát letesz eléje, és ezért van az, hogy összeáll ezzel a csirkefogóval.

– Szavamra, ismerem más nemesembereket is, akik nem kényesek a társaságukra – mondta Jack úr.

– Úgy érti, hogy mert magával érintkezem? Én ismerem a társaságomat, kedves barátom, és bízom benne, hogy a legtöbbször nálam jobban játszom.

¹¹ Megváltoztatott névvel. (latin)

¹² Angol államférfi (1694–1773), szónok és író, *Levelei* mind pedagógiai, mind irodalmi szempontból értékesek.

¹³ Megrögzött csirkefogó. (francia)

A legcsekélyebb figyelemre se méltatván Warrington úr dühös közbeszólását, mylord vele szemközt kedvenc francia nyelvén beszélgetett Monsieur Barbeau-val, és kegyesen megdicsérte az ebédjét. A gazda újra meg újra hajlongott, el volt bűvölve, hogy elnyerte ökegyelmessége meglegedését; nem felejtette el, amit akkor tanult, amikor fiatal korában ökegyelmességének ír királyságában tartózkodott. A vadvástétom ízlett mylordnak? Éppen most hozott ki belőle egy adagot annak a fiatal amerikai uraságnak, aki szemközt ül, annak a Virginiából való úriembernek.

– Kicsodának? – Mylord halvány arca egy pillanatra elvörösödött e kérdés közben, s a vele szemközt ülő Harry Warrington-ra nézett.

– Annak a virginiai fiatal úriembernek, aki nemrég érkezett, és aki tökéletesen beszél a mi gyönyörű nyelvünkön! – mondta Barbeau úr, azt gondolván, hogy két legyet üt egy csapásra egy bókka!

– És akinek lordságod felelni fog azért, amit a családomról beszélt ezeknek az uraknak a jelenlétében – kiáltott fel Warrington úr jól kieresztve a hangját, el lévén rá tökéelve, hogy ellenfeleinek ezt meg kell hallania.

– Menjen oda, és kiabáljon a fülébe, akkor esetleg meghallja magát – mondta a fiatalabb vendégek egyike.

– Majd lesz rá gondom, hogy ölordsága így vagy úgy megértse, amit akarok – szólt Warrington úr nagy méltósággal. – És nem tűröm el, hogy ő vagy bárki más rágalmozni merje a rokonaimat!

Miközben Harry beszélt, a szemközti kis főúr nem hallotta őt, de közben volt rá ideje, hogy megfogalmazza a saját választát. Felállt, zsebkendőjével néhányszor megtörölte száját, vékony ujjait az asztalra tette.

– Uram – mondta –, el kell hinnie egy úriember becsületszavára, hogy fogalmam sem volt róla, ki előtt beszélek, és úgy látszik, az ismerősöm, Monsieur de Poellnitz éppen olyan kevéssé ismerte önt, mint én magam. Ha ismertem volna, higgye el, semmi esetre sem telne ki tőlem, hogy csak egyetlen olyan szót is kiejtsek, amely önnek sértődésre adna okot, s őszinte

sajnálatomat fejezem ki, és bocsánatot kérek öntől az itt jelenlevő Lord March és Morris úr előtt.

E szavakra Warrington úr nem tehetett mást, mint hogy meghajolt, és néhány elismerő szót mormogott; mylord pedig úgy tett, mintha hallotta volna a szavait, még egyszer nagyon mélyen meghajolt Harry előtt, s megjegyezvén, hogy bátorkodik majd Warrington úrnál a lakásán tisztelegni, köszönt a társaságnak, és elment.

HÜSZONHATODIK FEJEZET

Amelyben nagyon messzire jutunk Oakhursttől

A Fehér Ló vendéglő területén, az étterem ablakai előtt, egy pázsitos tekepálya terült el, s egy-két asztal is állt rajta, amelyekhez a vendégek leültek és ott fogyaszhatták el a puncsukat vagy a teájukat. Mivel a három úriember körülbelül ugyanakkor fejezte be ebédjét, Morris úr azt ajánlotta, menjenek ki a zöldre, s ott igyanak meg egy üveg hideg bort.

– Jack Morris a szemétködörbe is elmenne, ha az adna ürügyet az újabb ivásra – mondta mylord.

Erre Jack azt felelte, hogy véleménye szerint minden úriembernek megvan a maga kedvenc útja, és azon kíván eljutni az ördöghöz. Az ő gyöngesége, bevallja, a boros palack.

– Lord Chesterfield ördöge az ász meg a hatos – mondta Lord March. – Őlordsága nem tud meglenni kártya és kocka nélkül.

– Lord Marchnak nemcsak egy ördöge van, hanem több is. Szeret kártyázni, szeret lóversenyezni, szeret fogadni, szeret enni, szeret inni, szereti a pénzt, szereti a nőket, és maga nagyon rossz társaságba került, Warrington úr, amikor összeakadt őlordóságával. Játsszani fog magával minden hektár virginiai földjéért.

– A lehető legnagyobb örömmel, Warrington úr! – szólt közbe mylord.

– És minden dohányjáért és minden fűszeréért és minden rabszolgájáért és minden ökréért és minden szamaráért és egyáltalában mindenéért, amiye csak van.

– Kezdjük el máris, Jack? Maga sohasem megy el hazulról

kockavető pohár és dugóhúzó nélkül. Hajlandó vagyok Warrington úrral bármilyen tétbe játszani, amihez kedve van.

– Sajnos, mylord, a dohány, a rabszolgák, a szamarak és az ökrök mindeddig nem az enyéme. Éppen most lettem nagykorú, és anyám alig húsz évvel öregebb nálam, így hát éppen annyi reménye van a hosszú életre, mint énnekem.

– Fogadni mernék, hogy maga túléli őt. Hajlandó vagyok most egy összeget fizetni magának, és maga négyszer annyit fizet vissza, ha majd az anyja meghalt. Hajlandó vagyok egy szép összeget ide kirakni az asztalra a maga virginiai birtokvárománya ellenében az öreg hölgy elköltözése után. Hogy hívják a maga birtokát?

– Castlewoodnak.

– Hallom, egész fejedelemség. Fogadni mernék, hogy az értékét legalább a tizszeresére nagyították az itteni hírharangok. Hogyan jutott a Castlewood névhez? Rokona mylordnak? Várjunk csak: már tudom... mylady, az édesanyja, a ház igazi fejétől származik. A vesztés oldalra állt tizenötben. Hallottam a történetet legalább egy tucatszor az én öreg hercegnőmtől. Ismerte a maga nagyapját. A barátja volt Addisonnak meg Steelenek¹ és Pope-nak és Miltonnak,² és merem állítani, valamennyi nagyokosnak. Kár, hogy nem maradt idehaza, és nem a család másik ágát szállította át az ültetvényekre.

– Éppen most voltam Castlewoodban az ottani unokabátyámnál – jegyezte meg Warrington úr.

– Hm! Játzott vele? Ő bolondul a kartonlapokért és a csontidomokért.

– Legföljebb fél shillingbe, vagy társasjátékot a hölgyekkel.

– Annál jobb mindkettejüknek. De Will Esmondal csak játszott, ha éppen odahaza volt? Tízet teszek egy ellen, hogy játszott Will Esmondal.

Harry elpirult, és bevallotta, hogy egy este kártyázott egy kicsit a kuzenjával.

¹ Steele, Sir Richard (1672–1729) – angol esszé- és drámaíró. Addisonnal együtt szerkesztette a híres polgári lapot, a *Spectator*-t.

² Milton, John (1608–74) – az angol polgári forradalom nagy költője. Részt vett Cromwell mellett a politikai harcokban. Megvakult, és úgy diktálta lányának fő művét, *Az elveszett Paradicsom* c. eposzt.

– És Tom Sampson, a káplán? – kiáltotta Jack Morris. – Ő is benne volt a játékban? Fogadni mernék, hogy Tom volt a harmadik, márpedig az Úristen óvja meg Tomtól és Will Esmondtól együtt!

– Nem. Az igazság az, hogy mind a kettőjüktől nyertem – mondta Warrington úr.

– És fizettek magának? Úgy látszik, mindig lesznek csodák!

– Én egy szót se szóltam csodákról – jegyezte meg Harry úr a bora fölött mosolyogva.

– És nem szeret árulkodni az iskolatársaira, ugye? Annál jobb, Warrington úr – mondta mylord.

– Ha Warrington úr Lord Castlewoodhoz és Will Esmondhoz járt iskolába, sok pénzébe kerülhettek a tanítói, vagy nem, March?

– Vagy igen, Morris? – felelte mylord, mintha nem egészen volna kedvére a másik bizalmassága.

Mindkét úriember hasonlóan volt öltözve, ezüstgombos, kék kabátba, bivalybőr nadrágba és lovaglócsizmába, keskeny, bársonyzinóros kis kalapot és kurta parókát viseltek, s az előkelőségnek semmiféle külső jele nem látszott rajtuk.

– Engem nem nagyon érdekelnek a szobai játékok, mylord – mondta Harry, aki kezdett már hevülni a bortól –, de szívesen mennék Newmarketbe, és szeretnék már egy jó angol falkavadászatot látni.

– Majd megmutatjuk magának Newmarketet és a falkavadászatot is, uram. Elég jól lovagol?

– Azt hiszem, elég jól – felelte Harry –, és célba löni is elég jól tudok, meg valamelyest ugrani is.

– Mennyit nyom? Fogadok magával, hogy egyenlő súlyúak vagyunk, vagy pedig én vagyok a nehezebb. Fogadok magával, hogy Jack Morris legyőzi magát madarászásban vagy a céllövészetben huszonöt lépésre. Fogadok magával, hogy távolabb ugrom, mint maga, sima talajon, itt ezen a gyepen.

– Én nem tudom, hogyan tud célba löni Morris úr... az urak közül egyikkel sem találkoztam idáig, de tartom a fogadásait, mylord, bármiben, amiben önnek tetszik! – kiáltotta Harry, akit eddigre már alaposan feltűzelt a burgundi.

– Egyenként huszonöt font! – kiáltotta mylord.

– All és áll! – kiáltotta mylord és Harry egyszerre. A fiatal-ember úgy gondolta, hogy hazája becsületének kedvéért nem szabad visszariadnia semmiféle fogadástól, amelyet felajánlanak neki.

– A legutolsó fogadást most is eldönthetjük, ha elég szilárdan áll a lábán – mondta mylord, s felugrott, kinyújtóztatta tagjait, és megnézte a sűrű, száraz fűvet. Levetette csizmáit, aztán a kabátját és mellényét, felcsatolta az övét a derekára, ruháit lehajította a földre.

Harry a saját öltözetét nagyobb tiszteletben tartotta. Ez volt a legjobb ruhája. Levetette bársonykabátját és mellényét, kényesen összehajtotta őket, és mivel körös-körül a két-három asztal mocskos volt az italtól, bement az étterembe – amelynek az ablakai nyitva álltak –, hogy ott helyezze el az asztalon a ruháit.

Ide közben új vendég lépett be, mégpedig senki más, mint Wolfe úr, aki józanul csirkét evett salátával, s hozzá szerényen egy pint bort. Harry magas kedvében volt. Megmondta az ezredesnek, hogy fogadott Lord Marchsal – akar Wolfe ezredes felelni vele? Az ezredes azt felelte, túl szegény hozzá, hogy fogadjon. Hát akkor hajlandó kijönni, és vigyázni, hogy becsületes legyen a játék? Azt szíves örömet. Wolfe ezredes letette poharát, és a nyitott ajtón át kilépkedett fiatal barátja után.

– Ki az a faggyúpofa, azzal a répaszínű hajával? – kérdezte Jack Morris, akire a burgundi már megtette kellő hatását.

Warrington úr megmagyarázta, hogy ez Wolfe ezredes a huszadik ezredtől.

– Alázatos szolgáljuk, uraim! – mondta az ezredes merev katonai meghajlással a társaság felé.

– Még soha életemben ilyen alakot nem láttam! – kiáltotta Jack Morris. – Maga látott már, March?

– Bocsanatot kérek, jól értettem, hogy azt mondta: March? – kérdezte az ezredes igen meglepődött arccal.

– March gróf vagyok, uram, Wolfe ezredes szolgálatára – mondta a főúr meghajolva. – Barátom, Morris úr, olyan bizalmas viszonyban van velem, hogy ebéd után olyanok vagyunk, mint az édestestvérek.

„Miért nincs itt egész Tunbridge Wells?” – gondolta Morris.

S olyan gyönyörűség fogta el, hogy felordított: – Kettőt egy ellen, mylordra!

– Áll! – kiáltott fel Warrington úr, s a lelkes Jack kénytelen volt szintén azt kiáltani:

– Áll!

– Szálljon be maga is, ezredes úr! – suttogta Harry a barátjának.

De az ezredes azt felelte, mivel nem engedheti meg magának, hogy veszítsen, azt sem szabad remélnie, hogy nyerni fog.

– Látom, maga máris megnyerte az egyik fogadásunkat, Warrington úr – jegyezte meg Lord March. – Én magasabb vagyok magánál egy-két hüvelykkel, de vállban maga szélesebb.

– Ugyan, kedves Willem! Fogadok, hogy maga kétszer annyit nyom, mint ő! – kiáltotta Jack Morris.

– Tartom, Jack! – mondta nevetve mylord. – Minden fogadás huszonöt font. Tartja maga is, Warrington úr?

– Nem, kedves fiam... egy is elég nekem – mondta Jack.

– Nagyon helyes, kedves fiam – szólt mylord –, és most lássuk a másik fogadást.

Mivel már a legjobb selyemharisnyájában, fekete atlaszselyem nadrágjában és finom eszkarpenben³ állt ott, Harry nem óhajtotta levetni a cipőjét is, mint ellenfele, akinek nehéz lovaglósizmája és sarkantyúja csakugyan nem nagyon volt ugrásra alkalmas. Szép, sima, zöld pázsit terült el előttük vagy harminc yard hosszúságban, volt elég hely a nekifutásra és az ugrásra is. Egy kavicsos sétány futott a gyepek körül, a mögött pedig a fal volt látható és a kapucégér – azúrkék mező, benne a hannoveri fehér ló, amelyik két igazi teke között ágaskodott, s mottóul a fogadás, valamint az odarajzolt állat neve.

Mylord barátja egy zsebkendőt helyezett a földre, az jelölte meg a helyet, ahonnan a nekifutás után el kellett ugrani, Wolfe úr pedig a füves térség másik végén állt, hogy azt a helyet figyelje meg, ahol mindegyik földet ér. „Mylord volt az első”, írta Warrington úr Mountainnének Castlewoodba, Virginiába, egy levelében, amely még mindig hozzáférhető, majd így folytatta:

³ Escarpin: körömcipő. (francia)

Azt akarta, hogy én kezdjek, de visszaemlékezve a fontenoyi csata történetére, amelyet az én legdrágább George-om szokott elmesélni, így szóltam: *Monseigneur le Comte, tirez le premier, s'il vous play.*⁴ Így hát neki-szaladt harisnyában, nekem pedig a Régi Virginia tisztele-tére megvolt az eléktételelem, hogy több mint két lábbal győz-tem őlordságával szemben – azaz két láb kilenc hüvelyk-kel –, mivel én huszonegy láb három hüvelyket ugrottam, a pincér mérőszalagja szerint, őlordsága pedig csak tizen-nyolc-hatot. Már előzőleg is nyertem tőle, amikor a súlyom-ba fogattunk (én rögtön tudtam, amint rápillantottam). Így hát ő meg Jack úr megfizették nekem ezt a két fogadást. És adja át tiszteletemet az édesanyámnak – ő sem lesz velem elé-gedetlen, mert a Régi Tartomány tiszteletére fogattam, és az ellenfelem elsőrangú mágnás volt: két grófsága is van és egy hercegnek az örököse. Itt a fogadás valóságos szenvedély, és a gavallérok meg az előkelő fiatalemberek reggeltől estig fogad-nak.

Megmondtam nekik – talán nem is kellett volna –, hogy van odahaza egy úriember, aki egy jó darabbal messzebbre ugrik nálam, és amikor megkérdezték, ki az, és én azt fe-leltem, hogy G. Washington ezredes Mount Vernonból – hi-szen maga is tudja, hogy messzebb ugrik, és ő az egyedüli az ő grófságában meg az enyémben, aki ebben meg tud verni –, Wolfe úr sok mindenfélét kérdezett G. W. ezredesről, és kide-rült, hogy már hallott róla, és úgy beszélt a múlt évi szeren-csétlen hatjáratról, mintha minden araszt ismerne a terepen, és tudta minden folyónknak a nevét, csak éppen hogy a Poto-macot Pottamacnak nevezte, amire mi jól kinevettük. March és Ruglen grófja csöppet sem volt rosszkedvű, amiért vesztett, hanem ő meg a barátja elővette a bankjegyeket a pénztárcájá-ból, illetve megtöltötték az enyémet, amely már *n a g y o n* *ü r e s* volt, mert a borralaló a szolgálknak Castlewood bá-tyám házában, meg egy lóvásárlás Oakhurstben, majdnem abba a kénytelenségbe hozott, hogy egy újabb váltót írjak az

⁴ Gróf úr, szíveskedjék elsőnek löni, (francia)

én tisztelt anyám vagy pedig a londoni vagy bristoli ügynöke terhére.

Bevégezvén e hőstetteket, a négy úriember kiballagott a vendéglő kertjéből a közsétányra, ahol addigra már nagy társaság gyűlt össze; amire Jack úr, aki természettől nyílt és szabadszájú volt, mindenféle hangos megjegyzést tett, és ezek nem mindig voltak kellemesek. Ha pedig aztán Lord March mondott valami tréfát – amivel őlordsága nem takarékoskodott –, Jack üvölteni kezdett:

– Hohó, hohó! Jóságos isten! Ó, kedves grófom! Ó, kedves lordom, maga sírba visz engem!

„Mintha csak azt szeretné, ha mindenki megtudná – írta Harry bölcsen Mountainnének –, hogy a barátja és cimborája egy gróff.”

Csakugyan az arra sétálók nagy tarkaságában mindenféle ember megfordult. Monsieur de Poellnitz – semmivel sem szebb ruhában, mint ebédnél – vigyorgott és köszönt, nagy, paszományos és kopott tollazatú kalapjával. Aztán Lord Chesterfield haladt el gyöngyház színű ruhában, kabátján a kék szalaggal és a csillaggal, és ugyancsak üdvözölte a szembejövő fiatalembereket.

– Fogadni mernék, hogy az öreg fiú az egész királyság és a tetejébe egész Franciaország előtt is megemeli a kalapját – mondta Lord March. – És húsz éve ugyanolyan formájú kalapot hord. Nézze csak meg! Ott megy már megint! Látja azt a nagy, félszeg, himlőhelyes, burnótszínű embert, aki viszonzásul éppen csak hogy hozzáér az otromba kalapjához. A f... micsoda példátlan szemtelenség... tudja kicsoda ez?

– Nem, hogy az ördög vinné el! Ki ez az ember, March? – kérdezte Jack káromkodva.

– Valami Johnson,⁵ egy szótáríró, akiről Lord Chesterfield néhány remek cikket írt, amikor kijött a szótára, csak hogy támogassa ezt a fickót. Tudom, hogy remek cikkek voltak. Harry Walpole-tól⁶ hallottam, ő pedig minden ilyen dologhoz nagyon ért. Hogy az ördög vigye el ezt a szemtelen iskolamestert!

⁵ Johnson, Samuel dr. (1709–84) – író, szerkesztő, az angol irodalmi élet vezéralakja a XVIII. század közepén. Kiadta az angol nyelv értelmező szótárát.

⁶ Sir Robert Walpole politikus és államférfi egyik fia.

- Az akasztófárávaló! Pellengéren volna a helye! - üvöltötte Jack.

- Az a kövér ember, akivel sétál, az meg egy másik ilyen firkász... egy nyomdász... a neve Richardson; tudja, ő írta a *Clarissá*-t.

- Nagy ég! Mylord, ez volna a nagy Richardson? Ez az ember, aki a *Clarissá*-t írta? - kiáltott fel Wolfe ezredes és Warrington úr egy szuszra.

Harry előreszaladt, hogy megnézzze az öregurat, aki a sétányon totyogott, körötte a bámuló hölgyek egész uszályával.

- De higgye el, drága uram - mondta az egyik hölgy -, maga túl nagy és túl jószágos ahhoz, hogy ilyen világban éljen: bizonyára azért küldték ide, hogy erényre tanítsa ezt a világot!

- Ó, kedves Mulso kisasszony! És ki tanítsa a tanítót? - kérdezte a derék, kövér öregember, ég felé emelve jószágos, kerek arcát. - Neki is megvannak a maga hibái és tévelygései! Még az ő kora és tapasztalata sem védheti meg őt a botla... Irgalmas ég, Johnson úr, bocsásson meg, ha a tyúkszemére léptem.

- Mindkettő megtörtént, uram. A tyúkszememre lépett, és én megbocsátottam - mondta Johnson úr, és tovább mormolt néhány verssort, s szemét a földre szegezve hátratett kezét megmeglóbálta, miközben alkalomadtán hosszú sétatbotjával veszélybe hozta szerzőtársának szelid szemét.

- Az én szemem ugyan nem valami jól lát, kedves Mulso kisasszony - mondta a fiatal hölgynek -, de ha rossz is a szemem, szeretném távol tartani Johnson úr fütykösétől. A szolgálja, uram - ezzel mélyen meghajolt és levette kalapját Warrington úr előtt, aki nagyon elpirulva húzódott vissza, miután üdvözölte a nagy írót.

A nagy író hozzá volt szokva, hogy imádják. Soha még gyöngédebb szellő nem legyezett emberi hiúságot. Elragadtatott hadonok tealeveleket szórtak eléje, és a kávéskancsóból tömjéneztek. Matrónák csókolgatták a papucsokat, amelyeket számá-ra himeztek. Az erény glóriája tündöklött a hálósípkája körül. Egész Európa borzongott, zihált, ámult, remegett, könnyezett a gömbölyű pocakú, halhatatlan, derék, kedves kis ember lapjai fölött. Harry szinte lángolva jött vissza, és büszkén, hogy Richardson úr visszaköszönt neki.

– Ó – mondta –, mylord, boldog vagyok, hogy láthattam őt.
– Hogy láthatta! De hát az istenfáját, azt hiszem, bármely nap megláthatja őt a boltjában! – mondta Jack nevetve.

– A bátyám kijelentette, hogy ő és Fielding úr... ha jól emlékszem, ezt a nevet mondta... a két legnagyobb lángelme Angliában; és gyakran mondogatta, hogy ha majd Európába megyünk, az első zarándokútja Richardson úrhoz fog vezetni – kiáltotta Harry, aki mindig rajongó, becsületes és gyöngéd volt, ha legdrágább barátjáról beszélt.

– A bátyja úgy beszélt, mint egy igazi férfi – kiáltotta Wolfe úr, és sápadt arca ugyancsak kipirult. – Szívesebben lennék lángeszű férfi, mint a birodalom peerje.

– Mindenkinek megvan a maga ízlése, ezredes úr – mondta mylord mulatva. – A maga lelkesedése... nem akarok személyeskedni... egészen felvidít, szavamra felvidít.

– Engem is... a kutyafáját... teljességgel felvidít – kiáltotta Jack.

– Jacket is... láthatja... Jacket is valósággal felvidítja! Megkérdelem magától, Jack, mi akarna inkább lenni? Kövér, öreg nyomdász, aki megírt egy történetet egy megrontott lányról, és arról a fickóról, aki tönkretette, vagy pedig peer a parlamentben, évi tizezer jövedelemmel.

– March... Lord March, hát bolondnak tart engem? – kérdezte Jack, sirástól remegő hangon. – Mit tettem, amivel ilyen beszédet érdemlek magától?

– Én többre tartom a tisztességet a megtiszteltetésnél; én jobban örülnék a lángésznek, mint a vagyonnak. Inkább magam szereznék magamnak nevet, semmint örököljem, habár az apám neve, hála istennek, tisztességes név – mondta a fiatal ezredes. – De bocsánatot kérek, uraim! – s ekkor kurtán üdvözölve őket, átrohant a disztányon egy fiatal meg egy idősebb hölgy és egy úriember felé, akik ott feltűntek.

– Ez a szép Lowther kisasszony. Most már emlékszem – mondta mylord. – Nicsak, belekaroll! Az a hír járja, hogy eljegyezte őt.

– Csak nem azt akarja mondani, hogy egy ilyen fickó eljegyezhet valakit az északi Lowther családból? – kiáltotta Jack. – A fene egye meg, hová jutott a világ az ilyen nyomdászokkal és

félzsoldos zászlósokkal, meg az ilyen iskolamesterekkel és ezzel az egész pokoli képtelenséggel!

A Szótáríró, aki olyan kevés hajlandóságot tanúsított, hogy Lord Chesterfield felé meghajoljon, amikor ez a híres főúr udvariasan köszönt neki, egyszerre látható volt, amint megemeli Castor-kalapját egy pirospozsgás, széles, kerek kalapos személység előtt, aki cingulusban és csuhában jelent meg a sétányon. Ez a salisburyi püspök volt, aki önelégülten viselte a térdszalagrend kék szalagját, jelvényét, mert ölordsaága ennek a nemes rendnek a főpapja volt.

Johnson úr kalaplevéve állt egész idő alatt, amíg csak társalgott Gilbert doktorral, aki sok hízlgő és helyeslő megjegyzést tett Richardson úrra, kijelentvén róla, hogy az erény védelmezője, a józan erkölcs prédikátora, a vallás támasza – amely állításokról egyébként a derék nyomdász maga is tökéletesen meg volt győződve.

Nehogy most valamelyik ifjú hölgy e dicshimnusz következtében odaszökelljen a nagypapája könyvszekrényéhez és leemelje a polcra a *Clarissá*-t. Nem tudná végigolvasni a köteteket, amelyek fölött szép őspanyai száz évvel ezelőtt sirtak és borzongtak, amelyeket a papok ajánlgattak szószerkeikről, és egész Európa dicsőített. Nem tudom, a mi lányaink és asszonyaink erényesebbek-e a nagyanyáiknál, vagy csak finnyásabbak. Ha az előbbi eset áll fenn, akkor a New York-i Smith kisasszony bizonyára szemérmesebb a londoni Smith kisasszonynál, aki még mindig nem áttall lábakat emlegetni, akár asztalról, akár zongoráról, akár egy állatról esik szó. Ó, te jámbor, derék, öreg Samuel Richardson! Elért-e már a híre ott lent a Hádészben, hogy magasztos regényeidet a sarokba hajították, és hogy a lányaink éppen úgy nem olvassák már a *Clarissá*-t, mint a *Tom Jones*-t sem? Kelj fel, Samuel, és békülj ki testvéreddel az írásban, akit életedben annyira gyűlöltél. Nem tudom, vajon egy évszázad múlva is lakatok és záruk mögé rejtik-e a mai regényeket, és pirulnak-e tőle a csinos kislányok?

– Ki az ott, az a furcsa személy abban a nagymamám korabeli, magas parókával, aki most megállította Richardson urat, és beszél vele? – kérdezte Harry, amikor egy meglepően öltözött hölgy tűnt fel, és mélyet bókolt a meghajló nyomdász előtt.

Jack Morris az ostora gombos végével idegesen Harry oldalába bökött. Lord March nevetett.

– Az ott, az a furcsa személy az én kegyelmes nénémasszony, Katharine, Dover és Queensberry hercegnője, szolgálatára, Warrington úr. Valaha nagy szépség volt! De alaposan megváltozott, ugye? Micsoda egy öreg Medúza. Fő-fő patrónája az ilyen könyvcsinálóknak, és amikor ez a vén csoroszlya még fiatal volt, a költők, szentigaz, verseket faragtak róla.

A gróf egy percre otthagyta barátait, hogy tisztelegjen az öreg hercegnőnél, közben Jack Morris elmagyarázta Warrington úrnak, hogy a herceg halála után March és Ruglen grófja örökli majd unokabátyja hercegségét.

– Gondolom – mondta együgyűen Harry –, ölordsága az öreg hölgyet kísérte ide.

Jack hangos kacagásba tört ki.

– Ó, persze, azt aztán igen!... Még mit nem! – mondta. – De hát, kedves barátom, csak nem akarja azt mondani, hogy nem hallott arról a kis balett-táncosnőről?

– Csak nemrégén érkeztem Angliába, Morris úr – mondta mosolyogva Harry –, és bevallom, Virginiában nem sokat hallottunk a kis balett-táncosnőről.

Szerencsénkre, a kis balett-táncosnő titkát soha el nem árulták, mert a fiatalember társalgását félbeszakította egy hölgy bíborszínű köpenyben, fején egy kalappal, amely némileg hasonlított azokra a gyönyörű fejfedőkre, amelyek a mi történetünk időpontja után száz évvel kerültek újra divatba – mélyen meghajolt a két úriember felé, akik persze visszaköszöntek. Megállt Harry előtt, s utóbbinak némi csodálatára feléje nyújtotta kezét.

– Ilyen hamar elfelejtett már, Warrington úr? – kérdezte.

Harry kalapja tüstént lerepült a fejéről. Megdöbönt, elpirult, dadogott, felkiáltott:

– Nagy égl! – Mintha bizony valamilyen mennyei csoda működött volna közre ebben a találkozásban. Lady Maria jött felé sétálva. Harry pedig nem gondolt rá. Az igazat megvallva, pillanatnyilag mindenestül eltűnt a fiatal úriember elméjéből, annyira, hogy hirtelen visszatérése és testben való megjelenése felriasztotta Warrington úr lelkét, és arcára szökkentette ama bűntudatos pirulásokat.

Nem. Még csak nem is gondolt rá! Egy héttel ezelőtt – úgy érezte, egy évvel, száz évvel ezelőtt – nem lett volna meglepődeve, ha bárhol is találkozik vele. Ha sötétlő bokrok közül tűnt volna fel, ha zöld kerti teraszok fölött suhant volna el, ha lépcsőkön, folyosókon bolyongott volna, ha álmaiban lebegett volna, egész nap vagy egész éjjel, testben vagy lélekben – kész volt a találkozásra. Egy héttel ezelőtt még megdobogott a szíve ilyenkor. Egy héttel ezelőtt még abban a pillanatban is, amikor álmából felrezzent, az ő képe mosolygott rá. És csak a múlt kedden történt, hogy szerelmét ledöfték és megölték, és ő nemcsak hogy nem gyászolja, de el is felejtette már!

– Akar velem egy kicsit sétálni? – kérdezte Maria. – Vagy jobban szeretne zenét hallgatni? Úgy képzelem, maga jobban szereti a zenét.

– Maga tudja – felelte Harry –, hogy nem sokat törődöm a zenével, kivéve – az esti himnuszra gondolt –, kivéve, ha maga játszik.

Megint mélyen elpirult, miközben beszélt: érezte, milyen rettetes, hogy megszegte esküjét. A szegény hölgy maga is nagyon izgatott lett attól az izgalomtól és remegéstől, amelyet ifjú társán látott. Irgalmas ég! Lehet-e, hogy ez a reszketés és izgatottság azt jelenti: ő tévedett, és a fiú még mindig hűséges?

– Nyújtsa karját, sétáljunk egy kicsit – mondta, s bókolva búcsút intett a másik két úriembernek –, a nénikém elaludt ebéd után.

Harry nem tehetett mást, mint hogy felajánlja karját, és megszorítsa a kezét, mely a szíven nyugodott. Maria egy újabb finom bókot vágott ki Harry hajlongó társai felé, és elsétált a zsákmányával. Hogy egy nő soha el nem felejt – a bánatában, a szenvedélyében, a sértettség és elhagyatottság kinjában és szorongásában sem – mosolyogni, bókolni, hízelegni, színlelni! Milyen eltökélten teljesítik a társasági illendőséget; mindig van egy szavuk, egy kézszorításuk, kedves kis beszélőnivalójuk vagy válaszuk az elhaladó ismerősnek, aki mit sem sejtve keresztezi a tragédia ösvényét, s vet oda egy-két könnyed, gondtalan megjegyzést – a boldog, önelégült bitang! – és továbbmegy. Továbbmegy és azt gondolja: „Ennek a nőnek nagyon tetszett, amit mondtam. A tréfálgozásom eléggé szellemes volt. Igazán, úgy

gondolom, Lady Maria nagyon jó szemmel néz rám, márpedig pokolian finom dáma, azt meg kell hagyni!" O, te hétokos! Pontosan ezt mondta Jack Morris, s ilyen állapotban, amikor továbbhaladt főúri barátjába karolva, s azt gondolta, hogy az egész Tunbridge Wells-i társaság őt nézi. Néhány kitűnő megjegyzése volt egy különleges kártyapartira, amelyik Lady Flushingtonnál játszódtott le előző este, és Lady Maria kegyesen és kedvesen válaszolt, amire Jack teljesen boldogan távozott.

Az ostoba jószág! Kijelentem, hogy semmit sem tudunk senkiről – de ezt aztán a magam részéről napról napra jobban tudom. Belépsz mosolyogva új ismerősöd, A.-né és bájos családja látogatására? Meghajolsz B. úr és B.-né előkelő szalonjában? Én mondom neked, hogy egész életutadon örökké véres tragédiák láthatatlan, néma sebeire lépsz azzal a nagy, otromba lábaddal. B.-né fülkéiben – akár tudsz róla, akár nem – hemzsegnek a kísértetek. Nézz csak oda a díványpárna alá. Tényleg csak a kis-asszonyka babája kandikál ki alóla, vagy egy megfojtott Cupido végtagja? Mit gondolsz, mi az a hamu, amelyik ott parázslik a kandalló rostja mögött? Valószínűleg egy özvegyi máglya állt ott éppen, mielőtt beléptél: egy hűséges szív lobbant el egy kővé dermedt test fölött, és most a *cinis dolosus*-ra⁷ nézel. Látod B.-t és a feleségét, amint a vendégeiket fogadják ebéd előtt. Nagy Isten! Tudod-e, hogy az a virágcsokor, amit az asszony hord, jeladás C. kapitánynak, aki majd egy levelet talál a kis bronz Shakespeare alatt a dolgozószoba kandallóján? És mindezek közepe te odamégy, és valamilyen rendkívüli szellemességet mondasz – legalábbis azt képzeled – B.-nének az időről – ravasz kutya! – vagy Lady E. legutóbbi estélyéről – te nagyvilági Puck! – vagy a kedves gyerekekről a gyerekszobában – hízogó gazember! Az ég szerelmére, kedves uram, honnan tudhatja, hogy nem hajítja-e ki B. éppen ma este valamennyi gyermekét a gyerekszoba ablakán, vagy a felesége nem tett-e előkészületeket, hogy otthagyja őket, és megszökjék a kapitánnyal? Honnan tudja, hogy azok a lakájok nem álruhás végrehajtók-e? Hogy az a högöli komornyik – igazán olyan, mint egy kísértet – nem a zálogkölcsonzó embere-e? És hogy nincsenek-e kísértetsültek és

⁷ Csalárd hamu. (latin)

főttkísértetek minden teríték alatt? Nézze csak, ahogy a lábuk kikandikál az abrosz alól. Vigyázzon, hová nyújtja ki a saját gyönyörű kis topánkáit, madame, különben belerúg egy-két bordába. Figyelje csak a halálfejes lepkéket, ahogy a virágok között csaponganak. Nézze, ahogy a halovány szemfödők csillognak a viaszgyertyák fényében! Tudom, régi história ez, és különösen ez a prédikátor már ezelőtt is ötszázszor kiáltotta el a *vanitatum vanitas*-t.⁸ Nem tehetek róla, de mindig ide lyukadok ki, s különösen hangosan és jajveszékelve, és különösen mélabúsra váltan kiáltom el akkor, amikor halott szerelmet látok az élő szerelemhez bilincselve. Ó! Felnézek az íróasztalomról, ki az utcára: ott jön D. úr és D.-né, sétautjukról a Kensingtoni Kertekben. Hogy csüng rajta az asszony! Milyen vidám és boldog az arca, ahogy a gyerekek körülgrálják őket. Szegény drága, tudatlan D.-né asszonyom, a világon nemcsak a Kensingtoni Kertek léteznek, hanem a Regent's Park is. Menj csak haza, szerető, szerencsétlen asszony! Tedd eléje mosolyogva, amiről tudod, hogy ízlik majd neki ebédre. Mutasd meg neki a gyerekek füzeit és a tanítóik jelentéseit. Ül le a kislánnyal a zongorához, és játsszátok el egyszerű duetteteket – és képzeld, hogy boldog vagy!

Ott megy Harry és Maria, esti sétájuk közben a réten, távol a falutól, amely most ébred ebéd utáni szenderegéséből, és ahol mozogni kezdenek az emberek, és megszólal a zene. Maria tudja, hogy a zeneszótól felébred Madame de Bernstein: gyertyagyújtásra vissza kell érnie a teázóasztalhoz és a kártyajátékhoz. Nem baj. Van még egy perce. Lehet, hogy meghalt a szerelmem, de van még egy perc idő letérdelni és imádkozni a sírja fölött. Harry bizonyosan nem is gondolt rá: meghökkent, és meg sem ismerte. Jack Morrisszal és Lord Marchcsal nevetett és beszélgetett. Húsz évvel fiatalabb nála. Nem baj. Egy nap a világ mindnyájunknak. Ez a pillanat a miénk. „Jöjjön, sétáljunk ki egy kicsit a mezőre, Harry.” Maria menni akar, pedig halálos biztonsággal érzi, mit fog mondani neki Harry: hogy mindennek vége köztük, hogy nem őt szereti, hanem azt a sötét hajú lányt Oakhurstben.

⁸ Hiúságok hiúsága. (latin)

HUSZONHETEDIK FEJEZET

*Plenum opus aleae*¹

= Meséljen már valamit azokról a gyerekekről, maga gyermek, akiket ott láttam szaladgálni a ház körül, ahová bevitték magát, kedves, szegény fiam, az után a szörnyű esése után – mondta Maria, miközben a mezőn lépkedtek. – Ó, az az esés, Harry! Azt hittem belehalok, amikor láttam! Nem kell úgy szorítani az ember karját. Tudja-e, hogy maga már egy csöppet sem törődik velem?

– Azok az emberek a legkülönb, legjobb, legkedvesebb emberek, akikkel valaha találkoztam e földön! – kiáltotta Warrington úr. – Lambertné az édesanyám barátnője volt, amikor anyám itt járt iskolában, Európában. Lambert ezredes tökéletes úriember, és mindenfelé szolgált már. Ott volt Skóciában ő királyi fenséggel, meg Flandriában meg Minorcában. Édesszülők sem lehetnek jobbak az emberhez, mint ők voltak hozzám. Hogyan is mutathatnám meg nekik a hálámat? Szeretnék valamit ajándékba adni nekik: kell valamit ajándékba adnom nekik – mondta Harry, kezével megtapogatva zsebét, amely tele volt a Morristól és Marchtól szerzett ropogó zsákmánnyal.

– Bemehetünk a játékboltba, kedvesem, és vehetünk néhány babát a gyerekeknek – mondta Lady Maria. – Megsértené a szüleit, ha bármi fizetésfelét kínálna nekik a kedvességükért.

– Babákat Hesternek és Theónak? Hát azt hiszi, Maria, hogy egy nő nem is nő, ha nincs még negyvenéves? – A kar Harry karja alatt mintha megvonaglott volna... hacsak egy pillanatra

¹ Itt: a kocka bőséges eredménye, (latin)

is, de megvonaglott. – Mondhatom magának, Hester kisasszony semmiképpen sem tekinti önmagát gyereknek, Theo kisasszony pedig a nagyobbik nővér. És mennyi nyelvet tudnak! És mennyi könyvet olvastak! Ó, egy egész nagy halom könyvet! És csembalóznak, és csodálatosan énekelnek együtt, Theo pedig dalokat szerez, azokat énekli.

– Igazán! Alig láttam őket. Azt hittem, gyerekek. Egészen gyerekesnek hatottak. Sejtelmem sem volt róla, hogy ilyen sokféle tehetségük van és ilyen világcsodái.

– Hát hiszen maguk nők mind ilyenek! Odahaza, ha George vagy én egy nőt dicsértünk, bizonyos, hogy Esmondné is, Mountainé is rögtön hibát talált benne! – kiáltotta Harry.

– Nyugodt lehet, én nem találnék hibát senkiben, aki *magához* jó, Warrington úr – sóhajtotta Maria –, és csak nem haragszik rám, amiért irigylem őket, hogy ők ápolhatták magát, amikor sebesült és beteg volt... nekem pedig... nekem ott kellett hagynom?!...

– Kedves, jó Maria!

– Nem, Harry, én nem vagyok se kedves, se jó. Látja, uram, nem kell olyan hevesnek lenni, ha be akarja bizonyítani az udvariasságát. Nézze csak! Ott megy a maga négere egy csomó más libériás csibésszel. Ezek a rémes emberek elmennek mulatni a teakertbe, és berúgnak, akárcsak a gazdáik. Az a szörnyű Morris úr teljesen részeg volt, amikor odaléptem magához, és úgy megijesztettem.

– Éppen nagy fogadásokat nyertem mind a kettejüktől. Mít vegyek magának, drága kuzinom? – És Harry elmesélte nemrég aratott nagy diadalait. Magas kedvében volt: nevetett és kissé hencegett. – El voltam rá szánva, hogy Virginia 'dicsőségéért' megmutatom nekik, mi az: ugrani – mondta. – Azt hiszem, egy kis gyakorlat után két lábbal többet is ugorhatnék.

Maria örült ifjú bajnoka győzelmeinek.

– De vigyáznia kell a játékkal, gyermek – mondta. – Tudja, hogy ez tette tönkré a családunkat, Castlewood bátyám, Will, szegény atyám, a nagynéném, maga Lady Castlewood, mindnyájan ennek az áldozatai lettek; ami pedig Lord Marchot illeti, az egész arisztokráciában ő a legrettenetesebb és legsikeresebb játékos.

– Eszem ágában sincs, hogy féljek tőle, sem a barátjától, Jack Morris úrtól – mondta Harry, és újra kitapogatta a gyönyörűséges bankjegyeket. – Mit szoktak játszani Bernstein néninél? *Cribbage*, négy-szín, *brag*, *whist*, *commerce*, pikét, *quadrille*? Én mindegyikre készen állok. Mennyit üt az óra? De hiszen már hetet!

– És már szeretné elkezdeni – mondta panaszosan Maria. – Nem szeret a szegény unokanővérével sétálni. Nemrégén még szeretett.

– Hja! Hiába, az ifjúság az ifjúság, kuzin! – kiáltotta Harry úr fölszegve fejét –, és egy fiatalembernek ki kell magát mulatnia! – és peckesen lépdelt útítársnője oldalán, magabiztosan, boldogan és élvezetre mohón. Nemrégén még szeretett vele sétálni. Még csak tegnap volt, hogy Theóval és Hesterrel meg a kedves Lambertnéval szeretett sétálni; de az élvezet, az élet, a vidámság, a ragyogási és hódítási vágy is csábította a fiút, aki megragadta a kupát, akárcsak más fiúk, és nem hajlandó a másnapra várható fejfájásra gondolni. Miközben ő meg unokanővére beszélgettek, a zenekar hegedűi a dízsétányon nagy hangolásba és cincogásba kezdtek, előkészületül szokásos esti hangverse nyükhöz. Maria tudta, hogy nagynénje felébredt, s most már vissza kell térnie a rabszolgaságába. Harry soha egy szót se kérdezett erről a rabszolgaságról, pedig tudnia kellett volna róla, ha nem sajnálja a fáradságot, hogy gondolkodjék. Soha nem szánakozott az unokanővérén. Egyáltalában nem is gondolt rá. De amikor az a baleset érte, Maria sokkal súlyosabban megsebesült, mint ő. Szinte örökké ott volt Maria gondolataiban, amelyeket persze Mariának el kellett rejtenie képmutató mosolya mögé, a női nem szokása szerint. Tudom, kedves Grundyné asszony,² maga azt gondolja, Maria vén bolond volt. De hát azt hiszi, hogy a bohócsipka nem takarhat szürke haját is, éppúgy, mint szurokszínűt vagy gesztenyeszínűt? Legyen elnéző a mi öreg kópéságainkkal, ő, maga Minerva az asszonyok között! Vagy talán

² Thomas Morton angol vígjátékiró (1794–1838) egyik darabjában (*Speed and Plough*) a színen soha meg nem jelenő szereplő; a konvencionális erkölcsi fel fogás jelképe.

kegyed annyira bölcs és erényes, hogy egyáltalában nem is olvas regényeket? Csak azt tudom, hogy van a vadzabnak kései sarjadzása is, éppúgy, mint korai aratása, és – a saját magam és a szomszédom megfigyeléséből ítélve – az az elképzelésem, hogy az *avena fatua*³ az év legutolsó napján is növekszik.

Mint a mulatós szülők alig várják, hogy megszabaduljanak nyűgös gyereküktől, és elmeihessenek az esti vendégségbe, Madame Bernstein és kísérete szépen ágyba fektette a napot, még amikor világos volt, úgyhogy összehúzták előtte a függönyt, és kártyáik és gyertyáik, teájuk és puncsuk és egyéb üdítő italaik között foglalatostkodtak. Egyik gyaloghintó a másik után szállította a többé-kevésbé kifestett, szépségtapaszos és felbrokátózott hölgyeket a báróné kapuja elé. Hozzájuk csatlakoztak a díszruhás urak. Valamennyi jelenlevő közül Poellnitz úr csillaga volt a legnagyobb, az ő kabátja a leghímzettebb. March és Ruglen grófja, mire megjelent, egészen más egyéniség volt, mint az, akivel Harry ismerkedett meg a Fehér Lóban. Feszes, barna kisparókáját felcserélte csinosan bodorított, tollas fejdíszre, szőke, hajporos, copfos parókára, lovaglőöltönyét és bőrnadrágját gazdag, elegáns, francia ruhával helyettesítette. Jack Morris úrnak éppen olyan parókája és éppen olyan szövetből való ruhája volt, hogy amennyire csak lehet, őlordságára hasonlítson. Wolfe úr szép menyasszonyának, Lowther kisasszonynak meg a nagynénjének a kíséretében jött, mert ők is szerettek kártyázni, ahogy mindenki. Amikor Lady Maria Esmond megjelent, annyi bizonyos, hogy a külseje meghazudtolta, amit Madame Bernstein mesélt róla. Alakja nagyon szép volt, és ruhája sokat meg is mutatott az alakjából. Bőre természetből nagyon világos volt, s egy fekete, ékkövel összefogott, fodros szalag a nyaka körül még kiemelte hófehérségét. Orcái nem voltak pirosabbak, mint a többi jelenlevő hölgyé, s a rózsákat mindenki elég nyíltan vásárolta az illatszerboltokban. Egy-két művészien elhelyezett szépségtapasz – úgy tartották – még növelte a bájaknak ezt a ragyogását. Abroncsos szoknyája nem volt szélesebb azoknál a vaszerkezeteknél, amelyeket a jelen idő hölgyei akasztanak személyük köré; és nyugodtan kijelenthetjük, hogy kosztümje, ha né-

³ Vadzab. (latin)

mely tekintetben képtelenül hatna is, egészében véve tetszetős volt. És ha a mi hölgyeink fejükbe vennék, hogy pántokkal borítják a karjukat és karikát raknak az orrukba? Merem állítani, hogy ha nevetnénk is ezeken a díszeken, mégsem utálnók őket, és a szerelmeseket nem tartaná vissza, hogy fel kell emelniük a gyűrűt, és csak úgy tudják megközelíteni alatta a rózsás ajkakát.

Ami Bernstein bárónőt illeti, ha egyszer ez a hölgy nem sajnálta a fáradságot a nagy toalettire, olyan volt a megjelenése, mint valami még mindig látványos és nagyszerű, de mélabús és kissé rémületes hatású tüneményé. Némely öreg arcból ki lehet olvasni a múltat, míg más arcok merő szelidségben és megnyugvásban merülnek el. Vannak szemek, amelyekben teljesen kialszik a tűz, amikor a szarkalábak köréjük húzódnak: nem szikráznak többé a gúnytól, a haragtól vagy a szerelemtől; csak maguk elé merednek, és senki sem olvad el zafír fényüktől; csak néznek, és senkit meg nem zavarnak. Szép, fiatal hölgyolvasóm, ha nem olyan tökéletes szépség, mint a páratlan Lindamira, a bálkirálynő; ha bál után, amikor lefekszik ágyába, szeliden bevallja magának, hogy csak két-három táncosa volt, míg Lindamira körül egész éjszaka nagy volt a tolongás – vigasztalódjék meg azzal a gondolattal, hogy ötvenéves korában is olyan kedves és jóleső látvány lesz, mint most, tizennyolc éves korában. Nem kell majd kiszállnia a hatfogatú szépséghintájából, s látnia, amikor más száll be, míg magának gyalog kell járnia egész hátralevő életében. Magának nem kell lemondania a régen megszokott hódolatról, nem kell megérnie és bevallania mosolyának értéktelenedését. Nem lesz tanúja, amint a divat otthagyja a lakását, s aztán mindent por, homály és pókháló takar valaha tündöklő szalonjában, s szomorú, üres, elfeledett ablakaiban megjelennek a hirdetések, hogy kiadó! Talán nem ismerte meg a pompát, de nem érzi majd az elhagyatottságot. Nem élvezte a milliókat, de elkerüli majd a csődöt.

– A háziasszonyunkról – mondta Lord Chesterfield a barátjának bizalmas suttogással, amelynek hangosságáról azonban fogalma sem volt – eszembe jut a Covent Garden ifjúkoromban. Akkoriban a város udvari negyede volt, s a legelőkelőbb emberek laktak benne. Most a főurak házaiból játékbarlangok lettek, vagy pedig bemehet egy barátjával, és rendelhet egy üveg bort.

– Hej, az üveg, a bor meg a kocsmá nem rossz dolog a maga nemében – mondta Lord March vállat vonva. – Én még nem voltam a világon, mikor a Györgyök bejöttek, de azért szeretnék száz évig élni. Én Bernsteinnét sohasem ismertem másnak, csak öregasszonynak, és ha valaha volt rajta szépség, kössenek fel, ha tudom, hol vesztette el.

– No de kössenek fel, hát hol vesztette el? – nevetett fel Jack Morris.

– Itt egy asztal! Leülünk és játszunk egyet? Ne vegyük be a németet. Nem fizet. Warrington úr, kér lapot?

Warrington úr és Lord Chesterfield kerültek össze a játékban Morris úr és March gróf ellen.

– Elkésett, báró – mondta az idősebb arisztokrata a közeledő másik arisztokratának. – Már együtt van a parti. Micsoda, elfelejtette már Warrington urat Virginiából... azt a fiatal úriembert, akivel Londonban találkozott?

– Annak a fiatal úriembernek, akivel Arthur csokoládéházában találkoztam, fekete haja volt, kis pisze orra, és semmiképpen sem volt olyan szerencsés megjelenése, mint Warrington úrnak – mondta a báró nagy lélekjelenléttel. – Warrington, Darrington, Harrington? Mi a kontinensen nem tudjuk megjegyezni a maguk szigeti neveit. Bizonyosra veszem, hogy ez az úriember nem az az egyén, akiről ebédnél beszéltem.

S az öreg gavallér nyájasan pillantva Harryra, eloldalgott a szoba másik végébe, ahol Wolfe úr és Lowther kisasszony élénk társalgásba merült egy ablakmélyedésben. Itt a báró helyénvalónak találta, hogy az ezredessel a porosz puskafogásokról vitatkozzék, amelyeket nemrégén vezettek be II. György király hadseregében – olyan téma volt ez, amelyben Wolfe úr teljesen ött-honos volt, és kétségkívül érdekelt volna is bármely más pillanatban, csak éppen most nem. Az öregúr mindazonáltal kinyilvánította bírálatát és véleményét, és azt hitte, teljesen elbűvölte ezt a két fiatal embert, akivel társalgott.

Az este kezdetén a bárónő személyesen fogadta vendégeit, és amikor megérkeztek, bevezetőül udvariaskodott és beszélgetésbe elegyedett velük. De ahogy a termek megteltek, és az asztalokat elfoglalták és a partik kialakultak, Madame de Bernstein egyre nyugtalanabb lett, s végül visszavonult három barátjával saját

zugába, ahol főkomornyikja külön a részére foglalt le egy asztalt. Itt aztán az öreg hölgy eltökélten leült, és többé föl nem állt a helyéről, s abba nem hagyta a játékot egészen kakaskukorékolásig. A vendégek fogadásának terhe most már áthárult Lady Mariára, akit nem érdekelt a kártya, hanem kötelességtudóan teljesítette nagynénje vendégei iránt a háziasszonyi *honneur*-öket,⁴ és gyakran suhogott el az asztal mellett, ahol fiatal unokaöccse játszott három barátjával.

– Jöjjön és emelje meg helyettünk a lapot – szólt Lord March öladységének, amikor egyik epedő látogatása során elhaladt mellettük. – Emelje meg a lapot, és hozzon nekünk szerencsét, Lady Maria! Ma este még egyszer sem volt szerencsénk, és Warrington úr mindenünket elnyeri.

– Remélem, nem játszik nagyban, Harry – mondta félénken a hölgy.

– O, dehogy, csak hat pennybe! – kiáltotta mylord osztás közben.

– Csak hat pennybe! – visszhangozta Morris úr, Lord March partnere.

De úgy látszik, Morris úrnak nagyon fogékony érzéke lehetett a hat penny értéke iránt, ha néhány ilyen pénzdarab elvesztése annyira gyászba tudta borítani kerek arcát. Lord Chesterfield szemközt ült Warrington úrral, és a kártyáit rendezte. Senki sem mondhatta volna meg, nyugodt ábrázatát vizsgálva, vajon szerencséje volt-e ölordságának vagy sem.

Morris úr ajkát elhagyta valamely szó – nem egészen gyönyörre valló –, mire a partnere felkiáltott:

– Az ördögbe, Morris, játsszon, és fogja be a száját!

Tekintetbe véve, hogy csak hat pennybe játszottak, ölordsága is eléggé különös felindultságban leledzett.

Maria, aki még gyöngéden ott időzgetett Harry széke mellett, kezével a szék támláján, beleláthatott a lapjaiba, s láthatta, hogy egy egész sereg adu sorakozik az egyik sarokban. Nem akarta elvinni Harry szerencsáját. Kellemes volt elgondolnia, hogy az ő emelése hozta ezeket a szép ütőkártyákat Harrynak. Mivel Lord

⁴ Itt: tisztesség, kötelesség. (francia)

March volt az osztó, nyugodt hangon így szólt Warrington úrhoz:

- A tét, mint az előbb, Warrington úr, vagy megkettőzzük?
- Ahogy önnek tetszik, mylord – mondta Warrington úr nagyon nyugodtan.
- Menjen akkor, mondjuk ... egy shillingbe.
- Helyes, egy shillingbe – mondta Warrington úr, és a játszma megindult.

A nap vége s néhány következő napnak a játéka is kivehető az alábbi levélből, amelyet soha nem adtak át a címzettnek, hanem Amerikába került Henry Warrington úr irataival.

Tunbridge Wells, 1756. augusztus 10.

Kedves George!

Mivel két üveg burgundi White-nél meg egy csomag kártya jelenti számodra életed minden örömét, bizonyosra veszem, hogy e pillanatban Londonban vagy, előnyben részesítéd a füstöt és a faraojátékot a jó illatú levegővel és a jó illatú szénaboglyákkal szemben. Ezt a levelet egy fiatal úriember adja át neked, akivel nemrégén ismerkedtem meg, és akitől te is el leszel ragadtatva, ha megismered. Hajlandó játszani veled bármilyen játékot bármilyen tétben az éjszaka bármely órájáig, és játék közben bármely józan mennyiségű üveget kiűriteni. Warrington úr nem más, mint az a Szerencsés Ifjú, akiről annyi mindent meséltek a Közlönyben és más újságokban. Akkor a birtoka van Virginiában, mint Yorkshire, tehát tétlenül egy anyával, az uralkodó fejedelemasszonnyal; de mivel az az ország egészségtelen, és lázokban bővelkedik, reméljük, hogy Esmondné hamarosan meghal, és nem zavarja a birtoklásban ezt az erényes fiatalembert. Esmondné a nagynénje annak a lump Castlewoodnak, aki soha nem fizeti meg a kártyaadósságait – hacsak nem tisztességesebb a veled való ügyeiben, mint ahogy velem volt. W. úr b o n n e r a c e.⁵ Be kell vennünk a társaságunkba, már csak azért is, hogy vissza nyerhessem tőle a pénzemet.

Pokoli szerencséje volt itt, és mindent elnyert, miközben

⁵ Itt: jó családból való. (francia)

az a kártyás vén banya nagynénje veszített. Néhány nappal ezelőtt, amikor, balszerencsémre, először kerültem össze vele, megvert ugrásban – tekintve hogy gyakorolta már ezt a művészetet a vademberek között, és amikor medvék elől szaladt hazája erdeiben –, fogadásokat nyert tőlem meg Jack Morris-től a súlya tekintetében, és éjszaka, amikor az öreg Bernstein-nél leültünk játszani, az egész társaság pénzét elnyerte. Ha rendezni tudod legutóbbi epsomi elszámolásunkat, kérlek, szolgáltatass ki Warrington úrnak 350 fontot, amellyel még mindig tartozom neki, miután meglehetősen kiürítettem a pénztárcámat. Chesterfield is leadott neki hatszázat, de őlord-sága nem óhajtja, hogy ennek híre keljen, mivel megesküdött, hogy abbahagyja a játékot, és a jövőben józanul él. Jack Morris, aki nem vérzett úgy el, mint mi ketten, és legalább úgy megengedheti magának, mert a kövér bugrisnak nem kell kastélyokat meg személyzetet fenntartania, és a kezében van törvénytelen apjának az egész pénze, úgy ordít, mint egy básáni bika⁶ a vesztesége miatt. A következő éjszaka is játszottunk, *en petit comité*,⁷ és Barbeau remek ebédet adott nekünk egy különszobában. Warrington úr tartja a száját mint úriember, és közülünk senki sem beszélt a veszteségeinkről, de helyettünk beszélt róla az egész fürdőhely. Tegnap Cattarina olyan barátságtalan volt hozzám, mint a mennydörgős mennykő, mert nem akartam neki egy gyémánt nyakláncot ajándékozni, és azt mondta, azért tagadom meg tőle, mert ötezret vesztettem a virginiaival szemben. Az öreg O. hercegnő ugyanezt a históriát meséli, és azonkívül egy pennyig tudja, mit veszített Chesterfield és Jack.

Warrington vendégül látta a társaságot reggelire és zenére a vendéglő termeiben, és látnod kellett volna, mennyire darabokra tépték a nők. Az a boszorkány Cattarina velünk szemközt ült, a szemem előtt vele szemezett tegnap, amikor Penshurstbe kocsiztunk, és nem kétkezem benne, hogy már előző-

⁶ Básán az ígéret földje Jordánon túli részének északi vidéke: az északkeleti részén gyakran utal gazdagságára, termékenységére, dicséri kövér legelőit, erős teheneket, bikákat, juhnyájait. (Jer. 50:19; V. Móz. 32:14 stb.)

⁷ Baráti körben. (francia)

leg is küldött neki egy *billet-doux*-t.⁸ Céllövészetben teljesen megsemmisítette Jack Morrist: majd próbára tesszük őt fogolyvadászaton, ha eljön az évadja.

Annyi bizonyos, hogy szerencsés fickó. Fiatal – és az ifjúságát nem rontotta el a rossz élet Virginiában, mint a miénket itt Angliában –, nagyon egészséges, jó megjelenése van és jó szerencséje.

Szóval, Warrington úr nagyon úri módon nyerte el a pénzünket, és mivel kedvelem, és mivel szeretnék valamit visszanyerni tőle, méltóságod szent oltalmába ajánlom. Adieu! Megyek Eszakra, de a doncasteri versenyekre visszajövök.

Kedves George, örökké hű barátod
M. és R.

George Augustus Selwyn úrnak, White Csokoládéházában,
St. James's Street.

⁸ Szerelmeslevél, (francia)

Így él a világ¹

A mi fiatal virginiaiaink két-három napos Tunbridge Wells-i tartózkodása után azon vette észre magát, hogy vitán felül ő a legfontosabb személyiség ezen a vidám kis fürdőhelyen. Egyetlen főnemes sem ébresztett olyan kíváncsiságot a városkában. Salisbury lord-püspökével sem igen bántak tiszteletudóbban. Az emberek megfordultak Harry után az utcán, és a parasztok megbámulták, ha megjelent a piacon. A kúrszalomban matrónák bátorították, hogy jöjjön oda hozzájuk, s aztán módot találtak, hogy egyedül hagyják a lányaikkal, akik többnyire felmosolyogtak rá. Mindenki hektárra és shillingre menő pontossággal tudta virginiai birtokának terjedelmét és jövedelmének összegét. Tunbridge Wells minden teázóasztalánál számítgatták a kártyanyereségeit. Csodálatos, milyen tudomással bírnak felebarátaink a mi ügyeinkről! Harry olyan nagy érdeklődést és kíváncsiságot keltett, hogy az emberek még a szolgájára is mosolyogtak, s félrevonták Gumbót, és sörrel meg hideg pecsenyével vendégelték, csak hogy híreket szerezzenek az ifjú virginiaiáról. Gumbo úr meghízott ezen a kosztón, s az „Inasok Társaságá”-nak vezető tagja lett, és égbekiáltóbban hazudott, mint valaha. Semmiféle társaság nem volt teljes, ha Warrington úr meg nem jelent benne. A fiú kissé mulatott, kissé csodálkozott boldogulásán, és új méltóságát eléggé tűrhetően viselte. Odahaza arra nevelték, hogy nagyon is sokat tartson magáról, és mostani jó szerencséje két-

¹ William Congreve (1670–1729) angol drámaíró szatirikus vígjátékának címe.

ségkívül igazolta önelégültségét. De nem hordta nagyon magasan az orrát. Nem kérkedett a győzelmeivel, és nem vett fel különösebb allűröket. Ha játékba keveredett az úriemberekkel, akik kihívták, a maga furcsa becsületkódexe szerint viselkedett. Úgy érezte, kötelessége kiállni velük, ha kihívják, s ha lóversenyre vagy ivászatra, vagy kártyajátékra invitálják, nem szabad hátrálnia, becsületből Régi Virginia iránt. Harry úr úgy találta, hogy új ismerősei hajlandók őt mindezekben a játékokban és versenyekben próbára tenni. Birta az italt, keze ügyes volt; jól ült a nyeregben, idegei vasból voltak. Régi Virginia képviselője eléggé előnyösen került ki az anyaországgal folytatott barátságos versengéséből.

Madame de Bernstein, aki minden éjszaka bőven kivehette a részét a kártyából, és kétségkívül kiköszörülte a csorbát, amelyről az előző fejezetben hallottunk, élvezte unokaöccsének győzelmeit és hírnevét. Harry célba lőtt Jack Morrisszal és megverte; versenyt lovagolt Scamper úrral és győzött. Teniszezett Batts kapitánnyal, és habár a fiú soha azelőtt nem próbálta ezt a játékot, néhány nap múlva szokatlanul jól megállta a helyét. Megmérkőzött azokkal a híres játékosokkal, Chesterfield és March lordokkal; s mindketten tanúskodhattak hidegvére, merészsége és jólneveltsége mellett. A könyvek tekintetében nem ragyogott Harry, annyi bizonyos: de tudott olyan helyesen írni, mint az előkelő emberek nagy része, és tudatlanságának naivitása szórakoztatta az öreg hölgyet. A bárónő a maga idején sokat olvasott, és nagyon jól tudott beszélgetni könyvekről a könyvkedvelőkkel; volt érzéke a humor iránt, és gyönyörűséget lelt Molière-ben és Fielding úrban, de a világot sokkal jobban szerette a könyvtárnál, és semmiféle regény nem tudta annyira érdekelni, hogy abba ne hagyja egy játszma kártyáért. Gyöngéd örömmel ügyelt fel Harry öltözködésének tökéletesítésére; finom csipkéket keresett elő a kézelőjére és ingére, és talált egy szép gyémánttűt az ingfodrára. Minden unokaöccse és rokona közül Harry nyerte el az első kegyenc helyét. Sajnos, Lady Mariának túlságosan is jólesett a fiú sikere, és nem neheztelt rá, amiért főlénybe került az ő fivéreivel szemben; de ezek az úriemberek bizonyára remegték a félelemtől és irigységtől, amikor hallottak

Warrington úr csodálatos sikereiről, és arról is, milyen sokra vitte gazdag nagynénjük kegyeiben.

Kéthetes tunbridge-i tartózkodás után Harry úr egészen komoly személyiség lett. Ismert minden jó társaságot a fürdőhelyen. Az ő hibája volt-e, ha a rossz társasággal is ismeretségbe került? Vagy annyira nem volt igaza, ha úgy vette a világot, amilyennek találta, és ivott az élvezeteknek abból a habzó, édes poharából, amelyet színültig töltöttek a számára? Az öreg nagynéni örült a diadalainak, s még unszolta is, hogy csak járjon a mulatságai után. Nem volt rideg, öreg erkölcsbíró, és talán nem is volt nagyon hasznos nevelőnője az ifjúságnak. Attól tartok, ha Cattarina *billet-doux*-kat írt volna Harrynak, Bernstein néni azt mondta volna neki, csak fogadja el a meghívását; de a fiú gyermati otthonából magával hozott egy rakomány szemérmeset is, és azt is viselte még a derék, otthon szőtt fehérneművel együtt. A szabadság nem volt megszokott dolog azokon a ritka népességű tájakon, ahonnan jött. A nagyvárosok bűneit alig ismerték, és nem is üzték az amerikai földrész kezdetleges városaiban. Harry Warrington pirult, mint egy kislány, új, európai ismerősei merész beszédjének hallatán; még Bernstein néni társalgása és tréfái is annyira megdöbbenették az ifjú virginiaiakat, hogy a nagyvilági öregasszony Józsefnek vagy szent együgyűségnek nevezte.

De bármilyen ártatlan volt is, a nagyvilág éppen olyan rossznak tartotta őt, mint a többiek. Honnan tudhatta volna, hogy nem szabad érintkeznie azzal a hetyke Cattarinával? Hiszen látta őt, amikor Lord March megkocsikáztatta a phaëtonjában. Harry azt gondolta, semmi baj sem lehet abból, ha karját nyújtja neki, és nyíltan parádézik vele a közsétányokon. Belebolondult valami csecsebecsébe a játékboltban; s mivel Harry zsebe tele volt pénzzel, boldog volt, hogy megvehette neki a medalliont, amit úgy megkívánt. Másnap egy darab csipke volt soron; Harry megint neki ajándékozta. Következő nap valami újabb dolog; vége-hossza nem volt Madame Cattarina belebolondulásainak; de a fiatalúr megmaradt ennyiben, s egy tréfával nevetve elhárította kérését. Harry elég józan volt, és ha gavallérkodott is, azért nem volt sem féktelen, sem pazarló. Esze ágában sem volt,

hogy gyémántfüggőket vásároljon a szeszélyes kis hölgy csinos fülébe.

De ki hitte volna róla ezt a mértéktartást? Az öreg Bernsteinné mindenáron megmaradt abban a hitében, hogy unokaöccse Don Juan szerepét játssza, és Lord March helyére lépett. Még szilárdabbul hangoztatta ezt, ha szegény Maria is jelen volt, mert boldogan dőfte át e hajadon gyöngéd szívét, és élvezte unoka-húga szálnalmas hallgatását és vereségét.

– Bizony, édesem – mondta a bárónő –, a fiúk már ilyenek, és nem szeretném, ha Harry volna az első anyámasszony katonája a családban!

A kenyér, amelyet Maria a nagynénje költségére evett, néha megakadt a torkán. Ó, istenem, milyen keménnyé és emészthetlenné tudja tenni a kenyeret némely asszony!

Wolfe úr minduntalan átjött Westerhamból, hogy szíve hölgyének udvaroljon; és mivel Warrington úr tudta, hogy az ezredest teljesen lefoglalja ez a vállalkozása, nem is nagyon remélte, hogy sokszor láthatja, akármennyire szerette is ennek a tisztnak a beszédét és társalgását. Egészen más volt, mint ahogyan a léha emberek beszéltek Harry környezetében. Wolfe úr soha egy szót se szólt kártyáról, lovak pedigéjéről, nem kérkedett a vadász-kalandjaival, nem dicsekedett a nők kegyével, és nem pletykált azoknak az időeknek megszámálhatatlan botrányairól. Ezek nem voltak jámbor idők. Az a régi világ romlottabb volt a miénknél. Volt egy öreg király, kíséretében nyilvános szeretőivel, akiknek az ország előkelői tiszteletükkel adóztak. Volt egy főnemesség, melynek sok tagja örülten és zabolátlanul hajszolta a gyönyöröket; olyan szabadosság uralkodott szavakban és tettekben, amelyet, mint hűséges krónikásoknak, le kell jegyeznünk, anélkül, hogy részletekbe bocsátkoznánk, és szükségtelenül megbotránkoztatnók a mostani olvasókat. A mi fiatalurunk e vad népség néhány legvadabb tagjával akadt össze, s rátalált egy öreg rokonára, aki éppen a banda kellős közepén élt.

Harry tehát nem vette észre, mennyire kerüli őt Wolfe ezredes, s ha véletlenül találkoztak, nem látta meg rögtön az ezredes hideg és megváltozott viselkedését. Nem tudta, milyen történeteket mesélnek róla. És ki ismeri mindazokat a történeteket, amiket az emberről mesélnek? És ki költi ezeket a történeteket?

Kik az atyjai e csodálatos hazugságoknak? Szegény Harry nem tudta, milyen hírnévre tett szert, és hogy miközben lovagol, játszik és mulatságai után jár, sok tiszteletre méltó ember körében a legelvetemültebb, legfeszettebb, legistentelenebb fiatalembernek számít.

Jaj és fájdalom! Elgondolni, hogy az a fiú, akit annyira szeretünk, s aki köztünk olyan gyöngéd és szelíd volt, olyan egyszerű és elégedett – megátalkodott kicsapongó legyen, tékozló, szenvedélyes játékos, és elvetemült nőkkel incselkedik! Ilyen históriák jutottak el az érdemes Lambert ezredes fülébe Oakhurstben; először egy csúnya történet, aztán egy másik, aztán egy egész sereg, amíg a derék ember jóságos szívét teljesen be nem töltötte a gond és a bánat, annyira, hogy családjá is láttá: valami gyötri őt. Eleinte szólni sem akart a dologról, és elhárította feleségének gyöngéd érdeklődését. Lambertné már azt hitte, valamilyen nagy csapás érte; hogy férje tönkrement; hogy veszélyes szolgálatra rendelték; hogy valamelyik fiú beteg, vagy elvesztette a becsületét vagy meghalt; és ki állhat ellent egy aggodó asszonynak, ki térhetne ki a hitvesi ágy keresztkérdései elől? Lambert kénytelen volt elmondani egy részét annak, amit Harry Warringtonról tudott. Felesége éppen annyira bánkódott és megdöbben, mint addig a férje. Papa és mama hálósobájából a bánat, miután egy ideig ott fulladozott a fejpárnák alatt, leszökött a földszintre. Theo és Hester megkapta a bajt szüleitől, és náluk nagyon súlyos lefolyása volt. Ó, kedves kis megsebzett szívek! Hester először elpirult, nagy haragra gerjedt, összeszorította kis öklét, és fogadkozott, hogy egy szót sem hisz a gonosz történetekből – de végül is elhitte őket. A rágalom majdnem mindig úrrá lesz az embereken, különösen a jó ártatlan embereken. Ó, micsoda kígyót melengettek a tűzüknél! Ó, az a nyomorult, nyomorult fiú! Elgondolni, hogy ott sétál azzal a borzasztó, kifestett, francia néंबरrel, és gyémánt nyakláncokat ajándékoz neki, és ott parádézik a szégyenével az egész wellsi társaság előtt! Miután a három hölgy kibőgte magát a história fölött, és az apa mélységesen megindult tőle, a lelkészt is bevonták bizalmukba. Hiába prédikálta következő vasárnap a templomban kedvenc szentbeszédét a rágalomról, hiába rohant ki ama hajlamunk ellen, hogy rosszat gondoljunk másokról.

Megbánást érzünk; megígérjük, hogy többé ilyet nem teszünk; de ha meghalljuk a következő csúnya történetet felebarátunkról, elhisszük. Így ezek a kedves, szerencsétlen oakhurstiek is elhitték, amit a szegény Harry Warringtonról hallottak.

Közben Harry Warrington sokkal jobban meg volt elégedve önmagával, semhogy tudhatta volna, milyen rossz véleményrel vannak róla barátai, mert igen léha és kellemes, habár semmirevaló életet folytatott, és halvány sejtelve sem volt, milyen kavarodást támasztott, és milyen elrettentő híre támadt sok derék ember körében. Amikor egyszer teniszezésről jött Batts úrral, elégedetten saját játékával meg az egész világgal, hirtelen szembeálta magát Wolfe ezredessel, aki éppen szíve hölgynél volt látogatóban. Harry kezét nyújtott, az ezredes el is fogadta, de olyan hidegen üdvözölte, hogy a fiatalembernek lehetetlen volt észre nem vennie, az pedig még feltűnőbb volt, hogy Wolfe úr viszonzásul Batts úr udvarias és mély kalapemelésére éppen csak hogy mutatoujjával érintette a maga kalapját. A teniszkapitány kissé megzavarodottan ment tovább, Harry azonban hátramaradt, hogy westerhami barátjával beszélgessen. Wolfe úr egy darabig igen mereven, némán és hidegen lépkedett mellette.

- Régóta nem láttam - mondta Harry.
- Másféle társasága volt - jegyezte meg kurtán Wolfe úr.
- De inkább lettem volna a maga társaságában, mint bárkiében! - kiáltotta a fiatalember.
- Bizony jobb is lett volna magának az én társaságom, mint néhányuké - felelte a másik.
- Ezt Batts kapitányra érti? - kérdezte Harry.
- Bevallom, nem tartozik a kedvenceim közé: bitang híre volt a hadseregben, és nem hinném, hogy jobb lett, amióta kidobták onnan. Mindenesetre találhatna külön jó barátot is, mint Batts kapitányt. Bocsásson meg a nyíltságért, hogy így beszélek - mondta komoran Wolfe úr.

- Jó barátot! De hiszen nem barátom, csak teniszezni tanít; puszipajtása mylordnak és minden itteni előkelőségnek, aki játszani szokott.

- Én nem vagyok előkelőség - mondta Wolfe úr.
- Drága ezredesem, mi baja? Megharagitottam valami módon? Szinte úgy beszél, mintha haragudna rám, pedig tudtom-

mal semmit se tettem, amivel eljátszhattam volna a jóindulatát – mondta Warrington úr.

– Őszinte leszek magával, Warrington úr – mondta komolyan az ezredes –, és megmondom nyíltan, hogy nem szeretem néhány barátját.

– De hiszen ezek mind magas rangú emberek, mind előkelőség itt Angliában! – kiáltotta Harry, akit valahogyan nem sértett az ezredes szókimondása.

– Ez az éppen! Túlságosan magas rangú emberek és túl nagy előkelőségek az olyan keményen dolgozó, szegény katonának, mint amilyen én vagyok; és ha továbbra is ilyenekkel érintkezik, higgye el, meg fogja látni, sok ilyen tucatember akad majd, aki nem engedheti meg magának, hogy ilyen társasága legyen. Itt vagyok én, Warrington úr, aki egy tiszteletre méltó úrilánynak udvarolok. Tegnap úgy találkoztam magával, hogy nyilvánosan sétált egy francia balett-táncosnővel, és közben megemelte a kalapját előttem. Nyíltan meg kell mondanom magának: szívesebben vettem volna, ha nem veszi le a kalapját, amikor ilyen társaságban jelenik meg.

– Uram – mondta Warrington úr mélyen elpirulva –, úgy érti ezt, hogy teljesen le kell mondanom arról a megtiszteltetésről, hogy ismeretségben állok Wolfe ezredessel?

– Mindenesetre arra kell kérnem, mondjon le róla, ha annak a perszónának a társaságában van – mondta dühösen Wolfe ezredes, de olyan szót használt, amelyet manapság nem szoktak leírni, habár Shakespeare Othello szájába adta.

– Nagy ég! Szégyen, gyalázat így beszélni bármilyen nőről! – kiáltotta Warrington úr. – És hogyan merészelheti bármilyen férfi azt mondani, hogy nem tisztességes lány az a szegény teremtes?!

– Magának kell legjobban tudnia, uram – felelte a másik, és kissé meglepetten nézett Harryra –, vagy pedig a világ csúnyán rágalmazza magát.

– Mit kellene legjobban tudnom? Látok egy szegény kis francia táncosnőt, aki az édesanyjával jött ide, mert a doktorok ivó-kúrát rendeltek neki. Tudom, hogy akinek olyan rangja van az életben, mint nekem, rendszerint nem szokott a hozzá hasonlókkal barátkozni; de maga, Wolfe ezredes úr, igazán olyan finy-

nyás? Nem magától hallottam-e, hogy nem tartja becsben a származást, s hogy minden tisztességes ember legyen egyenlő? Miért ne nyújtottam volna karomat ennek a kis elhagyatott nőnek? A fél kezem ujjain meg tudnám számlálni, akik itt egy szót is értenek az ő nyelvén. Én beszélek egy kicsit franciául, ő pedig örül neki, és ha Wolfe ezredes úr nem hajlandó fogadni a köszönésemet és megemelni a kalapját, ha vele sétálok, akkor, Szent Györgyre mondom! maradjon magának – kiáltotta Harry fel-fortyanva.

– Csak nem azt akarja mondani – szölt Wolfe úr élesen szemügyre véve Harryt –, hogy nem tudja, milyen jellemű nő ez?

– Persze hogy táncosnő, uram, és gondolom, se nem jobb, se nem rosszabb a többi táncosnőnél. De azt akartam mondani, hogy ha hercegnő lett volna, vagy az ön nagymamája, akkor sem tisztelhettem volna jobban.

– Csak nem azt akarja mondani, hogy nem kockán nyerte el Lord Marchtól?

– Micsodán?

– Kockán Lord Marchtól. Mindenki tudja a históriát. Nincs egyetlen ember sem a fürdőhelyen, aki ne tudna róla. Csak az imént is erről beszéltek annak a derék Richardson úrnak a társaságában, és a hölgyek azt mondták, hogy a maga természetéből kitelne egy gyarmati Lovelace.²

– És ezenkívül még mi az istencsodáját tudnak rólam? – kérdezte Harry Warrington. Az ezredes pedig elmondta neki mindazokat a történeteket, amiket hallott róla. Megtudta a legelretentőbb híreket saját gonoszságáról és kicsapongásairól. Kiderült, hogy az erény megrontója, megrögzött ivó és játékos, notórius istenkáromló és szabadgondolkodó, s végül is teljesen beleillik Lord Marchnak és mindazoknak a társaságába, akik közé került.

– Azért mondom el magának ezeket – mondta Wolfe úr –, mert illik, hogy tudjon róla, mit beszélnek magáról, és mert abból, ahogy az iménti vádat fogadta, szíve mélyén azt hiszem, nagyrészt ártatlan a többi históriában is. Én mindenesetre úgy

² Richardson *Clarissa Harlowe* c. regényében a csábító világfi neve.

érzem, Warrington úr, hogy megbántottam, és őszintén arra kérem: bocsásson meg nekem.

Harry persze készségesen elfogadta barátja mentegetődzését, és ezúttal őszinte szívéllyességgel ráztak kezet. Ami az ellene felhozott vádakát illeti, Harry legtöbbjüket eléggé könnyen elháríthatta, a játékot azonban bevallotta. Abban a hitben volt, hogy úriembernek nem szabad visszautasítania, ha más úriemberek becsületes játékra kihívják, és ameddig van módja rá: azon túl pedig sohasem játszana. Miután pedig kezdetben tekintélyes összegeket nyert, megengedhette magának, hogy nagyban játsszon, mert hát mások pénzével játszott. A játék, úgy gondolta, nem tisztességtelen dolog – annyi bizonyos, hogy kellemes. És hát nem játszik-e egész Anglia, kivéve a metodistákat? Nem láthatta-e saját szemével, hogy a fürdőhely legjobb társasága ott ül a kártya mellett – köztük a saját nagynénje?

Wolfe úr nem tett közvetlen megjegyzést azokra, akikből, Harry véleménye szerint, Tunbridge Wells legjobb társasága áll, de őszintén beszélt a fiatalemberrel, akinek nyíltsága megnyerte őt. Figyelmeztette: lehet, hogy az élet, amelyet folytat, a legkellemesebb, de annyi bizonyos, hogy nem a leghasznosabb élet.

– Az nem lehet, uram – mondta az ezredes –, hogy egy férfi lóversenyzéssel és tenisszel töltse a napjait, az éjszakáit pedig tivornyázással vagy kártya mellett. Minden ember arra van teremtve, hogy munkálkodjék: és ha egy úriembernek nincs munkája, keressen magának. Ismeri-e a hazája törvényeit, Warrington úr? Maga nagybirtokos, így hát egy napon kétségkívül előjáró lesz odahaza. Beutazta-e már az országot, és megismerkedett-e a kereskedelmével, az iparával? Az ilyesmit nyugodtan tanulmányozhatja egy úriember is, és éppúgy elfoglalhatja ez is, mint a kakasviadal vagy a krikettjáték. Ért-e valamit a mi mesterségünkhöz? Maga is elismeri, hogy legalábbis ez nemes foglalkozás, és higgye el, bőven van mit tanulni rajta, és úgy gondolnám, magának való volna. Azért beszélek inkább erről, mint a könyvekről és a tanultabb foglalkozásokról, mert amennyire meg tudom ítélni, a maga tehetsége nem erre a területre való. De a becsület az élet célja – kiáltotta Wolfe úr –, és minden ember szolgálhatja a hazáját valamilyen módon! Higgye el,

uram, a tétlenség kenyere a legveszedelmesebb kenyér mind-
azok közül, ami ehető, és a kártya meg az élvezet megengedhető
időtöltés munka után, de nem munka helyett, és nem egész nap.
És tudja, Warrington úr, én azt hiszem, a Szerencsés Ifjú he-
lyett, ahogy mindenki nevezi magát, maga inkább a Szerencsét-
len Warrington, mert nyomon követi a mindennapos léhaság, a
mindennapos hízélgés, a mindennapos kísértés, és én azt mon-
dom, az Úr szabadítsa meg magát a jó szerencsájától!

Harrynak ezen a délutánon nem volt kedve elmondani nagy-
nénjének, miért olyan komoly. Úgy gondolta, nem fog inni, de
találkozott néhány vidám cimborával a vendéglőben, akik körbe-
adták az üveget, az volt a szándéka, hogy nem játszik este, de
hiányzott a negyedik a nagynénje asztalánál – és hogyan is tu-
dott volna ellenállni? Néhányszor volt partnere az öreg hölgy-
nek az éjszaka folyamán, és nem lehetett másképp, mint hogy
az a bizonyos, sötét Valaki kölcsönözte neki a szerencsáját; és
megint csak meglátta a virradatot, és csirke és pezsgő mellett
lakomázott még nafelkeltekor.

HUSZONKILENCEDIK FEJEZET

*Amelyben Harry élete továbbra is:
Otium sine dignitate¹*

Amíg akadt elég kártyás, aki hajlandó vele játszani a lakásán vagy a kúrszalonokban, Madame de Bernstein nagyon jól megvolt Tunbridge Wellsben, szidván az unokahúgát, és nyervén a robberein.² Harry korában pedig majdnem minden hely kellemes hely, ahol az ember mulatságos társasághoz és szabad levegőhöz juthat, és kiveheti a részét sportból és szórakozásból. Húszéves korban minden szórakozás szórakoztató. Vidáman megyünk elébe, számítunk a jövőtelére, s ha már a látogatása be van jelelve, számoljuk a napokat, amíg viszontláthatjuk. Milyen nyugodtan és hűvösen tekintjük ellenben az Élet hosszú évadjának a végén! Madame, jut-e még eszébe az első bálja, és visszakószál-e emlékezete abba a boldog múltba, néha-néha, amikor üldögél, s a falat támasztja, miközben a lányai táncolnak? Én bizony emlékszem arra az időre, amikor gyönyörűség volt a számomra három mérföldet megtenni oda és vissza a vidéken, hogy az öreg Jones kapitánynál ebédeljek. Képzeld el, ha most szívesen mennék három mérföldet, csak hogy Jonesnál ebédeljek, és azt a félzsoldos portói borát igyam! Bizonyosan a kis vidéki város borkereskedőjénél vette, és olcsó volt, de kedves szívéllyességgel kínálta, s az ifjúság különös zamatot kölcsönzött a bornak – manapság már nincs az az évjárat, és nincs az a házigazda, aki megadhatná. *Viximus nuper.*³ Én nem vagyok hajlandó olyan szigorúan tekinteni az ifjú Harry viselkedését és léha-

¹ Nyugalom, méltóság nélkül. (latin)

² Kártyajáték: „rabló”.

³ Itt: kb.: „elszáll az ifjúság”.

ságát, mint barátja, a huszadik ezred zordon ezredese. Ó, áldott léhaság! Isteni, lusta nimfa! Nyújts ide nekem egy regényt, amikor még hálóköntösben heverek délután háromkor; keverj nekem egy sherry-koktél, és adj egy szivart! Kedves, lompos, mosolyos varázslónő! Beverhetnek téged szitkokkal, bemocskolhatják a híredet, mondhatnak a Bűn Anyjának – azért mégiscsak te vagy a legjobb társaság a világon!

Lord March elment északra, Lord Chesterfield pedig úgy találván, hogy a tunbridge-i víz nem jót tesz a süketségének, visszatért blackheath-i magányába; de más úriemberek ott maradtak még játszani, mulatni, és Warrington úrnak elég cimborája akadt vendéglőjében, a Fehér Lóban. Hamarosan megtanulta, hogy francia ebédet tudjon rendelni olyan simán, akárcsak a legdivatosabb előkelőség a St. James klubból; tudott beszélni Monsieur Barbeau-val Monsieur B. anyanyelvén, sokkal folyékonyabban, mint a legtöbben – nagyon elegáns és határozott izlést fejlesztett ki a borok tekintetében, és figyelemre méltó érzékkel tudott különbséget tenni a *Clos Vougeot* és a *Romanée*⁴ között. Ő volt koronázatlan, ifjú királya Tunbridge Wellsnek, hiszen a fürdőhely látogatói általában könnyelmű, nagyvilági emberek voltak, olyanok, akiket semmiképpen sem botránkoztatott meg a gáláns ügyeknek és a tékozlásnak az a híre, melyre Harry szert tett, s amely úgy elrémitette Wolfe urat.

A mi virginiai fiatalemberünk ugyan a tivornyázók között élt, s együtt úszott és játszott ugyanazokban a vizekben a könnyű halcskákkal, de a fiúban volt valamilyen természetes józanság és becsületesség, ami megóvta őt a vigyázatlanokra váró horgoktól és csalétektől. Csak ritkán kötött örült fogadásokat a körülötte felbukkanó, vidám, léha cimborákkal, s a legöregebb rókák is nehezen tudták őt megfogni. Szívesen vett részt a játékokban szabadban és szobában is, mert természetes ügyessége és hajlandósága volt hozzájuk, és megállta helyét majdnem minden játszmában, bármely becsületes versenytárrsal szemben. Vigyázott rá, hogy csak azokkal az urakkal játsszon, akiket ismer, és adóságait mindig azonnal rendezze. Nagyon szánalmas szerepet játszott volna egy kollégiumi vizsgán, de volt benne eszélyesség és

⁴ Híres francia borok.

hűség, éles, okos megfigyelőképesség, nemeslelkűség s rettenthetetlen személyes bátorság.

És nem hiányzott az alkalom, amikor megmutathatta, milyen fából faragták. Például, amikor az a szerencsétlen kis Cattarina, aki annyi bajt szerzett neki, tolakodásával túlment a határon, és Harry úgy gondolta, hogy bőkezűségét nem folytathatja – tökéletes hidegvérrel és ügyesen vonult vissza az operaházi színréntől, s ráhagyta, hadd gyakorolja kedveskedését könnyebb áldozatokon. A sellő hisztérikus anyja hiába kereste fel Harryt, s esküdözött, hogy egy kegyetlen végrehajtó adósság fejében lefoglalta lányának minden holmiját, s hogy a szírén tiszteletre méltó apja ez idő szerint egy londoni börtönben senyved. Harry kijelentette, hogy közte és a végrehajtó között szó sem lehet tárgyalásról, s amiért jó szerencséje úgy hozta magával, hogy megismerkedett Mademoiselle Cattarinával, s kielégíthette szélségeit, megajándékozván őt különböző apróságokkal és csebecbecsével, amikre kedve támadt, azért még nem köteles kifizetni Cattarina családjának régi adósságait, és kénytelen megtagadni, hogy kezességet vállaljon a papájáért Londonban, vagy rendezze kifizetetlen számláit Tunbridge-ben. Cattarina mamája először hálátlan szörnnyetegnek nevezte őt, aztán veterán vigyorgással kérdezte meg tőle, miért nem fogadott el fizetést a szolgálatokért, amiket az ifjú hölgynek tett? Warrington úr kezdetben nem tudta megérteni, milyen természetű fizetésről lehet szó, de amikor az öregasszony kifejtette neki a dolgot, az együgyű fiú rémülten ugrott fel arra a gondolatra, hogy egy asszony szégyenszemre áruba bocsássa gyermekét, s megmondta neki: ő olyan országból jött, ahol a vademberek is visszariadnának ilyen alkutól; majd miután szertartásos meghajlással az ajtóig kísérte az öreg hölgyet, megparancsolta Gumbónak, jól jegyezze meg őt, és soha többé ne engedje be lakásába. Az öregasszony kétségkívül úgy ment el, hogy bosszút lihegett az irokéz ellen; kijelentette, hogy nincs az a török vagy perzsa, aki így bánná egy hölgygel; majd ő meg a lánya visszavonult Londonba, amint aggályoskodó fogadósuk elengedte őket. Aztán a játék veszélyei fenyegették Harryt, éppúgy, mint a galantéria veszélyei. Minden kockázatnak, ahogy mondják, megvan a maga veszélye. Miután ebéd után a vendéglőben nem volt hajlandó többé pikétet

játszani Batts kapitánnyal, és az nyersen megkérdezte tőle, mi az oka visszautasításának, Harry becsületesen megmondta a kapitánynak, hogy csak olyan úriemberekkel játszik, akik fizetnek, úgy, mint ő maga is; de oly készségesnek mutatkozott, hogy elégtételt adjon Batts úrnak, amint kis függő elszámolásuk rendeződik, hogy a kapitány kijelentette: úgy veszi, mintha elégtételt kapott volna *d'avance*,⁵ és tüstént elhagyta Tunbridge Wellset anélkül, hogy fizetett volna Harrynak vagy bármilyen más hitelezőjének. Arra is nyílt alkalma, hogy megmutassa bátorságát, elvervén egy gyaloghíntóvivőt, aki egy este goromba volt Whiffler kisasszonnyal, amikor az vendégségbe ment; s amikor rájött, hogy a rágalmat vele és azzal a szerencsétlen balett-táncosnővel kapcsolatban újra elismétli Hector Buckler úr, egyike a fürdő legádázabb látogatóinak, Warrington úr odalépett Buckler úrhoz az ivócsarnokban, ahol az utóbbi éppen ugyanezzel a rágalommal mulattatott egy sereg kúrázót, és nyilvánosan közölte Buckler úrral, hogy az egész történet hazugság, és mindenkit felelősségre fog vonni, aki ezentúl ezt továbbadja. Úgyhogy, bár a mi barátunk Rómában lévén, kétségkívül Róma szokása szerint cselekedett, de vitéz és érdemes rómainak mutatkozott, és ha együtt üvöltött is a farkasokkal, még Wolfe úr is elismerte, hogy van olyan bátor, mint a legkülönb a farkasok között.

Amennyiben ez a tisztt mesélte el Lambert ezredesnek a történeteket, amelyek az utóbbinak annyi fájdalmat okoztak, bizonyosak lehetünk benne, hogy amikor Wolfe úr ártatlannak találta fiatal barátját, megragadta az első alkalmat, hogy visszavonja ellene felhozott csúnya vádjait. És nagy volt az öröm Lambertéknál a fiú felmentésének következtében – kétségkívül valami olyan gyönyörűség volt ez, amelyet a mienknél fennköltebb jelemek éreznek a bűnösök megigazulásán. A kis család soha még nem volt olyan boldog – nem, még akkor sem, amikor híret vették, hogy Tom fiúk elnyerte az ösztöndíjat –, mint amikor Wolfe ezredes átnyargalt, hogy beszámoljon a Harry Warringtonnal folytatott beszélgetéséről.

– Ha egy ezredet hoztál volna nekem, James, azt hiszem, annak sem örültem volna jobban – mondta Lambert úr.

⁵ Előre. (francia)

Lambertné behívta lányait a kertből, s amikor bejöttek, mindkettejüket megcsókolta, és kihirdette nekik a jó híreket. Hetty ugrált örömében, Theo pedig szokatlanul ragyogóan játszott az asztal partira, kezdetben nem tudta mire vélni a tündöklést ábrázatukon, amíg a három hölgy boldog kórusa el nem mondta neki, milyen igaza volt a prédikációjában, és milyen szörnyen megrágalmazták ezt a szegény, drága, derék, fiatal Warrington urat.

– Mit csinálunk, édesem? – kérdezte az ezredes a feleségétől.
– A szénát behordtuk, a gabonát csak két hét múlva aratjuk... a lovaknak semmi dolguk. És mi lenne, ha... – s itt áthajolt az asztalon, és felesége fülébe suttogott.

– Édes Martinom! Éppen erre gondoltam! – kiáltotta Lambertné, megragadván s szorongatván férje kezét.

– Mire gondoltál éppen, anya? – kiáltott az ifjú Charley, aki Bertalan-napi vakációra jött haza.

– Arra gondoltam éppen, hogy ideje vacsorázni. Jöjjön, doktor úr! Ma este kibontunk egy üveg bort, és megisszuk vezeklésül mindazokért, akik rosszat gondolnak.

– Ámen – mondta a doktor –, tiszta szívből!

S ezzel az egész érdemes család leült a vacsorájához.

HARMINCADIK FEJEZET

Levél Virginiába

Egy napon, amikor ebédre ment megszokott vendéglőjébe, a Fehér Lóba, Warrington úr örömmel látott meg az asztalt körülvevő arcok között egy vidám, kicsattanó ábrázatot, Sampson lelkészét, aki Henry belépésekor éppen történetekkel, és *bon mot*-kkal mulattatta és fakasztotta harsogó nevetésekre a társaságot. Habár jó néhány hónapja nem járt Londonban, a lelkész mégis tudta a legfrissebb londoni híreket, vagy legalábbis azokat, amelyek a legfrissebbnek számítottak a vendéglő látogatói között; mi megy végbe a király házában Kensingtonban, mi a herceg házában a Pall Mallen; hogy viselkedik Byng¹ úr a börtönben, és ki látogatja; hogy állnak a fogadások a Newmarketen, kicsoda a Covent Garden² legújabb csillaga – a vidám káplán mindezekről híreket hozott a társaságnak, lehet, hogy ezek nem voltak egészen pontos hírek, de ezért ugyanúgy megtették a maguk hatását azok között a vidéki úriemberek között, akik hallották. Mert tegyük fel, hogy Lord Viscount Thegozy Polly asszonyért ment tönkre, és Sampson Lucy asszonynak nevezte? Hogy abba a színészbe Lady Jane szerelmes, nem pedig Lady Mary? Hogy Harry Hilton, a lovastestőrség tagja párbajozott Chevalier Solingennel a Marybone Kertben, nem pedig Tommy Ruffler a gyalogostestőröktől? A nevek és adatok nem sokat számítottak. Csak a történetek legyenek elevenek és rosszmájúak, a megbízhatóságuk nem volt nagyon fontos; és Sampson úr csak neve-

¹ Byng, John (1704–57) – angol tengernagy. A haditörvényszék halálra ítélte kötelességének elhanyagolása miatt.

² Londoni színház; operaelőadásokat tartottak benne.

tett és fecsegett a vidéki úriemberek között, elbűvölte őket a kedélyével és beszédével, és megitta a maga részét egyik üveg-ből a másik után, mert elragadtatott hallgatósága egyre újabb palackokat rendelt. Száz évvel ezelőtt az *abbé*-pap, az egyházi férfiú, aki a színházat, a kocsmát, a lóversenyt, a divatos társaságot kultiválta, nem volt szokatlan szereplője az angol társaságnak; hangja a leghangosabb volt a vadászaton, ő tudta a legvidámabb dalt a Rózsában, vagy a Bedford Headben, ha már véget ért az előadás a Covent Gardenen, és tudott olyan feszte-lenül hívni játék közben, mint akárki.

Talán a szégyenérzéstől, talán a vörös bortól lett még vörö-sebb a tiszteletes úr rózsás arca, de amikor meglátta, hogy War-rington úr belép, a mellette ülő, egérszürke kabátos, arannyal himzett vörös mellényű, nevető földesúrnak odasúgta:

– *Maxima debetur*³ – azzal felállt székéről, és odaszaladt, azazhogy a nagy sietéstől odabotladozott a virginiai köszönté-sére: – Drága uram, legdrágább uram, szívek, sőt *coeur*-ök és pikkek és treffit hódítója, boldog vagyok, hogy ilyen jó szín-ben láthatom méltóságodat! – kiáltotta a káplán.

Harry nagy szívélyességgel viszonzta a pap üdvözlését: örült, hogy láthatja Sampson urat; ő is ugyanúgy bókolhatott ötiszte-letességének életvidám külsejéhez és rózsás orcáihoz.

Az egérszürke kabátos földesúr ismerte Warrington urat; he-lyet adott neki maga mellett, odaszólt a lelkésznek, hogy üljön le a székére a másik oldalon, és folytassa történetét, Lord Ogle-ről és a szatócs feleségéről, aki . . . de nem tudta befejezni a mon-datát, hanem kiáltással és káromkodással szakította félbe, mert a káplán rálépett a köszvényes lábujjára.

A káplán bocsánatot kért, gyorsan odafordult Warrington úr-hoz, s közölte vele – s egyúttal az egész társasággal –, hogy Lord Castlewood szívélyes üdvözlését küldi unokaöccsének, s külön utasításokat adott neki – Sampson úrnak –, hogy jöjjön Tunbridge Wellsbe, s vigyázzon a fiatalúr erkölcsére; hogy my-lady, a grófné és Lady Fanny Harrogate-be ment kúrázni; hogy Will úr nyert a Newmarketen, és látogatásra készül a Herceg-hez; hogy Molly, a szobalány kisírta a szemét Gumbóért, War-

³ Sokkal tartozom, (latin)

rington úr inasáért – szóval minden hírt Castlewoodból és környékéről. Warrington úr közkedvelt az egész környéken, mesélte Sampson úr a társaságnak, sikerrel szöve be szavai közé néhányat a legmagasabb rangú személyek nevei közül.

– Egész Hampshire hallott a tunbridge-i sikereiről, mindenféle sikereiről – mondta Sampson úr, különlegesen huncut tekintettel: mylord reméli, öladységeik remélik, Harryt nem kényeztetik el annyira, hogy megvesse csöndes hampshire-i otthonát.

A vendégek egyenként elszállingóztak, otthagyván borosüvegük mellett az ifjú virginiait és a káplánt.

– Már jó sokat ittam – mondta a vidám káplán –, de ez nem ok arra, hogy ne igyam még sokkal többet – és egyik tósztot és egyik serleget ürítette a másik után Harry multságára, aki mindig élvezte a társaságát.

Mire Sampson túl volt azon a „sokkal több”-ön, Harryt is egész különleges nagylelkűség, melegszívűség és barátságosság fogta el. Lakás? – miért költene Sampson úr fogadóra, amikor van szoba Harry szállásán is? A káplán málháját odahozatták, Gumbo felszólíttatott, hogy helyezze Sampson urat kényelembe – nagy kényelembe; Warrington úr nem nyugodhatott, amíg Sampson úr le nem megy az istállóiba, és meg nem nézi a lovait: most már több lova is van; és amikor az istállóban Sampson felismerte a saját lovát, melyet Harry elnyert tőle, és az elragadtatott állat nyerített örömeiben, és odadörzsölte orrát a régi gazdája kabátjához, Harry egy-két nyers, erélyes kifejezésre fakadt, és Jupiterre fogadkozott, hogy Sampson visszakapja régi lovát: odaajándékozza Sampsonnak, oda bizony; a káplán pedig elfogadta az ajándékot, megragadván Harry kezét, és áldván őt, aztán átölelte a ló nyakát, és ott zokogott boldogságában, ott zokogta a bordeaux-i bor és a hála könnyeit. A jó barátok egymásba karolva mentek az istállóból Madame Bernsteinhez, magukkal hozva az istálló illatát öladysége lakásába. Kipirult arcuk, csillogó szemük tanúskodott róla, milyen multságban volt részük. Abban az időben sok úriember arca gyakorta pirult ki hasonló okokból.

Madame Bernstein eléggé kedvesen fogadta unokaöccse káplánját. Az öreg hölgy időnként kedvére valónak találta Sampson vaskos tréfáit, fecsegő szóáradatát, éppúgy, ahogy az első két

vagy három alkalommal szeretett egy-egy túlfűszerezett ételt vagy fogást, amelyet a szakácsa talált ki. Az egyetlen szórakozás, amelybe nem unt bele, saját bevallása szerint, a kártya volt.

– A kártya nem csal – mondogatta. – A rossz lap szemedbe mondja az igazságot, de az is igaz, hogy nincs az a hízélgés a világon, ami olyan jólesnék, mint egy sorozat ütőkártya.

És ha jókedvében volt, és kedvenc időtöltése mellett üldögélt, néha nevetve szólította fel unokaöccse káplánját, mondja el az áldást étkezés előtt. A derék Sampsonnak kezdetben esze ágában sem volt, hogy hozzányúljon a laphoz Tunbridge Wellsben. Őladysége az ő viszonyaihoz képest túl nagyban játszott, vallotta be, s mulatságosan szánalmas pillantással csapott a zsebére, amelynek tartalmát már Castlewoodban kiszolgáltatta a Szerencsés Ifjúnak. Mint a női nem legtöbb tagja az ő korában, Madame Bernstein sem bánt könnyelműen a pénzzel. Gondolom, Harry Warrington – akinek szíve éppúgy túlsordult a nagylelkűségtől, mint erszénye a guinea-ktől – láthatta el a káplánt valamelyes pénzkészlettel, amely azonnal lehetővé tette, hogy megjelenjék a kártyaasztal mellett.

A mi fiatal úriemberünk nem sajnálta Sampson úrtól sem a pénzét, sem egyebet mindabból a jóból, amelyet maga köré gyűjtött. Meglepő volt, milyen gyorsan alkalmazkodott a fiatal virginiai azoknak életmódjához, akik között élt. Ruháinak színe még fekete volt, de szabása és minősége a legelőkelőbb.

– Csillaggal és szalaggal, csüngő harisnyával és vállát verdeső hajjal egész csinos Hamlet lenne belőle – mondta a vidám, öreg Queensberry hercegnő. – És bizonyos vagyok benne, hogy már egy tucat Opheliának okozta halálát itt is meg az indiánoknál is – tette hozzá, de egy csöppet sem volt rosszabb véleménye Harryról, amiért azt hitte, hogy olyan sok sikert ért el a szép nemnél.

Harry csipkéi, fehéreneműi már olyan finomak voltak, ahogyan csak a nagynénje kívánhatta. Szép, ezüst borotválkozó tálat vásárolt a csecsebecsés boltban, meg két pompázó brokát hálóköntöst, amelyben öméltósága kényelmesen lézengett, miközben reggel a csokoládéját szürcsölte. Volt már több kardja, sétatálcája meg festett hátú, gyémánt foglalatú, francia órája és burnótos szelencéje, melyet ugyanennek a fortélyos nemzetnek

művészei zománcoztak. *Lever*-t tartott a lovászoknak, zsokéknak, kereskedőknek, akik naponta ott várakoztak előszobájában, s Gumbo, a főkomornyik egyenként bocsátotta be őket csokoládézás közben öméltósága és Sampson lelkész elé. Nem rendelkezünk beszámolóval arról, hány ember volt most már besorozva Gumbo úr alá. Annyi bizonyos, hogy egyetlen néger nem viselhette gondját mindannak a finom holminak, amely most már Warrington úr birtokában volt, nem is beszélve a lovakról és úti hintóról, melyet öméltósága vásárolt. Harry kiképezte magát azokban a művészetekben is, amelyek illettek egy úriemberhez abban az időben. Egy francia vívómester és ugyanilyen nemzetiségű táncmester székelt Tunbridge-ben abban az évadban, amelyben Harry ott feltűnt; az ifjú virginiai szorgalmasan látogatta e tudós férfiakat, és figyelemre méltó ügyességre és kecsességre tett szert azokban a békés, illetve harcias tudományokban, melyekre oktatták. Néhány hét elteltével tudta kezelni a vívótört mesterével vagy a vívóterem bármely látogatójával szemben; és Lady Maria, aki maga is nagyon elegánsan táncolt, sóhajtván vallotta be, hogy nincs olyan úriember az udvarnál, aki kecsesebben tudna menüettet járni, mint Warrington úr. Ami a lovaglást illeti, Warrington úr vett néhány leckét a lovaglás magasiskolájából egy mesterlovastól, aki Tunbridge-be jött, de kijelentette, hogy ő beéri a saját virginiai módszerekkel, és nem találkozott senkivel sem az előkelő emberek, sem a zsokék között, aki jobban megülné a lovat, mint barátja, a Mount Vernon-i George Washington ezredes.

Az alázatos Sampson jobb szálláson helyezkedett el, mint amilyenben valaha is lakott. Sokat tudott a nagyvilágról, még sokkal többet mesélt róla, és Harry el volt ragadtatva a történeteitől, akár valóságosak voltak, akár képzeltek. A húszéves férfi felnéz a harmincévesre, csodálja tréfáit, kikopott szójátékait, elfakult és száz ebédlőasztal borától bemocskolt anekdotáit. Sampson londoni és kollégiumi tréfálgatása csupa elbűvölő újdonság volt az ifjú virginiaiinak. Száz évvel ezelőtt – ma már kétségkívül kivesztek az ilyen emberek a világból – felnövekedtek Londonban férfiak, akik szerettek az életbe kilépő előkelő fiatalemberkekhöz társulni, vidám történetekkel csiklandozni ifjú képzeleteket, fellépni a Covent Garden-i mentorok és

rotundai szertartásmesterek szerepében, kamaszokat játéklangokba kísérni, és talán szót érteni a kitanult hazardőrökkel; limonádét inni a nagyreményű úrfi burgundiya mellett, és tökéletesen hideg fejjel imbolyogni az utcákon, amikor az ifjú lord kitámolyog, hogy megverje az éjjeliőrt. Sampson úr e kétségkívül kipusztult fajtnak mintapéldánya volt; és nagy megnyugvás elgondolni – azoknak, akik hisznek ebben az állításban –, hogy Viktória királynő korára nem maradtak hízolgók, amilyenek királyi nagyapja idejében léteztek, sem elősdiék, akik keřitőkül szolgálnak a fiatalemberek bolondságainak; hogy minden varangy nyomtalanul eltűnt a sziget felszínéről – kivéve azt az egyet-kettőt, amelyet kövek között lehet találni, ahol századok óta feküsznek eltemetve –, és a békaevők – ahogy nálunk a talpnyalókat nevezték –, táplálék híján, kihaltak.

A fent említett állatokból állítólag – legalábbis úgy olvastam – rendkívül zamatos, egészséges, jó ízű ételt lehet készíteni. Annyi igaz, hogy senkinek se lehetett volna rózsásabb, egészségesebb külseje, senki se boldogulhatott volna vidámabban, mint Sampson barátunk ezen a diétán. Ő lett a mi fiatal barátunk bizalmas vezetője, és az itt következő levélből – amely megőriztetett a Warrington-levelezésben – látható, hogy Harry úrnak nemcsak tánctanárja és vívómestere akadt, hanem hasonlóképpen nevelője, káplánja és titkára is.

I

*A castlewoodi Esmond Warrington asszonynak
richmondi házába, Virginiában, Bligh-né címén
Tunbridge Wells, Díszsétány*

1756. augusztus 25.

Igen tisztelt Madame!

Június 20-i nagyrabecsült levelét Bristolon, Trail úron át rendben kézhez vettem, és köszönöm jóságának és kedvességének a jó tanácsot, melyet kegyes volt adni nekem, valamint az üdvözléseket az édes otthonból, amelyet sohasem fogok semmivel sem kevésbé szeretni azáltal, hogy meglátogattam őseink otthonát Angliában.

A múlt havi postahajóval küldtem egy levelet, amelyben tudósítottam tisztelt anyámat a kis balesetről, amely ideütön ért, a kedves barátokról, akikről találtam és akiket befogadtak engem. Azóta itt élveztem a szép időt és a jó társaságot, és sok barátom akadt főnemességünk körében, és remélem, igen tisztelt anyám sem lesz elégedetlen, hogy megismerkedtem velük. Ölordságaik közül megemlíthetem a híres Chesterfield grófot, a volt hollandiai nagykövetet és írországi alkirályt; March és Ruglen grófját, akiből Queensberry herceg lesz a kegyelmes asszony halála után; és őkegyelmességét, a hercegnőt, aki híres szépség volt a királyság idejében, amikor emlékszik még az udvarnál nagyapámra. Ezek és még sok elsőrangú előkelőség jelenik meg nagynéném estélyein, amelyek a leglátogatottabbak ezen a látogatott helyen. Továbbá idefelé vezető úton megszálltam Westerhamben, egy tisztnek, Wolfe altábornagynak házában, aki nagyapámmal és Webb tábornokkal együtt szolgált Marlborough herceg híres háborúiban. Wolfe úrnak van egy fia, James Wolfe ezredes, s az eljegyzett egy szép hölgyet, aki most ezen a helyen tartózkodik, a skóciai Lowther kisasszonyt – és bár csak harmincéves, olyan tiszteletben áll, mint bármelyik tiszt az egész hadseregben, és dicsőséggel szolgált a királyi herceg őfensége alatt mindenütt, ahol csak fegyvereink felhasználására sor került.

Köszönöm tisztelt anyám közlését, hogy Trail úr kifizeti nekem 52 font, tíz shilling összegű negyedévi járadékomat. Ez idő szerint nincs szükségem készpénzre, és szigorú beosztással – ami, nem leplezem, szükséges lesz a lovak, Gumbo és egy jó családból való fiatal úriemberhez illő fogat és felszerelés fenntartásához. –, remélem, képes leszek kijönni a járadékomból, anélkül, hogy szükségtelenül a magáét kelljen igénybe vennem. A magammal hozott féhérneműk és ruhák kellő gondozással eltartanak néhány évig – ahogy anyám mondja. Nem egészen olyan finomak, mint amilyeneket itt előkelő emberek hordanak, és vennem kell néhány nagyon finom inget ünnepi alkalmakra, de amiket magammal hoztam, kitűnően megfelelnek a mindennapos viselésre.

Hálát adok érte, hogy semmi alkalmam sem volt nagyszerű családi piruláinak felhasználására. Gumbo él velük nagy hasznára, és pimaszra hízik az angol marhán, sörön és levegőn. Alázatos tiszteletét küldi úrnőjének, és arra kéri Mountainnét, adja át üdvözlését cselédtársainak, kiváltképpen Dinahnak és Lilynek, akiknek gyűrűket vett a tunbridge-i vásáron.

Remélem, tisztelt édesanyám elhiszi, hogy azonkívül, hogy kiveszem részemet a fürdőhely élvezeteiből, nem hanyagoltam el a művelődésemet sem. Vettem leckéket vívásból és táncból, és Lord Castlewood káplánja, Sampson tiszteletes úr idelátogatván ivókúrára, volt oly szíves, és elfogadott egy üres szobát a lakásomban. S. úr velem reggelizik, és délelőtt együtt olvasunk – azt mondja nem vagyok egészen olyan bambás, amilyennek otthon látszottam. Olvasgattuk Rapin úr történetét, Barrow doktor prédikációit és szórákozásul Shakespeare-t, Pope úr Homeros-át és arab mesék francia fordítását, ami nagyon mulatságos. Sok tudós ember is járt itt az előkelőségeken kívül; előbbieik között volt Richardson úr, annak a híres könyvnek a szerzője, amelyet maga meg Mountainné és az én legdrágább bátyám mindig annyira szeretett. Megörült, amikor elmondtam neki, hogy tisztelt anyám ott tartja a műveit a hálószobájában Virginiában, és arra kért, adjam át tiszteletteljes hódolatát anyám-asszonyomnak. R. úr zömök, kövér ember, és sem szemében, sem külsejében nemigen látszik a lángleme.

Nagynéném és unokanővérem, Lady Maria szeretetteljes üdvözlétüket küldik, én pedig legjobb kívánságaimat Mountainnének, akinek egy külön levelet mellékelek, és vagyok igen tisztelt édesanyámnak

engedelmes fia,
H. Esmond Warrington

Jegyzet Madame Esmond kézírásával

Fiamtól. Kézhez vettem október 15-én Richmondban. Küldtem 16 bödön őszibarack befőttet, 224 font legjobb dohányt, 24 legfinomabb sonkát a liverpooli Vilmos Királyon, 8 bödön őszibarackot, 12 sonkát unokaöcsémnek, a méltóságos Castle-

wood grófnak. 4 bődönt, hat sonkát Bernstein bárónőnek, ditto ditto Lambertnének Oakhurstbe, Surreyben, és 56 font dohányt. Csomag csalhatalan családi pirula Gumbónak. Edesapám nagy aranyozott ezüst cipőcsattja Harrynak és ezüsttel himzett piros nyeregtakaró.

II (csatolva No I-hez)

Mountainnének.

Hogy kéb zeli, maga ostoba, öreg Mountainné, hogy rendelvényt küld nekem a karácsonykor essedékes szegény, öreg osztalékára? Vegye tudomásul, hogy nincs szükségem a hét font tiz shillingjére, és eltéptem a rendelvényt 100 darabra. Van elég pénzem. Mindazonáltal hálára kötelezet. Csókolja Fannyt

a maga szerető
Harryja

Feljegyzés Madame Esmond kézírásával

Ez a levél, amit M.-nek meg kellett nekem mutatnia, bizonyítja, hogy jó szíve van, és ki akarta fejezni a háláját a család iránt, lemondva féléves dividendájáról (500 font-ra 3⁰/₁₀) a fiam javára. Ezért nagyon enyhén róttam meg, amiért anyja tudta nélkül pénzt merészelt küldeni E. Warrington úrnak. A Mountainnének írt levélnek rosszabb a helyesírása, mint az enyémnek.

Gondolni rá, hogy írjak Sampson tiszteletes úrnak, mert tudni szeretném, milyen teológiai könyveket olvas Harryval. Ajánlatos Law, Baxter, Drelincourt. – Harryt felszólítani, mondja föl a katekizmusát S. úrnak, mert sohasem tudta teljesen megjegyezni. Következő hajóval őszibarack (3), dohány 56 font. Sonkák S. úrnak.

A virginiai testvérek anyja meg a fiai régóta nincsenek közöttünk. Akkor mivel magyarázzuk azt a tényt, hogy egy borítékban, egy postahajóval küldött két levélből az egyiknek jó a helyesírása, a másik nem teljesen szabályos? Lehet-e, hogy Har-

ry valamilyen csodálatos tanítóra akadt, amelynek a mostani szerencsés korban akadnak, s aki hat leckével tökéletesíteni tudja az írását? Az én nézetem a két levél alapos átvizsgálása után a következő: No. I-et, amelyben csak egy apró nyelvtani botlás akad („a kedves barátokról, *akikről* találtam és *akiket* befogadtak engem”), egy piszkozatból írhatta le, amelyet valószínűleg alávetett egy nevelő vagy jó barát ellenőrzésének. A mesterkéletlenebb fogalmazványt, a No. II-t nem mutatta meg a tudósnek, aki No. I-et az anyai szem számára készítette elő, és akinek az „*akikről*”-re és „*akiket*”-re vonatkozó helyesbítő megjegyzésének Warrington úr nem szentelt komolyabb figyelmet. Ki tudja, mi zavarhatta meg? Egy csinos masamód vonhatta magára Harry figyelmét az ablakon át – egy medvetáncoltató vezethette végig a réten sípbal, dobbal a medvét – egy zsoké léphetett az ablaka alá, hogy megmutasson egy lovat? Vannak olyan napok, amikor bármelyikünk elkövethet nyelvtani vagy helyesírási hibákat. És végül, amennyiben Harry nem törődött vele, hogy olyan választékos helyesírással írjon Mountainnének, mint anyjának, miért érdekelje ez a jelenkori életrajzíró, évszázadot, olvasót? És ami azt a kifogásukat illeti, hogy Warrington úr, anyjához intézett fenti közlésében, némi képmutatásról és tartózkodásról tett tanúságot e tiszteletre méltó személlyel folytatott érintkezésében – merem állítani, hogy maguk, fiatalok, a maguk idejében nem egy szemérmetes levelet írtak a papájuknak és mamájuknak, amelyben életüknek nem minden cselekedetét mesélték el, vagy ha igen, akkor a maguk szempontjából a lehető legkedvezőbb megvilágításban – merem állítani, hogy maguk, öregek, sem voltak általában véve őszintébbek a maguk idejében. Szükség van bizonyos távolságra köztem és Jacky fiam között. Szükség van köztünk tiszteletteljes, szeretetre méltó erényes képmutatásra. Egyáltalában nem óhajtom, hogy úgy viselkedjek velem, mint egyenrangúval, hogy ellentmondjon nekem, hogy beleüljön a karosszékembe, hogy ő olvassa elsőnek az újságot reggelinél, hogy korlátlan számban hívja meg barátait ebédre, amikor nálam vannak vendégek, és így tovább. Nem bizony; márpedig ahol nincs egyenlőség, ott képmutatásnak kell lenni. Hunyjátok be továbbra is a szemeteket a hibáim előtt; legyetek csöndben, mint a kisegerek, ha ebéd után elalszom; nevésetek a

régi tréfáimon; csodáljátok a szellemességeimet; döbbenetek meg azoknak a kételkedő kritikusoknak a pimaszságán; legyetek továbbra is gyöngéd, engedelmes szélhámosok, ó, kedves gyermekeim! Király vagyok a váramban. Lépjen előttem hátrafelé egész királyi háznépem. Nem ez a természetes járásuk, tudom én; de tetszetős, illedelmes, szerény viselkedés, amely szerfölött kellemes énnekem. Távol tőlem azt tehetnek, sőt azt is tesznek, amit akarnak. Ugrálhatnak, szökellhetnek, táncolhatnak, rohángálhatnak, fejükre állhatnak és bukfacezhetnek szabadon, ha elbocsáttatnak felséges színem elől. Kedves, fiatal barátaim, ne legyenek hát meglepve, ha édesanyjuk vagy nénikéjük felkiált: „Ó, micsoda erkölcstelenség és nevelatlenség volt Warrington úrtól, hogy ilyen egyhangú, álszemérmes leveleket írt haza az édesanyjának, amikor mindenféle vidám csínyeket követett el!” – hanem bókoljanak mélyen, és mondják azt: „Igen, édes nagymama (vagy esetleg néni), ez nagyon csúnya volt tőle; és gondolom, maga sohasem mulatott, amikor *maga* volt fiatal!” Hát persze hogy nem mulatott! És a nap sohasem süttött, és a virágok sohasem bimbóztak, és a vér sohase táncolt, és a hegedűk sohase szóltak az ő tavaszidején. *Eh, Babet! mon lait de poule et mon bonnet de nuit!*⁶ Hé, Betty, a zabkásalevesemet meg a papucsomat! Ti pedig menjetek, ti fürge, vidám kis lelkek! és táncoljatok, és költsétek el a vidám kis vacsorátokat sörrel és pereccel!

⁶ Hé, Babet! a madártejemet és a hálófőkötömet! (francia)

HARMINCEGYEDIK FEJEZET

A medve meg a táncoltatója

A mi becsületes olvasóink tudják, miből állt valójában Harry Warringtonnak és annak a szerencsétlen Cattarinának az esete; de sok Tunbridge Wells-i öreg hölgy éppolyan kicsapongónak képzelte a virginiait, mint akár a legmagasabb rangú, fiatal, angol főnemeseket, és Madame de Bernstein különösképpen hitetlen volt unokaöccse ártatlanságának tekintetében. Az öreg hölgynek az volt a szilárd hite, hogy Harry nemcsak vidám életet folytat, hanem romlott életet is, és ezúttal is a kívánság volt az atyja annak a gondolatának, hogy a fiú se legyen különb a felebarátaival. Ő maga is öreg római volt a csontja velejéig: azt szerette volna hát, ha unokaöccse is úgy cselekszik, ahogy Rómában szokás. Warrington úr Lovelace-szerű kalandjainak egész botránykrónikáját mohón és elégedetten vette tudomásul. Láttuk, hogyan vendégelte meg Harry egyszer-kétszer teával és zenével a Tunbridge Wells-i társaságot, és olyan gáláns és nyájas volt a hölgyekhez – sokkal mutatósabb és erkölcsösebb hölgyekhez, mint a szerencsétlen Cattarina –, hogy Madame Bernsteint nem nyugtalanította többé az az ostoba szerelmi ügy, amely Castlewoodban kezdődött, és nem örködött többé olyan éberen Lady Maria fölött. Sokan – különösen az öregek – túlságosan önzőek ahhoz, hogysem sokáig tudnának foglalkozni felebarátaik ügyeivel. A bárónőnek épp elég gondolkodnivalót adott a lapjárása, az ebédje, a reumás szagztatása s nemrég még olyan eleven gyanakvása Mariára és Harryra – most elszendergett, s csak hanyagul, oda se figyelve tartott őrséget. Talán azt gondolta, hogy elmúlt a veszély, vagy talán nem is törődött többé vele, van-e veszély vagy nincs, vagy pedig az a fortélyos Maria a viselkedé-

sével teljesen levette a lábáról, elcsitította és félrevezette az öreg sárkányt, akinek ki volt szolgáltatva. A lányok Maria korában, sőt már sokkal előbb is megtanulják, hogyan kell nagyon ravasznak lenni, a sárkányok pedig, ha olyan idősök, mint Madame Bernstein, már nem olyan vadak és éberek. Már nem tudnak olyan hajlékonyan megfordulni, öreg fogaik közül sok kihullott már, s szemüknek több alvásra van szüksége, mint abban az időben, amikor mozgékonyabbak, mérgezetebbek, veszélyesebbek voltak. Magam részéről ismerek néhány nőtény sárkányt *de par le monde*,¹ és ha úgy megfigyelem őket és visszaemlékszem, mik voltak azelőtt, csodálom az esztendőök szelídítő hatását a férfiak és az asszonyok e hajdani pusztítóira. A pikkelyeik olyan puhák, hogy bármely lovag, akármilyen mérsekelte lendülettel is, ledöfheti őket; karmaik, amelyek valaha eléggé erősek voltak ahhoz, hogy ezer szemet is kitépjenek, most gyöngé ütéssel hullanak le, s alighogy megkarcolják a bőrt; nyelvük a vén, fogatlan ínyükből mérget lövell, de az már inkább csak kellemetlen, semmint halálos. Nézzétek csak őket, ahogy bágyadt farkukat vonszolják, és visszamásznak barlangjaikba, hogy a tyúkokkal együtt aludni térjenek! Milyen erőtlen lett az ártó hatalmuk! milyen gyöngé a rosszindulatuk! Hogy megváltoztak ragyogó napjaik óta, amikor szemük gonosz tüzet lövellt, nyelvük mérget köpött, leheletük bemocskolta a jó hirt, és naponta legalább egy áldozatot bekebeleztek!

Ha az oakhursti jó emberek sem tudtak ellenállni a tanúságtételnek, amely Harry csínyjeiről hozzájuk érkezett, miért lett volna náluk kevésbé hiszékeny Madame Bernstein, aki hosszú életében többet tapasztalt a bűnről, mint az egész oakhursti család együttvéve? Persze hogy öladysége társaságában mindegyik öregasszony elhitt minden történetet, amelyet Harry Warrington úr feslett életmódjáról meséltek, és hajlandó volt még bármennyi sokkal rosszabb történetet is elhinni róla. Amikor a kis táncosnő visszautazott Londonba, ez csak azért volt, mert az a szívtelen Harry elhagyta. Elhagyta másvalakiért, akinek a nevét bizalmasan kimondták – dehogy *akinek* a nevét! –, hiszen a Tunbridge Wells-i társaság fél tucat névről suttogott mindenütt,

¹ Itt: kb, a társasági életben. (francia)

ahol összegyűltek a minden rangú és rendű emberek, előkelő asszonyok, jó hírű vagy kétes hírű, erényes, vagy nem erényes asszonyok, mind ugyanazokban a termekben keveredve, ugyanazokra a hegedűkre táncolva, ugyanazokból a poharakból iddógálván a kutak mellett, és egyaránt egészségre vagy társaságra vagy élvezetre vágyva. Egy évszázaddal ezelőtt őseink, a leglazább erkölcsűek is meg a legfeszesebbek is találkoztak egy csomó ilyen vidám helyen, mint ahol a jelen történet lejátszódik, és táncoltak, hancúroztak, játszottak, ittak Epsomban, Bathban, Tunbridge-ben, Harrogate-ben, ahogyan most Homburgban és Badenben.

Harry rossz híre tehát rendkívül megnyugtatta öreg nagynénjét, úgyhogy lelke megkönnyebbedett a fiúnak Lady Maria iránt érzett szenvedélye tekintetében. Annyira megnyugodott lelkében, hogy amikor a káplán azt mondta: azért jött, hogy hazakisérje öladységét, Madame Bernstein nem is akart megválni unokahúgától. Szívesebben vette, ha szem előtt tarthatja, beszélhet vele romlott, fiatal unokaöccsének vad kicsapongásairól, odasúghatja neki, hogy hiába, a fiúk csak fiúk maradnak, ha bizalmasan közli Mariával azt a szándékát, hogy neki való feleséget keres Harrynak – valakit, aki korban is illik hozzá –, valakit, akinek a vagyona is illik hozzá, és mindezeket a tréfálkozásokat szegény Mariának el kellett viselnie olyan lelkierővel, amennyivel csak rendelkezett.

Élt az elmúlt században bizonyos francia herceg és márk, aki Európában és Amerikában is kitűnt, és azzal kötelezte le az utókort, hogy ráhagyta emlékiratainak remek kötetét, amelynek tanulmányozásától különösképpen óvjuk a nyájas olvasót. Miután eljátszotta Don Juan szerepét a saját hazájában, aztán a miénkben és Európa egyéb részeiben, gyöngéden lejegyezte sok udvari szépségnek a nevét, aki áldozatul esett csábító erejének; ha azoknak az előkelő személyeknek – akik között a mi tündöklő arisztokratánk forgott – unokái és leszármazottai felnyitják, kellemes olvasmány lehet nekik rátalálni ősanyáik nevére, amint a herceg úr mulatságos oldalait díszítik, s a szokimondó író beszámol vétkeikről, melyeknek ő volt az oka.

E főnemes bolyongásainak során ellátogatott Észak-Amerikába, és ahogy Európában is szokása volt, rögtön nekilátott, hogy

szerелеmbe essen. És érdekes szembeállítani az elegáns kifinomultságot az európai társaséletben – ahol monseigneur szerint csak ostrom alá kellett fogni egy asszonyt, máris meghódította – a gyarmatiak egyszerű életével és szokásaival, mert az európai szívek e rabigába hajtójának, úgy látszik, a gyarmatokon egyetlen hódítása sem akadt. Ha akadt volna, bizonyára elbeszélte volna pennsylvaniai és New England-i diadalait is, mint ahogy leírta sikereit ebben az országban és a sajátjában. Az amerikai utazók eléggé hangosan emelték fel szavukat a tengerentúli szokások durvasága és barbarizmusa ellen: hadd tegyen szerény tanúságot jelen sorok írója arról a tapasztalatáról, hogy az amerikai urak társalgása általában véve szemérmes, és legjobb tudomása szerint az asszonyok élete tiszta.

Mondtuk már, hogy Harry Warrington úr magával hozta gyarmati szemérmességét az óhazába; és ha nem is tehetette meg, hogy oda ne hallgasson, amikor szabadosan beszélnek azok, akik között élt, csupa élni tudó, nagyvilági ember – de legalább ő maga szép hallgatagon ült csevegésük közepette, a nőkkel való társalgásába sohasem csúszott bele *double entendre*,² a női nem fölött nem aratott győzelmeket, amikkel eldicsekedhetett volna, s ha mások meséltek ilyesmiről, félénk és zavart lett.

Ezt az ifjonti szemérmességet Sampson úr már akkor észrevette, amikor Castlewoodban beszélgetett a fiúval, mert Warrington úron nemegyszer nagyon is meglátszott a kényelmetlen érzés, miközben Will kuzen valamelyik kedvenc történetét mesélte el; mylord pedig kurtán rendreutasította öccsét, s rászólt, hogy tartogassa a tréfás történeteit a kamarások asztalának Kensingtonban, és ne botránkoztassa meg szükségtelenül a rokonoikat. Innen volt az a *reverentia pueris*³ felkiáltás, amelyet a káplán a vendéglőbeli szomszédjához intézett, amikor Harry ott első ízben megjelent. Sampson úrban, ha nem is volt elég ereje, hogy maga helyesen cselekedjék, legalább volt annyi jóindulat, hogy ne bántson meg ártatlan fiatalurakat a cinizmusával.

A káplánt meghatotta, hogy Harry neki ajándékozta a lovat, és őszinte barátságot érzett a fiú iránt.

² Kétértelműség. (francia)

³ Tisztelet az ifjaknak, (latin)

– Tudja, uram – mondogatta –, én az emberek között élek, és úgy kell tennem, ahogy a többi ember. Nehéz életet éltem, Warrington úr, és nem engedhetem meg magamnak, hogy kényesebb legyek a felebarátaimnál. *Video meliora, deteriora sequor*,⁴ ahogy a kollégiumban mondtuk. Van egy kis húgom, intézetben tanul, és mint ahogy féket teszek a nyelvemre, ha az én kis Pattymmel beszélek, és másoktól is elvárom ugyanezt, bizonyosan megpróbálhatom, hogy magával is ugyanúgy beszéljek.

A káplánnak tele volt a szája Harry dicséretével, ha nagynénjével, az öreg bárónővel beszélt. A bárónő szívesen hallgatta, ha dicsérik Harryt. Annyira szerette, amennyire egyáltalában bármit szeretni tudott: szívesen volt a társaságában, tetszett neki a csinos külseje, férfiasan bátor viselkedése, könnyen támadó pirulása, ragyogó szeme, zengő, fiatalos hangja. Ravaszsága és együgyűsége állandóan mulattatta őt; már régen megunta volna Harryt, ha okos, vagy művelt, vagy szellemes, vagy egyáltalában más lett volna, mint amilyen.

– Egy jó feleséget kell neki találnunk, káplán – mondta Sampson úrnak. – Ki is szemeltem egyet-kettőt, akik, azt hiszem, illenek hozzá. Itt kell őt letelepítenünk: nem fogja tudni elviselni, hogy visszamenjen a vademberei közé, és ott éljen annál a kis metodista anyjánál.

E tekintetben azonban Sampson úr is személyesen érdekelt volt, mert ő is kiszemelt egy feleséget Harrynak. Úgy gondolom, lehetett neki bizonyos megbeszélése Castlewoodban a lordjával, akinek nyilatkozatát magunk is hallhattuk, amikor kifejezte azt a szándékát, hogy valamilyen jó parókiáról vagy más jutalékról fog gondoskodni a káplánja számára, amennyiben az képes lesz eleget tenni őlordsága óhajainak Lady Maria házasságát illetően. Amennyiben az ő jó szolgálatai férjhez segíthetik e gondterhelt hölgyet, Sampson úr hajlandó volt e szolgálatait a rendelkezésére bocsátani, és most arra várt, hogy alkalma legyen a leg hatásosabb módon latba vetni a befolyását.

Sampson társasága rendkívül kellemes volt, s ő és fiatal barátja néhány óra alatt bizalmas viszonyba kerültek. A pap jókedvnek, jó étváagnak, jó humornak örvendett, semmiben sem

⁴ Látom, hogy mi a jobb, de a rosszabbat követem, (latin)

finnyáskodott, és soha nem terelte a beszélgetést képmutatóan szenteskedő irányba; de azért volt rá gondolja, hogy ne botránkoztassa meg fiatal barátját azzal, hogy léhaságot vagy erkölcsatlenséget kever a beszédjébe és, talán politikából, talán lelkiismeretességéből, csak a kisebb rejtelmekbe vezette be növendékét, és nem beszélt neki azokról a titkokról, amelyekbe a szerencsétlen mester maga nagyon is be volt avatva. Harry társaságában Sampson csak fürge, eleven, vidám cimbora volt, aki mindig hajlandó volt bármilyen ivászatra vagy sportra, kakasviadalra, céllövészetre, kártyajátékra vagy egy kis lovaglásra a réten át; de a beszédje illedelmes volt, és sokkal inkább mulattatni igyekezett a fiatalembert, semmint rossz útra vezetni. A káplánnak minden sikerült: óriási volt benne az ösztönös életkedv éppúgy, mint a természetes okosság, s volt elég hajlama is, tapasztalata is ahhoz a mesterséghez, amely a legzsengőbb évei óta igazi hivatása és keresete volt, a nálunk békaevésnek is nevezett talpnyaláshoz, amióta mint szolgadiák belépett a kollégiumba, s ott körülnézett, hogy kinek a segítségével boldoguljon az életben. Mert ez már ugyan szatira csupán, hogy ebből az emberfajtából hirmondó se maradt a világban. Tagadhatatlanul ma is sok ember űzi Sampson mesterségét, sőt már a kisfiúkat is legzsengőbb korukban azzal küldik nyilvános iskoláinkba, s arra oktatják őket szüleik, hogy leszolgálják a talpnyalás inaséveit. De ma nem olyan látható és nyilvánvaló a hízélgés, mint száz évvel ezéelőtt volt. Fiaéal emberekének is, öregeknek is megvannak a tányérnyalóik és parazitaik, de felöltik az egyenlőség látszatát, csak titokban kerül sor a pénzkölcsönzésre és a talpnyalásra: nyilvánosan karonfogva mennek a nagy emberrel, és rangjelzés nélkül nevezik néven. Azokban a régi jó időkben, amikor Harry Warrington átjött Európába, egy úriember talpnyalója egyáltalában nem tartott igényt az egyenlőség látszatára; nyíltan udvarolt pártfogójának, így nevezte őt mások előétt is, eljárt a megbízásaiban – bármilyen megbízásban, ami pártfogójának eszébe juthatott –, uramnak nevezte, ha szóélt hozzá, felállt a jelenlétében mindaddig, amíg nem szóéltak neki, hogy üljön le, és *ex officio*⁵ hízélgett neki. Sampson úr minden szégyenérzet nélkül úgy

⁵ Hivatalból. (latin)

beszélt Harryról, mint ifjú patrónusáról, mint egy fiatal virginiai főúrról, akihez másik nemes patrónusa, Castlewood gróf ajánlotta. Büszke volt rá, hogy megjelenhetett Harry oldalán, és mint alázatos csatlósa nyíltan beszélt róla a társaságban, rendeléseket adott Harry kereskedőinek, akiktől, reméljük, százalékot kapott viszonzásul, amiért ajánlotta őket; végrehajtotta a szárnysegéd valamennyi feladatát – és egyebeket is végrehajtott volna, ha a mi fiatalurunk kívánta volna a buzgó paptól, aki már vidáman teljesítette az *ami du prince*⁶ kötelességeit jó sok előkelő fiatalember mellett, amióta ő maga belépett a nagyvilágba. Be kell vallani, hogy Európába való érkezése óta Warrington úr nem mindig volt szerencsés barátainak megválogatásában.

– Milyen rossz hírét költötték, uram, ezen a helyen! – kiáltotta Sampson úr, amikor a kávéházból visszatért pártfogójához.

– Monsieur de Richelieu⁷ semmi sém volt magához képest!

– Hogy érti azt, hogy Monsieur de Richelieu? Soha életemben nem jártam Minorcában – kérdezte jámborul Harry, aki odahaza nem hallott azokról a győzelmekről, melyek a francia herceget híressé tették.

Sampson úr megmagyarázta. Nem kétséges, hogy Patchamné, a csinos özvegyasszony, aki nemrégén érkezett, Warrington úr miatt esett annyira kétségbe: ezt kétségtelenül bizonyítja, ahogyan előző este a kúrszalomban viselkedett. Ami Hoopernét illeti, az közismert eset, és a tanácsos úr se más okból vitte vissza a feleségét Londonba. Egész Tunbridge Wells erről beszélt.

– Ki mondja ezt? – kiáltott fel méltatlankodva Harry. – Szeretném kihívni azt a férfit, aki ilyet mer mondani, és végeznék a gazemberrel!

– Nem szívesen mutatnám meg magának – mondta nevetve Sampson úr. – Az illető nagyon rosszúl járhatna.

– Szégyen, gyalázat ilyen könnyelműen beszélni hölgyek vagy akár urak becsületéről! – folytatta Warrington úr, és dühöngve járt fel-alá a szobában.

– Ezt mondtam nekik én is – felelte a káplán fejét csóválva, s nagyon megindultan és nagyon komolyan nézett maga elé,

⁶ A herceg barátja. (francia)

⁷ Richelieu, Armand-Jean (1585–1642) – francia államférfi, herceg és bíboros. A harmincéves háborúban győzelmeket ért el.

holott az igazat megvallva, esze ágában sem volt, hogy dühös legyen, amiért ilyesféle vádakat hall Harry ellen.

– Mondom, szégyen, gyalázat így kibeszélni egy férfinak vagy egy asszonynak a hírét, ahogy itt szokás. Tudja-e, hogy a mi házámban nem volna biztonságban az ilyen fickók füle: nem sokkal azelőtt, hogy eljöttem hazulról, három fivér lelőtt egy embert, amiért rosszat mondott a nővérükről.

– Úgy kell a gazembernek! – kiáltotta Sampson.

– Ilyen rágalmat már terjesztették rólam itt, Sampson... rólam, meg arról a szegény francia táncosnőről.

– Hallottam – mondta Sampson úr, és úgy megrázta a parókáját, hogy a púder felszállt róla.

– Hát nem aljasság?

– Undorító.

– Ugyanazt mondták Lord Marchról is. Hát nem szégyen, gyalázat?

– Bizony az – mondta Sampson úr csodálatos mód megőrizve arcának komolyságát.

– Nem is tudom, mit csinálnék, ha ezek a históriák anyám fülébe jutnának. Meghasadna bele a szíve, azt hiszem, meghasadna. Hiszen csak néhány nappal azelőtt, hogy maga megérkezett, egy katona barátom, Wolfe úr, elmondta, hogy a legborzalmasabb hazugságok járnak rólam szájról szájra. Nagy ég! Hát mit képzelnek, mire képes egy hozzám hasonló rangú úriember az én házámban? Még hogy én asszonycsábító! Éppúgy azt is mondhatnák, hogy lótolvaj vagyok vagy betörő. Esküszöm, ha meghalok, hogy valamelyik férfi így beszél rólam, levágom a fülét!

– Olvastam, uram, hogy a török nagyvezérnek néha egész fázékkal küldik a füleket – mondta nevetve Sampson úr. – Ha levágna minden fület, amelyik rágalmakat hallgatott meg magáról vagy másokról, micsoda nagy kosarakat tudna telerakni velük!

– Le is vágnám, Sampson, csak meglátnám őket: minden fickó fülét, aki egy szót szól egy tisztességes úriasszony vagy úriember ellen! – kiáltotta a virginiai.

– Ha lemegy a forráshoz, bő aratása lenne. Éppen onnan jövek. Éppen dagályban volt a rágalom. A gyalázkodás a csúcs-

pontjára ért. És láthatta volna a *nymphas discentes*-t⁸ és az *aures satyrorum aculas*-t⁹ – kiáltotta a káplán a vállát vonogatva.

– Lehet, hogy úgy van, ahogy mondja, Sampson – válaszolta Warrington úr –, de ha valaha meghallom, hogy bárki emberfia az én becsületemet rágalmazza, megbüntetem. Ezt jegyezze meg.

– Sajnálám, mégpedig ömiatta, mert maga olyan jelet hagyta rajta, aminek ő nem örülne, uram, és tudom, hogy maga állja a szavát.

– Ezt igazán elhiheti, Sampson. Most pedig megyünk-e ebédelni és utána Lady Trumpington teájára?

– Tudja, uram, én nem tudok ellenállni sem a kártyának, sem a palacknak – mondta Sampson úr. – Vegyük az utóbbit előre, és akkor az előbbi lesz majd az utóbbi – s ezzel a két úriember elment szokott üdülőhelyére.

Olyan korszak volt ez, amelyben a borszopogatás általánosabb szokás volt, mint a mi csiszoltabb időnkben; a mi virginiai fiatalemberünk pedig, különösen amióta Braddock tábornok hadserege megérkezett szülőföldjére, meglehetősen kedvet kapott a serlegtöltögetésre és a tósztozásra, miután meghallotta, hogy a tisztek becsület dolgának tekintik: soha nem szabad visszaautasítani sem a tósztot, sem a kihívást. Így tehát Harry és káplánja békésen és bőven fogyasztottak vörös borukból, és az akkori együgyű szokás szerint minden pohárnál megneveztek valamely kedvelt hölgyet.

A káplánnak megvoltak a maga okai, amiért szerette volna tudni, mennyire jutott az ügy Harry és Lady Maria között: előrehaladt-e, bevégződött-e; márpedig őt és fiatal barátját éppen eléggé fölhevítette a vörös bor, hogy azzal a nagy ékesszólással, azzal az őszinteséggel, azzal a csodálatos barátkozással tudjannak beszélni, amelyet a kissé meggondolatlan mennyiségekben fogyasztott bor sugallt. Ó, az aquitaniai szőlő derűs aratása! Ó, a Garonne napfényes partjai! Ó, Gladstone barátságos pincéi, ahol rejtve fekszenek a poros palackok! Ne mondjuk-e a hála szavát mindazért a gyönyörért, amellyel nektek tartozunk? Hát a Mértékletesség embereinek szabad nyilvános helyeken kiabál-

⁸ Tanuló nimfákat. (latin)

⁹ Itt: éles fülű szatírokat. (latin)

ni? Hát a vegetáriánusok üvölthetik: „Kelkáposzta mindörök-kél!”? És mi, szerény borisszák ne zengjük kedvenc növényünk dicséretét? A jó bordeaux-i bor ivása közben van egy pont – nem mondom, pint –, ahová elérkezik az ember, amikor a lélek minden nemes tehetsége felébred, és teljes erőre kap, amikor a szellem felizzik, és hirtelen szikrázón kitör, amikor az értelem a legéberebb, amikor a felgyülemlett szavak és elzárt gondolatok éji tánca megkezdődik, s kisurrannak és elmulatnak, amikor a leggyöngédebb érzések bukkannak fel s szorítanak kezét az emberiséggel, s a félénk Igazság meztelenül ugrik ki rejtkehelyéről, s az egész világnak jelenti magát. A borospohár gyöngéd befolyására milyen nagyon segítünk a szegényeken és megaláztakokon! Milyen bátran rohanunk az elnyomottak felszabadítására! Azt mondom, a világ minden gyógyforrásával dacolva, hogy van egy pillanat a jó bor mulatsága közben, amikor – már ha az ember megmaradhatna ebben az állapotban – övé a szellemesség, bölcsesség, bátorság, ékesszólás és boldogság; de ez a pillanat elmúlik, és a következő pohár valahogyan megrontja az üdvözülés állapotát. Másnap reggelre beáll a fejfájás: nem megyünk a parlamentbe szülővárosunk képviselőjében; nem megyünk agyonlőni azokat a francia tiszteket, akik tiszteletlenül beszéltek hazánkról; és szegény Jeremy Diddler meglátogat tízenegy óra körül egy újabb fél sovereign-ért, mi pedig ágyban gyöngélkedünk, nem tudjuk őt fogadni s üres kézzel küldjük el.

Szóval tehát, amikor itt ültek csordultig telt poharaik fölött, miután a társaság eltávozott, és Monsieur Barbeau behozta a ...-ik palack vörös bort, a káplán nagy ékesszólást érzett magában, és azt az erős vágyat, hogy magasztos erkölcsi tanításokat vessen embertársai lelkébe, míg Harryt az a kívánczóság hajtotta, hogy kifejtse egész titkos történetét, és minden ez idő szerinti érzését közölje új barátjával. Álljunk meg csak ennél a ténynél. Miért *kell* egy férfinak elmondania mindent, ami nemes lelkéből felfelé tör, csak azért, mert történetesen egy fél pint borral többet hajtott le, mint amennyit rendszerint megiszik? Tegyük fel, hogy gyilkosságot követtem el – persze beismerem, hogy aszúbort és pezsgőt fogyasztok ebédhez –, kihirdetném-e ezt az emberölést valahol a harmadik üveg vörös bor táján – kis férfitársaságban – csemege közben? Persze: és ezért tettem

közhirre néhány oldallal ezelőtt a vízben főtt zabkása megbízhatóságát.

– Örömmel hallottam, milyen volt valójában a viselkedése Cattarina tekintetében, Warrington úr; egész lelkemből örülök – mondta a felhevült káplán. – A bor ott van maga mellett. Megmutatta, hogy fölébe tud kerülni a rágalomnak, és ellent tud állni a kísértésnek. Ó, kedves uram, nem minden férfi ilyen szerencsés. Micsoda isteni jó bor ez! – És fölhajtott egy pohárral e szavak kíséretében: – A maga tószója következik, kedves uram, ha úgy tetszik!

– Nos, megmondom: „Fanny Mountain kisasszonyra, Virginiában” – mondta Warrington úr, megtöltve poharát, miközben gondolatai hirtelen hazafelé röptek ezer és ezer mérföldön át.

– Valamelyik amerikai hódítása, ugye? – kérdezte a káplán.

– Dehogy, még csak tízéves, nekem pedig semmiféle hódításom nincs Virginiában, Sampson úr – mondta a fiatal úriember.

– Maga olyan, mint egy igazi úriember: csókol és nem beszél, uram.

– Se nem csókolok, se nem beszélek. Nem szokás a mi országunkban, Sampson úr lányokat tönkretenni, sem pedig rossz nők társaságába járni. Mi, virginiai úriemberek, tiszteljük a nőket: nem óhajtjuk őket szégyenbe hozni – kiáltotta a fiatal iszákos, s nagyon büszke és csinos volt közben. – Az az ifjú hölgy, akinek a nevét említettem, gyerekkora óta a családunkban él, és lelőném azt a férfit, aki bántaná: az egekre mondom, lelőném!

– Becsületére válnak az érzelmei! Hadd szorítsam meg a kezét. Szeretném megszorítani a kezét, Warrington úr! – kiáltotta a rajongó Sampson. – S hadd mondjam meg, ezzel a kézszorítással a becsületes barátságot ajánlom fel magának, s nem pusztán a szegény csatlós udvarol gazdag pártfogójának. Nem! Az ilyen nedű mellett minden ember egyenlő... Szavamra mondom, minden ember gazdag is, amíg ebből tart, és Tom Sampson éppolyan dús ezzel az üvegével, mint méltóságod a fejedelemségének valamennyi hektárjával.

– Akkor még egy palackot ebből a kincsből – mondta nevetve Harry. – *Encore du cachet jaune, mon bon Monsieur Barbeau!*¹⁰ – és Monsieur Barbeau máris ment le a pincébe.

¹⁰ Még a sárga pecsétből, jó Barbeau uram! (francia)

– Még egy palackot ebből a kincsből! Pompás, pompás! Milyen szépen beszél franciául, Harry úr.

– Jól tudok franciául – mondta Harry. – Legalábbis ha franciául beszélek, Monsieur Barbeau elég jól megért.

– Azt hiszem, maga mindent jól tud. Magának minden sikerül, akármivel próbálkozik. Ezért képzelik itt az emberek, hogy annyi nő szívét elnyerte, uram.

– No, már megint a nőkre tér át. Mondom magának, hogy nem szeretem ezeket az asszonyhistóriákat. A fene egye meg, Sampson, miért kell egy úriember hírét így befeketíteni?

– De hát legalábbis *egy* nőnek a szívét elnyerte, vagy pedig az én szemem alaposan megtéveszt engem, uram! – kiáltotta a káplán.

– Kire céloz? – kérdezte Harry, mélyen elpirulva.

– Azt már nem, nevetek nem mondok. Nem egy szegény káplán dolga, hogy beleavatkozzon a nagyurak dolgába, vagy hogy kitalálja a gondolataikat – mondta Sampson úr.

– Gondolataikat! Miféle gondolatokat, Sampson?

– Nekem úgy rémlett, mintha egy bizonyos gyönyörű és köztisztelő álló hölgy részéről Castlewoodban az előszeretet megnyilvánulását láttam volna. Úgy rémlett nekem, mintha bizonyos kitűnő fiatal úriember részéről erős tetszés nyilvánult volna meg; de lehet, hogy tévedtem, és akkor bocsánatot kérek.

– Ó, Sampson, Sampson! – tört ki a fiatalember. – Én megmondom magának: szerencsétlen vagyok. Megmondom magának, hogy vágyódtam valakire, akiben megbízhatom, akitől tanácsot kérhetek. Maga tudja hát, hogy valami volt... valami, köztem, és... töltsön Sampson úrnak, Monsieur Barbeau... és... valaki más között?

– Megfigyeltem az elmúlt hónapban – mondta a káplán.

– Az ördögbe is, uram. Úgy érti ezt, hogy maga kémkedett utánam? – kérdezte izgatottan a másik.

– Hogy kémkedtem! Maga nem nagyon titkolta az ügyet, Warrington úr. És öladysége sem volt sokkal ügyesebb a színlelésben. Mindig kettesben voltak. A bokrok közt, a sétányokon, a faluban, a ház folyosóin... Mindig találtak valami ürügyet, hogy kettesben maradjanak, és az enyémen kívül nem egy szem-pár figyelte magukat.

= Irgalmas Isten! És mi volt az, amit látott, Sampson úr?
= kiáltotta a fiú.

- Nem, uram, az ember csókol és hallgat. Most se mondhatok mást - felelte a káplán.

A fiatalember nagyon piros lett. - Ó, Sampson! - kiáltotta. - Magában... magában megbízhatom, ugye?

- Legdrágább uram... drága nemes fiatalember... tudja, hogy a szívem vérét ontanám magáért! - kiáltott fel a káplán, megragadván pártfogójának kezét, s a mennyezet felé fordította ragyogó szeme párját.

- Ó, Sampson! Én megmondom magának, hogy szerencsétlen vagyok. Ezzel az egész kártyával és borral, amióta csak itt vagyok, mondom magának, csak a gondot igyekeztem elűzni. Bevallom magának, hogy amikor Castlewoodban voltunk, történt valami köztem és egy bizonyos hölgy között. - A lelkész halkán elfütytyentette magát a pohár bordeaux-ija fölé. - És ez a valami szerencsétlenné tesz, igen, szerencsétlenné. Tudja, úgy értem, hogy ha egy úriember a szavát adta, hát az az ő szava, és azt állnia kell, azt tudja. Úgy értem, hogy én azt hittem, szeretem... és szeretem is nagyon, mert nagyon édes, jóságos, drága, jószívű lény, és nagyon csinos is... sőt szép; de hát tudja a kettőnk kora, Sampson! Gondoljon a kettőnk korára, Sampson! Az a hölgy annyi idős, mint az anyám.

- Aki sohase bocsátana meg magának?

- Nem szándékozom túrni, hogy bárki is beleavatkozzék az ügyeimbe, sem Madame Esmond, sem bárki más - kiáltotta Harry. - De tudja, Sampson, az a hölgy csakugyan öreg... és, ó, hogy az ördög vinné el! Miért is mondta meg Bernstein néni?...

- Miért is mondta meg? Micsodát?

- Valamit, amit nem köthetek senkinek az orrára, valamit, ami gyötör engem!

- Csak nem arról a... arról a... - a káplán elhallgatott: öladységének a francia tánctanárral lefolyt kis ügyéről akart beszélni, meg néhány más kis anekdotáról, amely mind a jó hírére vonatkozott. De nem ivott elég bort, vagy talán túl sokat ivott ahhoz, hogy egészen őszinte lehessen, s az erény alkalmas pillanata elmúlt.

– Igen, igen, mindegyik hamis... mindegyik! – fakadt ki Harry.

– Nagy ég! mire céloz? – kérdezte barátja.

– Erre, uram, erre! – mondta Harry, ujjaival saját fehér fogain dobolva. – Ezt nem tudtam, amikor megkértem a kezét. Esküszöm, nem tudtam! Ó, ez rettenetes! Ez rettenetes! Éjszakákon át gyötrődtem miatta, Sampson. Az én drága öreg nagyapámnak volt egy ilyen, egy francia csinálta neki Charlestonban, és mi nézegettük, amikor ott vigyorgott a pohárban, és amikor kivette, az állkapcsa mindig összeesett... eszem ágába se jutott, hogy *neki* is ilyen lehet.

– Ilyen? De micsoda, uram? – kérdezte újra a káplán.

– A fene egye meg, uram, hát nem érti, hogy a *fogakról* beszélék? – mondta Harry, az asztalt verve.

– Dehogy, csak kettő.

– És honnan a pokolból tudja ezt, uram? – kérdezte vadul a fiatalember.

– Nekem... nekem a komornája mondta. Két fogát kiverte egy kő, amelyik az ajkát is megsebezte egy kicsit, és aztán ezeket pótolták.

– Ó, Sampson, azt akarja ezzel mondani, hogy nem *mind* hamis?

– Csak kettő, uram, legalábbis így mondta nekem Peggy, és ő éppen úgy kifecsegte volna mind a harminckettőt... de a többi éppen olyan ép, mint a magáé, márpedig magának nagyon szép fogai vannak.

– És a haja, Sampson, az is mind igazi? – kérdezte a fiatal úriember.

– Az gyönyörű... én láttam. Erre meg mernék esküdni. Óladysége rá tud ülni a hajára, és az alakja nagyon szép, és a bőre hófehér és a szíve a legjobb szív, ami valaha dobogott, és én tudom, azaz bizonyosan érzem, hogy nagyon gyöngéden dobog magáért, Warrington úr.

– Ó, Sampson! Az ég... az ég áldja meg magát! Micsoda követ gördített le a szívekről ezekkel... ezekkel... ne is gondoljunk rájuk. Ó, Sam, milyen boldog... azaz, dehogy, dehogy... ó, milyen szerencsétlen vagyok. Annyi idős, mint Madame Esmond... Szent Györgyre, van annyi... annyi idős,

mint az anyám! Csak nem kívánná, hogy egy fiú elvegyen egy nőt, aki olyan öreg, akár az anyja? Nagy baj, Szent Györgyre mondom! Nagyon nagy baj!

És ekkor, sajnálattal kell bevallanom, Harry Esmond Warrington úr, a virginiai Castlewoodból, sírni kezdett. A gyönyörűséges pillanat, úgy látszik, néhány pohárral azelőtt elmúlt.

– Akkor hát nem akarja feleségül venni? – kérdezte a káplán.

– Mi köze hozzá, uram? Megígértem neki, és egy Esmond... egy virginiai Esmond, jegyezze meg magának... Hogyishívják úr... Sampson, megtartja a szavát! – Az érzés nemes volt, de Harry kissé kétes tagolással adott neki kifejezést. – Jegyezze meg magának, azt mondtam, hogy egy virginiai Esmond – folytatta szegény Harry, ujját felemelve. – Nem az itteni fiatalabb ágra értem. Nem Willre értem, aki megrabolt a lovamtól, és akinek a csontjait össze fogom törni. Igyunk Lady Mariára... az ég áldja őt, és az ég áldja magát, Sampson, és maga megérdemelné, öreg fiú, hogy püspök legyen magából.

– Leveleket is váltottak, ugye? – kérdezte Sampson.

– Leveleket? A fenébe is, örökké leveleket írt nekem! Valahányszor el tud kapni egy ablakban, rögtön beledug egyet a kéz-előmbbe. Levelek, ez jó ötlet. Ide nézzen! Itt vannak a levelek! – És ledobott az asztalra egy tárcát, benne egy köteg papírral, valamennyi a szegény hölgy fogalmazványa volt.

– Ezek aztán levelek! Micsoda egy postacsomag! – mondta a káplán.

– Aki hozzájuk ér... meghal... meghal ezen a helyen! – üvöltötte Harry székéről felugorva, és kardja felé támoltyogva, kirántotta, aztán megbotlott, és fölkiáltott: – Hohó! – Aztán Barbeau úr felé dőfött, az pedig a dőfés elől elugrott a kissé riadtnak látszó káplán mögé.

És képzeletemben izgalmas képet látok: a fiú szétzilált hajával átimbolyog a szobán, *flamberge au vent*,¹¹ s keresztüldöfi a rémült fogadóst és káplánt. De elgondolni, hogy megbotlik egy székben, s leteríti egy ellenség, aki ellopta esztét! Jöjj, Gumbo! fektesd ágyba gazdádát!

¹¹ Gyíklesőjét kirántva. (francia)

HARMINCKETEDIK FEJEZET

Amelyben befogatnak egy családi hintóba

Most az a kellemes kötelesség vár ránk, hogy eláruljuk a titkot, amit Lambert úr sugott a felesége fülébe, a legutóbbi előtti megelőző fejezet végén, s aminek közlése olyan nagy örömet okozott az egész oakhursti családnak. Mivel a szénát betakarították, s a gabona még nem érett meg az aratásra, s ennek következtében a tanya lovai foglalkozás híján maradtak, miért is ne, kérdezte Lambert ezredes, miért is ne fognák be őket a kocsiba, és miért ne mennének el mindnyájan látogatóba Tunbridge Wellsbe, fölszedve az úton, Westerhamben, Wolfe barátjukat?

Mama felkarolta a javaslatot, és merem állítani, hogy azt az úriembert is, aki előállt vele. A gyerekek mind ugráltak örömköbükben. A lányok rögtön elmentek, hogy összeszedjék legjobb atlaszselyem és nehézselyem toalettjeiket, csipkéiket és fodrait, körgallérjaikat és palástjaikat, kabátkáikat, pongyoláikat, ékszereiket, kalapjaikat, szalagjaikat, köpenyeiket, himzett harisnyáikat és magas sarkú cipőiket és nem is tudom még miféle divatcikkeiket. Mama legjobb ruháit is elővették a szekrényekből, ahonnan csak ritka ünnepélyes alkalmakkor kerültek elő, és tüstént visszakerültek utána a levendulaillatos elzártaságba; a derék ezredes is előkerítette paszományos kalapját és mellényét, valamint ezüst markolatú kardját; Charley az apjának egy megkurtított ünnepi ruhájában feszített – abban házasodott az ezredes, és Lambertné most átszabta, nem minden fájdalom nélkül. Ball és Dobbin farkát és sörényét szalagokkal díszítették föl, és Chump, a vén, fehér igásló eljött ostorhegyesnek, hogy a hintó lovait átsegítse az Oakhurstból Westerhambe ve-

zető út hepehupás első öt mérföldjén. A hintó ódon jármű volt, s azt tartották róla, hogy részt vett abban a menetben, amely I. Györgyöt Greenwichből Londonba hozta, amikor a szigetre érkezett, hogy átvegye ezen országok uralmát. Lambert úr atyjáé volt, s a család, ameddig csak emlékezete visszaért, úgy szokta tekinteni, mint a legragyogóbb kocsik egyikét három királyságban. Brion, az oakhursti család kocsisa és – be kell-e vallani? – bérese is, a bakon foglalt helyet, mellette Charley. A becses ruhákat gondosan elcsomagolva a kocsi tetejére helyezték. Az ezredes pisztolyait a kocsizsebekbe rakták, a mordály pedig a bak mögött lógott, Brionnak, a hajdani katonának keze ügyében. Semmiféle útonálló nem zavarta azonban az utasokat, még csak egy fogadás sem vetett ki kontribúciót Lambert ezredesre, akit, tekintettel sovány erszényére és nagy családjára, sem ezek, sem a király országútjának egyéb haramiái nem foszthattak ki; Wolfe ezredes pedig kivett nekik egy egyszerű, olcsó, szerény lakást abban a házban, ahol ő is meg szokott szállni, és ahová maga is elkísérte őket lóháton.

Ez a lakás történetesen éppen szemközt feküdt Madame Bernstein lakásával, és amikor az oakhursti család elért szállására egy szombat este, láthatták, amint gyaloghinto gyaloghinto után rakja le a hajporos ficsúrokat s a felszépségtapasozott és brokátba öltözött szépségeket a bárónő kapujába – Madame Bernstein ugyanis szokása szerint éppen kártyaestélyt tartott. A nap még nem szállt le – őseink ugyanis már a korai órákban megkezdték szórakozásaikat, és bármely időben hajlandók voltak enni, inni vagy kártyázni, délután három órától az éjszaka vagy a reggel bármely órájáig – s az ifjú vidéki hölgyek édesanyjukkal együtt láthatták az ablakból a különböző személyiségeket, amint a Bernstein-féle összejövetelre vonulnak. Wolfe ezredes a legtöbbjükről meg tudta mondani, hogy kicsodák. Ez majdnem éppolyan mulatságos, mint ha maguk is elmennének az estélyre, gondolta Hetty és Theo, mert nemcsak azt nézheték, amint érkeznek a vendégek, hanem átláthattak a bárónő nyitott ablakain, és vendégeit ott is megfigyelhették. E személyiségek közül néhányra már nekünk is volt alkalmunk egy pillantást vetni. Amikor Queensberry hercegnő haladt el, és Wolfe úr megmagyarázta, kicsoda, Martin Lambertnek eszébe

jutott néhány szakasz *A szép és ifjú Kitty*-ből, kedvenc Mat Priorjának verséből.

– Gondoljátok csak el, hogy ez az öreg hölgy valaha olyan volt, mint ti vagytok most, lányok! – kiáltotta az ezredes.

– Mint mi vagyunk, apa? Mi ugyan soha nem tartottunk rá igényt, hogy szépségek legyünk! – mondta Hetty kisasszony, fölszegve kis fejét.

– Igen, mint ti, kis némberek. Mint ti ebben a pillanatban, akik át szeretnétek menni arra a cécóra:

*Otthon dühöng Anyának bölcs, szelid,
Nehéz parancsa ellen,
S szentet játszik kínlódvá, míg virít
A szépség és a szellem.*

– Minket meg se hívtak, apa, és bizonyos vagyok benne, ha odaát nincs több szépség, akit érdemes megnézni, csak ezek, akkor a szellemüket se nagyon érdemes meghallgatni – mondta megint a család szatirikusa.

– Ó, de milyen nagyszerű költő Mat Prior! – folytatta az ezredes. – De azért ne felejtsetek el, lányok, azokat a költeményeit, amiket én megjelöltem, nem szabad elolvasnotok. Nagyszerű költő! És ha elgondoljátok, hogy most láthatjátok egyik hősnőjét! „Anyá ellágyul és megadja már”... és mindig meg fogja adni Lambertné asszony!...

*Anyá ellágyul és megadja már,
Amire Kitty vágyott.
Mehet egy napra, hintájába száll
S felgyújtja a világot!*

– Az már igaz, hogy nagyon gyűlékony világ lehetett – mondta anya.

– Az is volt, édesem, húsz évvel ezelőtt, sokkal gyűlékonyabb, mint most – jegyezte meg az ezredes.

– Ostobaság, Lambert úr – ennyi volt csak anya válasza.

– Nézzétek, nézzétek! – kiáltotta Hetty, s előreszaladt; lemutatott a kis térre s a fedett folyosóra, ahonnan az ajtó Ma-

dame Bernstein lakosztályába nyílt, s ami körül ott csoportosult egy csomó utcagyerek, naplopó és falusi, a vendégeket figyelve.

– Ez Harry Warrington! – kiáltott fel Theo, keszkenőt lengetve a fiatal virginiai felé, de Warrington nem látta meg Lambert kisasszonyt. A virginiai karonfogva jött egy suhogó redőzetű selyemreverendás, pocakos pappal, s mindketten beléptek Madame de Bernstein ajtaján.

– Hallottam itt egy csodálatos prédikációját múlt vasárnap – mondta Wolfe úr. – Kissé színpadias volt, de nagyon megragadó és ékesszóló.

– Úgy látszik, maga legtöbb vasárnapon itt tartózkodik, James – mondta Lambertné.

– És hétfőn, és így tovább, egészen szombatig – tette hozzá az ezredes. – Nézzétek csak, Harry már kiszépítette magát, a haját csatba fogta, és semmi kétség, hogy ő is a mulatságba megy.

– Szívesebben tölteném csendben a szombat estét – szólta a józan Wolfe úr. – Mindenesetre távol a kártyázástól és pletykálkodástól, de bevallom, kedves Lambertné asszony, nem vagyok a magam ura. Menjek át Bernsteinnéhez, és küldjem ide maguknak Warrington urat?

– Nem, hadd legyen meg a mulatsága. Majd találkozunk vele holnap. Nem örülne neki, ha az előkelő társaságban megzavaróknak, mi, vidékiek – mondta szelíden Lambertné.

– Örülök, hogy egy pappal van, aki ilyen szépen prédikál – szólta közben lágyan Theo, és a szeme mintha ezt mondta volna: „Látjátok, jó emberek, nem is olyan gonosz, mint amilyennek tartottátok – én bizony sohasem hittem el róla.” – A papnak nagyon kedves, csinos az arca.

– Most egy nagyobb pap érkezik – káltotta Wolfe úr. – Itt van Lord Salisbury a kék szalagjával, és mögötte egy káplán.

– És ez kicsoda, az ég szerelmére? – szólta közbe Lambertné, amikor csupa paszományos öltözetű szolgák egy pompás, aranyozással borított, nem kevesebb, mint öt grófi koronával ékes gyaloghintót hoztak három ugyanilyen ragyogó libériájú lakáj mögött Madame de Bernstein ajtaja elé. A püspök, aki éppen belépni készült, megállt, a legtiszteleteljesebb hajlongásokkal

és bókolasokkal visszaroht a gyaloghintóhoz, kezét nyújtotta a hölgynek, aki onnan kilépett. – Ki az isten csudája ez? – kérdezte Lambertné.

– *Sprechen Sie deutsch? Ja, mein Herr. Nichts verstand.*¹ – mondta huncutul az ezredes.

– Pfuj, Martin!

– Hát ha nem értesz felnémetül, szívem, nem tudok rajtad segíteni. Elhanyagolták a nevelésedet az iskolában. De a heraldikához, remélem, értesz valamit?

– Én kitalálom – kiáltotta Charley, és leírta a címerpajzsot: – Három oromzat aranymezőn, grófi koronával.

– Grófnői koronával. Ez Yarmouth grófnő, fiam.

– És az kicsoda?

– Uralkodóinknak mindig is szokása volt, hogy kiváló személyeket magas rangra emeltek – folytatta komolyan az ezredes –, és így emelte kegyes királyunk ezt a kitűnő hölgyet is a királyság grófnőjének a rangjára.

– De miért, apa? – kérdezték egyszerre a lányok.

– Azt ne kérdezzétek, lányok! – mondta édesanyjuk.

De az a javíthatatlan ezredes csak folytatta.

– A „miért”, gyermekeim, egyike a legcsúnyább, legborzasztóbb szavaknak a világon. Ha mesélek nektek, mindig azt kérdezitek: miért. Miért kell a püspök önagyságának csúszni-mászni az előtt a hölgy előtt? Nézzétek csak, ahogyan kövér kezét dörzsölgeti, és a grófnő arcába mosolyog! Most már nem valami csinos arc. Csupa pirosra és fehérre van mázolva, mint Scaramouche² a pantomimben. Nézzétek, úgy éljek én, hogy újabb kék szalag érkezik. Lord Bamborough, a Hotspurök³ leszármazottja. A leggögösebb ember Angliában. Megáll, hajlong, mosolyog, ő is levett kalappal. Nézzétek csak, a grófnő megveregeti a legyezőjével. El onnan, kis csibészek, rá ne lépjetez annak a hölgynek a ruhájára, akit a király tiszteletben tartani méltóztatik!

– De miért tartja tiszteletben a király? – kérdezték megint a lányok.

¹ Beszél németül? Igen, uram. Nem értettem (hibás németiséggel).

² Olasz eredetű pantomimfigura; gyáva, ostoba, nevetséges személy.

³ A tüzes vérű Sir Henry Percynek (1364–1403), Northumberland grófjának leszármazottai.

– Már megint az az utálatos szó! Hallottatok valaha Kendal hercegnő ökegyelmességéről? Nem. És Portsmouth hercegnőről? Arról sem. És La Vallière⁴ hercegnőről? Akkor hát a szép Rosamundáról?

– Csitt, apa! Semmi szükség rá, hogy pírba borítsd az én drágám arcát, Martin Lambert! – szól az anya, ujját férjének ajkára téve.

– Nem én borítom pírba: ő szent felségeik okozzák a szégyent – kiáltotta az öreg republikánus fia. – Elgondolni, hogy az egyház püspökei és a világ legbüszkébb főnemesei csúsznak-másznak és hajlonganak ez előtt a kifestett, felnémet Jezabel előtt! Ó, szégyen, gyalázat!

– Ördög és pokol! – tört ki ekkor Wolfe ezredes, s felkapta kalapját, és kiszaladt a szobából. Láttá az ifjú hölgyet, akit imádozott, amint anyjával együtt a dízsétányon gyalog érkezett a bárónő estélyére, és éppen akkor értek oda, amikor Yarmouth-Walmoden grófnő beszélgetésbe mélyedt a két egyházi és világi lorddal, s e két hölgy a legmélyebb tisztelettel hajolt meg a grófnő felé, és megvárta, amíg a grófnő a püspök karján be ment előttük az ajtón. Theo szomorú, majdnem borzadó arccal fordult el az ablaktól. Hetty még ott maradt, s kinézett, szemében felháborodással, s mindkét orcáján egy kis piros folttal.

– Egy pennyt a kis Hetty gondolataiért – mondta anyu, s odalépett az ablakhoz, hogy elvezesse a gyereket.

– Arra gondoltam, mit csinálnék, ha azt látnám, hogy apu meghajol az előtt a nő előtt.

Ekkor megjelent a tea és a gőzölgő kanna, s a család leült, hogy elfogyassza vacsoráját – de úgy, hogy Hetty kisasszony a helyéről szemmel tarthassa az ablakot, mert külön megkérte bátyját, hogy be ne csukja. Ez a fiatalúr ugyanis lement a csődület közé, nyilván azért, hogy szemügyre vehesse a grófnő gyaloghintájának és a többi gyaloghintónak címerdiszeit, és azért is, hogy hat pennyt költsön egy sajtos süteményre, anyja utasítására, meg saját óhajára is, és nemsokára visszatért ezzel a papírba csomagolt csemegével.

⁴ Kendal hercegnő (1667–1743) I. György angol király kedvese. Portsmouth hercegnő (1649–1734) II. Károly angol király kedvese. La Vallière, Louise Francoise de (1644–1710) XIV. Lajos francia király kedvese.

– Nézd csak, anya – mondta, amint visszajött –, látod azt a nagy, barna ruhás embert, aki minden oszlopon végigver a botjával? Ez a tudós Johnson úr. Néha eljön a kollégiumba, és meglátogatja a tanárunkat. Néhány barátjával éppen most ott üldögél a teázóasztalnál, Brownné cukrászboltja előtt. Két pennyért adnak ott egy csésze teát. Hallottam, amikor Johnson úr azt mondta, hogy tizenhét csészével megivott: az két shilling és tíz penny... micsoda tenger pénz teáért!

– Te mire költenéd, ha volna, Charley? – kérdezte Theo.

– Azt hiszem, sajtos süteményre – mondta sóhajtván Charley; amint éppen egy nagy szelet fölött csukódtak össze fogai. – És az az úriember Johnson úrral – folytatta Charley tele szájjal –, az Richardson úr: ő írta a – *Clarissá-t*! – kiáltotta mind a három nő egy szuszra, s az ablakhoz rohantak, hogy meglássák kedvenc írójukat.

Eddigre már leszállt a nap, a csillagok pislákoltak odafent, s a mi kémeinkkel szemközt a bárónő szobájába belépett a lakáj, és meggyújtotta a gyertyákat.

Theo és anyja egymás mellett állt, úgy néztek ki megfigyelőhelyükről. A gyér világítás mellett, amely Brownné teázójából és cukrászboltjából kiszűrődött, barátaink láthatták, amint egy hölgy megfogja Richardson úr kalapját és botját, egy másik hölgy pedig sálát köt a nyaka köré, s ezek után a híres író hazasétált.

– Ó, istenem! Csöppet sem olyan, mint Grandison⁵ – kiáltotta Theo.

– Szinte azt gondolom, bárcsak meg se láttuk volna, édesem – mondta az anya, akiről már említettük, hogy rendkívül érzelmes asszony és mohó regényolvasó volt; de ekkor megint félbeszakította őket Hetty kisasszony, így kiáltván:

– Ne törődjetek azzal a kis kövér emberrel, hanem oda nézzetek, anya!

És odanéztek. És ott látták elsősorban Warrington urat, amint abban a megtiszteltetésben részesül, hogy bemutatják Yarmouth grófnőnek, akit még mindig alázatosan követett a kék szalagos főrangú püspök. És most a grófnő kegyesen leült egy kátya-

⁵ Richardson *Sir Charles Grandison* c. regényének dalaás főhőse.

asztalhoz, a püspök és a gróf meg egy negyedik személy voltak a partnerei. Most pedig Warrington úr lépett az ablakmélyedésbe egy hölggyel, akit felismertek mint azt a hölgyet, akit néhány perccig láthattak Oakhurstben.

– Mennyivel szebb most Harry Warrington – jegyezte meg anya.

– Mennyivel előkelőbben hat. Mit csinált magával? – kérdezte Theo.

– Nézd csak a nagy csipkefodrait és kézelőit. Bizony édesem, már nem hordja többé a mi ingeinket! – kiáltotta a matróna.

– Miről beszéltek, lányok? – kérdezte édesapjuk, hátradőlve díványán, ahol talán derék családapák szokása szerint elszenderedett.

A lányok elmondták, hogy Harry Warrington áll az ablakban, és unokanővérével, Lady Maria Esmonddal beszélget.

– Jöjjetek el onnan! – kiáltott apjuk. – Nincs jogotok hozzá, hogy kikémleljétek a fiatalembert. Húzzátok össze a függönyöket, ha mondom!

És leeresztették a függönyöket, úgyhogy a lányok aznap éjszaka nem láttak már semmit Madame Bernstein vendégeiből, sem abból, hogy mit csináltak.

Kérem önöket, ne haragudjanak, ha megjegyzem, ha csak az ellentét kedvéért is a két szemközti ház között, hogy mialatt Madame Bernstein és vendégei – a püspök, a méltóságok s főnemesek és tud' isten, ki mindenki – kártyáztak vagy pletykálkodtak, vagy pezsgőt és csirkét kebeleztek be – amit én bocsánatos bűnnek tartok –, vagy öladységének, a király kegyencnőjének, Yarmouth-Walmoden grófnőnek udvaroltak, a mi vidéki barátaink a lakásukon ott térdeltek az asztaluk körül, ahová Brion úr, a kocsis is bejött, olyan csöndesen, ahogyan csak csikorgó cipőjével képes volt, miközben Lambert úr halkán elmondott egy imát, hogy a menny világítsa meg sötétségüket, és védje meg őket ennek az éjszakának veszélyeitől, meg egy könyörgést, hogy az ég adjon nyugalmat az itt egybegyűlteknak.

Vasárnap reggel a fiatal hölgyek jókor fölkeltek, fölkecsítették magukat azokkal a szép új ruhákkal, amik arra voltak hivatva, hogy elbűvöljék a tunbridge-ieket, és Charley bátyjuk ki-

séretében végigmentek a kis városon, a régimódi díszsétányon és a szép főtéren, még jóval mielőtt a család reggelizett volna, és a templom harangjai megszólaltak volna. Hester találta ki, merre kell lennie Harry Warrington lakásának, mert észrevette Gumbo urat, hiányos öltözetben, gyönyörű haja papírgyűrűkben, amint két piros függönyt félrehúz, és kinyit egy ablakszárnyat, ahonnan kidugja fejét, és beleheli az édes, reggeli fuvallatot. Gumbo úr nem látta meg az oakhursti lányokat, habár azok elég világosan szemügyre vehették. Kecsesen kihajolt az ablakon; egy nagy tollseprűt lengetett, amellyel kegyes volt odabent a lakás bútorait leporolni; nyájasan beszélgetésbe elegyedett az ablak alatt ögyelgő cseresznyeajkú fejlánnyal, és a kezével csókot intett neki. Gumbo keze gyűrűktől szikrázott, egész személye pazarul fel volt díszítve ékszerekkel – kétséggívül azoknak a szépeknek az ajándékai, akik értékelni tudták az ifjú afrikait. A lányok reggeli előtt még egyszer-kétszer elhaladtak annak az ablaknak a közelében. Még nyitva állt, de mögötte a szoba üres volt. Harry Warrington arca nem mutatkozott benne. Egyikük sem szólt a másiknak arról, ami mindkettejüket foglalkoztatta. Charley a reggeli miatt lármázott, s ezzel kissé felingerelte Hettyt, aki meg is mondta neki, hogy mindig az evésre gondol. Válaszul Hetty gunyoros kérdezősködésére, együgyűen bevallotta, hogy megint sajtos süteményt szeretne, mire a jólelkű Theo nevetve közbeszólt, hogy neki van hat pennyje, és ha a cukrászbolt nyitva van vasárnap reggel, Charley ehét egyet. A cukrászbolt nyitva volt: Theo elővette kis erszényét, melyet legkedvesebb iskolai barátnője himzett neki, abban volt a szerencsepénze, a guinea, amit nagyanyjától kapott, a szűkös kis shillingkészlete, sőt egyik sarkában némi rézpénz is, s így megvendégelhette Charleyt kedves ételével.

A templomban nagy és előkelő társaság gyűlt össze. Ott volt az a mulatságos öreg hercegnő és az öreg Madame Bernstein, mellette Lady Mariával, és persze Wolfe úr, Lowther kisasszony mellett, vele egy zsoldároscopyvből énekelt, és Richardson úr, hölgyek hadának a kíséretében. Az egyikük Fielding kisasszony, mondja nekik templom után az apjuk, Harry Fielding nővére.

– Ó, lányok, milyen jó cimbora volt Harry Fielding! És a könyvei fölérnek egy tucat olyannal, mint a maga nyimnyám

Pamelá-ja és *Clarissá*-ja, Lambertné asszony: de hát melyik nő szerette valaha is az igazi humort?

És ott ült Johnson úr is, az árva gyerekek között. Láttatok, hogyan fordult az oltár felé a *Hiszekegy* alatt, megzavarva két-három félénk, bőrnadrágos kis kölyköt? És milyen nagyszerű prédikációt mondott Harry lelkésze, ugye? Prédikációt a pletykáról. Mennyire meghatotta némelyik vén satrafát, aki ott ült körülötte! Miért nem volt Warrington úr a templomban? Szégyellheti magát, hogy nem volt a templomban!

– Én igazán észre sem vettem, ott volt-e vagy sem – mondta, fejét fölszegve, Hetty kisasszony.

De Theo, aki maga volt a becsületesség, azt mondta:

– Én bizony gondoltam rá, és sajnáltam, hogy nem volt ott; és te is gondoltál rá, Hetty.

– Én ugyan nem, kisasszony – makacskodott Hetty.

– Akkor miért súgtad oda nekem, hogy Harry papja az, aki prédikál?

– Warrington úr papjára gondolni nem ugyanaz, mint Warrington úrra gondolni. Az biztos, hogy kitűnő prédikáció volt, a gyerekek pedig rettentő hamisan énekeltek. És ott van Lady Maria a szemközti ablakban, a rózsákat szagolgatja; ez pedig Wolfe úr lépése, megismerem azt az erős katonajárását. Baljobb, baljobb! Hogy van, Wolfe ezredes?

– Miért vágsz olyan mogorva arcot, James? – kérdezte jólelkűen Lambert ezredes. – A tündéred veszekedett veled, vagy a lelkiismeretedet felzaklatta a prédikáció? Sampson úr, ugye az a lelkész neve? Nagyszerű prédikátor, szavamra mondom!

– Vizet prédikál, és bort iszik! – mondta Wolfe úr vállat vonva.

– Hát én úgy éreztem, mintha a szentbeszéd tíz percig sem tartott volna, madame pedig egy szemhunyoritást sem aludt volna az egész prédikáció alatt, vagy igen, Molly?

– Láttad-e, mikor a fickó bejött a templomba? – kérdezte méltatlankodva Wolfe ezredes. – A nyitott ajtón jött be a főtérről, éppen jókor, amikor a szoltáréneklés véget ért.

– Akkor valószínűleg valamilyen betegnek olvasta fel az istentiszteletet: itt sokan betegek – jegyezte meg Lambertné.

– Istentiszteletet olvasott fel! Ó, kedves Lambertné asszo-

nyom! Tudja, hol találtam rá? Elmentem megkeresni maguknak azt az ifjú virginiai mihasznát.

– Van neki saját jó hangzású neve – kiáltott fel Hetty. – És az nem Mihaszna! Az Henry Esmond Warrington úr.

– Hester kisasszony! Megtaláltam a lelkészt a reverendájában és Henry Esmond Warrington urat a hálóköntösében, dél előtt háromnegyed tizenegykor, amikor a vasárnapi harangok mind szóltak már, és ők még mindig egy parti pikétet játszottak, amit az éjszaka kezdtek el!

– De hiszen egész csomó jóra való ember kártyázik vasárnap. A király is kártyázik vasárnap.

– Csitt, drágám!

– Tudom, hogy kártyázik – mondta Hetty. – Azzal a kifestett perszónával, akit tegnap láttunk, azzal a hogyishívják grófnővel.

– Én azt hiszem, kedves Hester kisasszony, egy pap jobban teszi, ha ezen a napon az Isten bibliája van a kezében, nem pedig az ördög bibliája... és ezt merészkedtem is megmondani a maga lelkészének. – Hetty úgy nézett rá, mintha azt gondolná, hogy Wolfe úr túlon túl merész volt. – És megmondtam a maga fiatal barátjának, hogy azt hiszem, jobban tenné, ha úton volna a templom felé, mint hogy ott üljön a hálóköntösében.

– Csak nem akarta volna, hogy Harry háziköntösben és hálósipkában menjen a templomba, Wolfe ezredes? Az aztán szép látvány lett volna csakugyan! – szólalt meg újra vadul Hetty.

– Szeretném, ha az én kislányom nyelve nem forogna ilyen gyorsan – jegyezte meg apa, megpacskolva a kislány kipirult kis arcát.

– Ne is beszéljek, amikor egy barátunkat támadják, és senki egy szót sem szól a védelmére? Egy szót sem, senki!

Itt a kis száj összecukódott, az egész kis alak megrázkódott; a gyerek búcsúzóul dacos pillantást vetett Wolfe úrra, és kiment a szobából, éppen idejében, hogy becsukja az ajtót, és a lépcsőn zokogásban törjön ki.

Wolfe úron látszott, hogy nagyon kényelmetlenül érzi magát.

– Higgye el, Lambert néni, nem akartam megbántani Hester érzéseit.

– Tudom, James – mondta nagyon gyöngéden; a fiatal tiszt

még egész zsenge korában megszokta, hogy Lambert néninek szólítsa – és kezét adott neki.

Lambert úr a kedvenc dallamát füttyülte – „A dombon át és messze tovább” – s az ujjaival dobolt hozzá az ablakon.

– Ugyan, apa, ne füttyöréssz vasárnap! – kiáltotta a Szürkebarátok Kollégiumának romlatlan, ifjú papnövendéke, aztán eszébe jutott, hogy már három órája múlt a reggelinek, és be szeretné fejezni Theo sajtos süteményét.

– Ó, te mohó gyermek! – kiáltotta Theo.

De ekkor kívülről halk, kitörő zajt hallott, kiszaladt a szobából, és becsukta maga mögött az ajtót. Mi pedig nem követjük. A zaj Hester szorongó, elnehezedett szívének kitörő zokogása volt, és – ha ezt nem is láthatjuk – tudom, hogy a kislány nővére nyakába borult, és kisírta magát Theo gyöngéd kebelén.

Hetty nem is ment sétálni délután a családdal együtt, amikor levegőt szívni a rétre mentek, mert fájt a feje, és ágyban fekvődt – anyja ott ült mellette. Charley felfedezte egy pajtását a Szürkebarátoktól; Wolfe úr természetesen Lowther kisasszony párjával szegődött; Theo és apja pedig nyugodtan sétálgatván a Sabbath napsütésében, ráakadtak Madame Bernsteinre: padon sütkérezett egy fa alatt unokahúga és unokaöccse kíséretében. Harry odarohant köszönteni drága barátait: sugárzott az örömtől a láttukra – az idősebb hölgyek rendkívül kegyesek voltak az ezredeshez és családjához, akik oly kedvesen fogadták Harryjukat.

Milyen nemes és csinos lett az egész megjelenése, gondolta Theo, és keresztnévén szólította, mintha csakugyan a bátyja volna.

– Miért nem találkoztunk magával egész nap, Harry?

– Nem is gondoltam, hogy itt vannak, Theo.

– De megláthatott volna bennünket, ha akart volna.

– Hol? – kérdezte Harry.

– Ott, uram – mondta, és a templomra mutatott, s így tartotta kezét kinyújtva, mintegy szemrehányásképpen, de arcán édes szelidség ragyogott.

Ó, nyájas, fiatal olvasó, ki a világban bolyongsz, és a kísértéssel küszködöl, bár téged is szeretne, érted is imádkozna egy vagy két tiszta szív!

HARMINCHARMADIK FEJEZET

Mely tartalmazza Hester monológját

Martin Lambert első érzése, megtudván az apró titkot, melyet kisebbik lányának felindulása elárult, a harag volt a fiú ellen, aki elrabolta gyereke szívét tőle és családjától.

– A fene vigyen el minden naplopót, akár angol, akár indián! – kiáltotta az ezredes a feleségének. – Törte volna el az orrát bármilyen más kapufélfánál, csak éppen ne a miénknél.

– Talán meggyógyítjuk őt a naplopásból is – vetette közbe szelíden Lambertné. – S hogy a mi kapunk előtt esett le, abban lehet része a Gondviselésnek is. Kinevettél engem, Lambert úr, amikor már régebben ezt mondtam; de ki más, ha nem az ég küldte hozzánk ezt a fiatalurat? És az is lehet, hogy a jövőtele mindnyájunk áldására és boldogságára válik.

– Ez már mégiscsak sok, Molly – sóhajtotta az ezredes. – Mi becézzük és kényeztetjük őket; mi ápoljuk őket betegségükben és egészségükben; mi fáradozunk és tervezünk; mi kuporgatunk pénzt a harisnyában, és foltoztatjuk a saját régi ruháinkat; ha fáj a fejük, mi nem tudunk aludni, mert folyton az ő bajukra gondolunk; ha valami óhajuk vagy szeszélyük támad, mi dolgozunk éjjel-nappal, hogy teljesítsük, és akkor az édes apuska és drága papuska járja, és kinek van még olyan apja, mint nekünk? és így tovább. Kedden reggel király vagyok a házamban és családomban, kedden este megjelenik Széltoló herceg, és vége a királyságomnak. Egy egész élet elfeledve és megtagadva egy kék szempárért, két karcsú lábszárért, meg egy sárga hajú kobakért.

– Meg vagyon írva, hogy nekünk, asszonyoknak, mindent

oda kell hagynunk, hogy követhessük urunkat. Azt hiszem, nekem sem udvaroltál nagyon sokáig, kedves Martin! – mondta a matróna, s kezét férje karjára helyezte.

– Hiába, ez az emberi természet... mit várhatsz hát a kis perszónától? – sóhajtott az ezredes.

– Azt hiszem, megtettem, amivel az uramnak tartoztam, és nem tagadom, hogy otthagytam érte az *én* apámat – tette hozzá lágyan Lambertné.

– Nagyszerű némben! Hanem ördög szánkázzék a lelkemen, ha téged nem szeretlek, Molly – mondta a derék ezredes –, de ne felejtsd el, az apád ugyan sohasem szeretett ennyire, és ha nekem valaha lesznek vejeim...

– Még hogy valaha! Persze, hogy kapnak férjet az én lányaim, Lambert úr! – kiáltotta az anya.

– Akkor hát, ha majd eljönnek, gyűlölni fogom őket, madame, mint ahogy a maga apja engem gyűölt, és teljesen igaza volt, amiért elvettem tőle a drága kincsét.

– Ne légy ilyen istentelen szörnyeteg, Martin Lambert! Hidd el nekem, hogy szörnyeteg vagy! – folytatta a matróna.

– Ugyan, drágám, van egy odvas fogam itt a bal állkapcsomban, és természetes, hogy ezt a fogat ki kell venni, de ha a fogdoktor kihúzza, az is természetes, hogy fáj nekem. Azt gondolja, madame, nem szeretem Hettyt jobban, mint akármelyik fogamat? – kérdezte Lambert úr.

De soha még asszonynak nem volt ellenére az a gondolat, hogy a lánya férjhez jusson, bármennyire lázadoznak is a férjek a vő betörése ellen. Ami az anyákat és nagyanyákat illeti, ezek a jótét lelkek újra férjhez mentek a kicsinyeik házasságával; és az ő lelkük öltözik bele a húsz... negyven évvel azelőtti csipkékbe és muszlinokba; a postakocsis fehér szalagjai megint lengedeznek, és ők szállnak be remegve a postakocsiba, ők robognak el vele. Van-e olyan asszony, akármilyen öreg, akinek nincs meg a menyasszonyi csokra és az esküvői ruhája, levendulába csomagolva, szíve legbensőbb szekrényében?

– Nagy bánat lesz, ha el kell válni tőle – folytatta sóhajtván Lambertné.

– Már el is intézted ezt a kérdést, Molly – nevetett az ezre-

des. – Nem a legjobban tenném, ha elmennék és megrendelném a korintusi szőlőt a lakodalmi kalácshoz?

– Aztán majd rátok kell bíznom a házat, ha elmegyek hozzá, tudod, Virginiába. Hány mérföldre van Virginia, Martin? Azt hiszem, több ezer mérföldre.

– Százhetvenháromezer-háromszázkilencvenegy és háromnegyed mérföldnyire, édesem, a *rövidebb* úton – felelte komolyan Lambert –, azaz a János pap országán¹ keresztül. A másik úton, Perzsián át...

– Azt mondd, amelyiken legkevesebbet kell tengeren utazni, meg azokon a borzalmas hajókon, amiket nem tudok elviselni! – kiáltotta az ezredes hitvese. – Remélem, Rachel Esmond meg én most jobb barátnők leszünk. Iskolás korunkban nagyon fennhéjázó volt.

– Ne foglalkozunk már a babakelengyével is, Lambertné asszony? – szólt közbe csodálkozva férje.

De merem állítani, hogy Lambertné semmi okot sem látott csodálkozásra, és már észre is vett néhány nagyon csinos csipkefőkötőt és elővetőt Bobbinikné játékboltjában. És azon a vasárnap délutánon, mikor a fölfedezés megtörtént, s miközben a kis Hetty ott feküdt a párnáján lázas orcával, behunytt szemmel és szánalmas arccal, anyja a legnagyobb lelkingugalommal nézte gyerekét, s inkább elégedettséget, semmint nyugtalanságot érzett Hetty fájdalmán.

A lány nemcsak boldogtalan volt, hanem haragudott is magára, amiért kinyilvánította titkát. Talán maga sem tudott róla mindaddig, amíg a hirtelen indulat rá nem ébresztette saját lelkiállapotára; és most aztán a kislány éppen olyan szégyenbe borult, mint aki valami rosszat tett, és rajtakapták. Felháborodott saját gyöngeségén, és haragjában dühöngeni kezdett önmaga ellen. Fogadkozott, hogy soha meg nem bocsátja magának, hogy ilyen megalázó helyzetbe hozta saját magát. Így köszál dühödten az erdőben a fiatal leopárd is, akit megsebzett a vadász dárdája, megdöbbsenti és mérgezési az alattomos veszély az oldalában, s megmorogja, és megharapja a testvér kölyköket és a pettyes leopárdanyát.

¹ Legendabeli ország.

A kis Hetty tépett, mart, vicsorgott, úgyhogy nem szívesen lettem volna mellette testvér kölyök vagy pettyes anyaállat vagy leopárdapa.

– Hogy lehet az – kiáltott fel –, hogy minden lány beleesik ebbe a képtelenségbe? Anya, engem meg kellene vesszőzni, aztán ágyba küldeni. Nagyon jól tudom, hogy Warrington úr ennyit sem törődik velem. Érzem, hogy a francia színésznőket meg a legközönségesebb kis masamódlányt is jobban szereti, mint engem. És igaza is van, mert ezek mind különbek is nálam. Hát nem, milyen bolond vagyok, hogy sírni kezdek semmiért, mint egy bőgőmasina, csak mert Wolfe úr azt mondta, hogy Harry kártyázik vasárnap? Tudom, hogy nem okos fiú, nem olyan, mint apa, azt hiszem buta... bizonyos vagyok benne, hogy buta; de mégsem olyan buta, mint én vagyok. Mert hát persze nem mehetek hozzá feleségül, hogyan is mehetnék Amerikába, hogy itt hagyjalak téged meg Theót! Persze hogy valaki mást szeret Amerikában vagy Cambridge-ben, vagy Jerikóban, vagy akárhol. Fejedelem a hazájában, és nem is gondolhat arra, hogy elvégye egy szegény félzsoldos tisztnek a lányát két penny hozománnyal. Emlékeztek még, ti meséltétek, hogy amikor kisbaba voltam, le akartam sírni a csillagokat az égről? Most is ilyen kisbaba vagyok, egy teljesen lehetetlen, ostoba kisbaba... Ne is szólj egy szót se, Lambertné asszony, mert az vagyok! Még az a jó, hogy ő semmit se tud róla, és inkább leharapnám a nyelvemet, mintsem elmondjam neki.

Hetty mindenféle borzasztósággal fenyegette Theót arra az esetre, ha nővére elárulná őt. Ami a gyermeketeg Charleyt illeti, annak a lelkét teljesen betöltötte a sajtos sütemény, úgyhogy Hester kisasszony felindulása egyáltalában nem hatott rá, mert észre sem vette; szülei és kedves nővére pedig természetesen megígérték, hogy nem fedik fel a kislány titkát.

– Kezdem már azt hinni, hogy jobban tettük volna, ha otthon maradunk – sóhajtott a Lambertné a férjének.

– Ugyan, drágám – válaszolt férje –, az emberi természet mindig emberi természet marad; én még jól emlékszem, maga Hetty mamája mesélte nekem, hogy a kislánynak kezdett már tetszeni bizonyos fiatal káplán, mielőtt szőröstül-bőröstül szerelembe esett volna bizonyos fiatal tiszt miatt a Kingsley ezredé-

ből. Sőt, áttérve magamra, az én szívem is vagy egy tucat seb-
ből vérzett, mielőtt Molly Benson kisasszony teljesen birtokába
vette. Én azt gondolom, hogy a fiaink és a lányaink sem tehet-
nek mást, mint amit a szüleik tettek öelőttük. Hiszen tegnap
még szidták, amiért zsörtölődni mertem Het kisasszony korai
ábrándjai miatt. Hogy igazságot szolgáltatassunk a gyerekek-
teljesen el tudja leplezni az érzéseit, és nem hinném, hogy War-
rington úr kitalálja a viselkedéséből, milyen érzelmekkel visel-
tetik irányában.

– Az én lányom, meg a tiéd, Martin – kiáltotta az anya,
nagy méltósággal –, nem veti magát egy úriember után!

– Sem magát, sem a teáscsészét, drágám – felelte az ezredes.
– A kis Het kisasszony olyan Warrington úrhoz, mint egy sár-
kány. A fiatalúr nem jöhet úgy hozzánk, hogy Hetty valami
módon pofont ne adjon neki. Kijelenthetem, hogy éppen csak a
legkimértebb udvariasságot tanúsítja iránta, de mert tudom, mi
megy végbe a kis képmutató lelkében, nem haragszom meg a
durvaságáért...

– Nincs is rá semmi szüksége, hogy durva legyen, Martin;
és a mi lányunk éppen elég jó bármilyen úriembernek Angliá-
ban vagy Amerikában. És végeredményben, ha a koruk megfe-
lel egymásnak, miért ne házasodhatnak össze, uram?

– De ha kell neki, miért ne kérné meg, drágám? Bánom már,
hogy ide jöttünk! Amondó vagyok, fogjuk be a lovakat a ko-
csiba, és az ostorhegyes a házunknak nézzen.

De anya gyöngéden azt mondta:

– Nyugodj meg, drágám, ezeket a dolgokat bölcsen elrendel-
ték számunkra. Nyugodj meg benne, Martin, nemhiába volt,
hogy Harry Warrington így került a kapunkhoz, és hogy ő meg
a gyerekeink ilyen módon találkoztak újra. Ha ezt a házassá-
got elhatározták az égből, házasság is lesz belőle.

– Szeretném tudni, Molly, milyen korban kezdik el és milyen
korban hagyják abba az asszonyok a házasságszerzést? Ha a
mi csitrink szerelembe esik, aztán kikerül belőle, nem ő az első
a női nemből, akivel ez történik, Lambertné. Szeretném, ha me-
gint hazafelé tartanánk, és ha rajtam állna, még ma este haza-
kocognánk.

– Harry megígérte, hogy eljön ma este teára. Csak nem akar-

nánk elrontani a gyerekünk örömét, Martin? – kérdezte lágyan az édesanya.

Maga módján az apa sem volt kevésbé jólelkű.

– Tudod, édesem – mondta Lambert –, ha bármelyikük kedvet kapna a füleinkre, levágnók a fülünket és betáalnók nekik becsinálnak.

Mary Lambert csak nevetett arra az ötletre, hogy az ő szép, finom kis fülét így találják fel. Férjének az volt a szokása, hogy éppen amikor a szíve a leggyöngédebb volt, akkor űzte a legtöbb tréfát, és amikor meghúzta azt a finom, csinos kis fület, amelyik mögé a matróna hátrafésülte szép haját, s benne az egyik ezüstösen csillogó szálát is – merem állítani, hogy nem okozhatott neki nagy fájdalmat. És merem állítani, hogy Lambertné visszagondolt saját szemérmes fiatalságának és jegyeskorának gyöngéd, jó emlékü idejére. Áldott idők megszentelt emléke! Ha kellemes nézni a fiatal szerelem látványát, mennyivel bőveltesebb látványt nyújt az az érzelem, amelyik túlélte az éveket, a gondokat, talán az elhervadt szépséget is, meg az élet minden kételyét, baját, egyenlenségét!

Ami azt az ígérteit illeti, hogy Warrington úr irányában táplált érzéseit elleplezi a nevezett úriember jelenlétében, Hester kisasszony jobb is, vagy ha úgy tetszik, rosszabb is volt a szavánál. Harry nemcsak eljött teázni a barátaival, hanem meg is hívta őket másnapra egy mulatságra, amit külön az ő tiszteletükre ad a kúrszalomban.

– Táncmultság, a mi tiszteletünkre! – kiáltotta Theo. – Ó, Harry, de szép! Bár ebben a minutában megkezdhetnénk!

– Hát ahhoz képest, hogy virginiai vadember vagy, Harry Warrington, kijelentem, hogy te vagy a lehető legudvariasabb fiatalember! – mondta az ezredes. – Eltáncolunk, édesem, mi ketten is egy menüettet?

– Nem egyet táncoltunk már együtt, Martin Lambert – mondta a katona gyöngéd felesége. Férje egy menüettdallamot dúdol, felragad egy tányért a teázóasztalról, bevezetőül meglengeti, és meghajol vele, mintha csak kalap volna, miközben madame a legszebb pukedlijét vágja ki.

A társaságból egyedül Hetty őrizte meg makacsul komor tekintetét és elégedetlenségét.

– Hát te egy szó köszönetet sem tudsz mondani Warrington úrnak? – kérdezte Theo a nővérétől.

– Engem sohasem érdekelt a tánc – mondta Hetty. – Mi értelme van, hogy az ember feláll, szemközt egy buta férfival, és végigtáncolja vele a termet?!

– *Merci du compliment!*² – mondta Warrington úr.

– Nem mondom, hogy maga buta... azaz... azaz én... én csak a kontratáncra értettem – mondta Hetty, ajkába harapva, amint felfogta nővére tekintetét. Eszébe jutott, hogy hiszen mondta ő, hogy Harry buta, de most Theo kópékedvű pillantása figyelmeztette rá.

De erre aztán Hetty kisasszony úgy megharagudott, mintha valami kegyetlen szemrehányás érte volna.

– Én utálok táncolni... igenis... bevallom – mondta, fejét fölszegve.

– De hiszen azelőtt nagyon is szeretnél táncolni, kislányom – vetette közbe anyja.

– Az még gyerekkorában volt. Nem látod, hogy most már öregasszony lett belőle? – jegyezte meg Hetty apja. – Vagy talán Hester kisasszony köszvényt kapott?

– Lárifári! – mondta haragosan Hester, és dobbantott kicsi lábával.

– Lárifári, táncot járni! – zümmögte rendithetetlen kedéllyel apa.

Harry Warrington arca elsötétült. „Én eljövök, és megteszem, ami tőlem telik, hogy örömet szerezzek nekik, bált adok a tiszteletükre – gondolta –, és ez a kicsike azt mondja nekem, hogy utál táncolni. Mi, a mi hazánkban nem így szoktunk kedvesek lenni, nem így fogadjuk a vendégszeretetet, és nem... nem is beszélünk így a szüleinkkel.” Sajnos, épp e tekintetben megváltoztak a szokások az Egyesült Államokban az elmúlt száz év alatt, és azt hiszem, hogy az ottani fiatalok azóta meglehetősen *hettizálódtak*.

Hester kisasszony nem érte be ennyivel: nem nyughatott, amíg az egész Tunbridge Wells-i társaság, különösen Harry közvetlen hozzátartozóinak és barátainak rovására nem mulatott,

² Köszönöm a bókot! (francia)

úgyhogy a derék fiú még jobban megbántódott a kislány viselkedésétől, és amikor négyszemközt maradt Lambertnével, megkérdezte, hogyan és mivel sértette meg újra Hestert, hogy ennyire megharagudott rá. A jóságos matróna azok után, ahogy a lánya viselkedett a fiúval, rokonszenvesebbnek érezte Harryt, mint valaha. Szívesen elmondta volna neki a titkot, amit Hester olyan gögösen őrzött. Theo is titokban lelkére beszélt a húgának, de Hester hallani se akart erről a témáról, és éppen olyan dühös volt a hálósobájában is, amikor a lányok egyedül maradtak, mint az előbb a szalonban meg a társalgóban az édesanyja vendége előtt.

– És hátha utál? – kérdezte. – Azt hiszem, utál. Én is utálom magamat, és meg is vetem magamat, amiért ilyen hülye vagyok. Mi mást is tehetne, mint hogy utál? Hát nem szidtam őt, nem mondtam el gúnárnak, mindennek? És most is tudom, hogy nem okos. Tudom, nekem több eszem van, mint neki. Csak azért tetszik nekem, mert magas, és kék a szeme, és csinos az orra. Micsoda lehetetlen bolond az a lány, akinek pusztán azért tetszik egy férfi, mert kék orra és karvalyszeme van! És én is ilyen bolond vagyok, és egy szó ellenvetést sem tűrök, Theo!

Theo azonban úgy gondolta, hogy az ő kis húga távolról sem bolond, inkább a csodák csodája, és ha van lány, aki méltó a keresztény világ bármelyik királyfiához, hát Hetty az a hajadon.

– Bolond is vagy néha, Hetty. Különösen, amikor barátságtalanul beszélsz azokkal, akik a javadat akarják, ahogy Warington úrral beszéltél ma este teánál. Nem is lehetett volna gálásabb, mint hogy bált akar adni a tiszteletünkre a kúrszalonban... Miért mondtad hát, hogy nem érdekel sem a muzsika, sem a tánc, sem a tea? Amikor pedig bolondulsz mind a háromért.

– Csak azért mondtam, hogy kínozzam magamat, Theo, és bosszantsam magamat, és ostorozzam magamat, ahogy megérdemlem. Azonkívül miért várod el, hogy aki olyan hülye, mint én, mást is tudjon mondani, mint hülyeséget? Tudod-e, hogy szinte jólesett, amikor láttam, hogy dühös? Azt gondoltam: á! most megbántottam az érzéseit! Most azt mondja majd: Hetty Lambert egy undok, felfuvalkodott, savanyú kis vipera. Ebből legalább megtanuljátok, ő is meg te is és anyu is és apu is,

hogy nem akarom kivetni a hálómat Harry úrra! Nem is! A mi apánk tízszer különb nála! Itt maradok apukánknál, és ha az úrfi megkérne, hogy holnap menjek vele Virginiába, hát nem mennék, Theo. Az én nővérem többet ér, mint minden virginiai, akit csak fabrikáltak a világ kezdete óta.

Itt aztán csókolózás következett a nővérek között, majd bekopogott az ajtón anyu, mivel kihallgatta a beszélgetésüket a falburkolaton át, és most átszólt:

– Gyerekek, ideje aludni.

Theo szeme hamar lecsukódik, máris megnyugszik – de ő, a szegény kis Hetty! Gondoljuk csak el, hogyan vánszorog egyik óra a másik után, és a kislány szeme tágra nyitva, ahogy éberén hánykolódik, új sebe fájdalmában.

„Ez a büntetés – mondta magában –, amiért olyan megvetően gondolkodtam és beszéltem róla. De hát miért járna nekem büntetés? Csak tréfa volt. Mindig tudtam, hogy csak őt szerettem, de azt hittem, Theo is szereti, és én mindenről lemondanék, az én édes Theóm kedvéért. Ha ő szerelmes volna belé, kínpadon sem lehetne egy szót sem kiszedni belőlem, kötélhágcsót szereznek neki, hogy megszökhessen Harryval, szereznek én, vagy papot hoznék, hogy adja össze őket. Aztán elvonulnék, és magamban élnék, magamban, magamban, és gondot viselnék apura meg anyura és a falu szegényeire, és szentbeszédeket olvasnék fel, pedig utálok a szentbeszédeket, és úgy halnék meg, hogy egy szót se szólnék... egy szót se, szót se... és meg is halok hamarosan, tudom, hogy meghalok.”

De mire virrad, a kislány alszik nővéréhez bújva, egy-két könnyfolt a kipirult, pelyhes arcán.

Legtöbbször éles késekkel dobálódzunk életünk bizonyos korszakában, és rendszerint meg is vágjuk magunkat. Először fáj és lüktet a seb, lehull a kés, mi pedig felzokogunk, mint a megsebzett kisbabák. Néhányan, nagyon-nagyon kevesen, szerencsétlenek, egyenesen levágják saját fejüket játék közben, vagy halálosan beledöfnék magukba, és azonmód elpusztulnak, és egykettő végük van. De – ég óvjon minket – sokan hozzányúl-tak azokhoz az *ardentes sagittas*-hoz,³ amelyeket a szerelem éle-

³ Tüzes nyilak. (latin)

sített köszörűkövén, és tele vannak szurkálva, hegedve, döfködve, átluggatva, tetoválva, végig, egész testükön a sebektől, de meggyógyulnak, és egész elevenen élnek. *Wir auch* tudjuk, milyen ízű *das irdische Glück*; mi is *haben gelebt und – und so weiter*.⁴ Trillázd csak el halotti énekedet, édes Thekla! Tűnj el a föld színéről, szegény kis lélegző tüdejű áldozat, ha így tartja kedved! Ha túlélted volna életednek ezt a korszakát, aranyom, úgy gondoltál volna vissza egy érzelmi csalódásra, hogy ezt a gondolatodat semmiféle kapcsolatba nem hoztad volna a temetési vállalkozóval. Bizzunk benne, hogy Hetty kisasszonynak nincsen sürgős szüksége sirására. Közben azonban, abban a pillanatban, ahogy felébred, ott tépi majd kicsi szívét az a Gond, amely néhány órára nyugtot adott neki, kétségkívül, mert ellágyult Hester ifjúságától és könnyeitől.

⁴ *Wir auch* – mi is; *das irdische Glück* – a földi boldogság; *haben gelebt und – und so weiter* – mi is éltünk és – és így tovább, (német)

HARMINCNEGYEDIK FEJEZET

*Amelyben Warrington úr teával vendégeli meg társaságát,
és bált ad*

A mi virginiai fiatalemberünk, aki nagylelkűen bánt könnyen szerzett pénzével, és szívélyes vendégszeretetet tanúsított mindenki iránt, nagyvilági ember lévén, nem is tehetett kevesebbet, mint hogy táncmulatságot adott vidéki vendégeinek a kúrszalomban, ahová az akkori idők szokása szerint meghívta Tunbridge Wellsnek majdnem minden, még ott időző vendégét. Az egyik teremben kártyaasztalokat állítottak fel mindazoknak, akik egy estét sem tudtak eltölteni az európai társaságban akkoriban általános szórakozás nélkül; a másik szobában folytak az előkészületek a vacsorához, amely mellé nem takarékoskodtak a pezsgővel, és előkészítették már a puncsos tálakat; a nagy kúrszalomban szabadon maradt a táncnak, amely mulatságból Harry Warrington vendégei őseink egyszerű módján vették ki a részüket. Nem tudom elképzelni, hogy kiváltképpen élénk mulatság lehetett. Először két-három menüettet játszottak; mindegyiket néhány pár adta elő. A társaság legrangosabb hajadonai kezdték a menüettet, és mivel Lady Maria Esmond grófkisasszony volt, és a legmagasabb rangú nő a jelenlevők közül – a béna Lady Augusta Crutchley kivételével –, Warrington úr az első menüettet unokanővérével táncolta, s e kötelezettségét az egész terem megelégedésére róttá le, sokkal elegánsabban járván a menüettet, mint Wolfe úr, aki Lowther kisasszony párja volt. Warrington úr, miután Lady Mariával befejezte a táncot, felkérte Hetty kisasszonyt, tisztelje meg azzal, hogy neki adja a következő menüettet, mire Hetty kisasszony pirulva és láthatóan nagyon boldogan végrehajtotta feladatát, szüleinek nagy gyönyörűségére,

és nagy dühére Humpleby kisasszonynak, a Liphookból való Sir John Humpleby lányának, aki azt remélte, hogy legalább Lady Maria után ő áll fel legközelebb. Aztán a menüettek után kontratancok következtek, a zenét hárfa, hegedű és fuvola szolgáltatta; a zenészek egy kis erkélyen ültek, a társaság fölött, egész este eléggé gyenge és mélabús dallamokat pötyögetve. Vegyenek elő egy régi kottakönyvet, játsszanak el belőle néhány dallamot, és az ember csak csodálkozik, hogyan találhattak az emberek valaha is mást ezekben a dalokban, mint melankóliát. És mégis szerettek, szökeltek, nevettek és udvaroltak erre a szomorú kíséretre. Alig akad egy is e dalok közül, amelyben nincsen valamelyes *amari aliquid*,¹ a bánatnak valamely felhangja. Talán mert régiek, és elenyésztek, és ha panaszos visszhangjuk szól hozzánk, már csak a múlt pokoltornácáról, ahová e század száműzte őket. Talán vidámak voltak, amikor még életben voltak; és ha majd leszármazottaink meghallják – mindegy, ne említsünk neveket –, ha meghallják bizonyos, mostanában népszerű maestrók műveit, azt mondják majd: *Bon Dieu*,² ez a muzsika mulattatta elődeinket?

Warrington urat egy hercegasszony is megtisztelte társaságával teára – Lambert ezredes és Prior úr hösnője, Queensberry hercegnő. És habár a hercegnő gondosan hátat fordított a jelenlevő grófnőnek, s hangosan nevetett, s az említett grófnőre csak félvállról pillantott, és legyezőjével mutogatott – mégis majdnem az egész társaság ott tolongott, hajlongott, csúszott-mászott, mosolygott és hajbókolt a grófnő előtt, alig véve tudomást Queensberry kegyelmes asszonyról és tréfáiról, a legyezőjéről és a gögösségéről. Ez a grófnő pedig nem más volt, mint Yarmouth-Walmoden grófnő, az a hölgy, akit II. György öfelsége, Nagy-Britannia, Franciaország és Írország királya, a vallás védelmezője, megtisztelni kegyeskedett. Ma délelőtt találkozott a sétányon Harry Warringtonnal, és rendkívül kegyes volt a virginiai ifjúhoz. Azt mondta neki, kártyázzon vele ma éjszaka, és az elvakult öreg Blinkinson ezredes azt képzelte, hogy a meghívás neki szól, és a legmélyebb hajlongásokkal válaszolt rá.

¹ Valami keserűség. (latin)

² Te jó isten! (francia)

- Phű, phű! - mondta Anglia és Hannover grófnője. - Nem magára értettem. A firschiniai fiatalemberre értettem.

És mindenki gratulált az ifjúnak jó szerencséjéhez. Este, kétségkívül, hogy tanúságot tegyenek királyhűségükről, az egész társaság ott tolongott Lady Yarmouth körül: Lord Bamborough alig várta, hogy partnere lehessen a *quadrille*-játékban; Lady Blanche Pendragon, az erényeknek ez a mintaképe, Sir Lancelot Quintain, a lovagságnak és vitézségnek ez a diszpéldánya, az ealingi esperes úr, ez a példás pap és prédikátor, valamint számos úriember, főnemes, tábornok, ezredes és legelőkelőbb rangú matróna és hajadon résen állt, hogy elkapja egy mosolyát, s mohón leste, hogy felugorhasson, és letelepedhessen a kártyaasztala mellé. Lady Maria megadó tisztelettel állt a szolgálatára, és Madame de Bernstein a legmélységesebb és legméltóságteljesebb udvariasságról tett tanúságot a hannoveri hölgy irányában.

Harry nem hajlott meg mélyebben, mint ahogy a vendégszeretet megkívánta, de annyira meghajolt, hogy Hester kisasszonynak meg tetszett botránkozni rajta. Alig szolt egy szót a partneréhez a táncok közben, s amikor Harry üdítő italért átvezette a vacsoraterembe, Hester akkor sem lett sokkal közlékenyebb. Hogy beléphessenek abba a terembe, el kellett haladniuk Madame Walmoden kártyaasztala mellett, s a grófnő jóindulatúan odaszólt elhaladó házigazdájának, s megkérdezte tőle, hogy „as a tsinos gitsi pártnerere szereti-e tancolni”.

- Köszönöm ladységed kérdését, nem szeretek táncolni, és nem szeretek kártyázni - mondta Hester kisasszony, s fejét föl-szegve, és egy merev bókkal, peckesen ellépett a grófnő asztalától.

Warrington úr nagyon megsértődött. Kínos volt neki, ha a fiatalok gúnyosan beszélnek az öregebbekkel, s bántotta, hogy Hester olyan semmibe veszi őt magát. A maga egyszerű módján Harry udvarias volt mindenkivel, akivel találkozott, és hasonló udvariasságot várt el az emberektől. Hetty pontosan tudta, milyen sértés ez a részéről, szemének egy oldalpillantásával leolvashatta táncosának becsületes, piruló arcáról a kellemetlen érzést, de azért igyekezett továbbra is ártatlanul mosolyogni, és

amikor az oldalsó asztalhoz értek, ahol az ételek és italok elő voltak készítve, elfogulatlanul így szólt:

– Micsoda borzasztó-közönséges öregasszony ez: nem gondolja?

– Melyik asszony? – kérdezte a fiatalember.

– Az a német nő... Lady Yarmouth. Aki előtt minden férfi hajlong és csúszik-mászik.

– Óladysége nagyon kedves volt hozzám – mondta Harry komoran. – Óhajt ebből a vaniliakrémből?

– És maga is hétrét görnyedt előtte! Olyan képet vág, mint-ha a puncsnak, amit iszik, nem volna jó az íze.

– Nem nagyon jó puncs – mondta Harry, és nyelt egyet.

– És a vaniliakrém is rossz! Kijelentem, hogy romlott tojásból van! – kiáltotta Lambert kisasszony.

– Sajnálom, Hester, hogy sem a vendéglátás, sem a társaság nem kedvére való – mondta szegény Harry.

– Nagyon sajnálatos, de gondolom, maga nem tehet róla – mondta az ifjú hölgy, fölszegve csigas kis fejét.

Warrington úr lelkében, de talán testileg is, nyögött egyet, s összeszorította öklét és fogait. Kis kínzója elfogulatlanul folytatta:

– Izgatottnak látszik: menjünk oda édesanyámhoz?

– Igen, menjünk az édesanyjához – kiáltotta Warrington úr szikrázó szemmel, és rászólt egy szerencsétlen pincérre: – A fene egye meg, miért áll mindig az utamba!

– Jé! Így beszélnek maguknál, Virginiában? – kérdezte Impertinens kisasszony.

– Mi bizony durvák vagyunk ott néha, kisasszony, és nem tehetünk róla, ha izgatottak leszünk – mondta Harry lassan, s egész testében remegett, s lángoló szemmel nézett le Hesterre.

Hetty ezután semmit sem látott már tisztán, mindaddig, amíg anyjához nem érkeztek. Soha nem látta még Harryt ilyen szépnak, sem ilyen nemesnek.

– Sápadt vagy, kislányom! – kiáltotta anyja aggódón, mint minden *pavidae matres*.³

³ Aggódó anyák. (latin)

– A hidegtől... dehogy, a melegtől! Köszönöm, Warrington úr.

És alig észrevehető pukedlival fordult Harry felé, aki válszul remegve hajolt meg, s elindult másféle vendégei irányában. Az első pillanatokban alig is tudta, mi történik körülötte, annyira mérges volt.

Felrezzenti azonban egy újabb szóváltás, nagynénje és Queensberry hercegnő között. Amikor a királyi kegyencnő elhaladt a hercegnő mellett, a kegyelmes asszony rettentő pillantással meredt öladységére, azzal a szemével, amely már nem volt olyan ragyogó, mint ifjúsága idején, amikor „felgyújtotta a világot”; mesterkéltnévetéssel fordult szomszédnőjéhez, s a vidám hannoveri hölgyre a kuncogások és fintorgások szakadatlan tüzét nyitotta meg. A grófnő folytatta kártyapartiját, nem tudván, vagy talán nem óhajtván tudomásul venni, hogy ellensége rajta gúnyolódik. Sok éve hadiállapot uralkodott Queensberry ökegyelmességeik és a trónon ülő család között.

– Hogyan hajlonganak maguk mind a bálvány előtt! Kár a szóért, maga se jobb a többinél, kedves Madame Bernstein! – mondta a hercegnő. – Ó, milyen igaz keresztény ország ez! És hogy örült volna a maga kedves első férje, a püspök, ennek a látványnak!

– Bocsásson meg, nem egészen értem, mit akar mondani, kegyelmes asszony.

– Öregszünk mind a ketten, kedves jó Bernsteinném, vagy talán nem értjük azt, amit nem is akarunk megérteni. Mi, asszonyok mindig ilyenek vagyunk, kedves ifjú irokézem.

– Kegyelmes asszonyom megjegyezte, hogy ez egy keresztény ország – mondta Madame de Bernstein. – És én nem tudtam felfogni, mi van e megjegyzés mögött.

– Pedig hát, drága lelkem, nem sok van mögöttem! Úgy értettem, azért vagyunk olyan jó keresztények, mert annyi mindent megbocsátunk. Nem emlékszik, talán olvasta fiatalkorában, vagy férje, a püspök olvasta fel a szószékről, hogy amikor a zsidók között egy nőt rossz cselekedetben értek, a farizeusok megkövezték. Most ugyan nem köveznek meg egy ilyen asszonyt, nézze csak, mennyire szeretik őt! Nincs az a férfi ebben a teremben, aki ne járná körül térden a termet, ha az a nőszemély monda-

ná neki. Igen, Madame Walmoden, hiába néz fel a kártyáiból, azzal a nagy, kifestett arcával, és ráncolja rám azt a nagy, kifestett szemöldökét, úgyis tudja, hogy magáról beszélek, és magáról is fogok beszélni. Azt mondom, nincs olyan férfi, aki ne járná körül térden a termet a maga szavára!

– Azt hiszem, madame, ismerek kettőt-hármat, aki erre nem volna hajlandó! – mondta Warrington úr kissé hevesen.

– Gyorsan, hadd szorítsam őket a szívemre! – kiáltotta az öreg hercegnő. – Kik azok? Hozza ide nekem, kedves irokézem! Hadd játsszunk négyesben... csupa tisztességes férfi és asszony; már úgy érteve, ha találunk még két játékost, Warrington úr!

– Itt vagyunk mi hárman – mondta Bernstein bárónő, erőltetett nevetéssel –, játszhatunk így is.

– Ugyan, madame, hol a harmadik? – kérdezte az öreg hercegnő, körülnézve.

– Madame! – kiáltott fel a másik idős hölgy. – Én hagyom, a kegyelmes asszony hadd kérkedjék a tisztességével, amely kétségkívül makulátlan; de hálás lennék, ha nem vonná kétségbe az enyémet, saját rokonaim és gyerekeim előtt!

– Nézzék csak, milyen tüzet okád egyetlen szóra! Tudom, édes lelkem, maga van olyan tisztességes, mint legtöbbször a társaságban – mondta a hercegnő.

– Ami talán nem elég jó Queensberry és Dover hercegnője ökegyelmességének, de az is igaz, hogy ebben az esetben nyugodtan otthon maradhatott volna, mert ez a legjobb társaság, amit az unokaöcsém csak találni tudott, madame, és a legjobbat kínálta magának, ami tőle tellett. Csodálkozik, ugye, Harry, kedvesem... van is rá oka! Ő még nem szokta meg az itteni modort, madame.

– De talált egy nagynénit, madame, aki megtaníthatja a mi modorunkra, és még mennyi mindenre! – kiáltotta a hercegnő, összecsukva legyezőjét.

– Megtanítja őt, hogy igyekezzék minden vendégét szívesen fogadni, akár öreg, akár fiatal, akár gazdag, akár szegény. Ez a szokás Virginiában, ugye Harry? És ez az öreg nagynénje megmondja neki, olyankor amikor Catherine Hyde dühös rá, hogy jó barátnők voltak kislány korukban, és nem szabadna vesze-

kedniük most sem, amikor már öregasszonyok. És, ugye, igaza lesz ennek a nagynéninek, hercegnő?

S ezzel az egyik öregasszony fenséges pukedlit vágott ki a másiknak, s ezzel elhárult a csata veszélye, amelyik éppen ki-
törni készült közöttük.

– Úristen, olyan volt, mint Byng és Galissonnière!⁴ – kiáltotta Sampson káplán, amikor Harry másnap reggel megbeszélte tanítójával az éjszaka eseményeit. – Azt hittem már, nincs földi hatalom, amelyik ezt a kettőt visszatartja attól, hogy egymásnak menjen!

– Legalább hetvennégy évesek... egyenként! – nevetett Harry.

– De a bárónő elhárította a csatát, és utánozhatatlan ügyességgel vitorlázott el a tűzvonalból.

– De miért félné tőle? Hiszen maga azt mondta nekem, hogy a nagynéném van olyan szellemes, mint bárki élő asszony, és nincs az az özvegyasszony Angliában, akinek a nyelvétől félnie kellene.

– Hm! talán megvolt a jó oka, hogy békeszerető legyen!

Sampson nagyon jól tudta, mi volt ez az ok, és hogy szegény Bernsteinné jó híre olyan reménytelenül be volt foltozva, és meg volt repedezve, hogy bármilyen gúnyolódás, amelyik Madame Walmodent célozta meg, éppen úgy alkalmazható őrá is.

– Uram – kiáltotta Harry nagy megdöbbenéssel –, csak nem azt akarja mondani, hogy bármi is felhozható az én nagynéném, Bernstein bárónő jó híre ellen!

A káplán a teljes csodálkozásnak olyan leplezetlen tekintetével nézett az ifjú virginiaira, hogy az látta, lehet valami história a nagynénje rovásán, valami vétek, amit Sampson nem óhajt felfedni.

– Nagy ég! – nyögte Harry. – Tehát ketten is vannak a családban, akik...

– Ketten? Kik? – kérdezte a káplán.

Harry ekkor elhallgatott, és nagyon mélyen elpirult. Emlékezett rá, és nekünk is rögtön meg kell majd állapítanunk, honnan

⁴ Galissonnière, Roland-Michel Barrin (1693–1756) – francia hadvezér, a gyarmati Kanada helytartója.

szerezte tájékozottságát a másik családi bűnösről: ezért ajkába harapott és elnémult.

– A régi dolgok mindig kellemetlen dolgok, Warrington úr – mondta a káplán –, és legjobban tennők, ha nem bolygatnók őket. Nincs az a férfi vagy asszony, aki sokáig élhet ebben a mi romlott világunkban anélkül, hogy valamilyen botrány ne tapadjon hozzá, és sajnos, a mi kitűnő bárónőnk sem volt ebben szerencsésebb a felebarátainál. Nem menekülhetünk meg a rágalomtól, kedves fiatal barátom! Maga is elég szomorú bizonyítékot szerzett erre az alatt a rövid idő alatt, amióta köztünk tartózkodik. De a lelkiismeretünk, az lehet tiszta, és ez a fő!

S ekkor a káplán a magasba fordította szép szemét, s igyekezett olyan képet vágni, mintha az ő lelkiismerete olyan fehér volna, akár a menyegző.

– Volt hát valami *nagy* baj is az én Bernstein nénikémmel? – folytatta Harry, eszébe jutván, hogy édesanyja odahaza soha nem beszélt a bárónőről.

– *O, sancta simplicitas!*⁵ – mormogta magában a káplán. – Voltak históriák, kedves uram, sokkal régebbi históriák a maga koránál vagy az én koromnál, históriák, amilyeneket mindenkiről mesélnek, *de me, de te*,⁶ maga tudja legjobban a saját esetéből, mennyi igazság van bennük.

– A pokolba a gazemberrel! Szeretném én azt hallani, hogy bármelyik bitang egy szót is szól a kedves öreg hölgy ellen! – kiáltotta a fiatal úriember. – Ez a világ, lelkész úr, hazugsággal és rágalommal van tele.

– És maga éppen csak kezdi ezt észrevenni, drága uram! – kiáltotta az egyházi férfiú, a lehető legüdvözültebb arckifejezéssel. – Kinek a jó hírért nem érte még támadás? Mylordét, a magáét, az enyémet... mindenkiét. El kell tűrnünk, amennyire képesek vagyunk, és megbocsátanunk, amennyire erőnktől telik.

– Maga megbocsáthatja! Tudja, ezt követeli a reverendája, de Szent Györgyre mondom, én nem bocsátom meg! – kiáltotta Warrington úr, és ökle megint csak lecsapott az asztalra. – Szóljon csak valaki egy rossz szót az én fülem hallatára arra a ked-

⁵ Ó, szent együgyűség! (latin)

⁶ Rólam, rólad, (latin)

ves öreg nénire??? úgy hívjanak Henry Esmondnak, hogy letépem a fülét! Isten hozta, Lambert ezredes! Megint reggelizés közben ér minket, és ilyen későn, uram. Én meg a tiszteletes úr elég sokáig fenn maradtunk néhány fiatalemberrel, amiután a hölgyek elmentek. Remélem, uram, kedves hölgyei jól vannak?

Harry ekkor felállt, s nagyon kedvesen üdvözölte barátját, az ezredest, aki reggeli látogatásra jött hozzá, és Gumbo úrral a nyomában – ez utóbbi ugyanis a tőle telhető legkényelmesebben intézte az élet összes ügyeit – éppen akkor lépett be a szobába, amikor Harry, legalábbis szavaiban, fülön csípte a Rágalmat.

– A hölgyek kitűnően érzik magukat. Kinek a fülét rángatta éppen, amikor beléptem, Warrington úr? – kérdezte nevetve az ezredes.

– Hát nem szégyen, gyalázat, uram, ez a lelkész úr éppen azt mondta nekem, hogy akadnak gazemberek, akik nagynénémnek, Bernstein bárónőnek a jó hírét kétségbe vonják.

– Csak nem? Ilyet mondani! – kiáltotta Lambert úr.

– Azt mondtam Harry úrnak, hogy mindenkit érhet rágalom! – mondta a káplán egyházas hangsúlyozással, de ugyanakkor Lambert ezredesre nézett, és hunyorgott, mintha csak így szólna: „Nem tud semmit; ne világosítsuk fel.”

Az ezredes megértette a pillantást.

– Hát igen – mondta –, a rágalom fogai örökké örölnek. Bizonyossága az a história a táncosnővel, amit mindnyájan elhittünk a maga rovására, Harry Warrington.

– Mindnyájan, uram?

– Nem, nem mindnyájan. Egyvalaki nem hitte: Hetty. Halotta volna csak, hogyan szállt sikra maga mellett, Harry, a minap, amikor valaki... egy kismadár... újabb esetet mesélt magáról: egy kártyapartiról vasárnap reggel, amikor maga meg egy barátja jobb időtöltést is találhatott volna.

S itt az ezredes humorral és szemrehányással vegyes pillantást vetett a papra.

– Szavamra, uram, így igaz – mondta a káplán. – *Mea culpa* volt, *mea maxima culpa*... nem, *mea minima culpa*,⁷ csak egy régebbi pikéjtájszma megismétlése, mert újra megbeszéltük.

⁷ Én vétkem, én igen nagy vétkem, én igen kis vétkem, (latin)

- És Hester kisasszony sikraszállt mellettem? - kérdezte Harry.

- Hester kisasszony, igen. De miért néz ilyen csodálkozva? - kérdezte az ezredes.

- Az elmúlt éjszaka úgy szidott, mint... mint a bokrot - mondta meg egyenesen Harry. - Soha életemben nem hallottam még, hogy egy kislány így viselkedjen. Mindenből gúnyt űzött... megmárt öreget, fiatalalt... úgyhogy, nem tehetek róla, azt kellett mondanom neki, uram, hogy a mi országunkban, legalábbis Virginiában... mert azt mondják, a jenkik nagyon pimaszok... a fiatalok nem szoktak így beszélni a náluk idősebbekről. És tudja, uram, olyan veszekedésféle is volt közöttünk, és most nagyon örülök, amiért megmondta nekem, hogy Hester kisasszony kedvesen beszélt rólam - mondta Harry, megszorítva barátja kezét, és nyílt, kisfiús felindulás lángolt arcán és szemében.

- Nem sok baj fogja érni, ha nem talál veszedelmesebb ellenségre Hesternél, Warrington úr - mondta komolyan a lány apja, s mélységes érdeklődés és meghatottság fogta el, amikor fiatal barátjának kigyúlt arcába és nedves szemébe nézett. „Szereti a lányomat? - gondolta az ezredes. - És mennyire szereti? Nyilvánvaló, hogy nem tud semmit, és Het kisasszony játékot űzött vele. Tisztességes, egyszerű fiú, áldja meg az Isten!”

És Lambert ezredes azzal a férfias, barátságos gyöngédséggel nézett Harryra, amelyet a mi szerencsés virginiai ifjúnk nemegyszer ki tudott váltani, mert kellemes volt ránézni, és egy kedves szótól hajlandó volt elpirulni, lángolni, sőt olvadozni. Nevetése szívvidító volt, szeme bizalommal ragyogott, hangjában az igazság csengett.

- És a menüettező ifjú hölgy kitűnt a tökélyével, az egész terem csodálta őt - szólt közbe az udvarias káplán. - Azt hiszem... milyen kisasszony is...

- Theodosia kisasszony teljesen jól érzi magát, és e pillanatban is hajlandó volna táncolni a tiszteletes úrral - felelte a kislány apja. - Megálljunk csak, káplán úr, hátha maga csak vasárnap táncol? - Az ezredes aztán megint Harryhoz fordult: - Nagyon ügyesen udvarol a nagy dámának, Hizelgő úr. Lady Yarmouth a maga dicséretét harsonázta az ivóteremben. Azt

mondja, van neki egy „gitsi fia” Hannoverben, aki nagyon hasonlít magára, és maga egy „scharmant fiátál kavallir”.

– Ha öladysége királynő volna, akkor se lehetnének iránta az emberek nagyobb tisztelettel – mondta a káplán.

– Nevezzük őt alkirálynőnek, lelkész úr – mondta az ezredes, szemével hunyorítva.

– A felséges asszony *quadrille*-ban elzsebelte negyven guinea-met – kiáltotta nevetve Warrington úr.

– Majd játszik magával nemsokára ugyanilyen alapon. A grófnő bolondul a kártyáért, és a legtöbb embertől nyer – mondta szárazon az ezredes. – Miért nem fogad öladységével ötezerbe egy püspökségért, lelkész úr? Hallottam egy papról, aki ilyen fogadást kötött a grófnővel, aztán elveszítette, ki is fizette neki, de megkapta a püspökséget.

– Jaj, de ki ad nekem kölcsön ötezer fontot? Talán maga, uram? – kérdezte a káplán.

– Nem én, uram. Én nem adnék a grófnőnek ötezer fontot, még akkor se, ha főparancsnokká vagy a római pápává tenne – mondta konokul az ezredes. – Én nem vetek követ erre a nőre, de a térdemet sem hajlítom meg előtte, ahogy, látom, egy egész bitang banda teszi. Ne sértődjék meg... nem magára értettem. És Harry Warringtonra sem, aki jól tette, hogy udvarias volt hozzá, és jókedvvel vesztette el a pénzét. Harry, azért jöttem, hogy elbúcsúzzam, fiam. Kimulattuk magunkat... a pénzem elfogyott, és vissza kell döcögnünk Oakhurstbe. Ugye, eljön majd egyszer, és megnézi újra a régi helyet?

– Most, uram, most. Visszakísérem magukat lovon! – kiáltotta mohón Harry.

– De... ne... ne most – felelte kapkodva az ezredes. – Nincs most szobánk... azazhogy mi... most néhány barátunkat várjuk. – „Az Úristen bocsásson meg ezért a hazugságért!” – mormogta magában. – De... majd eljön hozzánk, amikor... amikor Tom otthon lesz... igen, amikor Tom otthon lesz... Nagyszerű mulatság lesz... és szeretném, ha tudná, uram, hogy a feleségem meg én őszintén szeretjük magát, uram... és a lányok is, akárhogy is veszekszenek magával. És ha valaha bajba jut... és ilyesmi előfordult már, káplán úr! kérem, számítsion rám, Ezt ne felejtse el, uram.

És az ezredes búcsút akart venni Harrytól, ott és akkor helyben, de a fiatalember lement vele a lépcsőn, és ragaszkodott hozzá, hogy istenhozzádot mondjon az ezredes úr kedves hölgyeinek.

Ahelyett azonban, hogy azonnal elmentek volna Lambert úr szállására, a két úriember a rét felé tartott, ahol Sampson úr, Harry ablakából kinézve, komoly beszélgetésben látta kettőjüket. Kezdetben Lambert mosolygott huncut tekintettel, aztán a beszélgetés további folyamán két karját a magasba csapta, és más mozdulatokkal is meglepetést és izgatottságot fejezett ki.

„A fiú elmondja neki”, gondolta a káplán. Amikor Warrington úr egy óra múlva visszatért, a tiszteletes úr mélyen el volt merülve a szentbeszéd fogalmazásában. Harry arca komoly és mélabús volt, elhajította kalapját, belevetette magát egy nagy karosszékbe, s aztán valami káromkodásféle hagyta el ajkait.

– Az ifjú hölgyek távoznak, és fáj a szívünk? – kérdezte a káplán, kéziratából fölnézve.

– A szívünk! – mondta megvetően Harry.

– Melyikük győzött a két ifjú hölgy közül, uram? Nekem úgy rémlett, a kisebbiknek a szeme követte magát a bálon.

– A teremtését a kis háрпиának! – tört ki Harry. – Mit képezel, hogy velem ilyen pimasz lehet? Úgy bánik velem, mintha bolond volnék!

– Márpedig nincs az a férfi, aki bolond volna, ha nővel van dolga! – mondta a szentbeszéd szerzője.

– Úgy gondolja, káplán úr?

És Harry még több illetlen szót is dörmögött, amely mind belső nyugtalanságáról tett tanúságot.

– Mellesleg, hallott valamit arról, amit elvesztett? – kérdezte a káplán, hirtelen fölnézve a papírból.

– Nem! – mondta Harry, és még egy szót, amit a világért se nyomatnék ki.

– Kezdek gyanakodni, uram, hogy több pénz is volt abban a tárcában, mint amennyit bevall. Bárcsak megtalálnék belőle valamit.

– Bankjegyek voltak benne – mondta Harry nagyon komoran – és... és iratok, amiket nagyon sajnálnék elveszíteni. Hogyan a pokolba lett? Még megvolt, amikor együtt ebédeltünk.

– Láttam, amikor visszatette a zsebébe! – kiáltotta a káplán.
– Láttam, amikor elővette, és kifizetett a játékboltban egy számlát egy aranygyűszűért és varródobozért az egyik ifjú hölgyének. Ott persze kérdezősködött már, uram?

– Persze hogy kérdezősködtem – felelte Warrington úr mélabúba merülve.

– Gumbo fektette le magát, legalábbis, ha jól emlékszem. Magam is annyira el voltam gyalázva, hogy alig emlékszem valamire. Maga bizik ezekben a feketékben, uram?

– A fejemet is rábíznám. A fejemet? – nyögött fel keservesen Warrington úr. – Azt saját magamra sem bízhatom.

– „Istenem, az ember a szájába veszi az ellenségét, és ellopatja véle az agyát!”⁸

– Nevezheti is ellenségnek, káplán úr. Kössenek fel, ha nincs nagy kedvem fogadalmat tenni, hogy soha többé egy cseppet sem iszom! Az ember mindent kibeszél, ha részeg.

A káplán nevetett.

– Maga, uram – mondta –, eléggé befogja a száját.

És csakugyan az volt az igazság, hogy a legutóbbi napokban nem volt az a rengeteg bor, ami leoldhatta volna a pecsétet Warrington úr ajkáról, ha Sampson véletlenül és nagy ártatlannul pártfogójának veszteségére terelte a szót.

– Így hát a kis falusi nimfák elmentek vagy elmenőben vannak, uram? – kérdezte a káplán. – Helyes, üde kis jószágok voltak, de azt hiszem, az anya volt a legkülönb nő hármuk közül. Kijelentem, egy asszony harmincöt éves korában van a virágjában. Mit szól ehhez, uram?

Warrington úr egy pillanatig görbe szemmel nézett a papra.

– A pokolba minden nővel, azt mondom! – mormogta az ifjú nőgyűlölő, amely érzéséért bizonyára minden jobb helyzetben levő ember megróná őt.

⁸ Shakespeare: *Othello* (II. 3., Kardos László fordítása).

HARMINCÖTÖDIK FEJEZET

Bonyodalmak

A mi derék ezredesünk kétségkívül tanácsot tartott derék feleségével, és elhatározták, hogy kis Hettyjüket a lehető leggyorsabban eltávolítják megigézőjének hatóköréből. Az ilyen tünetek esetében, mint amilyenektől feltételezhetően szegény kislány is szenvedett, a távollét és távolság gyógyszere gyakran hatásos, ha férfiakról van szó; de azt hiszem, nőket nem oly könnyen lehet kikúrálni hasonló kezeléssel. Vannak köztük, akik elmehetnek mégoly messzire és mégoly soká, s a makacs kór mégis kitart bennük, bármely távolságra és bármely éghajlaton. Verhetik, szidhatják, kínozhatják, sértegethetik őket, a kis elkápráztatott teremtések mégis kitartanak hűségükben. Sőt, ha mélységes és kiterjedt tanulmányaim és tapasztalataim után beszélhetek, aligha van jobb módszer létünk szebb társai hűségének és imádatának biztosítására, mint egy kis megfontoltan rossz bánásmód, az időnkénti erős adag bántalmazásnak kúrája, és általános és hasznos diétaként hűvös, de mintegy folyamatos elhanyagolás. Gyér időközökben és kis mennyiségben szeretet és gyöngédség is beadható, de nem mindennap, nem is túlságosan gyakran, minthogy ez a medicina sűrűn alkalmazva elveszti hatását. Azok az édes teremtések a legközönyösebbek férjeik iránt, akik megcsömörlöttek, mert teletömték őket a Szerелеm bonbonjaival és mignonjaival. Ismertem egy fiatal jószágot, akinek minden kívánságát teljesítették, s ő beleásított rajongó férje arcába, s előnyben részesítette a legközönségesebb csibésznek és idiótának társaságát és *petit soin*-jeit;¹ másrészt pedig lát-

¹ Apró figyelmesség. (francia)

tam Chloét – akihez Strephon minden reggel odavágta a csizma-húzóját, és legyalázta ebédnél a cselédek előtt –, amint teánál hízelegve csúszott Strephon térdéhez, amikor az kényelmesen elnyújtózott a kis szundikálása és a jó bora után; és simogatta Strephon fejét, és játszotta neki kedvenc dalait; és amikor az öreg John, a komornyik, vagy az öreg Mary, a szolgáló, bejön az éjszakai gyertyákkal, Chloé büszkén néz körül, mintha csak azt mondaná: „Nézd csak meg, John, most milyen jó az én drága Henrym!” Tessék, uraim, folyik a játék, melyikre tesznek? Itt a becézés, kényeztetés, imádat módszere, amikor önök papucs alatt nyögnek, Louisa pedig közönyös, és unja az életét. És itt a férfias, önző hatásos módszer, amikor a nő füttyszóra odaszalad, „szolgál”, és tudja, hogy ki a gazdája, ugrándozik, farkát csóválja előtte, a lábához kuporodik, és megnyalja a kezét, amely fenyíti – mármint hogy az ő javára fenyíti, amint – emlékezetből idézek – Pope úr olyan finoman megjegyzi. Hogy is szokta mondani a nemrég megboldogult O’Connell,² akinek egy hálás ország olyan nagyszerű emlékművet állított? „Örökletes rabszolgák – szokta megjegyezni –, nem tudjátok-e, hogy aki szabad akar lenni, saját magának kell ütnie?” Persze hogy saját magának kell, a politikában éppúgy, mint családi körben. Fel hát a fustélyokkal, ti rabigába vetett, meggyalázott fiúk!

Az asszonyoknak tetszeni fognak e megjegyzések, mert van érzékük a humor iránt, és értik az iróniát; de nem lennék meglepve, ha a kis Grubstreed – aki a hárompennys újságokat tudósítja, és leírja azoknak az úriembereknek megjelenését és társalgását, akikkel a „klubjaiban” találkozni szokott – azt mondaná erre:

– Mondtam maguknak! Szót emelt, hogy verni kell a nőket! Nincs benne lelki nemesség! Nincs benne szív!

Nem, nincs is, te eminens kis Grubstreed! Éppúgy, mint ahogy neked nincs füled. Kedves hölgyeim! Biztosítom magukat, hogy csak tréfáltam fenti megjegyzéseimben – egyáltalában nem emeltem szót azért, hogy verjék a szebbik nemet –, és ha ilyen fatalka tréfát sem értenek, engedelmeükkel hadd mondjam meg

² O’Connell, Daniel (1775–1847) – ír politikus és államférfi, az ír szabadságmozgalom vezéralakja,

maguknak alaposan, hogy a női nemet százszor szeretetteljesebbnek és hűségesebbnek tartom, mint a miénket.

Akkor hát mire való, hogy Hettyt hazavigyék a szülei, ha a kislány, török-szakad, éppen úgy bolondul a távollevő Harryért, mint a jelenlevő Harryért? Miért ne láthatná őt, mielőtt Ballt és Dobbint befogják, és miért ne mondhatná neki: „Isten vele, Harry! Nagyon akaratos és durcás voltam az elmúlt éjszaka, maga meg nagyon kedves... de azért csak isten vele, Harry!” Nem látszanék rajta különlegesebb felindulás jele: annyira szégyelli titkát, hogy nem árulná el. Harry pedig szórakozottabb annál, semhogy maga fedezné fel. Nem tudja, micsoda bánat rejtőzik Hetty pillantásai mögött, s bujkál ártatlan, fiatal mosolyainak, mesterkedéseinek a mélyén. Harrynak talán megvan a saját gondja is. Nyugodtan búcsúzik el Hettytől, s azt képzei, a kislány boldog, hogy visszatérhet a muzsikájához, a baromfiudvarához és a virágoskertjéhez.

Még csak egy darabon sem lovagolt barátjának kocsija mellett a hazafelé úton. Egy másik mulatságon kellett megjelennie aznap délután, és mire onnan visszatért, a jó Lamberték már el is mentek Tunbridge Wellsből. Ablakaik nyitva álltak, s az egyikben a cédula hírül adta, hogy a szobák újból kiadók. A fiatal úriember lelkén talán átfutott egy kis bánat, amikor pusztán látta a szobákat, amelyeknek nemrég olyan nyílt és jellemes arcok adtak életet; de négy órakor a Fehér Lónál ebédelt, el is fogyasztotta ebédjét, és büszkén megrendelte a palackját. Szegény kis Hester alig tudta elfojtani könnyeit a teája fölött, ugyanabban az órában, amikor Lamberték odáig jutottak, hogy éjszakára megszállnak barátjuk házában, Westerhamben. Reggelre hervadoznak orcáin a fiatal rózsák, és fekete karikák lesznek a szeme körül. A mennydörgés az oka; túl forró volt az éjszaka; Hester nem tudott aludni; majd jobban lesz, ha másnap hazaérnek. És hazaérnek. Ott a kapu, ahol Harry leesett. Ott az ágy, amelyikben feküdt, a szék, amelyikben ülni szokott – mintha századok múltak volna el azóta! Micsoda szakadék a tegnap és a ma között! Ki az a kislány, aki a csirkéit hívja, aki ott öntözi a rózsáit? Ő meg az a lány, ugyanaz a Hester Lambert? Hiszen ő most már annyival öregebb Theónál – Theónál, aki mindig olyan nyugodt, és olyan okos, és olyan érett a korá-

hoz képest. De egy-két éjszaka alatt Hester annyit élt meg – ó, hosszú-hosszú éveket! Egyébként megesik ez másokkal is: és sem a mákony, sem a mandragóra nem varázsolja vissza rájuk azt az edes álmot, amelyet még tegnap élveztek.

Maria Esmond látta, amikor a Lambert-kavalkád elhajtott – és zord megkönnyebbülést érzett. Égő szemmel pillantott Harryra, amikor az belépett nagynénje kártyaasztalaihoz, Barbeau jó borától kipirultan. Nevetgélt, fecsegett nagynénjével, aki megkérdezte tőle, a lányok közül melyik a szíve hölgye? Harry vidáman azt felelte, mindkettejüket úgy szereti, mint a testvéreit. Soha nem találkozott még külön úriemberrel, sem jóra valóbb családdal, mint Lambertekkel. Miért nem tábornok még Lambert? Nagyon kiváló tiszt volt: a herceg ő királyi fensége is nagyon szereti. Madame Bernstein azt mondta erre: keltse fel Harry a *protegé*-ja³ iránt Lady Yarmouth érdeklődését.

– *Elle ravvole tous, cher bedid anche!*⁴ – mondta Madame Bernstein, a grófnő német kiejtését utánozva. A bárónő el volt ragadtatva a fiú sikerétől. – Maga elrabolja az összes öregasszonyok szívét. Hát nem így van, Maria? – mondta gunyorosan unokahúgának, aki megvonaglott a döféstől. – Teljesen igaza volt, kedvesem, amikor nem vette észre, hogy a grófnő csalt a kártyán, és maga úgy játszott, mint egy nagyúr – folytatta Madame de Bernstein.

– Igazán csalt? – kiáltotta csodálkozva Harry. – Annyi szent, madame, én nem láttam, hogy hamisan játszott!

– Én sem láttam, kedvesem, de bizonyos vagyok benne, hogy csalt. Eh! Minden asszony csal, én is, meg Maria is, ha alkalmunk van rá. De ha Walmoden grófnővel játszik, nem is baj, ha módjával veszít: sok férfi üzi ezt a kegyes csalást. Foglalkozzon vele! Megtetszett neki a maga *beaux yeux*-je.⁵ Vagy nem akarna kegyelmességed Virginia kormányzója lenni? El kell majd mennie Kensingtonba, Harry, tisztelegni a hercegnél és öfelségénél. Yarmouth grófnő a legjobb barátja lesz az udvarnál.

– Miért nem maga mutat be, néni? – kérdezte Harry.

³ Pártfogolt. (francia)

⁴ Bolondul önért, kedves kis angyalom (francia; németes kiejtéssel).

⁵ Szép szemek. (francia)

Az öreg hölgy kifestett arca, ha lehet, még jobban elpirult.
– Engem nem kegyelnek Kensingtonban. Valaha kegyben álltam, és a királyok arra az arcra néznek a legkevésbé szívesen, amelyet el akarnak felejteni. Mindnyájan el szeretnének felejteni valamit vagy valakit. Merem állítani, hogy ez a mi *ingén*-nk⁶ is szeretne egy-két számot letörölni a palatábláról. Nem így van, Harry?

Harry is elpirult, Maria is, s a nagynénjük nevetett, azzal a gonosz nevetéssel, amelyet nem egészen kellemes hallani. Mit jelentenek ezek a bűnjelek unokaöccse és unokahúga arcán? Milyen elszámolás vésődött mindkettőjük emlékezetébe, hogy megsemmisíteni óhajtanák? Azt hiszem, hogy Madame Bernsteinnek sajnos igaza volt: a legtöbb embernek valamilyen csúnya számla van a lelkiismeretére írva, és örülnének, ha ezt ki lehetne egyenlíteni.

Ha Maria tudta volna, mi az oka Harry izgatottságának, ez a középkorú hajadon még nyugtalanabb lett volna. Harry néhány napja nem találta egy levéltárcáját. Emlékezett rá, hogy még nála volt azon a napon, amikor annyi vörös bort ivott a Fehér Lóban, és Gumbo vitte haza lefektetni. Másnap reggel kereste, de egyik szolgája sem látta. Kérdezősködött a Fehér Lónál, de ott nyoma sem volt. Nem tehetette közhírré a tárca elvesztését, és csak nagyon óvatosan érdeklődhetett utána. Nem akarta, hogy megtudják: elvesztette a pénztárcát. Lady Maria Esmond ugyan szép lelkiállapotba jutna, ha tudná, hogy szívének ömlengései közkezen forognak! A levelekben mindenféle közlés foglaltott: a gyanútlan levelező száz és száz családi titkot mesélt el; megannyi gúny és becsmérlés olyan személyekről, akikkel ő és Warrington úr kapcsolatba került. Volt bennük szemrehányás, amiért Warrington úr figyelmes volt más hölgyekhez. Volt ott gúny, pletyka, tréfa, könyörgés, örök hűség fogadkozás; a szokásos *potpourri*,⁷ kedves madame, amelyet – ha emlékszik még – maga is írt Edwardjának, miután eljegyezte magát vele, és még mielőtt Jonesné lett magából. Szeretné, ha bárki más olvasná ezeket a leveleket? Emlékszik még, mit mondott két-há-

⁶ Itt: ártatlan ember. (francia)

⁷ Egyveleg. (francia)

rom ilyen levélben a Brown kisasszonyokról? És hogy milyen kedvezőtlen véleménynek adott kifejezést Thompsonné erkölcsiére vonatkozólag? Eszébe jut-e néha véletlenül, milyen szavakkal illette magát Jonest, akihez később férjhez ment? – mert a hozományra vonatkozó viták következtében az Edwarddal való eljegyzése felbontatott –, és szeretné-e, ha J. úr látná ezeket a megjegyzéseket? Ugye, hogy nem szeretné? Akkor hát kérem, vonja vissza azt a kárhoztatást, amellyel lelkében Lady Maria Esmondot illette. Levelei kétségkívül nagyon bolondosak voltak, mint a legtöbb szerelmeslevél, de ebből nem következik, hogy bármiképpen is helytelenek voltak. A szerelmeslevél bolond dolog, ha fiatalok írják egymásnak, és még sokkal bolondabb, ha öregember írja fiatal lánynak, vagy öreglány fiatal leánynek! Nem csoda, hogy Lady Maria nem örült volna, ha elolvassák a leveleit. Igen, még a helyesírás is – de az nem számított olyan sokat öladysége idejében, és az emberek ma sem okosabbak, még ha szabályosabb is a helyesírásuk. Nem, nem a helyesírás okoz olyan nagy gondot, hanem maga az írás. Én például elhatároztam, hogy a jövőben soha nem mondom és nem írom meg a véleményemet semmiről és senkiről. Minden nőről azt szándékozom mondani, hogy szép és szűzies; minden férfiről, hogy szép, okos és gazdag; minden könyvről, hogy gyönyörködtető és érdekes; Sznobi modoráról, hogy úri; Zsugori ebédjeiről, hogy pazarok; Locsogi társalgásáról, hogy élénk és mulatságos; Xantippéről, hogy szelíd természetű; Jezabelről, hogy az arcszíne természetes; Kékszakállról, hogy igazán nagyon gyöngéd a feleségeihez, és hogy minden valószínűség szerint légcsőhurutban haltak meg. Micsoda? – egy rossz szó a makulátlan Messalináról? Micsoda pesszimista szemlélete az emberi természetnek! Micsoda? Keopsz király nem volt tökéletes uralkodó? Szóval te megrágalmazod a királyság intézményét, és bemocskolsz mindent, ami jó és nemes! Amint ezt a könyvet befejeztem, kicserélem azt a sárgás libériát, amelyet a könyveim viselnek, amióta mért ütemre kezdtem selypíteni – mégpedig rózsaszínű kötésekre, kerubokkal a borítólapon, belül pedig minden szereplő tökéletes angyal lesz.

Egyelőre azonban férfiak és nők társaságában vagyunk, akiknek vállából mindeddig nem hajtottak ki szárnyak, és akiknek,

semmi kétség, megvannak a maguk gyöngéi. Ott van például Madame Bernstein: elbóbiskolt ebéd után, és miután annyit evett és ivott – ezek őladységének apró gyöngéi. Harry Warrington úr egy biliárdjátszmába kezdett Caramboli gróffal: az a gyanúm, hogy az ő gyöngéje a léhaság. Éppen ezt jegyzi meg Sampson káplán úr Lady Mariának, amint kettesben beszélgetnek, halkan, nehogy megzavarják Bernstein néni szendergését a szomszéd szobában.

– Egy úriember, akinek úgy megvan hozzá a módja, mint Warrington úrnak, meg is engedheti magának, hogy léha legyen – mondta Lady Maria. – De hiszen úgy tudom, maga is szereti a kártyát és a biliárdot, kedves jó Sampson uram.

– Én nem mondom, madame, hogy a szokásaim jók, csak éppen az életelveim egészségesek – mondta sóhajtván a káplán úr. – Ennek a fiatal úrnak kellene valami foglalkozás. Be kéne mutatkoznia az udvarnál, és hazája szolgálatába lépnie, ahogy az ő helyzetében levő férfihoz illik. Le kéne telepednie, és megfelelő rangú lányt választania feleségül.

Sampson, miközben beszél, őladysége arcába néz.

– Az igaz, hogy a kuzenom csak az idejét tékozzolja – mondta Lady Maria, gyengén elpirulva.

– Warrington úr meglátogathatná az apja családjából való rokonait is – javasolta a káplán úr.

– Suffolki sörivó és rókákra hallalízó vidéki bugrisokat! Nem látom be, mit nyerhetne vele, ha érintkeznék velük, Sampson úr.

– Ősi családból származnak, amelynek feje az utolsó száz évben mind grófságuk lovagja volt – mondta a káplán. – Hallottam, Sir Milesnek van egy Harry úrral egykorú lánya... azt mondják, szép is.

– Én semmit sem tudok, uram, sem Sir Miles Warringtonról, sem a lányairól, sem a szépségükről! – kiáltott fel izgatottan Maria.

– A bárónő fölrezzent... nem, mégse... őladysége édesen alszik – mondta a káplán nagyon halkan. – Félttem, madame, ladységed kuzenját, Warrington urat. Félttem a fiatalságát; félttem a fondorlatos személyektől, akik közel férhetnek hozzá; félttem a tékozlástól, bolondságoktól, sőt cselszövényektől is,

amelyekbe belevihetik, és amelyekbe mindenki bele szeretné csábitani. Őlordsága, az én jószágos pártfogóm, utasított, hogy jöjjen ide, és vigyázzak rá, és itt is vagyok ennek megfelelően, amint azt ladységed tudja is. Ismerem a fiatal emberek bolondságait, talán magam is úztem őket, bevallom pirulva – tette hozzá Sampson úr nagyon kenetteljesen, mindazonáltal nem tudván előállítani az ígért pirulást, a hangoztatott bűnbánat megerősítéséül. – Magunk között szólva, attól is félek, hogy Warrington úr valami bajban van most – folytatta a káplán, Lady Mariára szegezve pillantását.

– Már megint? Milyen bajban? – sikoltott fel a hölgy.

– Csss! Ladységed kedves betegel – suttogta a káplán, ismét Madame Bernstein felé mutatva. – Nem gondolja, hogy kuzen-jában van valamilyen vonzalom a... a... Lambert úr családjá-nak valamelyik tagja iránt? Például Lambert kisasszony iránt?

– Semmi sincs közte és Lambert kisasszony között – mondta Lady Maria.

– Ladységed bizonyos ebben?

– Azt mondják, nőknek jó szemük van az ilyesmire, kedves jó Sampsonom – mondta mylady könnyedén. – Én úgy vettem észre, inkább a kislány fut utána.

– Akkor megint hamis nyomon vagyok – mondta az őszinte káplán. – Warrington úr azt mondta az ifjú hölgyről, menjen csak haza a babáihoz, és szemtelen, elbizott, kacér kis terem-tésnek nevezte.

– Ó! – sóhajtott a Lady Maria, mintha csak megkönnyebbül-ne a hírektől.

– Akkor hát, madame, valaki másról kell hogy szó legyen – mondta a káplán. – Nem árult el semmit bizalmasan ladysé-gednek?

– Nekem, Sampson úr? Mit? Hogyan? – kiáltott fel Maria.

– Vagy egy héttel ezelőtt a Fehér Lóban ebédeltünk, és túlsá-gosan sokat ittunk, s aközben Warrington úr elvesztette a tárcá-ját, benne levelekkel.

– Levelekkel! – nyögött fel Lady Maria.

– És valószínűleg sokkal több pénzzel, mint amennyit beval-lani hajlandó – mondta Sampson úr, komoly főbólintással. – Nagyon nyugtalan a tárcá miatt. Mindketten nagyon gondosan

nyomoztunk utána. Mindketten... Irgalmas ég! Ladységed rosszul van?

Lady Maria ugyanis ekkor háromszor nagyon élesen felsikoltott, és lehanyatlott székére.

– Látni akarom a herceget! Jogom van látni a herceget! Mi ez?... Hol vagytok?... Mi baj? – kiáltotta Madame Bernstein, álmából ébredve. Kétségkívül a hajdani napokról álmodott. Az öreg hölgy minden tagjában remegett – arca nagyon kipirult. Zavarodottan körülbámult egy pillanatig, aztán teknősbéka botjára támaszkodva előtipegett. – Mi az? Mi baj? – kérdezte újra. – Megölte őt, uram?

– Valami hirtelen émelygés foghatta el őladységét. Vágjam el a fűzősinórait, madame? Vagy küldjek doktorért? – kiáltotta a káplán, szemében a teljes ártatlanság és riadalom tekintetével.

– Mi történt maguk között, uram? – kérdezte mérgesen az öreg hölgy.

– Becsületszavamra mondom, madame, nem tudok róla, hogy bármit vétettem volna. Csak éppen megemlítettem, hogy War-rington úr elvesztett egy tárcát, benne levelekkel, és mylady el-ájult, ahogy látni méltóztatik.

Madame Bernstein vizet fröcskölt unokahúga arcára. Egy halk nyögés azonnal jelezte, hogy őladysége tüstént magához tér.

A bárónő szigorúan nézett Sampson úrra, és elküldte orvosért. Nagynénje zord arckifejezése nem nagy megnyugvást nyújtott szegény Mariának, amikor ájulásából ébredve, meglátta.

– Mi történt? – kérdezte az ifjabb hölgy, zihálva és zavarodottan.

– Hm. Feltételezem, hogy *maga* tudja legjobban, mi történt, madame. Mi történt ezelőtt a mi családukban? – kérdezte az öreg bárónő, vad pillantással meredve unokahúgára.

– Jaj, igen! Elvesztek a levelek... *ach, lieber Himmel!*⁸

Maria olykor, nagy felindulásban, édesanyja nyelvén kezdett beszélni.

– Igen, a pecsétet feltörték, és a levelek elvesztek. Ez a régi história az Esmondoknál! – kiáltotta keserűen az idősebb hölgy.

⁸ Ó, szent ég! (német)

– Pecsétet feltörték, levelek elvesztek? Mire céloz, néni? – kérdezte elhalóan Maria.

– Arra célzok, hogy az én anyám volt az egyetlen tisztességes asszony, aki a családba került! – kiáltotta a bárónő dobantva. – Ő pedig egy lelkész lánya volt, egyáltalán nem valami jó család, különben ő is elromlott volna. Úristen! hát elrendeltetett, hogy nem lehetünk mások, csak...?

– Csak micsodák, madame? – kiáltotta Maria.

– Csak azok, aminek Lady Queensberry mondott minket múlt éjszaka! Csak azok, amik már vagyunk! Tudod te, milyen szó illik ide! – kiáltotta magából kikelve az öregasszony. – Miért is jutott ilyen sorsra a mi egész fajtánk? Az apád anyja tisztességes asszony volt, Maria, miért is hagytam ott? miért nem maradhattál meg te is annak?

– Madame! – kiáltott fel Maria. – Kijelentem az ég színe előtt, hogy én olyan...

– Eh! Ne madámozz engem! Ne hívd tanúnak az eget... úgyse hallja senki. És ha az ártatlanságodat addig bizonyítod esküvel, amíg a fogaid kipotyognak a szádból, Lady Maria Esmond, akkor se hinnék neked.

– Hát te mondtad meg neki! – hörögte Maria. Ráismert a nyílról nagynénje tegzére.

– Láttam, hogy valami bolondság kezdődik közted meg a fiú között, és megmondtam neki, hogy olyan öreg vagy, mint az édesanyja. Igen, megmondtam! Talán eltűrtem volna, hogy Harry Esmond unokája magát meg a vagyonát egy ilyen ütött-kopott öreg kéregre pazarolja, amilyen te vagy? Ezt a fiút nem fogják kirabolni és becsapni a mi családukban. Egy shillingemet sem kapja meg egyiktek sem, ha bármi baj éri köztetek.

– Szóval, te mondtad meg neki! – kiáltotta Maria hirtelen kitörő lázadással. – Hát jó! Vegye tudomásul, madame, hogy egy fityingje sem kell abból a rongyos pénzéből! Bírom Harry Warrington úr szavát... igen, és a leveleit is... és tudom, hogy inkább belehal, mintsem megszegje.

– Belehal, ha megtartja! – Maria ekkor vállat vont. – De te nem törődöl ezzel... benned nincs több szív, mint...

– Mint az apám nővérében, madame! – kiáltotta megint Ma-

ria. A fiatalabb nő, aki rendszerint olyan alázatos volt, most szembefordult elnyomójával.

– Ő! miért is nem mentem férjhez egy becsületes emberhez? – kérdezte az öreg hölgy, szomorúan csóválva fejét. – Henry Esmond nemes volt és jó, és talán engem is megmenthetett volna. De nem, nem... Mindnyájan magunkban hordjuk a ragályt... mindnyájan! De csak nem akarod feláldozni ezt a fiút, Maria?

– Madame *ma tante*!⁹ Bolondnak tart engem, az én koromban? – kérdezte Maria.

– Bocsásd szabadon! Kapsz tőlem ötezer fontot... az én... a végrendeletemben, Maria. Megkapod, becsületszavamra!

– Amikor fiatal voltál és szeretted Esmond ezredet, ugye odadobtad őt egy grófért, és a grófot egy hercegért?

– Oda.

– *Eh, bon sang ne peut mentir!* Nekem nincs pénzem, nekem nincsenek barátaim. Az apám tékozló volt, a bátyám koldus. Birom Warrington úr szavát, és tudom, madame, hogy meg fogja tartani. És csak ennyit mondhatok ladységednek! – kiáltotta Lady Maria, kezének egy intésével. – És ha a leveleimet holnap közhírré teszik az egész világnak? *Après?* Tudom, van bennük, amit jobb lett volna, ha nem mondok el. De ezek nemcsak én-rólam szólnak. *Comment!*¹⁰ Hát azt hiszi, hogy csak én-rólam szólnak a családi históriák? Én nem félek a magam leveleitől, madame, ameddig nálam vannak az ő levelei. Igen, az ő levelei, meg az ő szava: mind a kettőben bízom.

– Elküldök az ügynökömhöz, és odaadom neked most a pénzt, Maria – könyörgött az öreg hölgy.

– Nem, meg fogom kapni az én szép Harrymat és tízszer ötezer fontot! – kiáltott fel Maria.

– De nem, ameddig az anyja meg nem hal, madame, az pedig éppen magával egyidős.

– Megengedhetjük magunknak, hogy várunk, néni. Az én koromban, ahogy maga mondja, már nem vagyok olyan mohó a férjre, mint egy mai csirke.

⁹ Nagynéném asszony! (francia)

¹⁰ Jó vér nem tud hazudni! És aztán? Hogyan! (francia)

- De kívárni a húgom halálát, legalábbis késedelem.
 - Ajánljon föl tízezer fontot, Madame Tusher, akkor majd meglátjuk! - kiáltotta Maria.
 - Annyi pénzem összesen sincs, Maria - mondta az öreg hölgy.
 - Akkor, madame, bizza rám, majd én gondoskodom magamról! - mondta Maria.
 - Ó, ha most hallana téged.
 - *Après?* Bírom a szavát. Tudom, hogy megtartja. Én megengedhetem magamnak, hogy várjak, madame. - S ezzel kirohant a szobából, éppen, mire a káplán visszatért.
- Most már Madame Bernsteinnek volt szüksége szíverősítőre. Rettenősen felizgatták és megrázták a hírek, amelyek ilyen hirtelenül törtek rá.

HARMINCHATODIK FEJEZET

Mely, úgy látszik, balszerencsét jelent

Habár a legutóbbi fejezetben leírt csatában kétségkívül a rövidebbet húzta, Bernstein bárónőn a haragnak vagy neheztelésnek semmi jele sem mutatkozott, amikor legközelebb unokahúgával találkozott.

– Persze, nem gondolhatja, Lady Maria – mondta –, hogy engem, mint Harry Warrington közeli rokonát, kellemesen érint, ha el akar venni egy nőt, aki olyan öreg, mint az édesanyja, és egy penny hozománya sincs; de ha mindenáron ilyen ostobaságot akar elkövetni, nem az én dolgom; és nem hiszem, hogy kötélnek álltam volna, ha *au sérieux*¹ veszi azt az ötezer fontos ajánlatomat, amelyet beszélgetésünk hevében tettem. Szóval, már Castlewoodban elrendezték ezt a szép kis ügyet? Ha tudtam volna, milyen messzire jutottak, kedvesem, megkímélhettem volna magukat és magamat a fölösleges ellenállástól. Ha a korszó eltörött, ki tudná megfoltozni?

– Madame! – szólt közbe itt Maria.

– Bocsásson meg..., ezzel nem akartam semmit sem mondani ladységed becsülete vagy jó híre ellen, ami kétségkívül feddhetetlen. Harry így mondja, maga is így mondja... kit lehetne még efelől megkérdezni?

– Maga beszélt Warrington úrral, madame?

– És bevallotta, hogy ígéretet tett magának Castlewoodban: és ez az ígérete írásban is a maga birtokában van.

– De mennyire, madame – felelte Lady Maria.

¹ Komolyan. (francia)

– Ó! – Az idősebb hölgy meg se rezzent erre. – És azt is bevallom, hogy először helytelen elképzelésem volt azoknak a leveleknek a tónusáról, amiket maga írt neki. Másokról van bennük szó, a család más tagjairól.

– Akik csupa rosszat mondtak rólam, és mindenképpen beakartak engem feketíteni az én drága Harrym szemében. Igen, madame, írtam egyet-mást ellenük, hogy igazoljam magamat.

– De persze, magának is kínos, ha arra gondol, hogy bármely nyomorult e családunkra hátrányos históriák birtokába juthat, és nyilvános botrányt csinálhat belőlük. Innen volt az iménti nyugtalansága.

– Pontosan így van – mondta Lady Maria. – Warrington úr elől én már semmit sem titkolhattam el, és szabadon beszéltem vele. De ez egészen más, mint ha azt kívánnám, hogy az egész világ megismerje egy nemescsalád viszálykodásait.

– Szavamra mondom, Maria, csodálom magát, és hadd mondjam meg, igazságtalan voltam magához az utolsó... az utolsó húsz évben.

– Nagyon örülök, madame, hogy végül is egyáltalában igazságot szolgáltat nekem – felelte unokahúga.

– Ki tudná-e találni, drágám, mire gondoltam, amikor múlt éjszaka néztem, ahogy a bált megnyitotta az unokaöcsémme?

– Igazán fogalmam sincs róla, mire gondol Bernstein bárónő – mondta gögösen Lady Maria.

– Eszembe jutott, drágám, hogy ugyanerre a dalra táncolt Kensingtonban a tánctanárral!

– Madame, az aljas rágalom volt!

– Aminek következtében a szegény tánctanárt megbotozták... semmiért!

– Kegyetlen komisszág, madame, visszaidézni ezt a rágalmat... és nem vagyok hajlandó egy pillanattal tovább együtt lakni olyasvalakivel, aki ezt kiejti a száján! – folytatta nagy bátran Maria.

– Haza óhajt menni? El tudom képzelni, hogy nem találja kedvére valónak Tunbridge Wellset. Magának itt forró lesz a talaj, ha azokat a leveleket megtalálják.

– Maga ellen egy szó sem állt bennük, madame: afelől megnyugtathatom.

- Ezt Harry is mondta, és igazságot szolgáltatott ladységednek. Szóval, drágám, meguntuk egymást, és jobb, ha egy ideig távol leszünk egymástól.

- Pontosan ez az én véleményem is - mondta Lady Maria, bókolva egyet.

- Sampson úr elkísérhetné Castlewoodba. Maga meg a komornája postakocsit fogadhatnának.

- Postakocsit fogadhatnánk, és Sampson úr elkísérhetne - visszhangozta az ifjabb hölgy. - Láthatja, madame, úgy cselekszem, mint engedelmes unokahúg.

- Tudod-e, drágám, az a sejtelmem, hogy Sampsonnál vannak a levelek? - kérdezte nyíltan a bárónő.

- Bevallom, ilyen sejtelem az én lelkemben is jelentkezett.

- És most haza akarsz menni a postakocsival, hogy kihízelegd tőle a leveleket? Delila! Jól van, nekem semmi hasznom sem lehet belőlük, és bízom benne, hogy meg tudod szerezni őket. Mikor akarsz menni? Minél hamarabb, annál jobb, azt mondom? Mi nagyvilági nők vagyunk, Maria, mi csak akkor szidjuk egymást, ha elfog az indulat. Nem kívánjuk egymás társaságát, de szívélyesen válunk el egymástól. Elmegyünk Lady Yarmouth-hoz? Ma este van a fogadása. Semmi sem tesz olyan jót az ilyen kis ideges rohamok után, amilyentől szenvedtél, mint a környezetváltozás. A kártya pedig hatásosabban elűzi a kellemetlen gondolatokat, mint bármilyen doktor.

Lady Maria hajlandó volt elmenni Lady Yarmouth kártyaestélyére. Ő lett készen előbb az öltözködéssel, s a szalonban várta nénijét. Madame Bernstein, amint lefelé ment, észrevette, hogy Maria nyitva hagyta az ajtaját. „Akkor nála vannak a levelek” - gondolta az öreg hölgy. S mindketten a maguk gyaloghintájában elmentek az estélyre, s azzal az elbűvölő szívéllyel és tisztelettel viselkedtek egymással, ahogyan nők tudnak viselkedni a legelkeseredettebb veszekedések után, sőt közben is.

Ezen az éjszakán, amikor visszatértek a grófnő fogadásáról, Lady Maria hívására, amikor a hölgy szobájába visszavonulva megrázta a kézicsengőt, Brett kisasszony, Madame Bernstein komornája jelentkezett.

- Betty - mondta el szégyenkezve Brett kisasszony - nincs

megfelelő állapotban, hogy mylady elé kerülhessen. Betty görbe éjszakát szerzett magának, elmulatván Warrington úr fekete le-
gényével, Lord Bamborough komornyikjával és több hasonló
helyzetű hölgygel és úrral, és a szesz – vallotta be megbotrán-
kozva Brett kisasszony – túl soknak bizonyult Betty kisasszony
számára.

Vetköztesse le ő, Brett kisasszony, myladyt? Mylady azt fe-
lelte, komorna nélkül fog levetközni, és Brett kisasszonynak en-
gedélyt adott távozásra. „A fűzőjében vannak a levelek” – gon-
dolta Madame Bernstein. Még a lépcsőn nyugodalmas jó éjsza-
kát kívántak egymásnak.

Betty kisasszony szidást kapott másnap reggel, amikor úrnője
szolgálatára bejött a Lady Maria szobájával szomszédos kam-
rából, amelyben Betty aludt. Mélységes megbánással vallotta
be, hogy kedveli a puncsot, amelyet Gumbo úr különös fortély-
lyal nagyon finomra tud főzni. Megadással fogadta a szidást, s
aztán, miután úrnője személye körül elvégezte szokásos köteles-
ségeit, visszavonult.

Mármost Betty egyike volt azoknak a castlewoodi lányok-
nak, akiket Gumbo annyira megigézett, mégpedig nagyon szem-
revaló, kék szemű leányzó volt, akire Case úr, Madame Bernstein
bizalmas embere is gyöngéd szemeket vetett. Innen fakadtak
Gumbo és Case urak között a különböző féltékenységek és vi-
szályok, ami a békés hajlamú Gumbót kissé félénkké tette a
bárónő szolgálival szemben, mert a főkomornyik esküdözött,
hogy összetöri Gumbo csontjait, és végez vele, ha folytatja fi-
gyelmességeit Betty kisasszony iránt.

Mégis, a puncs éjszakáján, habár Case úr Gumbót és Betty
kisasszonyt suttogva találta a kapuban a hűvös esti szellőben,
és Gumbo elfehéredett volna a félelemtől, ha erre képes lett
volna – senki sem lehetett kegyesebb hangulatban, mint Case
úr. Ő javasolta a puncsbólét, amelyet Betty kisasszony szobájá-
ban főztek és ittak meg, és amelyet Gumbo rendkívüli tehetség-
gel tudott keverni. Bókolt Gumbo zenei képességeinek. Rend-
szerint józan ember volt, és mégis ő erősködött, hogy még és
még igyának, amíg szegény Betty kisasszony olyan állapotba
nem került, amely úrnője jogos megrovását hívta ki maga ellen.

Ami Case urat magát illeti – aki nem aludt otthon –, olyan

beteg lett a puncstól, hogy az egész rákövetkező napon az ágyat őrizte, és egész vacsoraidőig nem is próbált erőfeszítést tenni, hogy megjelenjen, és felszolgáljon öladységeiknek, amikor is aztán úrnője jólelkűen korholta őt, mondván: nem gyakran történik, hogy ilyen módon bűnözik.

– Pedig megesküdtem volna, Case, hogy magát láttam ma reggel lóháton, amint a londoni úton vágatott – mondta Warrington úr, aki rokonainál ebédelt.

– Még hogy engem! Az ég szerelmére, uram! Az ágyat nyomtam, és azt hittem, szétreped a fejem, tisztára. Hat órákor ettem egy falást, és megittam jó sok hig sört. Most már majdnem viszsza kaptam az emberi formámat. Hanem az a Gumbo! Már rossz néven ne vegye méltóságod, de többé ugyan meg nem kóstolom azt az ő puncsát!

S a derék főkomornyik elmerült kötelességének teljesítésében a palackok és poharak között.

Ebéd után, ahogy üldögéltek, Madame Bernstein eléggé barátságos hangulatban volt. Tömény erősítő italokat ajánlott Mariának, arra az esetre, ha visszatérnének ájulásai. A hölgynek elég gyakran voltak ilyen rohamai. A bárónő unszolta, hogy vizsgáltassa meg magát az ő londoni orvosával, aztán számoljon be az állapotáról Harry útján. Harry útján? – kérdezte a hölgy. Igen. Harry két napra Londonba megy a nagynénje megbízatásából.

– Nem akarom elhallgatni előled, drágám, hogy üzleti ügyben jár, amelyik javára fog szolgálni. Azt szeretném, ha Draper úr belefoglalná őt a végrendeletembe, és mivel én látogatási körútra indulok, ha majd töled elváltam, azt hiszem, a biztonság kedvéért megkérem Warrington urat, vigye magával az ékszeres ládám a postakocsijával Londonba, mert újabban rablások fordultak elő, és semmi kedvem hozzá, hogy útonállóak zaklassanak.

Maria elhalványodott arra a gondolatra, hogy a fiatalember elutazik, de azt remélte, hogy még élvezheti a kíséretét vissza Castlewoodba, ahová Lady Maria bátyja éppen most tért vissza.

– Bizony – mondta nagynénje –, a fiú elég sokáig ült a szoknyánkon. Egy nap Londonban nem fog neki megártani. Elvé-

gezheti a megbízásomat, aztán szombatra már visszaérhet hozzátok.

– Én felajánlanám, hogy elkísérem Warrington urat, de pénteken öladysége előtt prédikálok – mondta Sampson úr.

Mohón várta ugyanis, hogy Lady Yarmouth megítélhesse a prédikátori képességeit, és Madame Bernstein felhasználta befolyását a király kegyencnőjénél, hogy rábirja: hallgassa meg a káplánt.

Harry felpezsdült erre a kilátásra: egy vidám utazás Londonba, és egy-két napi ottani játék és szórakozás! Erősködött, hogy a pisztolyai jók, s hogy a gyémántokat biztonságban eljuttatja majd a bankár pénzszekrényébe. Nagynénje londoni házában akar-e lakni? Nem, az most nagyon sivár szállás volna: mindössze egy szolgáló és egy lovász gondozza. Majd a Csillag és Térdszalagrendben száll a Pall Mallen vagy a Covent Garden valamelyik fogadójában.

– Ó! Hányszor és hányszor megbeszéltük ezt az utazást! – mondta Harry elkomorodó arccal.

– És kivel, uram? – kérdezte Lady Maria.

– Valakivel, aki megígérte, hogy elkísér az útra – mondta a fiatalember, és mint mindig, rendkívüli gyöngédséggel gondolt elvesztett bátyjára.

– Több szív van benne, kedves Mariám, mint némelyünkben! – mondta Harry nagynénje, aki tanúja volt a fiatalember felindulásának.

A bánat megfékezhetetlen kitörései még gyakorta elfogták a fiatalembert. Az elválás bátyjától; George múlt évi elestének mozzanatai és körülményei; szavainak vagy valamely odahaza együtt tervezett kirándulásnak emléke még vissza-visszatért, és erőt vett rajta.

– Nem tudom, madame – suttogta álszenteskedve a káplán Madame Bernsteinnak a szomorúságnak egy ilyen kitörése után –, sokan vannak-e Angliában, akik ugyanígy szenvednének, amiért elsőszülött bátyjuk meghalt.

De természetesen ez a bánat nem tartott örökké, és elképzelhetjük, hogy Warrington úr mohó kedvvel indult londoni útjára, és be kell vallanunk, nagyon vidáman és boldogan, hogy megszabadult korosabb kapcsolatától. Úgy van. Nem tehet róla.

Castlewoodban egy szerencsétlen estén felajánlotta szívét és önmagát érett unokanővérének, s az elfogadta a bolondos fiú ajánlatát. De a házasságról most szó sem lehetett. Meg kell beszélnie anyjával. Élete végéig ő a virginiai birtok úrnője. Természetesen megtagadja majd beleegyezését ilyen frigytől. A házasság gondolatát felfüggesztette egy későbbi időig. Időközben azonban mint súlyos kő ült a fiatalember szívéen, s nem csekély lelkimardosást és nyugtalanságot okozott neki.

Nem csoda, ha kedélye felvidámodott, ahogy London közelébe érkezett, s ha gyönyörűséggel nézett postakocsijának ablakaiból a város felé, amelynek irányába haladt. Blackheathen semmiféle útonálló nem támadta meg utasunkat. Amott csillognak Greenwich erdőkkel koszorúzott kupolái, ott a híres Themze számtalan hajójával; és ott van már a londoni Tower.

– Nézd csak, Gumbo! Ott a Tower!

– Igenis, úrfi – felelte Gumbo, aki soha életében nem hallott a Towerról; de Harry hallott, és visszaemlékezett arra, amit Howell² *Medullá*-jában olvasott róla, s hogyan játszadoztak ő meg a bátyja képzeletben a Towerban, s most gyönyörűséggel gondolta el, hogy nemsokára meglátja a fegyvereket, az ékszereket meg az oroszlánokat. Áthaladnak Southwarkon s azon a híres London Bridge-en keresztül, amelyen két évvel ezelőtt még házak álltak, akárcsak egy utcán. Most már csak egyetlen kaput hagytak meg, az is roskadozik. Aztán a kocsi végiggördül a városon.

– Nézd, Gumbo, ez a Szent Pál székesegyház!

– Igenis, úrfi, a Szent Pál székesegyház – mondta jámborul Gumbo, de nem nagyon hatották meg építészeti szépségei.

És így a jól ismert útvonalon elérünk a Temple-hez, s Gumbo és gazdája borzongva néznek föl a Temple Baron³ kitűzött lázadófejekre.

² Howell, James (1594?–1666) – angol royalista diplomata és író. Regénye a *Medulla*. Sokáig ült börtönben; ott írta híres *Levelei*-t, amelyeknek címzettje többnyire képzeletbeli személy.

³ Southwark – londoni kerület. London Bridge – régi londoni híd. Temple – londoni jogáskollégium és kamara. Temple Bar – kökapu a Temple előtt; 1879-ben lebontották. Ez a kapu jelezte London város igazságszolgáltatásának határát.

A postakocsi Draper úr irodájához hajtott a Middle Temple Lane-en, ahol Harry átnyújtotta a becses ládikót Draper úrnak, valamint nagynénjének egy levelét is, melyet az úriember, úgy látszott, némi érdeklődéssel olvas, aztán gondosan eltette, majd az ékszeres ládikót egy páncélkamrába helyezte, bement a szomszédos szobába, s magával vitte írnokát is, s azután Warrington úr szolgálatára állt, hogy egy fogadóba vigye őt. Megállapodtak egy Covent Garden-i fogadóban, mint amely a legalkalmasabb hely Warrington úr székhelyéül.

– Itt kell tartanom két-három napra, Warrington úr – mondta az ügyvéd. – Nem hiszem, hogy az okmányok, amelyeket a bárónő óhajt, előbb elkészülhetnek. Időközben szolgálatára állok, hogy megmutassam a várost. Én magam a városon kívül lakom. Van egy kis kunyhóm Camberwellben, és büszke lennék rá, ha az a megtiszteltetés érne, hogy ott vendégül láthatnám Warrington urat, de gondolom, fiatalember jobban érzi magát a fogadóban, és szereti a szabadságát, ugye, uram?

Harry azt felelte, hogy igen, azt hiszi, legjobb lesz, ha a fogadóba száll, s a postakocsit, benne Draper úr egy hivatalnokával, előreküldték a Bedfordba, a két úriember pedig abban maradt, hogy majd gyalog sétálnak oda.

Draper úr és Warrington úr egy darabig együtt ültek és beszélgettek. A Draperek, apa és fiú, időtlen idők óta az Esmond család jogi tanácsadói voltak, s az ügyvéd számos történetet mesélt el a fiatal úriembernek castlewoodi őseiről. A jelenlegi grófnak Draper úr már nem volt az ügyvédje: apja és őlordsága között nézeteltérések merültek fel, s őlordsága máshová vitte az ügyeit; de a bárónő még mindig nagyra becsült kliense, és Draper úr igazán nagy örömét fejezte ki afölött, hogy őladysége jóindulattal viseltetik unokaöccse iránt.

Amikor éppen kalapjukat vették, hogy induljanak, a cég egy írnoka megállította főnökét a folyosón, s így szólt:

– Bocsásson meg, uram, a bárónőnek azokat az iratait már két nappal ezelőtt átadtuk őladysége emberének, Case úrnak.

– Lesz szíves a saját ügyeivel foglalkozni, Brown úr – felelte az ügyvéd kissé élesen. – Erre tessék, Warrington úr. A mi irodáink a Temple-ben elég sötétek. Hadd mutassam én az utat.

Harry látta, hogy Draper úr szeme a harag nyilait löveli

Brown úr felé. „Szóval mégiscsak Case-t láttam két nappal ezelőtt a londoni úton – gondolta. – Miféle ügy hozta az öreg rókat Londonba?” Ezek után azonban, mivel nem kívánt mások ügyeiben fürkészni, az egész esetet száműzte gondolataiból.

Hova menjenek először? Harry a mellett volt, hogy legelőször is menjenek arra a helyre, ahol nagyapja és Lord Castlewood párbajt vívtak ötvenhat évvel azelőtt a Leicester Fielden. Draper úr jól ismerte a helyet, és mindent tudott a történelekről. Útba ejthetik a Covent Gardent a Leicester Field felé, és megnézhetik, kényelmes szállást kapott-e Warrington úr.

– És megrendeljük az ebédet – mondta Warrington úr.

Nem, ebbe Draper úr nem egyezhetett bele. Warrington úr legyen olyan lekötölező, és tisztelje meg őt ezen a napon. Valójában már volt is olyan merész, hogy megrendelt egy ízelítőt a Kakasból. Warrington úr nem utasíthatott el ilyen szívélyes meghívást, és így vidáman sétált tovább barátjával, elhaladván a boltív alatt, ahol a fejek ki voltak tűzve, és megemelvén előtük kalapját, az ügyvéd nagy csodálkozására.

– Üriemberek voltak, és a királyukért haltak meg, uram. Drága George bátyám és én mindig azt mondtuk, hogy tisztelgni fogunk, ha meglátjuk őket – jegyezte meg Warrington úr.

– Magára uszítja ezzel a csöcseléket, uram – mondta riadtan az ügyvéd.

– Pokolba a csöcseléssel, uram – mondta fennköltén Harry úr. De a járókelők el voltak foglalva saját ügyeikkel, s nem vettek tudomást Warrington úr viselkedéséről; ő pedig végighaladt a nyüzsgő Stranden, gyönyörűséggel bámulván meg mindent, amit látott, és merem állítani, élete végéig visszaemlékezett a látványokra és benyomásokra, amelyek ott fogadták, de megőrizte csendes tartózkodását, mert nem szerette volna, ha az ügyvéd tudja, mennyire meg van hatva, vagy a közönség észreveszi, hogy idegen. Nem sokat hallott útitársának beszédéből, bár az szüntelenül csevegett az úton. Draper urat azonban nem kedvetlenítette el a virginiai ifjú hallgatag és gőgös viselkedése. Száz évvel ezelőtt az úriember úr volt, jogtanácsosa pedig az úr nagyon alázatos szolgája.

A Bedford komornyikja felvezette Warrington urat a szobáiba, gyönyörteljes alázatossággal hajlongván előtte, mert Gumbo

már szétharsonázta gazdájának előkelőségét, Draper írnoka pedig kijelentette, hogy az új vendég „nagykutya”. Aztán megtekintvén a szobákat, a két úr elment a Leicester Fieldre, Gumbo úr a gazdája mögött feszítvén; s miután megnézték nagyatyja megsebesülésének és szegény Lord Castlewood tragédiájának színhelyét, visszatértek a Temple-be, Draper úr irodájába.

Ki az a kopott külsejű, kövér ember, aki előtt Warrington úr meghajolt, amikor ebéd után sétálni mentek a parkba? Ez Johnson úr, egy szerző, akivel Tunbridge Wellsben találkozott.

– Fogadja meg egy nagyvilági ember tanácsát, uram – mondta Draper úr, miután nagyon fölényesen szemügyre vette a kopott irodalmárt –, minél kevesebb dolga van az ilyesféle népességgel, annál jobb. Az üzleti ügyek, amelyek hivatalunkban az ilyen irodalmárokkal összehoznak, nem nagyon kellemesek, mondhatom önnek.

– Igazán? – jegyezte meg Warrington úr.

Annál kevésbé tetszett neki új barátja, minél bizalmasabb lett hozzá. A színházak zárva vannak. Menjenek a Sadler's Wells-be? Vagy a Marybone Kertekbe? Vagy Ranelagh-ba?⁴ Vagy hova?

– Ne a Ranelagh-ba – mondta Draper úr –, mert a főnemesek közül senki sem tartózkodik a városban.

De meglátván az újságban, hogy a Sadler's Wells előadásán Islingtonban a legkülönösebb szórakozás kínálikozik: Franklyn úr nyolc kézicsengőn játszik, valamint Signora Cattarina meglepő mutatványa – Harry bölcsen úgy döntött, hogy a Marybone Kertekbe megy, ahol zenekar játszik, nagyszerű a tea, a kávé, és mindenféle bor élvezhető, s melléje Draper úr szüntelen társalgása. Az ügyvéd szolgálatkészsége csak Harry hálószobájának ajtajában ért véget, ahol a fiatal úriember gögös előkelőséggel jó éjszakát mondott beszédes vendéglátójának.

Másnap reggel Warrington úr brokát háziköntösében reggelizett, újságot olvasott, és élvezte a kényelmet fogadójában. Az újságban hazájáról olvasott híreket, s amikor meglátta e szavakat: „Williamsburg, Virginia, június 7.” – szeme valahogyan el-

⁴ Ranelagh, Sadler's Wells – Chelseaben és Londonban működő színházak, amelyek a XVIII. század közepétől a népszórakoztatást szolgálták.

fátyolozódott. Éppen most kapott leveleket a június 7-i postahajóval, de anyja ezt nem közölte vele:

A gyarmat legelőkelőbb nemessége nagy számban gyűlt össze méltóságos Peyton Randolph úr parancsnoksága alatt, hogy szorongatott honfitársaik segítségére vonuljanak, s boszszút álljanak a franciák és barbár szövetségeseik kegyetlenségeiért. Egyenruhát viselnek, ti. egyszerű kék kabátot, barna zsávolynadrágot és lapos kalapot. Mindnyájan könnyű kovás puskával, két pisztollyal és karddal vannak föllegyverezve.

– Ó, miért nem vagyunk mi is ott, Gumbo? – kiáltott fel Harry.

– Miért nem vagyunk ott? – bömbölte Gumbo is.

– Miért kell itt nők szoknyája után futni? – folytatta a virginiai.

– Hiszen nők szoknyája után futni nagyon kellemes, Harry úrfi! – mondta a materialista Gumbo, akit nem nagyon hatott meg néhány további hazai hír sem, melyet gazdája felolvasott, ti. hogy a Gyönyörű Sally nevű virginiai hajót a kikötő előtt elfogta egy francia kalózhajó.

De most azt olvasván, hogy a legszebb kanca Angliában, valamint két nagyon nemes herélt pej eladó a Bika fogadóban, Hatton Garden alsó végén, Harry elhatározta, hogy odamegy és megnézi a lovakat, és ennek megfelelően némi kérdezősködés után meg is találta az odavezető utat. Ott helyben meg is vette a nemes herélt pejlovakat, és könnyed bőkezűséggel kifizette az árukat. Soha senkinek nem mondta el, mit csinált még azon a napon, mert szégyellte, hogy idegennek látszik; de feltehető, hogy kocsit bérelt, és elment a Westminster apátságba, onnan pedig elhajtattott a Towerhoz, aztán Salmonné panoptikumához, aztán a Hyde Parkba és a kensingtoni palotához, aztán utasítást adott a kocsisnak, hogy menjen a Királyi Tőzsdére, de úton a tőzsde felé megpillantván a Covent Gardent, kiszólt Jehunak,⁵

⁵ Swift *Gulliver*-jében a csak fizikai munkára képes, korcs állatfaj neve, Az emberek torzképe.

hogy vigye a fogadóhoz, s odavetvén a fickónak egy guinea-t, megakadályozta mindazon helyek felsorolásában, ahol jártak.

Távollétében Draper úr látogatta meg, s azt üzente, majd újra jön; de Warrington úr, miután magában bőségesen megébédelt, gyorsan elment megint a Marybone Kertekbe, ugyanabban a nemes társaságban.

Amikor másnap reggel elindult hazulról, a Covent Gardenben a Szent Pál székesegyház harangjai reggeli imára szóltak, s arra emlékeztették, hogy Sampson barátja most prédikálja el szentbeszédét. Harry mosolygott. Kezdett józan és helyes véleménynyel lenni Sampson úr prédikációinak értékéről.

HARMINCHETEDIK FEJEZET

Amelyben különböző küzdelmeket vívnak meg

A *London Advertiser*-ben,¹ amelyet a reggelijével együtt adtak be a nagyságos úrnak, egy meghívást olvasván a férfias brit sport minden kedvelőjéhez, hogy jöjjenek el, és legyenek tanúi egy erő- és ügyességi próbának a két nagy bajnok, Sutton és Figg között – Warrington úr elhatározta, hogy végignézi ezt a mutatványt, és ennek megfelelően útra is kelt a Marybone Fieldsen levő arénához, arrafelé hajtván a két lovat, amelyet előző nap vásárolt. Az ifjú kocsihajtó nem nagyon jól ismerte az utat, és sokkal többet fordult és kanyargott, mint amennyi szükséges lett volna utazásához a Covent Gardentől, eltévedvén Whitfield úr Tottenham Road-i kerek ivóháza mögött a füves ösvényeken s a mezőkön, amelyek közepette a Middlesex Kórház állt. Végül azonban elérte célját, ahol nem csekély számú társaságot talált összegyűlve, hogy tanúi legyenek a két bajnok hőstetteinek.

Egy csomó londoni csibész lézengett az angol virtus e templomának kapui körül, annak a néhány előkelő személyiségnek lovaival és kocsijaival együtt, akik, mint Warrington úr is, a sport pártfogására jöttek. Koldusok és nyomorékok sokfélesége tolongott a fiatal úriember körül, s rimázkodott alamizsnáért. Cipőtisztító kölykök bukfenceztek egymáson keresztül azért a kiváltságért, hogy öméltósága csizmáit kifényesíthessék; virágáruslányok és vándor gyümölcsárosok ostromolták Gumbo urat az áruikkal; pástétomkészítők, mindenféle naplopók, csavargók,

¹ Londoni Híradó, népszerű polgári lap a XVIII. században.

haramiak ólálkodtak a csatatér körül. Az épületen zászló lobbogott, s a főbejáráshoz vezető lépcsőkön egy dobos meg egy kürtös kíséretében egy herold ismételten kihirdette a tömegnek, hogy a nemes angol sport tüstént megkezdődik. Warrington úr befizette a pénzét, s egy ülést nyert érte a galérián, ahonnan épületes kilátás nyílt a porondra, melyen a sportmutatvány lejátsszódik majd; Gumbo úr alatta, az amfiteátrumban foglalta el a helyét; vagy pedig, ha elfáradt, eltávozott a kintebbi világba egy korsó sört inni vagy kártyázni lakáj társaival s az urak kocsi saival, akik odakint várták a bakon. Lakájok, libériák, inasok – a régi társaságot óriási mértékben terhelték ezek. Nemesférfiak vagy nők mozdulni is alig tudtak egy, néha két vagy három kísérő csatlós nélkül. Minden színháznak megvolt a maga inas karzata; a libériás népség egész hadserege nyüzsgött minden templomkapu körül; ott hemzsegték az előszobákban; elterpeszkedtek az előcsarnokokban és a lépcsőházakban; vedeltek, faltak, dorbézoltak, csaltak, kártyáztak, borra valóért zsarolták a látogatókat – az inasoknak e régi, nemes fajtája jóformán kiveszett. Néhány ezer még maradt belőlük. Magasak, méltóság teljesek, szépek, mélabúsak – így látjuk őket néha fogadónapokon a bokrétaikkal és csatjaikkal, plüssben, púderben. Így láthattam Amerikában is a vörös bőrű indiánok díszpéldányait, sőt egész táborait és falvait. De a fajta pusztulásra van kárhóztatva. A végzetes dekrétumot kibocsátották, és Uncas a tomahawkjával és sastollával, és Jeames a háromszögletű kalapjával és hosszú botjával eltűnedezték a világból, ahol valaha dicsfénytől övezve jártak.

Mielőtt a fő küzdők megjelentek, kisebb harcosokat és gyakorlatokat mutattak be. Egy ökölvíadal folyt le. De a kettő közül egyik sem volt igazán kemény legény, és egyik sem szenvedett komolyabb sérülést, úgyhogy Warrington úrnak és a többi nézőnek nem sok öröme telt ebben az összeütközésben. Aztán valami botvívás következett, de a betört fejek oly kevéssé voltak figyelemre méltóak, s a kapott sebek olyan jelentéktelenek és ki nem elégítőek voltak, hogy nem csoda, ha a társaság fűtyülni és morogni kezdett, s elégedetlenségének egyéb jeleit is adta.

– A mestereket! Lássuk a mestereket! – üvöltötte a nép, mire

végre amazok a hírneves bajnokok is alkalmasnak látták az időt, hogy megjelenjenek.

Elsőnek a rettenthetetlen Sutton lépkedett fölfelé a tribünhöz vezető lépcsőkön, kezében karddal, s e harcias fegyverével üdvözölte az egybegyűlteket, s külön hajlongott és köszöngetett egy magánfülke vagy páholy felé, amelyben egy testes úriember ült, láthatóan fontos személyiség. Suttent hamarosan követte a hírneves Figg, aki felé a testes úriember helyeslően integetett. Mindkét férfi ingujjban volt, fejük kopaszra nyírva, rajta sok korábbi dicsőséges ütközet hegeivel és repedéseivel. A rettenthetetlen bajnokok mindegyike vaskos jobb karján egy *armiger*-t viselt, azaz egy szalagot a saját színében. Most aztán a gladiátorok kezét fogtak és, mint egy akkori költő mondja: „A szó a penge volt.”²

A küzdelem kezdetén a nagy Figg olyan iszonyú csapást mért ellenfelére, hogy amennyiben a másik fejét érte volna, az a szemrevaló kobak olyan egyből le lett volna metszve, mint ahogy a szeletelő kés darabolja a sárgarépát. De Sutton saját kardjával fogta fel ellenfelének pengéjét, Figg csapása azonban olyan hatalmas lendületű volt, hogy fegyvere kettétört a kezében, lévén kevésbé szilárd, mint annak a szíve, aki forgatta. Erre más kardokat adtak át a harcosoknak. Az első kiontott vér Figg ziháló oldalából ömlött, Sutton híveinek részéről gyönyörűvöltés kíséretében; de a veterán, közönségéhez fordulván – s különösképpen, úgy látszott, ahhoz a testes egyénhez a magánpáholyban – azt mutogatta, hogy az előző összecsapásban eltört kardja okozta a sebet.

Miközben tovább folyt a vita, melyet ez az esemény kiváltott, Warrington úr meglátta, hogy egy lovagló kabátos, egyszerű kisparókás úriember lép be a testes személyiségnek fenntartott fülkébe, s örömmel ismerte fel benne Tunbridge Wells-i barátját, March és Ruglen grófját. Lord March, aki egyébként nem szokott túláradni az udvariasságtól, úgy látszott, kivételes hódolattal viseltetik a testes úriember irányában, s Harry azt is észrevette, hogy ölordsa mély meghajlással átvett néhány

² Az antikvárius hajlamú olvasó ismeri azt a kedves költeményt, Dodsley gyűjteményének hatodik kötetében, amely a fenti küzdelmet leírja. (A szerző jegyzete)

bankjegyet, melyet a másik egy pénztárcából vett elő s nyújtott át a lordnak. E foglalatosságának közepette Lord March észrevette virginiai fiatalemberünket, s miután befejezte a megbeszélést a testes személyiséggel, mylord átment Harry galériájára, s melegen üdvözölte ifjú barátját. Egymás mellett ültek, s nézték a változó sikerrel, de mindkét részről óriási ügyességgel és hősiességgel folytatott küzdelem ingadozásait. Miután a harcosok egy ideig karddal vívtak, áttértek a hosszú botokra, s e hosszú s gyönyörteljes küzdelem eredménye az volt, hogy a győzelem megmaradt korábbi bajnokánál, Fignnél.

Miközben a harcosok még csatáztak, vihar szakadt az épületre, s Warrington úr nagy örömmel fogadott el egy ülést Lord March kocsijában, a maga phaëtonját rábízva lovászára, hogy hazahajtson. Harry gyönyörűségben úszott a nemes látvány következtében, amelynek tanúja volt; kijelentette, hogy ez már valóban sport, mégpedig a legkülönb, amit látott, amióta csak Angliába érkezett; és szokása szerint minden örömet, amelyet élvezett, összekapcsolván azzal a vágygal, hogy kisfiú korának drága társa vele együtt kivegye a részét belőle, belekezdett egy sóhajtasba:

– Csak azt szeretném ... – mondta. – Nem, mégsem ...

– Mi az, amit szeretne, és mégse szeretne? – kérdezte Lord March.

– A bátyámra gondoltam, mylord, és azt szerettem volna, ha itt van velem. Megígértük egymásnak odahaza, hogy együtt sportolunk, tudja, és sokszor beszéltünk erről. De neki nem tetszett volna ez a durva fajta sport, és nem nagyon érdekelte a vívás, pedig a legbátrabb fiú volt, aki valaha élt a földön.

– Ó, igazán ő volt a legbátrabb fiú, aki valaha élt a földön? – kérdezte mylord, elnyújtózva párnáján, és némi kíváncsisággal vette szemügyre virginiai barátját.

– Látnia kellett volna egy lovagias ügyében, egy nagyon vitéz tiszttel szemben, aki barátunk volt ... ostoba ügy volt, de George-ot alig lehetett visszatartani. Soha nem láttam még embert olyan hidegvérűnek, sem olyan vadnak és eltökéltnak, Isten úgy segéljen! Ó! Tudja, már csak a hazám becsületéért is szeretném, ha ő jöhetett volna ide helyettem, és megmutatta volna maguknak, milyen egy igazi virginiai úriember.

– Ugyan már, uram, maga is egész jól megteszi. Mit hallok? Lady Yarmouth a kegyébe fogadta? – kérdezte mulatva a főnemes.

– Én is megteszem úgy, mint bárki más. Lovagolok úgy, mint George, és azt hiszem, jobban is tudok célba löni; hanem aztán a bátyámnak feje is volt, uram, feje! – mondta Harry, megtapogatva saját derék koponyáját. – Igen, a szavamat adom rá, mylord, hogy elolvasott majdnem minden könyvet, amit valaha is írtak; hegedült és csembalózott, és nagyon elegánsan tudott költeményeket és szentbeszédeket fogalmazni. Mit tudok én? Egyébre se vagyok jó, csak hogy lovagoljak, kártyázzam és burgundit igyam. – S a megbánó bűnös lecsüggesztette fejét. – De ezekhez értek annyit, mint a legtöbben, higgye el. Tény, hogy ebben minden fogadást állok, mylord – kezdte újra, a másik nagy mulatságára.

Lord March élvezte a fiatalember naivitását, mint ahogy a megcsömörlött kéjenc még élete végén is élvezni tudja a zaftos, egészséges örökötlétet.

– Az ég szerelmére, Warrington úr – mondta –, magát el kéne vinni az Exeter Change-be, és kiállítani.

– Mint micsodát?

– Mint egy úriembert Virginiából, aki elvesztette az elsőszülött bátyját, és szívből sajnálja. Ez a fajta nem ismeretes ebben az országban. Becsületszavamra mondom, még elhiszem, hogy szeretné, ha visszakapná őt!

– Még elhiszi! – kiáltotta a virginiai, s arca elpirult.

– Azaz, maga azt hiszi, hogy azt hiszi, szeretné őt vissza. De nyugodjon meg: nem szeretné. Ez nem fér bele az emberi természetbe, uram, legalábbis aszerint nem, amit olvastam róla. Itt néhány szép ház mellett megyünk el. Az ott a sarkon Sir Richard Littletoné, az a nagy Lord Bingleyé volt. Kár, hogy nem tudnak jobbat kezdeni ezzel a nagy üres térséggel a Cavendish Square-en, mint hogy bekerítsék ezekkel a csúf deszkákkal. Szent Györgyre! Nem tudom, mi lesz ezzel a várossal! Tessék: a Montague házból egy pokoli Don Saltero múzeumot³ csinál-

³ John Salter 1690 körül alapította kávéházát Chelsea-ben. Később különböző furcsaságok gyűjtőhelye lett, ezért nevezték Don Saltero múzeumnak.

tak, tele könyvvvel meg kitömött madarakkal és rinocéroszokkal. Éppen most csináltak egy átkozott átjárót... New Roadnak nevezik... a Bedford kastély kertjei mögött, és megzavarták a herceg kényelmét, habár úgy sejtem, majd megvigasztalják a zsebén keresztül. Nem tudom, hol lesz vége ennek a városnak. Menjünk le a Tyburn Roadon és a parkon keresztül, vagy a Swallow Streeten át a város lakható negyedébe? Ebédelhetünk a Pall Mallen, vagy ha úgy tetszik, magánál. Azután úgy tölthetjük az eset, ahogy magának tetszik... a Pikk Dámával vagy...

- A Pikk Dámával, ha lordságodnak úgy tetszik - mondta pirulva Warrington úr.

Igy hát a fogat behajtott az ő Covent Garden-i szállójához, ahol a fogadás szokott alázatosságával jött eléjük, majd, felismerve March és Ruglen grófját, mylord cipőjéig hajtotta meg parókáját, miközben hétrét görnyedve üdvözölte őlordságát. Gazdag, fiatal angol peer II. György uralkodása idején, vagy gazdag patricius Augustus korában - mi szeretne inkább lenni? Íme egy kérdés, fiatal úriembereknek, bármely jelenkori vitaklub számára.

Persze hogy a legjobb angol ebéd, amit csak előállítani lehetett, az ifjú virginiai és főúri barátja szolgálatára állott. Ebéd után bor következett, bőviben, és még az epikureus gróf ingyének is elég jó minőségben. A bor mellett arról beszéltek, menjenek-e megnézni a vauxhalli⁴ tűzijátékot, vagy tovább kártyázzanak. Harry még soha nem látott tűzijátékot, kivéve egy tucat kígyóröppentyű mutatványát Williamsburgben, november ötödikén⁵ - amit ő fenséges látványnak tartott - s azért Vauxhallba szeretett volna menni, de amikor vendége előnyben részesítette a pikétet, engedett, és csakhamar elmerültek ebben a játékban.

Harry szokása szerint nyerni kezdett, de egy fél óra múltán a szerencse megfordult, és Lord Marchnak kedvezett, aki eleinte nagyon savanyú képet vágott, amikor Draper úr, Warrington úr ügyvédje, hajlongva belépett a szobába, s elfogadta Harry meghívását, hogy üljön le, és igyék velük. Warrington úr mindig mindenkit meghívott, hogy üljön le, és igyék vele, s vegye ki a

⁴ Vigadóserű londoni szórakozóhely.

⁵ Az angol király és a parlament ellen tervezett „Löporos Összeesküvés” leleplezésének (1605. nov. 5.) évfordulóján népiünnepélyeket rendeznek.

részét a legjobból, ami rendelkezésére áll. Ha egy morzsája lett volna, azt osztotta volna ketté; ha egy marhacombja, azt felezte volna meg; ha egy korsó söre lett volna, baráti kedvvel adta volna körbe; ha egy palack burgundija volt, vidáman itta meg valamelyik szomszéd barátjával. És ne képzeljék, hogy ez általános erény. Olvashat róla könyvekben, kedves uram, s azt hiheti, magában is megvan, mert hat ebédet ad húsz-húsz vendégnek, és szórja a pénzt az ismerőseinek – de a szívélyesség, a baráti kedv, a kedves szív? Higgyék el, ritka tulajdonságok ezek a mi önző világunkban. Magunkkal hozhatjuk vidékről, ha fiatalok vagyunk, de többnyire elhervadnak az átültetés után, és ellankadnak, elpusztulnak London tikkasztó levegőjében.

Drapert a bor nem nagyon vonzotta, de az már gyönyörűséget okozott az ügyvédnek, hogy egy előkelő ember társaságában lehet. Kijelentette: semmit sem szeret jobban, mint pikétet nézni, ha két tökéletes játékos és nagyvilági ember játsza; és, közelebb húzván a székét, s nem háborítatva ölordsa ferde pillantásaitól, figyelte a játékot az urak között. Harry távolról se volt megfelelő ellenfél a londoni klubok tapasztalt játékosának. Azonkívül ma éjszaka Lord March jobb kártyákat is kapott, ügyességének támogatására.

Hogy milyen tétbe játszottak, nem tartozott Draper úrra. Az urak azt mondták, shillingekbe játszanak, utána aztán szó nélkül számolták el nyereségeiket és veszteségeiket, s azt is nagyon halkán. Kölcsönös meghajlás, és mindkét részről teljes komolyság és udvarias modor – aztán a játék tovább folyt.

De úgy volt rendelve, hogy a játékot másodszor is félbeszakítsák, s erre már káromkodás hagyta el Lord March ajkát. Először suhogás hallatszott kívülről, aztán suttogás – aztán egy síró nő sikolya, és aztán végül egy női lény suhogott be a szobába, s előidézte a romlott beszédnek azt a kitörését Lord Marchból.

– Nem bánám, ha a női más időt választanának a látogatásra, hogy az ördög vinné őket! – mondá mylord, kártyáit letéve és felfortyanva.

– Mi baj, Betty kisasszony?! – kiáltotta Harry.

Csakugyan a látogató nem más volt, mint Betty kisasszony,

Lady Maria komornája, mögötte pedig Gumbo állt, szép arca könnyektől elázva.

– Mi történt? – kérdezte Warrington úr, nem kevésbé zaklatott lélekkel. – A bárónő jól van?

– Segítség! Segítség! Uram, méltóságos uram! – zihálta Betty kisasszony, és azon nyomban térdre esett.

– Segítség? De kinek?

Gumbo is üvöltésbe kezdett.

– Gumbo, te bitang! Csak nem történt valami Betty kisasszony és teközted? – kérdezte a néger gazdája.

Gumbo úr méltóságteljesen hátralépett, kezét a szívére tette, és így szólt:

– Nem, uram, semmi se nem történt a hölgy és én között.

– Az úrnőmről van szó, uram! – kiáltotta Betty. – Segítsen rajta! Itt a levél, amit írt, uram! Odajöttek és elfogták, uram!

– Ja, csak arról az öreg Molly Esmondáról van szó? Mindenki tudja, hogy nyakig úszik az adósságban! Törölje meg a szemét a másik szobában, Betty kisasszony, és hagyjon nyugton engem meg Warrington urat, hogy folytathassuk a játékot – mondta mylord, felvéve lapjait.

– Segítség! Segítsen rajta! – kiáltotta újra Betty. – Ó, Harry úr, csak nem kártyázik tovább, amikor az én úrnőm szólítja, hogy jöjjön a segítségére! Méltóságod elég gyorsan szokott jönni, amikor az úrnőm küldött, hogy hozzam el magát, otthon Castlewoodban!

– Az ördög vigye! Nem tudja befogni a száját? – kérdezte mylord, több válogatott szóval és káromkodással.

De Betty nem akarta abbahagyni a sírást, és úgy rendeltetett, hogy Lord March ne nyerjen többé ezen az éjszakán. Warrington úr felkelt a helyéről, csöngetett, és így szólt:

– Kedves lordom, ma éjszaka már nem folytathatjuk a játékot. A rokonom nagy bajában ír nekem, és kénytelen vagyok elmenni hozzá.

– A fene egye meg őt! Nem tudott várni holnapig? – kiáltotta mylord mogorván.

Warrington úr tüstént postakocsit rendelt. Saját lovaival akart Bromleyba jutni.

– Fogadok magával, hogy nem ér oda egy óra alatt! Foga-

dok magával, hogy nem ér oda ötnegyed óra alatt! Fogadok magával, négy az egy ellen... vagy én tartom a maga fogadását, ahogy magának tetszik... hogy nem rabolják ki Blackheathen! Fogadok magával, hogy nem ér Tunbridge Wellsbe éjfél előtt! – kiáltotta Lord March.

– Áll! – mondta Warrington úr.

És a lord gondosan lejegyezte tárcájába a három fogadás feltételeit.

Lady Maria levele a következőképpen hangzott:

Kedves Kuzen!

Keleppcébe estem, és látom már, hogy gazemberek masinációja. Fogoj vagyok. Betty elmond mindent. Ó, Henricóm! Jöjön! Segicsen! Várva várja

Mollyja

Ezen üzenet vétele után fél órával Warrington úr a postakocsijában ült, s a Westminster-hídon át vágatott, hogy kiszabadítsa rokonát.

HARMINCNYOLCADIK FEJEZET

Sampson és a filiszteusok

A szerencsés véletlen már kora ifjúságomban bizalmas ismeretségbe hozott egy tiszteletre méltó személyiséggel, aki egy bizonyos szigeten született, amely szigetről a tengeri ékköisme kétségkívül pártatlan ítészei kijelentették, hogy az óceán legdrágább gyöngye. A történetek, amelyeket ez a személyiség a fent említtett gyöngyön lakozó rokonaira vonatkozólag közölt velem, olyanok voltak, hogy fiatal ütőereim megálltak a borzadálytól arra a gondolatra, hogy ennyi gonoszság létezik a világon. Valahány bűn, amit el tudnak képzelni; a teljes Tíz Parancsolat egyetlen általános reccsenéssel széttörve; olyan bitangságok és gazemberségek, hogy nincs az a beszélyíró, aki ilyenmit ki tudna találni; olyan gyilkosságok és rablások, amilyeneket Thurtell vagy Turpin¹ aligha hajtott végre valaha is – tájékoztatóm pontosan visszaemlékezett rájuk, és részletesen el is beszélte őket legközelebbi rokonságáról, bárkinék, aki hajlandó volt meghallgatni. Csoda, hogy volt a családból, aki még nem ült a gályapad mellett. „Tim bátyám a bánattól megöszült hajú édesapját sirba vitte; Mick bátyám isten tudja hányszor rabolta ki a parókia templomot; Annamária nővérem otthagytá a kaptányt és megszökött a zászlóssal, meghamisította a nagyanyja végrendeletét, és ellopta a kanalakat, amiért aztán Larryt, az ezüsttisztító fiút akasztották fel.” Atreus² családja semmiség volt, összehasonlítva Hogyishívjákék e fajzatával, akikről barátom

¹ Hírhedt XVIII. századi útonálló.

² Görög mitológiai király, aki bosszúból megölette fivére gyermekeit, és feláldozta húsukat apjuknak egy vacsorán.

is eredt = de persze nincs az a földi hatalom, amely arra bírna, hogy megnevezsem az országot, ahonnan származott.

Mekkora volt aztán az én naiv csodálkozásom, amikor azt láttam, hogy ezek a gyilkosok, bitangok, apairtók, megrögzött válótóhamisitók és így tovább, olykor-olykor „legdrágább bátyám”-mal és „legdrágább nővérem”-mel írtak egymásnak, s időnként hónapokon át a legszívélyesebb viszonyban voltak egymással. Tim ilyenkor meggyilkolt szüleinek véréből gőzölgő kézzel keverte a földhöz vágó italt, s adott belőle egy pohárral Mariának. Mick ajka még fekete volt a hamis esküktől, amiket a törvénytörések előtt nagyanyja eltüntetett végrendeletére, vagy szegény bátyja, Thady gyámoltalan árváinak meggyilkolására vonatkozólag tett, amikor megcsókolta nővérének, Júliának csontos arcát, s ilyenkor kedélyes családi estét töltöttek egymással, vagy sírtak, ha a régi időkről beszéltek, és a drága öreg Hogyishívják kastélyról, ahol születtek, és a háborúskodó Izékről, akiknek ott volt a kvártélyuk, és az őrnagyról, aki megkérte Karolina kezét, és megboldogult anyjuk sírjáról – aki kisemmizte őket a birtokból, Isten nyugosztalja! Olyan túlsorduló szeretettel zokogtak és csókolóztak találkozáskor és búcsúzáskor, hogy megható volt nézni is őket. Ha az ember látta, hogyan ölelgetik egymást, hajlandó volt elfelejteni azokat a kínos kis történeteket és azokat az ismételt korábbi kijelentéseiket, hogy – ha mindent elmondának – az egész társaság kölcsönösen kötélre juttathatná egymást.

Mi lehet szebb dolog a megbocsátásnál? Mi lehet esélyesebb dolog, mint hogy az ember, ha mindennek elmondta egymást, utána elnézést kérjen, megbánja elhamarkodott szavait, és így tovább, visszavonja a palackot – mondjuk –, amit az ellensége fejéhez vágott, és újra jó barátok legyenek, mint azelőtt. Vannak, akikben megvan a megbocsátásnak ez a csodálatos, angyalszerű tehetsége. Milyen szép látvány volt például, amikor a mi két ladynk Tunbridge Wellsben megbocsátott egymásnak, mosolyogva tréfálkozáskor, szinte gyöngéden a tegnapi kemény szavak után is – igen, és elfeledve a történeteket, habár akarva, nem akarva tökéletesen emlékeztek rájuk. Nem tudom, te meg én képesek volnánk-e erre. Igyekezzünk, barátom, szert tenni erre a szelíd keresztény lelkületre. Véleményem szerint az ember meg-

tanulhatja, hogy a rászórt rágalmat megbocsássa, de csak akkor, ha nagy gyakorlata van ebben, s hozzászokott, hogy ilyesmit halljon is, mondjon is. Veszekedés és kölcsönös leszólás után megcsókoljuk egymást. Isten áldása rajtunk! A rossz szavak nem számítanak, ha az ember hozzászokott, és ilyenkor alig is zavarják mindkét fél kedélyét.

Így nagynéni és unokahúga igen szívélyesen kártyáztak egymással, ittak egymás egészségére, mindegyikük kapott egy csirkeszárnyat, kettétörték egy sarkantyúcsontot, és – társalgásilag – a más nők szemét kaparták ki, nem egymását. Hasonlóképpen az ibériai félsziget harcosairól is azt olvashattuk, hogy amikor a kürtök fegyverszünetet fújtak, összecimboráltak, megkínálták egymást a dohányos zacskójukból meg a borukból, de készenlétben, hogy megragadják a flintájukat, beverjék egymás fejét, ha vége a fegyverszünetnek; így a mi öreg katonáink is, ismerve a háború fortélyait, de a nyugodt élet kellemetességeit is, s lábhoz tett fegyverrel vígan bratyiztak egymással. Persze, miközben Francia Jackkel iszol, kéznél van a mordályod, hogy kiontsd az agyvelejét, amennyiben ellenséges mozdulatot tesz, de időközben *à votre santé, mon camarade!*³ Egészségére, mosziji! és minden a lehető legkellemesebb. Mi van Bernstein néni fenyegető köszvényével? Már nem hasogat annyira. Maria úgy örül neki! És Maria ájulási rohamai? Nem tértek vissza, csak múlt éjszaka volt egy kis visszaesés. A bárónő annyira sajnálja! Unokahúgának el kell mennie a legjobb orvoshoz, mindent el kell követnie, hogy megerősödjék, és továbbra is innia kell a vasas vizet, ha már el is megy Tunbridge-ből. Milyen kedves Bernstein nénitől, hogy felajánlja: utánaküld néhány palack gyógyvizet! És tegyük fel, hogy Madame Bernstein bizalmasan azt mondja a komornájának: „Ájulási rohamok! Ugyan! Epilepszia! Attól a borzalmas, görvélykóros német anyjától örököltel!” Mit tudhatunk mi az öreg hölgy és szolgálója titkos beszélgetéseiről? És feltéve, hogy Lady Maria azt parancsolja Betty kisasszonynak, öladysége komornájának, kóstolja meg előtte minden pohár gyógyvizét, mert kijelenti, hogy nagynénje képes öt megmérgezni? Igen, valószínű, hogy ilyen beszélgetések el-

³ Egészségére, bajtárs! (francia)

hangzanak. Ezek csak elővigyázatossági rendszabályok – ezek azok a flinták, amiket a mi öreg katonáink megtöltve és felhúzott kakassal lábhoz tesznek, egyelőre azonban nyugodtan heverésznek a fűvön.

Harry kötelezvényével a zsebében, a sok tapasztalatú Mariának nem volt fontos, hogy sűrgesse a törlesztést. Sokkal jobban ismerte a világot, semhogy ilyesmit tett volna. Harry lekötelezte magát, de Maria adott neki bőven kimenőt, és szabadságolta is becsületszóra. Nem volt szándéka, hogy szükségtelenül ingerelje, mérgeitse ifjú rabszolgáját. Tudatában volt a korkülönbségnek, és hogy Harrynak kell az élvezet és szórakozás.

– Éljen kedvére, és szórakozzék nyugodtan, kuzen – mondta Lady Maria.

– Hancúrozatok csak, szép kis egerecskék – mondja a círmos Kacor úr, a sarokban dorombolva, s zöld szemével vigyázva.

Mindarról, amit Harry lát és művel majd első londoni látogatása során – nőrokonai persze sokat beszéltek és tréfálkoztak. Mindkét hölgy nagyon jól tudta, mivel szokott szórakozni egy fiatal úriember abban az időben, s azzal a nyíltsággal szólt erről, mely azt a könnyed korszakot jellemezte.

A mi fondorlatos Kalüpszónk tökéletesen meg is vigasztalódott ifjú vándorának távollétében, és megragadott minden kínálkozó alkalmat a szórakozásra. Jack Morris úr, az az úriember, aki, mint említettük, Lord March és Warrington úr társaságában mulatozott volt – egyike volt e szórakozásoknak. Rangos személyek társaságában élni, Jack Morris életének fő gyönyörűsége volt, s pénzt veszteni kártyán egy grófkisasszonnyal szemben, szinte élvezet volt neki. Márpedig Lady Maria Esmond grófkisasszony volt, aki nagyon örült, ha nyerhetett. Engedélyt kapott, hogy magával vigye Morris urat Yarmouth grófnő estélyére, ott aztán kártyázott vele – s így mindenki meg volt elégedve.

Így aztán az első negyvennyolc óra Warrington úr távozása után meglehetősen vidáman telt el Tunbridge Wellsben, s elérkezett a péntek, amikor sor került arra a prédikációra, amelyre Sampson urat készülni láttuk. A fürdőhely vendégei általában hajlandónak mutatkoztak meghallgatni. Sampsonnak az volt a

hire, hogy nagyon szórakoztató és ékesszóló prédikátor, és ha éppen nem adtak valamilyen reggelit, vagy nem akadt olyan bűvészkedés, vagy medvetáncoltatás, vagy hangverseny, amelyekre el lehetett menni – a jó Tunbridge Wells-iek beérték egy szentbeszéddel is. A káplán tudta, hogy Lady Yarmouth is eljön, s hogy milyen hatalma van a parókiák osztogatásában és a püspökségekkel való rendelkezésben, lévén hogy az akkori Hit Védelmezőjének feltűnő bizalma volt öladységének ilyen irányú véleményeiben – s így bizonyosak lehetünk benne, hogy Sampson úr legjobb szónoklatát készítette a grófnő megítélése elé. Ha a Nagy Ember odahaza van a kastélyában, s átmegy a parkba a kis vidéki templomba, magával hozván a herceget, a márkít és két kormányon levő minisztert – volt-e már részük benne, hogy ilyenkor ott ülnek a gyülekezet közepette, s figyelik Trotter urat, a lelkipásztort, és szentbeszédét? Szorongva néz a Nagy Padra, dadog, ahogy megadja a textust, és arra gondol: „Ó, talán ölordsa ad nekem egy parókiát!” Trotterné, meg a lányok is szorongva néznek a Nagy Padra, és figyelik, milyen hatást gyakorol papa szónoklata – jól ismert, kedves szónoklata – az egybegyűlt Nagy Parókákra. Apa első idegessége elmúlt már; nemes hangja kitisztult, áthévül a szentbeszédre; átlelkesül; előveszi zsebkendőjét; elérkezik ahhoz a remek fordulathoz, amely mindnyájukat megrikatta a paplakban; már bele is kezdett! jaj! Mi ez a moraj, amely betölti az épületet, s amelytől a faragatlan Meliboeus rávigyorog a bárdolatlan Tityrusra?⁴ A nagy méltóságú Lord Naseby, az, aki ott horkol a padban a tűz mellett, s e zenére szétfoszlik szegény Trotter látomásának püspöksüvege.

Sampson Madame Bernstein unokaöccsének házikáplánja volt. Az Esmond család két hölgye pártfogolta a prédikátort. A szentbeszéd napján a bárónő egy kis reggelit adott a tiszteletére, amelyen Sampson rőzsásan és mutatósan jelent meg, újonnan hajporozott parókával, és nagyon jól szabott, suhogó, új reve-rendában, melyet hitelre vásárolt valamely Tunbridge Wells-i áhítatos kereskedőtől. Pártfogónői mellett – öladységeik lakájai mögöttük hozták a nagy, aranyozott imakönyveket – Sampson úr a reggeliről a templomba vonult. Mindenki észrevette, mi-

⁴ Vergilius eclogáinak allegorikus pásztori hősei.

lyen jó színben van Bernstein bárónő; nevetett, és különösképpen nyájas volt az unokahúgához; mindenkinek tartogatott egy bókolást és egy ünnepélyes mosolyt, ahogy teknősbékapáncélos botjával elhaladt mellette. A templomkapuban rang és előkelőség kápráztató áradata torlódott – Tunbridge Wells egész tündöklő társasága odaözönlött, közülük is kivált öladysége Yar-mouth grófnő cinóbervörös arcával és lángszínű tafota ruhájával. Az előkelő társaságon kívül kopott emberek is jelen voltak, habár távolról sem olyan nagy számban, mint az előbbiek. Milyen furcsa külsejű pár példának okáért, azokban a rongyos kabátokban; egyikük, akinek a répavörös haja kilátszik a kispárókája alól, éppen akkor lépett be a templomba, amikor az orgona megszólalt. Nem, ez nem lehet protestáns, mert gépiesen keresztet vetett, amikor a szent helyre belépett, és így szólt a pajtásának:

– Az istenit, Tim, elvitettem! – amiből arra következtetek, hogy ez az ipse egy szigetről érkezett, amelyet a jelen fejezet kezdetén említettem. Ahol az ilyen felbukkan, dús whiskyillat terjed szét. Lehet valaki eretnek, és mégis lángész loboghat benne: ezek a katolikus úriemberek azért jöttek, hogy kifejezzék hódolatukat Sampson úr iránt.

De nemcsak a régi vallás hívei vannak jelen, hanem egy még régebbi felekezet tagjai is. Ki az a két horgas orrú, sárga ábrázatú egyén, aki utat vág magának a templomba, hiába tiltakozik gyámoltalanul az egyházfi? E héber idegenek hájas alakját meglátván, Egyházfi úr meg akarta tagadni tőlük a bebocsáttatást, de az egyik a fülébe sügött:

– Át akarunk térni, öregem! – a másik pénzt csúsztatott a kezébe, s így Egyházfi úr felemelte pálcáját, amellyel eltorlaszolta a templom bejáratát, és a héber urak beléphettek. Búg már az orgona, az ajtókat becsukták. Menjünk be és hallgassuk Sampson úr szentbeszédét, vagy heverjünk odakint a fűben?

Ezen aranycsipkés egyházfi nyomában Sampson felhágott a szécsékre, s a gyülekezet egy rózsás és vidám férfi előnyös látványában részesült. De fölkelvén vastag szószéki párnájáról, miért vált a tiszteletes úr azon nyomban halotthalvánnyá? A nyugati templomkapu felé nézett, és íme, mindkét oldalán ott álltak ezek a rettentő héber kariatidák, aztán a sekrestye ajtaja felé

nézett, közvetlenül a rektor padja mellett, amelyben Sampson ült az istentisztelet közben, öladységeik, a pártfogónői mellett, hirtelen két illatozó hiberniai úriember settenkedett elő egy szomszédos ülésről, s odaplántálták magukat egy padra, közel a sekrestye ajtajához, és a rektor padjához, és így ültek a szentbeszéd végeztéig, szelíden földre süttöt szemekkel. Hogyan írhatnók le ezt a szentbeszédet, ha maga a prédikátor sem tudta, hogyan jutott el a végéig.

Mindazonáltal kitűnő szentbeszédnek minősült. Mikor véget ért, az előkelő hölgyek egymás fülébe duruzsoltak a padjaik fölé, s kifejezték dicséretüket, s hozzáfűzték megjegyzéseiket. Madame Walmoden, aki a barátnőink melletti padban ült, azt mondta, „djönörű”, s ő egészen „rezged” tőle. Madame Bernstein azt mondta, remek volt. Lady Mariát meglepéssel töltötte el a gondolat, hogy családi káplánjuk ennyire kitüntette magát. Felnézett rá, s igyekezett elfogni a tiszteletes úr pillantását, még miközben a szószéken ült; kezének finom intésével és zsebkendőjének alig észrevehető lengetésével üdvözölte. A káplán, úgy látszott, alig vesz tudomást az üdvözlésről: arca sápadt volt. Szeme a távolba nézett, a szenteltvíztartó felé, ahol ama héberek még mindig itt időztek. Az emberek áradata elvonult mellettük – torlódba, ilyenkor a káplán elvesztette őket szeme elől – csoportokban – kettesével vagy hármasával – majd egyenként szivárognak kifelé. Mindenki elment már. A két héber még mindig ott állt a kapuban.

Bernstein bárónő és unokahúga még mindig a rektor padjában késlekedtek, ahol is az öreg hölgy beszélgetésbe mélyedt a rektor úrral.

– Kik ezek a rettenetes emberek az ajtóban? És micsoda pálinkaszag van itt! – kiáltotta Lady Maria Brett kisasszonynak, nagynénje komornájának, aki a két hölgyet kísérte.

– Isten vele, doktor; aranyos kis fia van; belőle is pap lesz? – kérdezte Madame de Bernstein. – Készen van, drágám?

S a pad felnyílik és Madame Bernstein – mivel az ő apja csak *viscount*⁵ volt – ragaszkodott hozzá, hogy unokahúga, Lady Maria – mint grófnak a lánya – előtte menjen ki a padból.

⁵ Grófnál kisebb nemesi rang. (francia)

Amint a grófkisasszony előrelépett, azok az egyének, akiket öladysége rettenetes két embernek nevezett, közeledtek hozzá. Egyikük egy hosszú papírszalagot vett elő a zsebéből, mire öladysége megriadt és elsápadt. A sekrestye felé indult, abban a tétova reményben, hogy kijuthat az ajtaján, és becsukhatja azt maga mögött. A két whisky átjárta úriember azonban melléje szegődik, sőt egyikük a kezét is ráteszi a vállára, és így szól:

– Pincottné asszony, Kensington, rőfösné megkeresésére abban a megtiszteltetésben van részem, hogy letartóztassam ladységedet. Nevem Costigan, madame. Szegény úriember vagyok Írországból, s a körülményeknek engedvén, kénytelen vagyok ilyen kellemetlen hivatást űzni. Ladységed gyalog óhajt jönni, vagy hozasson az emberem gyaloghintót?

Lady Maria Esmond válaszul háromszor felsikolt, s ájultan esik a földre.

– Őrizd az ajtót, Mick! – ordít Costigan úr. – Legjobb, ha senkit sem engedünk be, madame – mondja igen udvariasan Madame Bernsteinnek. – Öladységét ájulási roham fogta el, és itt nyugodtan magához térhet.

– Fűzd ki, Brett! – kiáltotta az öreg hölgy, akinek szeme fúrcsán csillogott, s amint a művelet végrehajtatott, Madame Bernstein megragadott egy kis zacskót, amely egy hajfonaton lógott – Lady Maria a nyaka körül viselte – és ketté nyissan-totta ezt a nyakláncot. – Önts egy kis hideg vizet az arcára, attól mindig magához tér! – mondta a bárónő. – Itt maradsz vele, Brett. Mennyi a követelésük, uraim?

Costigan úr megszólalt:

– Igényünk öladységével szemben százharminckét fontot tesz ki, amellyel Eliza Pincott asszonynak tartozik.

Hol időzik eközben Sampson tiszteletes úr? Mint az a mondabeli oposszum, akiről olvastunk, s aki, amikor gumifájáról észrevette a tévedhetetlen lövést, így szólt: „Fölösleges, őrnagy úr, lejövök magamtól is” – úgy Sampson úr is megadta magát üldözőinek.

– Kinek a keresetére, Simons? – kérdezte búsan. Sampson ismerte Simonst: sokszor találkoztak már korábban is.

– Buckleby kordován vargáéra – felelte Simons úr.

– Negyvennyolc font és a költségek, tudom – mondta sóhajt-

va Sampson úr. – Nincs annyi pénzem. Melyik tisztviselő van itt?

Erre előállt Simons úr társa, Lyons úr, s azt mondta, hogy az ő háza igen alkalmas, és gyakran tartózkodnak benne úriemberek, s maga részéről nagyon boldog és büszke lenne, ha szállást adhatna a nagytiszteletű úrnak.

Történetesen két gyaloghintó várt a kápolna előtt. E két gyaloghintóban foglalt helyet Lady Maria Esmond és Sampson úr, így mentek Lyons úr rezidenciájába, azoknak az úriembereknek a kíséretében, akiknek éppen bemutatkoztunk.

Bernstein bárónő az elfogatás után hamarosan elküldte Case urat, bizalmas szolgáját, egy levéllel unokahúgához, telve legforróbb szeretetének kifejezéseivel, de sajnálkozván, amiért súlyos kártyavesztései teljesen lehetetlenné teszik akkora összegnek kifizetését, amint amellyel Lady Maria tartozik. Mindazonáltal *ugyanezzel a postával* írt Pincottnének is, kérlelve őt, hogy adjon haladékot, és *amint választ nyer*, nem mulasztja el, hogy drága, szerencsétlen unokahúgával azt ne közölje.

Betty kisasszony is odajött úrnője vigasztalására, s a két szegény nő igyekezett elegendő pénzt összekaparni, hogy kocsit és lovat fogadhassanak Betty kisasszonynak, aki majdhogynem szintén pórul járt. Lady Mariának és komornájának, egyiküknek sem volt szerencséje kártyán, és együtt sem tudtak többet összehozni tizennyolc shillingnél; így hát megállapodtak, hogy Betty eladja úrnőjének egy aranyláncát, és azon a pénzen utazik Londonba. Mármost Betty a láncot ugyanahhoz az ékszerészhez vitte, aki eladta Warrington úrnak, aki pedig unokanővérének adta; s az ékszerész, feltételezve, hogy Betty lopta a láncot, rendőrt akart hozatni érte. Ennélfogva Bettynek magyarázatokkal kellett szolgálnia, elmondania, milyen szorongatott helyzetbe jutott úrnője; s így még az éjszaka folyamán egész Tunbridge Wells megtudta, hogy Lady Maria Esmond porkolábok kezében van. Közben azonban meglett a pénz, és Betty kisasszony Londonba repült a bajnok keresésére, akibe a szegény fogoly bizalmát helyezte.

– Egy szót sem arról, hogy az a papír is eltűnt! Ó, a nyomorult, a nyomorult! Ezért még megfizet!

Azt hiszem, Lady Maria a nénikéjére értette a „nyomorult”

szót. Sampson úr egy szentbeszédet olvasott fel öladységének, s aztán bosszúforralással és ostáblajátékkal töltötték az estét, meg azzal a jól megalapozott reménnyel, hogy Harry Warrington, amint balszerencsájúkról hall, a szabadításukra fog rohanni.

Habár még az este folyamán Tunbridge Wellsben minden lélek megtudta, mi történt Lady Mariával, sőt annál sokkal többet tudott meg; habár tudták, hogy letartóztatták őt, tudták, milyen házban tartózkodik, az összeget – azaz dehogy, az összeg tizszeresét –, amiért elfogták, és hogy kénytelen volt zálogba tenni az ékszereit, mert csak úgy tudott egy kis pénzhez jutni, ami a börtönbeli költségeit fedezze; habár mindenki beszélte, hogy az a vén boszorkány Bernsteinné van az ügy hátterében, azért persze mindnyájan nagyon udvariasak és nyájasak voltak hozzá a társaságban; és még aznap éjszaka Lady Trumington kártyaestélyén, ahol Madame Bernstein is megjelent, ameddig ő is hallótávolban volt, egy szót sem szóltak a reggeli eseményekről. Lady Yarmouth megkérdezte a bárónőt, mi hír a „tsinos” unokaöccséről, mert azt hallotta, Warrington úr Londonban van? Lady Maria nem jön el ma este Lady Trumingtonhoz? Lady Maria nem érzi jól magát, reggel elájult a templomban, és kénytelen a szobát őrizni. A kártyákat szétesztették, a hegedűk szóltak, a bor körbejárt, az úri népség beszélgetett, nevetett, ásítózott, csevegett, a lakájok lesték a vacsorát, a gyaloghintosok ittak és káromkodtak, a csillagok kiültek az égre, mintha csak Lady Mariát soha be nem börtönözték volna, mint ha szegény Sampson soha le nem tartóztatták volna.

Madame de Bernstein talán az estély legvégéig ott maradt, mert nem szívesen adott volna alkalmat a társaságnak, hogy róla beszéljen, amint hátat fordít nekik. Én mindig azt mondom, milyen vigasztaló, hogy hátunk is van, és hogy nem ott nőtt a fülünk! Akinek fülei vannak, hogy halljon velük, tömjé be gyapottal. Madame Bernstein hallhatta volna, amint az emberek azt beszélik, milyen szívtelenség tőle, hogy eljött ide, és kártyázik és mulat, amikor az unokahúga bajban van. Mintha segíthetne azzal Marián, hogy otthon marad. Ebben a korban veszélyes már megzavarni egy öreg hölgy szokásait.

– Nekem ne meséljenek! – mondta Lady Yarmouth. – Bernsteinné hajlandó volna kártyázni az unokahúga koporsója fölött

is. Az ő szívéről beszélni! Ki mondta, hogy valaha is volt neki szíve? A vén kémnő otthagya a szívét a Chevalier-nál vagy ezer évvel ezelőtt, és azóta nagyszerűen megvolt szív nélkül. Mennyiért csukták börtönbe Mariát? Ha csak kis összegről volna szó, mi kifizetnők, mivelhogy ez annyira bosszantaná a nagynénjét! Tudja meg, Fuchs, rögtön reggel, mennyiért csukták börtönbe Lady Maria Esmondot.

És a hűséges Fuchs meghajolt, és megígérte, hogy a kegyelmes asszony akarata szerint fog cselekedni.

Időközben éjfél tájban Madame de Bernstein hazament, rögtön egészséges álomba merült, amelyből csak a késő reggeli órákban ébredt föl, amikor behívta szokásos szolgálóját, aki meg is érkezett öladysége reggeli csésze teájával. Ha azt mondanám maguknak, hogy snapszot is tett bele, megbotrátkoznának. Dédanyáink némelyikének szokása volt, szíverősítőt tartani a „kamrájában”. Nem olvastak arról a finom úrihölgyről, Walpole-nál, aki azt mondta: „Ha még többet iszom, »ordenaré« leszek”? Amilyen igaz, hogy Gough úr most életben van, olyan igaz, hogy ősanyáink meglehetősen szabadon szoktak élni a tömény szeszekkel.

Így hát kortyintván a szíverősítőből, Madame Bernstein felkelt, és megkérdezte Brett kisasszonytól, mi újság?

– Az úrfi megmondhatja – mondta durcásan a komorna.

– Az úrfi? Melyik úrfi?

Brett kisasszony megnevezte Harryt, s elmondta, hogy Warington úr megérkezett tegnap éjfél tájban – és vele volt Betty, mylady komornája.

– És Lady Maria tisztelteti és üdvözlöti ladységedet, s reméli, jól aludt – mondta Brett.

– Remekül, szegénykém! Betty elment hozzá?

– Nem: itt van – mondta Brett kisasszony.

– Hadd lássam azonnal! – kiáltotta az öreg hölgy.

– Megmondom neki – felelte alázatosan Brett, s elment; ahogy úrnője parancsolta, magára hagyván az öreg hölgyet, aki szelíden pihent párnáin. De hirtelen egy pár magas sarkú cipő kopogása hallatszik a hálószoza padlóján. A hálószoza szőnyeg olyan fényűzés volt, amit alig ismertek azokban az időkben,

– Így hát, Betty kisasszony, maga Londonban volt tegnap? – szölt ki Bernsteinné az ágy függőnye mögül.

– Nem Betty az: én vagyok! Jó reggelt, drága nénim! Remélem, jól aludt? – kiáltotta egy hang, amelytől az öreg Bernsteiné felriadt a párnáján.

Lady Maria hangja volt, ő húzta szét az ágy függönyét, s bókolt mélyen a nénikéjének. Lady Maria piros, rózsás, és boldog volt. S azzal, hogy megjelent Madame Bernstein ágyfüggőnye mögött, e meglepő kis eseménnyel, azt hiszem, le is zárhatjuk ezt a fejezetet.

HARMINCKILENCEDIK FEJEZET

Harry, a szabadító

Warrington úr a következő levelet írta Tunbridge Wellsből szombat reggel, 1756. augusztus 25-én:

Kedves March lordom!

Csak közölni akarom magával – és pedig megelégedéssel – hogy megnyertem mind a h á r o m f o g a d á s u n k a t. Két perc híján egy óra alatt értem Bromley-ba: az új lovaim nagyszerű tempót tartanak. Magam hajtottam őket, a postakocsis mellettem ült, és az utat mutatta, belül a négerem, Betty kisasszonnyal. Remélem, ő k n a g y o n k e l l e m e s n e k találták az utat. Blackheathen nem állták utunkat, csak két lovas fickó nyargalt felénk, de nem találván kedvükre valónak az á b r á s z a t u n k a t, megint elnyargaltak; és Tunbridge Wellsbe értünk – ahol is elintéztem ügyemet tizenegy óra negyvenöt perckor. Ezzel l e k k v i t t e l t e m lordságodat a tegnapi pikét után, amiért boldogan vennék magától revansot, és maradok szolgálatára

lekötelezett híve

H. Esmond Warrington

Most már talán megérti az olvasó, mi tette képessé Lady Maria Esmondot, hogy meglepje drága nagynénjét az ágyában szombat reggel, s hogy kilépjen a rabság házából. Betty kisasszonyt Londonba küldvén aligha remélte, hogy követe még elutazása napján visszatér, s így ő meg a káplán még a kártyajátékukat folytatták éjjélkor, a sovány vacsora után, melyről a

porkoláb felesége gondoskodott részükre, amikor gyors kerékgördülés zaja közeledett a házukhoz, s erre a hölgy letette aduit, szíve a szokásosnál hevesebb felindulással kezdett dobogni, dübörögve jöttek a kerekék – a kocsi éppen az ajtó előtt állt meg; szóváltás a kapuban; aztán megjelent Betty kisasszony, örömtől sugárzó arccal, habár szeméből kicsordultak a könnyek; és utána ki az a magas úriember, aki belép? ki tudja találni valamelyik olvasónk? Nagyon dühösek lesznek, ha azt mondom, hogy a káplán hurrázva csapta le a lapjait, míg Lady Maria falfehérre válva, felállt székéből, egy-két lépést előretámolygott, aztán hisztérikus sikollyal vetette magát unokaöccse karjába? Hányszor csókolta meg Harry? Ha a csókok száma *mille, deinde centum, dein mille altera, dein secunda centum*¹ volt, és így tovább, én bizony nem fogom kikiabálni. Harry eljött, hogy kiszabadítsa őt! Tudta, hogy eljön; Harry az ő bajnoka, oltalmazója rabságtól és gyalázattól. Ószinte könnyáradatot zokogott Harry vállára, és ahogy odádől, s utat enged szívbéli felindulásának, igazán azt hiszem, csinosabb, mint valaha is volt, a történet egész folyamán. Ezúttal nem ájult el: hazament, gyöngéden unokaöccse karjára támaszkodva, s ha volt is tán még egy-két hisztérikus kitörése az éjszaka, Madame Bernstein mélyen aludt, s nem hallotta meg.

– Mind a ketten szabadon hazamehetnek – ezek voltak Harry első szavai. – Hozza elő mylady kalapját és köpenyét, mi meg, káplán úr, elszívunk kettesben egy pipát a szállásunkon, jól fog esni a hosszú kocsizás után.

A káplán, akinek szintén jókora adag érzelmessége volt készenlétben, nagyon meghatódott; könnyekbe tört ki, amikor megragadta s megcsókolta Harry kezét, s kérte Istent, hogy áldja meg az ő kedves, nagylelkű, fiatal pártfogóját. Warrington úr érezte, ahogy az öröm izzása végigfut egész testén. Jó, ha az ember segíteni tud a szegényeken és szenvedőkön; jó, ha az ember örömmre tudja fordítani a bánatot. A mi fiatal bajnokunk nem kevéssé volt büszke és emelkedett hangulatban, amikor kalapját félrevágva, megszabadított királykisasszonya mellett

¹ Idézet Catullus *Lesbiához* c. verséből: „(Adj hát csókot) ezerszer, és ha adtál, adj még százszor, utána ezret adj és százat...” (Devecseri Gábor fordítása)

lépkedett. Mintha az érzései alakot ölténének, s szembejönnének vele, s szép, kedves szemű és mosolyú boldogságtündérek táncoltak előtte, adtak rá díszruhát, s szórtak virágot a lába elé, s fújták édes üdvözlésül a sípokat és trombitákat, hirdetvén: „Íme a győztes! Utat a hősnek!”, s így vezették fel a király házába, s ültették le az önelégültség csarnokában a megnyugvás párnáira. Pedig hát nem nagy dolog volt, amit véghezvitt. Csak egy kis kedvesség. Csak a zsebébe kellett nyúlnia, s egy könnyen elérhető talizmánnal elűzni a kaput őrző sárkányt, s letétetni bárdját a zsarnokkal, aki Lady Mariát fogságra vetette. Nem baj; ha hiúsága felfuvalkodik: azért Harry mégis nagyon jólelkű; kiszabadított két szerencsétlent, s a jóindulat és boldogság könnyeit sajtolta ki szemükből – s ha kérkedik is egy kissé ezen az éjszakán, és hanceg valamelyest a káplánnak, s Londonról és Lord Marchról beszél, meg a White klubról és az Almack klubról,² némi *globetrotter*-fölnnyel,³ azért nem hiszem, hogy kevésbé kéne őt szeretni.

Sampson továbbra is rendkívül megindultnak mutatkozott. E férfiúnak könnyen befolyásolható természete volt, s kivételesen gyors volt a fájdalom és a gyönyör, a könnyek, a hála, a nevetés, a gyűlölet, a szeretet átérzésében. Prédikátori hivatásában úgy nevelte és fegyelmezte érzékenységet, hogy nagy hasznára lehessen: a megfelelő pillanatban az volt, amit éppen megjátszott. Teljesen őszinte könnyeket sírt, miután rájött, hogy tettség szerint tudja őket előállítani. Szerette az embert, amíg vele volt, és valóban a bánat szorongása járta át, amikor szomorúságát megosztotta az özvegyel és árvával.

De kilépvén a kapuból, amikor Jackkel találkozott, átment vele a szemközti kocsmába, s harsányan nevetett a palack mellett. Nagyon szívesen adott másnak pénzt, de sohasem fizette vissza, amit ő kért kölcsön. Ezen az éjszakán elragadta a hála és az odaadás Harry Warrington irányában. A boldogtalan Szerencsés Ifjú talán egész Londonban sem tudott volna veszedelme-sebb cimborára találni.

Ezen az éjszakán Sampson a hálás hangulatában volt, s telve

² Kávéház és vendéglő Londonban.

³ Világjáró. (angol)

rajongással jötevőjéért, aki a börtönből kiváltotta. Minden pohárral nőtt a bámulata. Lelkesedett Harryért, mint a legjobb, legnemesebb férfiúért, s az önelégült, együgyű ifjú, mint már mondtuk, hajlamos volt e dicséreteket mint jól megérdemelt járandóságot fogadni.

– Családunk fiatalabbik ága – mondta Harry úr fölényesen – gyalázatosan bánt magával, de Jupiterre, Sampson fiam, én megvédelmezem magát! – A burgundi hevületének bizonyos szakaszában Warrington úr mindig igen ékesszóló volt családja fényének tekintetében. – Nagyon örülök, hogy segíteni tudtam magán a szorongatottságában. Számíthat rám, bármikor szüksége lesz rám, Sampson. Mintha azt mondta volna, hogy a húga intézetben van? Ahhoz bizonyosan pénzre van szüksége, fiam. Itt egy kis bankó, amivel kifizetheti az iskoláztatását.

S a bőkezű fiatalember egy bankjegyet nyújtott át a káplánnak. A férfi, ismét könnyekig meghatódott. Harry nagylelkűsége lenyűgözte.

– Warrington úr – mondta, odább tolván a bankjegyet –, én... én nem érdemlem meg a jóságát... Szent Györgyre, nem érdemlem! – s káromkodott is egyet, szenvedélyes kijelentésének megerősítéséül.

– Eh! – mondta Harry. – Rengeteg van belőle. Nem pénz volt abban az átkozott tárcában, amelyet múlt héten elvesztettem.

– Nem, uram, nem pénz volt! – mondta Sampson úr, fejét lecsüggesztve.

– Hohó! Honnan tudja, káplán úr? – kérdezte a fiatal úriember.

– Tudom, mert gazember vagyok, uram! Nem vagyok méltó a jóságára. Már megmondtam magának. Én találtam meg a tárcát, uram, azon az éjszakán, amikor túl sok bort ivott Barbeau-nál.

– És elolvasta a leveleket? – kérdezte Warrington úr felriadván, és mélyen elpirulva.

– Nekem nem mondtak azok a levelek semmit, amit ne tudtam volna, uram – felelte a káplán. – Magát kémekek vették körül, akikre aligha gyanakodott... Mert maga túlságosan fiatal és együgyű ahhoz, hogy ezektől el tudna valamit titkolni...

= Hát igazak azok a históriák Lady Fannyról és Will kuze-
nomról, meg az ő viselt dolgairól? – érdeklődött Harry.

– Igen, igazak – sóhajtotta a káplán. – A Castlewood kastély
nem volt szerencsés, uram, mióta méltóságod ága, az idősebb ág
odahagyta.

– Uram, csak nem merészel egy szót is kiejteni Lady Maria
ellen? – kiáltott fel Harry.

– Ó, világért sem! – felelte Sampson úr, furcsa pillantással
fiatal barátjára. – Talán azt gondolom, hogy öreg már méltosá-
godhoz, és kár, hogy nem olyan felesége lesz, aki korban job-
ban megfelel, de azt beismerem, hogy korához képest nagyon
fiatalnak hat, s minden erénnyel és tökélyvel ékes.

– Csakugyan öreg hozzám, Sampson, tudom, hogy öreg =
mondta Warrington úr nagy fenséggel –, de bírja a szavamat,
és láthatja, uram, mennyire szeret. Hozza hát ide a leveleket,
uram, amiket megtalált, én meg igyekszem megbocsátani, amiért
megtartotta magának.

– Én jótevőm! én pedig igyekszem megbocsátani önmagam-
nak! – kiáltotta Sampson úr, és elindult a szobája felé, magára
hagyván ifjú patrónusát a bora mellett.

Sampson rögtön visszatért, nagyon elhalványodva.

– Mi történt, uram? – kérdezte Harry szemrehányó tekin-
tettel.

A káplán átnyújtott egy levéltárcát.

– Benne van a neve, uram – mondta.

– A bátyám neve – mondta Harry –, George adta nekem.

– Egy szekrénybe zártam el, uram, és benne volt még ma
reggel is, mielőtt ezek az emberek elfogtak. Itt a tárcsa, uram,
de a levelek eltűntek. A bőröndömet és a málhazsákomat is át-
kutatták. Én pedig egy nyomorult, bűnös ember vagyok, s nem
tudom megadni azt a jóvátételt, amivel tartozom magának.

Sampson maga volt a fájdalom megtestesülése, miközben eze-
ket az érzelmeket kifejtette. Kezét összekulcsolta, és rendkívül
megható mozdulattal majdhogynem letérdelt Harry előtt.

Ki járt a szobákban Sampson és Warrington úr távollétében?
A háziasszony már-már térdre borult, úgy akarta kijelenteni,
hogy senki oda be nem jött; aminthogy Warrington úr szobája
csakugyan legkevésbé sem volt megbolygatva, és nem is távolí-

tottak el semmit Sampson úr szűkös ruhatárából, sem egyéb tulajdonaiból, kivéve azokat az iratokat, amelyeknek hiányát elpanaszolta.

Kinek állt érdekében, hogy megkaparintsa őket? Lady Mariának? Szegény lány maga is fogoly volt egész nap, éppen abban az időben, amikor a tolvajlás történt.

Ő bizonyára ártatlan volt a levelek elrablásában. Kettejük hirtelen elfogatása – Case, a főkomornyik titkos elutazása Londonba – Case-é, aki ismerte a csizmadiát, akinek házában Sampson Londonban szállást vett, és ismerte az Esmond család minden titkos ügyletét – mindezek a részletek együtt és külön fontolóra véve, arra a gondolatra készítették Sampson urat, hogy Bernstein bárónő áll e baj hátterében. De mire jó letartóztatni Lady Mariát? A káplán mindeddig mit sem tudott ama levélről, melyet öladysége elvesztett, mert szegény Maria nem tartotta szükségnek, hogy titkát megossza vele.

Ami a levéltárcát és tartalmát illeti, Harry úr ezen az estén annyira dagadozott az önelégültségtől, három fogadásának megnyerésétől s két barátjának kiszabadításától, a nagyszerű hideg fogolyhús vacsorától és a burgundi óbortól, amit az alázatos Monsieur Barbeau küldött át a fiatal úriember lakására, hogy elfogadta Sampson bűnbánó fogadkozását, s jövődő hűségének ünnepélyes ígéretét, s kegyes kezet nyújtott a káplánnak, és megbocsátotta vétkeit. Amikor az utóbbi megesküdött minden szentjeire, hogy ezentúl ő lesz Harry leghívebb, legalázatosabb barátja és csatlósa, és minden pillanatban kész meghalni Warrington úrért, Harry fenséggel így szólt:

– Azt hiszem, Sampson, maga csakugyan kész meghalni; remélem, kész meghalni. Az én családom... az Esmond család... mindig hozzá volt szokva, hogy hűséges barátok vegyék körül... és hogy meg is jutalmazza őket. Töltsön, káplán. Mire iszunk, uram?

– Iszom arra, hogy Isten áldása szálljon az Esmond Warrington családra – kiáltotta a káplán, valódi könnyekkel a szemében.

– Mi vagyunk az idősebb ág, uram. Az én nagyapám volt Esmond márki – mondta Harry úr nemes hangon, de kissé elmosódottan. – Magára iszom, káplán... és megbocsátok magá-

nak, uram... és Isten áldja, uram... és ha háromszor annyit vett volna el, én kifizetném. Mi az, mit látok a zsalukon át? Kárhozzam el, ha nem a nap kelt fel újra! Nincs már szükségünk gyertyákra a lefekvéshez, hahaha!

S a fiatalember még egyszer áldását osztván a káplánnak, elment aludni.

Délután felé Madame de Bernstein átküldte egy cselédjét, s megüzenzte, hogy örülne, ha unokaöccse eljönne hozzá, s meginna nála egy csésze csokoládét; mire ifjú barátunk fölkelt, s el-sétált nagynénje szállására. A bárónő nem minden öröm nélkül vett észre némi változást Harry toalettjében; kurta londoni idő-zése alatt meglátogatott egy-két szabót, s Lord March révén be-járatos lett őlordsága szállítóinál és kereskedőinél.

Bernstein néni „legdrágább gyermekemnek!” nevezte, s meg-köszönte neki, hogy oly nemesen, nagylelkűen viselkedett a ked-ves Mariával. Micsoda megrázkódtatás volt neki az a letartó-ztatás a templomban. Még nagyobb megrázkódtatás volt, hogy háromszáz fontot veszített azon az egy péntek éjszakán Lady Yarmouthszal szemben, s teljesen *à sec*⁴ lett.

– Ezért hát – mondta a bárónő – Case-t el kellett küldenem Londonba, az ügynökömhöz, hogy szerezzen nekem pénzt... Nem mehetek el Tunbridge-ből úgy, hogy tartozzam a grófnő-nek.

– Szóval, Case Londonba ment? – kérdezte Harry úr.

– Persze hogy oda: Bernstein bárónő nem engedheti meg magának, hogy azt mondja, nincs pénze. Tudsz nekem kölcsö-nözni valamennyit, gyermekem?

– Huszonkét fontot tudok adni ladységednek – mondta Harry, és nagyon elpirult. – Csak negyvenkét fontom maradt, amíg meg nem kapom a virginiai járandóságomat. Lovakat és ruhákat vásároltam, és nagyon tékozló voltam, néni.

– És kiszabadítottad szegény rokonaidat a bajból, te tékozló, jó fiú. Nem, gyermekem, nem kell a pénzed. Még adhatok is neked valamennyit. Itt egy utalvány az ügynökömhöz ötven fontra, *vaurien*.⁵ Menj, költsd el és mulass! Tudom, hogy anyád

⁴ Itt: kifosztott. (francia)

⁵ Semmirekellő. (francia)

visszafizeti nekem, még ha nem is szeret engem. – S nagyon meghatottnak látszott, és kinyújtotta szép kezét, melyet az ifjú megcsókolt. – Az anyád nem szeretett, de anyád apja szeretett valaha. Ne feledd el, fiam, mindig elgyere hozzám, ha szükséged van rám. – Senki sem múlhatta felül Beatrix Bernsteint bájbán vagy jókedvben, ha kedve támadt ilyesmit kinyilvánítani. – Nem tehetek mást, szeretlek, gyermekem – folytatta –, pedig olyan mérges vagyok rád, hogy nehezen tudok beszélni veled, mert alig győzöm türelemmel. Szóval, csakugyan eljegyeztet magad szegény Mariával, aki olyan öreg, mint az édesanyád? Mit szól majd hozzá Madame Esmond? Háromszáz évig is élhet, és nem lesz, amiből el tudjad tartani magatokat.

– Tízezer font maradt ránk apámról, az az enyém, most, hogy szegény bátyám eltávozott – mondta Harry –, azzal megleszünk valahogy.

– De hiszen a kamatja arra sem elég, hogy meglegyen a kártyapénzetek!

– Le kell mondanunk a kártyáról – mondta Harry.

– Ez több, mint amire Maria képes. Elzálogosítja majd az ingedet is, hogy játszhasson. Ez a szenvedély benne van a bátyám egész családjában... bennem is, bevallom. Figyelmeztettek. Kértelek, hogy ne játssz velük, most aztán egy húszéves fiú eljegyzi magát egy negyvenkét éves nővel! Térden állva írja levelét, és a szíve vérével írja alá... de persze rossz helyesírással... és azt mondja, nem vesz el senki mást, csak az imádatra méltó unokanővérét, Lady Maria Esmondot. Ó, ez borzasztó... borzasztó!

– Nagy ég! Madame, ki mutatta meg magának a levelemet? – kérdezte Harry, és megint lángolva pirult el az arca.

– A véletlen. Elájult, amikor elvitték azok a fogdmegek. Brett elvágta a füzősinórjait, és amikor szegény teremtest elvitték, egy kis *sachet*-t⁶ találtunk a földön. Én kinyitottam, sejtellem sem lévén róla, mi van benne. És Harry Warrington úr becses levele volt benne. Itt van, uram, a tokja.

Harry szíve összeszorult. „Nagy ég! Miért nem tépte el?” – gondolta.

⁶ Zacsó. (francia)

– Én... én visszaadom Mariának – mondta, s kinyújtotta kezét a kis medalionért.

– Drágám, én elégettem ezt az ostoba levelet – mondta az öreg hölgy. – Ha el akarsz árulni, viselnem kell a következményeit. Ha másik levelet akarsz írni, nem tudok rajtad segíteni. De ebben az esetben, Harry Esmond, nem akarlak többé viszontlátni. Megörzöd hát a titkomat? Hiszel hát egy öregasszonynak, aki szeret téged, és aki jobban ismeri a világot, mint te? Én mondom neked, ha megtartod azt az ostoba ígéretet, bizonyos, hogy nyomor és pusztulás vár rád. Mit tehet egy magadfajta fiú egy ravasz, nagyvilági nő kezében, aki az ujja köré tekeri? Belecsalt egy ígértbe, és a te öreg nénikéd elvágta a kötelet és kiszabadított. Menj csak vissza újra! Árulj el, ha kedved van hozzá, Harry.

– Nem haragszom magára, nénikém... bár tudnék haragudni – mondta Warrington úr nagyon megindultan. – Nem... nem mondom el senkinek, amit magától hallottam.

– Maria soha nem fogja, gyermekem... jegyezd meg a szavaimat! – kiáltotta izgatottan az öreg hölgy. – Soha nem fogja bevallani, hogy elvesztette azt a papírt. Azt fogja neked mondanival, hogy megvan!

– De én tudom, hogy... hogy nagyon szeret. Látni kellett volna öt múlt éjszaka – dadogta Harry.

– Hát még több gyalázatot mondjak el a saját húsomról és véremről? – sírta el magát a bárónő. – Gyermek, te nem ismered a múltját!

– És nem is szabad megismernem, és nem is akarom megismerni! – kiáltotta Harry felfortyanva. – Írtam vagy mondtam... nem számít a különbség! De a szavamat adtam, és lehet, hogy ilyesmivel szabad játszani Angliában, de mi, virginiai úriemberek nem szegjük meg a szavunkat. Ha szavamon akar fogni, az övé leszek. És ha szerencsétlenek leszünk, és tudom hogy azok leszünk, fogok egy puskát, és beállok a porosz király selegébe, és hadd végezzen velem egy golyó!

– Nekem... nekem nincs többé mit mondanom. Lesz szíves megráznai azt a csengőt? Jó... jó napot, Warrington úr.

S az öreg hölgy, egy nagyon ünnepélyes bókot kivágva felállt, teknősbékapáncélos botjára támaszkodott, s az ajtó felé

fordult. De az első lépésnél szívéhez emelte kezét, visszahanyatlott a pamlagra, és könnyeket ontott, az első könnyeket, amelyek hosszú évek óta Beatrix Esmond szeméből hullottak.

Harry is nagyon megindult. Letérdelt melléje, megfogta és megcsókolta hideg kezét. Elmondta neki a maga mesterkéletlen módján, megmondta neki, milyen erősen, biztosan érezte maga felé áramlani Madame Bernstein szeretetét, és mennyire viszonozta, egész szívével.

– Ó, nénikém! – mondta. – Maga nem is tudja, milyen gazembernek érzem magamat. Amikor az imént megmondta, hogy elégette azt a papírt... ő, elszégyelltem magam a gondolattól, hogy mennyire örülök neki.

Lehajtotta csinos fejét a bárónő kezére. Beatrix Esmond érezte, amint a forró csöppek Harry szeméből az ő kezére záporoznak. Szerette ezt a fiút. Egy fél évszázad óta – sőt talán egész nagyvilági életének folyamán sem érzett ilyen gyöngéd és tiszta indulatot. Ez a kemény szív most megsebesült, ellágyult, megadta magát. Két kezét Harry vállára tette, s könnyedén megcsókolta homlokát.

– Nem mondd meg neki, mit tettem, gyermekem? – kérdezte.

Harry megfogadta:

– Soha! Soha!

S az alázatos Brett kisasszony, amikor úrnője hívására belépett, a nagynénit és unokaöccsét ebben az érzelmes helyzetben találta.

NEGYVENEDIK FEJEZET

*Amelyben Harry kifizet egy régi adósságot,
és csinál néhány újat*

A mi tunbridge-i barátaink most már megunták az ottani forrásvizet, és alig várták, hogy elutazhassanak. Az őszi közeledtével Bath lett a kívánatos hely Madame de Bernstein számára. Ott még élénkebb volt a kártyajáték, a társaság, az élet. Odamegy majd, miután leró néhány látogatást vidéki barátainál. Harry, eléggé kedvetlenül, megígérte, hogy ellovagol Lady Maria és a káplán kíséretében Castlewoodba. Megint elhaladtak Oakhurst falva és a vendégszerető ház mellett, ahol olyan szívesen fogadták Harryt. Maria annyi csípős megjegyzést tett az oakhursti ifjú hölgyekre: hogy kivetették a horgot Harryra, hogy anyjuk nyilvánvalóan meg szeretné fogni Harryt egyikük számára – Warrington úr ezek után kissé dühbe gurult, és azt mondta, nem tér be barátainak házába, mivel öladysége annyira utálja és szidja őket; s nagyon gögös és mogorva volt ezen az estén a fogadóban, ahol megszálltak, néhány mérfölddel tovább az úton. Vacsoránál Lady Maria mosolyai nem idéztek fel megfelelő jókedvet Harry arcán; könnyei – melyekkel öladysége tetszése szerint rendelkezett – láthatóan a legcsekélyebb rokonzást sem váltották ki Warrington úrból; zsémbelődő megjegyzéseire Harry mogorva választ mormogott; és mylady végül kénytelen volt lefeküdni, anélkül, hogy egyetlen *tête-à-tête*-hez¹ juthatott volna unokaöccsével – az a konok káplán, mintha csak parancsra tenné, állhatatosan benn maradt a szobában. Harry talán utasítást adott Sampsonnak, hogy benn maradjon? Lady Maria sóhajtván távozott. Harry az ajtóig kísérte, ott nyakas ud-

¹ Négyszemköztü együttlét, (francia)

variassággal meghajolt előtte, s rábizta őt a fogadósnő és a komornája gondjaira.

Micsoda ló vágtatott ki a fogadó udvaráról tíz perccel azután, hogy Lady Maria felment a szobájába? Egy órával később, hogy úrnője kiment a vacsorateremből, Betty kisasszony bejött mylady repülőssös üvegcséjéért, és Sampson lelkeszt magában pipázva találta. Warrington úr lefeküdt – elment sétálni holdfényben –, honnan tudhatná, hol van Harry úr? – felelte Sampson; válaszul a komorna kérdezősködésére. Warrington úr másnap reggel készen állt az indulásra, s elfoglalta helyét Lady Maria kocsija mellett. De szemöldöke még mindig komoran ráncolódott – a sötét hangulat még mindig benne volt. Alig szólt Lady Mariához útközben. „Nagy ég! Az a vénasszony biztosan elmondta neki, hogy ellopta!” – gondolta magában Lady Maria.

Tény, hogy amikor gyalog mentek fölfelé azon a meredek dombon, három mérföldre Oakhursttől a westerhami úton, Lady Maria Esmond, gyöngéd ifjú lovagjának karjára támaszkodva, és valóban nagyon szerelmes lévén belé, a legérzelmesebb esküvéseket, fogadkozásokat, a leggyöngédebb kifejezéseket csicse-regte a fülébe. Minél gyöngédebb lett ő, annál hidegebb lett Harry! Miközben felnézett Harry arcába, a nap rásütött az övére, és akármilyen üde és jól karbantartott arc volt is ez, mégis megmutatkozott rajta a negyven év néhány árka és ránca; és szegény Harry tűrhetetlenül súlyosnak érezte a rátámaszkodó kart, és semmiképpen sem élvezte ezt a sétát, fel a dombra. Elgondolni, hogy egész életében ezt a koloncot cipelje magával! Sivár kilátás volt, s már átkozta a holdfényes sétát, és azt a tüzes estét, és azt a tüzes bort, mert az húzta ki belőle a buta fogadalmat, amely végzetesen lekötötte.

Maria dicshimnuszai és elragadtatásai mértéktelenül untatták Harryt. Szegény teremtés összehordta annak a néhány színdarabnak töredékeit, amelyeket ismert, s amelyek némi vonatkozásban álltak az ő esetével, s teljes erejét megfeszítette, hogy elbűvölje fiatal útítársát. Újra meg újra az ő bajnokának, az ő Enricójának, az ő oltalmazójának nevezte, s fogadkozott, hogy Harry Molindája² örökké hűséges lesz hozzá. Belékarolt.

² Tasso *Megszabadított Jeruzsálem* c. eposzának szereplője.

– Ó, gyermek! Hát nem *itt* hordom a te drága képedet, a te drága hajfürtödet, a te drága kézírásodat? – mondta, arcába nézve. – Hát nem magammal fogom vinni a sírba? De magammal, uram, még akkor is, ha az én Enricóm kegyetlen lesz hozzám! – sóhajtott fel.

Ez aztán furcsa história! Madame Bernstein átadta neki a kis selyem zacskót – és a néni elégette a hajfürtöt és a levelet, ami a zacskóban volt, és Maria még mindig a szívében hordja. Ekkor történt – amikor Harry úgy felrezzent, miközben Maria a karjára támaszkodott; arra a hirtelen mozdulatra, mintha csak le akarná ejteni Maria karját a magáéről –, hogy Lady Maria először érzett lelkiismeret-furdalást, amiért hazudott, azaz inkább, amiért rajtakapták a hazugságon, lévén hogy ez sokkal kényszerítőbb ok a bűnbánatra. Az isten szerelmére! Ha némely embernek vezekelnie kéne, amikor nem mond igazat, ki tudna-e valaha kecmeregni a darócból és a hamuból?

Megérkezvén Castlewoodba, Harry úr jókedve nem fokozódott. Mylord nem volt odahaza; a hölgyek szintén távol voltak; a család egyetlen tagja, akit Harry otthon talált, Will úr volt: ő éppen akkor tért haza fogolyvadászatról, amikor a kocsi és a kísérő lovasok a kapuhoz értek, és nagyon elsápadt, amikor meglátta kuzniját, s a felismerés mogorva fintorát az ifjú virginiai szemében.

Harry mindazonáltal azt gondolta, jó képet vág a játékhoz, s így találkoztak vacsoránál, ahol társalgásuk Lady Maria jelenlétében eleinte udvarias volt, ha nem is élénk. Will úr talán végignézett néhány lóversenyt? Jó néhányat. Sokat megnyert a fogadásai közül – remélte Warrington úr. Elég sokat.

– És épségben visszahoztad a lovamat? – kérdezte Warrington úr.

– A lovadat? Miféle lovat? – kérdezte Will úr.

– Miféle lovat? Az én lovamat! – felelte kurtán Harry úr.

– Esküszöm, nem értelek – mondta Will.

– A barna lovat, amelyikbe játszottam veled, és amelyiket elnyertem tőled azon az éjszakán, mielőtt te elnyargaltál rajta – mondta zordul Warrington úr. – Hiszen emlékszel a lóra, Esmond úr?

– Warrington úr, pontosan emlékszem, hogy játszottam ve-

led egy lóba, amelyet a szolgám átadott neked az elutazásod napján.

– A káplán jelen volt, amikor játszottunk. Sampson úr, hajlandó vállalni a döntőbíró szerepét közöttünk? – kérdezte Warrington úr igen szelíden.

– Kénytelen vagyok megállapítani, hogy Warrington úr a barna lóért játszott – mondta Sampson úr.

– És mégis a másikat kapta meg – mondta Will úr dacosan, de vigyorogva.

– És eladta harminc shillingért! – mondta Warrington úr, még mindig nyugodt hangon.

Will huncut kedvében volt.

– Harminc shillingért? Meg kell hagyni, hogy pokolian jó ár azért a törött térdű vén gebéért. Hahaha!

– Egy szót se többet. Csak egy fogadásról van szó, drága Lady Maria. Adhatok magának még egy kis csirkét?

Senki sem viselkedhetett volna elszántabb udvariassággal és vidámsággal, mint Warrington úr, mindaddig, amíg a hölgy a szobában tartózkodott. Amikor felállt, és kifelé indult, Harry elkísérte az ajtóig, s a legudvariasabb búcsúmeghajlással csukta be mögötte. Egy percig ott állt a csukott ajtó mellett, aztán azt mondta a szolgáknak, hogy kimehetnek. Miután a személyzet tagjai eltávoztak, Warrington úr bezárta mögöttük a súlyos ajtót, és zsebre vágta a kulcsot. Amikor a kulcs megfordult a zárban, Will úr, aki addig a puncsos pohara mellett üldögélt, s csak néha-néha nézett fel kíváncsian unokatestvérére, most a társalgását rendszerint díszítő káromkodások egyikének kíséretében kérdezte meg tőle:

– Mi a . . . Mit akar ezzel, Warrington úr?

– Úgy sejtem, ebből verekedés lesz – felelte nyájasan Warrington úr –, és semmi értelme, hogy ezek a fickók végignézzék, amint a gazdáik egymásnak esnek.

– Szeretném tudni, ki akar itt verekedni? – kérdezte Will, nagyon elsápadva, és megragadott egy kést.

– Sampson úr, maga ugye jelen volt, amikor Will úrral játszottam, és ötven guinea-t tettem meg a barna lóva ellen?

– A lóva ellen! – ordított fel Will úr.

– Nem vagyok olyan buta, mint amilyennek tartasz – mond-

ta Warrington úr –, még ha Virginiából jöttem is. – És megismételte kérdését: – Sampson úr, maga itt volt, amikor méltóságos William Esmond úrral játszottam ötven guinea-be a barna lova ellen?

– Igen, uram, be kell vallanom – mondta a káplán, könnyörgő pillantással urának öccsére.

– *En* nem vallok be semmi ilyesmit – mondta Will úr, kissé erőltetett nevetéssel.

– Persze hogy nem, mert semmivel sem kerül több fáradságodba hazudni, mint csalni – mondta Warrington úr, és odalépett unokafivére elé. – El a kezekkel, káplán úr, és ügyeljen, hogy becsületes legyen a játék! Mert semmivel sem vagy különb egy... Hó!...

Hogy minél nem volt különb, nem tudjuk megmondani, és soha nem is fogjuk megtudni, mert miközben Harry rákiáltott, kedves unokafivére egy borosüveget vágott Warrington úr fejéhez, ő azonban éppen idejében lehajolt, úgyhogy a lövedék átrepült a szobán, széttört a szemközti faburkolaton, szétzúzván az Esmond család egy festett ösének arcát, aztán önmagát is, a falon, ahonnan egy pint jó portói bor fröcskölt a káplán arcába és hajporos parókájára.

– Az ég szerelmére, uraim, könnyörgök, maradjanak békében! – kiáltotta a lelkész vérnedűtől csepegvén.

De vannak pillanatok, amikor úriemberek nem hajlamosak rá, hogy az egyház parancsaira figyelmezzenek. A palack célját tévesztvén, Esmond úr felragadta a nagy, ezüstnyelű kést, és unokafivérére rontott. De Harry bal kezével megragadta ellenfelének jobb kezét, úgy, ahogy Marybone-ban látta az ökölvívóktól, s egy gyors ütest mért Esmond úr orrára, amitől az tántorogva esett neki a tölgyfa burkolatnak, és merem állítani, hogy tízezer csillagot látott tőle. A fal felé hátrálva, elejtette kését, melyet fúrge-ellenfele az asztal alá rúgott.

Csakhogy Will is járt Marybone-ban és Hockley-in-the-Hole-ban, s lélegzethez jutván, s vérző orra fölött ellenségére meredvén, faltörő kosként előrelökte a fejét, azzal a szándékkal, hogy Henry Warrington úr gyomrába fúrja.

Harry ezt a hadmozdulatot is látta marybone-i látogatása alkalmával, valamint a tanyai birtokon a négerek között is, akik

úgy csaptak össze, mint két egymásba ütköző, keményebbnél keményebb ágyúgolyó. De Harry látta és megfigyelte a fehér ember civilizált módszerét is. Félreugrott, s előrenyomuló ellen-ségét a jobb fülére mért rettenetes csapással üdvözölve, leterítette, úgyhogy a súlyos tölgyfa asztalba verte fejét, és élettele-nül zuhant a padlóra.

– Káplán úr, tanúskodik, hogy becsületes küzdelem volt! – mondta Warrington úr, még mindig a harc izgalmától remegve, de minden erejéből igyekezett, hogy erőt vegyen magán, és hi-degnek lássék. Aztán elővette a zsebéből a kulcsot, kinyitotta az előcsarnokba vezető ajtót, amely mögött három-négy szolgál-gyúlt össze.

Az eltört üveg csörömpölése, a kiáltás, az ordítozás, egy-két káromkodás elárulta nekik, hogy valamilyen heves jelenet ját-szódik le bent, s amikor beléptek, meglátták a két pirossal be-fröcskölt áldozatot – a portói bortól ázott káplánt s az önnön vérében kinyúlt, méltóságos William Esmond urat.

– Sampson úr a tanúja, hogy becsületesen verkedtem, és hogy Esmond úr ütött először – mondta Warrington úr. – Va-laki oldja meg a nyakravalóját... meg is halhatott... és keríts egy lancettát, Gumbo, és vágj rajta eret. Megállj! Magához tér! Emeljétek fel, és szóljatok egy lánynak, hogy mossza fel a padlót.

Csakugyan, Will egy percen belül magához tért. Először is a szeme kezdett el forogni, azaz hogy – kénytelen vagyok szé-gyenkezve bevallani – csak a fél szeme, a másik fele még min-dig csukva lévén Warrington úr első ütésétől. Szóval, először is a szeme kezdett el forogni, aztán tátogni kezdett, s egy-két ta-golatlan nyögést hallatott, aztán nagyon folyékonyan és tagol-tan átkozódásba és káromkodásba kezdett.

– Jobban van – mondta Warrington úr.

– Ó, hála a Teremtőnek! – sóhajtotta az érzelmes Betty.

– Kérdezd meg tőle, Gumbo, óhajt-e még többet? – kérdezte Warrington úr zord humorral.

– Harry úrfi kérdezteti, akar-e még többet is? – kérdezte az engedelmes Gumbo, az elterült úriember fölé hajolva.

– Nem, a fene egyen meg, te fekete ördög! – mondta Will úr, és az előtte álló fekete valami felé sújtott. (– Majdnem ketté-hasította a nyelvemet a számban! – magyarázta Gumbo a szá-

nakozó Bettynek.) – Nem, azaz dehogynem, te sátáni mohikán! Miért nem rúgja ki valaki innen?

– Mert senki sem merészeli, Esmond úr – felelte Warrington úr, nagy méltósággal, a kezelője fodrait igazgatva, a szétfodorított fodrait.

– S nem is akarja senki – morogtak az emberek. Mindnyájan megszerették Harryt, Will úrról pedig egyiküknek sem volt egy jó szava. – Tudjuk, hogy minden rendben ment, uram. Nem először fordul elő, hogy William úrfi így jár.

– És remélem, nem is utoljára – sipította Betty. – Még hogy így megütni egy szegény fekete úriembert!

Will úr eddigre már összeszedte magát, vérző arcát letörülte egy asztalkendővel, és el akart oldalogni az ágyába.

– Illedelmes ember elköszön a társaságtól, és azt mondja: jó éjszakát. Jó éjszakát, Esmond úr – mondta Warrington úr, aki ritkán tréfált, de sohasem valami sziporkázóan; a derék fiú azonban nagyon élvezte ezt a ragyogó szellemességet, és magában jót nevetett rajta.

– Megvót a leveskéje, most aztán mén az ágyba! – mondta Betty, visszaesve szülőföldje beszédébe, amire mindenki harsányan nevetett, kivéve William urat: sötéten füstölő káromkodásokat eregetve szájának kürtőjén, kiment a szobából.

Be kell vallani, hogy Warrington úr másnap reggel folytatta szellemeskedését. Levelet küldött Will úrnak, megkérdezvén tőle, akar-e kilovagolni a *városba*, vagy *bármere*. Ha Londonba akar menni, meg fogja rémíteni az útonállókat a hounslow-i pusztán, és nagyon *elegáncsan fog hatni a csokoládéházban*. Attól tartok, hogy Will úr ezt a levelet a szokásos indulatával fogadta, felkérvén a levél íróját, hogy menjen el valahová – de ne Hounslow-ba.

S e Will és Harry közt lefolyó tárgyalások közben egy komorna illeg Warrington úr ajtajához, aztán Gumbo lép elő, és valami fehér, háromszögletű dolgot tart ébenfekete ujjai közt.

Harry nagyon is jól tudta, mi az a dolog. „Persze hogy egy levél”, nyögi. Molinda üdvözli Enricóját etc., etc., etc. Ezen az éjszakán nem jött álom a szemére, és így tovább, és így tovább, és így tovább. És Enrico jól aludt-e apáinak csarnokában? *und so weiter, und so weiter*. Soha, soha többé nem szabad vereked-

nie, és olyan kegyetlennek lennie. *Kai ta loipa*.³ És esküszöm, többet nem idézek ebből a levélből. Ti hajdani aranyképek – mik vagytok most, hervadt levelek? Hol a kókler, aki átváltoztatott, hova lett a tündöklések?

A Will kuzennel történt kis botrány után Harry méltósága nem engedhette meg, hogy továbbra is Castlewoodban maradjon: fenséges hangú levelet írt a kastély urának, megmagyarázván a történeteket, és mivel Sampson lelkészt szólította az okmány felülvizsgálatára, kétségkívül nem maradtak benne olyan helyesírási különbségek, amelyek ebben a korszakban közönséges levelezésben előfordultak. Szegény Mariának előadta, hogy miután a ház egyik fiának befeketítette a szemét és megrongálta az orrát, nagyon kényelmetlen érzés volna neki továbbra is ott maradni; s a hölgy kénytelen volt egyetérteni azzal, hogy egyelőre a távollét volna tőle a legillendőbb viselkedés. Természetesen bőségesen ontotta a könnyeket, amikor Harrytől búcsúzott. Harry elmegy Londonba, és fiatalabb csillagokat lát majd, de senkit, senkit sem fog találni, aki úgy szereti, mint az ő hűséges Mariája. Warrington urat, sajnos, semmiféle mélyebb megindulás nem fogta el, amikor odahagyta őt; sőt amint áthaladt a castlewoodi hídon, tüstént felvidult, és óránként tiz mérföldnyi sebességgel röpitette lovait végig az úton; a fülükbe dalolt biztatóul; bólogatott az útjába eső szép lányoknak; megcsiklandozta a fogadósné állát: annyi bizonyos, hogy nem volt vigasztalhatatlan. Az igazság az, hogy visszavágyódott Londonba, szerepelni óhajtott a St. James-palotában, a Newmarketen és bárhol, ahol a nagyvilági emberek összegyűltek. Az az egész kis tunbridge-i hölgykoszorú és kártyázás gyerekjátéknak tűnt fel neki most, hogy megízlelte a londoni élet gyönyöreit.

Mire újra Londonba ért, kicsúszott a zsebéből majdnem az egész negyvennégy font, amely – mint láttuk – Tunbridge-ben még megvolt, és további segélyforrások váltak szükségessé. E tekintetben hamarosan megnyugtatta magát. Ott az a két 5000 fontos összeg a saját meg a bátyja nevéen – mindkettőnek ő a gazdája. Fölvesz egy kis pénzt, s egy-két jó lapjárással könnyen visszafizetheti. Időközben a rangjához illő módon kell élnie, és

³ És a többi. (görög)

meg kell értetni Madame Esmonddal, hogy az ő helyzetében levő úriember nem járhat illendő társaságba, és nem jelenhet meg a világban magához méltó módon évi kétszáz fontos nyomorúságos alamizsnából.

Warrington úr a Bedford kávéházban tartózkodott, mint azelőtt, de csak rövid ideig. Megfelelő szállást keresett a város udvari negyedében, és kivett egy lakosztályt a Bond Streeten, ahol ő és Gumbo berendezkedtek, lovai pedig egy közeli béristállóban álltak. Most aztán szabók, divatkereskedők, cipészek szükségeltettek. Nem minden lelkiismeret-furdalás nélkül, de levette gyászruháját, s paszományos kalapban és mellényben feszített. Gumbo mindig ügyes volt a frizurakészítésben, s csak egy kis hajport kellett hinteni gazdája szőke fürtjei közé, hogy Warrington úr feje éppoly divatos legyen, mint bármely úriemberé a Pall Mallen. Phaëtonján feszített a Köröndön. Nagy vagyonának híre régóta megelőzte őt Londonban, és nem kis kíváncsisággal és izgalommal néztek a szerencsés virginiaira.

Addig is, amíg fiatal barátunkat a maga idején be nem választották a klubba, Lord March beírta a nevét White csokoládéházának klubjába, mint kiváló amerikai úriemberét. Még csak kevés előkelő személyiség tartózkodott Londonban, de huszonegy éves korban és tele zsebbel egy fiatalember boldoggá teheti magát szezonon kívül is, márpedig Harry úr el volt szánva az élvezetre. Utasította tehát Draper urat, adjon el ötszáz fontot a tőkéjéből. Mit szólt volna hozzá szegény édesanyja, ha tudja, hogy az ifjú tékozló máris belekezdett apai örökségének elköltésébe? A kocsmában ebédelt, a klubban vacsorázott, ahol Jack Morris mutatta be őt, hatalmas panegirikusok⁴ kíséretében, a városban található úriembereknek. Előtte állt az élet, az ifjúság és az öröm, folyt a bor, és a sóvárgó legény mohón itta. Látják-e ott messze Nyugaton a jámbor özvegyet, amint fiáért imádkozik? Talán az oakhursti fák mögött is dobog érte egy kicsi szív. Amikor a Tékozló Fiú távol tivornyázott, nem őrizte őt a szeretet és a megbocsátás?

⁴ Dicsőítő költemény.

A boldogult Lord Orford⁵ kiadatlan levelei között van egy, amelyet a jelenlegi tudós szerkesztő, Peter Cunningham úr kihagyott a gyűjteményéből, talán mert kételkedett az okmány hitelességében. Én magam is csak egy másolatát láttam a Warrington-levelezésben, Madame Esmond cikornyás kézírásában, ezzel a felirással:

H. Walpole úr beszámolója Henry fiamról Londonban, és Tusher bárónőről – Conway tábornoknak címezve.

Arlington Street, péntek éjszaka

Megszöktem, akár egy kisgyerek, egy-két napra a mi Lady Strawberryrnknek lerovandó ájtatoskodásomból. Nem térdeltem-e előtte három hét óta, s nem telvél-e a szegény öreg izületek köszvénnnyel? Megszállt a szeszély, hogy Londonba látogassak, hogy Vauxhallba és a Ranelagh-ba menjek. *Q u o i*⁶ Hát nekem nem lehet meg a csörgőm éppúgy, mint más idősebb kisdedeknek? És feltéve, hogy miután ilyen sokáig gyakoroltam az erényt, kedvet kapok a pogácsára és a sörre, tiszteletességed talán eltilt attól? George Selwyn és Tony Storer és az ön alázatos szolgálója a minap éjszaka egy hajót béreltek a Westminsterben. Kedden történt? Nem, kedden őkegyelmeségeikkel a norfolki hercegekkel voltam, akik nemrég tértek vissza Tunbridge-ből – szerdán történt. Honnan is tudhatnám? Talán nem ittam le magamat a sárga földig egy egész pint limonádéval, amit White-nél fogyasztottam?

Norfolkék kedden azzal mulattattak, hogy egy fiatal, vad irokézről, choktawáról vagy virginiaiáról meséltek, aki nemrég egy kis feltűnést keltett a földgolyónak ránk eső negyedében. Ama rossz hírű Esmond-Castlewood család sarjadéka, amelyben a férfiak valamennyien játékosok és tékozlók, a nők pedig valamennyien – no de nem mondom ki a szót, mert Lady Ailesbury netán az ön válla fölött belekukkant. Apám mesélte nekem, hogy mindkét néhai lord az ő zsoldjában állt, és a leg-

⁵ Horace Walpole (1717–97) angol író nemesi neve. Regényeket és főleg leveleket írt.

⁶ Micsoda! (francia)

utóbbi, egy Anna királynő idejéből való ficsúr *viscount*-ból gróffá lépett elő, hírhedt öreg nővérének, Bernsteinnénak, azelőtt Tushernénak, született Esmond lánynak érdeméből és közbelépésére – ő is híres szépség volt a maga idején, az öreg trónkövetelő kegyencnője. A trónkövetelő titkait azonban eladta apámnak, aki meg is fizetett értük; és mivel szerelmében semmiképpen sem korlátozta magát kizárólagosan a Stuartokra, átállt a jelenleg fölöttünk uralkodó felséges Hannover-házhoz. „Hát Horace Walpole nyelve soha nem hagyja abba a botránykrónikát?” – kérdi a felesége, az ön vállán átkukucskálva. Csókolom öladysége kezét. Megnémultam. Bernsteinné az erény mintaképe. Szó sincs róla, egyáltalán nem volt rá alapos oka, hogy férjhez menjen apja káplánjához. A főnemes-ség egy nagy része teljesen eltekint e házasságtól. Szó sincs róla, nem szégyellte, hogy Tusherné, és nem vett második férjül egy német bárócskát, akit soha senki sem látott máshol, csak Hannoverben. Yarmouth grófnő nem táplál irányában semmi neheztelést. Eszter és Vásti⁷ nagyon jó barátnők, és csalták egymást kártyajátékban Tunbridge-ben egész nyáron át.

„És mi köze mindennek az irokézhez?” – szól közbe öladysége. Az irokéz is Tunbridge-ben volt – talán nem csalt, de tetemesen nyert. Azt mondják, ezrekre menően vérét vette Lord Marchnak – Lord Marchnak, aki már annyi vért ontott – párbajozott mindenkivel, verekedett mindenkivel, mindenkit felülmúlt lovaglásban, szerelembe esett mindenkinek a feleségével, kivéve Conway úrét, de nem véve ki a jelenlegi felséges asszonyt, Anglia, Skótország, Franciaország és Írország grófnőjét, Walmoden és Yarmouth királynőjét, akit az ég óvjon meg számunkra.

Ön bizonyára ismer egy tolakodó kis *de par le monde* figurát, bizonyos Jack Morrist, aki minden londoni háznak ki-be ugró bennfentese. Amikor Vauxhallban voltunk, Jack úr odabólintott felénk, egy elég csinos fiatalember válla alól, akinek a karjára támaszkodott, és aki láthatóan módfelett élvezte

⁷ Az ószövetségi Eszter Könyve szereplői. Vásti Ahasvérus király felesége volt; nem akarta megmutatni szépségét a király asztaltársaságának, ezért megfosztották királynői rangjától, száműzték, és helyébe Esztert ültették.

a kert varázslatait. Ūristen, hogy bāmulta a tűzijátékot! Ti itenek, mennyire hurrázott, amikor egy rettentően kimázolt némber énekelt, és a visításával majd megsüketített! Egy két-pennys üveggyöngytűzér meg egy rőf csiricsaré szövet nagy kincs az irokézek földjén, és a mi vademberünk ennek megfelelően becsülte is őket.

Azt suttogták Vauxhallban, hogy ez az a szerencsés ifjú. Múlt éjszaka nagyon előkelően háromszázat nyert White-nál Rockinghamtól és az én drágalátos unokaöcsémtől, itt pedig üvöltözött és hurrázott a zenének, hogy öröm volt hallani. Én nem szeretem a bábszínházat, de szeretem a gyerekeket bábszínházba vinni, Conway kisasszony! Adja át öladységének hódolatomat, és remélem, egyszer együtt megnézzük a bábu-kat.

Amikor az énekesnő lelépett trónusáról, Jack Morrisnak be kellett mutatni neki a virginiait. Láttam, amint, tülig pirult, és szavamra mondom, olyan finoman hajolt meg a hölgy előtt – sejtelmem se volt róla, hogy ilyesmit is tudnak a wigwamokban. „Van benne valami *m a r y s q u a w*,⁸ és ezért szereti őt a vadember”, mondta George – tréfának bizonyára nem olyan tündöklő, mint egy tűzijáték. Ami után úgy vettem észre, hogy a vadember és a vadasszony együtt vonultak el.

Miután három órával ezelőtt jóval többet ettünk és ittunk a kelleténél, a társaimnak még csirkét és arrak-puncsot kellett fogyasztaniuk Wauxhallban, ahol George azonmód elaludt, nekem pedig bűneim fejében el kellett mondanom Tony Storernek mindazt, amit a virginiai fiatalember szeretetre méltó családjáról tudok, kiváltképpen valamennyit Bernsteiné viselt dolgaiból, s a család egy másik korosabb szépségének történetét, bizonyos Lady Maridét, aki *a u m i e u x*⁹ volt a boldogult walesi herceggel. Hogy mit mondtam el? Esküszöm, felét se annak, amit tudok, és persze a tizedrészét sem annak, amit el akartam mondani, mert ki más tart felénk, mint az én vademberem, ezúttal egészen vörösszínű arccal és *h a r c i f e s t é k b e n*. A nyomorult tüzes vizet ivott a szomszédos páholyban!

⁸ Indián nő gúnyneve.

⁹ Itt: igen jó viszonyban. (francia)

Félrevágta kalapját, kardjára csapta kezét, megkérdezte, ki volt az urak közül, aki családját rágalmazta – úgyhogy kénytelen voltam arra kérni, ne csapjon olyan zajt, különben felébreszti barátomat, George Selwyn urat. És hozzátettem: „Biztosíthatom róla, uram, fogalmam sem volt róla, hogy a közelben tartózkodik, és a legőszintébb bocsánatot kérek, amiért megbántottam.”

A huron e békés válaszra levette kezét a tomahawkjáról, meghajolt, nem is kecstelenül, és azt mondta, hogy természetesen bocsánatkérésnél többet nem kérhet egy magamkorú úriembertől (*merci, Monsieur!*), és meghallván Selwyn úr nevét, George felé is meghajolt, és azt mondta, levelet hozott neki Lord Marchtól, de balszerencséjére nem találja a levelet. George úgy látszik Marchcsal egyetértésben ajánlotta őt a klubba, s e három bárány kétségkívül megnyirja majd egymást. Időközben az én megbékitett vademberem leült közénk, és elásta a csatabárdot egy újabb pohár puncsba, amit ezeknek az uraknak viszonzozniuk kellett. Az Ég őrizzen bennünket! Tizenegy óra, és itt jön Bedson a zabkása-levesemmel!

H. W.

Méltóságos H. S. Conway úrnak

Léhaság iskolája

Az embereket még nagyon foglalkoztatta Harry Warrington idejében – nem mintha a mi fiatal úriemberünk sokat törődött volna e vitával –, hogy eldöntsék a régiek és a modernek irodalmi értékeinek arányát; s a tudósok, sőt velük együtt a laikusok is, nagy általánosságban az előbbiekre javára nyilatkoztak. Ama kor modernjei a mi korunkban a régiek szerepét jásszák, és mi úgy vélekedünk róluk a kegyelem ezen évében, mint ahogy unokáink száz évvel ezután rólunk fognak ítélni. Ami a tudományotok illeti, ó, tiszteletre méltó őseink – még ha el is kell ismerni, hogy magatoknak mondhatjátok a nagy Gibbon¹ –, azt hiszem, be kell vallanotok, hogy vereséget szenvedtetek, és rá tudnék mutatni jó néhány professzorra Cambridgeben és Glasgow-ban, aki többet tud a görög nyelvből, mint amennyi a ti korotoknak egyáltalán a rendelkezésére állt Európában valamennyi egyetemén, beleértve Athént is, ha ugyan volt egyeteme. Ami pedig a természettudományt illeti, aligha voltak előbbre azoknál a pogányoknál, akikkel szemben az irodalomban magatok is elismertétek alacsonyabb rendűségeket. S a köz- és magánérkölcsterén? Melyik a különbség, ez a jelenlegi 1858-as év, vagy pedig száz évvel korábbi elődje? Disraeli² úr alsóházának tagjai! Meg lehet-e vásárolni mindegyiket, mint Walpole vagy Newcastle³ idején, vagy pedig – és ez a kényes

¹ Gibbon, Edward (1737–94) – angol történétíró, professzor. Fő műve *A római birodalom hanyatlása és bukása*.

² Disraeli, Benjamin (1804–81) – angol diplomata, író, miniszterelnök, a burzsoázia hatalmának képviselője Viktória királynő uralkodása idején.

³ Newcastle, Thomas (1693–1768) – főnemesi származású angol államférfi.

kérdés – már meg is vásárolták majdnem mindnyájukat? Hölgyeim, én nem mondom, hogy kegyedék a Vesztá-szüzek társasága – de a száz évvel ezelőtti idők krónikái annyi botrányt halmoznak fel, hogy hálások lehetnek, amiért nem olyan veszélyes korban élnek. Nem, én tiszta lelkiismerettel merem állítani, hogy azt hiszem, a férfiak is, a nők is jobbak manapság; nemcsak hogy nagyobb számban vannak Zsuzsannák, hanem a Vének sem olyan romlottak, távolról sem. Hallottak-e valaha is olyan könyvekről, mint a *Clarissa*, a *Tom Jones*, a *Roderick Random*⁴ – egykorú művészek megannyi festménye napjai férfiúiról és asszonyairól, életéről és társaságáról! Tegyük fel, hogy olyan személyiség viselt dolgait kellene leírni, mint Lovelace úr, vagy Lady Bellaston,⁵ vagy az a csodálatos „Előkelő Dáma”, aki emlékiratait kölcsönözte a *Pickle Peregrinus*⁶ szerzőjének. Hogyan pirulna, sáпитozna, szaladna a szobából a tiszta és felháborodott Tizenkilencedik Század, s szólítaná ki az ifjú hölgyeket, s tiltaná el Mudie urat,⁷ hogy valaha is még egyszer elküldje neki annak az undorító szerzőnek a könyveit! Maga ötvennyolc éves, asszonyom, s úgy lehet, túlságosan is kényes, úgy lehet, kiáltozni méltóztatik, még mielőtt bántalom érte, s akkor is, ha senkinek sem állt szándékában megsérteni ladységedet. Ugyanígy az is lehet, hogy a regényíró művészetét méltatlanság éri a rá mért korlátozásokkal, mint ahogy sok tisztességes, ártalmatlan szobrot a Szent Péter-templomban és a Vatikánban elcsúfítanak azok a bádogburkolatok, amelyekkel egyháziaskodó öregasszonyok eltakarták a szép márvány tagokat. De a kegyed szemérmességének mégis igaza van. Hasonlóképpen az állami sajtócenzúrának. Azon az oldalon előfordulhat olyasmi is, ami veszélyt hoz a *bonos mores*-re.⁸ Elő az ollóddal, cenzor, vágd csak le a fajtalan bekezdést! Nem tehetünk egyebet, mint hogy alávetjük magunkat. A társadalom, ez a despota, kiadta császári parancsát. Mi talán azt gondoljuk, hogy a szobor előnyösebb látványt nyújtana bádogburkolat nélkül; mi talán úgy vélekedünk, hogy a morál

⁴ *Roderick Random* – Tobias Smollett (1721–71) angol író kalandos regénye;

⁵ Fielding *Tom Jones* c. regényének egyik szereplője.

⁶ Smollett (l. előbb) kópéregénye.

⁷ Könyvárus a korabeli Londonban. Könyvkölcsönzéssel is foglalkozott;

⁸ Jó erkölcsök. (latin)

jobban járna, ha elmondhatnók a teljes mesét. El vele – egy szót se többet! Én sohasem láttam az Egyesült Államokban azokat a zongorákat, amelyeknek a lábát fodros muszlin-drágókba bújtatták; de nyugodtak lehetnek, a muszlin éppúgy eltakarta néhány hangjegyet is, mint a mahagónit, tompította a zenét, és megbénította a zongorajátékost.

Minek a bevezetője ez a prelúdium? Harry Warrington úrra gondolok, a Bond Street-i lakásán, Londonban, s arra az életre, amit ő és sok előkelő fiatal piperkőc élt abban az időben, s arra, hogy szép, fiatal olvasómat éppúgy nem vezethetem oda be, mint ahogy Lady Prüd sem viheti a lányát a Cremorne-kertekbe egy közönséges estén. Drága Diana kisasszonyom – eh! tudom, hogy maga harmincnyolc éves, hiába olyan csodamód félénk, és hiába akarja velünk elhitetni, hogy éppen most állt fel az intézeti ebédétől és tette le a kiskötényét – amikor a maga nagyapja fiatalember volt ebben a városban, és valamelyik klub tagja volt a White kávéházban, és Pontacnál ebédelt, és fogyasztotta a Braund és Lebeck készítette lakomákat, és Marchcsal és Rockinghammel lovagolt Newmarketre, és a legjobb, Angliában kapható borokkal köccintott Gilly Williams és George Selwyn társaságában – és *nem* értette meg George tréfáit, amelyeknek aromája jórészt elpárologott, amióta palackozták őket – az öregúr olyan életet élt, amelyről a maga nemes nagynénje (a *Legendák Prüdériából* vagy *Egy családla szép gyümölcsei* szerzője) halvány fogalmat sem adott magának.

Mielőtt a maga nagyanyja azokat a komoly nézeteket kezdte vallani, amelyekkel úgy kitűnt legutolsó hosszú bathi tartózkodása alatt, és miután Tibbalt ezredes feleségül vette Lye kisasszonyt, a gazdag szappanfőző örökösét – öladysége is elszagatta a rokolyája kötelét. Ifjabb éveiben ő is olyan könnyelmű volt, mint mindenki az előkelő társaságban. Hill Street-i házában tíz kártyaasztala is állt péntek esténként és vasárnap esténként, kivéve egy rövid időt, amikor a Ranelagh vasárnap is nyitva tartott. Életének minden éjszakáján nyolc, kilenc, tíz órát is játszott. A társaságban mindenki ugyanezt tette. Öladysége vesztett; öladysége nyert; öladysége csalt; öladysége zálogba csapta az ékszereit; és ki tudja, mi egyebet nem volt hajlandó elzalogosítani, csak hogy legyen mivel táplálni a játékfúriáját. Mi is

volt az a vacsora utáni párbaj, a Shakespeare fejénél a Covent Gardenben, a maga nagyapja és Tibbalt ezredes között, amikor kardot rántottak, és megverekedtek, és nem volt jelen senki más, csak Sir John Strewby, aki részegen hevert az asztal alatt...? John Fielding úr emberei választották szét őket, és a maga nagyapját gyaloghintóban vitték haza sebesülten a Hill Streetre. Én mondom magának: ezek a hajporos, fodros úriemberek, akik olyan kecsesen fordították kifelé a lábukat a csatos cipőjükben, rettenetes fickók voltak. Állandóan kardot rántottak; palackot palackra ittak; szüntelenül ordító káromkodásokat szöttek a társalgásukba; kocsmai pincéreket és rendőröket döftek át és csonkítottak meg; a gyaloghintókat cipelő szolgálkat elnászpángolták; a polgárokat vérig sértették a rikoltozó élvhajászók. Maga persze csak tisztességesen „gardírozva” járt Cremorne-nál. Emlékszik még, milyenek voltak a mi nagy színházaink harminc évvel ezelőtt? Maga persze túlságosan erényes volt ahhoz, hogy sem megnézzon egy szindarabot! Szóval, fogalma sincs, mik voltak a teátrumok, és mik a zöld páholyok, amikor Garrick⁹ és Pritchard asszony¹⁰ játszott előttük. És én, a gyerekeim kedvéért, hálát adok annak a derék színésznek visszavonultságában, aki először száműzte ezt a szégyent a színházból. Nem, asszonyom, úgy látszik, félreért engem: én nem az én magasabb rendű erénnyel hivalkodom, és én azt se mondom, hogy maga természetből jobb, mint ősanja az ő vad, kikent-kifent, kártyás, lángoló-táncoló idejében; vagy akár mint az a szegény Polly Fogle, akit épp most fogtak el bolti tolvajlásért, és akit száz évvel ezelőtt ezért felakasztottak volna. Én csupán szívből hálás vagyok, hogy kevesebb kísértéssel kell megküldenem, mert épp elég bajom van a jelen század kísértéseivel is.

Így hát, ha Harry Warrington ellovagol a Newmarketre az októberi versenyekre, és ott nyer vagy veszít, ha ő is ott van a társaságban a Shakespeare-nél, vagy a Bedford Headnél; ha White vendéglőjében ebédel, és utána leül makaózni vagy landsknechtet játszani; ha megpofozza az őrt, és megjelenik a Round Houseban; ha rövid időre kibújik belőle egy vad, tékozló, garázda ifjú

⁹ Garrick, David (1717–79) – angol színész. Drámákat is írt. Híres volt Shakespeare-alakításairól.

¹⁰ Pritchard, Hannah (1711–68) – angol színésznő,

Harry Warrington – én, ismerve az emberi természet gyengeségét, nem lepődöm meg, és teljesen tudatában lévén saját gyarlóságaimnak, nem szándéksom szigorúnak lenni felebarátommal. Sampson úr bezzeg az volt: Long Acre-i kápolnájában iszonyatosan ostromozta a Vétket; nem adott pardont a Bűnnek; a leg súlyosabb anatómákkal átkozta ki a Káromlást; leütötte a Részséget; és rátaposott e pocsolyában fetrengő, hentergőző bestiára; előráncigálta a házastársi Hűtlenséget, és megkövezte a retorika szüntelenül záporozó köveivel – és istentisztelet után átment ebédelni a Csillag és Térdszalagrendbe, puncsot főzött Harrynak és vendégeinek a Bedford Headben, vagy beült egy whist-partiba Warrington úr vagy Lord March lakásán, vagy bárhol, ahol vacsora és jó társaság várta.

Mindazonáltal gyakran azt gondolom, Warrington úrnak Londonba való érkezésének korszakában viselt dolgaival kapcsolatban, hogy talán mégis a szokásos lealacsonyító és szeretetlen nézeteimet tápláltam felőle is – mert hiszen látják, egy szó erejényes felháborodást sem ejtettem ki a viselkedése ellen, és ha *nem* volt helytelenítendő, mégis igen kegyetlenül ítéltem meg őt. Ó, az Igazság, ó, a Szépség, ó, Szemérem, ó, Jóakarat, ó, *Pudor*, ó, *Mores*,¹¹ ó, Piruló Szégyenérzet, ó, Szent Mentli – és mindezeket a tisztelt főneveket nagy kezdőbetűvel! Ó, Nyify, ó, Nyafy! Hogy merészelek ideállni, és azt mondani, hogy egy fiatalember valaha is fiatalember volt?

Nem kétséges, kedves ifjú hölgy: megrágalmazom Warrington urat szívtelen szokásaimnak megfelelően. Ennek bizonyítékául íme egy levél a Warrington-gyűjteményből. Harry írta az édesanyjának, és nincs benne egy árva szó sem, amelyből kegyednek arra kellene következtetnie, hogy Harry kicsapongó életet folytatott. És tudjuk, hogy ilyen levél az egyetlen fiútól, gyöngéd és példás szüleihez intézve, nem lehet más, csak igaz!

Bond Street, London, 1756. október 25.

Igen tisztelt Madamel!

Tollat ragadtam, hogy nyugtázzam július 10-i becses levelét, mely a Vidám Virginia postahájóval rendben kezemhez jutott,

¹¹ Ó, szemérem, ó, erkölcs, (latin)

bristoli ügynökünk közvetítésével, és örömmel értesülök róla, hogy olyan jó aratásra van kilátásunk. Tullius mondja, hogy a mezőgazdaság a legnemesebb foglalkozás; mekkora gyönyörtűség, ha ez a foglalkozás profétát hoz!

Legutóbbi, Tunbridge Wellsből kellett levelem óta történet egy-két esett, és e l l e n g e d h e t t e t l e n n e k¹² tartom, hogy tisztelt anyámat erről ne értesítsem. A mi ottani társaságunk augusztus végén kerekedett útra, megkezdődve a fogolyvadászat. Bernstein báróné, akinek jósága hozzám változatlan maradt, Bathba ment, szokásos téli üdülőhelyére, és egy ötven fontos bankjegy nagyon jóleső ajándékában részesített. Én visszalovagoltam Castlewoodba Sampson tiszteletes úrral, akinek irányítását igen épülletesnek találok,¹³ és unokanővéremmel, Lady Mariával. Útközben tutólag meglátogattam az oakhursti házban kedves barátaimat, Lambert ezredest és Lambertné asszonyt, akik legszívélyesebb üdvözlétüket küldik tisztelt anyámnak. A legkisebbik Lambert kisasszony, sajnálattal kell jelentenem, gyengéllkedett, és szülei némileg aggodalomban voltak.

Castlewoodi tartózkodásom, fájdalommal kell közölnöm, rövid volt, tekintettel egy viszályra William unokafivéremmel. Heves szenvedélyű fiatalember és, sajnos, a szesz rabja, amikor is nem tud uralkodni magán. Egy ló tárgyában folytatott jelentéktelen vitában súlyos szavakat mondtunk egymásnak, és ő felém ütött – vagyis olyat tett, ami felér ezzel – és ezt Nagyapámnak és az én tisztelt Anyámnak gyermeke nem tűrhette el. En hasonlóképpen válaszoltam és földhözváktam, ahonnan majdnem életelenül vitték az ágyába. Reggel érdeklődtem az egészsége iránt, de mivel nem kaptam róla további hírt, eljöttem Londonba, ahol azóta is tartózkodom, rövid távoléktól eltekintve.

Tudtam, hogy tisztelt anyám óhajtaná, ha meglátogatnám kedves Nagyapámnak egyetemét Cambridge-ben, s ezért nemrég odalovagoltam néhány barátom társaságában, áthaladván

¹² E szó sok javítást szenvedett zsebkész által, de sic (így) hagyatott, kétségkívül a levél írójának meglepődésére. (A szerző jegyzete.)

¹³ Lehet, hogy fenti megjegyzést Sampson lelkész diktálta Warrington úrnak? (A szerző jegyzete.)

Harts környékén, és Ware híres ágyában feküdvén. Az októberi versenyek éppen elkezdődtek Cambridge-ben, amikor odaértem. Láttam a diákokat a köndösükben és főveggeikben, és átlovagoltam a híres newmarketi pusztára, ahol véletlenül éppen löverseny volt – Lord March barátom Cleavertől származó Marowbones nevű lova nagydílyatt nyert. Mulatságos nap volt – a zsokék, a lovak stb. Nagyon különböznek a mi otthoni szegényes versenyeinktől – a fogadások iszonyatosak – a leggazdagabb főurak keverednek itt a zsokékkal, és mindenki mindenkivel fogad. Cambridge tetszett nekem, különösen a Királyi Kollégium kápolnája, gazdag, de elegáns gottika.

Jártam társaságba és tagja lettem a klubnak a White kávéházban, ahol a legelőkelőbb úriemberekkel találkoztam, Rockingham, Carlisle, Orford, Bolingbroke, Coventry lordok a barátaim lettek, Lord March mutatott be nekik, akiről már korábban is gyakran írtam. Lady Coventry szép nő, de vékony. Itt minden hölgy festi magát, akár öreg, akár fiatal, így hát ha maga és Mountainné és Fanny divatosak akarnak lenni, néhány tégely roge-t kell küldenem maguknak; mindenki játszik – nyolc-tíz kártyaasztal áll minden házban minden fogadóestén. Sajnos, meg kell mondanom, hogy nem mindenki játszik tisztességesen, és van, aki nem is fizet tisztességesen. Kénytelen voltam leülni velük, és úgy tenni Rómában, mintha római lennék, és láttam olyan hölgyeket is, akik az orrom előtt vették el a zsetonjaimat.

Egy napon, amikor ezrede, a huszadik ezred, a St. James-parkban diszszemlén volt, egy barátom, Wolfe úr, abban a megtiszteltetésben részesített, hogy bemutatott ő királyi fenségének, a legfelsőbb parancsnoknak, aki rendkívül kegyes volt: kövér, vidám főherceg, ha nem tiszteletlenség így beszélném, akinek modora arra a szerencsétlen Braddock tábornokra emlékeztet, akit múlt évben ismertünk meg bánatunkra. Amikor meghallotta a nevemet, és hogy a legdrágább George is Braddock szerencsétlen hadjáratában szolgált és esett el, hosszan beszélgetett velem: megkérdezte, hogy egy fiatalember mint én, miért nem szolgál szintén; miért nem megyek a porosz királyhoz, aki nagy hadvezér, és miért nem csinálok végig egy vagy két hadjáratot; és hogy ez nem jobb lenne-e, mint mulat-

ságokon és kártyaestélyeken csellengeni Londonban. Azt mondtam, boldogan mennék, de most már egyetlen fiú vagyok, akit anyám engedett el, és a mi virginiai birtokunkra tartozom. Ökirályi fensége azt mondta, hogy Braddock úr beszámolt Esmondné asszony hűségéről, és ő szíves örömet lenne segítségemre a szolgálatban. Wolfe úr meg én azóta tisztelegtünk nála ő királyi fensége házában a Pall Mallen. Wolfe úr, aki még egészen fiatal ember, végigcsinálta a skót hadjáratot öfensé-gével, akit Dempster úr annyira szeret odahaza. Az már igaz, hogy túlságosan szigorú volt, ha ugyan lehet túlsá-gosan szigorúnak lenni fegyveres lázadókkal.

Draper úr a tőkének, boldogult apám tulajdonának felét át-írta az én nevemre. Amíg nem bizonyos minden kétséget ki-záróan a mi családukknak f á j d a l m a s v e s z t e s é g e, amelynek helyrehozására a jobb kezemet is odaadnám, a fenn-maradó tőkének a vagyonkezelő nevén kell maradnia, annak a javára, aki örökölte. Ó, drága anyám! Nincs az a nap, és alig van olyan óra, amikor ne gondolnék rá. Gyakran kívánom bár itt volna. Úgy érzem, mintha már attól is jobb lennék, hogy csak rá gondolok, és családom becsületéért is szeretném, ha ő képviselné itt a családot helyettem.

Maradok, igen tisztelt Madame engedelmes és szerető fia

Henry Esmond Warrington

P. S. Olyan vagyok, mint a női nem, amelyik, úgy mondják, a legfontosabb hírét mindig útóiratban közli. Vala-mit kellett volna mondanom igen tisztelt anyámnak, egy sze-mélyről, akinek a szívemet elköteleztem. Majd többet is írok erről, de nem sietős. Elégg annyi, hogy egy fő-nemes lánya, és a családja éppen olyan jó, mint a m i e n k.

Clarges Street, London, 1756. október 2.

Azt hiszem, kedves húgom, a mi kettőnk kapcsolata elejétől fogva „több mint rokonság, s nem éppen rokonszenv”,¹⁴ hogy

¹⁴ Idézet Shakespeare Hamlet-jéből. (I. 2.)

egy költő szavaival éljek, aki kedves apádnak nagyon kedves volt. Amikor te a mi Nyugati Tartományunkban megszülettél, anyám még nem volt olyan öreg, mint Izsák anyja, de én már akkor is olyan öreg voltam, hogy már régóta az anyád lehettem volna. És habár anyád neked adott mindent, amit rád hagyhatott vagy neked adhatott, beleértve azt a kis porció szeretetet is, ami az én részem kellett volna hogy legyen, mégis, ha tudunk jóakarattal lenni egymás iránt, megtanulhatjuk, hogy ezt szeretet nélkül is gyakorolhatjuk; márpedig valamilyes kis kedvességgel tartozol nekem, a fiad kedvéért éppúgy, mint apád kedvéért, akit jobban szerettem és csodáltam, mint azt hiszem bármely férfit, akit ismertem e világon: nagyobb ember volt majdnem mindenkinél, még ha nem is keltett nagy feltűnést ebben a világban. Láttam jó sokat, aki tudott feltűnést kelteni és hidd el nekem, csak keveset találtam, akinek olyan jó feje és olyan jó szíve volt, mint Esmondnak.

Ha jobban ismertük volna egymást, adhattam volna neked néhány tanácsot, abban a tekintetben, hogyan vezesd be a te fiataluradat Európában, és ezeket a tanácsokat vagy megfogadtad volna, vagy nem, már ahogy emberek szokták e világon. Legalábbis azt mondtad volna utólag: „amit nekem tanácsolt, helyes volt, és ha Harry úgy cselekedett volna, ahogy Madame Beatrix kívánta, jobban járt volna.” Kedves húgom, te nem tudhattad, és én, akinek sohasem írtál, nem mondhattam meg neked, de a fiad, amikor Angliába és Castlewoodba jött, ott csak rossz barátokra talált; kivéve egyvalakit, egy öreg nénit, akiről mindenféle rosszat beszéltek és montak az elmúlt ötven évben – és talán nem minden okk nélkül.

Mármost el kell mondanom Harry anyjának, ami őt kétségkívül aligha fogja meglepni, hogy majdnem mindenki, aki ismeri Harryt, szereti őt. Szavaival óvatosan bánik, pénzével nagylelkűen, bátor, mint egy oroszlán, parancsoló, uralkodó modora van, ami jól áll neki; te is tudod, hogy csinos-e, vagy sem; drágám, én csöppet sem szeretem kevésbé, amiért nem túlságosan szellemes, se bölcs, és sohasem érdekelték azok a ti úriembereitek, akik a szellemük sziporkázásával lángba borították a Temzét, és akik annyival okosabbak a felebarátaiknál. Apád nagy barátja, Addison úr, az én szememben csak önhitt

tellengő volt, és csatlósa, Sir Dick Steele, nem volt kelemes, sem ha boros volt, sem ha józan. És (*re venons à luy*)¹⁵ a te Harry úrfid bizonyára nem fogja felgyújtani a folyót a sziporkáival. A tudományban éppen olyan járatlan, mint bármely lord Angliában, és ezért semmivel sem vagyok róla rosszabb véleménynel. Ha az Ég nem adott neki hajlandóságot erre, semmi haszna sem volna erre kénytetni.

Tekintettel arra a rangra, amely majd megilleti őt saját gyarmatán, ha visszatér, valamint a törzsökre, amelyből sarjadt, hadd mondjam meg neked: nincs elég módja, hogy helyzetét fenntartsa, és valószínűleg éppen azért költekezik annyira, mert olyan szűk a jövedelme – merő elkéseredésből tör ki a hámból, és válik pazarlóvá, ami pedig nem természete. De szeret olyan jól élni, mint a többiek a társaságában, és magunk között szólva, Anglia egyik legelőkelőbb és leglumpab társaságába került. Azt képzei, hogy a család becsületének kedvéért nem szabad meghátrálnia, és sokszor rendel sármányt pezsgővel, amikor pedig éppolyan szívesen ebédelt volna karalyt egy korsó sörrel. És ami ezt a lelkiállapotát illeti: abból, amit ki tudok venni a beszédéből (amelyik nagyon naïf, ahogy a franciák mondják), semmi kétségem benne, hogy a mamája bátorítására táplál ilyen nagy véleményt saját magáról. Mi, asszonyok, szeretjük, ha a hozzátartozóink így vélekednek magukról, bármilyen kevésbé szeretjük is megfizetni ennek a költségét. Akarod, hogy a fiad szerepettséget játsszék Londonban? Akkor legalábbis háromszorozd meg a járadékát, és Bernstein nénije (a fiú tisztelt mamájának engedelmével) egy kicsivel majd kipótolja, bármilyen összeget adsz neki. Máskülönben elkölti azt a kis tökét, amely tudtommal rendelkezésére áll ebben az országban, és ha egyszer egy fiú elkezd fallni, nagyon hamar végére jut a véka kenyérnek. Adná Isten, hogy halálom után ráhagyhatnék valamit Henry Esmond unokájára; de keveset tudtam csak megtakarítani, és a nyugdíj, amelyet kegyes Uralkodóm adományozott, velem együtt elhal. Ami pedig *te u*¹⁶ Monsieur de Bernsteint illeti, ő elhunytakor csak adósságot ha-

¹⁵ Térjünk vissza hozzá. (francia)

¹⁶ Boldogult. (francia)

gyott hátra: öfelsége hannoveri választófejedelemségének udvari hivatalnokait szűkösen fizetik.

Egy hölgy, aki jelenleg nagy mértékben bírja öfelsége bizalmát, kivételess előszeretettel viseltetik a fiad iránt, és meg fogja ragadni az első alkalmat, hogy az uralkodó kegyes színe elé vigye. A királyi herceg öfenségével találkozott. Ha muszály neki Amerikában élni, miért ne térne vissza Esmond Warrington úr mint Virginia kormányzója, és miért ne kapna egy címet is a nevéhez? Ez az, amit remélek számára.

Időközben azonban őszintén meg kell mondanom neked, hogy attól félek, itt egy igen ostoba kötelezettségbe keverte magát. Még az is aligha megbocsátható, ha valaki pénzért vesz el egy öreg nőt – a játék ne valant guères la chandelle.¹⁷ Bernstein úr, amikor még élt, nemegyszer hozta tudomásomra ezt aényt, és – szegény úriember! – én el is hiszem neki. De eljegyezni egy öreg nőt, akinek nincs pénze, és feleségül venni, pusztán mert az ember megígérte neki, ezt olyan örütségnek tartom, amibe csak nagyon fiatal fiúk essnek bele, és sajnos Warrington úr ezek közé tartozik. Hogyan és milyen meggondolásból, azt nem tudom, de unokahúgomnak, Maria Esmondnak sikerült es camote r¹⁸ egy ígéretet Harrytől. Harry semmit sem tud Maria előéletéről, de én mindent tudok róla. Húsz férjnek kínálhatta magát az elmúlt húsz évben. Én nem törődöm vele, hogyan csikarta ki tőle ezt az ígéretet, de vétek és szégyen, gyalázat, hogy egy nő, aki elmúlt negyvenéves, így kihasználja egy gyerek becsületességét, és így a szaván fogja. Nem az a nő, akit játszik. Egy lókupec (azt mondja Harry) nem szedheti őt rá – hanem egy aszszony!

Szándékosan írom meg neked ezeket a híreket, akármilyen kellemetlenek is. Talán Angliába hoznak téged is; de én a helyedben nagyon óvatos lennék, és mindenekfölött nagyon gyöngéd, mert a zabbla rögtön csökönyössé tenné büszke lelkét. Sajnos, a birtok hitbizomány, s így az a fenyegetés, hogy kitagadod Harryt, nem fogja megindítani Mariát, mert különben,

¹⁷ A gyertyát is alig éri meg (hibás helyesírással). (francia)

¹⁸ Itt: kicsikarni, kierőszakolni. (francia)

*tudom, olyan pénzéhes, hogy – habár igazán heves érzel-
mel viselltetik e csinos fiú iránt – pénz nélkül hallani sem akar
róla. Én megtettem mindent, amit tehettem, és többet is, mint
szabad lett volna tennem, hogy megakadályozzam ezt
a házasságot. Hogy mit, és a továbbiakat nem akarom írásban
elmondani, csak annyit, hogy vagyok Henry Esmond kedvéért
unokájának legőszintébb barátja és Madame*

*hív nővére és szolgálója
Beatrix de Bernstein bárónő*

Esmond Warrington asszonynak, Castlewood, Virginia.

E levél hátán Madame Esmond kézírásával ez áll: „Nővérem,
Bernsteinné levele. Vettem Henry december 24-i levelével, amely-
nek vételekor elhatároztam, hogy fiam azonnal jöjjön haza.”

NEGYVENKETTEDIK FEJEZET

*Fortunatus nimium*¹

Harry Warrington ragaszkodott ugyan ahhoz az elhatározáshoz, hogy megtartja gyászos ígéretét, melyet unokanővére kicsikart tőle, de reméljük, nincs az a jóakarátú olvasó, aki olyan rossz véleménnyel legyen Harryről, hogy feltételezze: ez az eljegyzés ingyére is volt a fiatalembernek, és ne örülne szívből, ha megszabadulna tőle. Igen valószínű, hogy a szegény Willre mért ütésnek is ez volt a célja, és Harry talán azt gondolta ekkor: „Egy ökölviadal köztünk bizonyára összeveszést hoz a családdal, Maria talán az öccse pártjára áll. Én természetesen nem vonok vissza semmit, és nem is kérek bocsánatot. Ez esetben Will talán számadásra vonhat engem, és tudom, hogy akkor ki lesz a különb férfi. A viszály közepette véget érhet az eljegyzés is, és újra szabad ember lehetek.”

A derék Harry ilyenekképpen helyezte el aknáját, és meg is gyújtotta a zsinórját, de a robbanás elmúltával kiderült, hogy senkiben sem történt kár, csak William Esmond orra dagadt meg, és a szeme fekete volt egy hétig. Nem hívatta ki párbajra unokafivérét, Harry Warringtont, és ennek következtében sem meg nem ölte Harryt, sem az nem ölte meg őt. Willt leütötték, aztán fölállt. Hány józan ember cselekedne ugyanígy, ha titkon rendezhetné kis számláját, és nem volna senki jelen, aki tanúskodhatna róla, hogyan törlesztette az adósságát! Maria semmiképpen sem fogta családja pártját a viszályban, hanem unokafivére mellett nyilatkozott, hasonlóképpen mylord is, amikor

¹ Túlságosan szerencsés. (latin)

értesült a rendzavarásról. Willé volt az első ütés, mondta Lord Castlewood, a káplán tanúsága szerint. Nem először történik, de nem is tizedszer, hogy verekedni kezd, ha a pohár fenekére nézett. Warrington úrnak nagyon is igaza volt, amikor megharagudott a sértésért, és Willnek, nem pedig Harrynak kell bocsánatot kérnie.

Harry azt mondta, nem vesz tudomásul semmiféle bocsánatkérést, mindaddig, amíg a lovát nem adják vissza vagy meg nem fizetik a nyereségét. A krónikás a szeme elé kerülő iratok egyikéből sem tudta kideríteni, végül is hogyan rendezték ezt a nyereségügyet; de annyi bizonyos, hogy az unokafivérek hamarosan találkoztak különböző barátaik házánál, és nem estek egymásnak.

Maria bátyjának eleinte semmi kifogása sem volt az ellen, hogy nővére – aki annyi éven át maradt pártában, és akinek köntöse szegélyét az élet ösvényén megtett hosszú útja közben annyi túske, annyi sár, annyi szakadás és folt éktelenítette el a dolgok rendje szerint – eljegyezze magát bármilyen vőlegénnyel, aki jelentkezik, és ha az egy Virginiából jött úriember, annál jobb. Maria majd visszavonul őserdei wigwamjába, és ezzel az ügy el van intézve. A dolgok természetes lefolyása esetén Harry majd túléli idősebb hitvesét, és elköltözése után megvigasztalhatja magát vagy sem, ahogy neki tetszik.

De miután ölordságának Londonba érkezése után egy megbeszélése volt Bernstein nénivel, megváltoztatta véleményét, sőt odáig ment, hogy igyekezett lebeszélni Mariát a házasságról, és kifejezte szánakozását a fiatalemberen, aki nyomorúságos életet vállal egy ostoba ígélet miatt, amelyet huszonegy éves korában tett.

Még hogy nyomorúságos élet! Maria fel nem foghatta, miért fog Harry nyomorúságos életet élni. Szánalom? Ugyan! Mylordnak Castlewoodban még esze ágában sem volt a szánalom. Maria tudja, mit jelent ez a szánalom. A bátyja találkozott Bernstein nénivel, és Bernstein néni pénzt kínált neki, ha felborítja ezt az eljegyzést. Ő, Maria, átlát mylord szándékain, de Warrington úr tisztességes ember, és ő megbízhatik benne. Erre aztán mylord elmegy White-hoz, vagy tudjisten milyen helyekre szokott

járni. Valószínű, hogy húga nagyon is jól sejtette meg, milyen természetű beszélgetést folytatott Madame Bernsteinnel.

„Így hát – gondolta mylord – az én erényességem vége valószínűleg az, hogy a mohikán másoknak esik prédául, és az égvilágon semmi célja, hogy megkíméljem. *Quem Deus vult*² – hogy is szólt a tanárom közmondása? Ha én meg nem kaparintom, megkaparintja valaki más, ez világos. Az öcsém levágott belőle egy szeletet, az én kedves húgom igyekszik őt bekebelezni szőröstül-bőröstül. Én meg odahaza komolyan tisztelem a fiatal-ságát és az ártatlanságát, megállom, hogy ne kártyázzam vele hat pennynél nagyobb összegbe, és játszom mellette a gyámot és a mentort. Hát bolond vagyok én? Azért hizlaljam a libát, hogy mások egyék meg? Nem sok jót cselekedtem ebben az életben, és most itt van ez az egy jó cselekedetem, és kinek van hasznára? – másoknak. Mesebeszéd a lelkiismeret-furdalás! A pokol minden tüzére és a fúriákra esküszöm, csak olyasmiért éreztem lelkiismeret-furdalást, amit nem tettem meg, pedig megtehettem volna! Mért nem nyúltam Lucretiához? Utána örökre meggyűlölt, a férje pedig mégiscsak azt az utat járta meg, amelyik neki rendeltetett. Miért hagytam futni ezt a fiút? Hogy March és a többiek, akiknek nincs is rá szükségük, megkopaszhassák! És nekem van rossz hírem, és én vagyok az a férfi, akire az emberek ujjal mutatnak, és a gonosz lordnak nevezik, és akitől az asszonyok óvják a fiaikat. Becsületúristenemre, egy pennyvel sem vagyok rosszabb, csak jóval szerencsétlenebb a felebarátaimnál, és a legnagyobb ellenségem éppen az az átkozott gyön-geségem volt!”

Most, amikor leír egy beszédet, amit egy úriember csak *gondolt*, a krónikás nyilvánvalóan túllépi számláját, melyet nyitott neki a türelmes olvasó, akinek joga van nem elfogadni ezt a hiszékenységre szülő váltót. De hát Livius³ és Thukydides⁴ és még egy csomó történész nem adott-e olyan beszédeket hőseinek szájába, amelyekről tudjuk, hogy soha el nem mondták őket? Mennyivel több jogunk van nekünk rá – olyan bizalmasan ismervén Lord Castlewood jellemét, mint ahogy ismerjük –, hogy

² Akit az Isten akar. (latin)

³ Livius, Titus (i. e. 59–i. sz. 17.) – római történetíró a császárkor elején;

⁴ Az i. e. V. században élt görög történetíró,

megállapítsuk, mi folyik szellemében, és leírjuk gondolatait e papírra. Micsoda? A farkasok egész falkában üzik ezt a bárányt, és azonnal falatozni akarnak belőle, és az egyetlen éhes öreg vadász csak ott álljon, és még csak egy kis kotlettet se kapjon belőle? Ki ne csodálta volna meg Lord Clive⁵ nemes szavait, amikor Indiából való visszatérése után szemére vetették, hogy kissé túl szabadon sajátította el a jaghirokat, arany mohurokat, százezer rupiákat, gyémántokat, gyöngyöket és miegyebet: „Az életemre mondom – felelte Plassy hőse –, ha arra gondolok, mennyi alkalmam volt, csodálom, hogy csak ilyen keveset ragadtam meg belőle!”

Kellemetlen történeteket mesélni egy úriemberről, hacsak az ember valami módon nem kénytelen vele, mindig kínos egy érzékeny léleknek. Éppen ezért – habár még mielőtt e történet első oldalát megírtam, már tudtam, miféle egyéniség Lord Castlewood, és mire becsülték őt kortársai – sok mindent elhallgattam róla, ami visszatetsző lett volna, s csak annyit adtam értésére a becsületes olvasónak, hogy olyan főnemes ő, aki nyilván nem egészen lesz tetszésünkre. Igaz, hogy Lord March és más úriemberek is, akikről Lord Castlewood panaszkodott, csak annyiba vették volna, ha Warrington úrral az utolsó shillingjébe fogadnak, és bezsebelik a nyereségüket, mint amennyi aggályoskodással rágták volna le egy csirke csontját; igaz, hogy kihasználták volna a játék minden előnyét, gyakorlottabb ügyességüket benne, a lóversenyben mindazt, amit titkon tudtak a fogadott lovakról: ebben csak a minden úriemberek szokását követték; de ha játszottak, becsületesen játszottak és ha vesztek, fizettek.

Mármost Madame Bernstein restellte elmondani virginiai unokaöccsének mindazt, amit családja szegényéről tudott; még hozzá meg is volt hatva mylord önmegtartóztatásától Harryval szemben, amikor az Európába érkezett, és elégedett volt, hogy őlordsága eleget tett az ő ilyen irányú óhajainak. De abban a beszélgetésben, melyet unokaöccsével folytatott Mariának Harryval kapcsolatos szándékairól, Lord Castlewood a szokásos ciniz-

⁵ Lord Clive, Robert – angol gyarmatosító tábornok és politikus a XVIII. században.

musával mondta ki véleményét, bolondnak nevezte magát, amiért megkímélt egy fiút, akit semmiféle kímélet sem tarthatna vissza a romlástól; rámutatott Harry úr tagadhatatlan pazarlására és tékozló cimboráira, faraóval és szerencsejátékkal töltött éjszakáira, arra, hogy ellovagol a newmarketi lóversenyekre – s megkérdezte, miért egyedül ő ne nyúlhasson ehhez a fiatal-emberhez? Madame Bernstein hiába érvelt azzal, hogy Harry szegény! Eh! örököse egy fejedelemségnek, amely őt, Castlewoodot illetné, és akkor talpra állíthatná tönkrement családjukat. (Voltaképpen Madame Bernstein is sokkal nagyobbnak vélte Warrington úr virginiai birtokát, mint amilyen volt.) Hát nincsenek uzsorások a városban, akik bőven adnának neki pénzt az anyja halála utánra szóló kötelezvényekre? Castlewood ezt saját kárán tanulta meg: még apja életében fordult hozzájuk, és az átkozott banda fölette nyomorúságos jövedelmének kétharmadát. Olyan kétségbeesett őszinteséggel és kajánsággal beszélt, hogy Madame Bernstein rémülten kezdte féltetni kedvencét, s elhatározta, hogy az első adandó alkalommal figyelmezteti őt.

Még azon este elkezdett körmölni egy levelet Warrington úrnak, de világeletében ügyetlenül bánt a tollal, és nagyon nem szerette forgatni. „Soha nem tapasztaltam, hogy bármi jó származott volna abból, ha az ember többet írt le a *bon jour*-nál⁶ vagy az üzleti ügyeinél – mondogatta. – Mi értelme van rosszul írni, amikor annyi okos ember jobban ért hozzá? és még azok is jobban tennék, ha nem írnának.” Így hát elküldte egy emberét Harry úr lakására azzal a kéréssel, jöjjön el másnap, és teázzon nála – s föltette magában, hogy ezúttal óvni fogja őt.

De másnap reggel nem érezte jól magát, nem tudta fogadni Harry urat, amikor eljött; néhány napig őrizte szobáját, a következő nap pedig valami eljegyzésre kellett menni; a rákövetkező nap pedig Harry úr, valamilyen kalandjából kifolyólag, nem volt odahaza. A londoni élet forgatagában van-e ember, aki a szomszédjával, fivér, aki a nővérevel, iskolatárs, aki öreg barátjával találkozhatik? Jó sok nap eltelt, amíg Warrington úr és nagynénje összeülhettek arra a bizalmas beszélgetésre, melyet az utóbbi annyira óhajtott.

⁶ Jó napot! (francia)

Azzal kezdte, hogy szelíden megszidta Harryt a pazarlásáért és az eszeveszett garázdálkodásáért (habár valójában mindketőtől el volt bűvölve) – Harry pedig azt válaszolta, hogy fiatalság bohóság, és hogy éppen, amikor engedelmes szolgálatkészséggel kísérte nagynénjét, akkor ismerte meg a legtöbbjét azoknak, akiknek a társaságában most él. Madame Bernstein ekkor némi előkészítés után kezdte őt óvni unokafivérétől, Lord Castlewoodtól, mire Harry keserű nevetésbe tört ki, és azt mondta, a jóindulatú emberek bőven meséltek neki Lord Castlewoodról.

– Azt mondani egy őlordsága rangján álló emberről vagy bármely úriemberről: „Ne játssz vele”, ez több, mint amit szívesen teszek – folytatta a hölgy –, de...

– Ó, mondja csak tovább, néni! – mondta Harry, valami cáromkodásfélével az ajkán.

– Talán máris játszottál az unokabátyáddal? – kérdezte a fiatalembert világias nevelőnője.

– És vesztettem, és nyertem, madame – felelte Harry lovagiasan. – Nem illik megmondanom, melyiket a kettő közül. Ha Virginiában egy szomszédunkkal mulatunk, iszunk vagy kártyázunk, vagy verekedünk, nem szaladunk haza, hogy megmondjuk a mamánknak. Nem akarom ezzel megbántani, nénikém!

S e csinos fiatalember elpirulva felállt, és megcsókolta az öreg hölgyet. Nagyon mutatós és tündöklő volt így, drága csipkéivel, fehér arcával, szőke hajával, aranyhímzésű új bársonyruhájában. Miután elbúcsúzott nagynénjétől, szokásos bőséges borralalóit osztogatta a körötte sürgő szolgáltnak. Esős téli nap volt, s az én úriemberemnek, ha nem akarta bepiszkítani finom selyemharisnyáját, gyaloghintóba kellett szállnia.

– White-hoz! – szólt ki a gyaloghintót vállukra vevő legényeknek, s azok elvitték oda, ahol idejének egy nagy részét töltötte.

A mi virginiai fiatalemberünk barátai talán azt szerették volna, ha nem olyan buzgó látogatója e szórakozóhelyiségnek! De annyit el kell mondani Warrington úr javára, hogy ha egyszer játszani kezdett, hősként küzdötte végig a csatát. Nem vesztette el a fejét a szerencsétől, és teljesen nyugodt maradt, ha szerencséje elhagyta. Igaz, hogy Fortuna már a közmondás szerint is ingatagon viseledik a férfiakkal, akiket elragad a játék szen-

vedélye, de hány férfi viselkedik ingatagon Fortunával, rohan el ijedten, ha az közeledik felé, és ő hagyja el Fortunát, akinek talán soha eszébe se jutott volna, hogy elhagyja őt, csak éppen a gyávasága miatt!

– Szent Györgyre mondom, Warrington úr – szólt Selwyn úr, a lelkesedés ritka rohamában feleszmélve –, maga megérdemli, hogy nyerjen! Ugy bánik a szerencsésével, ahogy úriemberhez illik, és amíg önagysága magánál marad, a legtökéletesebb udvariassággal viselkedik irányában. *Si celeres quatit pennas...*⁷ tudja a folytatását. Vagy nem? Nem baj, ettől még nem jár rosszabbul... Akkor majd előszólítja öladysége kocsiját, s a hágcsonál meghajlik előtte. Nézze csak amott Lord Castlewoodot, hogy adja tovább a kockákat. Hallott már ilyet, hogy egy fickó így átkozódjék és káromkodjék, amiért öt-hat aranyat veszít? Fortuna csakugyan ringyó volna, ha sokáig részesítene kegyében ilyen zsugori *canaille*-t,⁸ mint ez.

– Mi nem tekintjük a családunkat *canaille*-nak, uram – mondta Warrington úr –, és Lord Castlewood családunk tagja.

– Megfelelkeztem róla. Megfelelkeztem róla, és bocsánatot kérek! És gratulálok magának mylordhoz, és Will Esmond úrhoz, az öccséhez – felelte Harry szomszédja a játékasztalnál. – Én dobok. Öt a legmagasabb! Na tessék! Kettő és egy! Ez az én szerencsém! *Virtute mea me involvo!*⁹ – és visszaroskadt karos-zékébe.

Ez alkalommal történt-e, hogy amikor Harry úr kezébe vette a kockákat, tizenötször dobta a legmagasabb számot – amiről említés történik egyikében Walpole úr egyéb leveleinek, amelyek nem jutottak jelenlegi tudós kiadójának kezébe –, azt nem tudom, de annyi bizonyos, hogy amikor először jelent meg White-nál, Harrynak öt-hat estéje járt csodálatos jó szerencsével, és soha még ennyire nem bizonyult a Szerencsés Ifjúnak. Az apai örökségéből felvett ötszáz font ezrekre sokszorozódott. Szép ruhákat csináltatott, jó lovakat vett, nagy estélyeket rendezett, szép ajándékokat adott, úgy élt, mintha olyan gazdag lenne, akár Sir James Lowther, vagy Bedford herceg ökegyel-

⁷ Így rázza gyors tollait... (latin)

⁸ Gazfickó, csöcselék. (francia)

⁹ Erényembe burkolózom. (latin)

messége, és mégis, az ötezer font sehogyan sem akart kevesebb lenni. Nem csoda, hogy annyit adott, amikor olyan könnyű volt adnia; nem csoda, hogy nagylelkű volt, Fortunatus erszényével¹⁰ a zsebében. Úgy értem, nem csoda, hogy *Harry* adott, mert ilyen volt a természete. Más fortunátusok csomót kötnek a kifogyhatatlan erszényre, híg sört isznak, és egy faggyúgyertya fényénél feküsznek ágyba.

Szerencséjének e kedvező állomása közben mi mást tehetett volna *Harry* úr, mint hogy megtudja *Lady Mariától*, mennyi öladysége adóssága, és kifizeti az utolsó shillingig? Öladysége mostohaanyját és féltestvérét, akik ugyan nem szerették *Mariát*, *Harry* szintén mindenféle nagyszerű ajándékkal lepte meg.

– Nem jobban tennéd-e, ha lecsukatnád magadat, *Will*? – kérdezte *mylord* gunyorosan az öccsétől. – Ha be is csaptad abba a löügyben, a mohikán mégis bizonyosan kiváltana.

Ekkor történt, hogy *William* úr őszinte lelkiismeret-furdalást érzett, ha nem is abból a jámbor fajtából, amely térdre kényszerítette a bűnbánó *Tékozló Ifjút*.

– Fene egye meg – nyögte –, ha elgondolom, hogy kiengedtem ezt a fickót, mindössze ötven fontért! Hiszen legalább ezret lehetett volna belőle kiszedni.

Ami *Mariát* illeti, ez a nemes lelkű lény hálás szívvel fogadta a jó szerencsét, ami érte, és hajlandó volt elfogadni még akár-mennyit a tetejébe. Miután kifizette adósságait, a különböző divatárusnőknek, kereskedőknek és szállítóknak, tüstént nekilátott, hogy újakat csináljon. *Betty kisasszony*, öladysége komornája, körbejárt és közölte a boltosokkal, hogy úrnője házassági szerződésre készül lépni egy óriási vagyonú fiatal úriemberrel, úgy-hogy bármely összegre hitelezhetnek *mylady*nek. Miután már kétszer vagy háromszor hallották ugyanezt a történetet, a boltosok még nem adtak teljes hitelt a hírnek, hanem annyi bizonyos, hogy a számláik kiegyenlítést nyertek; *mylady* még a *kensingtoni Pincottnéval* szemben sem őrzött semmi neheztelést, hanem nyájasan új holmikat rendelt tőle; és amikor a rőföstől a játékosboltba hajtattott, s a játékosbolttól az ékszerészig, egy hintó-

¹⁰ Egy XV. századi széphistória mondja el a kifogyhatatlan erszény gazdájának kalandos történetét.

ban, amelyben ott ült a komornája és Warrington úr, csakugyan mindenki szerencsés nőnek gondolta, aki biztosította magának a Szerencsés Ifjút, még ha csodálkoztak is utóbbinak az ízlésén, mármint hogy ilyen korosabb szépséget választott magának. Sparks úr, a Tavistock Streetről, a Covent Gardenből, volt oly merész, hogy tisztelgett Warrington úrnál Bond Street-i lakásán, azzal a gyöngynyakékkal és arany *etui*-vel, amelyet előző nap vásárolt Lady Maria társaságában; és megkérdezte, hogy ő, Sparks, otthagyhhatja-e ezeket öméltósága lakásán, vagy küldje-e el öladységéhez, öméltósága bókjainak kíséretében. Harry abból a készletből, amelyet az ékszerész történetesen magával hozott, még egy gyűrűt is hozzátett a nyakláncához és az *etui*-höz, és hanyag fenséggel felszólította ezt az egyént, küldje el neki a számlát, s aztán méltóságteljes búcsút vett Sparks úrtól, az meg visszavonult, s meghajolt még Gumbo előtt is, miközben eltávozott öméltósága színe elől.

Harry bőkezűsége nem ért ezzel véget. Néhány nap múlva az elégedett fiatalember phaëtonján Sparks úr boltjához hajtatott, és néhány ékkövet vásárolt két ifjú hölgynek, akinek szülei kedvesek voltak hozzá, és akik irányában őszinte tisztelettel viselkedett. „Ó – gondolta –, bár megvolna bennem szegény George költői tehetsége és szellemessége! Akkor szép versek kíséretében küldeném ezeket az ajándékokat Hettynek és Theónak. Szentigaz, ha a jóakarát és őszinte érzés költővé tudna tenni, minden nehézség nélkül találnék rímeket.” Így azonban behívta Sampson lelkész, és együtt összekotyvasztottak egy levelet.

NEGYVENHARMADIK FEJEZET

Amelyben Harry fennhéjázik

Így hát a virginiai Harry Warrington úrnak a Bond Streeten, Londonban, Angliában volt lakása, és dúslakodott az ország javaiban, és a legjobb borokkal töltötte meg serlegét. Rangja, mint Szerencsés Ifjú, általánosan ismeretes volt. Léven, hogy fiatal, gazdag, szemrevaló és szerencsés volt, az előkelő világ kézen fogta, és szívesen látta sorai között. Harryt szerették, mert szeretetre méltó volt; mert gazdag, csinos, kedélyes, jó családból való, jól nevelt és bátor volt; mert vidám borisszák között szerette a vidám dalt és a teli palackot; mert úri sportolók között szeretett bármely játékot, gyalog vagy lóháton; mert hölgyek között erőt vett rajta az a szerény, piruló félénkség, ami érdekessé tette a fiút; mert a magánál alacsonyabb rangúak iránt mindig bőkezűen adakozó volt, és gondosan kerülte, hogy megbántsa őket. A mi virginiai fiatalemberünk nagyzólan, fennhéjázóan és parancsolóan viselkedett, az igaz; de azokban az időkben, amikor még fennálltak a rangkülönbségek, ha valaki fennhéjázóan és tartózkodóan viselkedett az alantasabbakkal, az még nem tett népszerűtlenné egy úriembert. Ne felejtjük el, hogy azokban az időkben a miniszter mindig letérdelt, ha reggel bement irataival a királyhoz, s az államtitkár le nem merészelt volna ülni főnöke jelenlétében. Ha én miniszter volnék – és Addison napjai óta voltak ilyenek az irodalmárok között –, nem szívesen térdelnék le, ha kihallgatásra mennék az irattáskámmal. Ha államtitkár volnék, nem szívesen maradnék állva, miközben a nagyméltóságú Benjamin vagy a nagyméltóságú Sir Edward átnézi az iratokat. De hát van bizonyos *modus in re*

bus,¹ kell bizonyos határokat húzni; és a magam részéről én sem vagyok teljesen elragadtatva, mikor Sikátor Bob, aki X és Y rendőrbiztoson keresztül került kapcsolatba az irodalommal, és Hulladék Tom, aki a Kutyarovat nagyra becsült munkatársa, felajánlja barátságát mint testvérének az irodalomban, háton vereget, öregemnek mond vagy keresztneveemen szólít.

Amennyi szórakozást a város kínálni tudott 1756–57 téli évadján, abból Warrington kedvére kivehette részét. Rendelkezésre álltak az operák, de azokban csak mérsékelt gyönyörűséget talált. (Hatalmas szatírairodalmat hordtak össze ezek ellen az olasz operák ellen, és ostromozták őket, mint pápista, férfiatlan, jelentéktelen bolondságokat – de azért az emberek mégiscsak jártak operába.) Aztán ott voltak a színházak, Garrick úrral és Pritchard asszonnyal az egyik házban, Clive asszonnyal² a másikban. Voltak jelmezbálak és redut-bálak, amiket az egész előkelő társaság látogatott; ott voltak ölordságaik és öladységeik saját, kártyával kezdődő és kártyával végződő magánestélyei és mulatságai, amelyeket Warrington úr nem szeretett annyira, mint a White kávéház kártyacsatáit, mert ezeken a magánestélyeken nem játszottak sem olyan nagyban, sem olyan becsületesen, mint a klubasztalnál.

Egy napon rokona, Lord Castlewood elvitte Harryt az Udvarhoz, és bemutatta öfelségének, aki most költözött be Kensingtonból a városba. De ez a kegyes uralkodó vagy nem kedvelte Harry bemutatóját, vagy más okai voltak a mogorvaságra. Öfelsége csak ennyit mondott:

– Ó, hallottam magáról Lady Yarmouthtól. Castlewood gróf – s ekkor ölordságához fordult, és németül beszélt –, mondja meg neki, hogy túl sokat játszik!

S e szavakkal a Vallás Védelmezője királyi hátát fordította feléjük. Lord Castlewood teljesen megrémülve hőkölt vissza fenéges gazdája hideg fogadtatásától.

– Mit mond? – kérdezte Harry.

– Öfelsége úgy véli, hogy túlságosan nagyba megy a játék White-nál, és ez nem tetszik neki – suttogetta a főnemes.

¹ Itt: módja minden dolognak. (latin)

² Színésznő a XVIII. században, főként vígjátékokban szerepelt.

– Ha nem kellünk neki, jobban tesszük, ha nem jövünk el újra, ennyi az egész – mondta egyszerűen Harry. – Én valahogy sohasem tekintettem ezt a német fickót igazi angol királynak.

– Csss! Az ég szerelmére, fogd be azt az átkozott gyarmati szádat! – szisszent fel mylord. – Nem látod, hogy itt a falaknak is van fülük?

– Hát aztán? – kérdezte Warrington úr. – Nézd csak az embereket! Kössenek fel, ha nem csuda mód érdekes! Az előbb még mindnyájan kezet szorítottak velem, hajlongtak előttem és hizelegtek, most pedig úgy kerülnek, mintha pestises volnék!

– Hadd szorítsam meg a kezedet, öcsém – mondta egy széles arcú, széles vállú úriember, skarlátpaszományos mellényben és nagy, régi divatú parókával. – Hallottam, mit mondtál. Látod, nekem is olyan fülem van, mint a falnak, most pedig, ha mások levegőnek vesznek, én a kezemet nyújtom neked. – S e szavakkal az úriember kinyújtott egy nagy, barna kezét, amellyel megragadta Harryét. – Van valami a fivérémből a szemedén és az arcodon, habár gondolom, ott a ti szigetetekén inasabb és vékonyabb férfiaknak nőttök fel. A nagybátyád vagyok, fiam. A nevem Sir Miles Warrington. Mylord eléggé jól ismer.

My lord arca nagyon ijedt és sárga volt.

– Ugy van, drága Harrym. Ez atyai nagybátyád, Sir Miles Warrington.

– Inkább eljöhettél volna látogatóba hozzánk, Norfolkba, mintsem a bolondot játszod Tunbridge Wellsben, Warrington úr vagy Esmond úr... Minek hívod magadat? – kérdezte a báró. – Az öreg hölgy Madame Esmondnak nevezi magát, ugye?

– Anyám nem szégyelli apja nevét, mint ahogy én sem, bácsikám – mondta Harry úr kissé gőgösen.

– Jól beszélsz, fiú! Gyere haza, ehetsz egy kis ürühúst Lady Warringtonnál, háromkor, a Hill Streeten... Mármint, ha meg tudsz lenni White ingyencségei nélkül. Nem kell úgy megijednie, Lord Castlewood! Én nem árulkodom.

– Én... én bizonyos vagyok benne, hogy Sir Miles Warrington úgy viselkedik, ahogy úriemberek szoktak! – mondta mylord nagy nyugtalanul.

– De mennyire hogy úgy – mondta a báró, sarkon fordulva: – Te meg eljössz, fiatalember, háromkor, és ne felejtsd el, a jó

ürösült nem vár senkire. Nagyon hasonlítasz apádra. Úristen, hogy meg szoktuk verni egymást! Kisebb volt nálam, és persze fiatalabb, de sokszor ő került felül. Gondolom, papucs alá került, amikor megnősült, és Madame Esmond kihajtotta belőle a kurázsit, amikor magával vitte oda a szigetére. Virginia egy sziget. Vagy nem sziget?

Harry nevetett, és azt mondta:

– Nem!

És a vidám báró, elmenvén, így szólt:

– Akár sziget, akár nem, el kell jönnöd, és mindent elmondanod róla a feleségemnek. Ő majd tudja, hogy sziget-e vagy sem.

– Drága Warrington uram – szólt mylord, könyörgő tekintettel –, fölösleges mondanom, hogy ebben a nagyvárosban mindenkinnek vannak ellenségei, és hogy se vége, se hossza a pletykának és a rágalomnak. Én sohasem beszéltem neked Sir Miles Warringtonról, éppen mert ismertem, és mert összekülönböztünk. Ha megjegyzéseket engedne meg magának az én rovásomra, fogadd őket *cum grano*,³ és ne feleljtsd el, hogy ellenségemtől származnak.

Mindketten kifelé mentek a király lakosztályából, a St. James Streetre. Harry azt tapasztalta, hogy az udvarnál történt hideg fogadtatásának híre már megelőzte őt White-nál. A király hátat fordított neki. A király féltékeny Harryra, mert a kegyencnő a kegyeiben részesítette. Harry *au mieux* van a Yarmouthszal. Legálább egy tucat úriember kívánt neki szerencsét hódításához. Még éjszaka sem volt, és már mindenki tudta, hogy ez is ott szerepel a Szerencsés Ifjú egyéb diadalai között.

Sir Miles is erről beszélt feleségének és Harrynak, amikor a fiatalember a kitűzött időpontban megjelent a báró ebédlőjében, és a maga egyszerű, vidékies modorában csipkedte Harryt. A hölgy eleinte úgy viselkedett, mint gögös, méltóságteljes személység, és csak későbbi ismeretségük során mondta el Harrynak, hogy híre, melyet a világban szerzett, olyan rossz volt, hogy kezdetben csak fagyos szívéllyességgel fogadta. Az ifjú hölgyektől, Sir Miles lányaitól, csak annyi telt: „Hogy van, kuzen?” és „Nem, köszönöm, kuzen.” És néhány kimért pukedli

³ Fenntartással, (latin)

a virginiai rokonnak, amikor üdvözölték, és amikor búcsút vettek tőle. A kisfiú, a ház örököse, az asztalnál ebédel, nevelőjének felügyelete alatt, és miután apjától megkapta a maga pohárportói borát ebéd után, szabadjára eresztette ártatlan nyelvét, és sok mindent kérdezett unokabátyjától. Végül így szólt az ártatlan fiú, keményen Harry szemébe nézve:

– Te romlott vagy, Harry kuzen? Nem olyan vagy, mint aki nagyon romlott!

– Kedves Miles úrfi! – szólalt meg helytelenítően a tanító, és mélyen elpirult.

– De hiszen éppen maga mondta, hogy romlott! – kiáltotta a gyermek.

– Mindnyájan nyomorult bűnösök vagyunk, Miley – magyarázta apja. – Nem hallottad a paptól minden vasárnap?

– Igen, de nem vagyunk mindnyájan olyan romlottak, mint Harry kuzen. Igaz-e, hogy játszol, kuzen, és egész éjszaka romlott férfiakkal iszol, és romlott nők társaságába jársz? Hiszen maga mondta, Walker úr... és anyu is azt mondta, hogy Lady Yarmouth romlott nő.

– Te meg egy kis minden lében kanál vagy! – kiáltotta apja. – És a feleségem, tudod, Harry öcsém, nyakas jakobita... te nem fogod ezért kevésbé szeretni. Vigye Milest a nővéreihez, Walker úr, és Topsham majd meglovagoltat a parkban, fiam, a pónilovadon. – A kis ló gondolata megvigasztalta Miles úrfit; mert amikor apja elküldte a nővéreihez, keservesen sírni kezdett, ordítózván, hogy inkább itt marad a romlott kuzenjával. – Csúnya hírbe hoztak itt téged, öcsém! – mondta a vidám báró. – Tudnod kell, hogy a feleségem az utóbbi években, és az én szegény nagyobbik fiam halála óta, rákapott a... hm!... Tottenham Court Roadra és Whitfield úr prédikációira, és járt ide a házba egy bizonyos Ward, ennek a Walker úrnak a barátja, aki csúnya történeteket mesélt, még hazulról, rólad meg a bátyád-ról.

– Rólam, Sir Miles, mesélhet, amennyi tetszik neki! – kiáltotta Harry, fölhevülve a portóitól –, de összetöröm a csontját bárkinek, aki egy szót mer szólni a bátyám ellen! Higgye el, uram, az a fickó nem volt méltó rá, hogy megoldja az én drága George-om cipőjét, és ha megtalálom őt, és megismétli otthon,

amit a mi házukban merészelt mondani, Virginiában, én másodszor is leverem rajta.

– Úgy látszik, te kiállsz a barátaidért, Harry öcsém – mondta a báró. – Töltsd meg a poharadat, fiú, nem vagy te olyan rossz, mint amilyennek festettek. Mindig mondtam is a feleségemnek. A virginiai Madame Esmond Warrington egészségére iszom, és teli poharat kívánok ehhez a tószthoz. – Harry kötelességtudóan kiürítette poharát, újra megtöltötte, aztán Lady Warringtonra és Miles úrfira ivott. – Pedig másfélezer hektár örököse lennél Norfolkban, ha meghalna – mondta a báró.

– Isten őrizzen, uram, és hála neki, hogy van elég saját hektárom Virginiában – mondta Warrington úr.

Nemsokára felállt, és egy csésze kávéat ivott Lady Warringtonnal a szobájában, és beszélgetett a ház fiatal hölgyeivel. Egészen könnyed, kellemes és természetes volt. Egyikük kissé emlékeztette Fanny Mountainre, és ez az ifjú hölgy lett a különleges kedvence. Amikor elment, mindnyájan megegyeztek benne, hogy romlott unokatestvérük távolról sem olyan romlott, mint amilyennek képzeltek; myladynek mindenesetre komoly reményei támadtak, hogy megmenti őt a pokoltól. Elküldött neki egy jó könyvet még aznap este, amikor Harry úr már White-nál volt, egy kedves levél kíséretében, kérvén, hogy a Törvény Szava hasznára lehessen; s ezt elküldvén, ő és lányai elmentek egy összejövetelre egy lelkésznő házába. De Harry, mielőtt White-hoz ment, elhajtatott barátjához, Sparks úrhoz, a Tavistock Streetre, és újabb ékszereket vett unokahúgainak – „virginiai nénjüktől” – így mondta. Mint látható, telve volt jósággal, minél gazdagabb lett, annál gyöngédebb és melegebb szívű. Vannak emberek, akikre a gazdagságnak nincs ilyen szerencsés hatása. A gazdagság megkeményíti az alantas szíveket; azokat, akik hitványok és szolgalelkűek voltak, hitvánnnyá és gögössé teszi. Ha úgy tetszenék az isteneknek, hogy próbára tegyenek évi tízezerrel, akkor persze szelíden alávetem magamat rendelésüknek, de imádkozom majd hozzájuk, adjanak erőt, hogy kiálljam a próbát: A Hill Streeten valamennyi kislány nagy örömmel fogadta az ajándékokat a virginiai Warrington nénitől, s egy közös levelet intéztek hozzá, amely bizonyára csodálatba ejtette ezt a derék hölgyet, amikor megkapta tavasz idején, éppen miközben

ő meg Mountainné és Fanny ellátogattak a zord, elhagyott Castlewoodba, ahol a hó szétolvadozott már, és ezer barackfa állt virágban. „Szegény fiú! – gondolta édesanyja. – Ez valami ajándék lehet, amit az unokanővéreinek adott a nevemben, a tékozlása és bolondsága idején. Milyen hamar kifogyott a gazdagságából! De mindig jó szívvel volt a szegényekhez, Mountainné, és nem szabad szükségében elfordulnunk tőle. Úgy való, takarékoskodjunk a saját kiadásainkkal, jobban mint valaha, kedveseim!” Ezért mindenesetre egyetlen hasáb tűzénél melegedtek, egy fogást ettek, és egy gyertya mellett dolgoztak. S az özvegy cselédei, akiket a jó lélek kezdett egyre szűkebbre fogni, sajnos egyre inkább hazudtak, loptak és csaltak, és ami megkerült a vámon, elveszett a réven.

Harry úr egy délután Bond Street-i lakásában ült, háziköntösben szürcsölte a csokoládáját, fényűzés vette körül, selyem takarta, és mégis gondba merült. Néhány héttel ezelőtt, amikor a szerencse hozzásegődött, s ő szerteszét szórta a jótéteményeit, királyilag utasítást adott Sampson lelkésznek, írja össze saját adósságait, melyeket majd ő, Warrington úr, kifizet. Sampson ennek megfelelően munkához is látott, összeállított egy listát, ha nem is valamennyi adósságáról – soha senkifia nem foglalja írásba mindet –, hanem olyatén jegyzéket, amelyről úgy vélte, elegendő annyit Warrington úr elé terjeszteni, s most a pap a reggelizőasztalnál várakozott alázatosan, míg öméltósága kegyeskedik őt figyelembe venni.

Harry végül megjelent, nagyon halványan és bágyatagon, papírba csavart fürtökkel, alig volt étvágya a reggelijéhez; és a káplán, aki zsebében a céduláját tapogatta, alázatosan megkérdezte patrónusától, rossz éjszakája volt-e? Igen, öméltóságának rossz éjszakája volt. Két ember hozta haza gyaloghintón White-től reggel öt órakor; pokolian megfázott, mert a gyaloghintó egyik ablakát nem lehetett becsukni, és az eső és hó becsapott a nyitott ablakon; egyszóval olyan rossz kedvében volt, hogy szegény Sampson minden tréfájával és *bon mot*-jával alig tudott egy mosolyt kicsikarni tőle.

Végül azonban Warrington úr mégiscsak hangos nevetésbe tört ki. Ez akkor történt, amikor a szegény káplán, miután eleget beszélt a vajas süteményről, a tojásról, a teáról, a hírekről,

a színházakról és így tovább, előhúzott egy papirost a zsebéből, és szálnalmas hangon megszólalt:

– Itt van az a cédula az adósságokról, amit méltóságod kért... Kétszáznegyvenhárom font... Minden shilling, amivel tartozom e világban, hála az égnek!... azaz... hm!... minden shilling, amelynek a kifizetése legalábbis nehezemre esnék... És azt nem is kell említenem az én legdrágább pártfogómnak, hogy jótevőmnnek és megváltómnak fogom őt tekinteni.

Ekkor történt, hogy Harry, átnézve a papirost, és kissé kajánul szemügyre véve a káplánt, nevetésbe tört ki, amely egyáltalán nem volt kedélyesnek mondható. Sőt, gonosz átkok is kísérték e kedélykitörést, s a boldogtalan káplán érezte, hogy kérényét rossz pillanatban nyújtotta be.

– A fenébe is, miért nem hozta el hétfőn? – kérdezte Harry.

– A fene egyen meg, miért nem hoztam el hétfőn? – visszahangozta a káplán félénk lelke. – Ez az én szerencsém... az én szokásos szerencsém. Rossz lapjárása volt, Warrington úr!

– De mennyire: a nyavalya essen belé! Hétfő éjszaka is, meg múlt éjszaka is, mind a kétszer megjártam. Ne ijedjen meg, káplán, van még elég pénz a ládában. De be kell mennem a Citybe, és szerezni egy kicsit.

– Micsoda! Eladja a tökéjét, uram? – kérdezte a tiszteletes úr, olyan hangon, amely megnyugvást fejezett ki, habár riadt-nak akart látszani.

– Hogy eladom-e a tökémet, uram? Igen. Százat kértem kölcsön Mackrethtől zsetonokban, múlt éjszaka, és ebédidőre meg kell neki adnom. De azért elintézem a maga ügyét, sose féljen, kedves Sampson uram. Jöjjön el holnap reggelire, akkor majd meglátjuk, hogyan szabadítjuk meg tiszteletességedet a filiszteusoktól.

Nevetett ugyan Sampson jelenlétében, és igyekezett jó képet vágni az ügyhöz, de azért, miután a lelkész eltávozott, Harry feje a mellére horgadt, s ő ott ült a tűz mellett, a piszkálóval veregetve a széndarabokat, és sok összefüggéstelen, utálatos szót mondott ki, amely elárulta, de nem könnyítette lelke izgatottságát.

A fiatalembernek ezt a kedélyállapotát szakította meg egy barátjának megjelenése, akit Warrington úr bármely más na-

pon – sőt még ezen is, amikor a lelkiismerete olyan nyugtalan volt – szívesen látott. Nem más volt, mint Lambert úr, katonai egyenruhájában, köpenyben, mert a vidékről érkezett, jelen volt aznap reggel a főparancsnok *lever*-jén, és onnan jött el, hogy meglátogassa ifjú barátját a Bond Streeten.

Harrynak úgy rémlett, Lambert kissé hidegen üdvözli őt, de minthogy elfoglalták saját ügyei, túltette magát ezen az észrevételen. Hogy vannak az oakhursti hölgyek, és Hetty kisasszony, aki gyöngélkedett, amikor Harry ősszel arra járt? Egészségesek? Warrington úr nagyon örül. Feljönnek Londonba? És barátjuknál, Lord Wrothamnél fognak időzni? Harry úr el volt ragadtatva ettől – habár meg kell vallani, hogy arca nem fejezte ki a gyönyörnek semmilyen feltűnő jelét, amikor meghallotta e híreket.

– És maga meg White-nál lakik, az előkelőségekkel érintkezik, mindennap dúsan lakomázik, udvarol a St. James-palotában, részt vesz Lady Yarmouth mulatságain és valamennyi kártyajátékban a város udvari negyedében? – kérdezte az ezredes.

– Kedves ezredes úr, azt teszem, amit mások – mondta Harry, eléggé méltóságteljesen.

– Mások gazdagabbak, mint némelyek, kedves fiam.

– Uram! – mondta Warrington úr. – Hálás lennék, ha elhinné, hogy semmivel sem tartozom, amit ne tudnék kifizetni.

– Én sohasem beszéltem volna a maga ügyeiről – mondta a másik, tudomást sem véve a fiatalember gögös hangjáról –, ha saját maga nem avatott volna a bizalmába. Mindenféle históriát hallók a Szerencsés Ifjúról. Csak ma is ő királyi fenségénél azt mondták, milyen gazdag maga máris, és én nem ábrándítottam ki őket...

– Lambert ezredes úr, én nem tehetek róla, ha az emberek pletykálnak rólam! – kiáltotta Warrington úr, aki egyre türelmetlenebbé vált.

– És hogy milyen csodás összegeket nyert. Ezernyolcszázad egyik éjszakán... kétezret egy másikon... Összesen hat- vagy nyolcezeret. Ó! A White-beli urak közül is ott voltak néhányan a *lever*-n, biztosíthatom róla, és a hadseregben éppúgy értenek a kockavetéshez, mint maguk, civilek.

– Óhajtanám, hogy a saját ügyeikkel törődjenek – mondta Harry, ferde pillantást vetve öreg barátjára.

– És én is jobban tenném, ugye, ezt akarja mondani a pillantásával? Nos, fiam, ez igenis az én ügyem, és igenis meg kell hallgatnia, hogy Theo apja és Hetty apja, és Harry Warrington apjának öreg barátja el akarja mondani, mennyire az én ügyem. – Az ezredes ekkor kihúzott egy csomagot a zsebéből. – Ide nézzén, Harry. Ezeket az ékszereket, amiket maga a világ legjobb szívével küldött el olyanoknak, akik szeretik magát, és levágatnák a kis kezüket, hogy megkíméljék magát a felesleges fájdalomtól, soha nem vásárolhatná meg egy fiatalember, akinek két-háromszáz font jövedelme van egy évben. Egy arisztokrata, az megvehetné ezt a holmit, vagy egy gazdag City-bankár, és elküldhetné a... mondjuk, a lányainak.

– Uram, ahogy mondja, a részemről csak kedvesség volt – szólt Harry, lángvörösre piruló arccal.

– De nem szabad ilyesmit a lányaimnak ajándékoznia. Ne vegye rossznéven, de Hester és Theodosia Lambert nem díszíthetik magukat a játékasztal nyereményeivel, s nem tarthatják meg azokat. Fájdó szívvel hozom vissza az ékszereket. Lambertné megtartja a maga ajándékát, mert az nem nagy érték, és üdvözlétét küldi magának, és égy Isten áldjont... és azt mondom én is, Harry Warrington, tiszta szívből.

Eddigre már a derék ezredes hangja nagyon megindult, arca mélyen elpirult, s keze a szeméhez kapott, mielőtt Harry felé nyúlt volna.

De a lázadás szelleme erős volt Warrington úrban. Felállt székből, s nem mutatott hajlandóságot, hogy elfogadja a kezet, melyet az öregúr nyújtott feléje.

– Engedelmével, hadd mondjam meg Lambert ezredes úrnak – szólalt meg –, hogy egy kissé túl sok tanácsot kaptam tőle. Ön örökké csak kínálja, uram, akkor is, ha nem kérek belőle. Feladatának tekinti, hogy kifürkéssze, mennyit nyerek játékon, és milyen társaságba járok. Milyen joga ellenőrizni a szórakozásaimat vagy a barátaimat? Én igyekszem hálámat a régebbi jószágáért kis ajándékokkal bizonyítani a családjának, és ön visszadobja... visszahozza őket.

- Nem tehetek másképpen, Warrington úr - mondta az ezredes, nagyon szomorú arccal.

- Lehet, hogy az ilyen megbántás itt semmit sem jelent, uram, de a mi hazánkban hadüzenetet jelent, uram! - kiáltotta Warrington úr. - Isten őrizz, hogy csak szóba is hozzam. Nem-hogy kardot rántanék azoknak a hölgyeknek apja ellen, akik olyanok voltak hozzám, mintha anyám és nővéreim lettek volna, de megsebezte a szívemet, Lambert ezredes úr... Nem akarom azt mondani, hogy megsértett, de megalázott, és ez olyan bánásmód, amit senki élő embertől nem viselek el! A szolgálaim majd kikísérik, uram!

E szavakkal és suhogó brokát háziköntösében Warrington úr nagy méltósággal a hálósobájába vonult.

NEGYVENNEGYEDIK FEJEZET

Melyben az történik, ami talán várható volt

Békeajándékainak visszautasítása után a mi harcias amerikai törzsfőnökünknek úgy tetszett, hogy nagy haragra gerjedjen, nemcsak Lambert ezredes, hanem ennek az úriembernek egész családja ellen is. „Megalázott a lányok előtt! – gondolta a fiatalember. – Ő meg Wolfe úr, akik örökösen erkölcsprédikációt tartottak nekem, és fensőségesen és pártfogóan viselkedtek velem, megint mint semmirekellőt és tékozlót emlegettek a családnak. Olyan erényesek, ne adj isten, hogy a kezemet megszoritánák, és ha hálámnak ilyen szokványos tanújelét adom, az arcomba vágják az ajándékaimat.”

– No de uram, ezek a holmik bizonyára egész kis vagyont érnek! – mondta Sampson lelkesz, mohó pillantást vetve a két maroken dobozra, melyekben fehér selyempárnáikon nyugodtak Sparks úr arany csecsebecsái.

– Belekerültek egy kis pénzembe, Sampson – mondta a fiatalember. – Nem mintha tízszer annyit is sajnálnék olyanoktól, akik kedvesek voltak hozzám.

– Nem ám, uram, becsületesemre nem, ahogy én ismerem méltóságodat! – vetette közbe Sampson, aki sohasem mulasztott el egy alkalmat, amikor szemtől szembe magasztalhatta fiatal patrónusát.

– Az ismétlőóra, azt mondták nekem, nagyon jó vétel volt, és száz fontot is megér Párizsban. Emlékszem, a kis Hetty kisasszony mondta, mennyire szeretne egy kis ismétlőórát.

– Jaj, de gyönyörű! – kiáltotta a káplán. – Egy kis gyöngy-

koszorúval a hátán, és egy gyémántgomb a felhúzója! Ezzel aztán minden nő szívét el lehet nyerni, uram!

– Ott megy egy almakofa a kosarával. Kedvem volna kihajítani neki ezt a vacakot! – kiáltotta vadul Warrington úr.

Amikor Harry elment a dolgára, ami a Citybe és a Temple felé szólította, parazitája nem követte nagyon messze a Strandet, hanem elfordult, bevallván, hogy nagyon fél a Chancery Lane-től, a lakóitól és az egész környékétől. Warrington úr ekkor felkereste ügynökét, majd együtt mentek el a bankba, ahol elintézték egy kis ügyletet, amelynek végeztével, és egy-két jelentéktelen aláírás lefirkantása után Harry, zsebében bizonyos számú bankjeggyel, távozott. Az ügynök elvitte Warrington urat a nagy vendéglők egyikébe, amelyekről a City akkoriban éppoly híres volt, mint most; aztán megmutatta Warrington úrnak a virginiai bejáratot a Tőzsdére, amelyen Harry kissé szegyenbe borult arccal haladt keresztül. Mit szólna bizonyos hölgy Virginiaiában, gondolta, ha tudná, hogy abban a feneketlen kártyás zsebében az apai örökségének nagy részét magával viszi? Ezek mind virginiai kereskedők, gondolta, és mind rólam beszélnek egymás közt, és mindnyájan azt mondják: „Ez a fiatal Esmond, Castlewoodból, a Potomac mellől, Madame Esmond fia: elvesztette a pénzét kártyán, és ennyit meg ennyit meg ennyit már kiárusított.”

A kedélye nem javult meg mindaddig, amíg el nem haladt a Temple Bar-i árulók fejei alatt, és végképp ki nem jutott a Cityből. A Strandről Harry úr hazament, útközben benézve a St. James Streetre, de még senki sem volt ott, mivel a társaság csak a későbbi órákban gyülekezett a csokoládéházban.

Hazaérkezvén, Harry úr felbontotta bankjegycsomóját, háromat belőle elhelyezett egy ív papírba, melyet gondosan lepecsételt, ráírván előzőleg a belső lapra: „Sok szerencsét kívánok hozzá. H. E. W.” És e csomagot Sampson tiszteletes úrnak címezte, s beletette a kandallón álló vázába, s azt az utasítást közölte szolgálival, adják oda a papnak, ha eljön.

És ekkor öméltósága phaëtonja előállt a kapunál, öméltósága beszállt, azzal a gondolattal, hogy a park körül hajtát; de mivel esni kezdett, vagy keleti szél kezdett fújni, vagy valamely hirtelen támadt egyéb ok következtében öméltósága a St. James

Street felé fordította lovai fejét, és három óra körül visszatért White-hoz. Még alig jelent meg valaki. Ez az az óra, amikor az emberek ebédelnek. Ott van azonban Castlewood kuzen, a Közlöny fölött mélázva, mivel épp az imént érkezett udvari szolgálatából.

Lord Castlewood ásít a Közlöny fölött. Mit csináljanak? Talán egy kis pikét? Harrynak nincs kifogása egy kis pikét ellen.

– De csak egy órát – mondta Lord Castlewood. – Az Arlington Streeten ebédelek négykor.

– Csak egy órát – szólt Warrington úr és kártyákat kérnek.

– Vagy játsszunk odafenn az emeleten? – kérdezte mylord.

– Ahol nem zavarnak?

– Persze, ahol nem zavarnak.

Öt órakor fél tucat úriember érkezett, az ebédje után, és kártyáznak vagy kávéznak, vagy beszélgetnek. Az ebédlőben a vendégek még nem bontottak asztalt. A White-beli úriemberek gyakran ott üldögélnek éjfél utánig. Egy fogpiszkáló a kávéház redőnyei fölött kifelé mutat az utcára.

– Kinek a phaëtonja az? – kérdezi az 1. számú Fogpiszkáló a 2. számú Fogpiszkálótól.

– A Szerencsés Ifjúé – feleli No. 2.

– Nem is volt olyan szerencsés az elmúlt három éjszaka. A szerencse pokolian ellene volt. Múlt éjszaka ezerháromszázat veszített a banknak. Warrington volt ma itt, John?

– Warrington úr most is itt van a házban, uram. A kis teaszobában Lord Castlewooddal, három óra óta. Pikéteznek – felelte John.

– Jó mulatság Castlewoodnak – mondta, vállát vonogatva, No. 1.

A második úriember dörmögve káromkodott.

– Fene abba a fickóba – mondta. – Egyáltalában nincs hozzá joga, hogy ebbe a klubba járjon. Nem fizet, ha veszít. Úriembernek nem szabad vele játszani. Sir Miles Warrington mondta nekem minap az udvarnál, hogy Castlewood három év óta tartozik neki egy fogadásból kifolyólag.

– Castlewood – mondta No. 1. – sohasem veszít, ha kettesben játszik valakivel. A nagy társaság *zavarja* őt, tudja... ezért nem ül le soha a közös kártyaasztalhoz.

És a tréfás kedvű úriember vigyorgott, valamennyi, teljesen tisztára kefélt fogát kimutatva.

– Menjünk föl, és vessünk véget a játéknak – morgott No. 2.

– Miért? – kérdezte a másik. – Sokkal jobb kinézni az ablakon. A lámpagyújtók felmászna a létrán... remek sport. Nézz csak azt a vén tuskót a gyaloghintóban: látott már életében ilyen furcsa, vén salabaktet?

– Ki az, aki most lépett ki a házból? Én úgy élek, ez Fortunatus! Úgy látszik, megfedkezett róla, hogy a phaëtonja itt van, és egész idő alatt várt rá. Fogadok magával, kettő az egy ellen, hogy veszített Castlewoodnak.

– Jack, maga bolondnak tart engem? – kérdezte az egyik úriember a másiktól. – Szép két lova van a fiatalembernek. És hogy veri őket!

És látták, amint Warrington úr végigvágat az utcán, s ijedt kocsisok és gyaloghintó-vivők térnek ki az útjából; nyomban utána Lord Castlewood is látható, amint beül egy gyaloghintóba, és útjára indul.

Harry a saját kapuja elé hajt. Mindössze néhány yardra van a klubtól, és azok a szegény lovak ott kapáltak a kövezeten, egész idő alatt, az esőben. Gumbo úr a kapuban van elfoglalva: beszélgetésbe mélyedt egy vidékies külsejű leányzóval, aki egy pukedlivel ellépett onnan. Gumbo úr mindig el van foglalva egyik vagy másik csinos lánnyal.

– Gumbo, volt-e itt Sampson úr? – kérdezte Gumbo gazdája a bakról.

– Nem, nagyságos úr, Sampson úr nem volta itt! – felelte Warrington úr legénye.

Harry megparancsolta neki, menjen fel az emeletre, s hozzon le egy levelet, amely Sampson úrnak van címezve.

– Sampson úrnak címezve? Igenis, uram – mondta Gumbo úr, aki nem tudott olvasni.

– Egy lepecsételt levél, te hülye! A kandalló tetején, a vázában – mondta Harry, és Gumbo kényelmesen elvonult, hogy előhossa ama okiratot.

Amint Harry megkapta, megfordítja lovai fejét a St. James Street felé, s a két úriember, aki még mindig White ablaka mel-

lől ásítózik kifelé, egy pillanat múlva meglátja a Szerencsés Ifjút visszatérni.

Amint kimentek a kis teázóból, ahol ő meg Lord Castlewood kettesben pikéztek, Warrington úr látta, hogy több úriember lépett a játékszembe, és hogy ott bankot adnak. Néhányan már kitartó munkában voltak, játszósakettben: a klubban tartották ezeket a kabátokat, és abba bújtak, ha kedvük támadt leülni valamilyen szabályos éjszakai játékhoz.

Warrington úr odament a titkár asztalához, kifizette előző éjszakai számláját, aztán leült az asztal mellé, és új zsetonokat kért. Ez határozottan szerencsétlen hete volt a Szerencsés Ifjúnak, és a mai éjszaka sem szerencsésebb az előző éjszakánál. Újabb zsetonokat kér, és nyomban még újabbakat. Egy kissé sápadt és hallgatag, habár nagyon könnyed és udvarias, ha szólnak hozzá. De nyerni, azt nem tud.

Végül feláll.

– A hóhér kötelére: maradjon, amíg megjavul a szerencséje!
– mondta Lord March, aki mellette ült, előtte egy halom zöld és fehér zseton. – Vegyen el tőlem százat, és folytassa!

– Ma éjszakára elegendő volt, mylord – mondta Harry. Felállt és elment, s a kávéházban megevett egy sült combot, és éjfél tájban hazament a lakására.

Egy férfi, ha nagy csapás éri, rendszerint jól alszik utána. A reggeli ébredés az, ami néha fonák és kellemetlen. Múlt éjszaka megkérted Brown kisasszony kezét; bor mellett összevesztél Jones kapitánnyal, és hőiesen rángattad az orrát, kártyáztál Robinson ezredessel, és odalett – ő, mennyi váltód! Ezek a gondolatok hatalmas fejfájás kíséretében támadnak meg reggeli ébredésed közben. Micsoda sivár, sivár szakadék a ma és a tegnap között! Mintha éveket öregedtél volna. Nem lehetséges, hogy visszaugorj a mélység fölé, és nem lehetséges-e, hogy a Tegnap csak álom? Ott fekszel az ágyadban. Még nem szűrődik be a nappali fény az ablakokon. Húzd a szemedre a hálósipkádát, orrodra a paplant, és aludd át a Tegnapot. No de ember, hiszen csak álom volt! Ó, dehogy, dehogy! Az álom csak nem akar eljönni. Az éjjeliőr kiabál valamilyen órát – de milyen órát? Harrynak eszébe jut, hogy a vánkosa alatt van az ismétlőóra, amelyet Hesternek vásárolt. Tik-tik-tik! – az ismétlőóra hatszor

zendít rá a sötétben, és még egy kis pótzenével jelzi a félórát. Szegény kis Hester! Olyan tündöklő, olyan vidám, olyan ártatlan! Harry szeretné, ha övé volna az óra. Mit szól majd Maria? (Ó, az az öreg Maria! Milyen unalmas kezd lenni! – gondolja Harry.) Mit szól majd odahaza Madame Esmond, ha meghallja róla, hogy az utolsó shillingig elvesztette a készpénzét – az apai örökségét? Minden addigi nyereségét, és még azonkívül ötezer fontot, három éjszakán keresztül. Nem lehet, hogy Castlewood hamisan játszott vele? Nem lehet! Mylord jobban játszik pikétet, mint Harry, de nem bánna tisztességtelenül a saját húsával, vérével. Nem, azt nem. Harry örül, hogy a rokona nyerte el a pénzt, akinek annyira szüksége van rá. És egy shillinggel többbe sem akart játszani, mint amennyije volt neki. Amikor megszámlolta a veszteségeit a játékasztalnál, és látta, hogy rámegy apai örökségének egész maradéka, akkor történt, hogy továbbadta a vetőpoharat, és felállt az asztaltól. De, ó, az a rossz társaság! Ó, örült pazarlás! Ó, megaláztatás és lelkifurdalás! „Megbocsát-e odahaza az édesanyám? – gondolta a Tékozló Ifjú. – Ó, bár odahaza volnék, és soha onnan el sem mentem volna!”

A sivár londoni szürkület végre átdereng a redőnyökön és függönyökön. Belép a szobalány, hogy tüzet rakjon öméltósága kandallójában, s a borongó reggelt beengedje az ablakokon. Őt követi tüstént Gumbo úr, aki megmelegíti gazdája háziköntösét, és kikészíti az ezüst borotvakészletét meg a fehérneműjét. Aztán megérkezik a fodrász, hogy felfodorítsa és behajporozza öméltóságát, miközben ő a reggeli postáját olvassa; és a reggeli idejére megérkezik az elkerülhetetlen Sampson lelkész, mohó tekintettel és szolgálai mosollyal, hogy patrónusánál tisztelegjen. A lelkész már tegnap visszatért volna, kölcsönös megállapodásuk értelmében, de néhány vidám cimbora meghívta ebédre St. Alban'shoz és, becsületszavára, az ebéd éjszakáig tartott.

– Ó, lelkész úr! – nyögte Harry. – Ez volt a legrosszabb éjszaka életében! – Ide nézzen, uram!

– Ez egy feltépett boríték, s benne e szavak: „Sok szerencsét kívánok hozzá” – mondta a káplán, a papirosra pillantva.

– Nézze meg kívül is, uram! – kiáltotta Warrington úr. – Ez a papiros magának volt címezve.

A szegény káplán ábrázata nagy rémületről tanúskodott.

= Valaki feltörte, uram? – kérdezte.

= Valaki, úgy van. Én törtem fel, Sampson. Ha tegnap délután jött volna, ahogy ígérte, ezt a borítékot bankjegyekkel tele találta volna meg. De most az a helyzet, hogy mind odalett múlt éjszaka, annál a pokoli makaóasztalnál.

– Micsoda? Mind? – kérdezte Sampson.

– Igen, mind, és még hozzá az a pénz is, amit én hoztam el a Cityből, és az egész készpénz, amim maradt e világon. Délután pikétet játszottam az uno... egy úriemberrel, White-nál... és ő könnyített rajtam, mert átvette az egész pénzt, ami nálam volt. Visszaemlékeztem, hogy maradt még itthon némi pénzem, ha csak maga érte nem jött, és ezért hazatértem, visszavettem a pénzt, és otthagytam a makaóasztalnál, s hozzá az utolsó shillinget is, amim volt... És... Az ég szerelmére, Sampson, mi baja, ember?

– Ez az én szerencsém, ez az én szokásos szerencsém! – kiáltott fel a boldogtalan káplán, és valódi könnyekbe tört ki.

– Micsoda! Csak nem fog nyafogni, mint egy kisbaba, amiért elvesztett néhány száz fontos kölcsönt? – kiáltott fel Warrington úr nagyon vadul és dühösen. – Menj ki innen, Gumbo! A fene beléd! Mit dugod be folyton azt a gyapjas fejedet az ajtón?

– Valaki odalenn az úrfit keresi egy kis számlával – mondta Gumbo úr.

– Mondd neki, hogy menjen Jerikóba! – üvöltött fel Warrington úr. – Látni sem akarok senkit! Vedd tudomásul, hogy nem vagyok idehaza ilyen reggeli órában!

Valamelyes mormolás, dulakodás hallható a lépcső fordulójáról, de végül beáll a csend. Warrington úr gunyorossága és dühe nem csökkent e szóváltástól. Kegyetlenül a szegény Sampson ellen fordult, aki mellére csuklott fejfel ül előtte.

– Nem jobban tenné, ha egy pohár pálinkát inna, hogy rendbe hozza a kedélyét, Sampson úr? – kérdezte. – A hóhér kötelére, ember, ne szipákoljon itt, mint egy asszony!

– Ó, nem rólam van szó! – mondta Sampson, fejét fölszegve.
= Én már hozzászoktam, uram!

– Nem magáról! Hát kiről? Talán azért sír, mert valaki mást megbántottak? – kérdezte Warrington úr.

– Úgy van, uram! – mondta a káplán, kissé hevesen. – Mert valaki mást megbántottak, és pedig az én hibámból. Évek óta lakom Londonban egy csizmadiánál, egy rendkívül tisztességes embernél, és néhány nappal ezelőtt, mivel tökéletes bizalmam volt egy... egy barátomban, aki megígérte, hogy kisegít egy összeggel... hatvan fontot kértem kölcsön a házigazdától, amit ő meg a saját házigazdájának készült kifizetni. Én nem tudom összeszedni a pénzt. Az én szegény házigazdám holmiját lefoglalják majd a lakbérért; a feleségét és az édes kis gyerekeit kidobják az utcára; és ez a becsületes család tönkremegy az én hibámból. De, ahogy mondja, Warrington úr, nem szabad szipákolnom, mint egy asszonynak. Nem fogom elfelejteni, hogy valaha segített rajtam, és most búcsút mondok önnek, uram.

S a káplán úr fölvette széles karimájú kalapját, s kiment a szobából.

Sajnos, be kell vallanom, hogy a káplán e hirtelen mozdulatára cáromkodás és vad nevetés hagyta el Harry ajkait. Ő maga is olyan indulatba került saját magától, a körülményektől, a körülötte levő emberektől, hogy alig tudta, mit tesz, mit mond. Sampson hallotta ezt a vad nevetést, aztán Harry hangját, amint utána szól a lépcsőről;

– Sampson! Sampson! Kösse fel magát! Jöjjön vissza! Tévedés! Bocsánatot kérek magától!

De a káplán a lelke mélyéig meg volt sebezve, és továbbment. Harry hallotta, amint a lelkész becsapta a kaput. A saját szívében visszhangzott a zaja. Belépett a szobájába, és visszaroskadt pompás székébe. Ő az, a Tékozló Fiú, a disznók között – visszataszító lelkifurdalásai között; bűnei feldöntötték őt, és most fölötte henteregnek. Kártya, kocka, pazarlás, kicsapongás, ledér élet, könnyelmű cimborák, veszélyes nők – mindnyájan egy csordában föléje kerültek, s az elterült fiatal bűnösön taposnak.

A Tékozló Fiú azonban még nem volt végleg legyőzve: némi harcikedv még maradt benne. Félrelökve a mocskos, tolakodó bestiákat, félrerúgva csúnya emlékeit, Warrington úr felhajtott egy jókora pohárral abból a tüzes vízből, amit a szegény, meg-alázott Sampson lelkésznek ajánlott, aztán elhajítva finom damasztköntösét, csengetett a reszkető Gumbónak, és a kabátját követelte tőle.

– Nem ezt! – üvöltötte, amikor Gumbo behozott egy szép, ezüstgombos, aranyzsinóros, zöld kabátot. – Egyszerű ruhát! Minél egyszerűbb, annál jobb! A fekete ruhát.

És Gumbo behozta a gyászruhát, amelyet ura néhány hónappal azelőtt levetett.

Harry úr ezek után magához vette: 1. szép, új aranyóráját; 2. ismétlőóráját – amelyet Hettynek vásárolt –, ezt az órazsebébe tette; 3. a nyakláncát, amelyet Theónak vásárolt; 4. a gyűrűit – amelyekből egy úriembernek legalább féltucatja kell hogy legyen – kivéve nagyapja öreg pecsétgyűrűjét, amelyet megcsókolt, aztán visszahelyezett a párnájára; 5. három arany burnótszelencéjét; és 6. az erszényét, amelyet anyja himzett, s amelyben három shilling és 6 penny volt, meg egy szerencsepénz, amelyet Virginiából hozott magával – és fejébe csapva kalapját, kilépett az ajtón.

A lépcsőfordulón Ruff úrral találkozott, a házigazdájával, aki hétrét görnyedve adott át öméltóságának egy yardnyi hosszúságú papirost.

– Nagyon hálás volnék, ha Warrington úr rendezné. Ruffné asszonynak egy nagy tartozását kell kiegyenlítenie. – Ruffné dívatárusnő. Ruff úr Mackreth úrnak, a White klub tulajdonosának egyik főpincére és hadsegéde. Hogy házigazdáját megpillantotta, nem fokozta a lakó jókedvét. – Öméltósága talán lesz olyan kegyes, és kiegyenlíti ezt a kis számlát? – kérdezte Ruff úr.

– Persze hogy kiegyenlítem a számlát – mondta Harry, s a fentebbi lépcsőfokról mogorván nézett el Ruff úr feje felett.

– Warrington úr talán most egyenlítené ki?

– Nem, uram, most *nem* egyenlítem ki – mondta Warrington úr, fejét dühösen előreszegezve.

– Nekem nagyon . . . nagyon kell a pénz, uram – könyörgött a hang alatta. – Ruffné asszony most . . .

– Kösse fel magát, uram, és engedjen utamra! – kiáltotta vadul Warrington úr, s majdhogynem lehajítva Ruff urat a saját lépcsőjéről, hátraszorította a falhoz, aztán ledobogott a lépcsőkön, és elment a Bond Streetre.

A testőrök éppen gyakorlatoztak a királyi istállók mellett a Charing Crosson, amikor Harry elhaladt, úgyhogy hallhatta síp-

jaikat és dobjaikat, s benézett a kapun, és látta, hogy egzecíroznak. „Legrosszabb esetben elbírom még a muskétát”, gondolta magában komoran, miközben tovább bandukolt. Áthaladt a St. Martin's Lane-en – ahol lebonyolított valamely ügyletet –, aztán folytatta útját a Long Acre irányában, a csizmadia házához, ahol barátja, Sampson lakott. A háziasszony azt mondta, Sampson úr nincs odahaza, de megígérte, hogy otthon lesz egy órára; és mivel ismerte Warrington urat, fölvezette a lelkész lakásába, ahol Harry leült, és különb elfoglaltság híján, megpróbálta elolvasni a káplán egy befejezetlen prédikációját. Tárgya a Tékozló Fiú volt. Harry úr nem tudta teljesen felfogni a prédikációt.

Nemsokára meghallotta a lépcső felől a háziasszony éles hangját, amint követett valakit, aki fölfelé jött, és besuhogott a szobába Sampson, nyomában a zokogó asszonnyal.

Harryt meglátván, Sampson visszahőkölt, a háziasszony megállt. Az asszony, saját családi gondjaiba süllyedve, kétségkívül megfeledkezett róla, hogy egy látogató vár a lakóra.

– Nincs több a házban tizenhárom fontnál, az az ember meg rögtön itt lesz, ha mondom magának! – kiáltozta éppen, amikor áldozatát üldözte.

– Csitt! csitt! drága lelkem! – kiáltotta zihálva a káplán, és Harryra mutatott, aki felállt az ablak melletti székről. – Hát nem látja Warrington urat? Dolgom van vele... nagyon fontos dolgom. Minden rendben lesz, ha mondom magának!

S csillapítgatta és ajnározva kifelé tuszkolta a szobából a házi asszonyságot, akinek szoknyáján a remegő kicsikék hada csüngött.

– Sampson, azért jöttem, hogy még egyszer bocsánatot kérjek magától – mondta Warrington úr, felállva. – Ma nagyon kegyetlenül és igaztalanul beszéltem magával, nem úgy, ahogy úriemberhez méltó.

– Egy szót se többet – mondta a másik hidegen és szomorúan. Meghajolt, de alig szorította meg a kezét, melyet Harry nyújtott felé.

– Látom, még mindig haragszik rám – folytatta Harry.

– Nem, uram, a bocsánatkéréssel el van intézve. Az én helyzetemben nem várhat az ember többet maguktól. Bizonyos, hogy nem akart nekem fájdalmat okozni. És ha akart volna is? És nem

is maga az egyedüli a családból – mondta, és búsan nézett körül a szobában. – Bár soha ne ismertem volna meg az Esmond meg a Castlewood nevet, sem azt a helyet ott, amelyiknek a képe a kandalló fölött lóg, és ahova eltemettem magamat ezeken a hosszú-hosszú éveken át. Mylord, a maga unokabátyja megszerezte, azt mondta, ő majd megalapozza a szerencsémét, ott tartott a szolgálatában, amíg minden alkalmat el nem mulasztottam, és most azt is megtagadja tőlem, ami jár nekem.

– Ami jár magának? Hogy érti ezt, Sampson úr? – kérdezte Harry.

– Úgy értem, hogy háromévi béremmel tartozik mint Castlewood káplánjának. Amikor láttam, hogy maga nem tud nekem pénzt adni, ma reggel elmentem ölordságához, és tőle kértem. Térdre borultam előtte, úgy kértem őt, uram. De ölordságának nem volt pénze. Ő legalább udvarias szavakkal fizetett ki... már bocsásson meg, Warrington úr... de pénzzel nem... Azaz őt guinea-t adott, s kijelentette, hogy mindössze ennyije van, és én el is vettem tőle. De mi az az öt guinea, amikor olyan sok kéne? Ó, azok a szegény kisgyerekek! Azok a szegény kisgyerekek!

– Lord Castlewood azt mondta, nincs pénze? – kiáltott fel Harry. – Ezeregyszáz fontot nyert tőlem tegnap pikéten, és én ki is fizettem neki, ebből a tárcámból, itt ni.

– Én elhiszem, uram... én elhiszem, uram. Ölordságának egy szavát sem lehet elhinni, uram – mondta Sampson úr. – De én csak arra gondolok, hogy holnap ebben a házban végrehajtás lesz, és ezek a szegény emberek koldusbotra jutnak.

– Ennek nem szabad megtörténnie – mondta Warrington úr. – Itt van nyolcvan guinea, Sampson. Ha ezzel megy valamire, isten nevében. Ez minden, amim van. Szívből kívánom, bár többet adhatnék magának, ahogyan ígértem; de nem jött el a kellő időben, és most szegény ördög vagyok, amíg meg nem kapom a járandóságomat Virginiából.

A káplán a meglepetéstől zavarodottan tekintett maga elé, és egészen elfehéredett. Térdre borult, és megragadta Harry kezét.

– Nagy ég, uram! – mondta. – Hát maga egy őrangyal, akit az ég küldött nekem? Ma reggel megszidott a könnyeimért, Warrington úr, de most sem bírok velük. Egy hálás szívből törnek

ki, uram. A kősziklából is kifakadnának uram, ilyen jóságra, amilyen a magáé! Áldja meg az ég mindörökre, minden jó szerencséivel! Hatoljanak fel az égbe az én méltatlan imáim magáért, ó, én barátom, legdrágább jötevőm! Legyen...

– Ugyan már! Alljon fel, barátom... álljon fel, Sampson! – mondta Harry, akit a káplán hizelgése és szép ékesszólása kissé bosszantott. – Örülök, hogy szívességet tehettem magának...; Őszintén örülök. Ne... Hagyja már! Ne térdeljen énelöttem!

– Az ég előtt, aki magát elküldte hozzám, uram! – kiáltotta a káplán. – Westonné asszony! Westonné asszony!

– Mi az, uram? – kérdezte tüstént a háziasszony, aki valójában egész idő alatt az ajtó előtt állt.

– Meg vagyunk mentve, Westonné asszony! Meg vagyunk mentve! – kiáltotta a káplán. – Térdre, asszony, térdre, és adjon hálát a mi jötevőnknek! Hallassátok ártatlan hangotokat, gyermekek, és áldjátok őt!

Általános vinnyogás támadt Harry körül, a káplán vezényletével, miközben a mi virginiai fiatalemberünk vigyorogva és elégedetten állt a gyülekezet közepette. Tehetett bármit, ezek imádni *akarták*.

A gyermekek egyike nem értette meg a térdelési parancsot, és állva maradt, mire az anyja pofon vágta, és így kiáltott:

– A fene essen beléd, Jane! Térdelj le, és áldjad ezt az úriembert, ha egyszer mondom!

Hagyjuk őket magukra, miközben ezt a jámbor hálaadó ceremóniát végrehajtják. Harry úr eltávozott Long Acre-ből, szinte teljesen megfeledkezvén az elmúlt négy-öt nap bánatairól, s az a kellemes tudat bizsergette, hogy jó cselekedetet hajtott végre.

Az a fiatal nő, akivel Gumbo társalgott azon az estén, amikor Harry a lakására hajtott White-től, Molly kisasszony volt, Oakhurstból, az ottani hölgyek szolgálója. Bárhol jelent meg ez az igéző Gumbo, nyomában barátok és csodálók maradtak a cseléd-szobákban. Azt hiszem, említettük, hogy szerda volt, amikor ő és Molly kisasszony együtt mentek sétálni, és éppen a búcsúzás kedves, udvarias szertartásait bonyolították le, amikor Gumbo gazdája megjelent, és véget vetett szürkületi sottogásaiknak és tudjisten miegyebeknek.

Szerdán, csütörtökön, pénteken, hosszú órákon át egy sápadt kislány ült Lord Wrotham házában egyik ablakában, a Hill Streeten, anyja és nővére pedig aggodalmasan figyelték. Nem akart elmenni hazulról. Tudták, kire vár. Az illető egy izben elhaladt a kapu előtt, s a kislány talán azt gondolta, hogy hozzájuk jön, de nem jött. Egy szomszédos házba ment. Édesapjuk soha nem beszélt a lányoknak az ajándékokról, amiket Harry küldött, s anyjuknak is csak egy-két szót suttogott a virginiai fiatalemberrel lefolyt szóváltásról.

Szombat este Händel úr egy operáját adták, és édesapjuk jegyeket hozott a karzatra. Hetty elment ezen az estén. A változás majd jót tesz neki, gondolta Theo, és – és talán Valaki ott lesz az előkelő társaságban; de Valaki nem volt ott, és Händel úr szép muzsikája hidegen hagyta szegény kislányt. Lehetett volna Signor Bononcinié¹ is – alig érzett volna különbséget.

Amikor a lányok levetköztek, s levetették azokat a divatos új selyemruhákat, amelyekben az Operában megjelentek, s amelyekben olyan üdén és csinosan hatottak a cifra, kifestett népség között, Theo észrevette, milyen nagyon szomorú és lesújtott volt Molly kisasszony. Theo mindig aggódott, amikor mások bajban voltak; nem úgy Hetty, aki most, szegény teremtés, a legönzőbb betegségek egyikében szenved, amelyek valaha is sújtják a halandókat. Voltak-e már valaha lelkibetegek között, s megfigyelték-e, hogy soha másra nem gondolnak, csak saját magukra?

– Mi baj, Molly? – kérdezte a gyöngéd Theo, és Molly valójában arra vágyódott, hogy elmondhassa a baját ifjú úrnőinek.

– Ó, Theo kisasszony! Ó, Hetty kisasszony! – mondta. – El se tudom mondani! Gumbo úr járt itt, Warrington úr színes legénye, kisasszony, és azt mondja, hogy Warrington urat ma este elfogta két porkoláb, amikor kilépett Sir Miles Warrington úr házából, három kapuval odább.

– Hallgasson! – kiáltotta Theo nagyon szigorúan.

Kitől származik ez a három sikoly? Molly kisasszonytól, ő kegyeskedik visitani, mert Hetty kisasszony ájultan esett le a székről.

¹ Bononcini, Giovanni Battista (1665?–1758) – olasz zeneszerző; mint operakomponista aratta legnagyobb sikereit. 1716–32-ig a londoni olasz opera igazgatója volt, de Händel népszerűségével nem vetekedhetett.

NEGYVENÖTÖDIK FEJEZET

Amelyben Harry két bácsira talál

Bizonyára mindnyájan gazdagok vagyunk világi tapasztalatokban, és a jellemek óriási változatossága vonult már el a szemünk előtt; de van egy emberfajta – nem ritka tárgya a szatíra-
nak regényekben és színdarabokban –, amelynek egyetlen példányával is, bevallom, aligha találkoztam a bűnös emberiséggel folytatott érintkezéseim során. A merő vallásos képmutatókra gondolok, akik örökké prédikálnak, és egy szót sem hisznek el a saját szentbeszédeikből; a széles karimájú kalapban járó, fekete ruhás hitetlenekre, akik prelegálnak, korholnak, fenyegetnek, áldanak, és egyáltalában nincs hitük a saját édenükben, és csöppet sem félnek a saját pokluktól. Nézzék csak e jámbor seregletet, amely vasárnap este szöges cipőkkel dobog végig a templomon; ezeket a suhogó szoknyájú, felszalagozott szolgálólányokat, akiket a fiatal inasok követnek; az iskolás fiúk kis hadseregeit, ezeket a negédes fiatal lányokat és megállapodott matrónákat, akik fénylő imakönyvükkel a kezükben lépkednek, amikor odaát a kápolna harangja megkondul – valószínűleg elhaladnak Ebenezer mellett, ahol addigra már a pislákoló gázlámpák alatt összegyűlt az esernyők, nagy főköttők és facipők sokasága. Nézzék csak meg őket! Mit gondolnak, mennyi köztük a képmutató? A szolgálólány valószínűleg a szívszerelmére gondol; a szatócs azt latolgatja, hogyan vehetné meg azt a tömb cukrot, és hogy a Megyei Bank elfogadja-e még egy váltóját; az eminens latin verseket magol a hétfői dolgozathoz; az ifjú mihasznának eszébe jut, hogy ez után az istentisztelet és prédikáció után odahaza még a papája kommentárja is következik, ezzel

szemben vacsorára majd pástétom lesz; a kántornak, aki a zsol-tárokat mondja, bajba jutott a lánya, és úgy darálja le a textu-sait, hogy alig figyel a jelentésükre; a lelkész pedig éppen ab-ban a pillanatban, amikor párnájába rejtí arcát, talán a hétfőn lejáró váltóra gondol. Ezek az emberek nem mennyei lények; e világból valók, földi lények, és a lábuk szilárdan áll ezen a földön. De higgyék el, nem képmutatók! Az emberek valamilyen jól kezelhető, zárható lelki fiókban tartják a vallásukat, mintha csak becses medicina volna, amit betegség esetén kell szedni; és az ember beadja a maga csodaszerét a szomszédjának is, és a felebarátja panaszára is a saját kúráját ajánlja. „Drága asszo-nyom, magának görcsei vannak? Meglátja, ezek a cseppek fel-tétlenül használnak!” „Túl sok bort ivott, jó uram? Ezzel a piru-lával kikerülheti a túl sok bor minden káros következményét, és nyugodtan megihatja a napi egy palack portóiját!” És kik osz-togatnák szívesebben és buzgóbban a lelki és testi gyógyszere-ket, mint az asszonyok? Hiszen tudjuk, hogy – különösen száz évvel ezelőtt – az országban minden hölgynek megvolt a maga párolókannája és az orvosságos ládája, a pirulái, porai, főzetei az egész falu számára.

Lady Warrington gondot viselt férje bérlőinek s a bérlők csa-ládjának lelkiismeretére és emésztésére. Ő vigyázott a cselédszo-bák lakóinak hitére és egészségére. Az ég a megmondhatója, jól tudta-e őket orvosolni; de akár piruláról, akár doktrínáról volt szó, egyiket is, másikat is ő adta be, egyforma hittel a saját te-kintélyében, növendékei pedig ezt is, azt is, engedelmesen le-nyelték. Azt hitte magáról, hogy egyike a legerényesebb, legön-feláldozóbb, legbölcsebb, legműveltebb asszonyoknak a világon; és e véleményét egész környezetének a fülébe zsongva, sikerült sokukat rábírnia, hogy osszák ezt a meggyőződését.

Sir Miles ebédjén olyan szép volt az ezüstkészlet, és annyi libériás ember állta körül, hogy némi lélekjelenléttel lehetett csak észrevenni, milyen híg a sör, amit a komornyik a ragyogó korsóban körülhordoz, és hogy csak egy ürücomb volt a nagy ezüsttálon. Amikor Sir Miles a király egészségére ivott, s vidám ajkával csettintett a bora fölött, úgy pillantott a borába meg a társaságra, mintha ez a nedű merő ambrózia volna. Megkérdezte Harry Warringtontól, van-e ilyen portói boruk Virginiában, s

azt mondta, ez semmi ahhoz a borhoz képest, amelyet Harry majd Norfolkban fog megízlelni. Annyira magasztalta a bort, hogy Harry majdnem elhitte, milyen jó, s belehunyorított a saját poharába, igyekezvén felfedezni néhányat amaz érdemeiből, melyeket nagybátyja a rubin nektárban érzékelt.

Éppen úgy, ahogy a jelen század sok jól elrendezett családjában látjuk, Warringtonéknak is megvolt a két koronagyémántjuk. A két felnőtt lány közül az egyik a legnagyobb szépség volt; a másik a legtehetségesebb és a legangyalibb a világ minden ifjú hölgye között, aki akkoriban élt – amint ezt Lady Warrington meg is mondta Harrynak. A nagyobbikat, a Szépséget eljegyezte a kedves Tom Claypool – közölte a szerető anya bizalmasan Harry kuzennal. De a második leányt, a Lángelmét és Angyalt a legkomolyabban ráuszították a mi fiatal barátunkra, hogy jóteköny befolyással legyen eszére és erkölcsére. Dalolt neki a csemláló mellett – angyal létére elég hamisan, gondolta Harry; készen állt tanáccsal, oktatással, társalgással – szinte túl sok oktatással és tanáccsal is, gondolta Harry, aki sokkal jobban örült volna a kis kuzinja társaságának, mivel a hazai Fanny Mountainre emlékeztette. De ez a leányka ebéd után visszatért a gyerekszobákba. A Szépséget elszólították saját ügyei; madame-nak a szegényeivel kellett törődnie, vagy terjedelmes leveleket írnia; papa elszundított karosszékében; de a Lángelme ott maradt, hogy mulattassa fiatal kuzenját.

A ház nyugalma valahogy tetszett a fiatalembernek, és szívesen keresett ott menedéket a mulatozásból és kicsapongásból, amelyben általában élt. Annyi bizonyos, hogy szívélyesebb fogadtatást el sem lehet képzelni, mint ami őt ott várta. A ház kapui nyitva álltak előtte a nap minden órájában. Ha Flora nem volt odahaza, Dora hajlandó volt őt fogadni. Még nem is volt oly sok napos az ismeretségük, ő és kis unokaöccse, Miles, már ügetőversenyt folytattak le a parkban, és Harry, aki jóságos és nagylelkű volt minden élő emberhez, aki a közelébe került, azal a szándékkal foglalkozott, hogy vesz egy kis lovat az unokaöccsének, sokkal jobbat, mint amelyen a fiú lovagolt – de ekkor szóltak közbe azok a körülmények, amelyek a mi szegény Harrynk minden lovát és kocsiját hirtelen elsodorták.

Sir Miles Warrington ugyan azt képzelte Virginiáról, hogy

sziget, de a hölgyek sokkal járatosabbak voltak a földrajzban, és alig várták, hogy Harry mindent elmondjon nekik otthonáról és szülőföldjéről. Neki sem esett nehezére, hogy erről beszéljen. Leírta nekik a birtokát szélteben-hosszában, a folyókat, amelyeknek partján fekszik, azt is, hogy mi terem rajta. Kisfiúkorában egy barátjával némileg gyakorolta magát a földmérésben. Elkészítette az otthoni grófság térképét, itt-ott néhány szép várossal, amelyek valójában néhány faházból álltak, de hazájának becsületéért szerette volna, ha a lehető legtetszetősebb képet tudja rajzolni róluk. Itt a Potomac; itt a James folyó; itt vannak a rakpartok, ahonnan édesanyjának dohányos hajói tengerre szállnak. A birtok valóban akkora volt, mint egy grófság. Nem kérkedett mértéktelenül szülőhelyével. Ha az ember látta a csinos fiatalembert, szép bársonyruhában és ezüstcsipkében, amint a rajzát készíti, megjelölve ezt a dombot és azt az erdőt vagy várost, úton járó trónörökösnek lehetett őt képzelni, aki anyjának, a királynőnek birodalmát írja le. Olykor éppen ennek is képzelte magát. Mérföldekre terjedt a birtoka, míg az angol úriembereknek hektárjaik voltak. Nemcsak Dora figyelt rá, hanem a szépséges Flora is lehajtotta szőke fejét, és elmerülten hallgatta. Mert hát mi is volt a fiatal Tom Claypool úr, a szomszédos bárófiú Norfolkban, a nagy csizmaival, a nagy hangjával és az örökségül rá váró szegényes ötezer hektárral, ehhez a fiatal amerikai herceghez és elbűvölő idegenhez képest? Akármilyen angyal volt is Dora, kezdte elveszíteni angyali türelmét, és szemére hányta Florának, hogy flörtöl Harryval. Claypool némán ült a piros mellényében, a csipkéivel és paszományaival tündöklő Harry előtt, aki Marchról és Chesterfieldről, Selwynről és Bolingbroke-ról és a kifinomult nagyurak egész társaságáról beszélt. Mama kezdte már úgy szeretni Harryt, mintha édesfia lenne, aggódott azoknak a szegény indiánoknak, azoknak a szegény virginiai négereknek lelkiüdvéért. Mit tehetne, hogy segítségére legyen Madame Esmondnak – ő nagyon jól tudja, milyen nagyszerű asszony! – e jámbor művében? Volt egy nagyon jámbor komornyikja és házvezetőnője: el voltak ragadtatva Gumbo hitbuzgó viselkedésétől és épületes zenei tehetségétől.

– Ó, Harry, Harry, milyen szomorú, vad fiú volt maga. Miért nem jött el hozzánk hamarabb, fiam, ahelyett, hogy az idejét a

tékozlók és a hívságos emberek között vesztegette volna? De még most sem késő. Meg kell térítenünk téged, kedves Harry! Ugye, Sir Miles? Ugye, Dora? Ugye, Flora?

Mind a három hölgy felnézett a mennyezetre. Meg is fogják téríteni a kedves Tékozló Fiút. Az a kérdés, melyik térítse meg elsősorban. Dora ott ül, és figyeli Florát. Ami édesanyjukat illeti, ha a lányok nincsenek ott, egyre komolyabban, egyre gyöngédebben beszél Harryval. Anyja akar lenni, saját csodálatra méltó édesszülője helyett. Megajándékozta egy zsoldároskönyvvel. Megcsókolja a homlokán. A legtisztább szeretet, gyöngédség, vallásos buzgalom hatja őt át kedves, makacs, vad, szeretetre méltó unokaöccse iránt.

Miközben ezek az érzelmi folyamatok zajlottak, Warrington úr feltehetően tanácsot tartott önmagával külső ügyei tekintetében, amelyek, mint láttuk, a lehető legrosszabbul álltak. Fortuna, aki oly sok hétig részesítette őt kegyében, hirtelen elhagyta, és néhány nap elegendő volt hozzá, hogy semmivé legyen egész felhalmozott nyeresége. Azt akarjuk-e mondani ezzel, hogy Lord Castlewood, a saját rokona, tisztességtelenül játszott a virginiai ifjúval, és két délután bezárkózzván vele, titkos módszerével kirabolta? Ilyen tiszteletlenül nem óhajtanánk nyilatkozni ölord-sága jelleméről; de tény, hogy az utolsó shillingig elnyerte Harrytól azt, amije volt, és hajlandó lett volna vele játszani az öröksége terhére, ha a fiatalember magasba nem emeli kezét, amikor látja, hogy ennyire megverték, és ki nem jelenti, hogy nem folytathatja tovább a csatát. Aztán eszébe jutott, hogy még maradt egy deszkája a hajótörésből, márminthogy az a summa, amelyet szegény Sampson részére tett félre, és Harry ezt is kockára tette a játékasztalnál; de ez az utolsó tartalék is követte Harry vagyonának egyéb maradékait, és Fortuna ellobogott a viharban, s a szerencsétlen kalandort majdnem meztelenül hagyta a parton.

Ha egy férfi fiatal, nagylelkű és bátor, alig érinti a pénzvesztés. Harrynak az volt a szándéka, hogy eladja lovait és hintait, és csökkenti élete vitelét. Ha azonnali készpénzre volna szüksége, hát nem szívesen lenne a bankárja az ő Bernstein nénije, vagy a rokona, aki annyit elnyert tőle? Vagy a kedves Warrington bácsi és Lady Warrington, akiknek mindig az erény és a jóakarat volt a száján, és kijelentették, hogy úgy szeretik őt,

mint saját fiukat? Majd ezekhez fordul, bármelyikükhöz, akit éppen kedve lesz erre méltatni; időközben azonban Sampson története a házigazdájának bajáról meghatotta a fiatal úriembert, és hogy sürgős segítséget szerezzen a papnak, elvitte minden ékszerét egy bizonyos zálogkölcsonzó boltjába a St. Martin's Lane-en.

Mármost ez az ügynök rokona vagy üzlettársa volt ugyanannak a Tavistock Street-i Sparks úrnak, akitől Harry megvette – azt mondtuk, megvette? – nem: átvette az oakhursti barátainak szánt ékszereket; Sparks úr pedig történetesen nem sokkal azután jött kalmártársának látogatására, hogy Warrington úr ily módon rendelkezett a javaival. Azonnal felismerve azt a kis zománcozott, gyémántgombos ismétlőórát, amelyet a Szerencsés Ifjúnak adott el, az ékszerész olyan kifejezésekre ragadtatta magát Harryval kapcsolatban, amelyeket nem akarok itt elismételni, miután amúgy is azzal vádolnak, hogy nagyon is nyíltan beszélek. Egy úriember, aki zálogkölcsonzóval áll ismeretségben, annak, bizonyosra vehető, egy-két végrehajtó is akad az ismerősei között; ezeknek a végrehajtóknak pedig vannak alárendeltjeik, akik a részre nem hajló Törvény parancsára ugyanazzal a kézzel érintik a leggarázdább kapitány vállpántját és a legelőkelőbb gavallér vállát. Ugyanazokat az úriembereket, akik Lady Mariára tették rá a kezüket Tunbridge-ben, ugyanazokat uszították unokaöccsére Londonban. Könnyen megtudhatták a nagyszájú Gumbótól, hogy öméltósága Sir Miles Warrington házában tartózkodik a Hill Streeten, és miközben a néger Lambertné szobalányának udvarolt a szomszédos palotában, Costigan úr és segédje lesben állt a szegény Harryra, aki a nagynénje asztala körül összegyűlt erényes családi körrel való társalgás gyönyöreit élvezte. Soha még Miles bácsi nem volt szívélyesebb, soha Warrington néni kegyesebb, gyöngédebb és szeretetteljesebb; Flora szokatlanul gyönyörű volt, Dora még kedvesebb, mint egyébként. Búcsúzáskor mylady mindkét kezét feléje nyújtotta, és a mennyezetről szólította fejére az áldásokat. Apa a maga legkedélyesebb modorában szólt közbe:

– A hóhérba, öcsém! Amikor én olyan idős voltam, mint te, én már régen megcsókoltam volna két olyan szép lányt, mint Do és Flo, aki méghozzá a saját húsom és vérem. Nekem hiába be-

széltek! Bizony hogy megcsókoltam volna, Lady Warrington! A manóba! A fiú pirul el, nem pedig a lányok! Azt hiszem... gondolom, ők már hozzászoktak. Hihi!

- Apul - kiáltották a hajadonok.

- Sir Miles! - szólt ugyanabban a pillanatban méltóságteljesen az anya.

- No csak, no csak! - mondta apjuk. - Egy csók még nem árt meg, és nem is jár el a szája, ugye, Harry úrfi?

Feltételezem, hogy a fenti három kurta mondat elhangzása közben megtörtént az ártatlan kis csókművelet, és a piruló Harry kuzen megérintette Flora kuzin és Dora kuzin bársonyos orcáit.

Miközben Harry nagybátyjával lefelé megy a lépcsőkön, a mama beszédet intéz a lányaihoz, szokása szerint felnézve a mennyezetre, és így szól:

- Milyen nagyszerű tulajdonságai vannak a ti szegény unokafivéreteknek! Milyen okosság az egyszerűségével keveredve, és milyen nemes, előkelő modor, habár a merő, világias eleganciára nem sokat adok. Milyen borzasztó és szánalmas gondolat, hogy Istennek ilyen választott edénye örökre veszendőbe menjen! Meg kell őt mentenünk, drágáim! El kell őt ragadnunk azoktól a gonosz cimboráitól, és azoktól a rettenetes Castlewoodoktól... Nem mintha rosszat akarnék szólni felebarátaimról. De minden reménységgel azért imádkozom, hogy szabadulást nyerjen bűnös életmódjából!

És Lady Warrington megint a párkánykoszorút veszi szemügyre a legnagyobb eltökéltséggel, miközben a lányok sóvároga néznek az ajtó felé, amely mögött érdekes unokafivérük eltűnt. Nagybátyja lemegy vele a lépcsőn. A legnagyobb szeretettel kiált fel:

- Isten áldjon, fiam! - s megszorítja Harry kezét, s a kapuban még elismétli becses áldását.

Ahogy a kapu becsukódik, és miután az előcsarnokból kiszűrődő fény kellőképpen megvilágította Warrington úr arcát és alakját, két úriember, aki az út szemközti oldalán állt, gyorsan előlép, egyikük kihúzza a zsebéből egy darab papírt, s kezét Warrington úr vállára helyezve, kijelenti, hogy a foglya. Egy bérkocsi már ott várakozik, és szegény Harry ezúttal a Chancery Lane-re megy aludni.

Ó, csak rágondolni is, hogy egy virginiai princ hátát egy rongyos végrehajtósegéd meg merje ütni! Hogy Madame Esmond fia az egyik adósok börtönébe kerüljön a Cursitor Streeten! Nem irigylem a mi ifjú tékozlónktól a nyugodalmát ezen a gyászos éjszakán. Lássuk el a baját most, hogy két vállra került, szeretett fiatal barátaim! Képzeljük el a lelkiismeret-furdalásait, amelyek ébren tartják piszkos párnáján; a hely más, elkérgesedett szívű lakóinak szörnyű mulatozásait, amelyek fülébe jutnak a szomszédos szobából, ahol azok részegen ülnek; képzeljük el haragját, szégyenét, kudarcát. Csak semmi szánalmat ne érezzünk irányában, azt mondom, derék fiataluraim, mert *maguk* persze soha nem estek tékozlásba vagy bolondságba, és soha nem egyenlítették ki a lelkiismeret számláját!

NEGYVENHATODIK FEJEZET

Láncok és rabszolgaság

A lelkiismeret-furdalást, elkövetett vétkeiért és bolondságaiért, Harry őszintén érezte, amikor fogolyként ébredt e komor börtönben, s harag és bosszúság fogta el arra a gondolatra, hogy egy letartóztatás méltatlan helyzetének vetették alá; de azt is bizonyosan érezte, hogy a jelenlegi kellemetlenség csak ideiglenes lehet. Húsz barátja is van, aki szívesen szabadítaná ki rabságából: csak az a kérdés, melyikhez forduljon. Draper úr, az üzletember, aki olyan alázattal nézett fel rá; kedves bácsikája, a báró, aki felajánlotta Harrynak, hogy tekintse otthonának a házat, s aki úgy szerette őt, mint saját fiát; unokabátyja, Castlewood, aki olyan nagy összegeket nyert tőle; főúri barátai a csokoládéházban, jóságos Bernstein nénikéje – Harry bizonyosan érezte, hogy ezek közül bármelyik kisegitené őt bajából, habár némely rokona talán egy kis szidással is illetné meggondolatlanságáért. Fődolog, hogy csöndben intézzék el az ügyet, mert Warrington úr nagy fontosságot tulajdonított annak, hogy a nagyközönségből a lehető legkevesebben nyerjenek tudomást arról, hogy ilyen kivételes jelentőségű úriember, mint ő, olyan közönséges eljárásnak volt alávetve, amilyen a letartóztatás.

„Ugyancsak szép feltűnést kelthetett az én letartóztatásom a klubban! – gondolta Harry. – Azt hiszem, Selwyn úr mindenféle tréfát talál majd ki a balsorsomra, hogy vigye el a pestis! Az asztal körül bizonyára mindenki hallott már róla. March reszket majd a fogadásunkért, és szavamra, nehéz lesz fizetnem, ha én veszek. Mindnyájan örömujjongásban törnek majd ki, amiért a Vadember, ahogy engem neveznek, fogságba esett, Ho-

gyan mutatkozhatom majd újra a társaságban? Kit kérjek meg, hogy jöjjön a segítségemre? Nem – gondolta az éleselméjűség és az együgyűség keverékével –, legelőször nem fogok valamely rokonomhoz vagy a White-beli főúri barátaimhoz fordulni. Sampsontól kérek tanácsot. Ő gyakran került már hasonló csávába, és tudja majd, mit ajánljon nekem.”

Csakugyan, amint a hajnal fénye, szinte tűrhetetlen késedelem után megjelent – mert Harrynak már úgy rémlett, mintha a nap reggeli körsétáján megfeledezett volna a Cursitor Street meglátogatásáról – és amint a Szolgaság Házának lakói megmozdultak, Warrington úr egy küldöncöt menesztett barátjához a Long Acre-re, tudatván a káplánnal a bajt, ami érte, s megkérvén a tiszteletes urat, részesítse őt tanácsa és vigasztalása jó-téteményében.

Warrington úr bizonyára nem tudta, hogy ilyen üzenetet küldeni a lelkésznek annyi, mintha azt mondaná: „Oroszlánok közé estem, jöjjön el, kedves barátom, hozzám, a verembe.” Harry valószínűleg azt gondolta, Sampson már túljutott a nehézségein; vagy még valószínűbb, annyira betöltötték saját ügyei, bonyodalmai, hogy nem sok gondolata maradt felebarátja számára. Miután üzenetét elküldte, a fogoly lelke küssé megnyugodott, és leereszkedett odáig, hogy reggelit rendeljen, melyet azonnal be is hoztak neki. A szolga, aki reggeli étkezését feltálalta, megkérdezte tőle, akar-e ebédet rendelni, vagy óhajt-e Porkolábné Asszony asztalánál étkezni, más úriemberekkel együtt? Nem. Warrington úr nem akart ebédet rendelni. El fog távozni erről a helyről még ebéd előtt – közölte a komornyikkal, aki e komor kocsmában kiszolgálta. Az ember elment, kétségkívül azt gondolván, hogy nem ez az első fiatal úriember, aki kijelentette: két-három óra letelte előtt eltávozik innen.

– Hát, amennyiben méltóságod mégis marad, két órakor kitűnő marhahús lesz, sárgarépával – mondta a kételkedő, s rácsukta az ajtót Harry úrra és magányos tündőzéseire.

Harrynak Sampson úrhoz menesztett küldönce azt az üzenetet hozta vissza attól az úriembertől, hogy amint tud, ott lesz patrónusánál; de eljött a tíz óra, a tizenegy óra, dél, s nem jött el Sampson. Sampson nem érkezett meg, de tizenkettő körül megjelent egy bőrönddel, s benne gazdája ruháival, Gumbo, s

jajongó orditással vetette magát Harry lábához, és ezer hűség esküvel jelentette ki, hogy kész meghalni, vagy újra eladni magát rabszolgának, vagy megtenni bármit, amivel kiszabadíthatja szeretett Harry úrfiját ebből a kínos helyzetéből. Harryt meghatotta a fiú szeretetének megnyilvánulása, s azt mondta neki, álljon fel a földről, ahol térden csúszva ölelgette ura térdét.

– Nincs más tennivalód, mint hogy add ide a ruháimat, öltöztess fel, és tartsd a szádat erről az ügyről. Megértetted? Egy szót sem erről, senkinek! – mondta szigorúan Warrington úr.

– Ó, nem, uram, soha, senkinek! – mondta Gumbo rendkívül ünnepélyesen, s hozzátűtött, hogy gondosan felöltöztesse urát, akinek szüksége is volt rá, hogy ruhát váltson, és toalettet csináljon, tegnapi hirtelen elfogatása és éjszakai szomorú pihenése után. Gumbo nem is sajnálta a hajport Harry fejétől, s gondosan és választékosan felékitette gazdáját, s keze nyomán Warrington úr olyan előkelő és ragyogó benyomást keltett, mintha éppen gyaloghintájába szállna és a St. James-palotába indulna.

Valójában mindazt, amit a szeretet és a szolgálai hűség megehetett, Gumbo úr híven meg is tette gazdájáért, akit rendkívüli módon tisztelt és szeretett. De bizonyos dolgok nem álltak Gumbo hatalmában. Nem tudta meg nem történné tenni azt, ami már megtörtént; és nem tudott nem hazudni, s ilyenkor legfeljebb mentegetőzéssel vágta ki magát, amikor utóbb kellemetlen kérdésekkel szorongatták. Ha meg is esküdött, hogy egy szót sem szól gazdája letartóztatásáról – az ilyen esküt lehetetlen volt megtartani; mert őszinte bánattal tele szívvel, de olyan nyelvel, mely soha abba nem tudta hagyni a csevegést, hencegést, tréfálkozást és hazudozást, Gumbo úr ezt a szomorú körülményt máris kihirdette ismeretségi köre egy jó részének, főként a vállrojtos és horgolt paszományú úriembereknek. Láttuk, hogyan hordozta el a hírt Lambert ezredes és Lord Wrotham cselédeknek; s tudtul adta a lakájklubban, amelyhez tartozott, és amelyet a legmagasabb arisztokrácia néhány tagjának legényei is látogattak. A továbbiakban leereszkedett odáig, hogy elfogadjon egy korsó sört Sir Miles Warrington komornyikjának szobájában, s ott elismételte s ki is színezte a történetet. Aztán elment Madame Bernstein embereihez, akik közül néhányal a legszívélyesebb viszonyban állt, és ezt a házi kört is tájékoztatta

fájdalmáról; és miután urát elfogták, s ennél fogva ezen az estén semmiféle földi szükséglet nem kívánta az ő személyi szolgálatait, Gumbo benézett Lord Castlewoodhoz is, s az ottani társasággal is közölte az imént lefolyt eseményt. Így hát, amikor szívére tett kézzel és áradó könnyekkel, azt felelte Gumbo, ura meghagyására:

– Ó, nem, úrfil! soha nem, senkinek nem! – magunk is megítélhetjük, meddig terjedő hitel adható a fiú kijelentéseinek.

A néger már régóta befejezte ura toalettjét; a sivár reggeli véget ért; s bármilyen lassúnak érezte is a rab az órák múlását, mégiscsak elmúltak, egyik a másik után, de Sampson nem jött, hogy megtartsa reggel küldött ígétét. Végül, valamikor délután, megérkezett, nem Sampson, csak egy levélke tőle, nedves ostyával lepecsételve és még majdnem nedves tintával. A boldogtalan istenszolgájának levele a következőképpen hangzott:

Ó, uram, legdrágább uram, mindent megtettem, amit ember tehet patrónusának javára és parancsára. Ugye nem tudta, uram, hogy minek tesz ki engem? Máskülönben, ha börtönbe kellett jutnom, miért nem oszthattam meg a magáét, és miért vagyok három házzal odább egy fogházban?

Igen, ez a helyzet. Amikor magához siettem, nagyon is tudatában lévén a veszélynek, amely fenyegetett – de hát van-e veszély, amivel szembe ne néznék olyan jötevőmnnek a szólitására, amilyen Warrington úr volt hozzám –, lecsapott rám két gazember, kezükben az ellenem hozott végzéssel, és elszállásoltak Nabothnál, a közvetlen szomszédságban, s olyan közel méltóságodhoz, hogy majdnem meghallhatnók egymást, börtöneink kertfalan keresztül.

Sok és fontos mondanivalóm volna az ügyeiről, de nem merem leírni. Bár minden jóra fordulna! És bár jobbra fordulna az én átkozott sorsom is! Ezért imádkozik méltóságod lesújtott házikáplánja

T. S.

És most, mivel Sampson úr nem hajlandó beszélni, a mi kötelességünk lesz az olvasó tudomására hozni azokat a tényeket, melyeket a szegény káplán nem mert papíron megtárgyalni.

Gumbo bőbeszédűsége még nem ért el olyan messze, mint Long Acre, s így Sampson úr nem tudta, mekkora kalamitásba jutott pártfogója, amíg el nem ért hozzá Harry levele és küldönce a Chancery Lane-ről. A lelkészben még lobogott a hála a szíveségért, amelyet Warrington úr az imént tett neki, és buzgón igyekezett módot találni, hogy csüggedt patrónusán segíthessen. Tudta, milyen nagy összeget nyert Lord Castlewood az unokaöccsétől, előző nap ölordsaága társaságában ebédelt, s most Lord Castlewood házába rohant, abban a reményben, hogy valamilyes részvétet kelt benne Warrington úr iránt. Sampson igen ékesszóló és megható beszédet intézett Lord Castlewoodhoz a lord rokonát ért szerencsétlenségről, s valódi gyöngédséggel és rokonszenvvel beszélt, ami azonban nem volt képes megindítani a főurat, akihez szavait intézte.

Mylord ingerülten és kurtán félbeszakította a káplán szenvedélyes kérelmét.

– Nem megmondtam magának, Sampson, két nappal ezelőtt, amikor pénzért jött hozzám, hogy szegény vagyok, mint egy kol-dus? – felelte ölordsaága. – És hagyott-e valaki azóta egy vagyont rám? Azt a kis összeget, amelyet az unokaöccsém-től nyertem, elnyerték mások. Nemcsak hogy nem tudok segíteni Warrington úron, hanem, és ezt becsületszavamra állítom, a legkevésbé sem lévén tudatában a nehézségeinek, még én írtam neki ma reggel, és arra kértem, hogy ő segítsen *rajtam*.

És egy ilyen célzatú levél csakugyan el is jutott Warrington úrhoz, a lakásáról, ahová postán küldték.

– Pénzt kell neki szereznem, mylord. Tudom, hogy alig maradt valami a zsebében, miután tőlem távozott, és ha a reverendámat és az övemet kéne zálogba csapnom, akkor is megkapja a pénzt! – kiáltotta a káplán.

– Ámen. Menjen, és csapja zálogba az övet meg a reverendáját, és amihez csak kedve van. A rajongása becsületére válik – mondta mylord, és folytatta újságja olvasását, miközben szegény Sampson a legmélyebb elkeseredésben távozott tőle.

Ezalatt Lady Maria hallotta, hogy a káplán van a bátyjánál, és sejtette, mi lehet az, amiről beszél. Kileste a lelkészt, mikor az elmenőben volt, mylorddal folytatott eredménytelen megbe-

szélése után. Bevonta az ebédlőbe, arcán a bánat és rokonszenv leghatározottabb jeleivel.

– Mondja, mi történt hát Warrington úrral? – kérdezte.

– Szóval ladységed tud róla? – kérdezte a káplán.

– Hát nem vagyok halálos aggodalomban, amióta a szolgálja múlt éjszaka azt a szörnyű hirt hozta? – kérdezte mylady. – Akkor hallottuk, amikor az Operából jöttünk... Lady Yarmouth páholyából... mylord, Lady Castlewood, meg én.

– Szóval őlordsága mégis tudott róla? – kérdezte újra Sampson.

– Benson mondta a hírt, amikor a színházból megjöttünk teázni – ismételte Lady Maria.

A káplán ekkora kétszínűség hallatára elvesztette minden türelmét és önuralmát.

– Ez már mégiscsak sok! – mondta káromkodva, és elmesélte Lady Mariának, milyen beszélgetés folyt le az imént közte és Lord Castlewood között, hogyan utasította vissza az utóbbi, hogy unokaöccse segítségére siessen, miután nagy pénzeket nyert el tőle; aztán nagy ékesszólással és őszinte érzellemmel elmondta, milyen nagylelkűen viselkedett vele Warrington úr.

Lady Mariából ekkor egy egész sor megjegyzés tört ki a családjára vonatkozóan, és ezek semiképpen sem voltak hizelgők a pereputtyára. Ha némely családban nem is szoktak hozzá, hogy általában véve igazat mondjanak, mégis csodálatos, hogy olykor, ha összekülönböznek, mennyi igazságot képesek egymásról elmondani. Könnyek, szitkok között – és nem is szeretek rágondolni, mennyivel erősebb nyelvezettel is, – Lady Maria dühöngő, szenvedélyes tirádába tört ki, amelyben majdnem egész főúri családjának történetét érintette. Egyképpen megemlékezett a férfiakról és a hölgyekről; kérdéseket rikácsolt az éghez, amelyekben arra volt kíváncsi, miért teremtet az ég ilyen... – mindegy, minek mondta el fivéreit, nővéreit, nagybátyjait, nagynénjeit, rokonait, szüleit – és a haragtól felbátorodva, berontott bátyja könyvtárszobájába, s olyan éles volt a kiáltozása, olyan dühödött a viselkedése, hogy a rémült káplán, félvén a jelenettől, amely ebből következhetik, kimenekült az utcára.

Mylord, fölnézvén a könyvből vagy egyéb elfoglaltságából,

amelybe elmélyedt, némi meglepetéssel tekintett a dühöngő nőre, s egy jó erős káromkodást választott, azt vágta hozzá, nyilván, hogy kivédje támadását.

De láttuk már, milyen bátor tudott lenni Maria, ha egyszer fölgerjedt. Bármennyire félt is különben a bátyjától, most nem olyan kedvében volt, hogy megijeszthette volna bármiféle szidalom vagy gúnyolódás, ami bátyja rendelkezésére állt.

– Úgy, mylord! – kiáltott fel. – Szóval te leülsz vele kártyázni és kifosztod! Elveszed a szegény fiú utolsó shillingjét, és nem adsz neki egy guinea-t abból, amit tőle nyertél, most, amikor nincs egy pennyje sem!

– Szóval, ez a sátáni káplán árulkodott! – szólt mylord.

– Tessék: bocsásd el! Fizesd ki a bérét, és dobd ki! Nem fog bánkódni miatta! – kiáltotta Maria.

– Megtartom őt, hogy elvegye valamelyik nővéremet, ha majd szükség lesz rá – felelte Castlewood, Mariára szegezve pillantását.

– Milyenek lehetnek a nők abban a családban, ahol ilyenek a férfiak? – kérdezte a hölgy.

– *Effectivement!*¹ – felelte mylord, vállát vonogatva.

– Mi mások lehetnénk, amikor az apáink és fivéreink azok, amik? Mi elég rosszak vagyunk, de mik vagytok ti? Én mondom, nincs bennetek sem bátorság... nem, sem becsület, sem közönséges emberi érzés. Mivel a hozzád hasonlóknak nem akarunk játszani veled, Lord Castlewood, lecsapsz erre a szegény virginiai fiúra, a saját rokonodra, és kifosztod! Ó, szégyen, gyalázat!

– Gondolom, mindnyájan a saját partinkat játsszuk. Vagy nem játszottál te is egy partit, és nem nyerted meg, Maria? Még te kezdesz el hirtelen kényeskedni, a miatt a szegény virginiai fiú miatt? Harry úr talán visszavonta az ígétét, vagy ladységed jobb ajánlatot kapott? – kiáltotta mylord. – Ha neked nem kell, majd kell valamelyik Warrington lánynak, afelől megnyugtathatlak; és az a metodista vénasszony a Hill Streeten majd rábizza, hogy válassza ki a neki tetszőt. Megbolondultál, Maria Esmond? Úgy értem, bolondabb vagy, mint rendszert?

¹ Valóban, (francia)

– Bolond is lennék, ha azt hinném, hogy akármelyik fivérem képes úgy viselkedni, mint egy tisztességes ember! – mondta Maria. – Bolond vagyok, hogy azt remélem, más is tudsz lenni, mint ami vagy; hogy ha bármely rokonodat bajban látod, segíts rajta; hogy ha egy áldozatra találsz, nem állsz neki megkopasztani.

– Megkopasztani! Eh, micsoda ostobaságot beszélsz! Hát nem láttad abból az életből, amit a fiú hónapok óta folytatott, hogyan fogja végezni? És hogy ha én el nem nyerem a pénzét, valaki más elnyeri. Én soha nem irigyeltem tőled a kis terveidet vele kapcsolatban. Miért jössz ilyen indulatba, pusztán, mert kinyújtottam a kezemet valamiért, amit az egész világnak felkínált? Nem is tudom, miért vitatkozom veled, Maria. Elég öreg vagy már ahhoz, hogy legalább meg tudd érteni a józan érveket. Te azt gondolod, hogy az a pénz jog szerint Lady Maria Warrington és a gyerekeit illette? Én mondom neked, hogy három hónapra belül az utolsó shillingig elvándorolt volna White makaóasztalán, és sokkal jobb helyre került azáltal, hogy én fizetem ki vele az adósságaimat. Ez a válasz ladységed dühére, könnyeire, fenyegetéseire és neveletlen szavaira. Lásd be, én jó bátyád vagyok, józan ésszel és kedves szavakkal fizetek értük.

– Az én jó bátyám valamivel többet is adhatott volna kedves szavaknál, annak a fiúnak, akitől százakat vett el – szolt közbe a gyöngéd fivér nővére.

– Nagy ég, Maria! Hát nem érted meg, hogy akármilyen kellemetlennek látszik ez az ügy, okos nő ezt is előnyére tudná fordítani? – kiáltotta mylord.

Maria azt felelte, ezt nem tudja felfogni.

– Valahogy így: neveket nem mondok; én nem avatkozom senkinek a dolgába, mert épp elég dolgom van azzal, hogy a saját átkozott ügyeimet intézzem. De tegyük fel, véletlenül tudok egy másik család esetéről, amit miránk is lehet alkalmazni. A következőről van szó. Egy zöldfülű fiatalember, akire tűrhető örökség vár, feljön a vidékről a városba, barátaihoz... mindegy, milyen vidékről, mindegy, milyen városba. Egy idősebb nőrkona, aki a lányágát nyütte már vagy... hány évet is mondjunk?... házassági ígéretet csikar ki ettől a fiatal úriembertől, mindegy, milyen feltétellel.

– Mylord, meg akarja sérteni a nővérét éppúgy, mint ahogy az unokaöccsét rágalmazza? – kérdezte Maria.

– Édes kislányom, szoltam én egyetlen szót is kopasztásról, vagy csalásról, vagy kifosztásról? Vagy indulatba jöttem-e, amikor te sértettél meg engem? Tudom, elnézéssel kell lennem a természeted, meg a női nem vele született bolondságai iránt. Mondom, én szelíd szavakkal szoltam hozzád... Folytatom a történetet. Az idősebb rokon házassági ígéretet csal ki a fiatalembertől, amelyet ez az én úriemberem semmiképpen sem szándékszik megtartani. Nem, nem is fogja megtartani. Teljességgel megunta idősebb rokonát; az anyja visszautasítását fogja mentségül felhozni: mindent meg fog tenni, hogy kibújjon ígérete alól.

– Igen, ezt tenné Harry, ha a mi családunk tagja volna, Lord Castlewood. De ez egy tisztességes ember, akiről mi beszélünk – kiáltotta Maria, aki, gondolom, annál jobban csodálta az igazságot másokban, minél kevesebbet látott belőle saját családjánál.

– Én nem cáfolom meg az én drága nővérem egyik megjegyzését sem. A magunkfajta szélnek eresztené az ígéretét, különösen, ha nincs meg írásban.

– Mylord! – kiáltott fel izgatottan Maria.

– Eh! Én mindent tudok. Bernstein néném rendkívül ügyesen játszotta azt a tunbridge-i *coup-t*.² Az az öregasszony a legkülönb a családunkban. Miközben te le voltál tartóztatva, a fiókjaidban megkeresték a mohikán hozzád írt leveleit. Mire szabadon engedtek, a levelek eltűntek, te pedig egy szót sem szoltál, mint bölcs asszony, aki néha vagy. Te még mindig sóvárogsz az irokézéd után. *Soit*.³ Egy nő, akinek olyan érett tapasztalatai vannak, mint neked, az ismeri egy férj értékét. Mit számít az a kis, két-háromszáz fontos veszteség?

– Nem több háromszáznál, mylord? – vetette közbe Maria.

– Eh! Egy-két százzal több vagy kevesebb, nem számít. Mi ez a kártyaveszteség? *Bagatelle*,⁴ semmi más. Te egy fejedelemségbe játszol, neked a királyságod kell Virginiában; és ha az én véleményemet hallani akarod, az a kis balszerencse, ami a lovgodat érte, neked főnyereményt jelent.

² Itt: játszma. (francia)

³ Ám legyen! (francia)

⁴ Csekélység. (francia)

– Nem értem, mylord.

– *C'est possible*,⁵ de ülj le, és én a te felfogóképességednek való modorban elmagyarázom, mire gondoltam.

S így Maria Esmond, aki úgy tört rá bátyjára, mint a dühöngő oroszlán, most úgy ült a lábainál, mint a szelid bárány.

Madame de Bernstein nem csekély mértékben felizgult unokaöccse letartóztatásának hírére, amelyet Gumbo úr hozott meg a Clarges Streetre, a csapás éjszakáján. A bárónő szívesen tett volna fel keresztkérdéseket a négernek, s így további részleteket tudott volna meg Harry balszerencséről; de Gumbo úr, aki égett a vágytól, hogy híret más negyedekbe is elvigye, eltűnt már, mire öladysége hívatta. A hölgy kedélyének nem használt a hír, sem az álmatlan éjszaka, amelyet utána eltöltött. Nem irigylem a *Dame de compagnie*-t,⁶ aki kártyázott vele, sem a szolgát, akinek a bárónő szobájában kellett feküdnie. Egy letartóztatás mindennapos esemény – ezt a bárónő, mint nagyvilági asszony, nagyon jól tudta. Micsoda nehézségek közé került az a mihaszna unokaöccse! Mennyi pénzt kellene kifizetnie, hogy kiszabadítsa őt? És Harry már a végére jutott az egész pénzének? Amennyiben Harry nem vállalt nagyon nagy kötelezettségeket, a bárónő hajlandó segíteni rajta. Tetszettek neki még Harry tékozlása és bolondságai is. Ő volt az egyetlen lény a világon, hosszú-hosszú évek óta, aki iránt ez az unott asszony egy kis természetes szeretetet tudott érezni. Így hát ezen az éjszakán ő is meg Harry is, ébren feküdtek; és korán reggel azok a küldöncök, akiket mindegyikük ugyanabban az ügyben menesztett, könnyen keresztezhatték volna egymás útját.

Madame Bernstein az ügyvivője, Draper úr irodájába menesztette a küldöncét, azzal az utasítással, hogy D. úr bizonyosodjék meg róla, milyen összegért tartóztatták le Warrington urat, s aztán keresse fel a bárónőt. Draper megbízottai hamarosan ki-derítették, hogy Warrington urat közel hozzájuk őrzik, és azt is, milyen összegű megkeresésre. Ha egyéb hitelezők is vannak –

⁵ Lehetőség. (francia)

⁶ Társalkodónő. (francia)

aminthogy kétségkívül vannak –, bizonyosan szorongatni kezdik, amint hírt szereznek a börtönöztetéséről.

Sparks úrnak, az ékszerésznek, azokért a szerencsétlen ajándékokért, ennyivel meg ennyivel, a Bond Street-i házigazdának lakásért, étkezésért, tüzelőért, ennyivel meg ennyivel – ez idő szerint csak ennyi követelés merült fel Warrington úr ellen, mint ezt Draper úr kinyomozta. Hajlandó volt, öladysége jeladására, egy pillanat alatt rendezni ezeket az adósságokat. Elsősorban az ékszerész számláját kellett kifizetni, mert Harry úr nagyon meggondolatlanul járt el, amikor hitelbe vett át értékeket Sparks úrtól, és továbbadta egy zálogkölcsonzőnek. Bizonyára nagyon sürgős szüksége volt a pénzre, s az volt a szándéka, hogy azonnal kiváltja az értékeket, és persze nem gondolt semmi olyanra, ami tisztességtelen lett volna; de az ügy csúnya látszatot keltene, ha nyilvánosságra kerül, s jobb, ha közvetlenül rendeződik.

– Ezer fonttal több vagy kevesebb, nem számíthat, ha olyan rangú és kilátású úriemberről van szó, mint Warrington úr – mondta Madame de Bernstein.

Nem is: öladysége nagyon jól tudja, hogy Warrington úrnak vannak tőkéi, és ezekre rögtön lehetne pénzt felvenni, öladysége kezessége mellett. Menjen-e ebben a pillanatban, és rendezze az ügyet Amos urakkal? Harry úr két órára már hazatérhetne, és ott ebédelhetne a bárónőnél, és megszégyeníthetné a klubbeli embereket, „akik kétségkívül örülnek a balszerencséjének”, mondta a részvételtjes Draper.

De a bárónőnek más szándékai voltak.

– Azt gondoltam, kedves Draper uram – mondta –, hogy ez az én fiataluram már eléggé kitombolta magát; s ha kijön a börtönből, szeretném, ha tisztára mosva jönne ki, és nem maradna semmi kötelezettsége. Maga nem tud minden kötelezettségéről.

– Egyetlen úriember se vallja be soha minden tartozását, madame – felelte Draper úr –, legalábbis egyetlen úriember sem, akivel nekem eddig dolgom volt.

– Van egy kötelezettsége, amelyet a buta fiú elvállalt, és amelyből ki kéne rántani, Draper úr. Emlékszik egy kis eseményre, amely Tunbridge Wellsben történt az ősszel? Amely miatt az emberemet, Case-t, elküldtem magához?

– Ha ladységednek kegyeskedik felidézni, akkor emlékszem

rá... különben nem – mondta Draper úr, meghajolva. – Egy ügyvédnek olyannak kell lennie, mint egy pápista gyóntatónak: amit mondanak neki, az mindörökre és mindenki számára titok marad.

Így hát nem kell elsuttognunk Madame Bernstein titkát Draper úrnak, de az olvasó talán megsejti majd a következőkben, az ügyvéd viselkedéséből.

Az ügyvéd meglehetősen bizonyosra vette, hogy nemsokára felhívást kap majd a Cursitor Street-i szegény fiatal fogolytól, és erre a meghívásra várt, mielőtt meglátogatta Warrington urat. Eltelt harminchat óra, mire megjött a meghívás, és ez alatt az időszak alatt Harry a legsivárabb két napot töltötte, amelyre eddig életében emlékezett.

Társaságnak nem volt híján a fogházban: a végrehajtó szobái szinte mindig tele voltak; de Harry előnyben részesítette saját szobájának piszkos magányát a háziasszony asztala körül összegyűlt társasággal szemben, és csak letartóztatásának második napján történt, amikor erszényét kimerítették az ott-tartózkodás súlyos költségei, hogy rászánta magát, és Draper úrhoz fordult. Ekkor levelet küldött a Temple-be az ügyvédhez, közölve vele, milyen helyzetbe került, s egy nagyon határozott utóiratban arra kérte, hogy szót se szójjon az ügyről nagynénjének, Madame de Bernsteinnek.

El volt tökéelve, hogy csak a legvégső esetben fordul az öreg hölgyhöz. A néni annyi jóságot tanúsított iránta, s Harry még gondolni sem akart arra, hogy visszaéljen a nagylelkűségével, s egy ideig abban az elképzelésben ringatózott, hogy kiszabadulhat fogságából, és nagynénjének meg sem kell tudnia, milyen balszerencse érte. Valami megalázót is érzett abban, hogy egy asszonytól kérjen pénzt. Nem! Először férfibárátaihoz fordul, akiknek mindegyike segíthet rajta, ha akar. Az volt a szándéka, hogy Sampsont küldi el közvetítőként egyikhez vagy másikhoz, de hát szegény ördögöt elfogták, amikor úton volt, hogy barátja segítségére siessen.

Sampson nem lévén, Harry kénytelen volt beérni saját néger szolgájával, aki egész nap a Temple Bar és a város udvari negyede között talpalt szerencsétlen gazdájának leveleivel. Harry hát legelőször egy rendkívül titkos és bizalmas levelet küldött

rokonának, a nagyméltóságú Castlewood grófnak, melyben elmondta neki, hogyan vetették börtönbe, s kérte őt, adja neki kölcsön azt az összeget, amiért letartóztatták. „Kérlek, hogy kéresemet és az okát is tartsd mély titokban a kedves hölgyek előtt” – írta szegény Harry.

Lord Castlewood ezt írta válaszul:

Volt-e valaha valaki ilyen szerencsétlen, mint én? Úgy látom, nem kaptad meg tegnapi levelemet. Bizonyára ott hever már a lakásodon, ahová – remélem, és adja az Ég! – hamarosan te is visszatérsz. Kedves Warrington öcsém, azt hívnék, hogy gazdag vagy, mint Krózus – másképpen soha le nem ültem volna veled kártyázni –, irtam neked tegnap, és arra kértelek, hogy te adj nekem kölcsön egy kis pénzt, amivel jólakassam néhány farkaséhes hitelezőmet, akit másképpen sehogy sem tudok lecsillapítani. Szegény öregem, a te pénzed az utolsó shillingig hozzájuk vándorolt, és ha nem volna peer-i előjogom, most én is ott ülhetnék veled a börtönben. Szabadulj ki hamar onnan, ezért imádkozik őszinte barátod

Castlewood

Ez volt az első számú kérvény eredménye, és elképzelhetjük, hogy Harry úr kissé csalódott arccal olvasta a választ folyamodványára. Nem baj! Ott van még a jóságos, vidám Warrington bácsi. Még csak az elmúlt éjszaka volt, hogy nagynénje megcsókolta, és úgy szerette Harryt, mint saját fiát. Nagybátyja áldást kért a fejére, és kijelentette, hogy teljesen apai érzésekkel viseltetik iránta. Mivel ezeknek az erényes szülőknek és családjuknak jelenlétében a féltékenység és szemérem érzése fogta el Harryt, soha egy szót sem szólt viselt dolgairól, sem a lóversenyzéséről, sem a kártyázásáról, sem a költekezéséről. Most mindent fel kell tárnia. Be kell vallania magáról, hogy Tékozló Fiú és Bűnös, s a bocsánatukért és segítségükért kell esedeznie. Így hát a Tékozló Fiú leült, s egy bűnbánó levelet fogalmazott Warrington bácsinak, amelyben előadta szomorú esetét, s arra kérte, jöjjön a szabadítására. Hát nem kemény dió volt ez, amit

a mi gőgös virginiai fiatalemberünknek fel kellett törnie? Harry a megaláztatás és a fogalmazvány pátozához szükséges elmélyült gondolkodás óráit töltötte a levél fölött; egyik ívet a másikon után tépte el Amos úr hatpennys levélpapírjaiból, mielőtt a közlendőivel elkészült, és a szegény, siránkozó Gumbo – akit a végrehajtók emberei és parazitái sokat gyaláztak, amiért, fel fogásuk szerint, megfosztja őket mellékkeresetüktől – útjára indulhatott.

Este a hűséges néger egy vastag levelet hozott vissza, a borítékon Harry nénjének kézírásával. Harry remegő kézzel nyitotta fel a levelet. Azt gondolta, tele van bankjeggyel. De jaj! Egy prédikáció volt benne (Dániel az oroszánbarlangban) Whitfield úr tollából, és Lady Warrington egy levele, amelyben közli, hogy amikor Sir Miles nem tartózkodik Londonban, ő szokta felnyitni a leveleit, s ezért szükségképpen tudomására jutott egy tény, amelyet *lelke legmélyéről jövő sajnálkozással* tudott meg, nevezetesen, hogy unokaöccse, Warrington, *tékozt és eladósodott*. Sir Miles távollétében természetesen nem remélhető, hogy össze tudja szedni azt az összeget, amelyért Warrington úr írt, de elküldi neki *szívből jövő imádságát*, valamint *legbensőségesebb könyörületét*, és a drága Whitfield úrnak egy prédikációját, amely majd megvigasztalja Harryt jelenlegi – és sajnos, attól fél, nem érdemtelenül elszenvedett – bajában. Levelét kiegészítette bőséges hivatkozásokkal a Szentírás vonatkozó fejezeteire, amelyek majd Harry javára szolgálnak. Ha beszélhet világi dolgokról *ilyen pillanatban* – ahogy kifejezte magát –, akkor elárulná Warrington úrnak, hogy levelének helyesírása távolról sem kifogástalan. Maga részéről nem mulasztja el, hogy eleget ne tegyen Harry kifejezett kívánságának, amely szerint *kedves kuzinjai* semmit se tudjanak meg *e rendkívüli kínos körülményről*, és minden jó kívánsággal itteni és másholi boldogulására, úgy írta magát alá, mint Harry szerető nagynénje, *Margaret Warrington*.

Szegény Harry kezébe rejtette arcát, s egy ideig a zsiros asztalra könyökölve, kifejezéstelen arccal meredt maga elé, a gyeritya lángjába. A végrehajtó szolgálója, akit megindított Harry csinos arca, egy korsó sört ajánlott öméltőségének, de Harry

nem bírt inni, és nem is volt étvágya az elébe helyezett ebédhez. Gumbót azonban mindez nem akadályozta, mert őt bánata nem fosztotta meg étvágyától, és még mindig szípgogva, elfogyasztotta az egész korsó sört, az egész kenyeret, és a húst is. Időközben Harry befejezett egy újabb levelet, és megbízta Gumbót, hogy újra nekiinduljon vele, s a hűséges fiú el is szaladt útjára.

Gumbo egészen White klubjáig szaladt, mert ebbe a házba kellett vinnie a levelet, s meg is találta azt a személyt, akihez a levelet intézték. Még a fogoly is – pedig eléggé lassúnak érezte az idő múlását – meglepődött a gyorsaságon, amellyel néger szolgája teljesítette a megbízatását. A levélnek, amelyre Harry várt, legalábbis nem vehetett hosszabb időt igénybe a megírása.

– Mylord az előcsarnokban írta meg, a portás asztalánál, míg én ott álltam Morris úrral – mondta Gumbo. És a levél így szólt:

Kedves Uram!

Sajnos, nem tudom teljesíteni kérését, mivel jelenleg magam is szűkében vagyok a pénznek, mivel nagy összegeket kellett kifizetnem, magának is, más úriembereknek is.

Henry Warrington úrnak.

*Szolgálatára
March és R.*

– És Lord March nem mondott semmit? – kérdezte Warrington úr, nagyon halványra válva.

– Azt mondta, a legvakmerőbb dolog, amit életében hallott. Morris úr is azt mondta. Mylord megmutatta neki a levelet, Harry úrfi. Igen, és Morris úr azt mondani: „Fene a szemtenséget!” – tette hozzá Gumbo.

Harry olyan harsogó nevetésbe tört ki, hogy házigazdája azt gondolta, jó híreket kapott, és riadtan futott be, mert attól félt, elveszti lakóját. De addigra szegény Harry már nem nevetett, hanem karosszékébe vetette magát, és komoran bámult a tűzbe.

– Ha... Ha egy pipa virginiai dohányt szívhatnék! – sóhajtott.

Gumbo könnyekbe tört ki; Harry lába elé borult, a térdét és kezét csókolgatta.

– Ó, úrfi, kedves úrfi, mit mondani majd otthon? – zokogta.

A porkoláb meghatódott a néger bánatának és hűségének látára, és Harry sápadt arcától is, amint visszahanyatlott karosszékébe, s balsorsa végleg lesújtotta.

– Méltóságod két napja nem evett egy falatot sem – mondta az ember, nyers részvétellel a hangjában. – Szedje össze magát egy kicsit, uram. Nem maga az első úriember, aki nyomorúságra jutott, és aztán kikerült belőle. Hadd menjek le, hozok egy pohár puncsot meg egy kis vacsorát.

– Kedves barátom – mondta Harry, s bágyadt mosoly futott át elfehéredett arcán –, maguk készpénzt kérnek mindenért ebben a házban, ugye? Meg kell mondanom magának, hogy nem maradt egy shillingem sem, amin vacsorát vehetnék. Amennyi pénzem maradt, az mind levélpapírra kell.

– Ó, úrfi, úrfi! – kiáltozott Gumbo. – Ide nézzen, drága Harry úrfi. Van itt pénz bőven... Itt van huszonhárom ötguinea-s arany. És itt van portugál arany, még Virginiából... és itt... nem, nem ez... Ezek emlékek, amit a lányoktól kaptam. Vegyen el mindent... Mindent... Holnap reggel megyek, én eladom magamat, de ez elég lesz ma éjszakára, úrfi!

– Isten áldjon meg, Gumbo! – mondta Harry, kezét a fiú gyapjas fejére helyezve. – Te szabad vagy, ha én nem is, és isten őrizz, hogy ne fogadjam el a segítséget olyan baráttól, amilyen te vagy. Hozz valami vacsorát, de a pipát is, ne felejtse el... a pipát is!

És Harry megnyugodva ette meg a vacsoráját, s még a börtönőrök, és a végrehajtó emberei is kezet ráztak Gumbóval, amikor ezen az éjszakán elhagyta a házat, s azután is mindig kedvesen bántak vele.

NEGYVENHETEDIK FEJEZET

Látogatók a bajban

Gumbo úr nagylelkű és részvevő viselkedése lecsillapította és meglágyította gazdájának haragos szívét, s Harry második éjszakája az adósok börtönében kellemesebben telt el, mint az első. Legalább valaki együttértett vele, és segített rajta. De ha ezzel egy ponton meg is lágyult Harry szíve, azért kemény és büszke maradt majdnem az egész világgal szemben. Önzők és szűkmarkúak, gondolta. Jámbor Warrington nénije, nagyúri March barátja, cinikus unokabátyja, Castlewood – mind megmérettek és könnyűnek találtattak. Még ha húszévi börtönbüntetéstől szabadulhatna, akkor se kérne még egyszer szívességet semelyiküktől. Milyen bolond volt, hogy hitt az ígéreteikben, bízott a barátságukban! Nincs barátság ebben az átkozott, hideg, önző országban! Elmegy innen! Soha többé angol emberben nem bízok, legyen előkelő, vagy alacsony rangú. Elmegy Németországba háborúzni a királlyal; vagy hazamegy Virginiába, ott eltemetkezik az erdőkben, és egész nap vadászik; ő lesz az édesanyja intézője és tisztartója; feleségül veszi Polly Broadbentet vagy Fanny Mountaint; dohánytermelő és farmer lesz belőle, annak rendje és módja szerint; bármit inkább, mint hogy itt maradjon ezek között az előkelő angol úriemberek között. Így kelt fel, látszólag vidám ábrázattal, de dühös lélekkel; a kora reggeli órában a hűséges Gumbo már ott volt szolgálatkészen ura szobájában: a Bond Streetről jött, s leveleket hozott onnan Harry úrnak.

– El akartam hozni még több ruhát is – mondta a derék Gumbo –, de Ruff úr, a házigazda, nem engedett ki többet.

Harry nem nagy érdeklődéssel nézett bele a levelekbe; felnyitott egyet, kettőt, hármat: csupa számla volt. Felnyitott egy negyediket: a házigazda írta, közölvén, nem engedi meg, hogy Warrington úrnak több holmiját kivigyék a házból; és amennyiben a számláját ki nem fizeti, ő a tartozás fejében eladja W. úr holmiját; W. úr négere pedig menjen, és aludjon másutt. Alig akarta megengedni, hogy Gumbo saját ruháit és málháját elvigye. A néger azt mondta, másutt talált menedéket – néhány barátjánál, Lord Wrotham házában.

– Lambert ezredes embereinél – mondta Gumbo úr, és élesen a gazdája szemébe nézett. – És Hetty kisasszony ájultan összeesni, amikor hallani, hogy az úrfit elvitték, és Lambert úr, ő nagyon jó ember, és azt mondani: „Gumbo, mondd meg a gazdának, ha szüksége lenni rám, küldeni értem, és én elmenni hozzá.”

Harry meghatódott, amikor hallotta, hogy Hettyt lesújtotta az ő szerencsétlensége. Nem hitt Gumbo történetében, hogy Hetty elájult: hozzászokott, hogy négerének nyelvezetét le kell fordítani, és le kell vonni belőle a túlzásait. De amikor Gumbo az ezredesről beszélt, a virginiai fiatalember lelke megint elsötétült. „Hogy én küldjek Lamberthez – gondolta fogcsikorgatva –, ahhoz az emberhez, aki megsértett, s az ajándékaimat visszavágta az arcomba! Hát ha éhen halnék, akkor se kérnék tőle egy morzsát se!” És Warrington úr, miután felöltöztették, rögtön hozatta a reggelijét, és elküldte Gumbót, egy kurta levéllel Draper úrhoz, a Temple-be, kérve, hogy az illető úriember keresse fel őt.

– A levél olyan gőgös, mintha az egyik négerének írná, nem pedig egy szabadon született angol úriembernek – mondta Draper, akivel Harry csakugyan mindig elviselhetetlenül leereszkedően bánt. – Nagyon szép, ha egy előkelő úriember nagyra van magával, de egy fickó az adósok börtönében! Kösse fel magát! – mondta Draper. – Nagy kedvem volna, hogy ne menjek el!

Draper úr mindazonáltal elment, és Warrington urat balszerencséjében még pimaszabbnak találta, mint valaha is volt, legszerencsésebb napjaiban. W. úr az ágyán ült, mint egy lord, pompás háziköntösében; haja szépen rendbe szedve. A négernek intett, hogy hozzon az ügyvédnek egy székét.

– Bocsásson meg, madame, de ilyen fennhéjázáshoz és gőghöz nem vagyok hozzászokva! – mondta a megbántott ügyvéd.

– Vegyen egy széket, és folytassa a történetét, kedves Draper uram! – mondta mosolyogva Madame de Bernstein, mert az ügyvéd hozzá ment, elmondani a történeteket. A bárónőt mulattatta az ügyvéd haragja. Tetszett neki az unokaöccse, amiért fölényes maradt a bajban.

A Draper és Harry közt lefolytatandó megbeszélés menetében a bárónő és üzletembere előző nap megállapodtak. Draper ügyes ember volt, és a legtöbb ügyben minden valószínűség szerint jó szolgálatot tudott tenni klienseinek; a jelen alkalommal azért vallott kudarcot, mert megsértődött, és mérges volt, vagy talán még inkább, mert nem tudta megérteni azt az úriembert, akivel tárgyalnia kellett. Feltételezem, hogy aki szemét ezen oldalra veti, minden olvasó legnemesebbike. Szóval, kedves *gentleman* – aminthogy ön kétségkívül az, drága uram –, amikor olyan emberekkel tárgyal, akik nem úriemberek, nem vette észre, hogy megsértődnek, s ön nem is tudja, hogyan és miért? Éppen úgy az az ember is, aki nem úriember, ezerféleképpen is megsérti önt, és a szegény páriának erről sejtelve sincs. Tesz vagy mond valamit, amivel kihívja az ön dühét. Észreveszi ezt a dühöt – mert hiszen mindig résen áll, és bizonytalan önmagában, a modorában és viselkedésében, és akkor tombolni kezd. Ön természetesen beszél hozzá, és ő egyre csak azt képzei, hogy ön gúnyt űz belőle. Ön közömbös iránta, de ő bezzeg gyűlöli önt, és annál jobban gyűlöli, mivelhogy ön ezzel nem törődik.

– Gumbo, egy széket Draper úrnak! – mondta Warrington úr, lábára borítva brokát háziköntösét, miközben piszkos ágyán ült. – Üljön le, kérem, és beszéljük meg az ügyemet. Nagyon lekötölezett, amiért olyan hamar jött el az üzenetemre. Hallott már előbb is erről az én balszerencsémről?

Draper úr hallott az esetről.

– Rossz hír gyorsan jár, Warrington úr – mondta –, és én türelmetlenül vártam, hogy alázatos szolgálataimat felajánlhasam, amint ön igényt tart rájuk. A barátait, a családját nagyon kínosan fogja érinteni, hogy az ön rangján álló úriember ilyen helyzetbe került.

– Nem voltam okos, Draper úr. Költekezőbben éltem, mint

ahogy módomban volt. – Draper úr meghajolt. – Olyan úriemberek társaságában játszottam, akik sokkal gazdagabbak nálam, és egy átkozott balszerencsesorozat elvitte minden készpénzemet, és ötszáz fontnál többre menő kötelezettségeim maradtak.

– Ötszáz fontot jelentettek be eddig a hivatalban – mondta Draper úr.

– Szóval ez olyan semmiség, hogy azt gondoltam tegnap, elküldök egy vagy két barátomhoz, s minden további feltűnés nélkül kifizethetem az adósságomat, és hazamehetek. Tévedtem, és megköszöném önnek, ha volna olyan kedves, és lehetővé tenné, hogy amilyen hamar lehet, fölvegyem ezt a pénzt.

Draper úr azt mondta:

– Hm! – és arca nagyon elkomolyodott és megnyúlt.

– De uram, ennyit csak el lehet intézni! – mondta Warrington úr, az ügyvédre meredve.

Nemcsak hogy el lehetett volna intézni, de Draper úr fel is ajánlotta előző nap Madame Bernsteinnek, hogy azonnal kifizeti a pénzt, és kiváltja Warrington urat. Ez a hölgy kijelentette ugyanis, hogy a fiatal úriembert teszi meg örökösévé. Mindenki mással egyetemben Draper is azt hitte, hogy a Harryra váró virginiai birtok pénzértéke éppen olyan nagy, mint a kiterjedése. Magával hozott egy csomó bankjegyet, itt vannak a zsebében, és Madame Bernstein utasítása, hogy bizonyos feltételekkel lefizesse a pénzt; mindazonáltal, amikor Harry azt mondta: „Ennyit el lehet intézni!” – Draper felöltötte fontoskodó képét, és azt felelte:

– El lehet intézni idővel, uram, de ez meglehetősen nagy időt vesz igénybe. Ahhoz, hogy hozzányúljunk a vagyonhoz, amely Angliában George Warrington úr halála után önt illeti, be kell bizonyítani a halálesetet, csak így menthetjük fel a vagyonkezelőket: és ki fogja ezt bebizonyítani? Lady Esmond Warrington Virginiában, természetesen nem fogja megengedni, hogy fia a börtönben maradjon, de hat hónapig kell várunk, amíg tőle választ kapunk. Van az ön bristoli ügynökének felhatalmazása, hogy a váltóit beváltsa?

– Csak arra van felhatalmazása, hogy kétszáz fontot fizessen nekem évente – mondta Warrington úr. – Akkor hát azt hiszem,

nincs más megoldás, mint hogy a nagynénémhez, Madame de Bernsteinhez forduljak? Ő majd kezességet vállal értem.

– Őladysége mindent megtesz önért, uram, ezt megmondta nekem nemegyszer – felelte az ügyvéd. – És ha ő a szavát adja, abban a pillanatban már el is mehet innen.

– Menjen el hát tölem hozzá, Draper úr. Nem akartam a rokonomat zaklatni, de mintsem hogy továbbra is itt maradjak, ebben a rettenetes és fölösleges fogságban, beszélnem kell vele. Mondja meg neki, hol vagyok, és mi történt velem. Ne titkoljon el semmit, és mondja meg neki, bízom a szeretetében és hozzám való jószágában, hogy kiszabadít ebből a... ebből a szégyenletes helyzetből – és Warrington úr hangja kissé megcsuklott, és kezével elfödte szemét.

– Uram – mondta Draper úr, a fiatalembert figyelve –, tegnap voltam őladységénél, és akkor megbeszéltük ezt az egész rendkívül kellemetlen... nem akarnám azt mondani, mint ön, hogy szégyenletes helyzetet.

– Hogy érti ezt, uram? Madame de Bernstein tud az én balszerencsémről? – kérdezte Harry.

– Minden részletéről, uram: az órák elzálogosításáról, és mindenről. – Harry arca lángvörösre vált. – Szerencsétlen ügy, hogy zálogba adott nekik órákat és olyan dolgokat, amikért még semmit sem fizetett – folytatta az ügyvéd. A fiatalember felugrott az ágyról, olyan vad tekintettel, hogy Draper nyugtalankodni kezdett. – Ez pörre vezethet, és kellemetlen észrevételekre a bíróság előtt, uram. Ezek a jogászok nem respektálnak semmit, és ha egy szerencsétlen fickót a vádlottak padjára visznek...

– Az ég szerelmére, uram, hát azt képzeli, hogy egy rangombeli úriember nem vehet hitelbe egy órát, anélkül, hogy ne akarná becsapni a kereskedőt? – kiáltotta Harry a legnagyobb izgalomban.

– Persze hogy önnek semmi tisztességtelen szándéka nem volt. Csakhogy, tudja, a törvény talán nem így gondolkodik – mondta Draper úr egy szemhunyorítással. – „Kössék fel ezt a fölényes bestiát! Ez telibe talált!” – A nagynénje azt mondta, életében se hallott ilyen elhamarkodott dologról... hogy *csúnyább* szót ne mondjon rá.

– És maga se mond rá csúnyább szót, Draper úr? – kérdezte Harry, minden szót lassan ejtve, és nyilvánvalóan azon igyekezően, hogy megőrizze az önuralmát.

Draper úr kényelmetlenül érezte magát Harry tekintetétől.

– Isten őrizz, hogy mint úriember az úriembernek, ilyet mondjak... De ha a kliensemmel beszélek, kötelességem, hogy ezt mondjam: „Uram, maga igen kellemetlen csávában van”, éppen úgy, mint ahogy egy orvos azt mondaná a páciensének: „Uram, maga nagyon beteg”.

– És maga nem tud segíteni, hogy kifizessem azt az adósságot... És csak azért jött, mert meg akarta mondani, hogy csalással vádolhatnak? – kérdezte Harry.

– Amiért csalárd látszattal szerzett meg javakat? Igen, ez nagyon valószínű. Nem tehetek róla, uram. Ne nézzen rám úgy, mintha le akarna ütni. – „Ördög vigye őt, mégiscsak elevenébe találtam!” – Egy fiatal úriember, aki csak évi kétszázat kap a mamájától, órákat és gyémántokat rendel, és elviszi őket egy zálogkölcsonzóhoz! Maga azt kérdi tőlem, mit gondolnak az emberek az ilyen viselkedésről, és én őszintén megmondom magának. Ne *énrám* haragudjon, Warrington úr!

– Folytassa, uram! – mondta Harry sóhajtva.

Az ügyvéd azt gondolta, megnyerte az ütközetet.

– De azt kérdezi tőlem, nem segíthetek-e, hogy kifizesse ezt az adósságot? És én azt mondom: igen. És itt a pénz a zsebemben, hogy rögtön kifizesse, ha önnek is úgy tetszik... Nem az én pénzem, uram, hanem az én tisztelt kliensemé, az ön nagynénjéé, Lady Bernsteiné. De neki joga van hozzá, hogy feltételeket szabjon, és én magammal hoztam azokat a feltételeket.

– Közölje feltételeit, uram – szólt Harry úr.

– Nem nehéz feltételek. Csak az ön javára vannak, és ha ön azt mondja, igen, máris hívhatjuk a bérkocsit, és elmehetünk együtt a Clarges Streetre, és én meg is ígértem, hogy odamegyek, akár akarja ön, akár nem. Warrington úr, én nem mondok neveket, de házasságról volt szó, ön és bizonyos személy között.

– Ahá! – mondta Harry, és arca derűsebbnek látszott, mint addig.

– Ezt a házasságot az én nemes kliensem, a bárónő, nagymértékben ellenzi... Mert más tervei vannak önnel, úgy gon-

dölja, önnek romlást jelentene, ha elvenné ezt a személyt . . . aki előkelő születésű és rangú, az igaz, de bocsásson meg, nem elsőrangú a jelleme, és annyival idősebb önnél! Ön óvatlan ígéretet tett ennek a személynek.

– Úgy van, és ezt az ígéretemet ő még mindig bírja – felelte Warrington úr.

– Ezt az ígéretet visszaszerezték. Az illető elejtette egy bal eset alkalmával, Tunbridge-ben – mondta Draper úr. – Így tájékoztatott engem a kliensem, sőt, ami azt illeti, öladysége meg is mutatta nekem. A levél kézírása . . .

– Nem fontos, uram! – kiáltotta Harry, és majdnem olyan piros lett, mint a tinta, melyet akkor használt, mikor megírta azt az ostoba ígéretét, amelynek képtelensége és örülsége azóta ezerszer is szégyenbe borította.

– Ugyanakkor önhöz írott és egy előkelő családot hírbe hozó leveleket is visszanyertek – folytatta az ügyvéd. – Ön elvesztette őket. Nem az ön hibája volt. Ön távol volt, amikor megtalálták. Ön elmondhatja, hogy annak az előkelő családnak, s hogy önnek, magának olyan barátja van, amilyennel kevés fiatalember dicsekedhetik. Szóval, uram, nincs földi ígéret, amely köti önt . . . csupán néhány, üveg mellett elmondott üres szó, amelyet valószínűleg minden úriember elfelejtett. Mondja, hogy nem akarja nyélbeütni ezt a házasságot . . . Adja nekem és nemes barátnőmnek a becsületszavát. Azt mondom, vonja vissza, Warrington úr! Ne legyen olyan tö . . . ostoba, már engedelmet kérek, hogy feleségül vesz egy öreg nőt, aki egy tucat férfit ott hagyott már a maga idejében. Mondja ki azt a szót, és én lemegek a lépcsőn, az utolsó shillingig kifizetem, amit ön ellen a hivatalban bejelentettek, és elviszem a kocsimban, akár a nagynénjéhez, akár White klubjába, ha önnek úgy tetszik, kétszáz fonttal a zsebében. Mondjon igent, és adja nekünk a kezét rá. Semmi értelme, hogy egész nap itt üljön fogcsikorgatva ezek mögött a rácsok mögött. – Idáig Draper úr fölényben volt, azazal, amit mondott. Harry maga is arra vágyott, hogy megszabaduljon attól a kötelezettségtől, amelytől nagynénje meg akarta szabadítani. Bolondos lángolása Maria Esmondért azóta már rég elhamvadott. Ha a nagynénje kiváltaná, milyen hálás lenne érte! – Nocsak! Adja nekünk a kezét rá, és mondja, hogy rend-

ben van! – folytatta az ügyvéd, cinkos szemhunyorítással. – Ne álljon itt így, se té, se tova, uram. Az ég áldja meg, Warrington úr, ha én mindenkit elvettem volna, akinek megígértem, úgy lennék, mint a török szultán, vagy Macheath kapitány¹ a színdarabban.

Az ügyvéd bizalmassága elémelyítette Harryt, aki, anélkül, hogy ennek tudatában lett volna, visszahúzódott Drapertől. Összehúzta magán a hálóköntösét, és hátralépett a másik kinyújtott keze előtt.

– Adjon nekem egy kis időt, kérem, hogy gondolkodhassam az ügyön, Draper úr – mondta –, és legyen olyan jó, jöjjön vissza hozzám egy óra múlva.

– Rendben van, uram, rendben van, uram! – mondta az ügyvéd, ajkába harapva, és, miközben kalapját föltette, mélyen elpirulva. – A legtöbb félnek nem kellene egy óra, hogy megfontoljon olyan ajánlatot, amelyet én tettem magának; de, úgy látszik, az én időmnek az ön rendelkezésére kell állnia, így hát majd visszajövök, hogy megtudjam, menni akar vagy maradni. Jó napot, uram... jó napot! – És ezzel elment, átkokat mormolva lefelé a lépcsőn. – Még kezet se fog velem! Majd megmondja egy óra múlva! Kössék fel öpimaszságát! Majd megmutatom neki, mennyi egy óra!

Draper úr hát neheztelve visszament irodáinak börtönébe; lehordta minden írnokát, küldöncöt menesztett a bárónőhöz azzal, hogy tisztelgett már a fiatal úrnál, aki azonban egy kis meggondolási időt kért, kétséggkívül csak a forma kedvéért. Az ügyvéd aztán klienseket fogadott, ügyeket intézett, a lehető legkényelmesebben elment ebédelni, és végül a szomszédos Cursitor Street felé fordította lépteit. „Otthon lesz a gőgös bestia, ha én keresem!” – gondolta gúnyosan Draper.

– A Szerencsés Ifjú a szobájában van? – kérdezte az ügyvéd a végrehajtó szárnysegédjét, aki a kettős ajtókat felnyitotta előtte.

– Warrington úr a lakosztályában van – mondta az úriember –, de... – s ezzel az úriember Draper úrra hunyorított, és ujját az orrára tette.

¹ Gay *Koldusoperá*-jának szoknyavadász hőse.

– De micsoda, Dugóházy Paddy úr? – kérdezte az ügyvéd.
– Az én nevem Costigan, az én családom nemes család, és az én szülőhelyem az ír metropolis, Csűrcsavari úr! – mondta a kapus, Draperre vicsorogva. Szeszkes italok dús illata töltötte be a kis térséget a kettős ajtók között, ahol az ügyvéddel társalgásba bocsátkozott.

– Ördög vigye, uram, engedjen már be! – ordította Draper úr.

– Tökéletesen hallom, Csűrcsavari úr, kivéve, hogy a *h* betűket sohasem mondja ki. Lekötelezne vele, ha nem gorombáskodna velem, kedves barátom, vagy pedig az én ujjaim meg a maga orra közeli ismeretségbe kerülnek. Menjen be, uram! A jövőben pedig legyen udvariasabb azokhoz, akik születésben és jó modorban maga fölött állnak, még ha a pillanatnyi helyzetük alacsonyabb is. Az ördög vigye ezt a kulcsot! Menjen be, uram, ha mondom! ... Madame, van szerencsém tisztelettel üdvözölni önt! – Egy hölgy, aki csuklyába rejtette arcát, továbbá egy keszkenővel is eltakarta, kis felkiáltást hallatott, mintha megijedt volna, amint e pillanatban lejött a lépcsőn, és elsietett az ügyvéd mellett. Draper úr előrehatolt, hogy megnézze őt ... mert Draper úr nagyon gavallér módra viselkedett nőkkel ... de a végrehajtó segédje Draper és a visszavonuló hölgy közé helyezte lábát, és így kiáltott: – Lesz szíves betartani a távolságot! Erre, madame! Én rögtön megismertem ladysé ...

A kapus ekkor rácsukta a kaput Draper orrára, s magára hagyta az ügyvédet, hadd találja meg az utat egyedül, fel az emeletre a klienséhez.

Ezen az estén hat órakor az öreg Bernstein bárónő fel-alá járt szalonjában, és minduntalan az ablakhoz szaladt, amikor kocsi zaja hallatszott, amint elhalad a Clarges Streeten. Óráról órára halasztotta ebédjét, ő, aki egyéb alkalmakkor olyan dühösen veszekedett, ha a szakácsa öt perccel később lett kész. Két személyre terítettett, kirakatta az ezüstöt, és néhány különleges fogást is készíttetett, mintha csak egy kis ünnepségre készülődne. Négy-öt óra is elmúlt, és hatkor kinézett az ablakból, s csakugyan éppen ekkor egy kocsi állt meg a kapuja előtt.

– Draper úr – jelentették, s az ügyvéd mély meghajlással be is lépett.

Az öreg hölgy botjára támaszkodva remegett.

– Hol a fiú? – kérdezte gyorsan. – Mondtam, hogy hozza magával, uram! Hogy merészelt nélküle jönni?

– Nem az én hibám, madame, hogy Warrington úr nem volt hajlandó jönni.

És Draper a maga módján beszámolt a beszélgetésről, amely az imént folyt le közte és a virginiai ifjú között.

Jelenés

Amikor Draper úr haraggal távozott Harryval folytatott reggeli megbeszéléséről, úgy rémlett neki, hallja, hogy a fiatal fogoly megszólal mögötte; és csakugyan Harry fel is kelt, és halatott is egy félszót, hogy visszahívja az ügyvédet. De gőgös volt, a másik pedig meg volt sértődve; Harry visszafojtotta szavait, és Draper nem kegyeskedett megállni. Harry büszkeségét sértette, hogy kénytelen megalázkodni az ügyvéd előtt és engedni, pusztán mert nincs pénze, és szüksége van rá. „Egy óra múlva se lesz még késő” – gondolta Harry, és duzzogva visszaroškadt az ágyra. Nem, csöppet sem fájt a szíve Maria Esmondért. Nem, sőt, szégyent is érzett azon, ahogy ebbe a kötelezettségbe belecsalták. Minden hájjal megkent, tapasztalt nő, és kihasználta az ő kamaszos lángolását. Tisztességtelen előnye volt vele szemben, éppúgy, mint bátyjának a kártyán. Mind a kettő hús a húsból, vér a véreből: kimélniük kellett volna őt. Ehelyett egyik is, másik is prédának tekintette őt, és feláldozta önző céljainak. Arra gondolt, mennyire megszegték a vendégjogot, mennyire kihasználták fiatal rokonukat, aki bizalommal lépte át küszöbüket. Szíve súlyos sérülést szenvedett; feje visszahanyatlott párnájára, melyet keserű könnyeivel öntözött. „Ha ők jöttek volna Virginiába – gondolta –, másképpen fogadtam volna őket.”

E csüggedt hangulatából Gumbo vigyorgó arca riasztotta fel, amely megjelent az ajtajában azzal, hogy egy hölgy jött Harry úrfi látogatására, és a fiú mögött már be is lépett a csuklyás hölgy, akit az imént említettünk. Harry sápadtan és sóványan

felült ágyán. A hölgy, szinte még mielőtt az inas visszahúzódott, zokogva rohant a fiatal fogoly felé, igazi felindulással és anyai gyöngédséggel ölelte át a nyakát, ott sirt a sápadt arca fölött, meg is csókolta, könnyáradatának közepette, és felkiáltott:

– Ó, Harrym! Hittem volna-e valaha, hogy itt kell lássalak?

Harry visszahőkölt, mintha csak megijedt volna a hölgy jelenlététől, de az leroskadtt az ágy mellett, megragadta Harry lázas kezét, átölelte a térdét. Valódi aggodalommal és gyöngédséggel nézett rá. A nyomorúságos hely, ahol rátalált, s Harry nyomorúságos tekintete őszinte szeretettel és szájalommal töltötte el a szívét.

– Én... én már azt hittem, senki sem jön el közületek! – mondta szegény Harry sóhajtva.

A hölgy egy-két pillanatig csak újabb könnyekkel válaszolt s azzal, hogy újra a forró, fiatal kezet szorongatta és csókolgatta.

– Ó, drágám! Drágám! Nem tudom elviselni azt a gondolatot, hogy te nyomorba juss! – mondta zokogva. Akármennyire megkeményedett is e szív, azért nem volt egészen márványból, ez a sivár élet sem volt egészen pusztaság. Harry édesanyja sem lehetett volna gyöngédebb, az ő hangja sem szeretetteljesebb, mint ezé a nőrokonáé, aki most a lábánál térdelt. – Sajnos, az adósságaid egy része az én pazarlásomból ered! – mondta (és ez igaz is volt). – Ékszereket és ajándékokat vettél, hogy örömet szerezz nekem. Ó, mennyire gyűlölöm most ezeket. Sohasem hittem volna, hogy ezeket gyűlölni is tudom még! Mindent magammal hoztam, és még több ékszert is... itt van! Meg itt van! És minden pénzemet, amim csak van.

És melltüket, gyűrűket, egy órát, meg vagy húsz guineát szórt Harry ölébe. Ez a látvány különös módon felizgatta és végtelenül meghatotta a fiatalembert.

– Legdrágább, legédesebb kuzin! – sirt fel ő is.

Ajka nem tudott több szót kiejteni, de azért kétségkívül módot tudott találni rá, hogy kifejezze Harry háláját, szeretetét, meghatottságát. Hirtelen egészen felvidámodott és mosolygott, miközben félrerakott néhány ékszert, Mariának adott ajándékait, és megmondta neki, milyen veszélybe került azáltal, hogy eladott más holmikat, amiket hitelre vásárolt, és hogyan sértette meg az imént egy ügyvéd, éppen emiatt. Neki nem kell az

ő kedves Mariájának a pénze... Van neki elég, teljesen elegendő pillanatnyilag; de olyan becsben tartja az ő húsz guineajét, mintha húszezer lenne. Soha nem felejt el Maria szeretetét és kedvességét; nem, mindenre, ami szent, soha! Az édesanyjának is meg kell tudnia Maria minden hozzá való jóságát. Megvigasztalta őt, éppen amikor ott tartott, hogy összeomlik a balsors és a nyomorúság csapásai alatt. Az ég áldja meg érte! Szükségtelen tovább folytatni az unokatestvérek beszélgetését. A sötét nap ragyogóbb lett Harry szemében Maria látogatása után; a fogságot nem volt már olyan nehéz elviselni. A világ nem mindenestül önző és hideg. Itt van e gyöngéd teremtes, aki igazán és hűségesen szereti őt. Még Castlewood sem olyan komisz, mint amilyennek hitte. Kifejezte legmélyebb fájdalmát, amiért nem képes segíteni rokonán. Reménytelenül belegabalyodott az adósságba. Minden shillinget, amit Harrytől elnyert, másnap elvesztett másoknak. Mindent megtesz, ami tőle telik; hamarosan meglátogatja Warrington urat: ma házifogságban van, és éppannyira fogoly, mint maga Harry. Így beszélgettek ketten, derűsen és gyöngéden, amíg sötétedni nem kezdett: ekkor Maria sóhajtva elbúcsúzott Harrytől.

Alig csukódott be mögötte az ajtó, újra megnyílt, és megjelent benne Draper.

– Alázatos szolgája, uram – mondta a jogtanácsos. Hangja sértette Harry fülét, jelenléte kihívóan hatott a fiatalemberre.

– Néhány órával korábban vártam, uram – mondta kurtán.

– Egy ügyvéd nem mindig ura az idejének, uram – felelte Draper úr, aki nemrég *Grecian*-nél tartott tanácskozást egy palack portóival. – Nem baj, most már rendelkezésére állok. Gondolom, minden rendben van, Warrington úr, a dolgai már be is vannak csomagolva. De hiszen még mindig háziköntösben van! Akkor hát lemegyek és mindent elintézek, maga meg addig behívja a négerét, és kicsipi magát. A kapuban vár a kocsim, sie-tünk el, és az öreg hölgynél ebédelünk.

– Úgy? Maga Bernstein bárónőnél ebédel?

– Én nem... ez túl nagy megtiszteltetés volna. Én már ebédeltem is. Maga megy ebédelni a nagynénjéhez, úgy gondolom.

– Draper úr, maga sokkal többet gondol, mint amennyit tud

- mondta Warrington úr, s nagyon büszkén magasodott fel, miközben összefogta brokát háziköntösét.

- Jóságos ég, uram, hogy érti ezt? - kérdezte Draper.

- Úgy értem, uram, hogy megfontoltam a dolgot, és mivel szavamat adtam egy hűséges és tiszteletre méltó hölgynek, nem illik hozzám, hogy visszavonjam a szavamat.

- A pokolba, uram! - rikácsolta az ügyvéd. - Mondom magának, hogy a hölgy elvesztette a papirost! Nincs semmi, ami kösse magát... Semmi. A hölgy éppen elég öreg ahhoz, hogy...

- Elég, uram - szólt közbe Warrington úr, dobbantva. - Úgy látszik, azt hiszi, hogy egy másik törvéncsavaróval beszél. Feltetelezem, Draper úr, nincs hozzászokva, hogy tisztességes emberekkel tárgyaljon.

- Még hogy törvéncsavaró! - kiáltott fel Draper dühöngve.

- Még hogy tisztességes emberek! Vegye tudomásul, Warrington úr, vagyok olyan tisztességes ember, mint maga. Talán nem ismerek annyi kártyást és zsokét, mint maga, nem játszottam el az apai örökségemet, és nem éltem úgy évi kétszázzal, mintha főúr volnék. Nem vettem hitelbe órákat, és nem csaptam őket zálogba... Ne merjen hozzám érni, uram! - s az ügyvéd az ajtóhoz ugrott.

- Arra kell kimenni, uram! Az ablakon nem juthat át, mert rács van rajta - mondta Warrington úr.

- Szóval, a válasz, amit a kliensemnek vigyek, az, hogy *nem!* - rikoltotta Draper.

Harry, mindkét kezét ökölbe szorítva, előrelépett.

- Ha még egy szót szól - mondta -, én úgy...

Az ajtó gyorsan becsapódott - a mondatot soha nem fejezték be, és Draper dühöngve ment Madame de Bernsteinhez, akinek hiába igyekezett a legszebb színben elmondani történetét, mégis még lenézőbb beszédben részesült tőle, mint magától Warrington úrtól.

„Micsoda! Ő bízik bennem, és én elhagyjam? - mondta magában Harry, föl-alá járva szobájában, lebegő, suhogó brokát-köntösében. - Drága, igaz szívű, nagylelkű nő! És ha évekig börtönben ülök, akkor is hű leszek hozzá.”

Az öreg hölgy, miután ügyvédjét egy viharos kihallgatás után elbocsátotta, kénytelen volt leülni az ebédhez, melyről azt remélte, hogy megoszthatja majd unokaöccsével. Szemben vele a székek, amelyre Harrynak kellett volna ülnie, a poharak csillogtak az ezüst mellett. Egyik fogást a másik után tette eléje a néma főkomornyik, ő pedig megízlelte és félretolta őket. A szolgálga végül unszolta úrnőjét:

– Nyolc óra – mondta. – Egész nap semmit sem evett. Jót tesz majd egy kis étel.

De a bárónő nem bírt enni. A kávéját kérte. Case hozza be neki a kávéját. A lakájok elhordták a tányérokat az asztalról, s magára hagyták úrnőjüket, aki ott ült az asztal mellett, szemközt az üres székekkel.

Az öreg szolgálka hirtelen visszatért a szobába úrnője kávéja nélkül, furcsán ijedt arccal, és így szólt:

– Warrington úr.

Az öregasszony felkiáltott, felállt karosszékéből, de nagyreszketve visszaruskadt.

– Mégis megjöttél, fiam, mégis? – kérdezte gyöngéd, remegő hangon. – Hozzák vissza a... Ó! – és felsikított. – Irgalmas Isten, ki az?

A bárónő megzavarodottan bámult maga elé; fehér arca kísértetiesen áttetszett a pirosítóján. Belekapaszkodott székének karfájába, mintha csak védelemért tenné, amikor a látogató közelebb lépett hozzá.

Egy úriember – akinek arca és alakja pontosan Harry Warringtonra hasonlított, s akinek, ha beszélt, a hangja is furcsán azonosan csengett – követte a szolgát a szobába. Mélyen meghajolt a bárónő előtt:

– Az öcsémet várta, madame? – kérdezte. – Csak most érkeztem Londonba. Az ő lakására mentem. Madame kapujában találkoztam Harry szolgájával, aki ezt a levelet hozta magának. Úgy gondoltam, én hozom el ladységednek, mielőtt hozzá megyek.

És az idegen letett egy levelet Madame Bernstein elé.

– Maga – mondta zihálva a bárónő –, maga az én unokaöcsém, akiről azt hittük, hogy...

– Hogy megölték... De mégis él! George Warrington va-

gyok, madame, és megkérdezem Harry rokonaitól: Mit csináltak az én öcsémmel?

- Nézzen ide, George - mondta a megzavarodott öreg hölgy.
- Ide vártam ma estére... ez a szék neki van ide készítve...
Rá vártam, uram, mostanáig... amíg egészen elgyöngültem...
Nem szeretek... nem szeretek egyedül enni. Maradjon itt, és vacsorázzon velem!

- Bocsásson meg, madame! Adja isten, hogy a mai vacsorámat Harryval költhessem el.

- Hozza őt vissza! Hozza őt vissza bármi áron! Hiszen csak ötszáz fontról van szó! Itt a pénz, uram, ha kell magának!

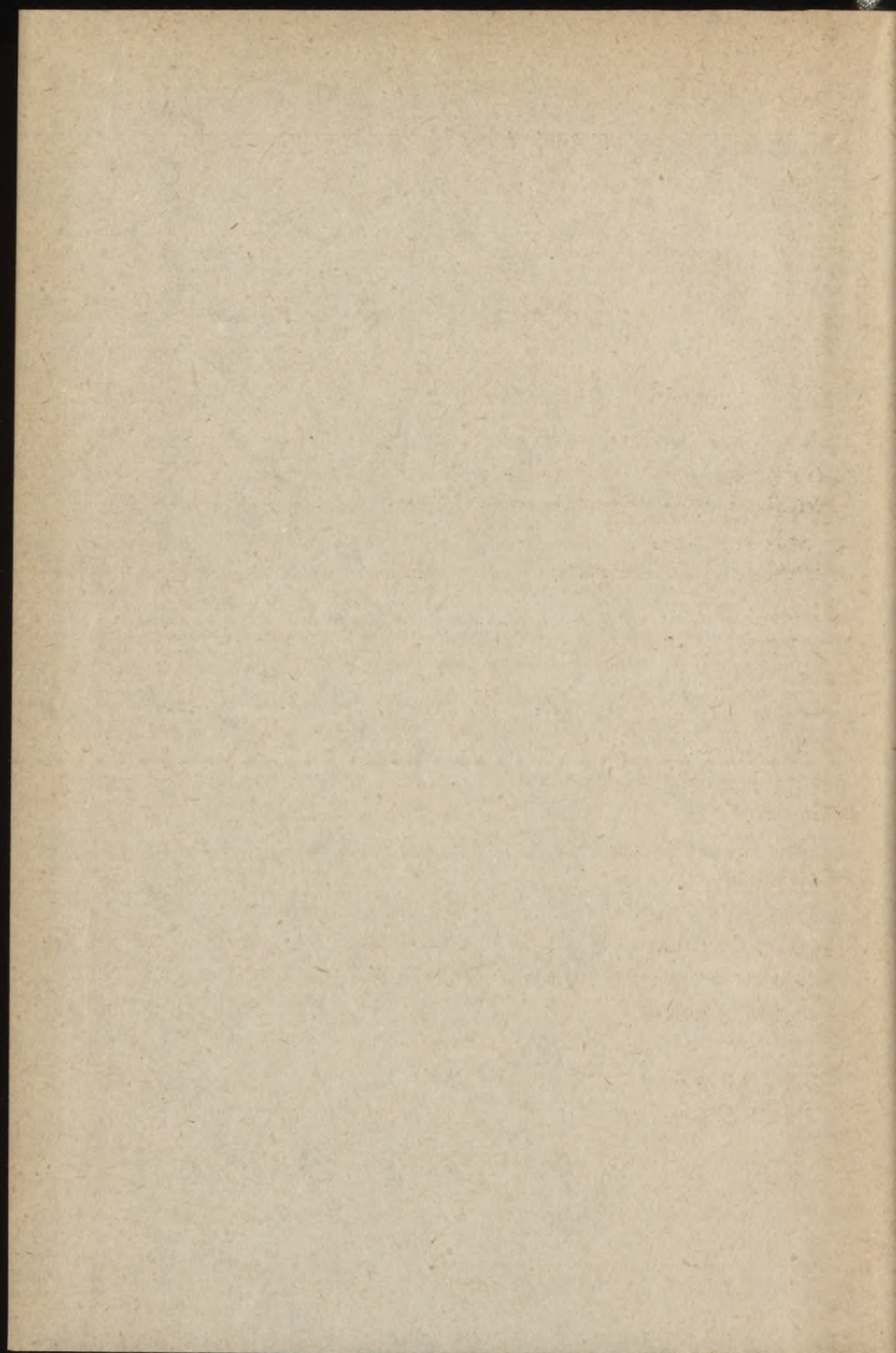
- Nincs rá szükségem, madame. Van nálam pénz, és nem lehetne jobb célra fordítani, mint az öcsém megsegítésére.

- És visszahozza őt nekem, uram! Mondja, hogy visszahozza őt nekem!

Warrington úr válaszul nagyon ünnepélyesen meghajolt, és kiment a szobából, elhaladván a megdöbbenet cselédek előtt, és parancsolóan rászólt Gumbóra, hogy kövesse.

Harry úr vajon nem kapott hazulról leveleket? Harry úrfi egy-két nap óta nem bontotta fel minden levelét. Nem kapta meg a levelet, amely hírt adott, hogy bátyja megmenekült a francia telepekről, és visszatért Virginiába? Ó, nem kapta meg! Semmi ilyen levél nem jött, különben Harry úrfi biztosan megmondani Gumbo. Fussatok, lovak, fussatok a Stranden át a Temple Barhoz, itt a Rabság Háza, és közeledik a Szabadító!

TARTALOM

ELSŐ FEJEZET	
<i>Melyben az egyik virginiai testvér hazalátogat</i>	5
MÁSODIK FEJEZET	
<i>Melyben Harrynak fizetnie kell a vacsorájáért</i>	17
HARMADIK FEJEZET	
<i>A virginiai Esmondok</i>	30
NEGYEDIK FEJEZET	
<i>Melyben Harry új rokonra talál</i>	39
ÖTÖDIK FEJEZET	
<i>Családi viszályok</i>	47
HATODIK FEJEZET	
<i>A virginiai testvérek világot látnak</i>	62
HETEDIK FEJEZET	
<i>Készülődés a háborúra</i>	71
NYOLCADIK FEJEZET	
<i>Amelyben George egy elterjedt betegségtől szenved</i>	82
KILENCEDIK FEJEZET	
<i>Vendéglátás</i>	91
TIZEDIK FEJEZET	
<i>Forró délután</i>	105

TIZENEGYEDIK FEJEZET	
<i>Melyben a két George vérontásra készül</i>	119
TIZENKETTEDIK FEJEZET	
<i>Hírek a táborból</i>	126
TIZENHARMADIK FEJEZET	
<i>Hasztalan keresés</i>	136
TIZENNEGYEDIK FEJEZET	
<i>Harry Angliában</i>	147
TIZENÖTÖDIK FEJEZET	
<i>Egy vasárnap Castlewoodban</i>	154
TIZENHATODIK FEJEZET	
<i>Melyben Gumbo megmutatja, hogy ügyesen tud bánni a régi angol fegyverrel</i>	165
TIZENHETEDIK FEJEZET	
<i>Nyomon</i>	177
TIZENNYOLCADIK FEJEZET	
<i>Egy régi történet</i>	187
TIZENKILENCEDIK FEJEZET	
<i>Mely szerelemről és szerencséről szól</i>	198
HUSZADIK FEJEZET	
<i>Facilis descensus</i>	205
HUSZONEGYEDIK FEJEZET	
<i>Szamaritánusok</i>	221
HUSZONKETTEDIK FEJEZET	
<i>Lábadozás</i>	231
HUSZONHARMADIK FEJEZET	
<i>Vakáció</i>	245
HUSZONNEGYEDIK FEJEZET	
<i>Oakhursttól Tunbridge-ig</i>	254
HUSZONÖTÖDIK FEJEZET	
<i>Új ismerősök</i>	265

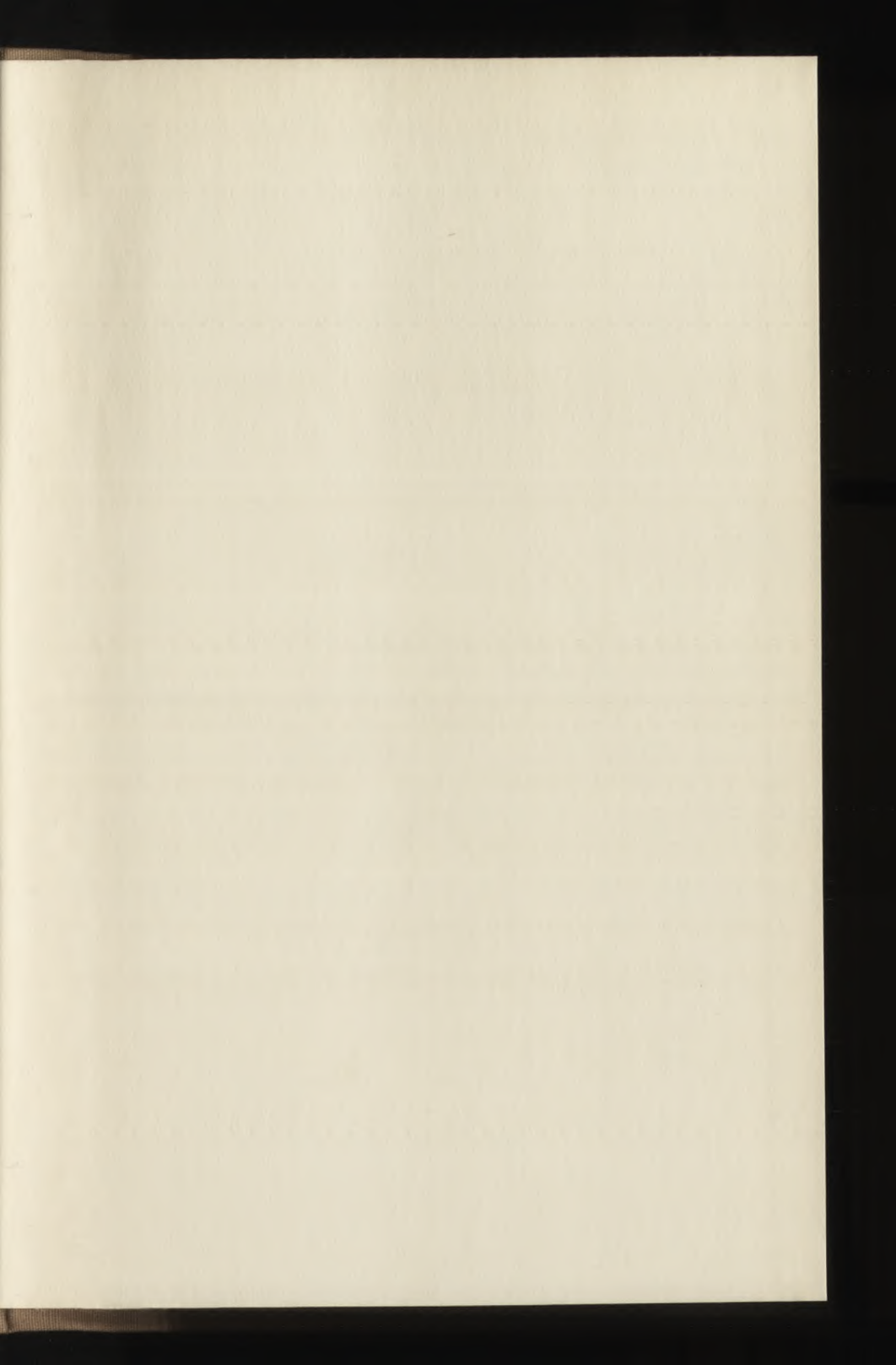
HUSZONHATODIK FEJEZET	
Amelyben nagyon messzire jutunk Oakhursttől	276
HUSZONHETEDIK FEJEZET	
Plenum opus aleae	290
HUSZONNYOLCADIK FEJEZET	
Így él a világ	300
HUSZONKILENCEDIK FEJEZET	
Amelyben Harry élete továbbra is: Otium sine dignitate	310
HARMINCADIK FEJEZET	
Levél Virginiába	315
HARMINCEGYEDIK FEJEZET	
A medve meg a táncoltatója	326
HARMINCKETTEDIK FEJEZET	
Amelyben befogatnak egy családi hintóba	341
HARMINCHARMADIK FEJEZET	
Mely tartalmazza Hester monológját	353
HARMINCNEGYEDIK FEJEZET	
Amelyben Warrington úr teával vendégeli meg társaságát, és bált ad	363
HARMINCÖTÖDIK FEJEZET	
Bonyodalmak	376
HARMINCHATODIK FEJEZET	
Mely, úgy látszik, balszerencsét jelent	388
HARMINCHETEDIK FEJEZET	
Amelyben különböző küzdelmeket vívnak meg	400
HARMINCNYOLCADIK FEJEZET	
Sampson és a filiszteusok	409
HARMINCKILENCEDIK FEJEZET	
Harry, a szabadító	421
NEGYVENEDIK FEJEZET	
Amelyben Harry kitízet egy régi adósságot, és csinál néhány újat	431

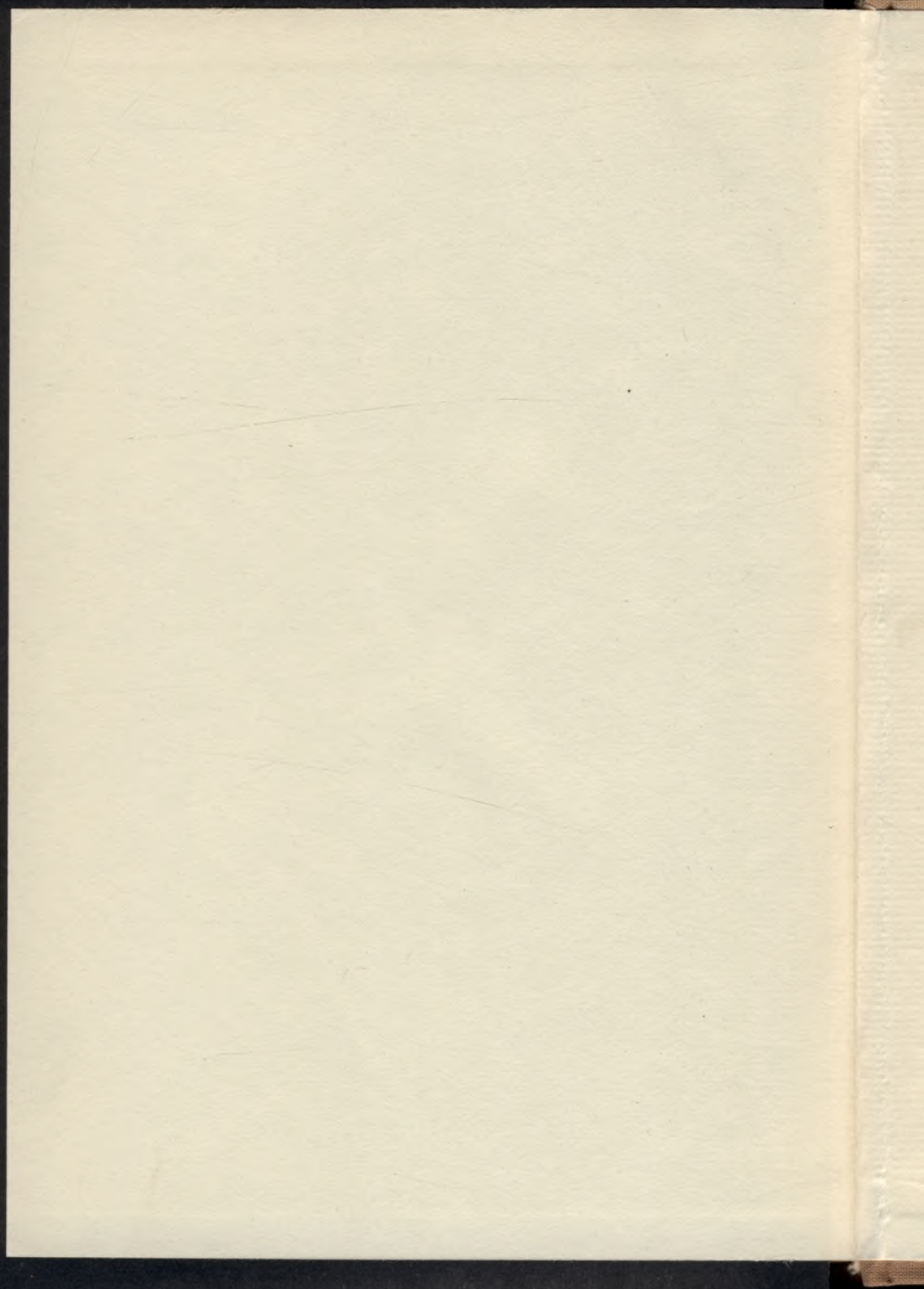
NEGYVENEGYEDIK FEJEZET	
<i>Léhaság iskolája</i>	444
NEGYVENKETTEDIK FEJEZET	
<i>Fortunatus nimium</i>	456
NEGYVENHARMADIK FEJEZET	
<i>Amelyben Harry fennhéjázik</i>	465
NEGYVENNEGYEDIK FEJEZET	
<i>Melyben az történik, ami talán várható volt</i>	476
NEGYVENÖTÖDIK FEJEZET	
<i>Amelyben Harry két bácsira talál</i>	489
NEGYVENHATODIK FEJEZET	
<i>Láncok és rabszolgaság</i>	497
NEGYVENHETEDIK FEJEZET	
<i>Látogatók a bajban</i>	513
NEGYVENNYOLCADIK FEJEZET	
<i>Jelenés</i>	523

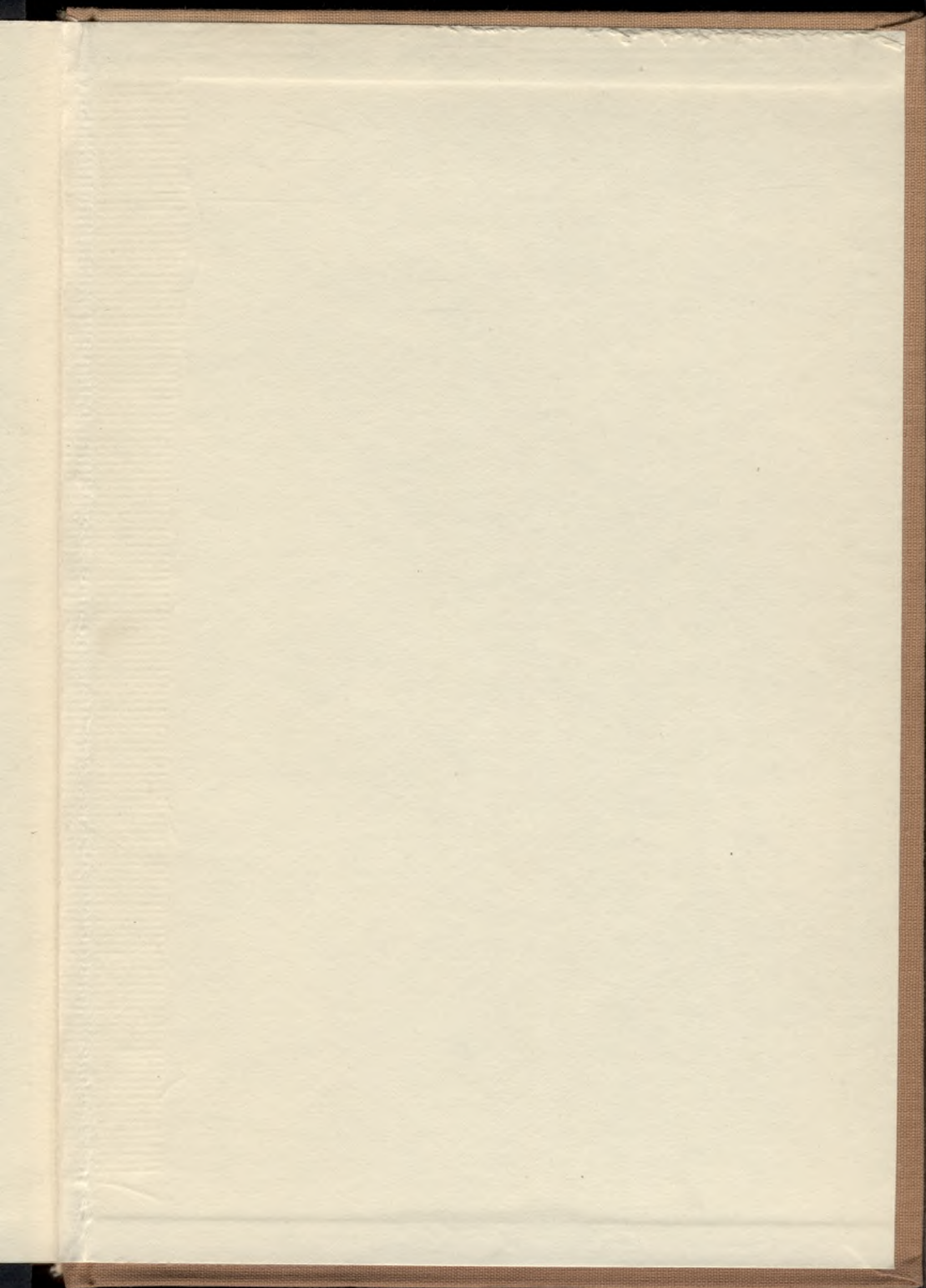
A kiadásért felel az Európa Könyvkiadó igazgatója
Felelős szerkesztő: Borbás Mária
A szöveget az eredetivel egybevetette: Ungvári Tamás
A kötéstervező: Loránt Lilla munkája
Képszerkesztő: Láng Pálné
Műszaki szerkesztő: Szegedi Lászlóné
Műszaki vezető: Siklós Béla
Készült 77 000 példányban, 33,5 (A/5) ív terjedelemben,
az MSZ 5601-59 sz. szabvány szerint
EU 20 - c - 6769

66.2886 Athenaeum Nyomda, Budapest
Felelős vezető: Soproni Béla igazgató

74

THACKERAY
A VIRGINIAI
TESTVÉREK

44.511
1.